
Théophile Gautier
Căpitanul
Fracasse

Coperta MARIAN MIRESCU

ISBN 973-95665-2-9

THÉOPHILE GAUTIER

Căpitanul Fracasse

În româneşte de Gellu Naum

EDITURA HYPERION

EDITURA CRISTIAN

I

CASTELUL SĂRĂCIEI

Pe panta uneia dintre colinele sterpe care se ivesc ca nişte cocoaşe de-a lungul Landelor, între Dax şi Mont-de-Marsan, se înălţa, pe timpul domniei lui Ludovic al XIII-lea, unul din conacele acelea atît de obişnuite în Gasconia, şi pe care sătenii le împodobesc cu numele de castele.

Două turnuri rotunde, cu acoperişuri în formă de pîlnie, flancau colţurile unei clădiri, pe a cărei faţadă două crestături adînc scobite arătau că odinioară existase acolo o podişcă mobilă, devenită nefolositoare prin astuparea şanţului; cu foişoarele lor conice, hărăzite străjilor, şi cu giruetele lor în coadă de rîndunică, turnurile acestea dădeau conacului o înfăţişare destul de feudală. O imensă perdea de iederă învăluind pe jumătate unul din turnuri forma, prin verdele său întunecat, un frumos contrast cu tonul cenuşiu al pietrei, încă de pe atunci îmbătrînită de vreme.

Zărind de departe castelul cu ascuţişul crestelor sale profilate pe cer, deasupra tufelor de mături şi a bălăriilor, un călător l-ar fi putut socoti drept o locuinţă destul de bună pentru un boiernaş; dar apropiindu-se, şi-ar fi schimbat părerea. Calea care ducea de la drumul mare la castel se îngustase într-atîta sub năvala muşchiului şi a buruienilor, încît devenise un fir de potecă subţire şi albă, asemănătoare cu un găetan şters pe o mantie ponosită. Două făgaşuri de roţi pline cu apă de ploaie şi locuite de broaşte arătau că pe-acolo, cîndva, trecuseră trăsuri; dar faptul că batracienele se simţeau ca la ele acasă vădea din partea lor o îndelungată stăpînire a locurilor şi siguranţa că traiul n-o să le fie tulburat. Pe fîşia tăiată printre bălării şi muiată de-un ropot de ploaie căzut de curînd nu se vedea nici urmă de pas omenesc, iar crenguţele mărăcinilor, pline de stropi strălucitori, păreau că de multă vreme nu mai fuseseră clintite din loc.

Pete mari, galbene şi răpănoase vrîstau olanele înnegrite şi răzleţe de pe acoperişurile ai căror căpriori putrezi începuseră se se lase pe alocuri; rugina împiedica învîrtirea giruetelor care arătau, fiecare, bătaia unui alt vînt; lucarnele erau astupate cu obloane de lemn umflat şi crăpat. Barbacanele turnurilor erau îndesate cu bolovani; din cele douăsprezece ferestre ale faţadei, opt erau acoperite cu scînduri, iar alte două îşi arătau geamurile zgrunţuroase, tremurînd la cea mai uşoară adiere în reţeaua lor de plumb. Între ferestre, tencuiala grosolană, căzută aşa cum cad cojile de pe o piele bolnavă, dezgolea cărămizile dezlipite şi pietrele crăpate sub dăunătoarele înrîuriri ale lunii; uşa, încadrată într-un chenar de piatră pe care numai nişte asperităţi regulate mai arătau tot ce rămăsese din vechea ornamentaţie roasă de vreme şi de nepăsare, avea deasupra un blazon şters, cu lambrechinele încolăcite cît se poate de ciudat şi cu numeroase goluri, pe care nici cel mai iscusit specialist în armonii n-ar fi fost în stare să-l descifreze. Canaturile uşii mai arătau încă, spre partea de sus cîteva urme de culoare roşie închisă şi păreau că roşesc din pricina stării lor de părăginire; în scîndurile lor crăpate se aflau bătute cuie cu floarea de diamant, alcătuind simetrii, întrerupte pe alocuri. De deschis se deschidea un singur canat, de ajuns pentru trecerea oaspeţilor, vădit destul de rari, ai castelului; iar de-un uşor al uşii se afla rezemată o roată prăpădită şi cu spiţele desfăcute ca un snop, ultima rămăşiţă a vreunei caleşti răposate pe vremea trecutei domnii. Cuiburi de rîndunele acopereau coama hornurilor şi colţurile ferestrelor, şi dacă dintr-un hogeac de cărămizi nu s-ar fi ridicat un firişor de fum, răsucindu-se în aer ca în desenele cu case zmîngălite de elevi pe marginea cărţilor de şcoală, ai fi putut crede că ai în faţă o casă nelocuită: săracă trebuie să mai fi fost masa gătită la vatra aceasta, căci orice oştean bătrîn ar fi scos o dîră mai groasă de fum din pipa lui! Şi era singurul semn de viaţă pe care-l dădea casa, ca muribunzii care arată că mai trăiesc numai prin aburul respiraţiei lor.

Împingînd canatul mobil al uşii, care nu se lăsa uşor urnit şi se învîrtea cu vădită rea voinţă pe ţîţînile-i ruginite şi scîrţîitoare, te pomeneai sub un soi de boltă ogivală, mai veche decît restul clădirii şi tăiată de patru stîlpi groşi din granit albăstrui care, la punctul lor de intersecţie, întîlneau o lespede scoasă în relief; pe lespede revedeai, de data aceasta mai puţin tocite, armoriile sculptate afară: trei berze de aur pe un cîmp azuriu sau ceva asemănător, căci întunericul din boltă te împiedica să le deslușeşti ca lumea. În zid erau prinse nişte mucarniţe de tablă înnegrite de fumul torţelor şi cîteva inele de

fier de care erau legați odinioară caii oaspeților, eveniment destul de rar astăzi, judecînd după praful așternut peste ele.

Din porticul acesta, în care răspundeau două uși, una ducînd la încăperile de la parter, cealaltă la sala care ar fi putut sluji odinioară drept cameră de gardă, ieșeai într-o curte mohorîtă, pustie și rece, împrejmuită cu ziduri înalte pe care ploile le vrîstaseră cu lungi fire negre. Prin ungherele curții, pe molozul căzut din cornișele științe, creșteau urzici, ovăzul sălbatic și cucuta, iar dalele erau năpădite de iarbă.

În fund, o scară păzită de-un parmalîc de piatră împodobit cu mici ghiulele țepoase dădea în grădina așezată în josul ogrăzii. Treptele rupte și rărite se cumpăneau sub tălpi, abia ținute de firișoarele mușchiului și de tulpinile paracherniței; pe balustrada terasei, florile de urechelniță, muștarul de cîmp și anghinara sălbatică crescuseră în voie.

Cît privește grădina, ea revenea cu încetul la starea de lăstăriș sau de pădure virgină. Cu excepția unui petic de pămînt pe care se înfoiau cîteva verze vinetii, cu frunze vînoase, și se înălțau ici-colo răsăritele cu inimă neagră, a căror prezență vădeau o oarecare preocupare pentru grădinărit, natura își relua drepturile ei asupra acestui loc lăsat în paragină, ștergînd cu plăcere pe cît se părea, urmele muncii omului.

Arborii netunși își aruncau în toate direcțiile crengile lacome. Tufele de merișor, destinate să marcheze linia desenului floral și aleile, deveniseră arbuști, căci de ani îndelungați nu mai simțiseră tăișul foarfecelor. Semințele aduse de vînt încolțiseră la întîmplare și, cu vigoarea aceea neîntrecută, caracteristică buruienilor, creșteau din plin pe locul destinat odinioară florilor alese și plantelor rare. Mărăcinii cu pinteni țepoși se întindeau de pe o parte pe alta a potecilor și te agățau în trecere ca să te împiedice să mergi mai departe și să-ți ascundă taina tristeții și deznădejdei locului aceluia. Singurătății nu-i place să fie văzută goală și seamănă în jurul ei tot felul de stavile.

Totuși, dac-ai fi stăruit, fără să te temi de zgîrieturile mărăcinișurilor și de loviturile crengilor, și-ai fi străbătut pînă la capăt străvechea alee, acum mai strîmtă și mai năpădită de ierburi decît o potecă de codru, ai fi dat de-un fel de firidă făcută din imitație de stînci, închipuind o grotă rustică. Plantelor semănate odinioară între crăpăturile stîncilor, stînjenei, gladiole, iederă neagră, li se mai adăugaseră altele ca puricarița, vița sălbatică, năvalnicul, care atîrnau ca niște bărbi și acopereau pe jumătate o statuie de marmură înfățișînd o divinitate mitologică, Flora sau Pomona. Spre cinstea meșterului, statuia trebuie să fi fost foarte drăguță la vremea ei,

dar acum, avînd nasul spart, era cîrnă ca Moartea. În coşul ei, biata zeiţă nu mai purta flori, ci ciuperci putrezite şi veninoase, judecînd după înfăţişarea lor; ea însăşi părea că fusese otrăvită, căci pete negricioase de muşchi îi vărgau trupul, odinioară atît de alb. La picioarele ei, sub un strat verde de lintiţă, într-o scoică de piatră, zăcea ca o băltoacă murdară apa rămasă de pe urma ploilor; căci din botul leului, care la nevoie mai putea fi desluşit, nu mai curgea apa, ţevile prin care o primea fiindu-i astupate sau distruse.

Aşa ruinat cum era, refugiul acesta grotesc, cum i se spunea pe atunci, vădea o oarecare bunăstare dispărută şi gustul pentru artă al vechilor stăpîni ai castelului. Curăţată şi restaurată ca lumea, statuia ar fi lăsat să se vadă stilul florentin al Renaşterii în maniera sculptorilor italieni veniţi în Franţa o dată cu maeştrii Roux sau Primaticcio pe vremea cînd familia, acum decăzută, se afla pesemne în plină strălucire.

Grota se sprijinea de un zid înverzit şi mucezit pe care se mai încrucişeau încă rămăşiţele unui spalier rupt şi destinat, fără doar şi poate, atunci cînd fusese construit, să mascheze zidul cu o perdea de plante agăţătoare şi bogate în frunze. Zidul, abia vizibil prin noianul de frunze al arborilor crescuţi peste măsură, închidea grădina în partea aceea. Dincolo de el se întindea cîmpia, cu orizontul ei mohorît şi jos, împestriţat de bălării. Întorcîndu-te spre castel, ai fi zărit faţada opusă, mai devastată şi mai degradată decît cea zugrăvită pînă acum, căci ultimii stăpîni, încercînd să păstreze măcar aparenţele, îşi concentraseră numai asupra acesteia din urmă slabele lor mijloace.

În grajd, unde douăzeci de cai ar fi putut sta în voie, o biată mîrţoagă, căreia i se vedeau oasele crupei prin piele, trăgea dintr-o iesle goală, cu vîrful dinţilor ei galbeni şi rari, cîteva fire de paie şi îşi întorceau din cînd în cînd spre uşă ochiul înfundat într-o orbită în care şobolanii din Montfaucon n-ar fi găsit nici urmă de grăsime. În pragul coteţului, un cîine unic, înotînd în pielea lui prea largă, prin care muşchii moi îşi desenau liniile pleoştite, moţăia cu botul aşezat pe perna nu prea umplută a labelor; cîinele părea atît de obişnuit cu pustietatea locului, încît renunţase la orice fel de pază şi nu tresărea în somn, cum fac ceilalţi cîini, la cel mai mic zgomot auzit.

Dacă vroiai să pătrunzi în casă, ţi se înfăţişa dinainte o scară uriaşă, cu o rampă făcută din stîlpişori de lemn. Scara avea numai două paliere, deoarece clădirea n-avea decît două etaje. Pînă la primul etaj era din piatră, iar de acolo în sus, din cărămidă şi lemn. Zugrăvelile pereţilor, mîncate de umezeală,

păreau că ținuseră cîndva, folosind efectele clarobscurului și ale perspectivei, să imite relieful unei arhitecturi bogat ornamentate. Se mai putea încă ghici și acum un șir de Herculi terminați în chip de suport și sprijinind o cornișă cu mici console, din care pornea, rotunjindu-se, o boltă de frunze festonate cu viță de vie; printre frunzele bolții se întrezăreau un cer spălăcit și geografia unor insule necunoscute, formate prin infiltrarea ploilor. Între Herculi, în cîteva nișe zugrăvite, se ițeau țanțoșe busturile unor împărați romani și ale altor ilustre personaje istorice; dar totul era atît de vag, atît de ofilit, atît de distrus și de pierit, încît părea mai degrabă năluca unei picturi, și nu o pictură reală, ceva despre care ar trebui vorbit cu umbre de cuvinte, cuvintele obișnuite fiind prea consistente pentru ele. În casa pustie a scării, ecourile păreau tare mirate cînd trebuiau să repete zgomotul unui pas.

O ușă verde, cu căptușala de mătase îngălbenită și ținută doar în cîteva cuie odinioară aurite, se deschidea spre o încăpere care pesemne că servise drept sufragerie în vremurile de demult, cînd se mînca în clădirea aceasta pustie. O bîrnă groasă împărțea tavanul în două suprafețe brăzdate de grinzi aparente; spațiile dintre grinzi fuseseră acoperite odinioară cu un strat de culoare albastră, șters acum din pricina prafului și a pînzelor de păianjen, pe care nici o perie nu izbutise vreodată să le tulbure la înălțimea unde se aflau. Deasupra căminului de formă străveche, un cap de cerb își desfăcea cele zece coarne ale lui, iar de-a lungul pereților se strîmbau, pe pînzele întunecate, niște portrete afumate înfățișînd căpitani de oști îmbrăcați în platoșă, cu casca pusă alături sau ținută de un paj, ațintindu-te, cu niște ochi nespus de negri, singurii vii pe chipurile lor moarte; seniori în veșminte lungi de catifea, cu capetele așezate pe niște gulere țepene de scrobeală și mari cît tipsiile, așa cum e pus capul sfîntului Ioan Botezătorul pe tipsii de argint; văduve nobile, înveșmîntate după moda de demult, de-o paloare înspăimîntătoare și semănînd, datorită descompunerii culorilor, a vîrcolaci, iazme și iele. Picturile acestea, făcute de meșteri de provincie, căpătau, datorită primitivismului cu care fuseseră lucrate, un aspect straniu și cumplit. Unele n-aveau rame; altele aveau chenar poleit cu aur șters sau bătînd în roșu. Toate aveau însă în colț blazonul familiei și vîrsta personajului înfățișat; dar, indiferent de anii înscriși, nu exista nici o deosebire mai însemnată între capetele acestea cu pete de lumină gălbuie, cu umbre ca de cărbune, afumate de vreme și pudrate de praf; două sau trei dintre pînzele acestea putregăite și acoperite cu floare de mucegai aveau tonuri de stîrv în descompunere și

dovedeau, din partea ultimului coborîtor al oamenilor de neam şi de spadă, o totală indiferenţă faţă de efigiile nobililor săi strămoşi. Seara, în licărul nesigur al lămpilor, galeria aceasta mută şi încremenită pesemne că se preschimba într-un şirag de fantome înfricoşătoare şi ridicole totodată. Nimic nu poate fi mai trist decît portretele uitate în odăi pustii, ele însele reproduceri, pe jumătate şterse, ale unor fiinţe de multă vreme pierite sub pămînt.

Aşa cum arătau, fantomele acestea pictate erau oaspeţii cei mai potriviţi pentru singurătatea dezolantă a locului. Oamenii adevăraţi ar fi părut prea vii pentru casa aceasta moartă.

În mijlocul încăperii trona o masă din lemn de păr înnegrit, cu picioarele răsucite în spirală ca nişte coloane solomonice. Carii, netulburaţi de nimic în munca lor tăcută, găuriseră, în mii de locuri lemnul. Un strat fin, cenuşiu, pe care s-ar fi putut scrie cu degetul, acoperea masa, arătînd că nu se mînca prea adesea pe ea. Două poliţe sau credenţe din acelaşi lemn, împodobite cu cîteva sculpturi şi cumpărate pesemne o dată cu masa în vremuri mai fericite, stăteau faţă-n faţă de o parte şi de alta a sălii; cîteva farfurii de faianţă, ciobite, cîteva pahare desperecheate şi două sau trei figurine rustice de Bernard Palissy, reprezentînd ţipari, peşti, crabi sau scoici smălţuite, pe un fond de verdeaţă, umpleau ca vai de lume golul poliţelor.

Cinci sau şase scaune îmbrăcate în pluş, odinioară poate roşcat, dar pe care anii şi uzajul îl spălăciseră cu desăvîrşire, lăsau să le scape cîlţii prin crăpăturile îmbrăcămintei şi şchiopătau pe picioarele lor fără soţ, ca nişte versuri stîngace sau ca nişte oşteni bătrîni şi betegi porniţi la drum spre casă, după bătălie. Să te aşezi pe ele ar fi însemnat o mare imprudenţă, în afară de cazul că ai fi fost vreun duh; fără îndoială că scaunele acestea nu servesc decît atunci cînd strămoşii, ieşiţi din cadrele lor ca să ţină sfat, se aşezau la masa neocupată şi, dinaintea unei cine imaginare, vorbeau între ei despre decăderea familiei, în lungile nopţi de iarnă atît de prielnice taifasurilor fantomelor.

Din sala aceasta pătrundeai în alta, ceva mai puţin spaţioasă, ai cărei pereţi erau împodobiţi, cu una din tapiseriile acelea de Flandra numite „verdures". Dar cuvîntul tapiserie nu trebuie să vă facă să vă gîndiţi la vreun lux nepotrivit. Cea despre care vorbim era uzată, roasă şi decolorată; părţile din care era alcătuită se căscau în zeci de locuri şi abia dacă se mai ţineau, din obişnuinţă, în cîteva fire. Copacii, decoloraţi, erau galbeni pe o parte şi albaştri pe cealaltă. Bîtlanul care şedea într-un picior în mijlocul trestiilor avusese nespus de suferit de pe urma

moliilor. Ferma flamandă, cu fîntîna ei împrejmuită de broderia hameiului, aproape că nu se mai desluşea, iar din faţa lividă a vînătorului pornit în urmărirea bobocilor de raţă sălbatică doar gura roşie şi ochiul negru, date pesemne cu o vopsea mai trainică decît celelalte, îşi păstraseră culoarea iniţială amintind chipul ca de ceară al unui cadavru cu buzele sulemenite şi cu sprîncenele încondeiate. Între perete şi ţesătura lăbărţată se jucau curenţii de aer, producînd unduiri suspecte. Dacă Hamlet, prinţ al Danemarcei, ar fi vorbit în camera asta, şi-ar fi tras spada şi l-ar fi străpuns pe Polonius ascuns pe după tapiserie, strigînd: „Un şobolan!" Mii de foşnete, de şoapte imperceptibile ale singurătăţii, care accentuează şi mai mult tăcerea, ar fi alarmat auzul şi mintea vizitatorului destul de îndrăzneţ ca să pătrundă pînă acolo. Şoarecii ronţăiau hămesiţi cîteva capete de lînă din spatele urzelii orizontale a tapiseriei. Carii rodeau lemnul bîrnelor cu un zgomot înăbuşit ca de pilă, iar orgoliul morţii îşi suna ora pe panourile de lemn ce căptuşeau pereţii.

Din cînd în cînd, lemnul vreunei mobile trosnea pe neaşteptate, de parcă singurătatea, plictisită, s-ar fi întins din toate mădularele, şi-ţi pricinuia, fără voie, un fior de spaimă. Un pat, cu stîlpi în formă de fus, închis cu perdele din imitaţie de brocard tăiate pe la curte şi ale căror încrengături verzi şi galbene se pierdeau într-o aceeaşi nuanţă gălbuie, ocupa un colţ al odăii; şi n-ai fi îndrăznit să-i ridici pologul, de teamă să nu dai, în beznă, peste vreo stafie ghemuită acolo sau peste vreo formă ţeapănă desenînd, sub albeaţa cearşafului, vreun nas ascuţit, pomeţi osoşi, palme puse una peste alta şi picioare aşezate ca acelea ale statuilor lungite pe morminte; într-atîta lucrurile făcute pentru om capătă repede, cînd omul lipseşte, o înfăţişare supranaturală! Ţi-ai fi putut închipui, de asemenea, că o tînără prinţesă vrăjită dormea acolo un somn de veacuri, ca Frumoasa Adormită, dar cutele aveau o înţepenire prea sinistră şi prea misterioasă pentru un asemenea lucru li se împotriveau oricărui gînd plăcut.

O masă din lemn negru cu incrustaţii de aramă ieşite în relief, o oglindă strîmbă şi tulbure al cărei argint se scursese, se vede treaba, de cînd nu mai văzuse chip omenesc, un jilţ tapisat cu gobelin, lucrare datorată răbdării şi iscusinţei dusă la capăt de vreo străbună, dar care mai lăsa să se vadă doar cîteva fire de argint printre cele de mătase şi de lînă, decolorate, completau mobilierul încăperii acesteia, locuibilă la nevoie pentru vreun bărbat care nu s-ar fi temut de duhuri sau de strigoi.

Cele două încăperi corespundeau celor două ferestre neastupate de la faţadă. O lumină palid-verzuie răzbătea prin

geamurile fără luciu, spălate pentru ultima oară acum mai bine de-o sută de ani şi care, de afară, păreau cositorite. Nişte perdele mari, cu pliurile ascuţite şi mototolite şi care s-ar fi sfîşiat dacă ai fi încercat să le atingi pe bara metalică a galeriei, mîncată de rugină, micşorau şi mai mult lumina aceasta de amurg, acceptînd melancolia locului.

Dacă deschideai uşa aflată în fundul celei de-a doua încăperi, te pomeneai în plină beznă, te ciocneai de vid, de întuneric, de necunoscut. Încetul cu încetul, totuşi ochiul se obişnuia cu bezna brăzdată de cele cîteva firişoare palide de lumină scăpate prin crăpăturile scîndurilor care astupau fereastra şi zărea nedesluşit un şir de odăi părăginite, cu podelele rărite şi presărate cu cioburi de geamuri sparte, cu pereţii goi sau pe jumătate acoperiţi de zdrenţele vreunei tapiserii destrămate, cu plafoanele lăsînd să se vadă grinzile podului şi să treacă apa cerului, aşezate de minune pentru sinoadele şobolanilor şi pentru adunările liliecilor. În cîteva locuri n-ar fi fost prudent să înaintezi, căci podeaua se unduia şi ţi se îndoia sub talpă, dar nimeni, niciodată, nu se aventurase prin Tebaida aceasta de întuneric, de praf şi de pînze de păianjen. Încă din prag, o duhoare, un iz de mucegai şi de pustiu, frigul umed şi negru, caracteristic locurilor lipsite de lumina zilei, îţi izbea nările, ca atunci cînd ridici lespedea vreunui cavou şi te-apleci peste bezna lui ca de gheaţă. Într-adevăr, în încăperile acestea în care prezentul nu călca niciodată, leşul trecutului se preschimba domol în ţărînă şi pulbere, anii adormiţi se legănau ca-n hamace în pînzele cenuşii de prin unghere.

Deasupra, prin poduri, sălăşluiau în timpul zilei bufniţele, cucuvelele şi stăncuţele, cu urechile lor de pene, cu capetele lor de pisică şi cu pupilele lor rotunde, fosforescente. Acoperişul spart mai peste tot lăsa să intre ori să iasă în voie aceste drăgălaşe păsări, care se simţeau aici la fel de bine ca în ruinele de la Montlhéry sau ruinele castelului Gaillard. În fiecare seară, cîrîind şi scoţînd strigăte care ar fi tulburat sufletele superstiţioşilor, stolul prăfuit îşi lua zborul plecînd să-şi caute undeva, departe, o hrană cu neputinţă de găsit în turnul acesta al foamei. Prin încăperile de la parter nu se aflau decît vreo şase mănunchiuri de paie, nişte răzătoare de porumb şi cîteva unelte mărunte de grădinărie. Într-una din odăi se putea vedea o saltea umplută cu foi de porumb uscate şi acoperită cu un ţol de lînă negricioasă, pesemne culcuşul singurului argat al conacului.

Dar cum pe cititor trebuie că l-a plictisit atîta plimbare prin singurătate, sărăcie şi paragină, să-l ducem în unica încăpere ceva mai vie din castelul pustiu, în bucătăria a cărei vatră

trimitea spre cer nouraşul subţire şi alburiu, pomenit cînd am făcut descrierea exterioară a clădirii.

Un foc ca vai de lume lingea cu limbile lui gălbui lespedea vetrei şi atingea din cînd în cînd fundul unui ceaun de fontă, prins de-un cîrlig, iar slaba lui pîlpîire zvîrlea în umbră mici scînteieri roşiatice pe marginea celor două sau trei oale atîrnate în perete. Lumina venită prin hogeacul larg urcînd fără coturi pînă la acoperiş se pierdea în tonuri albăstrii peste grămada de cenuşă, făcînd ca focul să pară şi mai palid, din care pricină pînă şi flacăra părea îngheţată în vatra aceea rece. Dacă, din neprevedere, oala n-ar fi avut capac, ar fi plouat în ea, şi ploaia ar fi subţiat ciorba.

Încălzită domol, apa începuse pînă la urmă să bolborosească, iar ceaunul gîfîia ca un astmatic în tăcerea odăii: cîteva foi de varză, dînd în clocot o dată cu spuma, arătau că peticul de grădină cultivată fusese şi el pus la contribuţie pentru ciorba asta mai mult decît spartană.

Un bătrîn cotoi negru, slab, cu blana năpîrlită ca un manşon uzat şi căruia, din pricina perilor căzuţi, i se vedea pe alocuri pielea vineţie se ghemuise lîngă foc atît de aproape, cît să nu-şi pîrlească mustăţile, şi nu slăbea oala din ochii lui verzi, tăiaţi de pupilele îngustate la maximum, de parcă supravegherea aceasta ar fi fost lucrul cel mai important de pe lume. Urechile lui retezate de la rădăcină şi coada tăiată cît se poate mai scurt îl făceau să semene cu una din himerele acelea japoneze care sînt aşezate prin vitrine alături de alte curiozităţi, sau cu vreunul din animalele acelea fantastice cărora vrăjitoarele, cînd se duc la sabat, le lasă în grijă spumuirea căldării în care îşi fierb băuturile magice.

Motanul acesta, singur în bucătărie, părea că-şi găteşte ciorba pentru sine şi nu încăpea îndoială că tot el fusese cel ce aşezase pe masa de stejar o strachină cu flori verzi şi roşii, o cană de cositor, frecată, fără doar şi poate, cu ghearele lui, într-atît era de zgîriată, şi o oală de gresie pe al cărei pîntece erau desenate grosolan, în dungi albastre, stema din portic, de pe cheia bolţii şi de pe portrete.

Cine oare trebuia să se aşeze în faţa acestei mese modeste, pregătită în conacul nelocuit? Poate că duhul casei, *genius loci*, Koboldul credincios locuinţei adoptate; iar motanul negru, cu ochi atît de misterioşi, îi aştepta sosirea ca să-l servească, cu şervetul pus peste labă.

Oala fierbea de zor şi motanul stătea de strajă nemişcat, ca o santinelă uitată în post. În sfîrşit, se auziră nişte paşi grei şi tîrşiţi, de bătrîn; mai întîi răsună o tuse uşoară, apoi clanţa

scîrţii şi un bătrînel, jumătate ţăran, jumătate slugă, îşi făcu intrarea în bucătărie.

La apariţia noului venit, motanul negru, care părea că-l cunoştea de multă vreme, părăsi cenuşa vetrei şi veni să se frece prietenos de picioarele lui, arcuindu-şi spinarea, scoţîndu-şi şi retrăgîndu-şi ghearele, pe cînd din gîtlej îi ieşea torsul acela răguşit, care e cel mai înalt semn de mulţumire la rasa felină.

— Bine, bine Belzebut — spuse bătrînul, încovoindu-se ca să-şi treacă de două-trei ori palma bătătorită peste spinarea năpîrlită a motanului şi căutînd să nu rămînă mai prejos decît acesta în privinţa politeţii. Ştiu că ţi-s drag, şi sîntem destul de singuri aici, bietu' stăpînu-meu şi cu mine, ca să ne bucure mîngîierile unei dobitoace fără suflet, dar care pare totuşi că te-nţelege.

Cînd semnele acestea de politeţe reciprocă luară sfîrşit, motanul porni înaintea omului, călăuzindu-l spre vatră de parcă ar fi vrut să-i predea conducerea ceaunului, pe care-l privea cu cea mai înduioşătoare poftă flămîndă din lume, căci Belzebut începuse să îmbătrînească, auzul îi era mai puţin ascuţit, privirea mai puţin sprintenă decît odinioară, iar mijloacele de trai oferite altădată de vînarea păsărilor şi a şoarecilor scădeau simţitor; de aceea el nu scăpa din ochi ceaunul, din care nădăjduia să-şi primească porţia şi care-l făcea să-şi lingă de pe acum mustăţile.

Pierre — căci aşa se numea bătrînul servitor — luă o mînă de vreascuri şi le aruncă pe focul aproape stins; crenguţele trosniră, se răsuciră şi, curînd, flacăra, aruncînd un val de fum, se desprinse vioaie şi luminoasă în mijlocul unei vesele jerbe de scîntei. S-ar fi zis că salamandrele îşi începuseră petrecerea şi că jucau sarabanda în flăcări. Un biet greier ofticos, înviorat de căldură şi lumină, încercă chiar să bată măsura cu ţimbalul său, dar nu izbuti s-o facă şi nu scoase decît un sunet răguşit.

Pierre, cu Belzebut lîngă el, se aşeză pe-un scăunel de lemn, sub poliţa vetrei, gătită cu un vechi lambrechin de mătase verde cu marginea festonată şi îngălbenită de fum.

Vîlvătaia focului îi lumina chipul, pe care anii, soarele, aerul liber şi vremea rea a anotimpurilor i-l afumaseră, ca să zicem aşa, şi îl făcuseră mai închis la culoare decît pe-al unui indian caraib; cîteva şuviţe de păr alb îi scăpau de sub bereta albastră şi, lipindu-i-se de tîmple, scoteau şi mai mult în relief culoarea cărămizie a tenului său bronzat; sprîncenele negre contrastau cu părul lui alb. Ca toţi bascii, Pierre avea faţa prelungă şi nasul în cioc de vultur. Zbîrcituri adînci şi perpendiculare, asemănătoare unor tăieturi de spadă, îi brăzdau de sus în jos obrajii.

Un fel de livrea cu fireturi spălăcite şi de-o culoare pe care un pictor profesionist cu greu ar fi putut-o defini îi acoperea pe jumătate pieptarul din piele de căprioară, lustruit şi înnegrit pe alocuri de cît se frecase de platoşă, ceea ce făcea ca pe fondul galben al pielei să apară pete asemenea celor ce înverzesc pîntecele unei potîrnichi fezandate; căci Pierre fusese ostaş şi mai folosea încă, în veşmintele lui civile, cîteva rămăşiţe ale fostului echipament militar. Nădragii săi lărguţi lăsau să se vadă urzeala şi bătaia unei stofe la fel de rare ca o canava de broderie, şi ţi-ar fi fost cu neputinţă să ghiceşti dacă la vremea lor fuseseră din postav, din ţesătură de lînă sau din serj. Toţi perii dispăruseră de mult de pe nădragii aceştia pleşuvi, mai spîni acum decît a fost vreodată bărbia vreunui eunuc. Cîteva cîrpituri destul de vizibile, făcute de-o mînă obişnuită mai degrabă să ţină spada decît acul, întăreau locurile slabe şi vădeau grija pe care o avea proprietarul ţoalei acesteia să-i prelungească viaţa pînă la ultimele limite. Asemenea lui Nestor, nădragii aceştia seculari trăiseră trei vieţi de om. Ar exista destule probabilităţi care să ne facă să credem că fuseseră odată roşii, dar punctul acesta important încă nu e dovedit pe deplin.

Nişte tălpice de sfoară cu şireturi albastre de un ciorap de lînă cu carîmbul tăiat îi servea lui Pierre drept încălţăminte şi aminteau de alpargatasurile spaniole. Coturnii aceştia grosolani fuseseră fără îndoială aleşi ca fiind mai economici decît pantofii cu vîrful îndoit sau decît cizmele cu carîmbi răsfrînţi; căci o sărăcie absolută, rece şi curată răzbătea din cele mai mici amănunte ale îmbrăcămintei lui Pierre, ca şi din ţinuta lui plină de-o mohorîtă resemnare. Cu spinarea rezemată de peretele dinăuntru al vetrei, el îşi încrucişase pe genunchi palmele-i mari, roşii-vineţii, ca frunzele de viţă spre sfîrşitul toamnei, şi forma perechea, la fel de neclintită, a motanului. Ghemuit în cenuşă, în faţa lui, cu un aer înfometat şi jalnic, Belzebut urmărea cu adîncă atenţie clocotul astmatic al ceaunului.

— Tînărul stăpîn cam întîrzie astăzi — murmură Pierre, văzînd cum prin geamurile afumate şi îngălbenite ale unicei ferestre a bucătăriei ultima rază luminoasă a amurgului scădea şi se stingea pe marginea unui cer brăzdat de nori grei, încărcaţi de ploaie. Ce plăcere o fi găsind să se plimbe aşa, singur, pe cîmp? Nu-i vorbă, castelu-i atît de trist, încît n-ar fi cu putinţă să te plictiseşti mai rău altundeva.

Deodată se auzi un lătrat răguşit, dar voios; în grajd, calul bătu din copită şi-şi izbi de iesle lanţul cu care era legat; motanul negru îşi întrerupse crîmpeiul de toaletă pe care-l făcea trecîndu-şi peste fălci şi peste urechile ciuntite laba umezită mai

întîi cu salivă, şi o porni spre uşă ca un animal drăgăstos şi primitor care îşi cunoaşte îndatoririle şi le îndeplineşte întocmai.

Uşa se deschise, Pierre se ridică în picioare, îşi scoase respectuos bereta şi noul venit îşi făcu apariţia în sală, precedat de bătrînul cîine despre care-am mai vorbit şi care încerca să ţopăie în faţa lui, dar recădea greoi, împovărat de vîrstă. Belzebut nu-i arăta lui Miraut antipatia pe care semenii săi o nutresc de obicei faţă de neamul cîinesc. Dimpotrivă, îl privea foarte prietenos, rostogolindu-şi pupilele verzi şi torcînd. Se vedea cît de colo că se cunoşteau amîndoi de mult şi că-şi ţineau adesea de urît în singurătatea castelului.

Baronul de Sigognac, căci în bucătărie intrase stăpînul acestui castel dărăpănat, era un tînăr de vreo douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani, deşi la prima vedere i s-ar fi dat mai mult, într-atît de grav şi de serios părea. Sentimentul neputinţei, care urmează după sărăcie, îi alungase voioşia de pe faţă şi ofilise primăvăratica floare care catifelează chipurile tinere. Cearcăne gălbui începuseră de pe acum să-i înconjoare ochii istoviţi, iar obrajii supţi lăsau să i se vadă din plin pometţii ieşiţi în afară: mustăţile, în loc să-i fie răsucite ştrengăreşte în furculiţă, cădeau pleoştite şi păreau că plîng pe lîngă gura lui tristă; părul, abia pieptănat, îi atîrna în şuviţe negre de-a lungul obrajilor palizi, cu o lipsă de cochetărie neobişnuită pentru un tînăr care ar fi putut trece drept frumos, şi arăta o renunţare deplină la orice idee de-a place. Obişnuinţa unei mîhniri tainice dăruise cute dureroase unui chip pe care o fărîmă de fericire l-ar fi făcut încîntător, iar siguranţa de sine, firească la această vîrstă, părea că se pleacă în faţa unui nenoroc împotriva căruia orice luptă devenea zadarnică.

Deşi sprinten şi mai degrabă viguros decît plăpînd, tînărul baron se mişca lent, cu o încetineală plină de nepăsare, ca un om care şi-a dat demisia de la viaţă. Gesturile îi erau adormite şi fără vlagă, ţinuta lipsită de viaţă, şi se vedea cît de colo că îi era egal dacă se afla aici sau acolo, dacă pleca sau venea.

Pe cap, tînărul purta o veche pălărie de pîslă cenuşie, mototolită şi spartă, mult prea largă pentru el, care îi cădea pînă pe sprîncene, silindu-l să-şi ţină nasul în sus ca să poată vedea. O pană, atît de jumulită încît părea şira spinării a vreunui peşte, îi stătea prinsă de pălărie, cu intenţia vădită de-a închipui un panaş, şi cădea blegită pe spate, de parcă i-ar fi fost şi ei ruşine de ea însăşi. Un guler făcut dintr-o horbotă veche, ale cărei găuri nu se datorau toate iscusinţei meşterului, căci vechimea îi adăugase destule borte, se răsfrîngea peste o haină lungă pînă la genunchi şi ale cărei falduri largi arătau că fusese croită pentru

un om mult mai înalt şi mai împlinit decît firavul baron. Mînecile hainei îi acopereau mîinile ca nişte mîneci de sutană; baronul se afla intrat pînă la brîu în nişte cizme cu carîmbi înalţi, împodobite cu pinteni de fier. Zestrea aceasta ciudată aparţinuse odinioară răposatului său tată, mort cu cîţiva ani în urmă, şi ale cărui veşminte el ţinea să le poarte pînă la ultima limită, deşi erau bune de dat la vechituri încă de pe vremea morţii primului lor posesor. Astfel gătit cu ţoalele acestea, poate foarte la modă pe la începutul celeilalte domnii, tînărul baron avea un aer carghios şi înduioşător totodată; l-ai fi putut lua drept propriul său strămoş. Deşi păstra o veneraţie cu adevărat filială memoriei tatălui său şi adeseori îi veneau lacrimi în ochi cînd îmbrăca relicvele acestea atît de dragi, care păreau că păstrează în cutele lor gesturile şi atitudinile bătrînului gentilom răposat, tînărul Sigognac nu folosea garderoba părintească numai fiindcă aşa avea chef. Altă îmbrăcăminte nu mai avea şi fusese cît se poate de fericit cînd descoperise în fundul unui cufăr partea aceasta de moştenire. Hainele lui de adolescent îi rămăseseră prea mici şi prea strîmte. În hainele tatălui se simţea măcar la largul lui. Ţăranii, obişnuiţi să le respecte de pe cînd le purta bătrînul baron, nu le găseau de loc ridicole acum cînd erau purtate de fiu şi le salutau cu aceeaşi stimă. Cît despre rupturile hainei, ei le vedeau la fel de puţin pe cît vedeau crăpăturile din zidurile catelului. Oricît de sărac ar fi fost, în ochii lor Sigognac rămăsese seniorul, iar decadenţa familiei nu-i izbea aşa cum i-ar fi izbit pe străini; şi totuşi, să-l vezi trecînd pe tînărul baron, în hainele lui străvechi, călare pe bătrîna lui mîrţoagă, însoţit de bătrînul lui cîine, era un spectacol la fel de grotesc şi de melancolic ca şi acela oferit de Cavalerul Morţii din gravura lui Albrecht Dürer.

După ce răspunse cu un gest binevoitor respectuosului salut al lui Pierre, baronul se aşeză la masă.

Pierre desprinse ceaunul din cîrlig, îi turnă conţinutul într-o strachină de lut, peste pîinea tăiată, şi o puse în faţa baronului; era o simplă fiertură, care se mai mănîncă şi astăzi în Gasconia şi i se spune „garbure"; apoi scoase din dulap un fel de mămăligă numită „miasson", care tremura pe un şerveţel presărat cu mălai, şi-o aduse la masă, aşezată pe un fund de lemn. Felul acesta de mîncare obişnuit prin partea locului şi „garbura" cu bucăţica ei de slănină, furată, fără doar şi poate, din vreo cursă de şoareci, într-atît era de mică, alcătuiau frugala masă a baronului, care mînca distrat, între Miraut şi Belzebut, amîndoi în extaz, cu boturile în aer, de o parte şi de alta a scaunului său, aşteptînd să le pice firimiturile ospăţului. Din

cînd în cînd, baronul îi aruncă lui Miraut, care se repezea și hăpăia din zbor, cîte o bucățică de pîine atinsă de slănină atîta cît să prindă măcar miros de carne. Șoricul îl căpătă motanul negru, care își dovedi satisfacția torcînd înăbușit și întinzînd înainte o labă, cu toate ghearele scoase, de parcă ar fi vrut să-și apere prada.

Cînd isprăvi sărăcăciosul ospăț, baronul căzu pradă unor gînduri amare sau cel puțin unei visări al cărei subiect n-avea nimic plăcut. Miraut își pusese capul pe genunchiul stăpînului și-l ațintea cu ochii săi acoperiți de vîrstă cu o ceață albăstruie, dar prin care părea că vrea să străbată o scînteiere de inteligență aproape omenească. S-ar fi zis că el înțelegea gîndurile baronului și că încerca să-i arate cît îi e de drag. Belzebut torcea la fel de zgomotos ca Berta torcătoarea și scotea ușoare scîntece plîngărețe ca să atragă asupra lui atenția baronului, dusă cine știe unde. Pierre stătea în picioare la cîțiva pași mai încolo, neclintit ca lungile și încremenitele statui de granit de pe portalurile catedralelor, respectînd visarea stăpînului său și așteptînd ca tînărul să-i dea vreo poruncă.

În răstimp se înserase și prin ungherele bucătăriei se strînseseră umbre dese, ca liliecii care se agață de colțurile pereților cu degetele aripilor lor membranoase. O rămășiță de foc, ațîțată doar de vîntul care se strecura prin horn, colora în nuanțe ciudate grupul adunat în jurul mesei, cu un fel de tristă intimitate care scotea și mai mult în relief melancolica singurătate a castelului. Dintr-o familie odinioară puternică și bogată nu mai rămăsese decît un vlăstar izolat, rătăcind ca o umbră prin conacul acesta bîntuit de strămoși; dintr-o numeroasă armată de slugi nu mai rămăsese decît una singură, slujind din devotament, și de neînlocuit; dintr-o haită de treizeci de cîini de vînătoare nu supraviețuise decît unul singur, aproape orb și încărunțit de bătrînețe, iar un motan negru alcătuia sufletul locuinței pustii.

Baronul îi făcu semn lui Pierre că dorea să se retragă. Aplecîndu-se peste foc, Pierre aprinse o surcică de brad îmbibată cu rășină, un soi de lumînare ieftină folosită de țăranii săraci, și porni înaintea tînărului său stăpîn; Miraut și Belzebut intrară și ei în alai; licărirea fumegîndă a torței făcea să tremure frescele șterse de pe pereții scării și însuflețea parcă portretele afumate din sufragerie, ai căror ochi negri și încremeniți păreau că-și privesc cu îndurerată milă urmașul.

Cînd ajunse în fantastica odaie de culcare pe care am mai descris-o, bătrînul servitor aprinse un opaiț de aramă, al cărui unic fitil se încolăcea în ulei ca o tenie în spirt în vitrina unui

şpiţer, şi se retrase urmat de Miraut. Belzebut, care se bucura de mari favoruri, se instală pe un jilţ. Baronul se prăbuşi pe celălalt, copleşit de singurătate, de lenevie şi de urît.

Dacă în timpul zilei încăperea părea bîntuită de stafii, seara, la lumina îndoielnică a opaiţului, era mult mai rău. Tapiseria căpăta tonuri plumburii, iar vînătorul, pe fundalul întunecat al ierbii, se preschimba, astfel luminat, într-o ființă aproape reală; aşa cu archebuza la ochi, el semăna cu un ucigaş care îşi pîndeşte victima, iar buzele roşii se conturau şi mai straniu pe faţa lui palidă. Privindu-le, ai fi zis că vezi o gură de vampir înroşită de sînge.

Opaiţul sfîrîia şi arunca lumini pîlpîitoare din pricina aerului; prin coridoare vîntul şuiera şi gemea ca o orgă, iar în odăile pustii se făceau auzite zgomote înfricoşătoare şi ciudate.

Vremea se zburlise de tot şi stropi mari de ploaie, împinşi de rafalele de vînt, băteau darabana în geamurile care se zgîlţîiau în reţeaua lor de plumb. Uneori, geamlîcul părea gata să cedeze şi să se deschidă, ca şi cum cineva l-ar fi împins dinafară, căci genunchiul furtunii se sprijinea de obstacolul acesta tragic. Cîteodată, pentru a adăuga o notă în plus armoniei, una din cucuvelele cuibărite sub acoperiş scotea un cîrîit ca un ţipăt de copil sugrumat sau, supărată de lumină, se izbea în fereastră, fîlfîind zgomotos.

Stăpînul mohorîtului conac, deprins cu asemenea simfonii lugubre, nu le lua de loc în seamă. Doar Belzebut, cu neliniştea firească animalelor din neamul său, îşi mişca la fiece zgomot rădăcinile urechilor ciuntite şi îşi aţintea privirea spre ungherele întunecate, de parcă ar fi zărit acolo, cu ochii lui făcuţi să străpungă bezna, ceva de nevăzut pentru ochii omeneşti. Motanul acesta vizionar, cu nume şi cu înfăţişare de diavol, ar fi putut speria şi un om mai puţin curajos decît baronul, căci avea aerul că ştie multe lucruri aflate în plimbările lui nocturne prin odăile păcătoase din pod şi prin camerele nelocuite ale castelului; pesemne că de multe ori avusese el, la capătul vreunui coridor, întîlniri care unui om i-ar fi albit părul de groază.

Sigognac luă de pe masă un mic volum a cărui legătură decolorată avea imprimat pe ea blazonul familiei şi începu să întoarcă filele agale. Dacă ochii lui urmăreau fără să se abată rîndurile cărţii, în schimb gîndurile îi fugeau departe sau abia dacă dădeau atenţie micilor ode şi sonetelor de dragoste ale lui Ronsard, în ciuda frumoaselor rime aflate în ele şi a savantelor invenţii preluate în mod creator de le greci. Curînd, baronul lăsă cartea şi începu să-şi descheie tunica, fără grabă, ca un om căruia nu prea îi arde să doarmă şi se culcă în silă fiindcă nu

ştie ce să facă şi vrea să încerce să-şi înece plictiseala în somn. Firişoarele de nisip se scurg atît de trist în clepsidră cînd într-o noapte neagră şi ploioasă te afli singur, fără suflet de om la zece leghe distanţă, în fundul unui castel năruit, înconjurat de-un ocean de hăţişuri!

Tînărul baron, unic supravieţuitor al familiei Sigognac, avea, într-adevăr, destule motive de melancolie. Strămoşii lui se ruinaseră în diferite feluri, fie prin joc, fie prin război, fie prin deşarta dorinţă de a străluci, astfel încît fiecare generaţie îi lăsase celeilalte o moştenire din ce în ce mai scăzută.

Fiefurile, moşioarele date în arendă, fermele, ogoarele care ţinuseră de castel îşi luaseră zborul bucată cu bucată; iar ultimul Sigognac, după ce se căznise cumplit să refacă averea familiei şi nu izbutise, căci era prea tîrziu ca să mai poată astupa spărturile navei gata să se scufunde, nu-i lăsase fiului său decît castelul acesta dărăpănat şi cele cîteva pogoane de pămînt sterp din preajma lui; restul intrase pe mîna datornicilor şi a cămătarilor.

Sărăcia îl legănase deci pe copil cu braţele ei slabe, iar buzele lui se prinseră de-un sîn secătuit. Lipsit încă din fragedă pruncie de maică-sa, care murise de jale în castelul acesta prăpădit, cu gîndul la sărăcia care avea să-i apese mai tîrziu feciorul şi să-i închidă orice cale în viaţă, baronul nu cunoscuse blîndele mîngîieri şi duioasele atenţii de care e înconjurată copilăria, chiar în familiile cele mai puţin fericite. Grija tatălui său, pe care totuşi îl regreta, se mărginise doar la cîteva lovituri de picior în spate sau la porunca de a-i da biciul. Acum, tînărul se plictisea atît de tare, încît ar fi fost fericit să mai primească vreuna din mustrările acelea părinteşti a căror amintire îi umplea ochii de lacrimi; căci o lovitură de picior trasă de-un tată fiului său e şi ea o legătură omenească, iar de patru ani, de cînd baronul dormea întins sub lespedea din cavoul familiei Sigognac, tînărul trăia în mijlocul unei covîrşitoare singurătăţi. Mîndria lui tinerească nu-l lăsa să apară printre ceilalţi nobili de provincie, la serbări şi la vînătoare, fără pompa cuvenită rangului său.

În adevăr, ce-ar fi zis lumea dacă l-ar fi văzut pe baronul de Sigognac îmbrăcat ca un cerşetor sau ca un clăcaş? Acelaşi motiv îl împiedica să se ducă să-şi ofere serviciile ca servitor la vreun prinţ. De aceea mulţi credeau că familia Sigognac se stinsese, şi uitarea, care creşte peste morţi mai repede decît iarba, se aşternea peste neamul acesta, odinioară bogat şi de vază. Acum, puţini ştiau că mai există un vlăstar al stirpei acesteia pe cale de pieire.

De cîteva clipe, Belzebut părea neliniştit şi îşi sălta capul de parc-ar fi adulmecat o primejdie; ridicîndu-se în faţa ferestrei, cu labele sprijinite de ochiurile de geam, el încerca să străpungă întunericul nopţii brăzdat de dungile repezi ale ploii. Nasul i se încreţi şi începu să-i freamăte. Un urlet prelung scos de Miraut, sfîşie curînd tăcerea şi confirmă pantomima motanului. Hotărît lucru, în preajma castelului, de obicei atît de liniştit, se petrecea ceva neobişnuit. Miraut continua să latre cu toată puterea pe care i-o îngăduia răguşeala lui cronică. Ca să fie gata la orice, baronul îşi îmbrăcă tunica pe care o lepădase şi se ridică în picioare.

— Ce-o fi avînd Miraut de face atîta gălăgie, el care, de cum apune soarele, sforăie pe paiele din coteţ ca dulăul din „Cei şapte adormiţi"? Nu cumva dă vreun lup tîrcoale zidurilor? spuse tînărul, încingînd o spadă cu garda mînerului de fier, desprinsă din perete, şi încheind centura la ultima gaură, căci fîşia de piele, croită pe talia bătrînului baron, ar fi putut cuprinde de două ori mijlocul fiului său. Trei bătăi destul de puternice răsunară la intervale egale în uşa castelului, făcînd să geamă ecourile încăperilor pustii.

Cine putea oare să tulbure, la ora aceasta, singurătatea conacului şi tăcerea nopţii? Ce călător nesocotit bătea la poarta aceasta care nu se mai deschisese de-atîta amar de vreme pentru nici un oaspete, nu pentru că stăpînul n-ar fi fost primitor, ci din lipsă de vizitatori? Cine cerea oare să fie primit în hanul acesta al foamei, în soborul acesta al postului, în lăcaşul acesta al mizeriei şi al caliciei?

II

CARUL LUI THESPIS

Sigognac coborî scara, ferind cu mîna opaţiul de curenţii care ameţeau să-l stingă. Lumina răzbătea printre falangele degetelor lui subţiri, colorîndu-le cu un roşu diafan, în aşa fel încît, deşi era noapte şi el mergea urmat de-un motan negru, i se potrivea totuşi epitetul dat de bunul Homer degetelor Aurorei.

După ce scoase drugul uşii, baronul întredeschise canatul mobil şi se pomeni faţă-n faţă cu un personaj căruia îi pusese opaţiul în nas. La pîlpîirile lui, o mutră destul de caraghioasă se ivi în beznă: o ţeastă de culoarea untului rînced lucea în bătaia luminii şi a ploii. Şuviţele de păr cărunt, lipite de tîmple, nasul înroşit de băutură şi plin de bubuliţe lăfăindu-se ca o pătlăgică între doi ochişori ceacîri, acoperiţi de sprîncene foarte stufoase şi neobişnuit de negre, obrajii pleoştiţi, brăzdaţi de dungi stacojii şi străbătuţi de vinişoare roşii, o gură cărnoasă de beţivan şi satir, bărbia cu un neg mare din care ieşeau cîteva firişoare de păr aspre şi tari ca de perie alcătuiau ansamblul unei figuri demne de a fi sculptată ca mască ornamentală sub cornişa de pe Pont-Neuf. O oarecare bunătate sufletească îndulcea temerile pe care trăsăturile acestea le-ar fi putut trezi la prima vedere. Zbîrciturile de la ochi şi colţurile gurii săltate spre urechi vădeau, altminteri, intenţia de a zîmbi graţios. Acest cap de marionetă prins într-un guler mare şi încreţit, de-un alb cam îndoielnic, era cocoţat pe un trup spînzurat într-un soi de mantie neagră şi grosolană, care saluta încovoindu-şi mijlocul şi afectînd o politeţe exagerată.

După ce-şi sfîrşi temenelile, charaghiosul personaj, ghicind pe buzele baronului întrebarea care stătea să fie pusă, începu să vorbească pe un ton uşor umflat şi declamator:

— Vă rog să mă iertaţi, nobile castelan, că am venit eu însumi, şi încă la o oră atît de tîrzie, să bat la tainica poartă a fortăreţei domniei voastre, fără să-mi fi vestit sosirea prin vreun paj sau vreun pitic sunînd din corn. Dar nevoia nu cunoaşte legi

şi-i sileşte la purtări incorecte pe cei mai politicoşi oameni din lume.

— Ce doreşti? i-o reteză destul de aspru baronul, plictisit de pălăvrăgeala bătrînului caraghios.

— Adăpost pentru mine şi tovarăşii mei, prinţi şi prinţese. Leandru şi Isabelle, doctori şi căpitani, care colindă tîrgurile şi oraşele în carul lui Thespis, tras de boi ca în vremile străvechi, dar în clipa de faţă înnămolit la cîţiva paşi de castelul domniei voastre.

— Dacă înţeleg bine ce-mi spui, sînteţi actori de provincie aflaţi în turneu şi v-aţi abătut de la drumul mare.

— Nici că s-ar fi putut să-mi înţeleagă cineva mai bine spusele. Aţi nimerit-o întocmai. Pot nădăjdui că înălţimea voastră va răspunde favorabil cererii mele?

— Deşi casa mea e ca vai de lume şi n-am mare lucru să vă ofer, o să vă simţiţi aici ceva mai bine decît sub cerul liber şi pe o ploaie torenţială.

Pedantul, căci acesta părea să-i fie rolul în trupă, se înclină în semn de încuviinţare.

În timpul acestei convorbiri, Pierre, trezit de lătraturile lui Miraut, se sculase şi venise lîngă stăpînu-său în portic. Aflînd ce se petrecea acolo, el aprinse un felinar şi toţi trei se îndreptară spre carul împotmolit.

Leandru şi Matamorul împingeau la roată, iar regele împingea boii cu pumnalul său de scenă. Femeile, învăluite în mantii, se văitau şi ţipau, pradă deznădejdii. Datorită ajutorului neaşteptat şi mai ales dibăciei lui Pierre, carul fu scos curînd din impas şi, de îndată ce dădu de-un pămînt mai zvîntat, ajunse la castel, trecu pe sub bolta ogivală şi trase în curte.

Boii dejugaţi fură duşi în grajd, să-i ţină tovărăşie căluţului bălan; actriţele săriră din car, înfoindu-şi fustele boţite, şi urcară, călăuzite de Sigognac, în sufragerie, încăperea cea mai locuibilă din casă. Pierre găsi în fundul magaziei de lemne o legătură de vreascuri şi cîteva braţe de mărăcini, pe care le aruncă în vatră şi care se aprinseră vesele. Deşi era abia la începutul toamnei, se cerea neapărat un pui de foc pentru a usca veşmintele ude ale doamnelor; de altfel, noaptea era răcoroasă şi vîntul şuiera în voie prin lemnăria care acoperea pereţii încăperii acesteia nelocuite.

Deşi deprinşi în viaţa lor rătăcitoare cu adăposturile cele mai ciudate, actorii priveau miraţi locuinţa aceasta neobişnuită pe care oamenii păreau că o lăsaseră de multă vreme în voia fantomelor şi care, fără să vrei, îţi trezea în minte tot felul de

povestiri tragice; dar, ca oameni bine crescuţi ce erau, nu-şi arătau nici spaima, nici mirarea.

— În afară de tacîmuri, nu vă pot da altceva — spuse tînărul baron — căci în cămara mea nici un şoarece nu şi-ar putea găsi vreun dumicat pentru o masă. Trăiesc singur în conac şi nu primesc niciodată pe nimeni; vedeţi, fără să vă mai spun, că norocul nu prea îşi are sălaşul aici.

— Nu face nimic! răspunse Pedantul. Dacă pe scenă ni se servesc găini de carton şi vin din sticle de lemn strunjite, ne îngrijim ca măcar în viaţa de fiecare zi să avem o mîncare mai acătării. Carnea falsă şi băuturile închipuite ne-ar cădea greu la stomac. Fiindcă eu mă ocup cu aprovizionarea trupei, am totdeauna pusă deoparte vreo şuncă de Bayonne, vreun pateu de vînat, vreo costiţă de viţel de Rivière şi vreo zece-douăsprezece clondire cu vin de Cahors sau de Bordeaux.

— Bine ai grăit, Pedantule! exclamă Leandru. Du-te după merinde şi, dacă seniorul permite şi binevoieşte să cineze cu noi, să aşternem chiar aici masa ospăţului. În bufetele acestea sînt destule tacîmuri, iar doamnele vor pune masa.

La semnul de încuviinţare al baronului, uluit de tot ce se întîmpla, Isabelle şi doamna Sérafine, care se aşezaseră amîndouă lîngă foc, se ridicară şi aranjară farfuriile pe masa ştearsă mai întîi de Pierre şi acoperită cu o faţă veche, ponosită, dar curată.

Pedantul se reîntoarse curînd, aducînd cîte un coşuleţ în fiecare mînă, şi puse triumfător în mijlocul mesei un pateu ca o fortăreaţă cu ziduri rumene şi aurite, care închidea în pîntecele lui o garnizoană de smochinari şi de potîrnichi. El împrejmui fortul acesta gastronomic cu şase sticle, închipuind redutele ce trebuiau cucerite înainte de ocuparea definitivă. O limbă de vacă afumată şi o felie de şuncă întregiră simetria.

Belzebut, care se cocoţase pe un bufet şi urmărea cu ochi curioşi pregătirile acestea neobişnuite, încerca să-şi însuşească, măcar prin miros, toate bunătăţile înşirate din belşug. Nasul lui de culoarea trufelor aspira cu nesaţ miresmele îmbietoare; pupilele lui verzi jubilau şi scînteiau pe cînd un fir de salivă, stîrnit de prea multă poftă, i se prelingea pe bot. Tare ar mai fi vrut să se apropie de masă şi să se înfrupte din ospăţul acesta à la Gargantua, atît de străin posturilor mînăstireşti ale casei; dar vederea atîtor feţe noi îl speria şi frica îi ţinea în frîu lăcomia.

Găsind că lumina opaiţului era prea slabă, Matamorul adusese din căruţă două sfeşnice de teatru, făcute din lemn înfăşurat în poleială aurită, prevăzut fiecare cu mai multe lumînări. Întăririle acestea avură ca urmare o iluminaţie

măreaţă. Sfeşnicele, a căror formă amintea de confratele lor cu şapte braţe pomenit în Scriptură, erau puse de obicei fie pe altarul căsătoriei, la deznodămîntul pieselor cu decoruri mecanice, fie pe masa ospăţului, în *Mariana* de Mairet şi în *Herodiada* de Tristan.

La lumina lor şi a vreascurilor din vatră, încăperea moartă prinsese parcă din nou viaţă. O roşeaţă uşoară colora feţele palide ale portretelor şi dacă virtuoasele castelane, cu gîturile strînse în gulere şi cu trupurile înţepenite în armura rochiilor căpătau un aer cam înţepat, pe lîngă tinerele actriţe care zburdau prin conacul mohorît, în schimb războinicii şi cavalerii de Malta păreau că le zîmbesc din ramele lor şi că se simt minunat la o asemenea sărbătoare, cu excepţia a doi sau trei bătrîni mustăcioşi cărunţi, iremediabil îmbufnaţi sub patina lor galbenă şi păstrîndu-şi cu încăpăţînare mutrele aspre cu care îi înzestraseră pictorii.

Un aer mai călduţ şi mai vioi circula acum prin vasta încăpere în care se simţea de obicei o umezeală mucedă, ca de mormînt. Dărăpănarea mobilelor şi a tapetelor era mai puţin vizibilă, iar spectrul palid al sărăciei părea că părăsise pentru cîteva clipe castelul.

Deşi la început fusese neplăcut impresionat de surpriza aceasta, Sigognac se lăsa acum năpădit de-un singur simţămînt de plăcere, necunoscut pentru el. Isabelle, donna Sérafine şi chiar Subreta îi tulburau uşor imaginaţia şi-i făceau impresia mai degrabă a unor zeiţe coborîte pe pămînt decît a unor simple muritoare. Ele erau, într-adevăr, femei nespus de drăguţe, în stare să stîrnească interesul chiar şi la unii mai puţin novici decît tînărul nostru baron. Lui i se părea că totul nu e decît un vis şi se temea mereu să nu se trezească.

Baronul îi întinse mîna donnei Sérafine şi o aşeză la dreapta sa. Isabelle luă loc la stînga, Subreta în faţă, Dădaca se instală lîngă Pedantul, Leandru şi Matamor — care unde nimeri. Tînărul stăpîn al castelului avu atunci prilejul să cerceteze în voie chipurile oaspeţilor săi viu luminate şi reliefate din plin. Mai întîi el privi femeile, al căror portret n-ar fi rău să-l schiţăm aici, cît timp Pedantul e ocupat cu prima spărtură în meterezele pateului.

Sérafine era o tînără de vreo douăzeci şi patru—douăzeci şi cinci de ani, căreia obişnuinţa de a juca roluri de mare cochetă îi dăduse un aer distins şi tot atîta şiretenie ca unei doamne de la curte. Ovalul puţin prelung al feţei, nasul uşor acvilin, ochii mari, cenuşii, gura roşie a cărei buză de jos era tăiată de-o crestătură fină, ca a Annei de Austria, şi semăna cu o cireaşă îi

alcătuiau o înfățișare plăcută și nobilă, calități la care mai contribuiau și două cascade de păr castaniu coborînd valuri-valuri de-a lungul unor obraji frumos rumeniți de însuflețire și căldură. Două șuvițe lungi, numite mustăți și legate fiecare cu cîte trei trandafirași de panglică neagră, se desprindeau capricios din unduirea părului, scoțîndu-i în relief grația vaporoasă, ca niște ultime atingeri de penel date de pictor unui tablou terminat. O pălărie de fetru cu borul rotund, împodobită cu niște pene dintre care ultima se răsucea în chip de panaș spre umerii doamnei pe cînd celelalte se adunau mănunchi, gătea cu semeție capul Sérafinei; un guler răsfrînt, bărbătesc, împodobit cu o dantelă de Alençon și legat cu o fundiță neagră, ca și „mustățile", se lăfăia pe o rochie de velur verde cu mîneci despicate, prinse în fireturi și brandenburguri, prin a cărei tăietură se înspuma rufăria de corp; o eșarfă de mătase albă, pusă în bandulieră, dădea îmbrăcămintei acesteia un aer grațios și hotărît.

Astfel împopoțonată, Sérafine părea o Pantesilea sau o Marfisia, gata oricînd pentru aventurile și spectacolele de capă și spadă. Firește că toate acestea nu erau prea noi; prea multa întrebuințare cam rosese pe alocuri velurul fustei, pînza de Frise eram cam boțită, dantelele ar fi bătut în roșu la lumina zilei; privite de aproape, broderiile eșarfei arătau ruginii și se vedea că sînt false; cîteva găitane își pierduseră bumbul metalic, și ceaprăzăria destrămată a brandenburgurilor se deșirase ici-colo; penele, moleșite, loveau blegi în borul pălăriei, părul se cam ciufulise și cîteva fire de paie, culese în căruță, se îmbinau sărăcăcios cu bogăția lui.

Aceste mici neajunsuri de amănunt nu o împiedicau pe donna Sérafine să aibă o ținută de regină fără regat. Dacă veșmintele-i erau ponosite, în schimb fața îi era proaspătă și, altminteri, felul ei de a se îmbrăca i se părea cel mai strălucitor din lume tînărului baron de Sigognac, prea puțin obișnuit cu asemenea mîndreți, căci pînă atunci el nu văzuse decît țărănci cu fuste lungi și pelerine de șiac. De altfel, tînărul era prea absorbit de ochii frumoasei ca să mai dea vreo atenție părților destrămate ale îmbrăcămintei sale.

Isabelle era mai tînără decît donna Sérafine, după cum îi cerea și rolul ei de ingenuă; ea nu mergea atît de departe nici cu îndrăzneala costumului și se mărginea la o elegantă și burgheză simplitate, așa cum i se cuvine fiicei Casandrei. Avea un chip gingaș, aproape copilăros încă, un păr frumos, castaniu și moale ca mătasea, ochii cu gene lungi, o guriță în formă de inimioară și un aer de modestie feciorelnică, mai degrabă firesc decît

prefăcut. Un corsaj de tafta cenuşie, împodobit cu catifea peste o fustă de aceeaşi culoare; gulerul de dantelă încreţit şi uşor scrobit i se ridica de după ceafa gingaşă, unde se răsuceau buclişoare de puf rebele, iar un şirag de perle artificiale îi înconjura gîtul; deşi la prima vedere ea atrăgea privirile mai puţin decît Sérafine, le reţinea mai îndelung. Şi dacă nu-ţi lua ochii, în schimb te vrăjea, ceea însemna destul.

Subreta merita pe deplin epitetul de *morena*, pe care spaniolii îl dau brunelor. Pielea ei bătea în roşu-arămiu, ca a ţigăncilor. Părul aspru şi creţ îi era negru ca smoala, iar în pupilele castanii îi scînteia o răutate drăcească. Gura plină şi roşie ca fraga descoperea din cînd în cînd fulgerările unor dinţi care i-ar fi făcut cinste unui pui de lup. Încolo, era slabă de parc-ar fi fost mistuită de foc şi de duh, dar slăbiciunea ei tînără şi sănătoasă era plăcută la vedere. Subreta trebuie că era, fără îndoială, la fel de expertă în a primi şi a transmite un bileţel de dragoste în viaţa particulară ca şi pe scenă; dar doamna care se folosea de-o asemenea mijlocitoare trebuia să fie foarte sigură pe propriile-i farmece! Multe declaraţii de dragoste trecute prin mîinile ei nu-şi mai atinseră ţinta şi mulţi îmdrăgostiţi uituci zăboviseră în anticameră. *Morena* era una dintre femeile acelea pe care prietenele le găsesc urîte pe cînd bărbaţii le găsesc irezistibile, şi care par plămădite din sare, ardei şi cantaride, ceea ce nu le împiedică să fie reci ca nişte cămătari cînd e vorba de interesele lor. O rochie ciudată, albastră şi galbenă, ca o panglică de dantelă falsă, îi alcătuia îmbrăcămintea.

Doamna Léonarde, nobila mamă a trupei, era îmbrăcată toată în negru, ca o dădacă spaniolă. Boneta de etamină îi încadra faţa grasă, cu mai multe rînduri de guşi, palidă şi uzată parcă de cei patruzeci de ani de fard. Tonuri de fildeş îngălbenit şi de ceară veche îi acopereau cu paloarea lor grăsimea bolnăvicioasă, pricinuită mai curînd de vîrstă decît de starea sănătăţii. Ochii, acoperiţi de pleoapele moi, aveau o expresie vicleană şi păreau două pete negre pe faţa ei gălbejită. Cîteva fire de păr începuseră să-i umbrească colţurile buzelor, deşi ea le smulgea, grijulie, cu penseta. Feminitatea dispăruse aproape cu totul de pe faţa ei, în ale cărei riduri ai fi putut citi multe, dacă ţi-ai fi dat osteneala să le cercetezi. Actriţă, încă din copilărie, doamna Léonarde ştia tot ce se poate şti despre o meserie căreia îi jucase pe rînd toate rolurile, pînă ajunsese la cel de Dădacă, atît de greu acceptat din pricina cochetăriei, care nu vrea să recunoască niciodată urmările nefaste ale vîrstei. Doamna Léonarde avea talent şi, aşa bătrînă cum era, ştia să-şi atragă

aplauzele chiar alături de femei tinere şi frumoase, care se minunau văzînd cum aplauzele îi sînt adresate acestei vrăjitoare.

Iată cam ce s-ar putea spune despre femeile din trupă. Principalele personaje ale scenei se aflau reprezentate în ea şi, dacă se întîmpla să lipsească vreunul, era cules din drum de vreun actor vagabond sau vreun amator de teatru, bucuroşi să joace vreun rolişor şi să stea astfel lîngă Angelice şi Isabelle. Personalul masculin era alcătuit din Pedantul, pe care l-am descris şi asupra căruia nu e nevoie să mai revenim, din Leandru, din Scapin, din Tiranul tragic şi din Sfarmă-Piatră.

Silit prin rolul său să transforme în mieluşele blînde cele mai sălbatice tigroaice, să-i tragă pe sfoară pe Trufaldini, să-i înlăture din cale pe Ergaşti şi să treacă prin toate piesele, veşnic superb şi trumfător, Leandru era un flăcău de vreo treizeci de ani, dar care, datorită grijii excesive pentru propria-i persoană, arăta mult mai tînăr. Nu-i puţin lucru să întruchipezi pentru spectatoare iubitul, fiinţa aceea misterioasă şi desăvîrşită pe care fiecare o modelează cum pofteşte, de cînd s-au scris *Amadis* şi *Astreea.* De aceea, jupîn Leandru îşi ungea faţa cu spermanţet şi şi-o pudra în fiecare seară cu talc; sprîncenele, din care-şi smulgea cu penseta firele, rebele, păreau nişte linii trase cu tuş terminate printr-un firişor extrem de subţire. Dinţii, periaţi cu înverşunare şi frecaţi cu opiat, îi străluceau ca nişte perle de Orient în gingiile roşii pe care şi le dezvăluia într-una, neavînd habar de proverbul grecesc care spune că nu există neghiob mai mare decît neghiobul care rîde. Colegii lui pretindeau că-şi dădea cu roşu chiar cînd ieşea în oraş, chipurile ca să-şi înviorеze figura. Părul negru, frizat cu grijă, i se răsucea de-a lungul obrajilor în spirale lucioase, cam muiate de ploaie, prilej folosit de el ca să şi le aranjeze cu degetul şi să arate astfel o mînă foarte albă, pe care scînteia un solitar mult prea mare ca să fie veritabil. Gulerul răsfrînt lăsa să se vadă un gît rotund şi alb, atît de bine ras încît nu se mai vedea pe el nici urmă de barbă. Un val de albituri destul de curate i se revărsa între pieptar şi pantalonii plini de panglici, a căror păstrare părea că-l preocupă nespus de mult. Cu ochii la perete, Leandru părea prăpădit de dragostea şi cerea de băut cu o mutră pierdută în extaz. Frazele şi le puncta cu suspine şi, vorbind despre lucrurile cele mai indiferente, clipea din ochi, făcea pe îndureratul şi se strîmba cît se poate de caraghios; dar femeile găseau asta încîntător.

Scapin avea un cap ca de vulpe, pişicher, ascuţit şi viclean; sprîncenele i se ridicau formînd un fel de unghi, descoperindu-şi ochii vioi şi neastîmpăraţi, ale căror pupile gălbui tremurau ca

nişte bănuţi de aur puşi pe argint viu; zbîrcituri pline de răutate se încreţeau la colţul pleoapelor lui încărcate de minciuni, de şiretlicuri şi pungăşii, iar buzele, subţiri şi mobile, i se mişcau necontenit, dezvăluind, sub un zîmbet echivoc, nişte colţi ascuţiţi şi destul de fricoşi la înfăţişare; iar cînd îşi scoteau boneta dungată cu alb şi roşu, părul lui tuns scurt accentua conturile unui cap cu neobişnuit de multe umflături. Părul lui Scapin, gălbui şi pîslos, ca părul de lup, îi completa caracterul de fiară sălbatică întipărit pe faţă. Mîinile acestui netrebnic te-ai fi simţit ispitit să le priveşti, ca să vezi dacă n-au cumva bătături de la mînuitul vîslelor, căci semăna a om care şi-a petrecut multă vreme scriindu-şi memoriile pe galere, cu o pană făcută din lanţuri! Vocea lui prefăcută, cînd ascuţită, cînd groasă, trecea brusc de la un ton la altul şi scotea şuierături ciudate ce te uimeau şi te făceau să rîzi fără voie; gesturile lui neaşteptate şi determinate parcă de destinderea subită a vreunui arc tăinuit aveau în ele ceva ilogic şi neliniştitor totodată, părînd că-i servesc mai degrabă pentru a-şi reţine interlocutorul decît pentru a exprima vreun gînd sau vreun sentiment oarecare. Ele erau aidoma cu pantomima vulpii, care se mişcă rapid dînd o sută de tîrcoale şi făcînd tot soiul de giumbuşlucuri pe sub copacul din vîrful căruia curcanul fascinat o priveşte înainte de a se prăvăli.

Pe deasupra costumului său vărgat, Scapin avea un fel de bluză lungă pe care o purta fiindcă n-avusese timp să se schimbe după ultimul spectacol, fie fiindcă biata lui garderobă nu-i îngăduia să aibă un rînd de haine pentru oraş şi altul pentru teatru.

Cît despre Tiran, acesta era un om cum nu se poate mai bun, pe care natura îl înzestrase, pesemne în glumă, cu toate semnele exterioare ale ferocităţii. De cînd lumea nu s-a pomenit suflet mai blînd îmbrăcat într-o haină mai ameninţătoare. Sprîncenele lui groase şi trase în cărbune, late de două degete şi barba ca peria care i se urca pînă sub ochi şi pe care nu şi-o tăia ca să nu fie silit să-şi pună una falsă cînd juca roluri de Irozi sau de Polifonţi, faţa arămie ca o piele de Cordoba, toate laolaltă îi dădeau o înfăţişare brutală şi uluitoare, aşa cum le place pictorilor să dea călăilor şi ajutoarelor de călăi în tablourile cu jupuirea sfîntului Bartolomeu sau cu tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul. Glasul lui de buhai care făcea să zăngăne geamurile şi să tremure paharele de pe masă ajuta din plin să întreţină spaima stîrnită de apariţia acestui zmeu îmbrăcat într-o tunică scurtă de catifea neagră, croită după moda de altădată; iată de ce Tiranul avea un succes nemaipomenit cînd urla versurile lui Garnier sau ale lui Scudéry. În rest, era

burduhănos, precum se cuvine, şi în stare să umple pe deplin un tron.

Sfarmă-Piatră era slab, jigărit, negru şi uscat ca o sperietoare de ciori. Avea pielea ca un pergament lipit peste oase, un nas mare, cocîrjit ca un cioc de pasăre de pradă, a cărui muchie subţire lucea ca un os, ridicîndu-şi septul între cele două laturi ale unei feţe lunguieţe ca o suveică, alungită şi mai mult de o bărbuţă ascuţită. Cele două profiluri lipite unul de altul izbuteau anevoie să alcătuiască o faţă, iar ochii, ca să-şi poată găsi loc în ea, se sumeseseră spre tîmple, ca la chinezi. Sprîncenele, pe jumătate rase, se răsuceau ca nişte virgule negre deasupra unor ochi neliniştiţi, iar mustăţile, nesfîrşit de lungi, unse şi întărite cu pomadă la fiecare vîrf, se arcuiau împungînd aerul; urechile depărtate de cap semănau destul de bine cu toartele unei ulcele şi cereau parcă ciupituri şi bobîrnace. Toate aceste trăsături ieşite din comun, ţinînd mai degrabă de domeniul caricaturii decît de al firescului, păreau să fi fost sculptate de o minte năstruşnică pe gîtul vreunei viole cu trei strune sau copiate după vîrcolacii şi himerele pantagruelice care se învîrtesc seara la felinarele patiseriilor; schimonoselile lui de matamor îi deveniseră, cu vremea, fireşti şi, odată ieşit din culise, el păşea întins ca un compas, cu capul dat pe spate, cu pumnul în şold şi cu mîna pe mînerul spadei. O haină galbenă, strînsă pe corp, bombată ca o platoşă, împodobită cu verde, avînd despicături de-a lungul coastelor, după moda spaniolă, un guler scobit susţinut cu sîrmă şi carton, lat cît Masa Rotundă şi în jurul căreia cei doisprezece pairi ar fi putut mînca în voie, nişte pantaloni încreţiţi, lungi pînă la genunchi şi prinşi în găitane, nişte botfori din piele albă de Rusia, în care picioarele lui de cocoş se bălăbăneau ca flautele în cutia lor cînd le poartă lăutarul sub braţ, o spadă nespus de lungă, pe care n-o lăsa niciodată din mînă şi al cărei mîner de fier, presărat cu găuri, cîntărea peste cincizeci de livre, forma găteala caraghiosului acestuia, găteală peste care, pentru a părea cît mai semeţ, el purta un soi de pătură cu marginea ridicată de spadă. Şi, ca să nu uităm nimic, trebuie spus că două pene de cocoş bifurcate ca o emblemă de încornorat îi împodobeau în mod grotesc pălăria cenuşie, alungită în formă de ciorap.

Meşteşugul scriitorului are, faţă de cel al pictorului, slăbiciunea de-a nu putea zugrăvi lucrurile decît unul după altul. O privire ţi-ar fi de ajuns ca să nu scapi, într-un tablou în care artistul le-ar fi grupat în jurul mesei, nici una din figurile desenate de el; le-ai vedea acolo cu petele lor de umbră şi lumină, cu atitudinile lor contrastante, cu coloritul propriu

fiecăreia şi cu o infinitate de detalii ale veşmintelor, care lipsesc din descrierea noastră, şi aşa mult prea lungă, deşi ne-am străduit s-o scurtăm cît mai mult cu putinţă; dar trebuia neapărat să vă facem cunoştinţă cu trupa aceasta de actori picată atît de neaşteptat în singurătatea conacului lui Sigognac.

Începutul mesei se desfăşura în tăcere; poftele mari sînt mute ca şi pasiunile mari! Dar, după potolirea primelor furii, limbile prinseră să se dezlege. Deşi ar fi dorit din toată inima să pară îndrăgostit şi romanţios faţă de Serafine şi de Isabelle, tînărul baron, care poate că nu mai mîncase pe săturate din ziua cînd fusese înţărcat, mînca sau mai degrabă înfuleca cu atîta ardoare, încît n-ai fi bănuit că mai cinase o dată. Amuzat de foamea aceasta tinerească, Pedantul îngrămădea pe farfuria domnului Sigognac aripi de potîrniche şi felii de jambon, care piereau la fel de repede ca fulgii de zăpadă pe o lopată încinsă în foc. Împins de lăcomie, Belzebut se hotărîse, în ciuda fricii, să-şi părăsească postul inatacabil pe care îl ocupa pe cornişa etajerei, după ce-şi făcuse măreaţa socoteală că, de urechi, ar fi fost greu să fie tras fiindcă n-avea, şi că nici nu s-ar fi putut încerca asupra lui gluma vulgară de a-i atîrna o tinichea de coadă, fiindcă lipsa cozii interzicea asemenea năzdrăvănii, potrivite mai degrabă unor haimanale decît unor oameni de bună condiţi, cum păreau să fie oaspeţii adunaţi în jurul mesei încărcate de bucate neobişnuit de gustoase şi de frumos mirositoare. Şi, profitînd de întuneric, se apropiase tîrîş, lipindu-se într-atîta de pămînt încît încheieturile labelor îi formau parcă nişte coate deasupra trupului, ca o panteră neagră pîndind o gazelă, fără ca nimeni s-o observe. Cînd ajunse la scaunul baronului de Sigognac, motanul se ridică, şi, ca să-i atragă atenţia stăpînului, începu să-i cînte pe genunchi o arie de ghitară, cu cele zece gheare ale lui. Sigognac , înţelegător faţă de umilul său prieten care îndurase posturi atît de îndelungate slujindu-l, îl făcu părtaş la norocul picat peste el, aruncîndu-i sub masă oase şi resturi, primite cu o recunoştinţă frenetică. Miraut, care izbutise să se strecoare în sala ospăţului pe urmele lui Pierre, se înfruptă şi el cu cîteva bucăţi bune.

Viaţa părea că se reîntorsese în casa aceasta moartă în care era lumină, căldură, zgomot. După două-trei înghiţituri de vin, actriţele turuiau ca nişte papagali pe vergelele lor, complimentîndu-se pentru succesele reciproce. Pedantul şi Tiranul discutau cu aprindere, susţinînd unul superioritatea poemului comic, celălalt superioritatea poemului tragic; unul afirma că e mai greu să faci nişte oameni de treabă să rîdă decît să-i sperii cu basme pentru copii, care n-au alt merit decît

vechimea lor; celălalt pretindea că vulgaritatea şi bufoneria folosite de cei ce scriau comedii nu prea le făceau cinste autorilor. Leandru îşi scoase o oglinjoară din buzunar şi se privea în ea, vădind o plăcere egală cu a răposatului Narcis cînd îşi vîra nasul în izvorul său. Contrar obiceiului Leandru nu era îndrăgostit de Isabelle, căci ţintea mai sus: spera ca prin farmecele şi manierele lui de gentilom să scoată din minţi vreo văduvă bogată şi năbădăioasă, a cărei caleaşcă cu patru cai să-l ia de la ieşirea din teatru şi să-l ducă la vreun castel, unde prea sensibila doamnă l-ar aştepta în cel mai îmbietor neglijeu, în faţa unei mese cu cele mai alese bucate. Se înfăptuise viziunea aceasta? Leandru spunea că da... Scapin tăgăduia însă, din care pricină se iscau între ei nesfîrşite certuri. Răutăcios ca o maimuţă, blestematul valet pretindea că bietul om îşi dăduse degeaba ochii peste cap, că aruncase degeaba priviri ucigătoare prin loji, că rîsese degeaba în aşa fel încît să-şi arate toţi dinţii, că-şi întinsese degeaba piciorul, că degeaba îşi mlădiase talia, îşi trecuse un pieptănaş prin şuviţele perucii şi-şi schimbase cămaşa la fiecare spectacol, cu riscul de a se lipsi de mîncare ca să-şi poată plăti spălătoreasa, fiindcă tot nu izbutise să placă nici celei mai neînsemnate baroane, fie ea şi de patruzeci şi cinci de ani, cu faţa plină de bube şi de negi păroşi.

Văzîndu-l pe Leandru cu ochii în oglinjoară, Scapin aduse cu îndemînare vorba la subiectul acesta, iar înfumuratul nostru, scos din sărite, propuse să se ducă să caute printre bagaje o lădiţă plină de scrisori de dragoste, parfumate cu mosc şi răşină, adresate lui de-o mulţime de doamne bine, contese, marchize şi baroane, toate nebune după el, ceea ce nu însemna chiar o minciună din partea lăudărosului, căci toana de-a se încurca cu actori ambulanţi şi cu măscărici era destul de răspîndită în moravurile deşănţate ale vremii. Sérafine spuse că, dacă ar fi fost ea una din doamnele acelea, şi-ar fi pus oamenii să-l biciuiască pe Leandru pentru neobrăzarea şi indiscreţia lui; iar Isabelle jura în glumă că, dacă n-o să se arate mai modest, n-o să-l mai ia de bărbat la sfîrşitul piesei. Deşi aproape amuţit de ruşinea care nu-l lăsa să scoată decît vorbe fără nici o noimă, Sigognac o pivea cu admiraţie pe Isabelle şi ochii lui spuneau ceea ce gura nu îndrăznea să spună. Fata observase ce sentiment trezise în tînărul baron şi-i răspundea cu priviri languroase, spre disperarea lui Sfarmă-Piatră, îndrăgostit în taină de frumoasa noastră, dar lipsit de nădejdi, datorită rolului său grotesc. Un altul mai iscusit şi mai îndrăzneţ decît Sigognac ar fi împins lucrurile mai departe; dar bietul baron, în castelul său părăginit, nu învăţase manierele alese de la curte şi, cu toate că nu era

lipsit nici de cultură, nici de spirit, părea acum destul de neghiob.

Cele zece clondire fuseseră golite cu sfințenie, și Pedantul o răsturnă pe ultima picurîndu-și pe unghie cei cîțiva stropi rămași; Matamorul îi înțelese gestul și plecă să aducă alte clondire din căruță. Deși se cam amețise, baronul nu se putu stăpîni să nu închine în sănătatea prințeselor un pahar plin de rubiniu, care îl dădu gata.

Pedantul și Tiranul beau amîndoi ca niște bețivani desăvîrșiți care, dacă nu sînt niciodată treji pe deplin, în schimb nu sînt niciodată beți turtă. Sfarmă-Piatră era cumpătat ca spaniolii și ar fi putut trăi ca acei *hidalgos* care se hrănesc la prînz cu trei măsline scoase din buzunar, iar seara cu o arie de mandolină. Cumpătarea aceasta avea un motiv: omul se temea ca, mîncînd și bînd prea mult, să nu-și piardă cumva fenomenala slăbiciune, cel mai sigur dintre trucurile lui comice. Dacă se îngrășa, îi scădea talentul, și nu-și putea ține zilele decît murind de foame. De aceea era mereu bîntuit de temeri și-și privea adesea catarama curelei ca să se convingă dacă nu cumva, prin cine știe ce întîmplare, s-a îngrășat de la o zi la alta. Tantal din proprie voință, actor care nu bea, atingea mîncarea și, dacă ar fi postit din evlavie, ar fi ajuns în rai ca Antonie sau Macarie. Dădaca se îndopa într-un mod nemaipomenit cu mîncăruri și băuturi: fălcile ei moi și gușile îi tremurau scuturate de frămîntarea unui maxilar încă destul de bine garnisit. Iar Sérafine și Isabelle, neavînd evantaie la îndemînă, căscau de le trosneau fălcile la adăpostul diafan al frumoaselor lor degete. Deși amețit de aburii vinului, Sigognac observă lucru acesta și le spuse:

— Prea stimate domnișoare, văd bine că din politețe vă luptați cu somnul și că abia așteptați să vă culcați. Tare aș dori să vă pot oferi fiecăreia cîte o cameră tapetată, cu loc pentru musafiri lîngă pat și cu odăiță alături, dar bietul meu castel e ruinat ca și neamul din care eu sînt ultimul. Vă cedez camera mea, aproape singura în care nu plouă; dumneavoastră amîndouă, o să vă puteți aranja acolo, împreună cu doamna; patul e larg și o noapte nu ține o veșnicie. Domnii vor rămîne aici și se vor instala pe jilțuri sau pe bănci... În orice caz, să nu vă speriați nici de unduirile tapiseriei, nici de gemetele vîntului în horn și nici de forfota șoarecilor; vă asigur că, deși e destul de lugubră, în cameră nu există stafii.

— Eu joc rolul Bradamantei și nu sînt fricoasă. Am să-i fac curaj și sfioasei Isabelle — spuse rîzînd Sérafine. Cît despre dădaca noastră, ea e aproape vrăjitoare, și dacă vine cumva diavolul, o să aibă cu cine schimba o vorbă.

Sigognac luă o făclie şi le conduse pe doamne în odaia de dormit, care li se păru, într-adevăr, fantastică la înfăţişare, căci din pricina luminii tremurătoare, mişcată de vînt, umbre ciudate se clătinau pe bîrnele tavanului, iar prin ungherele neluminate păreau că se ghemuiseră mulţime de forme monstruoase.

— Grozav decor pentru al cincilea act al unei tragedii! exclamă Sérafine, privind în jurul ei, pe cînd Isabelle nu-şi putea stăpîni un fior, pe jumătate de frig, pe jumătate de teamă, simţindu-se învăluită de atmosfera aceasta de beznă şi de umezeală.

Cele trei femei se strecurară sub pătură fără să se dezbrace. Isabelle se instală între Sérafine şi Dădacă, gîndindu-se că, dacă vreo labă păroasă de fantomă sau de vampir va ieşi de sub pat, să dea mai întîi peste vreuna din tovarăşele ei. Cele două curajoase adormiră curînd, dar temătoarea Isabelle rămase multă vreme cu ochii deschişi şi aţintiţi spre uşa bătută în cuie, de parcă ar fi presimţit dincolo de ea o lume de fantome şi de spaime nocturne. Dar uşa nu se deschise şi nici un spectru înfăşurat în giulgiu şi zăngănindu-şi lanţurile nu se ivi, deşi, din cînd în cînd, se auzeau zgomote ciudate prin încăperile pustii; pînă la urmă, somnul îşi presără pulberea aurie pe sub pleoapele fricoasei Isabelle şi răsuflarea ei liniştită se alătură curînd răsuflării un pic mai accentuate a celorlalte două femei.

Pedantul dormea cu pumnii strînşi, cu nasul pe masă, în faţa Tiranului, care sforăia ca un tub de orgă şi mormăia în vis versuri alexandrine. Matamorul, cu capul sprijinit de braţul unui fotoliu şi cu picioarele întinse pe grătarul vetrei, se înfăşurase în mantia sa cenuşie şi părea o scrumbie împachetată în hîrtie. Ca să nu-şi deranjeze freza, Leandru ţinea capul drept şi dormea buştean. Sigognac se cuibărise într-un jilţ rămas liber, dar cele petrecute în seara aceea îl tulburaseră prea mult ca să poată dormi.

Două femei tinere nu dau buzna aşa în viaţa unui tînăr fără să-l tulbure, mai ales cînd tînărul acela a dus pînă atunci o viaţă tristă, neprihănită, izolată, lipsit de toate desfătările vîrstei de către mama vitregă numită sărăcie.

S-ar putea spune că pare de necrezut că un flăcău de douăzeci de ani să fi trăit fără aventuri amoroase; dar Sigognac era mîndru şi, neputînd să iasă în lume fără pompa cuvenită rangului şi numelui său, rămînea acasă. Părinţii lui, cărora le-ar fi putut cere ceva fără să se înjosească, muriseră, iar el se înfunda din zi în zi mai adînc în singurătate şi uitare. Uneori, în timpul plimbărilor lui singuratice, Sigognac o întîlnise pe Yolande de Foix, călare pe-o iapă buiestraşă, vînînd cerbi

împreună cu tatăl ei şi cîţiva tineri seniori. Vedenia aceasta, stălucitoare îi trecea adeseori prin vis; dar ce legătură ar fi putut să existe vreodată între frumoasa şi bogata castelană şi el, un biet boiernaş ruinat şi ca vai de lume? Departe de-a căuta ca ea să-l remarce cînd o întîlnise, Sigognac se ascunsese pe cît putuse, nedorind să fie un motiv de rîs, cu pălăria lui mototolită şi jalnică, cu panaşul lui mîncat de şoareci, cu hainele lui ponosite şi prea largi, cu bătrîna şi paşnica lui mîrţoagă, bună mai degrabă pentru vreun popă de ţară decît pentru un gentilom; căci nimic nu-i mai trist pentru o inimă aleasă decît să pară ridicol în ochii fiinţei iubite, şi el îşi făcuse, pentru a-şi înăbuşi patima, toate raţionamentele reci inspirate de sărăcie. Izbutise oare?... Iată ceea ce n-am putea spune. El, cel puţin, credea asta şi alungase gîndul dragostei ca pe o himeră; doar era destul de nefericit şi fără să-şi mai adauge la suferinţele lui chinurile unei iubirii fără speranţe.

Noaptea se scurse fără nici un alt incident în afară de spaima pricinuită Isabellei cînd Belzebut i se cuibărise pe piept şi nu vroise cu nici un chip să plece, găsind perna foarte plăcută.

Cît despre Sigognac, el nu izbutise să închidă ochii fie pentru că era obişnuit să doarmă numai în patul său, fie pentru că vecinătatea unor femei drăgălaşe îi înfierbîntase creierul. Am crede mai curînd că un plan încă nelămurit începuse să i se înfiripe în minte, ţinîndu-l treaz şi descumpănit. Sosirea actorilor i se părea un semn al destinului şi un fel de solie a Fortunei, invitîndu-l să iasă din dărăpănătura aceea feudală unde anii lui tineri mucezeau în umbră şi se ofileau fără rost.

Ziua începuse să se ivească şi cîteva licăriri albăstrii strecurate prin reţeaua de plumb a geamurilor colorau într-un galben livid şi bolnăvicios lumina opaiţelor aproape stinse. Feţele celor ce dormeau, prinse între aceste două surse de lumină, aveau forme ciudate şi păreau despărţite în două jumătăţi de culori diferite, ca veşmintele acelea medievale purtate pe deasupra şi de bărbaţi, şi de femei. Leandru avea faţa ca de ceară galbenă şi semăna cu statuile acelea ale sfîntului Ion cu părul făcut din mătase şi cu vopselele căzute de pe obraji, deşi se află adăpostite sub sticlă. Sfărîmă-Piatră, cu ochii închişi, cu pometiii ieşiţi în afară, cu nasul subţiat de parcă i l-ar fi ciupit degetele slăbănoage ale morţii, părea că este propriul său cadavru. Cîteva puncte de-un roşu aprins şi cîteva pete ca de apoplexie dungau mutra de beţivan a Pedantului; rubinele de pe nas i se preschimbaseră în ametiste, iar pe buzele lui groase îmbobocea floarea vineţie a vinului. Cîteva picături de sudoare, rostogolindu-se prin şanţurile şi prin talazurile frunţii, i se

opriseră în tufele sprîncenelor cărunte; obrajii moi îi atîrnau fără vlagă. Îndobitocirea datorită somnului adînc făcea să pară hidoasă fața aceasta care, trează și însuflețită de inteligență, părea voioasă; astfel aplecat peste marginea mesei, Pendantul făcea impresia unui satir bătrîn doborît de desfrîu pe marginea unui șanț, după o bacanală. Tiranul arăta destul de bine cu fața lui pămîntie și cu barba-i de cîlți negri; capul său de Hercule blînd și de călău binevoitor n-avea cum să se schimbe. Subreta suporta și ea destul de convenabil vizita indiscretă a zilei, căci nu părea prea sluțită. Doar ochii împresurați de cearcăne ceva mai vinete și obrajii ei brăzdați de cîteva dîre albăstrii trădau oboseala unei nopți prost dormite. O rază de soare pornită spre desfrîu, strecurîndu-se printre clondirele goale, printre paharele pe jumătate pline și printre bucatele răscolite, mîngîia bărbia și gura tinerei fete ca un fum care necăjește o nimfă adormită. Neprihănitele doamne de pe pereți cu fețele lor gălbejite, încercau să roșească sub lacul care le acoperea, văzîndu-și singurătatea încălcată de șatra aceasta de nomazi, iar sala ospățului căpătase o înfățișare sinistră și ridicolă totodată.

Subreta se trezi cea dintîi la sărutarea zorilor: după ce se ridică în picioare, ea își scutură fustele cum își scutură o păsărică penele, își trecu palmele prin păr ca să-i dea luciu și, văzînd că baronul de Sigognac ședea în fotoliul său, cu ochii limpezi și scînteietori, se îndreptă spre el și-l salută cu o grațioasă plecăciune teatrală.

— Îmi pare rău că starea în care se află locuința mea, bună mai degrabă să adăpostească strigoi decît ființe vii, nu mi-a îngăduit să vă primesc așa cum s-ar cuveni — spuse Sigognac, răspunzînd la salutul Subretei. Aș fi vrut să vă puteți odihni între cearceafuri din pînză de Olanda și după un polog din damasc de India, în loc să vă las să tremurați pe-un scaun putregăit.

— Să nu vă pară rău, domnule — îi răspunse Subreta. Fără dumneata, ne-am fi petrecut noaptea într-un car înnămolit, dîrdîind sub ploaia torențială, iar dimineața ne-ar fi găsit într-un hal fără hal. De altminteri, adăpostul acesta pe care îl disprețuiți e o minune pe lîngă hambarele bătute de toate vînturile în care sîntem adesea nevoiți să dormim pe grămezi de fîn, tirani și victime, prinți și prințese, Leandri și Subrete, în viața noastră, rătăcitoare de actori, mergînd prin tîrguri și orașe.

Pe cînd baronul și Subreta schimbau aceste politeți, Pendantul se prăbuși la pămînt, cu mare zgomot de scînduri sparte. Scaunul său, sătul să-l mai țină, se rupsese, și namila, lungită cu picioarele în sus, se zbătea ca o broască țestoasă

răsturnată, bolborosind cuvinte fără nici un sens. În cădere, el prinsese instinctiv fața de masă, stîrnind o cascadă de tacîmuri ale cărei valuri se prăvăleau peste el. Zgomotul acesta îi trezi brusc pe toți ceilalți. După ce-și întinse brațele și se frecă la ochi, Tiranul îi dădu o mînă de ajutor bătrînului actor și-l ridică de jos.

— Matamorului nu i s-ar întîmpla niciodată asemenea accident — spuse Irodul, scoțînd un fel de mormăit cavernos, care îi servea drept rîs. El ar cădea și într-o pînză de păianjen fără s-o rupă.

— E drept că nu oricui îi e dat să fie un Polifem, un Cacus, un munte de carne și de oase ca tine, nici un bețiv, un butoi pe două picioare ca Blazius — îi răspunse actorul de care se legase, întinzîndu-și mîinile lungi și articulate ca de păianjen.

Zarva aceasta le făcu pe Isabelle, Sérafine și Dădaca să se ivească în pragul ușii. Deși cam palide și obosite, cele două tinere femei erau încîntătoare și la lumina zilei. Lui Sigognac , ele i se părură cele mai strălucitoare din lume, deși un observator atent ar fi putut găsi destule cusururi în eleganța lor cam mototolită și cam lustruită; dar ce însemnătate pot avea cîteva panglici decolorate, cîteva bucățele de stofă destrămate și tocite, cîteva lipsuri și neajunsuri ale toaletelor, cînd cele ce le poartă sînt tinere și frumoase? De altfel, ochii baronului, obișnuiți să vadă numai lucruri învechite, prăfuite, decolorate și prăpădite, nu erau în stare să observe asemenea nimicuri. Sérafine și Isabelle i se păreau gătite cum nu se poate mai frumos, în mijlocul acestui castel sinistru în care toate se dărăpănau de vechime. Grațioasele lor chipuri îi dădeau senzația unui vis.

Cît despre Dădacă, ea se bucura, datorită vîrstei, de privilegiul unei urîțenii de neschimbat; nimic nu-i putea strica înfățișarea de creangă cioplită în care luceau doi ochi de cucuvea. Lumina soarelui sau a lumînărilor însemnase același lucru pentru ea.

În clipa aceea intră și Pierre ca să facă un pic de ordine prin cameră, să mai pună un braț de lemne în vatra în care cîțiva tăciuni stinși albeau sub spuza moale și să ducă de-acolo resturile ospățului, atît de neplăcute după ce ți-ai potolit foamea.

Flacăra ce se înălța în vatră, învăluind placa de fontă cu blazonul lui Sigognac — altminteri puțin obișnuită cu asemenea mîngîieri — adună în jurul ei întreaga trupă de actori, luminînd-o cu văpăile ei. Un foc viu și cald e totdeauna plăcut după o noapte, dacă nu albă, măcar cenușie, și, datorită

influenţei lui binefăcătoare, indispoziţia care se putea citi în strîmbăturile sau în vînătăile mai mult sau mai puţin vizibile pe toate feţele dispăru cu totul. Isabelle îşi întindea spre vatră mînuşiţele ei trandafirii şi, îmbujorată de fardul acesta gingaş, paloarea feţei nu i se mai vedea. Donna Sérafine, mai înaltă şi mai voinică, stătea în picioare în spatele ei, ca o soră mai mare care, simţindu-se mai puţin obosită, îşi lasă surioara să şadă. Sfarmă-Piatră, cocoţat pe unul din picioarele lui de cocostîrc, visa pe jumătate treaz, ca o pasăre de apă la malul unei bălţi, cu ciocul sub aripă şi cu piciorul îndoit sub pîntece. Blazius, pedantul, lingîndu-şi buzele, ridica sticlele una după alta, ca să vadă dacă nu mai rămăsese în ele vreun strop de băutură.

Tînărul baron îl luă deoparte pe Pierre şi-l întrebă dacă n-ar putea face rost prin sat de cîteva duzini de ouă, pentru gustarea de dimineaţă a actorilor, sau de cîţiva pui cărora să le sucească gîtul. Bătrînul servitor dispăru imediat ca să rezolve cît mai repede lucrurile, căci trupa îşi manifestase intenţia de-a porni la drum cît mai grabnic pentru a putea merge cît mai mult şi-a apuca să-şi găsească din vreme adăpost pentru noapte.

— Tare mă tem că gustarea o să fie săracă şi că va trebui să vă mulţumiţi cu nişte bucate de pitagorician — le spuse Sigognac oaspeţilor. Dar, oricum, tot e mai bine să mănînci prost decît să nu mănînci nimic, căci, la şase leghe de aici, nu există nici urmă de cîrciumă, bună sau rea. Starea castelului vă arată că nu sînt bogat, dar cum sărăcia mi se trage de la cheltuielile făcute de strămoşii mei în războaiele purtate întru apărarea regilor noştri, n-am de ce să mă ruşinez de ea.

— Sigur că da, domnule — răspunse Irodul, cu vocea lui groasă. Multora dintre cei ce se fălesc cu avuţiile lor nu le-ar veni deloc uşor să spună cum le-au agonisit. Cînd cel ce ia birul poartă veşminte de fir, nobilimea are mantia găurită. Dar prin găurile acestea se vedea onoarea.

— Ce mă miră pe mine — adăugă Blazius — e faptul că un gentilom desăvîrşit, cum păreţi domnia voastră, îşi iroseşte tinereţea într-o pustietate în care Fortuna, oricît ar vrea ea, nu poate veni să-l caute niciodată; dacă i-ar fi dat să treacă prin faţa acestui castel, a cărui arhitectură pesemne că arăta foarte bine acum vreo două sute de ani, ea şi-ar continua drumul, crezîndu-l nelocuit. Ar trebui ca domnul baron să meargă la Paris, ochiul şi buricul pămîntului, locul de întîlnire al minţilor alese şi al braţelor viteze, Eldorado şi Ganaan al spanionilor francezi şi al evreilor creştini, pămîntul sfînt, luminat de razele soarelui de la curte. Acolo, meritele i-ar fi neapărat apreciate şi

s-ar putea ridica fie pe lîngă o mărime, fie săvîrșind vreo faptă strălucită, al cărei prilej i s-ar ivi negreșit.

Deși cam fără noimă și puse în fraze destul de caraghioase reminiscențe involuntare ale rolurilor de pedant, cuvintele lui Blazius nu erau lipsite de tîlc. Sigognac le simțea adevărul, căci deseori, în lungile-i plimbări prin lande, își spusese și el în șoaptă ceea ce i se rostea acum cu glas tare.

Dar banii pentru o călătorie atît de lungă îi lipseau și nici nu știa cum să-i procure. Fiind viteaz, baronul mai era și mîndru, și se temea mai mult de-un zîmbet decît de-o lovitură de spadă. Deși nu prea avea habar de modă, el se simțea ridicol în veșmintele lui ponosite și vechi încă de pe vremea celeilalte domnii. Ca toți oamenii pe care sărăcia îi face timizi, el își uita însușirile proprii și nu vedea situația decît sub aspectele ei reale. Poate că ar fi putut dobîndi ajutorul vreunor vechi prieteni de-ai tatălui său dacă le-ar fi făcut puțină curte, dar lucrul acesta nu se potrivea de loc firii lui, și mai degrabă ar fi preferat să moară pe vreo ladă, mestecînd o scobitoare ca un hidalgo spaniol, alături de blazonul său, decît să întindă mîna după vreun avans sau vreun împrumut. Tînărul baron era dintre oamenii aceia care, aflîndu-se cu burta goală dinaintea unei mese îmbelșugate la care au fost invitați, se prefac că au mîncat, ca nu cumva să fie bănuiți că mor de foame.

— M-am gîndit și eu la asta uneori, dar n-am nici un prieten la Paris, iar urmașilor celor care mi-au cunoscut cîndva familia, pe cînd era mai înstărită și îndeplinea funcții la curte, n-or să le pese de-un Sigognac jigărit și slab, sosind hămesit din turnul lui ruinat ca să se înfrupte din prada comună. Și-apoi, nu văd de ce mi-ar fi rușine s-o spun, n-am caleașcă și nu m-aș putea arăta în lume așa cum s-ar cuveni rangului meu; ba chiar nu știu dacă, punînd laolaltă toată avuția mea și-a lui Pierre, aș avea cu ce să ajung pînă la Paris.

— Dar nu sînteți obligat să intrați în triumf în marele oraș, ca un Cezar roman urcat pe-un car tras de patru cai albi — îi răspunse Blazius. Dacă ultimul car cu boi nu jignește orgoliul senioriei voastre, veniți cu noi la Paris. Căci trupa noastră acolo merge. Astăzi, la Paris strălucesc mulți care și-au făcut intrarea pe jos, cu bocceluța în vîrful spadei și cu cizmele sub braț, ca să nu le tocească pingelele.

Obrajii lui Sigognac se roșiră, pe jumătate de rușine, pe jumătate de plăcere. Dacă, pe de o parte, trufia nobilului se revolta în el la gîndul că-i va rămîne îndatorat unui biet saltimbanc, pe de altă parte inima lui bună se simțea mișcată de propunerea făcută cu atîta sinceritate și care se potrivea atît de

bine dorinței lui tainice. De altfel, el se temea ca. refuzîndu-l pe Blazius, să nu jignească amorul-propriu al actorului și să nu piardă astfel un prilej care poate că n-avea să i se mai ivească vreodată. Fără îndoială, gîndul că un urmaș al familiei Sigognac s-ar fi putut înghesui, de-a valma cu niște măscărici, în carul lui Thespis, avea în sine ceva scandalos, ceva în stare să-i facă pe licornii de pe blazon să necheze, iar pe leii dungați cu roșu să ragă; dar, la urma urmelor, tînărul baron se ciorovăise destul cu propria lui burtă, ascuns pe după zidurile castelului.

Acum el șovăia, nehotărît între *da* sau *nu*, și cumpănea aceste două monosilabe decisive în balanța minții, cînd Isabelle, înaintînd cu un aer grațios și așezîndu-se în fața baronului și a lui Blazius, rosti fraza aceasta care puse capăt șovăielilor tînărului:

— Poetul nostru a căpătat o moștenire și ne-a părăsit. Domnul baron l-ar putea înlocui, căci, deschizînd un volum de Ronsard, aflat pe măsuța de la căpătîiul patului, am dat fără să vreau, de-un sonet plin de ștersături, pe care cu siguranță că el le-a compus; domnul baron ne-ar putea ajusta rolurile, ar putea face tăieturile și adăugirile trebuitoare și, la nevoie, ar putea scrie o piesă pe-o temă care i s-ar da. Eu tocmai am aflat un subiect italienesc,, în care s-ar găsi un rol frumos pentru mine, dacă ar vrea cineva să facă treaba aceasta.

Cînd sfîrși de vorbit, Isabelle îi aruncă baronului o privire atît de dulce, atît de pătrunzătoare, încît Sigognac nu-i putu rezista. Sosirea lui Pierre, care aducea o uriașă omletă cu slănină și cu un sfert dintr-o șuncă destul de respectabilă, le întrerupse discuția. Întreaga trupă se așeză în jurul mesei și începu să înfulece cu poftă. Cît despre Sigognac , el abia dacă atinse, din pură politețe, mîncarea; obișnuita lui cumpătare nu putea face față unor mese luate atît de des și, de altfel, mintea îi era la cu totul alte lucruri.

După ce mîncară, pe cînd erau înjugați boii, Isabellei și Sérafinei li se năzări să coboare în grădina care se vedea din curte.

— Mă tem să nu lăsați cîteva fîșii din rochiile dumneavoastră în ghearele mărăcinilor; căci dacă se spune că nu există trandafir fără spini, în schimb există spini fără trandafir — spuse Sigognac , întinzîndu-le mîna ca să le ajute să coboare treptele nesigure și năpădite de mușchi.

Tînărul baron spunea acestea cu un ton de amară ironie, ton obișnuit de cîte ori pomenea despre sărăcia lui; dar, ca și cum grădina depreciată s-ar fi simțit jignită, doi trandafirași sălbatici, deschizîndu-și pe jumătate cele cinci petale în jurul pistilurilor

galbene, sclipiră brusc pe o crenguţă care tăia pieziş drumul celor două femei. Sigognac îi culese şi îi oferi galant Isabellei şi Sérafinei, spunîndu-le:

— Nu-mi credeam grădina atît de înflorită; pe-aici cresc numai buruieni şi poţi să faci buchete doar din urzici şi din cucută; dumneavoastră aţi făcut să înflorească trandafiraşii aceştia, ca un zîmbet în deznădejde, ca un poem printre ruine.

Isabelle îşi puse cu grijă trandafiraşul în sîn, aruncîndu-i tînărului o lungă privire de mulţumire, ca mărturie a preţului pe care-l acorda acestui dar modest. Sérafine, ronţăind uşor codiţa florii, o ţinea în dinţi, de parcă ar fi vrut să pună la întrecere trandafiraşul palid cu roşul învăpăiat al buzelor sale.

Astfel merseră pînă la statuia mitologică a cărei formă se zărea la capătul aleii, Sigognac înlăturînd fruzişul care ar fi putut biciui în treacăt feţele celor două oaspete. Tînăra ingenuă privea cu un fel de interes înduioşat grădina aceasta în paragină, atît de potrivită castelului în ruină. Ea se gîndea la tristele ceasuri pe care Sigognac trebuie să le fi numărat în sălaşul acesta al plictiselii, al sărăciei şi al singurătăţii, cu fruntea sprijinită de geam şi cu ochii aţintiţi pe drumul pustiu, fără să aibă alături decît un cîine alb şi un motan negru. Trăsăturile mai aspre ale Sérafinei arătau doar un dispreţ rece, mascat de politeţe; deşi avea un oarecare respect pentru titlurile de nobleţe, ea tocmai se gîndea că gentilomul acesta era cam prea scăpătat.

— Aici se termină domeniile mele — spuse baronul cînd ajunseră în faţa nişei de pietriş în care mucezea Pomona. Odinioară, cît puteau cuprinde cu ochii din înaltul acestor turnuri părăginite, muntele şi cîmpia, ogoarele sau izlazul, toate aparţineau strămoşilor mei; dar mi-au mai rămas din ele exact cît trebuie ca să aştept ceasul cînd ultimul Sigognac va merge să-şi întîlnească străbunii în cavoul familiei, de acum încolo singura lor avuţie.

— Să ştii că începi prea de dimineaţă cu jalea! răspunse Isabelle, mişcată de faptul că şi ea se gîndise la acelaşi lucru şi luînd un aer vesel ca să alunge norul de tristeţe de pe fruntea lui Sigognac. Fortuna e femeie, şi, deşi se spune că-i oarbă, din înaltul roţii sale ea alege uneori în mulţime cîte un cavaler nobil şi plin de merite; nu trebuie decît să-i ieşi în cale. Haide, hotărăşte-te, vino cu noi şi poate că peste cîţiva ani turnurile din Sigognac, acoperite cu plăci noi de ardezie, reparate şi văruite, vor fi la fel de mîndre pe cît sînt azi de jalnice; şi-apoi, zău, mi-ar părea rău să te las în conacul ăsta plin de bufniţe — adăugă ea în şoaptă, destul de încet ca Sérafine să n-o poată auzi.

Gingaşa licărire care luci în ochii Isabellei birui sila baronului. Tentaţia unei aventuri galante acoperea în propriii săi ochi ceea ce o călătorie făcută astfel ar fi putut avea umilitor. Să urmeze din dragoste o actriţă şi să se înhame ca îndrăgostit la căruţa unor saltimbanci, nu însemna o înjosire; nici cei mai aleşi cavaleri nu s-ar fi dat în lături să facă asta. Zeul cu tolba plină de săgeţi îi împingea adeseori pe zei şi pe eroi la mii de fapte şi de deghizări ciudate: ca s-o seducă pe Europa, Jupiter s-a prefăcut în taur, Hercule şi-a tors caierul la picioarele Omfalei; Aristot înţeleptul mergea în patru labe purtîndu-şi pe spinare iubita, care voia să călărească un filozof (nostim mod de călărie!), tot felul de fapte contrare demnităţii divine şi omeneşti. Era oare Sigognac îndrăgostit de Isabelle? El nu căuta să cerceteze prea adînc lucrul acesta, dar simţea că-l va năpădi de-acum înainte o tristeţe îngrozitoare dacă va rămîne singur în castelul însufleţit o clipă de prezenţa unei fiinţe tinere şi graţioase.

De aceea tînărul se hotărî imediat, îi rugă pe actori să-l aştepte un pic şi, luîndu-l deoparte pe Pierre, îi împărtăşi ce plănuieşte. Oricît de greu i-ar fi venit să se despartă de stăpînu-său, credinciosul servitor era conştient de neajunsurile pe care i le-ar fi adus acestuia o şedere mai îndelungată la Sigognac. El privea cu mîhnire în suflet cum se irosesc tinereţile baronului într-o inactivitate mohorîtă şi o tristeţe trîndavă şi, cu toate că o trupă de saltimbanci i se părea un alai nu prea potrivit pentru un senior de Sigognac, prefera mai de grabă mijlocul acesta de a-şi încerca norocul decît vlăguirea profundă care, mai ales de vreo doi-trei ani încoace, punea stăpînire pe tînărul baron. De aceea Pierre umplu cît ai clipi un cufăr cu cele cîteva schimburi ale stăpînului său, adună într-o pungă de piele cei cîţiva bănuţi risipiţi prin sertarele unui vechi scrin, cărora avu grijă să le adauge, fără să sufle o vorbă, umilele lui economii, modest semn de credinţă pe care baronul, poate, nici n-avea să-l observe, căci lui Pierre, în afară de multele îndeletniciri de la castel, i se mai încredinţase şi cea de visternic, într-adevăr inutilă.

Calul bălan fu înşăuat; Sigognac nu vroia să se urce în căruţa actorilor decît la vreo două-trei leghe de castel, ca să-şi ascundă plecarea; în felul acesta, părea că-şi petrece oaspeţii; Pierre trebuia să-l urmeze pe jos ca să aducă înapoi calul.

Boii erau înjugaţi şi încercau, în ciuda jugului greu care le apăsa fruntea, să-şi ridice boturile umede şi negre din care se prelingeau şuviţe de bale argintii; ciudatele tiare de pe cap, împletite din rogoz colorat în roşu şi galben, precum şi

valtrapurile de pînză albă care îi acopereau ca nişte cămăşi ca să-i apere de înţepăturile muştelor le dădeau o înfăţişare mitriacă şi foarte maiestuoasă. În faţa lor, în picioare, bouarul, un vlăjgan ars de soare şi sălbatic ca un cioban din cîmpiile romane, stătea rezemat în bîta lui de mînat boii, într-o poziţie care amintea, fireşte fără ca el să-şi dea seama, pe aceea a eroilor greci de pe basoreliefurile antice. Isabelle şi Sérafine se aşezară pe capră, ca să se bucure de priveliştea cîmpiei; Dădaca, Pedantul şi Leandru ocupau fundul carului, mai ispitiţi să-şi continue somnul decît să admire întinsul landelor. Toată lumea era gata; bouarul atinse vitele, care îşi plecară capetele, se încordară pe picioarele lor strîmbe şi zvîcniră înainte; carul se urni din loc, lemnăria gemu, roţile prost unse scîrţîiră şi bolta porticului răsună sub tropotul greoi al vitelor. Trupa pornise la drum.

În timpul pregătirilor, Belzebut şi Miraut, dîndu-şi seama că se petrecea ceva neobişnuit, umblau de colo-colo neliniştiţi şi îngrijoraţi, căutînd să priceapă cu minţile lor de dobitoace rostul atîtor oameni într-un loc de obicei atît de pustiu. Cîinele alerga cînd la Pierre, cînd la stăpînu-său, iscodîndu-i cu ochii lui albaştri şi mîrîind la străini. Motanul, mai înţelept, adulmecă atent roţile, apoi cercetă de la distanţă boii a căror mărime îl intimida şi care, cu o mişcare neprevăzută a coarnelor, îl siliră să sară prudent înapoi; pe urmă se duse lîngă bătrînul cal alb, cu care avea o veche înţelegere, se aşeză în faţa lui şi parcă începu să-i pună întrebări; blînda mîrţoagă îşi plecă botul spre motan, care şi-l înălţă pe-al lui, şi, mişcîndu-şi buzele cenuşii acoperite cu peri lungi, fără îndoială ca să rumege vreun fir de pai rămas între bătrînii lui dinţi, părea că-i vorbeşte cu adevărat prietenului său felin. Ce-i spunea oare? Doar Democrit, care pretindea că poate să traducă limbajul animalelor, l-ar fi putut înţelege; sigur e însă că, după convorbirea aceasta tăcută, pe care i-o comunică lui Miraut clipind de cîteva ori din ochi şi scoţînd vreo două-trei miorlăituri jalnice, Belzebut baronul se aruncă în şa şi apucă dîrlogii, Miraut trecu la dreapta şi Belzebut la stînga calului, iar domnul de Sigognac ieşi din castelul strămoşesc între cîinele şi motanul său. Ca să se hotărască la un act de curaj atît de neobişnuit neamului său, prevăzătorul motan ghicise neapărat că era vorba de o hotărîre supremă.

În clipa cînd îşi părăsi trista locuinţă, Sigognac simţi o dureroasă apăsare pe inimă. El mai îmbrăţişă o dată cu privirea zidurile înnegrite de vreme şi înverzite de muşchi, pe care le cunoştea piatră cu piatră; turnurile cu giruetele lor ruginite, pe care le contemplase în atîtea ceasuri de tristeţe cu privirea aceea

fixă şi distrată care nu vede nimic; ferestrele odăilor pustiite, pe care le străbătuse ca o fantomă dintr-un castel blestemat, aproape temîndu-se şi de zgomotul propriilor săi paşi; grădina neîngrijită, cu broaşte rîioase săltînd pe pămîntul jilav şi cu năpîrci lunecînd printre mărăcini; privi capela cu acoperişul ei prăbuşit, cu bolţile surpate acoperind sub dărîmături dalele înverzite sub care se odihneau, unul lîngă altul, bătrînul său tată şi maică-sa, vedenie gingaşă, vagă ca amintirea unui vis, abia întrezărită în primele zile ale copilăriei. Se mai gîndi la portretele din galerie, care îi ţinuseră de urît în singurătatea lui şi-i zîmbiseră timp de douăzeci de ani cu zîmbetul lor încremenit; la vînătorul de raţe sălbatice de pe tapiserie, la patul cu stîlpi în formă de fus, a cărui pernă o udase de atîtea ori cu lacrimi; toate lucrurile acestea vechi, sărace, mohorîte, ursuze, prăfuite, adormite, care îi insuflaseră atîta silă şi plictiseală, i se păreau pline de un farmec abia acum descoperit. I se părea că se poartă urît cu bietul castel bătrîn şi dărăpănat, care totuşi îl adăpostise cum putuse mai bine şi, în ciuda şubrezeniei lui, se încăpăţînase să rămînă în picioare ca să nu-l zdrobească în cădere, asemenea unei slugi octogenare care se mai ţine pe picioarele-i slăbite cît timp e de faţă stăpînul; mii de gingăşii amare, mii de triste bucurii, de vesele melancolii îi reveneau în minte; domoala şi palida tovarăşă a vieţii, care e obişnuinţa, stînd pe pragul atît de binecunoscut, îşi întorcea spre el ochii înecaţi într-o duioşie mohorîtă şi murmura cu glas nespus de slab un cîntec din copilărie, un cîntec de leagăn; iar cînd străbătu porticul, i se păru că o mînă nevăzută îl trage de mantie, ca să se întoarcă din drum. Cînd ieşi pe poartă, înaintea carului, o pală de vînt îi aduse mirosul proaspăt al buruienilor spălate de ploaie, mireasma dulce şi pătrunzătoare a pămîntului natal; departe bătea un clopot, şi dangătul lui argintiu venea pe aripile vîntului împreună cu mireasma landelor. Era prea mult, şi Sigognac, năpădit de o adîncă nostalgie, deşi se afla abia la cîţiva paşi de casă, trase dîrlogii de parcă ar fi vrut să se întoarcă; bătrîna mîrţoagă îşi îndoi grumazul în direcţia indicată cu mai multă grabă decît s-ar fi bănuit că-i îngăduia vîrsta; Miraut şi Belzebut îşi ridicară simultan capetele, ca şi cum ar fi priceput simţămintele stăpînului lor, şi, oprindu-se din mers, îl aţintiră cu ochi întrebători. Dar jumătatea aceasta de întoarcere avu cu totul altă urmare decît cea aşteptată, căci fu ca privirea lui Sigognac s-o întîlnească pe a Isabellei, iar în ochii fetei era o duioşie atît de mîngîietoare şi o rugă mută atît de vădită, încît baronul simţi pe rînd cum păleşte şi cum roşeşte; şi, uitînd cu desăvîrşire zidurile crăpate ale conacului, mireasma bălăriilor şi

dangătul clopotului care îşi continua totuşi tristele-i chemări, el smuci dîrlogii şi dădu pinteni calului, îndemnîndu-l să meargă înainte. Lupta era sfîrşită; Isabelle învinsese.

Carul apucă pe drumeagul despre care am mai vorbit în prima noastră pagină, alungînd broscuţele înspăimîntate din făgaşurile pline cu apă. Cînd ajunseră la drumul mare şi cînd boii, dînd de pămînt mai uscat, izbutiră să tragă ceva mai repejor greoiul vehicul la care erau înhămaţi, Sigognac trecu din avangardă în ariergardă, nevrînd să arate o stăruinţă prea vădită faţă de Isabelle şi, totodată, ca să se lase poate mai liber în voia gîndurilor care-i frămîntau sufletul.

Turnurile conice ale castelului Sigognac erau acum pe jumătate ascunse de coroanele copacilor; baronul se înălţă în şa ca să le mai vadă o dată, apoi, îndreptîndu-şi ochii spre pămînt, îi zări pe Miraut şi pe Belzebut, a căror înfăţişare plîngăreaţă exprima toată durerea pe care o pot arăta animalele. Profitînd de oprirea necesară pentru contemplarea turnurilor castelului, Miraut îşi înţepeni bătrînele picioare slăbite şi încercă să sară pînă la obrazul stăpînului său, ca să-l mai lingă pentru ultima oară. Ghicind intenţia bietului animal, Sigognac îl prinse, la înălţima cizmei, de pielea largă de pe ceafă, îl trase pe oblîncul şeii şi sărută nasul negru şi zbîrcit ca o trufă a lui Miraut, fără a încerca să se ferească de mîngîierea cam umedă cu care animalul, recunoscător, îi lustrui mustaţa. În timpul scenei acesteia, Belzebut, mai sprinten şi ajutîndu-se cu ghearele lui încă ascuţite, se căţărase de partea cealaltă pe cizma şi coapsa lui Sigognac şi-şi întinsese la înălţimea oblîncului capul negru ciuntit de urechi, torcînd de mama focului şi învîrtîndu-şi ochii mari şi galbeni; cerşea şi el un semn de rămas bun. Tînărul baron îşi trecu de două-trei ori palma peste capul motanului, care se întindea şi se împingea ca să se bucure cît mai mult de mîngîierea lui prietenească. Sperăm, că nu se va rîde de eroul nostru dacă vom spune că umilele mărturii de dragoste ale acestor fiinţe lipsite de suflet, dar nu şi de sentimente, îl făcură să încerce o emoţie ciudată şi că două lacrimi, izvorîte din inimă împreună cu un suspin, picară pe capul lui Miraut şi al lui Belzebut, botezîndu-i prieteni ai stăpînului lor în înţelesul omenesc al cuvîntului.

Cele două animale îl mai urmăriră un timp din ochi pe Sigognac, care îşi pornise calul la trap ca să ajungă din urmă carul, şi, pierzîndu-l din vedere la o cotitură a drumului, se întoarseră frăţeşte spre conac.

Furtuna din timpul nopţii nu lăsase, pe pămîntul nisipos al landelor, urmele care arată de obicei ploi torenţiale pe cîmpiile

mai puțin uscate; peisajul, doar răcorit, oferea un fel de frumusețe cîmpenească. Bălăriile, cărora ploaia cerului le spălase stratul de praf, își desfăceau mugurașii liliachii pe marginea șanțurilor. Măceșii reînverziți își legănau florile de aur; plantele de apă se desfătau în bălțile împrospătate; pînă și pinii își clătinau mai puțin funebru frunzișul mohorît și răspîndeau mireasmă de rășină; cîteva firișoare de fum albăstrui se înălțau voioase dintr-un pîlc de castani, vestind locuința vreunui dijmaș; pe clinurile cîmpiei, întinsă cît vedeai cu ochii, se zăreau, ca niște pete, oile risipite, păzite de un cioban pierdut în gînduri pe picioroangele lui. La marginea zării se iveau vîrfurile depărtate ale Pirineilor pe jumătate învăluiți în aburul ușor al dimineții de toamnă, ca niște insule de nori albi umbrite cu azur.

Uneori drumul se adîncea între două coaste ale căror povîrnișuri năruite dezvăluiau un nisip alb ca praful de gresie și a căror creastă acoperită cu ciuful mărăcinilor și al ierburilor încîlcite biciuiau în trecere coviltirul carului. Pe alocuri, pămîntul era atît de nesigur, încît trebuise să fie întărit cu trunchiuri de brazi, puse de-a curmezișul, din care pricină carul se zdruncina, iar actrițele țipau cît le lua gura. Alteori trebuiau să treacă peste punți șubrede, ochiuri de apă stătătoare și pîraie care tăiau drumul. De cîte ori locul era primejdios, Sigognac o ajuta să coboare din car pe Isabelle, mai temătoare sau mai puțin leneșă decît Sérafine și Dădaca. Cît despre Tiran și Blazius, ei dormeau fără grijă, bălăbănindu-se printre cufere, ca unii care trecuseră prin multe. Matamorul mergea alături de car ca să-și întrețină prin mișcare slăbiciunea fenomenală, de care avea cea mai mare grijă, și văzîndu-l de departe cum își ridica picioarele lungi, l-ai fi luat drept un păianjen de cîmp mergînd prin grîu. Matamorul făcea pași atît de uriași, încît adeseori era nevoit să se oprească pentru a aștepta restul trupei; fiindcă se deprinsese, în rolurile lui, să meargă întins ca un compas, nu mai putea să scape de obiceiul acesta nici în oraș și nici la țară și făcea numai pași geometrici.

Carele cu boi nu merg repede, mai ales în lande, unde roțile intră adeseori pînă la jumătate în nisip, iar drumurile se deosebesc de restul solului doar prin făgașurile adînci de un picior sau două; și cu toate că vitele harnice, încordîndu-și gîtul lor nervos, se propteau inimoase în boldul boarului, soarele se și înălțase cam de-o suliță pe cer cînd ele nu străbătuseră decît două leghe, măsurate, ce-i drept, ca prin partea locului, adică lungi cît o zi de post și asemănătoare celor care timp de cinsprezece zile trebuiau să însemne popasurile amoroase ale perechilor trimise de Pantagruel să ridice coloane în frumosul

său regat din Mirebalais. Ţăranii întîlniţi în cale, cu legături de fîn sau de vreascuri în spate, se vedeau tot mai rar, iar landa se întindea în goliciunea ei pustie, la fel de sălbatică ca un *despoblado* spaniol sau ca un pampas american. Sigognac socoti inutil să-şi mai ostenească bătrîna mîrţoagă şi, descălecînd, aruncă dîrlogii servitorului, a cărui faţă arsă de soare lăsa să se zărească, pe sub cele douăzeci de straturi arămii, paloarea unei adînci emoţii. Sosise clipa despărţirii stăpînului de slugă, clipă grea, căci Pierre îl ştia pe Sigognac de la naşterea acestuia, şi îndeplinea pe lîngă el mai degrabă rolul unui prieten umil decît al unei slugi.

— Dumnezeu să călăuzească paşii senioriei voastre şi să vă ajute să redobîndiţi averea familiei — spuse Pierre, înclinîndu-se în faţa mîinii pe care i-o întindea baronul. Îmi pare rău că nu mi-aţi îngăduit să vă însoţesc.

— Ce m-aş fi făcut cu tine, bietul meu Pierre, în viaţa necunoscută pe care o încep? Am atît de puţine mijloace, încît, într-adevăr, nu pot lăsa pe seama întîmplării grija a două vieţi. La castel, ai să te descurci de bine de rău; bătrînii noştri dijmaşi n-au să lase să moară de foame sluga credincioasă a stăpînului lor. De altfel, nu trebuie pusă cheia sub poarta conacului Sigognac, iar locuinţa familiei mele nu trebuie lăsată pe seama păsărilor de pradă şi a năpîrcilor, ca o ruină vizitată de moarte şi bîntuită de stafii; sufletul acestei străvechi locuinţe mai dăinuie încă în mine şi, cît voi trăi, se va afla la intrare un paznic care să nu lase copiii să tragă cu praştia în blazonul nostru.

Pierre făcu un semn de încuviinţare, căci el, ca toate slugile de odinioară legate de familiile nobile, privea ca pe ceva sfînt reşedinţa seniorială, iar cea a familiei Sigognac, în ciuda crăpăturilor, a dărîmăturilor şi a nenorocirilor ei, i se părea unul din cele mai frumoase castele din lume.

— Şi-apoi — adăugă baronul, zîmbind — cine să aibă grijă de Bayard, de Miraut şi de Belzebut?

— Aşa-i stăpîne — răspunse Pierre; şi apucă dîrlogii lui Bayard, pe care Sigognac îl bătea uşurel cu palma peste gît în chip de mîngîiere şi de bun rămas.

Despărţindu-se de stăpîn, biata mîrţoagă necheză de cîteva ori, şi multă vreme după aceea Sigognac putu să audă, slăbită de depărtare, chemarea drăgăstoasă a bătrînului animal recunoscător.

Rămas singur, tînărul baron avu senzaţia unui om care se îmbarcă şi-şi părăseşte prietenii pe cheiul portului; aceasta e poate clipa cea mai amară a despărţirii: lumea în care ai trăit se

retrage şi tu te grăbeşti să mergi lîngă tovarăşii de călătorie, într-atît ţi-e sufletul de pustiu şi de trist, şi într-atît simţi nevoia să vezi un chip omenesc. De aceea, baronul grăbi pasul ca să ajungă din urmă carul care înainta anevoie, făcînd să scîrţîie nisipul şi lăsînd brazde ca fierul plugului pe ţarină.

Văzîndu-l pe Sigognac mergînd lîngă car, Isabelle se plînse că nu se simte bine şi vru să coboare ca să-şi dezmorţească picioarele, după cum spunea, de fapt încă cu mărinimoasa intenţie de a nu-l lăsa pe tînărul senior pradă melancoliei şi de a-l distra cu cîteva cuvinte vesele.

Cînd fata îi ceru voie să se sprijine de braţul lui pentru a face cîţiva paşi pe drumul neted în locul acela, vălul de tristeţe de pe chipul lui Sigognac se destrămă ca un nor străpuns de o rază de soare.

Mergeau aşa, unul lîngă altul, Isabelle recitîndu-i lui Sigognac cîteva versuri dintr-un rol de care nu era mulţumită şi pe care ar fi dorit să-l mai schimbe, cînd deodată, în desişul din dreapta drumului, răsună o trîmbiţă, crengile fură date la o parte de piepturile cailor care doborau tufele, şi tînăra Yolande de Foix se ivi în mijlocul drumului, în toată splendoarea ei de zeiţă a vînătoarei. Goana îi împurpurase şi mai mult obrajii, nările trandafirii îi fremătau şi sînul i se zbătea mai repede sub catifeaua şi firul corsajului. Cîteva mici rupturi pe fusta ei lungă şi cîteva zgîrieturi pe coapsele calului arătau că îndrăzneaţa amazoană nu se temea nici de crîngul des, nici de hăţiş; deşi nobilul animal pe care călărea n-ar fi avut nevoie să fie îmboldit, deşi vinele umflate de un sînge năvalnic se răsuceau pe gîtul lui albit de spumă, ea îi gîdila crupa cu şfichiul unei cravaşe pe al cărei mîner de ametist se afla gravat blazonul familiei. Din pricina aceasta, bidiviul sărea şi se cabra, spre marea admiraţie a celor trei sau patru tineri gentilomi îmbrăcaţi în veşminte bogate şi călărind cai de soi, care aplaudau graţia plină de cutezanţă a acestei noi Bradamante.

Curînd, Yolande lăsă dîrlogii liberi şi, renunţînd la falsele ei mişcări de apărare, trecu repede prin faţa lui Sigognac, asupra căruia aruncă o privire plină de dispreţ şi de aristocratică neobrăzare.

— Ia uitaţi-vă — spuse ea, adresîndu-se celor trei filfizoni care galopau în urma sa — baronul de Sigognac s-a făcut cavalerul unei nomade!

Şi grupul trecu hohotind de rîs, într-un nor de praf. Sigognac simţi cum îl înăbuşe furia şi ruşinea şi-şi duse repede mîna spre mînerul spadei; dar el era pe jos, şi ar fi fost curată nebunie să alerge după nişte oameni călări; de altfel, pe Yolande nu putea

s-o provoace la duel. O privire galeşă şi supusă din partea actriţei îl făcu să uite curînd privirea trufaşă a castelanei.

Ziua se scurse fără alt incident. Pe la orele patru, călătorii ajuseră la locul unde aveau să cineze şi să doarmă.

La castelul Sigognac, seara aceea fu mai tristă ca oricînd; portretele păreau mai posomorîte şi mai severe decît de obicei, lucru pe care nimeni nu l-ar fi putut crede cu putinţă; scara răsuna şi mai tare, şi mai a pustiu, odăile păreau şi mai mari, şi mai deşarte. Vîntul scîncea ciudat prin coridoare, iar păienjenii coborau din tavan la capetele firelor, neliniştiţi şi curioşi. Crăpăturile zidurilor se căscau larg, ca nişte fălci întinse de plictiseală; bătrîna casă năruită părea că îşi dă seama de lipsa tînărului ei stăpîn şi că lucrul acesta o mîhneşte adînc.

Sub prichiciul vetrei, Pierre îşi împărţea cina sărăcăcioasă cu Miraut şi cu Belzebut, la lumina fumegîndă a unei torţe de răşină, iar în grajd se auzea cum Bayard îşi scutura nervos lanţul şi lovea în iesle.

III

HANUL „LA SOARELE ALBASTRU“

Locul unde boii osteniţi se opriră de la sine, scuturîndu-şi cu un aer de mulţumire lungile fire de bale ce le atîrnau pe boturile umede, era o biată îngrămădire de cocioabe căreia, pe orice alte meleaguri mai puţin sălbatice, nu i-ar fi dat nimănui prin minte să-i spună cătun.

„Cătunul“ era format din cinci sau şase colibe risipite pe sub nişte copaci destul de arătoşi, cărora o palmă de pămînt vegetal, îngrăşat cu bălegar şi cu tot felul de gunoaie, le înlesnise creşterea. Colibele făcute din lut, bolovani, trunchiuri de copaci cioplite pe jumătate şi capete de scînduri, cu acoperişurile lor mari, din paie înnegrite de muşchi şi lăsate pînă aproape de pămînt, şi cu şoproanele lor în care zăceau cîteva unelte agricole, strîmbe şi mînjite de noroi, păreau mai potrivite să adăpostească jivine decît făpturi zămislite după chipul lui Dumnezeu; de altfel, cîţiva porci negri le împărţeau cu stăpînii lor, fără să pară de loc scîrbiţi, ceea ce dovedeşte lipsa unui bun simţ mai dezvoltat din partea acestor mistreţi casnici.

În faţa uşilor stăteau cîţiva ţînci cu burţi umflate, cu mîini şi picioare firave, cu feţişoare arse de friguri, îmbrăcaţi în cămăşi zdrenţuite, prea scurte în spate sau în faţă, sau numai cu un pieptar prins cu sfoară, goliciune care nu-i stînjenea de fel, de parcă ar fi locuit în paradisul terestru. Prin tufele încîlcite ale părului lor neatins niciodată de pieptene le străluceau, ca ochii păsărilor de noapte printre crengi, pupilele aprinse de curiozitate. Gesturile lor vădeau lupta dintre dorinţă şi teamă ; ţîncii ăştia ar fi vrut grozav s-o rupă la fugă şi să se ascundă după vreun gard, dar carul şi povara lui îi ţineau locului ca printr-un fel de vrajă.

Ceva mai înapoi, în pragul unei cocioabe, o femeie slabă, cu faţa pămîntie şi cu ochii încercănaţi legăna pe braţe un prunc lihnit de foame. Copilul frămînta cu mîna lui arsă de pe acum de soare un sîn secătuit, ceva mai slab decît restul pieptului, şi

care amintea că făptura acea prăpădită de mizerie mai era încă tînără. Ea îi privea pe actori cu fixitatea mohorîtă a îndobitocirii, fără să pară că-şi dădea bine seama de ceea ce vedea. Chircită pe vine lîngă fiică-sa, bunica, mai încovoiată şi mai zbîrcită decît Hecuba, nevasta lui Priam, regele Troiei, stătea pierdută în gînduri, cu bărbia pe genunchi şi cu braţele încrucişate pe picioarele ciolănoase, în poziţia vreunui străvechi idol egiptean. Falangele ca nişte arşice, firele vinelor umflate şi nervii întinşi ca nişte corzi de ghitară făceau ca mîinile ei bătrîne şi tăbăcite să semene cu mîinile vreunui cadavru disecat, uitat de multă vreme în dulap de vreun felcer neglijent. Braţele îi ajunseseră ca nişte beţe pe care atîrna pielea uscată, încreţită la încheieturi de nişte zbîrcituri crestate parcă cu satîrul. Lungi tufe de păr îi acopereau bărbia; un strat de muşchi încărunţit îi astupa urechile. Sprîncenele, ca nişte ierburi stufoase la intrarea unei grote, îi atîrnau în faţa orbitelor în care moţăiau ochii pe jumătate acoperiţi de pieliţa moale a pleoapelor. Cît despre gură, gingiile o înghiţiseră, iar locul îi mai putea fi recunoscut numai după o stea de zbîrcituri concentrice.

La vederea sperietoarei acesteia arhaice, Pedantul, care mergea pe jos, strigă:

— O! Ce zgripţuroaică îngrozitoare, catastrofală şi afurisită! Pe lîngă ea, Parcele sînt cu adevărat drăgălaşe; e atît de zaharisită, de ramolită şi de putregăită, încît nici un izvor al Tinereţii n-ar mai putea-o reface. E însăşi mama veşniciei; şi la naşterea ei, dacă s-a născut vreodată, căci ea trebuie că a venit pe lume înainte de creaţie, Timpului pesemne că-i şi albise barba. De ce n-a văzut-o oare jupîn Alcofibras Nasier[1] înainte de a-şi iscodi sibila din Panzoust sau bătrîna scărmănată de leul cu coadă de vulpe? Ar fi aflat atunci cîte zbîrcituri, cîte crăpături, cîte şanţuri, cute şi dungi pot brăzda o ruină omenească şi i-ar fi făcut o descriere magistrală. Vrăjitoarea asta trebuie că a fost frumoasă la vremea ei, căci fetele cele mai drăguţe ajung cele mai cumplite babe. Cînd spun asta, mă gîndesc şi la voi, prea stimate domnişoare — continuă Blazius, adresîndu-se Isabellei şi Sérafinei, care se apropiaseră de el ca să-l audă mai bine. Cînd mă gîndesc că-i de ajuns să arunci vreo şaizeci de ierni peste primăverile voastre ca să fiţi transformate în nişte babe la fel de spurcate, de groaznice şi de fantasmagorice ca mumia asta scăpată din sarcofag, mă cuprinde cu adevărat mîhnirea şi încep să-mi îndrăgesc mutra

[1] Anagrama numelui lui Francois Rabelais, care, sub acest pseudonim, şi-a publicat „Pantagruelul" său.

pocită, care n-o să poată fi niciodată preschimbată într-o mască de strigoi ca asta, căci, dimpotrivă, anii ei fac slutenia din ce în ce mai comică.

Femeilor tinere nu le place să le fie înfățișată, nici măcar în viitorul cel mai depărtat și mai neguros, perspectiva de a fi bătrîne și urîte, ceea ce e cam totuna. De aceea, cele două actrițe îi întoarseră spatele Pedantului, ridicînd ușurel din umeri în semn de dispreț, ca și cum ar fi fost obișnuite cu asemenea nerozii și, apropiindu-se de car, se arătară cît se poate de grijulii față de cuferele care începuseră să fie descărcate și, mai ales, față de lucrurile lor; Pedantului nu i se putea răspunde. Jertfindu-și de la bun început propria lui urîțenie, el curmase orice replică. Blazius folosea adesea șiretlicul acesta, ca să-i înțepe pe alții, fără a fi el însuși înțepat.

Casa înainte căreia boii se opriseră împinși de instinctul acela al animalelor care nu uită niciodată locul unde au găsit nutreț și așternut de paie era una din cele mai răsărite ale cătunului. Ea se ținea cu oarecare semeție pe marginea drumului, de la care celelalte bordeie se trăgeau îndărăt, rușinate de mizeria lor și acoperindu-și goliciunea cu cîteva brațe de frunze, ca niște sărmane fete urîte, surprinse la scăldat. Sigur că e cea mai arătoasă clădire din partea locului, hanul părea că vrea să provoace privirile, iar firma lui își întindea brațul de-a curmezișul drumului ca pentru a opri pe trecătorii „călări sau pe jos".

Împinsă în afara fațadei printr-un soi de spînzurătoare din fier, de care la nevoie ar fi putut atîrna și un om, firma era alcătuită dintr-o foaie de tablă ruginită ce scîrțîia pe vergeaua ei la cea mai mică adiere de vînt.

Un zugrav în trecere pictase pe ea soarele, nu cu chipul și peruca lui de aur, ci cu un disc și cu raze albastre, în felul „umbrelor de soare" pe care arta heraldică le presară uneori pe cîmpurile blazoanelor. De ce oare fusese ales „soarele albastru" pentru firma hanului acestuia? Există atîția sori de aur pe drumurile mari, încît nu mai pot fi deosebiți unul de altul, și un pic de originalitate nu strică niciodată cînd e vorba de firmă. Dar nu acesta era adevăratul motiv, deși ar putea să pară destul de plauzibil. Zugravul care pictase firma nu avusese pe paletă decît albastru, iar ca să se aprovizionze cu alte culori, ar fi trebuit să facă drum lung pînă la vreun orășel mai răsărit. De aceea el susținea dreptul de întîietate al albastrului asupra celorlalte culori și picta în culoarea aceasta cerească lei albaștri, cai albaștri și cocoși albaștri pe firmele diverselor hanuri, lucru

pentru care chinezii l-ar fi lăudat, căci ei socot că un artist e cu atît mai mare, cu cît se depărtează mai mult de natură.

Hanul „La Soarele Albastru“ avea un acoperiş de olane, unele înnegrite, altele încă roşii, ceea ce arăta că fusese reparat de curînd şi că măcar nu ploua în odăi.

Peretele dinspre drum era tencuit cu un strat gros de var care îi acoperea crăpăturile şi spărturile şi dădea clădirii o înfăţişare mai curăţică. Bîrnele încrustate în zid, în formă de X şi de romburi, erau accentuate cu vopsea roşie, după moda bască. Ceilalţi pereţi n-avuseseră parte de luxul acesta şi tonurile pămîntii ale chirpiciului îţi izbeau ochii. Mai puţin sălbatic sau mai înstărit decît ceilalţi locuitori ai cătunului, stăpînul casei făcuse cîteva concesii unor cerinţe ale vieţii civilizate. Fereastra odăii principale avea geamuri, lucru rar întîlnit pe atunci pe meleagurile acelea; celelalte deschizături ale pereţilor fie că aveau cîte un cadru de canava sau de hîrtie unsă cu ulei, fie că erau pur şi simplu astupate cu obloane vopsite cu acelaşi roşu sîngeriu ca şi bîrnele faţadei.

Un şopron întins lîngă casă putea să adăpostească în voie şi vehicule, şi animale. Printre gratiile ieslei, ca printre dinţii unui pieptene uriaş, treceau smocuri bogate de fîn; adăpătorile lungi, scobite în trunchiuri de brazi bătrîni şi puse pe ţăruşi, erau pline cu apa cea mai puţin fetidă pe care o puteau da bălţile învecinate.

Aşadar, jupîn Chirriguirri putea pretinde pe bună dreptate că la zece leghe împrejur nu se afla han cu odăi atît de bune, cu atîtea provizi şi bucate, cu foc atît de zdravăn, cu paturi atît de moi şi înzestrat cu atîta rufărie şi tacîmuri ca hanul „La Soarele Albastru“; în privinţa aceasta el nici nu se amăgea pe sine şi nici nu-i amăgea pe alţii, căci hanul cel mai apropiat se afla la cel puţin două zile de mers.

Baronul de Sigognac se simţea fără voia lui cam ruşinat în mijlocul trupei de actori ambulanţi şi ezita să treacă pragul hanului; căci, pentru a-l cinsti, Blazius, Tiranul, Matamorul şi Leandru se dăduseră la o parte ca să-l lase primul, cînd Isabelle, ghicind sfiala cinstită a baronului, se îndreptă spre el cu un aer hotărît şi dojenitor:

— Vai, domnule baron! Te porţi cu femeile mai rece decît Iosif sau Hipolit. Nu vrei să-mi oferi braţul ca să intru în han?

Înclinîndu-se, Sigognac se grăbi să-i întindă mîna Isabellei, care-şi sprijini de manşeta roasă a baronului vîrful gingaşelor ei degete, aşa fel încît să dea acestei uşoare apăsări sensul unei încurajări. Astfel ajutat, tînărul simţi că îi revine curajul şi pătrunse în han cu un aer glorios şi triumfător; acum i-ar fi fost

egal dacă l-ar fi privit întreaga lume. În fericitul regat al Franței, cel ce întovărășește o femeie frumoasă n-o să fie niciodată ridicol și n-o să stîrnească decît gelozia.

Chirriguirri ieși în întîmpinarea oaspeților și-și puse casa la dispoziția călătorilor cu atîta emfază, încît se simțea că Spania e pe-aproape. Haina de piele, în felul celor purtate de Maregatos, și cureaua cu cataramă de metal îi scoteau în evidență formele viguroase ale pieptului; dar șorțul cu un colț sumes și cuțitul lat, înfipt într-o teacă de lemn, îi îmblînzeau înfățișarea oarecum sălbatică și adăugau aerului său de vechi *contrabandista* o porție liniștitoare, de bucătar; de asemenea, zîmbetul lui blînd își ștergea impresia îngrijorătoare produsă de-o cicatrice adîncă, pornită din mijlocul frunții și pierzîndu-se în părul său tuns scurt. Cicatricea aceasta, care, atunci cînd Chirriguirri se pleca să salute cu bereta în mînă, izbea neapărat privirile, se deosebea de restul pielii prin culoarea ei vineție și printr-o adunătură a mușchilor care nu izbutiră încă să acopere groaznica tăietură. Trebuia să fii un zdrahon deosebit de voinic ca să nu-ți dai duhul după o asemenea lovitură, iar Chirriguirri era, într-adevăr, deosebit de voinic și se vede să sufletul lui nu se prea grăbea să vadă ce-l aștepta pe lumea cealaltă. Un călător meticulos și cam lipsit de curaj ar fi găsit poate că meseria de hangiu era prea pașnică pentru un om atît de voinic; dar, după cum am spus, „La Soarele Albastru“ era singurul han locuibil în pustiul acesta.

Încăperea în care intrară Sigognac și actorii nu era chiar atît de măreață pe cît îi asigura Chirriguirri: podeaua era din lut, iar în mijlocul odăii un fel de prispă din bolovani alcătuia vatra. O deschizătură făcută în tavan și barată cu o vergea de fier de care atîrna un lanț cu cîrlig la capăt înlocuia hornul vetrei, astfel încît toată partea de sus a încăperii aproape că dispărea într-un nor de fum pornit agale spre deschizătura tavanului, dacă nu cumva din întîmplare îl împingea vîntul înapoi. Fumul acesta acoperise bîrnele din bagdadie cu un strat negru și lucios, asemănător celui ce poate fi văzut în tablourile vechi și contrastînd cu varul proaspăt de pe pereți.

În jurul vetrei, dar numai pe trei părți, pentru a-i lăsa bucătarului loc să se apropie de oală, cîteva bănci de lemn își mențineau echilibrul, ca pe o coajă de portocală uriașă, cu ajutorul unor cioburi de străchini sau de cărămidă, pe podeaua zbîrcită și vînoasă. Ici-colo zăceau la întîmplare cîteva scăunele cu trei picioare prinse de o scîndurică străbătută în așa fel de unul din ele, încît să poată sprijini o bucată de lemn care, la nevoie, putea servi drept spătar celor ce nu se sinchisesc prea

mult de felul cum stau, dar pe care un sibarit ar fi socotit-o, fără doar și poate, instrument de tortură. Un soi de covată făcută într-un ungher completa mobilierul acesta lucrat la fel de grosolan ca și materialul din care fusese cioplit. Cîteva surcele de brad prinse în cuie de fier aruncau peste toate acestea o lumină roșcată și fumegîndă ale cărei trîmbe se uneau la o oarecare înălțime cu norii ieșiți din vatră. Două sau trei tingiri, agățate de-a lungul peretelui ca niște scuturi pe flancurile unei trireme, dacă nu cumva comparația aceasta e prea aleasă și prea eroică pentru un asemenea subiect, licăreau slab în lumină și străpungeau întunericul cu pîlpîiri sîngerii. Pe o scîndură, un burduf pe jumătate gol zăcea vlăguit și mort ca un trunchi de om decapitat. De tavan atîrna sinistru, la capătul unui cîrlig de fier, o bucată lungă de slănină care, printre vălătucii fumului din vatră, semăna înspăimîntător de mult cu un spînzurat.

În ciuda pretențiilor gazdei, cocioaba asta arăta sinistru, firește, iar un drumeț stingher ar fi putut, fără să fie neapărat fricos, să-și simtă imaginația bîntuită de năluciri neplăcute și să se teamă că va găsi printre mîncărurile obișnuite aici una din acele plăcinte cu carne de om, din trupul vreunui călător singuratic; dar trupa actorilor era prea numeroasă pentru ca asemenea spaime să frămînte mintea bravilor noștri saltimbanci, obișnuiți, altminteri, prin viața lor rătăcitoare, cu cele mai ciudate adăposturi.

Cînd actorii intrară, la capătul unei bănci moțăia o fetiță de opt-nouă ani, sau care, de slabă și firavă ce era, nu părea să aibă mai mult. Sprijinită cu umerii de spătarul băncii și cu capul căzut în piept, ea lăsa să i se reverse peste față un val de păr lung și încîlcit care îi acoperea trăsăturile. Corzile gîtului ei subțire, ca de pasăre jumulită, erau încordate și păreau că abia pot ține grămada de păr să nu se rostogolească pe podea. Brațele moi îi atîrnau cu palmele deschise de o parte și de alta a trupului, iar picioarele, prea scurte ca să atingă podeaua, îi atîrnau în aer, pus unul peste altul. Pulpele, subțiri ca niște fuse, i se înroșiseră din pricina frigului, a soarelui și a vremii urîte. Numeroase zgîrîieturi, unele cicatrizate, altele proaspete, arătau că fetița era adeseori nevoită să dea fuga prin tufe și mărăcini. Labele picioarelor ei mici și gingașe ca formă erau acoperite cu praf cenușiu, fără îndoială singura încălțăminte pe care o purtase vreodată.

Îmbrăcămintea fetiței era cît se poate de simplă și se compunea din două bucăți: o cămașă de pînză atît de grosolană, încît pînă și pînza de catarg ar fi părut mai fină, și o fustă de barhet galben, după moda aragoneză, croită la vremea ei din

partea cea mai puţin roasă a unei fuste de-a mamei. Pasărea brodată în diferite culori, care împodobeşte, de obicei, fustele acestea, făcea parte din peticul tăiat pentru fetiţă, fără îndoială, fiindcă firele de lînă mai întăriseră un pic ţesătura destrămată. Pasărea astfel aşezată făcea o impresie ciudată, căci ciocul i se afla la brîu, iar picioarele la poale, pe cînd trupul, boţit şi schimonosit de cute, lua forme stranii şi semăna cu zburătoarele fantastice din bestiarii sau din vechile mozaicuri bizantine.

Isabelle, Sérafine şi Subreta se aşezară pe aceeaşi bancă, şi greutatea lor, unită cu greutatea trupşorului fetiţei, abia dacă reuşi să cumpănească greutatea Dădacei, aşezată la celălalt capăt. Bărbaţii se împrăştiară pe celelalte bănci, lăsînd, din respect, un loc gol între ei şi baronul de Sigognac.

Cîteva braţe de vreascuri dădură viaţă focului şi pîrîitul crengilor uscate care se răsuceau pe jar îi înviorară pe călătorii noştri, cam deşelaţi de oboseala zilei şi înrîuriţi, fără voia lor, de malaria care bîntuia ţinutul acesta unde solul impermeabil nu putea absorbi mlaştinile din preajmă.

Chirriguiri se apropie de ei curtenitor şi cu toată bunăvoinţa pe care i-o îngăduia înfăţişarea lui aspră din născare.

— Cu ce să le servesc pe domniile voastre? Am în casă tot ce-ar putea fi pe placul unor gentilomi. Ce păcat că n-aţi sosit ieri, de pildă! Tocmai pregătisem un cap de mistreţ pe fisticuri, şi mirosea atît de bine, avea atîtea mirodenii şi-un gust atît de plăcut, încît n-a mai rămas, din nenorocire, nici cît să pui pe-o măsea!

— Asta e într-adevăr neplăcut — spuse Pedantul, lingîndu-şi buzele la gîndul deliciilor imaginare. Capul de mistreţ cu fisticuri îmi place mai mult ca orice; m-aş fi îndopat bucuros cu el, pînă mi s-ar fi făcut rău.

— Şi ce-aţi fi zis de pateul de vînat, căruia seniorii aflaţi aici azi-dimineaţă i-au înghiţit pînă şi coaja, după ce l-au golit fără milă pe dinăuntru?

— Aş fi zis că e minunat, jupîn Chirriguirri, şi-aş fi lăudat cum se cuvine talentul fără seamăn al bucătarului; dar la ce bun să ne aţîţăm fără milă pofta cu mîncăruri amăgitoare, nici ardeiul, nici nucşoara şi nici alte îndemnuri la băutură. În locul bucatelor acestora acum răposate, al căror gust minunat nu poate fi pus la îndoială, dar care nu ne-ar putea hrăni, recită-ne lista mîncărurilor pe care le ai, căci aorisul[1] e neplăcut mai ales în bucătărie, iar la masa foamei îi place indicativul prezent. La naiba cu trecutul, care înseamnă deznădejde şi post! Viitorul

[1] Timp indicînd o acţiune trecută în conjugarea grecească.

îngăduie măcar pîntecelui visuri plăcute. Fie-ţi milă şi nu mai povesti despre mîncăruri atît de străvechi unor bieţi oameni lihniţi de foame şi frînţi de oboseală ca nişte cîini de vînătoare.

— Ai dreptate, jupîne, amintirea nu potoleşte foamea — spuse Chirriguirri, cu un gest de încuviinţare — dar nu-mi pot stăpîni regretul că mi-am irosit cu atîta uşurinţă proviziile. Ieri, cămara îmi era doldora, iar acum nici două ore am săvîrşit imprudenţa de a trimite la castel ultimele şase pateuri de ficat de raţă. Nişte pateuri grozave, uriaşe! Adevărate mîncăruri regeşti.

— O! ce nuntă ca la Cana şi Camacho s-ar putea face cu bucatele pe care nu le mai ai şi pe care le-au înghiţit muşterii mai norocoşi! Dar prea ne laşi să tînjim; spune de-a dreptul ce mai ai, după ce ne-ai spus atît de bine ce nu mai ai.

— Aşa e. Am „garbure“, şuncă şi peşte — răspunse hangiul, încercînd să roşească pudic ca o cinstită gospodină luată pe neaşteptate de soţul venit cu trei sau patru prieteni la masă.

— Atunci adu-ne peştele, şunca şi „garbura“! strigă într-un glas trupa hămesită.

— Şi încă ce mai „garbure“! continuă hangiul, recăpătîndu-şi curajul şi vorbind cu glas ca de trîmbiţă. Bucăţele de pîine prăjite în cea mai fină untură de gîscă, varză creaţă cu gust de ambrozie, cum nu se face nici la Milano, şi prăjită cu o slăninuţă mai albă ca zăpada de pe vîrful Maladetta: o fiertură s-o dai la masa zeilor!

— Îmi lasă gura apă. Adu-o repede, că mi-e o foame de crăp — spuse Tiranul, cu aerul unui căpcăun care adulmecă miros de carne proaspătă.

— Zagarriga, pune repede masa în odaia mare! strigă Chirriguirri, adresîndu-se unei slugi inexistente, pe cît părea, căci nu dădea nici un semn de viaţă, deşi stăpînu-său îl zorea cu atîta foc.

— Cît despre şuncă, trag nădejde că senioriile voastre vor fi mulţumite; se poate întrece cu cele mai gustoase şunci de Mancha sau Bayonne; e preparată cu sare ocnă, iar carnea ei, cu firişoare de slănină albe şi roz, e cea mai gustoasă din lume.

— Te credem pe cuvînt — spuse pedantul, scos din fire. Dar adu mai repede încoace minunea asta şuncărească, dacă nu vrei să se petreacă aici scene de canibalism ca pe galioanele şi caravelele naufragiate. Doar n-am ucis pe nimeni, ca jupîn Tantalus, ca să fim torturaţi cu descrierea unor mîncăruri fugare.

— Vorbiţi ca din carte — continuă Chirriguirri, cît se poate de liniştit. Hei, voi de la bucătărie! Daţi-vă osteneală, mişcaţi-vă, grăbiţi-vă! Nobilii noştri călători sînt flămînzi şi nu pot aştepta!

Dar slugile de la bucătărie, ca și sus-numitul Zagarriga, nu se mișcară pentru motivul, care mai degrabă părea decît era adevărat, că nu existau și nici nu existaseră vreodată. Toată servitorimea hanului se reducea la Mionnette, o fată înaltă, slabă și cînfalită; dar slugile ideale, strigate într-una de jupîn Chirriguirri dadeau, după părerea lui, un aer mai de soi hanului, îl însufleţeau, îl populau și justificau preţul ridicat al consumaţiilor. Tot chemîndu-și pe nume slugile închipuite, hangiul de la *Soarele Albastru* ajunsese să creadă în existenţa lor, și aproape ca se mira că nu-i cer simbrie, modestie pentru care, de altfel, le era recunoscător.

Ghicind după clinchetul înăbușit al tacîmurilor care se auzea din camera vecină că masa nu era încă pusă, hangiul, ca să cîștige timp, se porni să facă elogiul peștelui, temă destul de săracă, cerînd anumite eforturi de oratorie. Din fericire, Chirriguirri era deprins să-și piperezc cu vorbe mîncărurile fără gust.

— Înălţimile voastre socotesc, nici vorbă, că peștele e o mîncare de rînd, și nu se înșeală; dar există pește și pește. Acesta a fost pescuit chiar pe bancul de la Terra Nova de cel mai curajos marinar din golful Gasconiei. E un pește de soi, alb, gustos, de loc tare, delicios cînd e prăjit în ulei de Aix, e preferabil somnului, tonului și peștelui-spadă. Sfîntul părinte papa, dea Domnul s-avem parte de indulgenţele lui, nu mănîncă altceva în postul paștilor; ba îl mai gustă și vinerea, și sîmbăta, și-n celelalte zile de post, cînd i se apleacă de lișiţe și de răţuște negre. Pierre Lestorbat, care mi-aduce mie peștele, e și furnizorul Sfinţiei Sale. Peștele Sfîntului părinte, vă jur, nu-i de lepădat și senioriile voastre sînt oameni care n-au să strîmbe din nas! Altminteri, n-aţi fi buni catolici.

— Nici unul din noi nu-i mofturos — răspunse Pedantul — și-am fi măguliţi să înghiţim peștele papal; dar, la dracu! binevoiască odată peștele ăsta uluitor să ne sară din tigaie în farfurie, căci altfel ne evaporăm ca nălucile și ca strigoii cînd cîntă cocoșul și răsare soarele.

— N-ar fi cuviincios să mîncaţi friptura înaintea ciorbei; din punct de vedere culinar, ar fi ca și cum aţi pune plugul înaintea boilor — rosti jupîn Chirriguirri, cu un aer de dispreţ suprem. Senioriile voastre au educaţie prea aleasă ca să-și îngăduie necuviinţe. Răbdare! „Garbura“ trebuie să mai dea în clocot o dată sau de două ori.

— Pe coarnele diavolului și pe buricul papei! răgni Tiranul. M-aș mulţumi și cu zeamă spartană dacă mi-ar fi adusă imediat!

Baronul de Sigognac nu scotea o vorbă şi nu dădea nici un semn de nerăbdare: mîncase în ajun! Îndelungatele lipsuri de la castelul foamei îl deprinseseră de mult cu posturile negre, şi mesele acestea prea dese stîrneau mirarea cumpătatului său stomac. Isabelle şi Sérafine nu se plîngeau, căci a se arăta lacome nu şade bine unor tinere doamne socotite că se hrănesc numai cu rouă şi nectar, ca albinele. Matamorul, plin de grijă pentru slăbiciunea lui, părea încîntat, căci îşi strînse cureaua cu o gaură şi acul cataramei se mişca liber în lăcaşul lui de piele. Leandru căsca şi-şi arăta dinţii. Dădaca aţipise şi, sub bărbia ei înclinată, se revărsau, ca nişte cîrnaţi, trei cute de carne moale.

Fetiţa, care dormea la celălalt capăt al băncii, se trezise şi se ridicase în picioare. Acum i se putea vedea faţa, căci şi-o liberase de părul ce părea că îi colorase fruntea, într-atît îi era de înroşită. Pe sub stratul de roşeaţă care îi acoperea chipul răzbătea o paloare ca de ceară, mată şi adîncă. Obrajii cu pometii ieşiţi în afară n-aveau nici o culoare. Pielea buzelor ei vineţii, cărora un zîmbet bolnăvicios le descoperea dinţii ca sideful, era crăpată în coji subţiri. Toată viaţa părea că i se refugiase în ochi.

Faţa copilei era atît de slabă, încît ochii ei păreau enormi, iar cearcănele late şi viorii care îi înconjurau ca o aureolă le dădea o strălucire febrilă şi curată. Albul ochilor părea aproape albastru, într-atît de negre îi erau pupilele şi într-atît de dese şi bogate cele două rînduri de gene. În clipa aceea, ochii ciudaţi ai fetiţei exprimau o admiraţie copilărească şi o lăcomie feroce, fixînd cu neclintită înverşunare bijuteriile Isabellei şi ale Sérafinei, a căror lipsă de valoare micuţa sălbatică cu siguranţă că n-o putea bănui. Licăririle cîtorva ceaprazuri din imitaţie de aur şi luciul înşelător al unui şirag de perle de Veneţia îi luau ochii şi o ţineau ca într-un fel de vrajă. Fără îndoială că micuţa nu mai văzuse în viaţa ei ceva atît de frumos. Nările i se dilatau, o uşoară roşeaţă îi năpădise obrajii şi un rîs sardonic îi flutura pe buzele palide, întrerupt din cînd în cînd de-un clănţănit de dinţi înfrigurat, rapid şi sec.

Din fericire, nimeni dintre cei de faţă nu se uita la grămăjoara aceea de zdrenţe scuturată de un tremur nervos, căci expresia feroce şi sinistră întipărită pe trăsăturile măştii ei livide ar fi înspăimîntat pe oricine.

Neputîndu-şi stăpîni curiozitatea, copila îşi întinse mîna oacheşă, gingaşă şi rece ca o labă de maimuţă spre rochia Isabellei, pipăind-o cu o vădită senzaţie de plăcere şi cu un freamăt voluptos. Catifeaua aceasta roasă şi lustruită mai peste

tot i se părea cea mai nouă, cea mai bogată şi mai mătăsoasă din lume.

Deşi atingerea degetelor fusese nespus de uşoară, Isabelle se întoarse şi văzu gestul fetiţei, căreia îi zîmbi ca o mamă. Simţindu-se privită, fetiţa îşi luă cît ai clipi o mutră nervoasă şi copilăroasă, care nu arăta decît o mirare prostească, şi, cu glas tînguitor, spuse în dialectul de prin partea locului:

— Parcă ar fi sfîta Maicii Domnului de pe altar!

Apoi, plecîndu-şi genele ale căror franjuri negre îi coborau pînă pe pomeţii obrajilor, îşi sprijini umerii de spătarul băncii, îşi împreună mîinile, îşi încrucişă degetele mari şi se prefăcu că doarme, copleşită de oboseală.

Cînd Mionnette cea voinică şi sălbatică veni să spună că cina era gata, trecură toţi în odaia de-alături.

Actorii mîncară cu poftă bucatele jupînului Chirriguirri şi, fără să găsească delicatesele promise, îşi potoliră foamea şi mai ales setea, îmbrăţişînd îndelung burduful aproape gol, ca un cimpoi din care aerul ieşise.

Tocmai se pregăteau să se ridice de la masă cînd un lătrat de cîini şi un tropot de copite se auziră lîngă han. Trei bătăi în uşă, date cu o autoritate nerăbdătoare, anunţară un călător neobişnuit să aştepte prea mult proţăpit în picioare. Mionnette se repezi la uşă, trase zăvorul şi un cavaler, aproape izbind-o cu uşa în nas, intră în mijlocul unei haite de cîini care, după ce fură cît p-aci să răstoarne sluga, se împrăştiară prin încăpere sărind, zbenguindu-se, căutînd resturile din farfuriile murdare şi făcînd cu limba, cît ai clipi, treaba a trei servitori.

Cîteva lovituri de bici trase cu putere pe spinare, fără deosebire între vinovaţi şi nevinovaţi, potoliră ca prin farmec toată hărmălaia; cîinii se ascunseră pe sub bănci, gîfîind, scoţînd limba, punîndu-şi boturile pe labe sau făcîndu-se covrig, iar cavalerul, sunîndu-şi zgomotos pintenii, intră în odaia în care mîncau actorii, cu siguranţa unui om care se simte ca la el acasă oriunde s-ar afla. Chirriguirri îl urma, cu bereta în mînă, cu un aer slugarnic şi aproape temător, el care, totuşi, numai de timiditate nu se putea plînge.

Cavalerul, în picioare pe prag, îşi atinse uşor borul pălăriei de fetru şi străbătu cu o privire liniştită cercul actorilor care-i răspundeau la salut.

Noul venit putea să aibă treizeci-treizeci şi cinci de ani; părul, blond şi cîrlionţat, îi încadra chipul sangvin şi jovial, ale cărui nuanţe trandafirii începuseră să bată în roşu din pricina vîntului şi a îndeletnicirilor lui de loc potolite. Ochii albaştri ca oţelul şi uşor bulbucaţi îi străluceau; nasul, un pic săltat la vîrf, i

se termina brusc, de parcă i-ar fi fost retezat. Mustățile mici, roșcate, unse la capete și sucite în furculiță i se îndoiau sub nas ca niște virgule, așezate simetric față de o bărbiță ca o frunză de anghinară. Între mustăți și bărbiță înmugurea o gură a cărei buză de sus, cam subțirică, îndrepta ceea ce buza de jos, groasă, roșie și dungată de crăpături perpendiculare, ar fi putut avea ca prea senzual. Bărbia îi ieșea brusc înainte și curba ei făcea să iasă în afară smocul de păr al barbișonului. Fruntea, pe care el și-o descoperi cînd își aruncă pălăria pe-un scăunel, îi era albă și mătăsoasă, fiindcă de obicei umbra borurilor o apăra de arșița soarelui, și arăta că gentilomul nostru, înainte de a părăsi curtea pentru a se instala la țară, trebuie să fi avut un ten foarte delicat. În general, înfățișarea îi era plăcută și voioșia lui de bun camarad domolea, pe cît era nevoie, trufia nobilului. Veșmintele noului venit arătau, prin eleganța lor, că, deși se înfundase în provincie, marchizul, căci acesta îi era rangul, mai păstra legăturile cu cei mai buni croitori și cu lenjeresele de soi.

Un guler brodat îi degaja gîtul și se răsfrîngea pe o vestă de postav limoniu împodobită cu fir de argint, foarte scurtă și lăsînd să scape între ea și pantalonii pînă la genunchi un val de lenjerie fină. Mînecile vestei, sau mai degrabă ale pieptarului, îi descopereau pînă la coate cămașa; pantalonii albaștri, ornați cu un fel de șorț cu panglici de culoarea paiului coborau ceva mai jos de genunchi, unde întîlneau niște cizme moi, cu pinteni de argint. O mantie albastră balonată cu fir de argint și prinsă în colțul umărului printr-o panglică de mătase îi întregea îmbrăcămintea, poate cam prea cochetă pentru anotimpul și locul în care se afla, dar ușor de justificat prin cîteva cuvinte: marchizul fusese la vînătoare împreună cu frumoasa Yolande și se gătise cît putuse mai bine, vrînd să-și mențină vechea reputație de cuceritor, căci fusese admirat la Cours-la-Reine printre rafinați și oameni bine.

— Supă pentru cîini, un tain de ovăz pentru cal, o bucată de pîine și șuncă pentru mine și ceva de mîncare pentru hăitaș — spuse cu voioșie marchizul, așezîndu-se în capul mesei lîngă Subretă, care, văzînd un senior atît de chipeș și de bine însoțit, îi aruncase o privire înfocată și un zîmbet triumfător.

Jupîn Chirriguirri puse în fața marchizului o strachină de cositor și un pahar. Subreta, cu grația unei Hebe, i-l umplu iar el dete pe gît dintr-o înghițitură. Primele minute fură consacrate potolirii chinurilor unei foame de vînător, cea mai cumplită foame, egală în asprime cu cea pe care elinii o numesc *bulimie*; apoi marchizul își plimbă privirea în jurul mesei și-l observă printre actori, așezat lîngă Isabelle, pe baronul de Sigognac, pe

care îl cunoştea din vedere şi cu care se întîlnise în drum cînd trecuse cu vînătoarea pe dinaintea carului cu boi.

Baronul îi vorbea în şoaptă Isabellei şi ea îi zîmbea cu zîmbetul acela duios şi vag care e o mîngîiere a sufletului, o mărturie de simpatie mai degrabă decît un semn al veselului zîmbet care nu-i poate înşela pe cei ce cunosc un pic femeile iar marchizul le cunoştea destul de bine. Prezenţa lui Sigognac în trupa aceasta de saltimbanci nu-l mai miră şi dispreţul pe care i-l inspiraseră veşmintele prăpădite ale bietului baron scăzu mult. Faptul că-şi urma iubita în carul lui Thespis în voia aventurilor comice şi tragice, i se păru o dovadă de fantezie galantă şi de spirit hotărît. De aceea el îi făcu un semn lui Sigognac, ca să-i arate că-l recunoscuse şi că-i pricepu-se intenţiile; dar ca un adevărat curtean îi respectă incognitoul şi păru să se ocupe numai de Subretă, căreia îi făcea nişte complimente nemaipomenite, pe jumătate adevărate, pe jumătate ironice, iar ea le accepta ca atare, cu nişte hohote de rîs menite să-i dezvăluie în întregime dinţii minunaţi.

Dornic să ducă mai departe o aventură care promitea atît, marchizul socoti că ar fi bine să se declare pe loc îndrăgostit de teatru şi jude priceput în ale scenei. Şi se plînse că în provincie era lipsit de plăcerea aceasta atît de necesară pentru dezvoltarea minţii, pentru rafinarea vorbirii, pentru desăvîrşirea politeţii şi îmbunătăţirea moravurilor şi, adresîndu-i-se Tiranului, care părea să fie şeful trupei, îl întrebă dacă nu avea cumva alte angajamente care l-ar fi împiedicat să dea cîteva spectacole cu cele mai bune piese din repertoriul său la castelul Bruyères, unde ar fi fost uşor de făcut un teatru în sala mare sau în sera de portocali.

Tiranul, zîmbind cu blîndeţe în uriaşa-i barbă de cîlţi, îi răspunse că lucrul era cît se poate de simplu, că trupa lui, una dintre cele mai bune din cîte cutreierau ţara, stătea la dispoziţia senioriei sale, de la Rege pînă la Subretă, adăugă el, cu şireată bunăvoinţă.

— Aţi picat cît se poate de bine — spuse marchizul. În privinţa condiţiilor, n-o să fie nici o greutate; veţi fixa singuri suma; doar nu te tocmeşti cu Talia, o muză atît de stimată de Apollo şi atît de bine văzută la curte, ca şi în oraş şi în provincie, unde oamenii nu sînt chiar atît de sălbatici pe cît se crede la Paris.

Acestea zise, marchizul, după o lovitură de genunchi semnificativă dată Subretei, care nu se sperie de loc, se ridică de la masă, îşi înfundă pălăria pe ochi, îi salută cu mîna pe toţi şi

pleca în mijlocul hămăitului haitei sale. Se grăbea să ajungă înainte la castel pentru a pregăti primirea actorilor.

Se făcuse destul de tîrziu şi a doua zi trupa trebuia să pornească de cu zori, căci castelul Bruyères se afla destul de departe şi dacă un cal arab poate să străbată uşor, tăind peste cîmp, o distanţă de trei sau patru leghe, un catîr încărcat din greu şi tras pe drumul nisipos de doi boi gata osteniţi, aveau nevoie pentru asta de mult mai mult timp.

Femeile se retraseră într-un fel de balcon interior unde fuseseră aruncate cîteva braţe de fîn, iar bărbaţii rămaseră în sală, întinzîndu-se cît putură mai bine pe bănci şi pe scăunele.

IV

TÎLHARII PENTRU PĂSĂRI

Să ne întoarcem acum la fetiţa pe care am lăsat-o adormită pe bancă, cufundată într-un somn prea adînc ca să nu fie simulat. Purtarea ei ni se pare pe drept cuvînt suspectă şi lăcomia feroce cu care ochii ei sălbatici se aţinteau asupra şiragului de perle al Isabellei ne cere să-i supraveghem mişcările.

Într-adevăr, de îndată ce se închise uşa în urma actorilor, ea îşi ridică încetişor lungile-i pleoape brune, îşi plimbă privirea cercetătoare prin toate colţurile încăperii şi, cînd se convinse că nu se mai afla nimeni prin preajmă, se lăsă să lunece de pe marginea băncii pe picioare, se ridică, îşi aruncă părul pe spate cu o mişcare obişnuită ei şi se îndreptă spre uşa pe care o deschise fără să facă mai mult zgomot decît o umbră. Apoi închise uşa cu multă grijă, ferindu-se ca nu cumva să cadă clanţa prea brusc, mai merse agale pînă la colţul unui gard viu, căruia-i dădu ocol.

Sigură atunci că nu mai putea fi văzută din casă, ea începu să alerge, sărind peste băltoacele cu apă stătută, peste brazii doborîţi şi ţîşnind peste bălării ca o căprioară hăituită. Şuviţele lungi ale părului îi biciuiau obrajii ca nişte şerpi negri şi, uneori, îi cădeau pe frunte acoperindu-i vederea; atunci, fără să-şi încetinească goana, ea le dădea cu palma pe după urechi făcînd un gest de nerăbdare răzvrătită; dar picioarele ei sprintene păreau că n-au nevoie să fie călăuzite de vedere, într-atît de bine cunoştea drumul.

Peisajul, atît cît se putea desluşi la lumina palidă a lunii pe jumătate ascunsă şi purtînd drept mască un nor de catifea neagră, era nespus de pustiu şi de lugubru. Cîţiva brazi, pe care crestăturile destinate să le sustragă răşina îi făceau să semene a copaci asasinaţi, îşi arătau rănile sîngerînde la marginea unui drumeag nisipos, căruia noaptea nu izbutea să-i acopere dunga

albă. Dincolo, de o parte şi de alta a drumului, se întindeau tufele de-un violet mohorît, înecate în cenuşiul unor aburi plutitori, pe care luna le făcea să pară un alai de fantome, tocmai bun ca să strecoare spaima în sufletele superstiţioşilor sau ale celor puţin deprinşi cu fenomenele naturii pe meleagurile acestea pustii.

Fetiţa, obişnuită fără doar şi poate cu aceste năluci ale deşertului, nu le dădea nici o atenţie şi-şi continua goana. În sfîrşit, ea ajunse pe-un soi de deal încununat de un pîlc de vreo treizeci-patruzeci de brazi care formau un fel de pădurice. Cu o agilitate neobişnuită şi nelăsînd să se vadă nici urmă de oboseală, copila străbătu coasta destul de piezişă şi ajunse în vîrful colinei. Acolo, stînd în picioare pe înălţimi, fetiţa îşi plimbă o vreme prin preajmă privirile, pentru care întunericul părea că nici nu există; cum nu zări decît întinderea pustie, ea îşi vîrî două degete în gură şi scoase, de trei ori la rînd, una din şuierăturile acelea pe care călătorul, trecînd noaptea prin pădure, le aude totdeauna cu un fior de spaimă tainică, deşi îşi închipuie că e scos de vreun huhurez fricos sau de o altă vietate neprimejdioasă.

O pauză despărţea fiecare semnal, pe care altminteri l-ai fi putut confunda cu ţipătul vulturilor, al şoimilor sau al bufniţelor, într-atît de bine le imita.

Curînd, un maldăr de frunze prinse să freamăte, să se încovoaie, să se scuture ca un animal trezit din somn, şi o formă omenească se ridică încet în faţa fetiţei.

— Tu eşti Chiquita? întrebă omul. Ce mai e nou? Credeam că nu mai vii şi trăgeam un pui de somn.

Omul trezit de semnalul Chiquitei era un flăcău de vreo douăzeci şi cinci-treizeci de ani, de statură mijlocie, slab, nervos şi părînd în stare să facă orice; putea fi braconier, contrabandist, vînzător clandestin de sare, hoţ şi ucigaş, îndeletniciri cinstite pe care le practica una cîte una sau toate deodată, după împrejurări.

O rază de lună luminîndu-l printre nori, ca dîra de lumină a unui felinar acoperit, îi desena silueta pe fundalul întunecos al brazilor şi ar fi îngăduit unui privitor aflat pe-acolo să-i cerceteze înfăţişarea şi veşmintele de-o grosolănie rar întîlnită. Faţa lui, arsă de soare şi arămie ca a unui sălbatic, caraib, făcea să-i strălucească prin contrast ochii de pasăre de pradă şi dinţii

de-o albeaţă desăvîrşită, ai căror canini extrem de ascuţiţi amintea colţii puilor de lup. O basma îi încingea fruntea ca un bandaj pus pe-o rană şi-i aduna tufele unui păr aspru, creţ şi rebel, într-un moţ zburlit pe vîrful capului; o vestă de catifea albastră, decolorată de-atîta purtat şi împodobită cu bumbi făcuţi din bănuţi sudaţi pe-o codiţă de metal, îi acoperea pieptul; nădragii de pînză îi fluturau în jurul coapselor, iar şireturile alpargatasurilor se încrucişau în jurul gleznelor lui ţepene şi uscate, ca de cerb. Îmbrăcămintea aceasta îi era completată de un brîu lat de lînă roşie care îi încingea de cîteva ori trupul, urcînd de la şolduri şi pînă la subsuori. La mijlocul pîntecelui, o umflătură arăta locul torbei şi al chimirului acestui tîlhar; iar dacă el s-ar fi întors cu spatele, ar fi putut vedea ieşindu-i din brîu o uriaşă *navaja* de Valencia, una din acele *navaje* alungite în formă de peşte, a cărei lamă se fixează cînd suceşti un inel de aramă şi poartă pe oţelul ei atîtea dungi roşii cîte crime a făptuit voinicul care îi e stăpîn. Nu ştim cîte dungi stacojii avea *navaja* lui Agostin, dar înfăţişarea ticălosului îngăduia să le socoteşti numeroase fără a cădea în păcat.

Aşa arăta personajul cu care Chiquita întreţinea legături tainice.

— Ei bine, Chiquita! spuse Agostin, trecîndu-şi cu un gest prietenesc mîna aspră peste capul fetiţei. Ce-ai văzut la hanul lui jupîn Chirriguirri?

— A venit un car plin de călători; au dus sub şopron cinci cufere mari, care păreau destul de grele, căci a fost nevoie de cîte doi oameni pentru fiecare — răspunse micuţa.

— Hm! mormăi Agostin. Cîteodată călătorii îşi pun pietre în cufere, ca să se grozăvească faţă de hangii; s-au mai văzut de-astea.

— Dar cele trei tinere doamne care sînt cu ei au rochii cu fireturi şi ceaprazuri de aur — răspunse Chiquita. Una din ele, cea mai frumoasă, are la gît un şirag de boabe mari, alb-argintii şi care sclipesc la lumină! O! Tare sînt frumoase! Sînt minunate!

— Perle! Asta nu-i rău — spuse printre dinţi banditul. Numai să nu fie false, că la Murano se fac unele grozave, iar craidonii din ziua de azi stau cam prost cu cinstea!

— Dragă Agostin — continuă Chiquita, îndulcindu-şi glasul — dacă îi tai gîtul doamnei ăleia frumoase, să-mi dai mie

colierul.

— Bine ți-ar sta, zău așa, și s-ar potrivi de minune cu ciuful tău zburlit, cu cămașa ta bună de șters vasele și cu fusta-ți galbenă ca un canar!

— Am stat de-atîtea ori la pîndă pentru tine, și-am alergat de-atîtea ori să te vestesc, cînd ceața se ridica din pămînt și cînd roua îmi uda bietele picioare goale! Am zăbovit eu vreodată și nu ți-am adus mîncarea în tainițele tale, chiar cînd frigurile mă făceau să clămpănesc din cioc ca o barză pe malul mlaștinii și cînd abia puteam să mă tîrăsc prin hățișuri și mărăcini?

— Da — zise tîlharul — ești curajoasă și de credință; dar încă n-am pus mîna pe șiragul ăla. Cîți bărbați ai numărat?

— Mulți. Unu' mare și voinic cu o barbă cît toate zilele pe față, unu' bătrîn, doi slăbănogi, unu' cu mutră de vulpe și încă unu' care seamănă a gentilom, deși poartă haine zdrențuite.

— Șase bărbați — zise Agostin, căzînd pe gînduri și numărînd pe degete. Altădată, vai! numărul ăsta nu m-ar fi speriat; dar am rămas singur din toată ceata. Arme au, Chiquita?

— Gentilomul își are spada lui, iar slăbănogul cel înalt are și el o sabie lungă.

— Dar pistoale și archebuze?

— N-am văzut — răspunse Chiquita — dacă nu cumva și le-au lăsat în car; dar atunci Chirriguirri sau Mionnette mi-ar fi făcut semn.

— Hai să dăm lovitura și să pregătim capcana — zise Agostin, hotărîndu-se deodată. Cinci cufere, broderii de aur, un șirag de perle! Am muncit eu și pentru mai puțin.

Tîlharul și fetița intrară în păduricea de brazi; cînd ajunseră la locul cel mai tăinuit, începură amîndoi să urnească de zor bolovani și mărăcini pînă ce ieșiră la iveală vreo cinci sau șase scînduri presărate cu pămînt. Agostin ridică scîndurile, le aruncă deoparte și se lăsă pînă la brîu în groapa neagră care se căscase. Să fi fost oare intrarea vreunei subterane sau a vreunei peșteri, adăpost obișnuit al bandiților? Să fi fost locul unde tîlharul își ascundea lucrurile furate? Să fi fost gropnița unde îngrămădea el cadavrele victimelor?

Presupunerea aceasta din urmă i s-ar fi părut cea mai

verosimilă spectatorului, dacă scena ar fi avut şi alţi martori în afară de cucuvelele cocoţate prin brazi.

Agostin îşi înconvoie spinarea, păru să scotocească în fundul tainiţei şi se ridică ţinînd în braţe o formă omenească, ţeapănă ca un cadavru, pe care o aruncă fără multe mofturi pe marginea gropii. Chiquita nu păru de loc speriată la deshumarea aceasta stranie, ba chiar tîrî cadavrul de picioare, la oarecare distanţă de groapă, cu o forţă pe care firava ei înfăţişare nu te-ar fi lăsat să o bănuieşti. Continuîndu-şi munca lui lugubră, Agostin mai scoase din Haceldamaua aceea cinci leşuri, pe care fetiţa le aşeză lîngă primul rînjind ca un mic vampir gata să se ospăteze într-un ţintirim. Groapa aceea deschisă, banditul care smulgea rămăşiţele pămînteşti ale victimelor din veşnica lor odihnă, fetiţa care îl ajuta în munca lui funebră, toate acestea, în umbra neagră a brazilor, alcătuiau un tablou făcut să-i înspăimînte şi pe cei mai curajoşi oameni.

Tîlharul înşfăcă un cadavru, îl cără pînă pe vîrful dealului, îl ridică în picioare şi-l făcu să rămînă aşa, înfigînd în pămînt parul de care era legat. Astfel sprijinit, cadavrul imita destul de bine, în întunericul nopţii, înfăţişarea unui om viu.

— Vai, la ce-am ajuns din pricina vremurilor ăstora nenorocite! exclamă Agostin, oftînd adînc ca sfîntul Iosif. În locul unei cete de voinici unul şi unul, mînuind cuţitul şi archebuza ca nişte soldaţi de soi, mai am doar nişte manechine, învelite în zdrenţe, nişte sperietori pentru drumeţi, nişte simpli figuranţi ai isprăvilor mele singuratice! Ăsta a fost Matasierpes, vajnicul spaniol, fratele meu de cruce, un flăcău încîntător, care desena cu *navaja* lui cruci pe mutrele veneticilor, de parcă le-ar fi făcut cu penelul muiat în roşu; alminteri, gentilom ales şi mîndru de parcă ar fi ieşit din coapsa lui Jupiter, oferea braţul doamnelor ca să coboare din diligenţă şi-i jefuia pe bogătani în stil mare şi regeşte! Asta-i mantia, gulerul şi sombrero-ul cu pană purpurie, pe care le-am şterpelit cu evlavie de sub nasul călăilor, ca pe nişte moaşte şi care-au ajuns să îmbrace omul de paie care-l înlocuieşte acum pe tînărul erou vrednic de o soartă mai bună! Bietul Matasierpes! Nu-i plăcea să fie spînzurat, nu fiindcă i-ar fi păsat cumva de moarte; dar, ca nobil, pretindea că are dreptul să fie decapitat. Din păcate, nu-şi purta spiţa neamului în buzunar, aşa că a trebuit să crape de-a-mpicioarele.

Întorcîndu-se lîngă groapă, Agostin luă un alt manechin, cu

o beretă albastră pe cap:

— Ăsta-i Isquibaival, vestit de viteaz ce era, inimos la muncă, dar care punea cîteodată prea multă rîvnă cînd se pornea la căsăpit: şi doar nu trebuie să-ţi nimiceşti clienţii, ce naiba! Altminteri, nu se lăcomea la pradă şi se mulţumea totdeauna cu partea lui. Îi era silă de aur şi nu iubea decît sîngele; fire plină de curaj! Şi ce frumos s-a purtat sub bara călăului cînd a fost tras pe roată în mijlocul pieţei din Orthez! Nici Regulus şi nici sfîntul Bartolomeu n-au îndurat mai bine torturile. Era tatăl tău, Chiquita! Cinsteşte-i amintirea şi zi o rugăciune pentru odihna sufletului său.

Fetiţa se închină şi buzele îi fremătară uşor, ca şi cum ar fi murmurat cuvintele sfinte.

A treia sperietoare avea o oală pe cap şi scotea un zornăit metalic în braţele lui Agostin. O platoşă de fier sclipea vag peste pieptarul ei zdrenţuit, şi zăvoraşele i se bălăbăneau peste coapse. Tîlharul frecă platoşa cu mîneca pentru a-i da lustru.

— O fulgerare de metal care luceşte în beznă stîrneşte uneori o spaimă izbăvitoare. Te face să crezi că ai de-a face cu nişte ostaşi în vacanţă. Ce mai oştean bătrîn, pornit pe pradă, mai era şi ăsta! Lucra la drumul mare ca pe cîmpul de luptă, cu sînge rece, chibzuială şi disciplină. O lovitură de pistol în plină faţă ni l-a răpit. Ce pierdere de neînlocuit! Dar am să-i răzbun cu moartea.

A patra fantomă, înfăşurată într-o mantie numai zdrenţe, fu cinstită ca şi celelalte cu un discurs funebru. Omul îşi dăduse sufletul în timpul torturii, refuzînd, din modestie, să-şi recunoască măreţele isprăvi şi împotrivindu-se cu eroică îndîrjire să destăinuiască numele tovarăşilor săi preacurioasei justiţii.

A cincea, înfăţişîndu-l pe Florizel din Bordeauz, n-avu parte de laudele lui Agostin, ci doar de-un simplu regret amestecat cu speranţă. Florizel, cea mai uşoară mînă din ţară cînd era vorba de şterpelit lînă sau mătase pe poduri, nu atîrna, cum atîrnau ceilalţi mai puţin norocoşi decît el, în ştreangul spînzurătorii, spălat de ploaie şi ciugulit de corbi. El călătorea pe cheltuiala statului în galerele regelui, pe mările oceanice şi mediteraneene, printre tîlhari, el nu fusese decît un pungaş, un vulpoi într-o haită de lupi; dar, avînd calităţi şi perfecţionîndu-se la şcoala

ocnaşilor, putea să devină cineva, căci nimeni nu e desăvîrşit de la prima lovitură. Agostin aştepta cu nerăbdare ca personajul acesta simpatic să scape de la ocnă şi să se întoarcă la el.

Gras şi scurt, îmbrăcat cu un soi de cazacă încinsă cu o curea lată de piele, avînd pe cap o pălărie cu boruri largi, al şaselea manechin fu înfipt ceva mai în faţa celorlalţi, ca un şef de căprărie.

— Meriţi locul ăsta de cinste, tu patriarh al drumului mare, Nestor al tragerii la ţintă, Ulise al cleştelui şi al şperaclului, mărite Lavidalotte, călăuză şi maestru al meu, tu care m-ai primit printre cavalerii vagabonzi şi care, dintr-un învăţăcel prost cum eram, ai scos un tîlhar de frunte! rosti Agostin, adresîndu-se sperietorii. Tu m-ai învăţat să vorbesc la şmecherie, să mă deghizez în fel şi chip ca răposatul Proteus cînd era încolţit de oameni; să nimeresc cu un cuţit nodul unei scînduri de la treizeci de paşi distanţă; să sting lumînarea cu un glonţ de pistol; să trec ca vîntul prin răzoare; să mă plimb nevăzut prin case, ca şi cum aş fi avut iarba fiarelor; să găsesc tainiţele cele mai ascunse, şi asta fără vargă fermecată! O, slăvite, cîte învăţături bune nu mi-ai dat tu! Şi cum m-ai făcut să pricep, cu judecăţi minunat întoarse că munca e făcută pentru proşti! De ce-a trebuit oare ca soarta vitregă să te silească să crăpi de foame în peştera aceea cu ieşirile păzite şi în care potera nu îndrăzneşte să înfrunte leul în vizuină, căci, chiar pe pragul morţii, el mai poate doborî cu ghearele sau cu dinţii vreo cinci-şase fîrtaţi! Tu căruia, nevrednic, i-am urmat, haide, comandă cu înţelepciune ceata asta mică, himerică şi caraghioasă, manechinele astea, spectrele viteajilor pe care i-am pierdut şi care, deşi răposaţi îşi vor îndeplini îndatoririle lor de viteji, asemenea Cidului mort. O, glorioşi bandiţi, umbrele voastre îmi vor fi de ajutor ca să jefuiesc nişte nătărăi!

După ce-şi isprăvi treaba, tîlharul se proţăpi în mijlocul drumului, ca să-şi dea seama de efectul mascaradei. Bandiţii de paie aveau un aer destul de înfricoşător şi de crunt, şi ochiul spaimei se putea înşela în întunericul nopţii sau în lumina ştearsă a zorilor, la ora aceea tulbure cînd sălciile bătrîne, cu crengile lor cioturoase, iau, pe marginea şanţurilor, înfăţişarea unor oameni care ameninţă cu pumnul sau învîrtesc cuţitul.

— Agostin — spuse Chiquita — ai uitat să-ți înarmezi manechinele!

— Ai dreptate! răspunse banditul. Unde mi-era capul? Și cele mai mari genii uită cîteodată... Dar asta se poate repara...

Și propti la capătul brațelor încremenite ale manechinelor țevi vechi de archebuză, spade ruginite sau simple ciomege puse ca pentru ochit; cu arsenalul acesta, trupa de pe marginea șanțului părea destul de înfricoșătoare.

— Cum au destul drum de făcut din sat pînă la locul popasului de prînz ei au să pornească fără doar și poate pe la trei dimineața; iar cînd vor trece prin fața capcanei, o să fie tocmai revărsatul zorilor, moment prielnic, căci oamenilor noștri nu le trebuie nici prea multă lumină, nici prea mult întuneric. Lumina i-ar trăda, întunericul i-ar ascunde. Pînă una alta, să tragem un pui de somn. Scîrțîitul roților neunse ale carului, zgomotul ăsta care înspăimîntă lupii și-i pune pe goană se aude departe și o să ne trezească. Noi ăștia, care dormim totdeauna numai cu un ochi, ne trezim cît ai clipi.

Acestea zise, Agostin se lungi pe un maldăr de burieni. Chiquita se întinse lîngă el, ca să profite de *capa de muestra* valenciană pe care banditul și-o aruncase peste el ca pătură și să-și mai încălzească un pic bietele mînuțe și piciorușe scuturate de friguri. Curînd simți cum o năpădește căldura, dinții încetară să-i mai clănțăne și porni în lumea visurilor. Trebuie să mărturisim că în visele ei copilărești nu zburau îngerași durdulii, gătiți cu aripioare, nu behăiau mielușei cu lîna spumoasă, împodobiți cu panglicuțe colorate, și nici nu se înălțau palate de zahăr ars cu stîlpi de anghelică. Nu. Chiquitei i se părea că vede capul tăiat al Isabellei ținînd între dinți colierul de perle; capul făcea salturi brusce și dezordonate, căutînd să ferească perlele de brațele ei întinse. Visul acesta o agita pe Chiquita, iar Agostin, pe jumătate trezit de tresăririle ei, mormăia printre sforăituri!

— Dacă nu stai locului, îți trag un picior de nimerești în șanț, să țopăi cu broaștele!

Chiquita, care știa că Agostin e om de cuvînt, se potoli și nu mai mișcă. Curînd, respirația lor liniștită fu singurul zgomot care trăda prezența unor ființe vii în pustietatea aceasta mohorîtă.

Tîlharul și mica lui complice mai sorbeau încă din plin cupa neagră a somnului, în mijlocul landei, cînd la hanul *Soarele*

Albastru, bouarul, lovind cu boldul în pămînt, îi vesti pe actori că sosise vremea să pornească la drum.

Trupa se instală cum putu în car pe cuferele care formau colțuri anapoda, și Tiranul se compară în gînd cu ciclopul Polifem culcat pe-o creastă de munte, ceea ce, curînd, nu-l împiedică să sforăie ca un țîrcovnic; femeile se gemuiseră în fundul carului, sub coviltir, unde pînzele împăturite ale decorurilor alcătuiau un fel de saltea, oarecum moale. În ciuda scrîșnetului asurzitor al roților, care gemeau, miorlăiau, sughițau și horcăiau, căzură toți într-un somn neliniștit, întretăiat de vise incoerente și ciudate, în care zgomotele carului se preschimbau în urlete de fiare sălbatice sau în țipete de copii sugrumați.

Sigognac, cu sufletul tulburat de noutatea aventurii și de tumultul acestei vieți nomade, atît de diferită de liniștea absolută a castelului său, mergea pe lîngă car. Gîndurile i se îndreptau spre farmecele încîntătoare ale Isabellei, a cărei frumusețe și modestie păreau mai degrabă că aparțin unei domnișoare de neam mare decît unei saltimbance, și se frămînta să găsească vreun mijloc de a-i cîștiga dragostea, nebănuind că lucrul acesta era gata împlinit și că dulcea ființă, mișcată pînă în fundul sufletului, nu aștepta, pentru a-i dărui inima, decît ca el să i-o ceară. Ca să prilejuiască mărturisirea aceasta formidabilă, la care era de ajuns doar să se gîndească pentru a simți cum i se pune un nod în gîtlej, baronul aranja în minte o sumedenie de întîmplări cumplite sau romanțioase, mărturii ale devotamentului său, așa cum sînt scrise în cărțile cavalerești; și totuși, văpaia din ochii lui, tremurul glasului, suspinele abia înăbușite, atenția stăruitoare și cam stîngace cu care o înconjura pe Isabelle, răspunsurile distrate pe care le dădea actorilor rostiseră cît se poate de clar mărturisirea care îl frămînta atîta. Deși el nu scăpase nici un cuvînt în privința aceasta, tînăra femeie ghicise totul.

Zorile începeau să se ivească. O fîșie îngustă de lumină palidă se întindea la capătul cîmpiei, desenînd cît se poate de clar, în ciuda depărtării, bălăriile tremurătoare, ba chiar și vîrfurile firelor de iarbă. Cîteva băltoace, atinse la lumină, sclipeau ici-colo ca niște cioburi de oglindă. În aerul calm se trezeau zgomote ușoare și se înălțau dîre de fum, vădind, la mari distanțe, reînceperea muncii omenești în mijlocul

pustietății. Pe fîșia de lumină a cărei culoare începuse să bată în trandafiriu, se profila o formă ciudată, semănînd de departe cu un compas al vreunui geometru nevăzut, pornit să măsoare întinderile. Era silueta unui cioban cocoțat pe picioroange care străbătea cu pași ca de păianjen mlaștinile și nisipurile.

Priveliștea aceasta nu era nouă pentru Sigognac, și el nu-i dădu prea mare atenție; dar, oricît ar fi fost de adîncit în visarea lui, tînărul baron nu s-a putut să nu ia seama la un mic punct strălucitor ce licărea în întunericul mai opac de sub pîlcul de brazi unde i-am lăsat pe Agostin și pe Chiquita. Punctul acela nu putea fi un licurici; vremea cînd dragostea luminează licuricii cu fosforul ei trecuse de cîteva luni. Să fi fost ochiul unei păsări de noapte, chioară, căci nu se vedea decît un punct luminos? Presupunerea aceasta nu-l mulțumea pe Sigognac; în pîlcul de brazi s-ar fi zis că pîlpîia fitilul aprins al unei archebuze.

Între timp, carul mergea mereu și, cu cît se apropia mai mult de brădet, lui Sigognac i se părea că deslușește pe marginea drumului o înșiruire de făpturi ciudate, așezate parcă la pîndă, și cărora primele raze ale soarelui le schița încă vag formele; dar, văzîndu-le neclintirea absolută, el le luă drept buturugi bătrîne și, rîzîndu-și singur de îngrijorarea lui, nu-i trezi pe actori, așa cum avusese de gînd la început.

Carul își mai învîrti de cîteva ori roțile. Punctul strălucitor pe care Sigognac nu-l slăbea din ochi se mută din loc. O țîșnitură de foc desenă o brazdă de fum, alburiu; se auzi o detunătură puternică, iar un glonț căzu sub jugul boilor, care se traseră brusc într-o parte. Carul, tîrît după ei, se opri din fericire într-o moviliță de nisip, pe marginea șanțului.

Detunătura și zdruncinăturile treziră pe loc întreaga trupă; tinerele femei începură să țipe cît le luă gura. Doar cea bătrînă, trecută prin multe, tăcu și-și strecură prevăzătoare, între ciorap și talpă, cîțiva dubloni ținuți pînă atunci la brîu.

Proptit în fața carului din care actorii se căzneau să iasă, Agostin, cu pelerina de Valencia înfășurată pe braț, cu navaja în mînă, strigă cu glas tunător:

— Banii sau viața! Orice împotrivire-i de prisos. La cel mai mic semn de răzvrătire, ceata mea vă împușcă!

Pe cînd tîlharul își rostea ultimatumul pe drumul mare, baronul, a cărui inimă generoasă nu putea să rabde obrăznicia unui asemenea bădăran, își scoase liniștit spada din teacă și,

ridicînd-o în aer, se năpustise asupra lui. Agostin para cu mantia loviturile baronului, pîndind prilejul să-şi arunce navaja în el; sprijinind în lungul palmei mînerul cuţitului, el îşi legăna braţul cu o mişcare scurtă şi deodată aruncă lama spre pîntecele lui Sigognac, căruia îi prinse bine că era atît de slab. Tînărul baron se trase uşor într-o parte, ferindu-se de vîrful ucigător; cuţitul căzu la cîţiva paşi de el. Agostin păli, căci era dezarmat şi ştia că ceata de sperietori nu-l putea ajuta cu nimic. Gîndindu-se totuşi să-şi înspăimînte adversarul, strigă:

— Hei, voi de colo! Foc!

Actorii, care se temeau să nu fie împuşcaţi, dădură înapoi şi se refugiară pe după car, unde femeile piuiau ca nişte gaiţe jumulite de vii. Pînă şi Sigognac, în ciuda curajului său, nu se putu împiedica să-şi aplece puţin capul.

Chiquita, care urmărise întreaga scenă ascunsă după o tufă şi privind printre crengi, văzu în ce primejdie i se afla prietenul şi, tîrîndu-se ca o viperă prin praful drumului, apucă cuţitul fără ca nimeni s-o ia în seamă, apoi, ridicîndu-se dintr-un salt, îi dădu tîlharului navaja. Pe faţa ei palidă strălucea o expresie de mîndrie şi de sălbăticie nemaivăzută! Ochii ei întunecaţi aruncau fulgere, nările îi palpitau ca aripile uliilor, iar buzele-i întredeschise lăsau să se vadă două şiraguri de dinţi feroci asemenea celor ce sclipesc în rînjetul fiarelor încolţite. Întreaga ei făptură micuţă părea încărcată de-o ură şi de-o revoltă de neîmblînzit.

Agostin îşi legănă pentru a doua oară cuţitul şi poate că baronul de Sigognac ar fi fost oprit la începutul aventurilor sale dacă o mînă de fier n-ar fi apucat tocmai cînd trebuia pumnul banditului. Mîna aceasta, strîngînd ca o menghine căreia îi întorci şurubul, strivea muşchii, fărîma oasele, umfla vinele şi împingea sîngele spre unghii. Agostin încercă să scape, zbătîndu-se cu disperare; de întors nu îndrăznea să se întoarcă, fiindcă baronul l-ar fi străpuns din spate, şi pară mai departe cu braţul stîng loviturile acestuia, deşi simţea că mîna prizonieră îi va fi smulsă din umăr cu nervi cu tot dacă va mai încerca să şi-o scape. Durerea devenise atît de cumplită, încît degetele amorţite ale banditului se desfăcură şi scăpară arma.

Cel ce-i făcuse lui Sigognac serviciul acesta atît de necesar era Tiranul, care trecuse în spatele lui Agostin. Deodată el scoase un strigăt:

— Drace! M-a muşcat o viperă! Am simţit doi colţi ascuţiţi intrîndu-mi în picior!

În adevăr, Chiquita îl muşcă de pulpă, ca un cîine, ca să-l silească să se întoarcă. Fără a-şi slăbi strînsoarea, Tiranul o zgîlţîi şi-o aruncă cît colo în drum. Îndoindu-şi lungile lui picioare articulate, ca de lăcustă, Matamorul se aplecă, luă cuţitul, îl închise şi-l vîrî în buzunar.

Pe cînd se petreceau toate acestea, soarele se ivea încet în zare; o parte din discul său de aur trandafiriu se şi înălţase deasupra cîmpiei şi, în lumina crudă a acestor raze adevărate, manechinele îşi pierdeau din ce în ce mai mult aparenţa lor omenească.

— Ei drăcie! exclamă Pedantu. Pare-se că archebuzele domnilor ăstora n-au luat foc din pricina umezelii nopţii. Oricum, nu prea sînt viteji, căci îşi lasă şeful la ananghie şi stau neclintiţi ca nişte zei ai drumurilor!

— Au şi motive pentru asta — răspunse Matamorul, urcînd spre ei. Sînt oameni de paie, îmbrăcaţi în zdrenţe, înarmaţi cu fiare vechi şi buni ca să alunge păsările din livezile de cireşi şi din vii.

Cu şase lovituri de picior, el trimise în mijlocul drumului cele şase arătări groteşti, care căzură cît erau de lungi, cu gesturile nespus de caraghioase ale unor marionete scăpate din sfori. Astfel dezmembrate şi turtite, manechinele parodiau într-un fel pe cît de caraghios pe atît de sinistru cadavrele de pe cîmpurile de luptă.

— Puteţi să coborîţi, doamnelor — spuse baronul, adresîndu-se actriţelor. Nu mai aveţi de ce vă teme; a fost doar o imitaţie de primejdie.

Disperat că dăduse greş cu un şiretlic care de obicei îi reuşea, căci laşitatea oamenilor e mare, iar spaima umflă şi ea lucrurile, Agostin îşi plecase capul cu un aer jalnic. Lîngă el, Chiquita, speriată, sălbatică şi furioasă, stătea ca o pasăre de noapte surprinsă de lumina zilei. Banditul se temea ca actorii, care erau mulţi, să nu-i facă de petrecanie sau să nu-l dea pe mîna justiţiei; dar farsa cu manechinele îi înveselise pe învingătorii lui, care se prăpădeau de rîs. Rîsul, prin natura lui, nu e crud; el deosebeşte omul de fiară şi, precum spunea Homer, e apanajul zeilor nemuritori şi preafericiţi, care rîd olimpic, din toate baierele inimii, în răgazurile veşniciei.

De aceea, Tiranul, om bun din fire, își descleștă degetele și, ținîndu-l încă pe bandit, îi spuse cu vocea lui tragică, de bas, ale cărei intonații le mai păstra cîteodată și în vorbirea obișnuită:

— Măi nemernicule, ai speriat doamnele, și pentru asta ai merita să fii spînzurat pe loc; dar dacă, după cum bănuiesc, ele te iartă, căci sînt bune la inimă, n-am să te dau pe mîna armașului. Nu-mi place meseria de paznic și n-am chef să duc vînat pentru spînzurătoare. De altfel, șiretlicul tău e destul de picaresc și de comic. E bun să storci gologanii bogătanilor fricoși. Ca actor, expert în șiretlicuri și tertipuri, îl apreciez, și fantezia ta mă îndeamnă la îngăduință. Tu nu ești un tîlhar nerod și fioros și-ar fi păcat să te opresc pe un drum atît de frumos.

— Vai! răspunse Agostin. E singurul drum care mi-a mai rămas și sînt mai de plîns decît credeți; din trupa mea, odinioară la fel de bine alcătuită ca și a voastră, am rămas numai eu; călăul mi-a înșfăcat și actorii care îmi jucau rolurile prime, și pe cei de mîna a doua sau a treia; trebuie să-mi joc singur piesa pe scena drumului mare, imitînd voci felurite și îmbrăcînd manechine, ca să fac să se creadă că sînt sprijinit de-o ceată numeroasă. Ah, ce tristă îmi e soarta! Și, în plus, nu mai trece nimeni pe drumul meu cu faimă atît de proastă, plin de atîtea hîrtoape și atît de anevoios pentru cei ce călătoresc pe jos, călări sau în calești; drumul ăsta nu vine de nicăieri și nu duce nicăieri; dar n-am cu ce să-mi cumpăr altul. Orice drum, cît de puțin bătut, își are banda lui. Trîntorii care muncesc își închipuie că viața hoților e făcută numai din roze. Și sînt atîția spini în ea! Aș vrea și eu să fiu om de treabă; dar cum să apar la porțile orașelor cu o mutră atît de fioroasă și cu țoalele astea atît de zdrențuite? Dulăii m-ar înhăța de picioare și străjile de guler, dac-aș avea guler. Iată că mi-a dat greș lovitura, și-o ticluisem bine, o aranjasem cu mare grijă; dacă-mi ieșea, puteam trăi două luni de pe urma ei și i-aș fi cumpărat și bietei Chiquita o pelerină. N-am baftă, m-am născut într-o zodie afurisită. Ieri, în loc să mănînc, mi-am strîns cureaua. Curajul vostru nelalocul lui îmi ia pîinea de la gură și, fiindcă n-am putut să vă fur, măcar miluiți-mă cu ceva.

— Ai dreptate — răspunse Tiranul — noi te-am împiedicat să-ți faci meseria și-ți datorăm o despăgubire. Ține doi pistoli, să bei în sănătatea noastră.

Isabelle luă din car o bucată mare de stofă şi i-o dărui Chiquitei.

— O! Eu aş fi vrut şireagul de boabe albe! spuse fetiţa, cu o privire înflăcărată de lăcomie.

Actriţa îşi scoase colierul şi-l puse la gîtul micii hoţoaice, nebună de fericire. Chiquita răsfira în tăcere boabele albe, cu degetele ei negricioase, plecîndu-şi capul şi încercînd să vadă colierul pe pieptişorul ei firav; apoi îşi ridică brusc fruntea, îşi aruncă părul pe spate, îşi aţinti ochii strălucitori asupra Isabelei şi spuse cu un accent profund şi ciudat în glas:

— Eşti tare bună! N-am să te ucid niciodată!

Apoi sări dintr-un salt şanţul şi alergă pînă la o moviliţă de pămînt, unde se aşeză să-şi admire comoara.

Iar Agostin, după ce salută, îşi adună manechinele strîmbate, le cără în pîlcul de brazi şi le îngropă acolo, în aşteptarea unei ocazii mai fericite. Bouarul, care, la auzul pocnetului archebusei o luase vitejeşte din loc lăsîndu-şi călătorii să se descurce cum or putea, se reîntoarse şi el şi carul porni iar, greoi, la drum.

Dădaca îşi scoase banii din pantofi şi-i readuse tainic în fundul buzunarului.

— Te-ai purtat ca un erou roman — îi spuse Isabelle lui Sigognac. Sub paza dumitale, se poate călători fără teamă. Cu cît curaj te-ai repezit la bandit, deşi îl credeai ajutat de-o bandă bine înarmată!

— N-a fost cine ştie ce mare primejdie. O simplă încăierare — răspunse cu modestie baronul. Ca să te apăr, aş spinteca uriaşi din creştet pînă-n brîu, aş pune pe fugă o întreagă oaste de sarazini, aş înfrunta, în vîrtejuri de flăcări şi fum, delfini, balauri şi zmei, aş străbate păduri fermecate, pline de vrăji, aş coborî în iad ca Eneas, şi fără creangă de aur. La lumina frumoşilor dumitale ochi, totul mi-ar fi uşor, căci e de ajuns să fii de faţă sau numai să mă gîndesc la dumneata, ca să simt în mine puteri supraomeneşti.

Poate că stilul acesta pretenţios era cam exagerat şi, cum ar spune Longin, de-un hiperbolism asiatic, dar era sincer. Isabelle nu se îndoi nici o clipă că Sigognac n-ar fi săvîrşit, în cinstea ei, toate vitejiile acestea de basm, vrednice de Amadis de Gaula, de

Esplandion şi de Florimart de Hyrcania. Şi nu se înşela; cel mai cinstit sentiment îi dicta baronului, din ce în e mai îndrăgostit, cuvintele acestea umflate. Dragostea nu găseşte niciodată cuvinte destul de tari ca să se exprime. Sérafine, care auzise frazele lui Sigognac, nu-şi putu stăpîni un zîmbet, căci oricărei tinere femei din lume i se par neapărat caraghioase mărturisirile de dragoste adresate alteia, deşi, dacă ele şi-ar schimba ţinta, i s-ar părea cît se poate de fireşti. O clipă, îi trecu prin minte să-şi încerce puterea farmecelor şi să i-l răpească Isabellei pe Sigognac; dar gîndul acesta nu ţinu mult. Fără să fie prea interesată, Sérafine socotea că frumuseţea e un diamant care trebuie încrustat în aur. Ea avea diamantul, dar îi lipsea aurul, iar baronul era atît de jerpelit, încît nu numai că nu i-ar fi putut procura montura de aur, dar nici măcar cutiuţa. Marea cochetă îşi stăpîni deci ocheada pregătită, spunîndu-şi că asemenea amoraşe erau bune doar pentru cele ce joacă rolul de igenuă şi nu rolul principal, şi-şi reluă înfăţişarea nepăsătoare şi senină.

Liniştea se aşternuse în car şi somnul începuse să gîdile pleoapele călătorilor noştri, cînd bouarul spuse:

— Iată castelul Bruyères!

V

LA DOMNUL MARCHIZ

În razele unei dimineți senine, castelul Bruyères arăta cît se poate de plăcut. Domeniile marchizului, așezate la marginea landelor, se aflau pe pămînt mănos, iar nisipul arid își împingea ultimele-i valuri albe pînă în zidurile parcului. De cum le călcai, un aer de prosperitate, în deplin contrast cu sărăcia din preajmă, îți bucura ochii; castelul părea o insulă a Fericiților în mijlocul unui ocean al deznădejdii.

Un șanț de apărare, frumos căptușit cu piatră, înconjura incinta castelului fără să-l acopere vederii. De-a lungul lui lucea în pătrate verzi o apă strălucitoare și limpede căreia nici o plantă acvatică nu-i întina puritatea, dovadă a unei îngrijite întrețineri. Ca s-o treci, ți se înfățișa un pod de cărămidă și piatră, destul de lat ca să încapă pe el două trăsuri puse alături, și împodobit cu o balustradă de stîlpișori rotunzi. La capătul podului se afla un minunat grilaj de fier forjat, adevărată lucrare de artă, pe care l-ai fi putut crede modelat de însuși ciocanul lui Vulcan. Porțile erau prinse de doi pilaștri din metal în patru muchii, lucrați cu tot soiul de dantelării, imitînd un stil arhitectonic și avînd o arhitravă deasupra căreia se desfăcea sculptura unei ghirlande răsucite, de la care porneau frunze și flori încolăcite în simetrii contrastante. În mijlocul tufei acesteia ornamentale strălucea blazonul marchizului, auriu, fascia crenelată și contracrenelată cu roșu și avînd ca suport trupurile a doi oameni sălbatici. De fiecare parte a grilajului, pe niște volume în acoladă, asemenea liniilor trase pe hîrtie de pana unui caligraf, se înălțau anghinarele de fier cu foi țepoase, menite să-i împiedice pe hoții mai sprinteni să sară pe la colțurile grilajului în curtea castelului. Cîteva flori și cîteva ornamente aurite, îmbinîndu-se discret cu severitatea metalului, îi înlăturau lucrării acesteia în fier aspectul ei defensiv și-i dădea o aparență de bogăție elegantă. Intrarea era aproape regală, și cînd valetul, purtînd livreua oamenilor de casă ai marchizului, deschise

porțile, boii care trăgeau carul șovăiră să intre, năuciți parcă de minunățiile acelea și rușinați de rusticitatea lor. Ca să-i urnească din loc, bouarul trebui să folosească boldul. În marea lor modestie, vitele acestea harnice habar n-aveau că țăranul îi dă de mîncare nobilului.

Într-adevăr, printr-o asemenea poartă s-ar fi cuvenit să intre numai trăsuri cu roți aurite, calești căptușite cu catifea, avînd portiere din oglinzi de Veneția sau burdufuri din piele de Cordoba; dar arta teatrală își are privilegiile ei și carul lui Thespis pătrunde pretutindeni.

O alee presărată cu nisip, de aceeași lățime cu podul, ducea pînă la castel, traversînd o grădină sau un *parter*, plantat după ultima modă. Garduri vii, tăiate fără greș, formau figuri geometrice în care se desfășurau, ca pe-o pînză de Damasc, crengi înverzite, de o simetrie desăvîrșită. Foarfecele grădinarului nu îngăduia nici unei frunze să depășească o alta, și natura, în ciuda răzvrătirilor ei, era nevoită să devină slugă umilă a artei. În mijlocul fiecărui răzor se înălța, într-o atitudine mitologică și grațioasă, statuia vreunei zeițe sau a vreunei nimfe în stil flamand italienizat. Nisipul de felurite culori servea drept fundal pentru desenele acestea vegetale, executate cu mai multă precizie decît pe hîrtie.

La jumătatea grădinii, o alee la fel de largă se încrucișa cu prima, dar nu în unghiuri drepte, ci închinîndu-se într-un fel de rond al cărui centru era ocupat de o fîntînă împodobită cu un soclu din prundiș destinat unui Triton copil care sufla printr-un ghioc o trîmbă de cleștar lichid.

Pe marginile *parterului* se lăfăiau spaliere de carpeni tunși cu grijă și ușor arămiți de toamnă. O mînă pricepută făcuse din copacii aceștia, greu de recunoscut ca atare, un portic cu arcade care, prin golurile lor, lăsau să se întrevadă perspective și căderi de apă, amenajate pe pajiștile înconjurătoare dinadins ca să desfete ochii.

De-a lungul aleii principale, arbori de tisă tăiați în formă de piramidă, de bulgări sau de lampioane alternau din loc în loc, decupîndu-și frunzișul întunecat, mereu verde, și se aliniau ca un șir de slugi ieșit să întîmpine oaspeții.

Toate aceste minunății îi uluiau pe bieții actori, rareori primiți în asemenea reședințe. Sérafine, trăgînd cu coada ochiului la splendorile ivite, își făgăduia să facă în așa fel, încît să-i taie Subretei apa la moară și să nu îngăduie dragostei marchizului s-o ia razna. După socoteala ei, acest Alcandru i se cuvenea pe drept numai marii cochete. Cînd s-a mai pomenit ca slujnica să aibă întîietate asupra cucoanei? Subreta, sigură pe

farmecele ei, negate de femei, dar recunoscute fără tăgadă de bărbați, se și vedea aproape ca la ea acasă, și nu fără motiv; ea își spunea că marchizul o remarcase în mod deosebit și că gustul lui pentru teatru se trăgea de la o ocheadă ucigătoare, țintită în plină inimă. Isabelle, pe care n-o mîna nici o ambiție, stătea cu fața spre Sigognac, încercînd, cu zîmbetrul ei vag și fermecător, să risipească tristețea involuntară a baronului; acesta, împins de un fel de rușine, se așezase la spatele ei, în car. Isabelle simțea că deosebirea vădită dintre bogatul palat Bruyères și sărăcăciosul castel Sigognac avea să producă un simțămînt dureros în sufletul bietului gentilom, silit de soartă să se țină după carul unor actori ambulanți; cu gingașul ei instinct de femeie, ea încerca să reverse duioșie asupra acestei inimi rănite și vrednice, în toate privințele, de o soartă mai bună.

Tiranul amesteca în minte, ca bilele într-un sac, banii pe care urma să-i ceară drept plată pentru trupă și, la fiecare învîrtitură a roții, mai adăuga cîte un zero. Blazius, pedantul, își trecea limba de Silen peste buzele arse de o sete de nestins și se gîndea cu mare poftă la poloboacele mari și mijlocii și la butiile mai mărunte cu vin de cel mai bun soi, care de bună seamă se aflau în privințele castelului. Leandru, reparîndu-și cu un pieptănaș rînduiala cam compromisă a perucii, se întreba, cu inima bătîndu-i puternic, dacă feericul castel adăpostea și vreo castelană. Problemă nespus de importantă. Dar înfățișarea semneață și cutezătoare, deși prietenoasă, a marchizului mai potolea oarecum îndrăznelile pe care actorul începuse să și le permită în imaginație.

Reclădit din temelii pe vremea domniei precedente, castelul Bruyères se întindea în perspectivă la capătul grădinii pe care o ocupa aproape în toată lărgimea ei. Stilul arhitecturii sale amintea pe cel al palatelor din Piața Regală din Paris. Un mare corp de casă și două aripi întoarse în unghi drept, astfel încît să formeze o curte de onoare, alcătuiau un grup bine gîndit și maiestuos fără a fi plictisitor. Zidurile din cărămidă roșie, legate la colțuri prin lanțuri de piatră, scoteau în relief cadrele ferestelor tăiate și ele într-o frumoasă piatră albă. Pragurile de sus, din același material, arătau împărțirea etajelor, în număr de trei. În partea de sus a ferestrelor, un cap de femeie sculptat, cu obrajii bucălați, cu pieptănătura cochet aranjată, îți zîmbea voios și ospitalier. Balcoanele aveau marginea sprijinită de stîlpișori pîntecoși. Geamurile netede, lucioase lăsau să se întrezărească vag, prin scînteierea răsătitului de soare pe care îl oglindeau, perdele bogate din stofe scumpe.

Ca să rupă linia corpului central, arhitectul, un discipol iscusit al lui Androuet du Cerceau[1], proiectase în afară un fel de pavilion mai ornat decît restul clădirii, cuprinzînd în el uşa de intrare, la care se ajungea printr-un peron. Patru coloane cuplate în stil rustic, cu baze alternativ rotunde şi pătrate, aşa cum se pot vedea în picturile domnului Peter Paul Rubens, atît de des folosit de regina Maria de Medicis, sprijineau o cornişă blazonată, ca şi grilajul cu armele marchizului, şi formau platforma unui mare balcon cu balustradă de piatră spre care dădea fereastra principală a salonului cel mare. Ornamente în relief, cu desene ca nişte urme de carii şi despărţite prin scobituri verticale, împodobeau ramele laterale şi arcada uşii închisă cu două canaturi de stejar, sculptate şi lustruite într-un fel ciudat şi ale cărei ferecături luceau ca oţelul sau ca argintul.

Acoperişurile înalte, din plăci de ardezie, uşor îmbucate şi încălecate, trasau pe cerul senin linii de o corectitudine plăcută, întrerupte simetric de marile corpuri ale hornurilor sculptate pe fiecare faţă cu trofee şi cu alte semne distinctive. Mănunchiuri mari de plumb cu ornamente stufoase se înălţau la fiecare unghi al acoperişurilor albastre-vineţii, unde pe alocuri se zbenguia lumina voioasă a soarelui. Deşi era în zori şi vremea nu cerea neapărat să faci focul, din hornuri ieşeau mici spirale de fum, vădind un trai fericit, îmbelşugat, activ. În această mînăstire a lui Thélème[2], bucătăriile se şi treziseră. Călări pe cai robuşti, paznicii pădurii aduceau vînat pentru masa de prînz; dijmaşii aduceau provizii pe care le luau în primire slugile însărcinate cu aprovizionarea. Slugile forfoteau prin curte, ducînd altora sau îndeplinind ei înşişi poruncile primite.

Nimic nu putea înveseli mai mult ochiul decît înfăţişarea castelului acesta, ale cărui ziduri de cărămizi şi pietre noi păreau că poartă pe ele culorile înflorite de obicei pe un obraz sănătos. Castelul făcea să se nască ideea unei prosperităţi în plină creştere, dar nu picată pe neaşteptate, aşa cum îi place nestatornicei Fortune de pe roata de aur care se învîrteşte necontenit să împartă favoriţilor ei de-o zi. Sub luxul acesta nou se simţea o bogăţie străveche.

Ceva mai în spatele castelului, de fiecare parte a celor două aripi, se înălţau nişte uriaşi arbori seculari, cu vîrfurile bătînd în galben, dar avînd coroanele pline încă de frunze viguroase. Acolo era parcul, care se întindea departe în zare, vast, umbros.

---

[1] Vestit arhitect francez din secolul al XVI-lea.

[2] Un fel de comunitate a epicurienilor imaginată de Rabelais în cartea sa *Gargantua* (1534).

adînc, senorial, mărturie a prevederii şi a bogăţiei strămoşilor. Căci aurul poate face să se înalţe destul de repede clădirile, dar nu şi să grăbească creşterea copacilor, ale căror ramuri sporesc încetul cu încetul, ca ramurile arborelui genealogic al caselor acoperite şi ocrotite de umbra lor.

Cu siguranţă că bunul Sigognac nu simţise niciodată colţii înveninaţi ai invidiei muşcîndu-i inima cinstită şi strecurîndu-i în ea veninul acela verde care se strecoară repede în vine şi, împins o dată cu sîngele pînă la capătul celor mai subţiri vinişoare, sfîrşeşte prin a corupe cele mai frumoase caractere din lume. Totuşi el nu putu să-şi înăbuşe un suspin, gîndindu-se că odinioară cei din familia lui, de o nobleţe mai veche şi cunoscută încă de pe vremea primei cruciale, erau mai presus decît cei din familia marchizului. Castelul acesta proaspăt, nou, spilcuit, alb şi roşu ca obrajii unei tinere fete, gătit cu tot ce se poate numi lux şi strălucire, însemna fără voie o satiră crudă la adresa bietului conac dărăpănat, povîrnit, căzut în paragină în mijlocul tăcerii şi al uitării, cuib al şoboloanilor, loc de cocoţat pentru bufniţe, azil al păianjenilor, gata să se prăbuşească peste nenorocitul său stăpîn, care îl părăsise în ultima clipă, ca să nu fie strivit sub dărîmături. Toţi anii de plictiseală şi de mizerie pe care Sigognac îi petrecuse acolo i se perindară prin faţa ochilor, cu părul năclăit de cenuşă, îmbrăcaţi în livrele fără culoare, cu braţele atîrnînd vlăguite, într-o atitudine de profundă deznădejde, cu gura strîmbată de rictusul unui căscat. Fără să-l invidieze pe marchiz, tînărul baron nu se putea împiedica să nu-l socotească într-adevăr fericit.

Oprindu-se în faţa peronului, carul îl smulse pe Sigognac din gîndurile lui de loc îmbucurătoare. Tînărul baron îşi alungă pe cît putu tristeţile nelalocul lor, îşi înghiţi, printr-un efort de curaj bărbătesc, lacrima ce i se ivise pe furiş în colţul pleoapei şi sări hotărît din car, ca să întindă mîna Isabellei şi celorlalte actriţe, cărora fustele umflate de vîntul dimineţii le stînjeneau mişcările.

Marchizul de Bruyères, care văzuse de departe sosind alaiul comedianţilor, se afla în picioare pe peronul castelului, într-o haină de catifea cafenie, cu pantaloni de aceeaşi culoare, în ciorapi gri de mătase şi pantofi albi, cu botul pătrat, totul împodobit cochet cu panglici asortate. Marchizul coborî cîteva trepte ale scării în potcoavă, ca o gazdă politicoasă care nu prea caută la cine îi sînt oaspeţii; de altfel, prezenţa baronului de Sigognac în trupă putea, la nevoie, să-i justifice condescenţa. La a treia treaptă el se opri, socotind că nu se cade să meargă mai

departe, şi le făcu de-acolo actorilor un semn prietenesc şi ocrotitor.

În clipa aceea, Subreta îşi arătă în golul coviltirului figura şireată şi pişicheră, care se desprindea pe fondul întunecat, strălucind de lumină, de spirit şi de înflăcărare. Ochii şi gura ei aruncau fulgere. Ea se aplecă, pe jumătate ieşită din car, şi, sprijinindu-şi mîinile de bara de lemn, lăsă un pic să i se zărească sînii prin despicătura deşănţată a bluzei, de parcă ar fi aşteptat să i se dea ajutor. Sigognac, ocupat cu Isabelle, nu observă falsa încurcătură a viclenei hoţoaice, care înălţă spre marchiz o privire rugătoare şi plină de foc.

Castelanul îi înţelese chemarea şi, coborînd repede ultimele trepte ale scării, se apropie de car pentru a-şi îndeplini datoria de cavaler servant, cu mîna întinsă şi piciorul înainte, ca un dansator. Făcînd o mişcare sprintenă şi cochetă, ca de pisicuţă, Subreta se avîntă la marginea carului, şovăi o clipă, se prefăcu că-şi pierde echilibrul, cuprinse cu braţul gîtul marchizului şi coborî uşoară ca fulgul, abia lăsînd pe nisipul proaspăt urma picioruşelor ei de păsărică.

— Iartă-mă — îi spuse ea marchizului, simulînd o ruşine pe care era departe de-a o încerca — credeam că am să cad şi m-am ţinut de gîtul dumitale; cînd te îneci sau cînd cazi, te-agăţi de ce poţi. De altfel, pentru o actriţă, o cădere e lucru grav şi semn rău.

— Dă-mi voie să socotesc acest mic accident ca pe o favoare — răspunse seniorul de Bruyères, tulburat că simţise lipindu-se de pieptul lui pieptul palpitînd după toate regulile artei al tinerei femei.

Cu perspicacitatea geloasă a rivalei, căreia nimic nu-i scapă şi care preţuieşte cît cei o sută de ochi ai lui Argus, Sérafine, întorcîndu-şi pe jumătate capul şi privind cu coada ochiului, văzuse ceva, deşi stătea aproape cu spatele, şi nu se putut stăpîni să nu-şi muşte buzele. Printr-o manevră familiară şi îndrăzneaţă, Zerbine (căci aşa se numea Subreta), pătrunsese în intimitatea marchizului şi ei i se făcea, ca să zicem aşa, onorurile castelului în dauna rolurilor principale şi a personajelor importante, încălcare ticăloasă şi subversivă a oricărei ierarhii teatrale!

„Ia te uită la arăpoaica asta, are nevoie de marchizi ca să se dea jos din car!", îşi spuse Sérafine, într-un stil puţin potrivit cu tonul manierat şi preţios pe care-l folosea în vorbire; dar ciuda, între femei, fie ele ducese sau mari cochete, foloseşte fără jenă limbajul halelor şi al pieţelor.

— Jean — se adresă marchizul unui valet care se apropiase la un gest al stăpînului — ai grijă de car, să fie tras în curtea

grajdurilor, iar decorurile şi ce se mai află în el să fie adăpostire sub vreun şopron; spune ca bagajele domnilor şi doamnelor acestora să fie duse în camerele hotărîte de intendent şi să fie pus la dispoziţie tot ce-ar putea să le trebuiască. Ţin să fie trataţi cu respect şi amabilitate. Du-te.

După ce dădu aceste ordine, seniorul de Bruyères urcă grav treptele peronului, nu fără a-i arunca, înainte de-a dispărea pe uşă, o privire libertină Zerbinei, care zîmbea într-un fel mult prea drăgălaş după părerea donnei Sérafine, scoasă din fire de neruşinarea Subretei.

Carul cu boi, însoţit de Tiran, de Pedant şi de Scapin, se îndreptă spre curtea de serviciu a castelului şi, cu ajutorul argaţilor, curînd fură scoase de sub coviltir o piaţă, un palat şi o pădure, sub forma a trei lungi rulouri de pînză veche; de asemenea mai fură scoase nişte sfeşnice de modă străveche, pentru nunţi, o cupă de lemn aurit, un pumnal de tinichea care intra în mîner cînd loveai cu el, cîteva sculuri de aţă roşie menite să imite sîngele din răni, o sticluţă cu otravă, o urnă pentru cenuşă şi alte accesorii neapărat necesare deznodămintelor tragice.

Carul unei trupe de actori conţine o întreagă lume. De fapt, nu e oare teatrul înfăţişarea în mic a vieţii? Nu e el adevăratul microcosm căutat de filozofi în utopiile lor ermetice? Nu închide el oare în cercul său ansamblul lucrurilor şi diferitele soarte omeneşti, prezentate pe viu prin ficţiuni potrivite! Grămada aceasta de catrafuse vechi şi uzate, prăfuite, pătate de ulei şi seu, împodobite cu aur fals, înroşit, ordinele acestea cavalereşti făcute din paiete şi pietricele de Rin, spadele de modă vechi cu teci de aramă şi lame de fier tocit, căştile şi diademele de formă elină sau romană nu formează ele oare, laolaltă, lada cu vechituri a omenirii din care eroii vremurilor ce s-au dus vin să ia costume potrivite, ca să mai retrăiască o clipă la lumina faclelor? O minte josnică şi prozaică n-ar pune prea mult preţ pe aceste biete bogăţii, pe aceste sărmane comori cu care poetul se mulţumeşte ca să-şi înveşmînteze fantezia şi care, împreună cu iluzia luminilor adăugată la prestigiul limbajului zeilor, lui îi e de ajuns pentru a-i fermeca pe cei mai dificili spectatori.

Ca toate slugile de casă mare la fel de obraznice ca şi stăpînii lor, valeţii marchizului de Bruyéres abia dacă atingeau, cu vîrful degetelor şi cu dispreţ, zdrenţele acestea dramatice pe care trebuiau să le aşeze sub şopron la porunca Tiranului, regizorul trupei; valeţii se simţeau cam înjosiţi de faptul că-i slujeau pe nişte saltimbanci, dar marchizul poruncise şi ei trebuiau să se

supună, căci stăpînul nu prea era îngăduitor cu răzvrătirile şi se arăta de-o mărinimie asiatică în privinţa biciuirii.

Plin de respect de parc-ar fi avut de-a face cu regi şi cu prinţese adevărate, intendentul veni cu bereta în mînă să-i ia pe actori şi să-i conducă la încăperile destinate fiecăruia dintre ei. În aripa stîngă a castelului se aflau apartamentele şi camerele pentru oaspeţi. Ca să ajungi pînă acolo, trebuia să urci scări frumoase, cu trepte de piatră albă, lustruită, cu paliere şi locuri de odihnă bine aşezate; urmau apoi nişte coridoare lungi, cu dale pătrate, negre şi albe, luminate la fiecare capăt de cîte-o fereastră; în ele răspundeau uşile camerelor numite după culoarea tapetului, repetată şi la perdelele portierei exterioare pentru ca fiecare oaspete să-şi poată uşor recunoaşte camera sa. Acolo se aflau camera galbenă, camera roşie, camera verde, camera albastră, camera cenuşie, camera castanie, camera în tapiserie, camera în piele de Boemia, camera căptuşită cu lemn, camera cu fresce, şi altele purtînd orice denumiri de acest fel care v-ar trece prin minte, căci o înşiruire mai lungă ar fi prea plictisitoare şi ar aminti mai degrabă un tapiţer decît un scriitor.

Toate camerele acestea erau foarte curăţel mobilate şi împodobite nu numai cu strictul necesar, dar şi cu lucruri plăcute. Subretei Zerbine i se nimeri camera tapiseriei, una din cele mai plăcute prin amorurile şi legendele voluptoase care umpleau tapiseriile; Isabelle căpătă camera albastră, căci culoarea aceasta şade bine blondelor; camera roşie fu destinată Sérafinei, iar cea castanie o primi pe Dădacă, fiind potrivită vîrstei acesteia prin severitatea posomorîtă a nuanţei. Printr-o delicată atenţie a marchizului, Sigognac fu instalat în camera tapisată cu piele de Boemia, nu departe de uşa Isabellei; încăperea aceasta, destul de fastuoasă, era dată numai oaspeţilor de seamă, şi castelanul de Bruyéres ţinea să trateze în mod deosebit, printre saltimbancii aceştia, un om de neam şi să-i dovedească stima sa, respectîndu-i totodată incognito-ul. Restul trupei, Tiranul, Pedantul, Scapin, Matamorul şi Leandru căpătară celelalte încăperi.

După ce luă în primire camera în care îi fusese adus puţinul său bagaj, Sigognac, tot gîndindu-se la ciudăţenia situaţiei sale, începu să-şi privească cu ochi miraţi locuinţa pe care avea s-o ocupe în timpul şederii la castel, căci nu se mai bucurase niciodată de o asemenea găzduire. Pereţii, după cum arăta şi numele camerei, erau tapisaţi cu piele de Boemia lucrată în relief cu flori fanteziste şi ramuri extravagante care îşi decupau pe fondul de lac auriu corolele, tulpinile şi frunzele în culori cu ape metalice şi strălucitoare ca paietele. Toate laolaltă alcătuiau un tapet pe cît de bogat, pe atît de curat, coborînd de la cornişă

pînă la lambriu de stejar negru, foarte bine împărțită în panouri, romburi și plăcuțe.

Perdelele de la ferestre erau din imitație de brocart galben și roșu, amintind fondul tapetului și culoarea dominantă a florilor. Aceeași imitație de brocart forma și garnitura patului, a cărui parte dinspre căpătîi se sprijinea de perete, pe cînd partea dinspre picioare se întindea în cameră în așa fel, încît să lase loc liber de ambele părți. Perdelele de la ușă, ca și mobilele, erau dintr-un material asemănător și în culori asortate.

De-a lungul pereților căptușiți cu lemn se înșirau scaune cu spătarul pătrat, cu picioarele răsucite în spirală, prinse în cuie de aur și împodobite cu franjuri, precum și jilțuri care își deschideau, în așteptarea oaspeților, brațele bine umplute și arătau, lîngă cămin, locul convorbirilor intime. Căminul, din marmură serancolină, albă cu pete roșii, era înalt, larg și adînc. Un foc, înviorător în dimineața aceea răcoroasă, își juca în el flăcările bine venite, luminînd cu reflexele lui vesele o placă cu armele marchizului de Bruyéres. Pe polița căminului, un orologiu mic, închipuind un pavilion al cărui sunet imita sunetul domnului, arăta ora pe un cadran de argint nichelat, desfăcut la mijloc și lăsînd să se vadă complicația interioară a rotițelor.

O masă, cu picioarele răsucite în chip de coloane solomonice și acoperită cu un covor turcesc, ocupa mijlocul încăperii. În fața ferestrei, o măsuță de toaletă își înclina oglinda de Veneția, cu marginile șlefuite, peste o față de masă din dantelă groasă conținînd întreg arsenalul cochet al gătelilor.

Privindu-se în oglinda aceasta cu ape limpezi, înrămată ciudat în sidef și cositor, bietul nostru baron nu se putu împiedica să nu se găsească într-un hal fără hal și jumulit ca vai de lume. Eleganța încăperii, noutatea și prospețimea locurilor înconjurătoare făceau să fie și mai vădit ridicolul și jerpeleala costumului său demodat încă înainte de uciderea răposatului rege. Deși se afla singur, o ușoară roșeață acoperi obrajii trași ai baronului. Pînă atunci găsise că sărăcia lui era numai jalnică; acum însă i se părea caraghioasă, și pentru prima oară îi fu rușine de ea. Simțămînt nu prea filozofic, dar scuzabil la un tînăr.

Vrînd să se mai aranjeze un pic, Sigognac desfăcu pachetul în care Pierre strînsese cele cîteva boarfe ale stăpînului său. Dar degeaba despături veșmintele aflate acolo, căci nu găsi nimic pe plac. Cînd haina îi era prea lungă, cînd pantalonii prea scurți. Rotunjimile coatelor și ale genunchilor, mai expuse frecăturilor, săreau în ochi cu peticele lor roase pînă la urzeală. Între părțile desprinse, cusăturile rîdeau cu hohote arătîndu-și dinții de ață, petice pierdute, dar regăsite de mult, astupau găurile cu

zăbrelele lor complicate ca cele de la ferestrele de-o palmă ale puşcăriilor sau de la porţile spaniole. Şterse de soare, de aer şi de ploi, culorile acestor zdrenţe erau atît de vagi, încît unui pictor i-ar fi fost greu să le mai spună pe adevăratul lor nume. Rufăria nu era nici ea mai brează. De atîta spălat, devenise străvezie. Cămăşile păreau mai degrabă umbre decît cămăşi adevărate. Ai fi zis că fuseseră croite din pînzele de păianjen de la conac. Şi, ca o culme a nenorocirii, şobolanii, negăsind nimic în cămară, le roseseră pe cele cîteva mai bunişoare, făcînd cu dinţii lor atîtea găuri cîte are un guler de dantelă, podoabă nelalocul ei de care garderoba bietului baron s-ar fi lipsit bucuros.

Inspecţia aceasta tristă îl absorbi într-atîta pe Sigognac, încît îl făcu să nu audă o discretă bătaie în uşa care, deschizîndu-se, lăsă loc mai întîi capului rumen, apoi trupului obez al jupîndului Blazius, care pătrunse în cameră cu mii de temenele, exagerate şi servil comice sau comic servile, vădind un respect pe jumătate sincer, pe jumătate prefăcut.

Cînd Pedantul ajunse lîngă Sigognac, acesta tocmai ţinea de mîneci şi întindea spre lumină o cămaşă găurită ca rozeta unei catedrale şi clătina din cap, jalnic de descurajat.

— La naiba! exclamă Pedantul, la al cărui glas baronul, luat pe neaşteptate, tresări. Cămaşa asta are o înfăţişare vitează şi triumfală. S-ar zice că a pornit la asaltul vreunei fortăreţe, pusă pe pieptul zeului Marte, într-atît e de străpunsă, găurită şi scobită în mod glorios de flinte, trăsnete, suliţe, săgeţi şi alte arme de tras. N-ai de ce să roşeşti, baroane; găurile acestea sînt guri care proclamă onoarea. Cîte pînze de Frize sau de Olanda, nou-nouţe şi scrobite după ultima modă de la curte, nu ascund adesea ticăloşia vreunei secături parvenite, slujbaş hoţ şi traficant cu cele sfinte! Mulţi eroi de frunte, ale căror vitejii ne sînt povestite pe larg de istorie, nu prea stăteau bine cu rufăria; dovadă Ulise, personaj grav, prudent şi iscusit, care s-a înfăţişat înaintea preafrumoasei prinţese Nausica, acoperit numai cu o mînă de ierburi marine, după cum zice Odiseea lui senior Homerus.

— Din păcate, dragul meu Blazius, eu îi semăn acestui viteaz grec, rege al Itacei, doar prin lipsa cămăşilor — răspunse Sigognac. Isprăvile mele de pînă ieri nu-mi sînt de loc o despăgubire pentru sărăcia de azi. Vitejia mea n-a avut prilej să se arate şi mă îndoiesc că voi fi cîntat vreodată de poeţi în versuri hexametrice. Mărturisesc că mă supără grozav să apar îmbrăcat aşa printre cei de aici, deşi omului nu trebuie să-i fie ruşine de sărăcia cinstită. Marchizul de Bruyères m-a cunoscut, deşi nu arată asta, şi s-ar putea să-mi trădeze taina.

— E o situaţie cam păcătoasă, ce-i drept — răspunse Pedantul. Dar, cum spune proverbul, există leac pentru toate, în afară de moarte. Noi, bieţi actori, umbre ale vieţii omeneşti şi fantome ale personajelor de orice condiţie, fiindcă nu *sîntem* cineva, ne mulţumim să *părem*, adică să semănăm aşa cum un lucru seamănă cu imaginea lui. Mulţumită garderobei noastre în care se află toate regatele, domeniile şi senioriile, luăm, cînd avem chef, înfăţişare de prinţi, de înalţi baroni, de gentilomi semeţi şi curtenitori. Timp de cîteva ore îi egalăm în cutezanţa veşmintelor pe cei ce se dau în vînt după ele: înfumuraţii şi sclivisiţii ne imită eleganţa de împrumut şi, din falsă, o fac adevărată, înlocuind serjul cu stofa fină, aurul fals cu cel adevărat, marcasita cu diamantul, căci teatrul e şcoala moravurilor şi academia modei. În calitatea mea de garderobier al trupei, ştiu să fac dintr-un netrebnic un Alexandru, dintr-un biet năpăstuit de soartă un senior bogat, dintr-o tîrfă o doamnă din lumea mare şi, dacă n-ai nimic împotrivă, am să-mi folosesc meşteşugul şi pentru dumneata. Din moment ce ai binevoit să ne împărtăşeşti viaţa rătăcitoare, foloseşte-te cel puţin de posibilităţile noastre. Aruncă haina asta a melancoliei şi a sărăciei, care îţi umbreşte însuşirile fireşti şi îţi insuflă lipsă de încredere neîntemeiată în propriile dumitale forţe. Tocmai am la păstrare, într-un cufăr, un costum cît se poate de bun, din catifea neagră cu panglici roşii, care nu arată de loc a teatru şi-ar putea fi purtat de orice curent, căci, în zilele noastre, autorii şi poeţii au adeseori fantezia să arate pe scenă aventuri ale vremii, sub nume de împrumut, care cer veşminte de oameni cumsecade şi nu de măscărici deghizaţi anapoda după moda antică sau romanţioasă. Am şi cămaşa, şi ciorapii de mătase, şi încălţările cu ciucuri, şi mantia; toate accesoriile costumului croite parcă anume pe talia dumitale, ca şi cum soarta ar fi prevăzut totul. Nu-mi lipseşte nimic, nici măcar spada.

— O, de spadă nu-i nevoie — spuse Sigognac, cu un gest dispreţuitor, plin de toată semeţia nobilului pe care nici o nenorocire n-o poate doborî. Am spada tatălui meu.

— Păstreaz-o cu grijă, căci spada e o prietenă credincioasă, o paznică a vieţii şi a onoarei stăpînului ei — răspunse Blazius. Ea nu-l lasă la nenorocire, la primejdie, la întîlniri neplăcute, cum fac linguşitorii, speţa asta ticăloasă de paraziţi ai huzurului. Paloşele noastre de teatru n-au nici tăiş, nici vîrf, căci nu trebuie să pricinuiască decît răni false, de care te vindeci imediat la sfîrşitul piesei, fără alifie, scamă sau leacuri. A dumitale te va putea apăra la nevoie, aşa cum a şi făcut cînd tîlharul cu manechinele ne-a ticluit boroboaţa înfricoşătoare şi caraghioasă

la drumul mare. Dar dă-mi voie să mă duc să caut ţoalele în fundul cufărului care le tăinuieşte; abia aştept să văd coconul preschimbîndu-se în fluture.

Imediat ce rosti cuvintele acestea, cu ifosele caraghioase care îi erau obişnuite, ifose mutate din roluri în viaţa de toate zilele, Pedantul ieşi din cameră. Curînd, el se reîntoarse purtînd pe braţe un pachet destul de mare, învelit într-un şervet, şi-l puse repectuos pe masă.

— Dacă accepţi ca valet un bătrîn pedant de scenă — spuse Blazius, frecîndu-şi mulţumit mîinile — am să te gătesc şi-am să te spilcuiesc pe cinste. Au să înnebunească după dumneata toate doamnele, şi asta numaidecît căci, fie zis fără gînd de ocară pentru bucătăria de la Sigognac, ai postit destul în turnul Foamei ca să ai adevărata înfăţişare a îndrăgostitului. Femeile nu dau crezare decît amorezilor slabi! Pîntecoşii nu le conving, chiar dacă ar avea în gură lanţuri aurite, simbol al elocinţei, care îi agăţau şi pe nobili, şi pe burghezi, şi pe ţărani de buzele lui Ogmios, Herculele galic. Din pricina asta, şi nu din alta, nu prea am avut eu succese pe lîngă sexul frumos şi m-am aruncat din vreme spre preacuvioasa ploscă; ea nu face atîta pe mofturoasa şi-i primeşte bine pe grăsani, ca pe nişte butii mai încăpătoare.

Astfel încerca preacinstitul Blazius să-l înveselească, în timp ce-l îmbrăca, pe baronul de Sigognac, căci iuţeala limbii lui nu dăuna cu nimic activităţii mîinilor; chiar cu riscul de-a fi socotit flecar sau sîcîitor, el prefera să-l ameţească pe tînărul gentilom cu un val de vorbe decît să-l lase sub povara gîndurilor dureroase.

Găteala baronului fu repede terminată, căci teatrul, pretinzînd schimbări rapide de costume, dă multă îndemînare actorilor în privinţa acestui soi de metamorfoze. Blazius, mulţumit de treaba făcută, îl prinse pe baron de vîrful degetului mic, îl duse în faţa oglinzii veneţiene de pe masă, aşa cum ai duce o tînără soţie la altar, şi-i spuse:

— Acum, binevoiţi să aruncaţi o privire asupra senioriei voastre.

Sigognac zări în oglindă o imagine pe care mai întîi o luă drept a altcuiva, într-atît era de diferită de-a lui. Fără să vrea el întoarse capul şi privi peste umăr ca să vadă dacă nu cumva se mai află cineva în spatele lui. Imaginea îi imită mişcarea. Nici o îndoială, era chiar el: dar nu Sigognac cel palid, trist, jalnic, aproape ridicol din pricina sărăciei, ci un Sigognac tînăr, elegant, superb, ale cărui veşminte vechi, zvîrlite pe podea, semănau cu pieile cenuşii şi mohorîte pe care le leapădă omizile cînd se avîntă în zbor spre soare, ca fluturii cu aripi de aur, de

cinabru şi de lapis. Ființa necunoscută, prizonieră a învelişului aceluia răpănos, se eliberase deodată şi strălucea în lumina pură intrată pe fereastră, ca o statuie căreia i s-a înlăturat vălul la o inaugurare publică. Sigognac se vedea aşa cum îşi apăruse uneori în vis, actor şi spectator al unei acțiuni imaginare petrecute în castelul său, reconstruit şi ornat de iscusiții arhitecți ai visului pentru a primi o infantă adorată sosind călare pe-o iapă bălană. Un zîmbet de glorie şi de triumf flutură cîteva clipe ca o licărire purpurie pe buzele lui palide, şi tinerețea îngropată atîta vreme de nenoroc i se ivi iar la suprafața trăsăturilor lui înfrumusețate.

În picioare, lîngă măsuța de toaletă, Blazius îşi contempla opera, dîndu-se înapoi ca să se bucure mai bine de privelişte, ca un pictor în clipa cînd dă o ultimă tuşă unui tablou de care e mulțumit.

— Dacă o să vă faceți o situație la curte şi o să vă redobîndiți averea, după cum nădăjduiesc, dați-mi, în loc de pensie, conducerea garderobei dumneavoastră — spuse el, imitînd plecăciunea unui solicitator în fața baronului transformat.

— Mi-am notat cererea dumitale — îi răspunse Sigognac, cu un zîmbet trist. Dumneata, cumetre Blazius, eşti primul om care mi-a cerut ceva.

— După dejunul care ne va fi servit separat, va trebui să-i facem o vizită domnului marchiz de Bruyères, ca să-i arătăm lista pieselor pe care le-am putea juca şi să aflăm de la el în ce aripă a castelului să ne instalăm scena. Veți trece drept poetul trupei, căci prin provincie există destui oameni care se cred cu mintea luminată şi pornesc uneori pe urmele Taliei cu speranța că vor cuceri inima vreunei actrițe; lucrul acesta e socotit galant şi la modă. Isabelle e un pretext drăguț, cu atît mai mult cu cît e înzestrată cu spirit, frumusețe şi virtute. Ingenuele joacă adeseori mai firesc decît îşi închipuie publicul uşuratic şi înfumurat.

Acestea zise, Pedantul, deşi nu era prea cochet de felul său, se retrase ca să-şi aranjeze puțin propria-i ținută.

Frumosul Leandru, mereu cu gîndul la castelană, se spilcuia pe cît putea, în speranța aventurii aceleia de neînfăptuit pe care o urmărea necontenit şi care, după spusele lui Scapin, nu-i adusese niciodată decît dezamăgiri şi ciomăgeli. Cît despre actrițe, cărora domnul de Bruyères le trimisese, galant, cîteva bucăți de mătase ca să-şi croiască, dacă aveau nevoie, costumele potrivite rolurilor, se înțelege de la sine că folosiseră toate mijloacele de care dispune arta pentru a împodobi natura şi se puseseră pe picior de război atît cît le îngăduise biata lor

garderobă de actriţe ambulante. Iar cînd terminară, se duseră în sala unde avea să fie servit dejunul.

Nerăbdător din fire, marchizul veni înainte de sfîrşitul mesei, ca să-i găsească acolo pe actori; el nu le îngădui să se ridice, şi cînd li se aduse apa de spălat pe mîini, îl întrebă pe Tiran ce piese cunoştea.

— Toate cîte a scris răposatul Hardy — răspunse Tiranul cu vocea lui cavernoasă. *Pyram* de Théophile, *Sylvia Chriseida* şi *Sylvanira, Nebunia lui Cardenio, Confidenta necredincioasă, Philis de Scyre, Lygdamon, Înşelătorul pedepsit, Văduva, Inelul uitării* şi tot ce au creat mai bun minţile cele mai luminate ale vremii.

— De cîţiva ani eu trăiesc departe de curte şi nu mai sînt la curent cu noutăţile — spuse cu modestie marchizul. Mi-ar fi greu să-mi dau părerea despre atîtea piese excelente, dar dintre care cele mai multe îmi sînt necunoscute; socotesc cel mai nimerit să mă bizui pe alegerea voastră, care, spijinită de teorie şi de practică, nu se poate să nu fie înţeleaptă.

— Noi am jucat adeseori o piesă , care, poate, nu e făcută pentru tiparniţe, dar care, prin joc de scenă, prin replici comice, bobîrnace şi bufonerii, a avut întotdeauna privilegiul de a-i face să rîdă pe oamenii cei mai cumsecade — răspunse Tiranul.

— Nu mai căuta alta — spuse marchizul de Bruyères. Şi cum se numeşte capodopera aceasta preafericită?

— *Fanfaronadele căpitanului Matamor!*

— Bun titlu, pe legea mea! Subreta are un rol frumos? — întrebă marchizul, aruncînd o privire Zerbinei.

— Cel mai cochet şi mai ştrengăresc rol din lume, iar Zerbine îl joacă minunat. E marele ei succes. Şi a fost totdeauna aplaudată în el, fără galerie sau aplauze plătite.

La complimentul acesta directorial, Zerbine crezu de datoria ei să roşească un pic, dar nu-i fu deloc uşor să aştearnă un strop de roşeaţă pe obrazul ei oacheş. Modestia, acest fard lăuntric, îi lipsea cu desăvîrşire. Printre borcănaşele de pe masa ei de toaletă nu exista suliman de soiul acesta. De aceea, ea îşi plecă ochii, ceea ce-i scoase în evidenţă genele lungi şi negre, şi ridică mîna de parcă ar fi vrut să oprească din mers nişte cuvinte prea măgulitoare pentru ea, şi mişcarea aceasta scoase la iveală o mînă bine făcută, deşi cam negricioasă, cu degetul mic depărtat graţios de celelalte şi cu unghiuţe trandafirii care luceau ca agatele, căci fuseseră lustruite cu praf de coral şi cu pielea de căprioară.

Astfel, Zerbine era încîntătoare. Falsa sfială dă un farmec nespus depravării adevărate; savoarea contrastului place

desfrînaţilor, deşi nu-i poate înşela. Marchizul o privea pe Subretă cu ochi învăpăiaţi, de cunoscător, iar faţă de celelate femei se purta cu o vagă politeţe de bărbat binecrescut care şi-a fixat alegerea.

„Despre rolul marii cochete nici nu s-a interesat măcar — se gîndea Sérafine, cu ciudă. Ce necuviinţă! seniorul acesta, atît de avut, pare grozav de sărac în privinţa inteligenţei, a politeţii şi a bunului gust. Hotărît lucru, are înclinaţii josnice. Şederea în provincie l-a stricat, iar deprinderea de a face curte ţaţelor şi ciobăniţelor i-a alungat orice urmă de delicateţe".

Gîndurile acestea n-o înfrumuseţau de loc pe Sérafine. Trăsăturile ei regulate, dar puţin cam aspre, care, pentru a place, aveau nevoie să fie îndulcite de gingăşia studiată a zîmbetelor şi de manevra ocheadelor, prindeau, astfel încordate, un aer de uscăciune mohorîtă. Nici vorbă că era mai frumoasă decît Zerbine, dar frumuseţea ei avea ceva trufaş, agresiv şi răutăcios. Poate că dragostea s-ar fi încumetat să pornească atacul. Dar o simplă toană dădea înapoi, speriată.

De aceea marchizul se retrase fără să se arate de loc curtenitor faţă de donna Sèrafine sau de Isabelle, pe care, de altfel, o socotea în dragoste cu baronul de Sigognac. Înainte de-a păşi peste prag, el îi spuse Tiranului:

— Am poruncit să fie golită sera de portocali, cea mai vastă încăpere a castelului, ca să poată fi instalată scena; cred că au şi fost cărate acolo scînduri, capre de lemn, tapiserii, banchete şi tot ce trebuie pentru un specatcol improvizat. Supravegheaţi lucrătorii, puţin pricepuţi la asemenea treburi; folosiţi-i cum îi foloseşte conducerea unei galere pe ocnaşi. O să vi se supună ca mie însumi.

Tiranul, Blazius şi Scapin fură conduşi de o slugă la seră. De obicei, ei erau cei ce se ocupau cu treburile acestea privind aranjamentul material. Încăperea era cît se poate de bună pentru o reprezentaţie teatrală, datorită formei alungite care îngăduia instalarea scenei la unul din capete şi aranjarea, în spaţiul rămas liber, a unor şiruri de jilţuri, scaune, taburete şi bănci, după rangul spectatorilor şi cinstirea pe care vroiai să le-o arăţi. Pereţii erau zugrăviţi cu dungi verzi pe fond azuriu, imitînd o arhitectură rustică cu pilaştri, arcade, firide, domuri şi bolţi, totul bine plasat în perspectivă şi împodobit pe alocuri cu ghirlande de frunze şi de flori pentru a întrerupe monotonia romburilor şi a liniilor drepte. Plafonul, pe jumătate boltit, înfăţişa cerul pătat de cîţiva norişori albi şi punctat cu păsărele viu colorate; toate acestea formau o ornamentaţie cît se poate de potrivită cu noua destinaţie a locului.

O podea uşor înclinată fu pusă pe capre de lemn la unul din capetele sălii. De fiecare parte a scenei fură înălţaţi stîlpi destinaţi să susţină culisele. Nişte perdele mari, din tapiserie, puse în aşa fel fel încît să poată fi trase de-a lungul unor frînghii întinse, aveau să slujească drept cortină şi să deschidă strîngîndu-se la dreapta şi la stînga, ca faldurile unei mantii de arlechin. O bucată de stofă tăiată cu colţi şi semănînd cu garnitura unui baldachin de pat alcătuiau friza şi completa cadrul scenei.

Pînă cînd va fi amenajat teatrul, să ne ocupăm de locuitorii castelului, despre care ar fi bine să dăm cîteva amănunte. Am uitat să spunem că marchizul de Bruyères era însurat; chiar şi el îşi amintea atît de rar de lucrul acesta, încît uitarea trebuie să ne fie iertată. După cum e lesne de închipuit, nu dragostea , ci o nobleţe de aceeaşi vechime şi nişte domenii care se potriveau de minune hotărîseră căsătoria aceasta. După o foarte scurtă lună de miere, simţind cît de puţină simpatie nutresc unul faţă de celălalt, marchizul şi marchiza, oameni binecrescuţi, nu se încăpăţînaseră ca burghezii de rînd să urmărească o fericire de neatins. Printr-o înţelegere tacită, ei renunţaseră şi convieţuiau despărţiţi, dar ca prieteni, purtîndu-se între ei cît mai curtenitor şi cu toată libertatea îngăduită de buna-cuviinţă. Asta să nu vă facă cumva să credeţi că marchiza de Bruyères era o femeie urîtă sau neplăcută. Ce refuză soţul îl poate foarte bine desfăta pe amant. Dragostea are ochii legaţi, iar căsătoria nu. De altfel, o să vă facem cunoştinţă cu ea şi o să puteţi judeca singuri.

Marchiza ocupa un apartament separat, în care marchizul nu intra fără ca mai întîi să se anunţe. Vom comite necuviinţa aceasta, de care scriitorii din toate timpurile nu s-au putut lipsi, şi, fără să spunem o vorbă micului lacheu pus s-o anunţe pe cameristă, vom pătrunde în iatac, siguri că nu vom deranja pe nimeni. Cînd lucrează un roman, scriitorul poartă firesc la deget inelul lui Giges[1], care-l face nevăzut.

Încăperea era spaţioasă, înaltă şi ornamentată cu mare lux. Tapiseriile de Flandra, înfăţişînd aventurile lui Apollo, acopereau pereţii în culori calde, bogate şi mătăsoase. Perdelele din damasc de India, roşii ca focul, cădeau în falduri largi la ferestre, şi cînd erau străbătute de vreo rază voioasă, căpătau o transparenţă purpurie, ca de rubin. Garnitura patului, din acelaşi material, era făcută din mai multe bucăţi, legate prin şireturi care formau un desen geometric şi reflecatu lumina. Un

[1] Tînăr păstor din Lydia, care, după cum spune legenda, avea un inel cu ajutorul căruia se putea face nevăzut.

lambrechin asemănător cu cel al baldachinelor îi împrejmuiau partea de sus, ornată la cele patru colţuri cu panaşe mari de pene stacojii. Corpul căminului intra mult în încăpere şi se înălţa vizibil pînă la plafon, acoperit de tapiserie. O oglindă mare de Veneţia îmbogăţită cu o ramă de cristal, ale cărei feţe şi cuburi scînteiau în buchete multicolore, se apleca din cadru spre odaie ca să întîmpine chipurile celor ce intrau. Pe grătarul căminului, alcătuit parcă dintr-un şir de umflături gîtuite şi avînd deasupra o enormă bilă de metal lucitor, ardeau şi trosneau trei butuci buni şi pentru noaptea Crăciunului.

Căldura dată de ei era bine venită în epoca aceea a anuui, într-o încăpere atît de mare.

Două scrinuri de formă ciudată, cu mici coloane în lapislazuli, cu incrustaţii în pietra-dura şi cu sertare secrete, în care marchizul nu s-ar fi încumetat să-şi vîre nasul chiar dacă ar fi ştiut cum să le deschidă, se rînduiau simetric de fiecare parte a unei mese de toaletă, în faţa căreia doamna de Bruyères şedea într-unul din fotoliile acelea caracteristice domniei lui Ludovic al XIII-lea, al căror spătar posedă, la înălţimea umerilor, un fel de scîndură dublată cu cîlţi şi garnisită cu franjuri.

În spatele marchizei se aflau două jupînese care o ajutau să se gătească; una întinzîndu-i o perniţă cu ace, iar cealaltă o cutioară cu benghiuri.

Marchiza, deşi mărturisea numai douăzeci şi opt de ani, trebuie că trecuse de capul celor treizeci, pe care femeile îl trec cu atîta silă naivă de parc-ar fi mult mai primejdios decît Capul Furtunilor, spaima piloţilor şi a marinarilor. Cu cît anume, nimeni n-ar fi putut să spună, nici măcar marchiza, într-atît de ingenios încurcase ea iţele acestei cronologii. Istoricii, pînă şi cei mai specializaţi în arta de a verifica datele, n-ar fi izbutit decît să încărunţească încercînd să le descurce.

Doamna de Bruyères era o brunetă căreia împlinirea trupească de după prima tinereţe îi limpezise tenul; la ea, tonurile măslinii ale slăbiciunii, combătute odinioară cu alb de mărgăritar şi cu pudră de talc, făceau loc unei albeţi mate, cam bolnăvicioasă ziua, dar strălucitoare la lumina sfeşnicelor. Conturul feţei i se rotunjise o dată cu împlinirea obrajilor, dar nu-şi pierduse nobleţea. Bărbia i se unea cu gîtul printr-o linie grăsuţă, încă destul de graţioasă. Prea coroiat, pentru o frumuseţe feminină, nasul ei nu era lipsit de semeţie şi despărţea doi ochi uşor bulbucaţi, de culoarea tutunului de Spania, cărora nişte sprîncene arcuite şi destul de depărtate de pleoape le dădeau un aer mirat.

Părul bogat şi negru tocmai primise ultimile îngrijiri ale

coafezei, a cărei sarcină de bună seamă că fusese destul de complicată judecînd după mulţimea papiotelor de hîrtie sugătoare risipite pe covor şi în jurul toaletei. Un şir de buclişoare mărunte şi răsucite în „accroche-coeur" îi încadra fruntea şi îi cîrlionţa la rădăcină părul bogat pieptănat peste cap spre coc, pe cînd două enorme tufe tapate, umflate şi încreţite repede şi nervos cu pieptănele se rotunjeau de-a lungul obrăjilor, încadrîndu-i cu graţie. O cocardă de panglici prinsă în metal negru împlinea bucla grea strînsă pe ceafă. Marchiza se mîndrea cu frumuseţea părului ei, îndeajuns de bogat ca să păstreze la orice coafură fără să aibă nevoie de adausuri sau de alte artificii, şi de aceea primea bucuroasă vizita doamnelor şi a cavalerilor la ora cînd cameristele o pieptănau.

Prin linia ei plinuţă şi bucălată, ceafa conducea privirile spre nişte umeri foarte albi şi durdulii, lăsaţi la vedere de răscroiala corsajului şi unde se adînceau două gropiţe îmbietoare. Pieptul, sub apăsarea unui corset cu balene, tindea să-şi apropie cele două jumătăţi de glob pe care linguşitorii poeţi, meşteri în madrigale şi sonete, se încăpăţînează să le numească fraţii şi duşmani, deşi ele s-au împăcat adeseori dovedindu-se în privinţa aceasta mai puţin înverşunaţi decît fraţii din *Tebaida*.

O cordeluţă de mătase neagră, trecînd printr-o inimă de rubin şi susţinînd o cruciuliţă din pietre preţioase, înconjura gîtul marchizei, ca şi cum ar fi vrut să combată senzulitatea păgînă trezită la vederea acestor farmece dezvăluite şi să interzică dorinţei profane poarta unui sîn slab apărat de-o firavă redută de dantelă.

Peste o fustă de satin alb, doamna de Bruyères purta o rochie de mătase vişinie, împodobiţă cu panglici negre, cu agrafe din metal de aceeaşi culoare, şi cu mîneci sau apărătoare răsfrînte ca la mănuşile de oţel ale armurilor.

Jeanne, una dintre cameristele marchizei, îi întinse cutia cu benghiuri, ultimul obiect de toaletă neapărat necesar pe vremea aceea pentru cineva care ţinea să fie elegant. Doamna de Bruyères îşi lipi unul spre colţul gurii şi căuta îndelung locul celuilalt, numit *ucigaş*, fiindcă cele mai viteze inimi bărbăteşti nu puteau rezista loviturilor lui. Cameristele, părînd că-şi dau seama de gravitatea momentului, stăteau neclintite şi-şi ţineau răsuflarea, ca nu cumva să tulbure cochetele căutări ale stăpînei. În sfîrşit, degetul şovăielnic se fixă, şi un punct de tafta, astru negru pe cer de-un alb imaculat, marcă printr-o aluniţă, parcă naturală, începutul sînului stîng. În hieroglife galante, aceasta însemna că nu se putea ajunge la gură fără să se treacă mai întîi prin inimă.

Mulţumită de sine, după o ultimă privire aruncată în oglinda de Veneţia aplecată pe masa de toaletă, marchiza se ridică şi făcu cîţiva paşi prin cameră; dar schimbîndu-şi curînd gîndul, căci îşi dăduse seama că-i lipseşte ceva, se întoarse şi scoase dintr-o cutie un ceas mare, un ou de Nürnberg cum i se spunea pe atunci, emailat într-un mod neobişnuit în diferite culori, încrustat cu briliante şi prins de un lanţ terminat printr-un cîrlig pe care şi-l agaţă de cordon, lîngă o oglinjoară de mînă cu marginea roşie.

— Doamna arată foarte bine astăzi — spuse Jeanne cu o voce calină. Pieptănătura o prinde de minune, iar rochia îi vine ca turnată.

— Găseşti? întrebă marchiza, tărăgănîndu-şi vorbele cu o nepăsare distrată. Mie, dimpotrivă, mi se pare că sînt grozav de urîtă. Am ochii încercănaţi şi culoarea asta mă îngroaşă. Dacă m-aş îmbrăca în negru? Ce părere ai, Jeanne? Negrul subţiază.

— Dacă doamna doreşte, pot să-i pun într-o clipă rochia de tafta în culoarea cozii de mierlă sau a florii de prun; dar mă tem ca doamna să nu-şi strice o toaletă atît de reuşită!

— Tu ai să fii de vină, Jeanne, dacă în seara asta alung amoraşii şi nu-mi fac recolta de inimi. Marchizul a invitat mulţi oaspeţi la spectacol?

— Cîţiva soli au pornit în diverse direcţii. Cu siguranţă că o să fie multă lume: au să vină din toate castelele de prin împrejurimi. Ocaziile sînt atît de rare prin coclaurile astea!

— Adevărat! oftă marchiza. Aici se trăieşte fără multe plăceri. Şi actorii, i-ai văzut Jeanne? Există printre ei unii tineri, chipeşi şi cu înfăţişare galantă?

— Nu prea aş putea să spun asta; actorii au mai degrabă măşti decît feţe; pomada, fardul, perucile le dau strălucire la lumina lumînărilor şi-i fac să pară alţii decît sînt. Totuşi mi s-a părut că unul dintre ei n-ar fi chiar de lepădat şi aduce a cavaler; are dinţi frumoşi şi picioarele destul de bine făcute.

— Pesemne că el e amorezul, Jeanne — spuse marchiza. Pentru rolul acesta e ales cel mai chipeş flăcău din trupă, căci ar fi necuviincios să rosteşti vorbe dulci cînd ai un nas cît o trompetă şi te-arunci pe nişte genunchi suciţi ca să faci o declaraţie de dragoste.

— Într-adevăr, ar fi foarte urît — spuse camerista, rîzînd. Soţii sînt şi ei cum pot, dar amanţii trebuie să fie fără cusur.

— De asta îmi plac amorezii de teatru, gata oricînd să rostească vorbe frumoase şi neîntrecuţi în arta de a stîrni simţăminte alese. Îi vezi căzînd în extaz la picioarele vreunei fiinţe crude, luînd ca martor cerul, blestemînd soarta, scoţînd

spada ca să-şi străpungă pieptul, aruncînd foc şi văpăi de dragoste ca nişte vulcani şi spunînd lucruri care topesc pînă şi sufletele cele mai îngheţate; vorbele lor îmi gîdilă plăcut inima şi cîteodată mi se pare că ei mi se adresează mie. Adeseori, neînduplecarea doamnei mă supără chiar, în sinea mea o dojenesc că lasă un amant atît de desăvîrşit să tînjească şi să se usuce pe picioare.

— Asta fiindcă doamna are inimă bună şi nu îndură să vadă pe cineva suferind — răspunse Jeanne. Eu, una, sînt mai crudă şi m-ar distra să văd un bărbat cum moare de-a binelea din dragoste. Pe mine, vorbele frumoase nu mă conving.

— Tu ai nevoie de ce e pozitiv, Jeanne, şi mintea îţi e cam cufundată în materie. Nu citeşti ca mine romane şi piese de teatru. Spuneai mai adineauri că amorezul trupei a chipeş, nu-i aşa?

— Doamna marchiză poate judeca singură — spuse camerista, care se afla în picioare, lîngă fereastră. Iată-l, tocmai trece prin curte, fără doar şi poate ca să meargă, unde se construieşte scena.

Marchiza se apropie de fereastră şi-l văzu pe Leandru, care mergea cu paşi măsuraţi, cu un aer visător, absorbit parcă de-o pasiune profundă. Pentru orice eventualitate, el îşi luase înfăţişarea aceea tristă, atît de interesantă în ochii femeilor dispuse să bănuiască în ea suferinţele unei inimi care se cere mîngîiată. Ajuns sub balcon, Leandru îşi înălţă fruntea cu o anumită mişcare menită să dea ochilor o strălucire deosebită şi ţinti spre fereastră o privire lungă, tristă şi încărcată de chinurile unei iubiri fără nădejde, deşi exprima totodată şi admiraţia cea mai înflăcărată şi mai respectuoasă. Zărind-o pe marchiză, care-şi sprijinea fruntea de geam, el îşi scoase pălăria în aşa fel, încît să măture pămîntul cu pana, şi făcu una din plecăciunile acelea adînci care se fac în faţa reginelor sau a zeităţilor şi care marchează distanţa dintre Empireu şi neant. Apoi şi-o puse pe cap cu un gest plin de graţie, recăpătîndu-şi, cu un aer semeţ, trufia de cavaler lepădată o clipă la picioarele frumuseţii. Totul se petrecu limpede, fără şovăieli şi fu executat fără greş. Nici chiar un senior adevărat, trăit în lume, deprins cu obiceiurile de la curte, n-ar fi prins mai bine nuanţa.

Măgulită de salutul acesta discret şi totodată preasupus, care îi acorda atît de bine rangului ei ceea ce i se datora, doamna de Bruyères nu se putu împiedica să nu-i răspundă printr-o uşoară înclinare a capului, însoţită de un zîmbet abia zărit.

Semnele acestea favorabile nu-i scăpară lui Leandru, care nu se îndoi nici oclipă că o cucerise pe marchiză, şi imaginaţia lui

ciudată începu să clădească pe tema aceasta un întreg roman himeric. Se apropia, în sfîrşit, momentul cînd avea să-şi împlinească visul vieţii sale, să aibă o aventură galantă cu o adevărată doamnă din lumea mare, într-un castel aproape princiar, el, un biet actor de provincie, plin de talent, nici vorbă, dar care nu jucase încă în faţa curţii. Bîntuit de aceste gogoriţe, Leandru parcă plutea; inima i se umfla, pieptul i se dilata şi, de cum sfîrşi repetiţia, se întoarse în camera lui ca să-i scrie marchizei o srisorică în stilul cel mai hiperbolic cu putinţă, bilet pe care trăgea nădejde să-l poată face să ajungă în mîinile ei.

Cum toate rolurile piesei erau ştiute pe dinafară, de îndată ce sosiră oaspeţii marchizului, reprezentaţia cu *Fanfaronadele căpitanului Matamor* putu să aibă loc.

Sera de portocali, transformată în sală de teatru, oferea cea mai atrăgătoare privelişte. Mănunchiurile de lumînări, prinse pe pereţi cu ajutorul unor braţe sau aplice, aruncau o lumină blîndă, prielnică gătelii femeilor, fără a dăuna scenei. În spatele spectatorilor, pe nişte scînduri aşezate în trepte, fuseseră puşi portocalii ale căror frunze şi fructe, încălzite de aerul călduţ din sală, răspîndeau o mireasmă din cele mai suavă care se amesteca parfumurilor de mosc, smirnă, ambră şi iris.

În rîndul din faţă, foarte aproape de scenă, pe jilţuri masive, străluceau Yolande de Foix, ducesa de Montalban, baroana de Hagémeau, marchiza de Bruyères şi alte persoane de neam mare, în veşminte de-o bogăţie şi de-o eleganţă cu greu de întrecut. Pretutindeni nu vedeai decît catifele, satinuri, ţesături din fir de argint sau de aur, dantele, horbote, galoane de fir, bumbi de diamant, şiraguri de perle, cercei bogaţi, funde din pietre preţioase care licăreau în lumină şi aruncau scîntei jucăuşe; nu mai vorbim de sclipirile mult mai vii pe care le aruncau diamantele ochilor. O adunare mai strălucită nu s-ar fi putut vedea nici la curte.

Dacă Yolande de Foix n-ar fi fost acolo, mai multe zeiţe muritoare l-ar fi făcut să şovăie pe vreun Paris nevoit să acorde mărul de aur, dar prezenţa ei făcea zadarnică orice luptă. Ea nu semăna totuşi cu binevoitoarea Venus, ci mai degrabă cu sălbatica Diana. Tînăra castelană era de o frumuseţe crudă, de-o graţie neîndurătoare, de-o perfecţiune fără milă. Faţa ei, uşor alungită şi fină, nu părea modelată din carne, ci decupată în agată sau onix, într-atît de pure, de imateriale şi de nobile îi erau trăsăturile. Gîtul ei, subţire, mlădios ca al unei lebede, se unea printr-o linie virginală cu nişte umeri încă prea slabi şi cu un piept tineresc, de-o albeaţă ca de zăpadă, pe care însă nu-l ridicau bătăile inimii. Gura ei, croită ca arcul Dianei, arunca

săgeţi de ironie chiar cînd rămînea mută, şi ochii ei albaştri zvîrleau fulgere reci, în stare să descumpănească tăria îndrăznelilor. Totuşi, atracţia ei era irezistibilă. Întreaga făptură, neruşinat de strălucitoare, arunca dorinţelor sfidarea imposibilului. Nici un bărbat n-ar fi putut-o vedea pe Yolande fără să nu se îndrăgostească de ea; dar a fi iubit de ea era un vis pe care puţini şi-l puteau îngădui.

Cum era îmbrăcată? Ca să putem spune, ne-ar trebui mai mult sînge rece decît avem. Veşmintele îi fluturau în jurul trupului ca un nor luminos în care n-o desluşeai decît pe ea. Gîndim totuşi că în şuviţele buclate ale părului ei se aflau prinşi ciorchini de perle care scînteiau ca razele unei aureole.

Pe scăunele şi pe banchete, în spatele femeilor, şedeau seniorii şi gentilomii, taţi, soţi sau fraţi ai frumuseţilor acestora. Unii se aplecau graţios pe spătarul fotoliilor, şoptind un madrigal la vreo ureche îngăduitoare, alţii îşi făceau vînt cu panaşul pălăriilor sau, stînd în picioare, cu o mînă în şold, aşa fel încît să-şi scoată în evidenţă ţinuta mîndră, îşi plimbau privirea satisfăcută peste cei de faţă. Murmurul conversaţiilor plutea ca o ceaţă uşoară pe deasupra capetelor, şi aşteptarea începuse să se preschimbe în nerăbdare, cînd răsunară trei lovituri solemne făcînd să domnească imediat tăcerea.

Perdelele se despărţiră încet şi lăsară să se vadă un decor care înfăţişa un fel de piaţă, un loc nedefinit, bun pentru intrigile şi întîmplările comediei primitive. Era o răspîntie cu case avînd acoperişuri ţuguiate, acaturi ieşite în afară, ferestre mici cu reţele de plumb şi hornuri din care scăpau naiv spiral de fum pornite să întîlnească norii unui cer căruia mătura nu reuşise să-i redea seninătatea iniţială. Una din casele acestea, aşezată la colţul a două străzi care încercau, prin efortul disperat al perspectivei, să se înfunde în pînză, avea o uşă şi ferastră *adevărate*. Cele două culise, care atingeau cu vîrful o fîşie de cer pătată ici-colo cu ulei, se bucurau de acelaşi avantaj şi, în plus, una din ele avea balcon în care te puteai urca folosind o scară invizibilă pentru spectatori, aranjament prielnic pentru conversaţiile, pătrunderile pe nevăzute şi răpirile în gen spaniol. După cum vedeţi, teatrul micii noastre trupe era destul de bine înzestrat pentru vremea aceea. E drept că pictura decorului li s-a părut cunoscătorilor cam puerilă şi cam sălbatică. Olanele acoperişurilor îţi luau ochii cu roşul lor ţipător, frunzişul copacilor plantaţi în faţa caselor băteau în cel mai frumos verzui-cenuşiu, iar părţile albastre ale cerului înfăţişau privirii un azur absolut nefiresc; dar ansamblul făcea îndeajuns să se nască ideea unei pieţe în mintea spectatorilor binevoitori.

Un şir de douăzeci de patru de lumînări, cu mucurile îngrijit curăţate, aruncau o lumină puternică asupra bietului decor puţin obişnuit cu o asemenea risipă. Aspectul acesta fastuos stîrni un murmur de satisfacţie în rîndurile publicului.

Piesa începea cu o ceartă între bunul burghez Pandolphe şi fiică-sa Isabelle, care, sub pretextul că era îndrăgostită de un tînăr înfumurat, se împotrivea cu cea mai cumplită înverşunare din lume să se mărite cu căpitanul Matamoros, dorit de tatăl ei, împotrivire la care Zerbine, servitoarea fetei, bine plătită de Leandru, o susţinea cu dinţii şi cu ghearele. La ocările aduse de Pandolphe, neobrăzata Subretă, gata la răspunsuri, îi răspundea cu zeci de nebunii şi-l sfătuia să se însoare el cu Matamoros dacă îi era atît de drag. Cît despre ea, n-avea să îngăduie niciodată ca stăpînă-sa să ajungă nevasta unui asemenea babalîc, a unei asemenea mutre făcută pentru bobîrnace, a unei asemenea speritoare de ciori. Furios, jupînul, care voia să vorbească cu Isabelle între patru ochi, o împingea pe Zerbine să intre în casă; dar ea se strecura pe sub brînciurile lui şi rămînea locului, printr-o mişcare a bustului atît de mlădioasă, printr-o zvîcnire a şoldurilor atît de ştrengărească şi un foşnet al fustelor atît de cochet, încît nici o balerină de profesie n-ar fi putut-o întrece; şi la fiecare tentativă inutilă a lui Pandolphe, ea rîdea fără a părea că-i pasă de gura ei mare şi de cele treizeci şi două mărgăritare de Orient stălucind şi mai viu la lumina lumînărilor, şi în stare să risipească pînă şi melancoliile lui Heraclit. O sclipire diamantină licărea în ochii ei aprinşi de stratul de fard de sub pleoape. Carminul îi însufleţea buzele, iar cutele fustelor noi, făcute din taftaua dăruită de marchiz, aveau scăpărări brusce şi păreau că împrăştie scîntei.

Jocul ei fu aplaudat de întreaga sală, şi domnul de Bruyères îşi spuse în sine că dăduse dovadă de bun gust cînd pusese ochii pe această perlă a subretelor.

Un nou personaj îşi făcu intrarea în scenă, privind la dreapta şi la stînga, de parcă s-ar fi temut să nu fie văzut. Era Leandru, spaima taţilor, a soţilor, a tuturor, dragostea nevestelor, a fiicelor şi a copilelor aflate în tutelă; într-un cuvînt, amantul cel visat, cel aşteptat şi căutat, cel care trebue să transforme în realitate himera poemelor, a pieselor de teatru şi a romanelor, să întruchipeze tinereţea, pasiunea, fericirea, să nu împărtăşeacă nici una din suferiunţele omenirii, să nu sufere niciodată de foame, de sete, de căldură, de frig, de frică, de oboseală sau de boală, ci să fie oricînd gata, ziua sau noaptea, să suspine, să gîngurească declaraţii de amor, să seducă dădacele, să mituiască servitoarele, să se caţere pe scări, să-şi avînte spada cînd dă

de-un rival sau cînd e surprins, şi asta, ras proaspăt, bine pieptănat, cu veşminte şi lenjerie elegante, cu ochi galeşi, cu guriţa gata de sărut, ca un erou de ceară. Cumplită meserie, pe care nici dragostea tuturor femeilor n-o poate răsplăti îndeajuns!

Zărindu-l pe Pandolphe acolo unde se aştepta s-o găsească doar pe Isabelle, Lenadru se opri într-o poziţie studiată la oglindă şi pe care o ştia în stare să-i scoată în evidenţă harurile: trupul sprijinindu-se pe piciorul stîng, piciorul drept uşor îndoit, o mînă pe mînerul spadei, cealaltă mîngîindu-i bărbia în aşa fel încît să fie văzută strălucirea faimosului solitar, ochii învăpăiaţi şi languroşi, gura întredeschisă de-un zîmbet abia schiţat care lăsa să-i lucească smalţul dinţilor. Leandru arăta, într-adevăr, foarte bine: costumul, împrospătat cu panglici noi, cămaşa de-o albeaţă care lua ochii, strălucind între haină şi pantaloni, cizmele strîmte, cu tocuri înalte şi împodobite cu o cocardă lată, îi dădeau înfăţişarea unui cavaler desăvîrşit. De aceea le cîştigă cu totul pe femei; pînă şi ironicei Yolande nu i se păru prea ridicol. Profitînd de jocul acesta mut, Leandru aruncă pe deasupra rampei o privire cuceritoare şi o fixă asupra marchizei, cu o expresie pasionată şi imploratoare, care o făcu să se roşească fără voia ei; apoi îşi îndreptă privirea ştearsă şi distrată spre Isabelle, ca pentru a sublinia mai bine deosebirea dintre dragostea adevărată şi cea simulată.

Cînd dădu cu ochii de Leandru, mînia lui Pandolphe se preschimbă în furie nemărginită. El le sili, pe fiică-sa şi pe subretă, să intre în casă, dar nu destul de repede ca să nu-i dea timp Zerbinei să-şi strecoare în buzunar un bileţel adresat Isabelei, bileţel în care Leandru cerea o întîlnire nocturnă. Rămas cu tatăl, tînărul îl asigură cît se poate de politicos că intenţiile lui erau cinstite şi că nu tindeau decît să strîngă cel mai sfînt dintre noduri, că era de familie bună, că se bucura de stima celor mari şi oarecare trecere la curte, şi că nimic, nici chiar moartea, nu-l putea face să renunţe la Isabelle, pe care o iubea mai mult decît viaţa; cuvinte fermecătoare, pe care tînăra le asculta topită de plăcere, stînd aplecată peste balcon şi făcîndu-i lui Leandru cele mai drăguţe semne de încuviinţare. În ciuda vorbăriei acesteia mieroase, Pandolphe, cu o infatuare îndărătnică şi senilă, se jura pe toţi zeii că ori îl va avea ca ginere pe seniorul Matamor, ori îşi va trimte fiica la mînăstire. Ba ţinea morţiş să se ducă chiar în clipa aceea la notar ca să pună lucrurile la punct.

Imediat ce Pandolphe se depărtă, Leandru începu s-o implore pe frumoasa aflată tot la fereastră, căci bătrînul răsucise de două ori cheia în broască, să consimtă, pentru a evita

asemenea nenorociri, s-o răpească și s-o ducă la un sihastru, cunoscut de el și gata oricînd să cunune tinerele perechi cărora voința tiranică a părinților le împiedica dragostea. La care domnișooara răspunse cu modestie, mărturisind că nu era nesimțitoare la flacăra lui Leandru, dar că le datorăm respect celor ce ne-au dat viață și că sihastrul acela poate că nu era dăruit cu toate harurile trebuitoare ca să cunune oamenii după cum se cuvine; făgădui însă că se va împotrivi cît va putea și că, mai degrabă, se va călugări decît să-și pună mîna în laba lui Matamor.

Îndrăgostitul se retrase ca să se pregătească de luptă cu ajutorul unui oarecare valet, o slugă șireată, personaj la fel de iscusit în viclenii, șiretlicuri și stratageme ca și jupînul Polyen[1]. Avea să se reîntoarcă seara sub balcon și să-i dea socoteală iubitei de reușita celor întreprinse.

Pe cînd Isabelle închidea fereastra, Matamor, nimerind anapoda ca de obicei, își făcu intrarea în scenă. Apariția lui așteptată produse mare efect. Personajul favorit avea darul de a-i face să rîdă și pe cei mai morocănoși.

Deși nimic nu cerea o acțiune atît de frumoasă, Matamor își crăcănă pe cît putu picioarele și, făcînd niște pași de șase picioare, asemenea cuvintelor despre care vorbește Horațiu, sosi în fața luminărilor și se înfipse acolo bombîndu-și pieptul, insultător și provocator, de parcă ar fi vrut să sfideze întreaga sală. Își răsucea mustața, își rostogolea ochii holbați, mișca din nări și răsufla din rărunchi, ca și cum l-ar fi scos din sărite vreo ocară vrednică de-a primi ca răspuns nimicirea neamului omenesc.

Pentru clipa aceasta solemnă, Matamor își scosese din fundul cufărului un costum aproape nou pe care nu-l punea decît la zile mari și căruia slăbiciunea lui de șopîrlă făcea să-i apară și mai vădită ciudățenia comică și emfaza grotească spaniolă. Costumul acesta era alcătuit dintr-o haină bombată ca o cuirasă și dungată cu benzi diagonale, una galbenă, una roșie, îndreptate spre un șir de bumbi ca niște *v*-uri întoarse. Poalele hainei îi atîrnau foarte jos pe pîntece. Marginile și răscroielile erau împodobite cu șireturi groase, ieșite în afară și în aceleași culori; niște dungi asemănătoare cu cele de pe haină descriau spirale ciudate în jurul mînecilor și pantalonilor, dînd brațelor și coapselor o înfățișare caraghioasă, de flaute înscrustate. Dacă s-ar apuca cineva să încalțe un cocoș cu ciorapi roșii și-ar putea face o idee despre ciolanele lui Matamor. Peste pantofii lui cu despicături roșii se înfoiau niște ciucuri galbeni cît verzele de

[1] Scriitor grec care a trăit în secolul al II-lea e.n.

mari; niște jartiere cu capetele libere îl strîngeau, deasupra genunchiului, picioarele la fel de descărnate ca și picioroangele unui bîtlan. Un guler de dantelă montat pe carton, ale cărui pliuri scrobite desenau o serie de 8-uri îi încercuiau gîtul și-l silea să-și țină bărbia sus, atitudinea prielnică pentru impertinența rolului. Pălăria lui era un fel de fetru à la Henric al IV-lea, ridicată într-o parte și avînd o coamă din pene roșii și albe. O capă cu poalele zdrențuite, de aceeași culoare cu restul costumului, îi flutura pe umeri săltată carachios de-o spadă uriașă, căreia greutatea unui mîner cît toate zilele îi ridica vîrful. La capătul acestei spade, care ar fi putut servi drept frigare pentru zece sarazini, atîrna o rozetă lucrată fin din fir de alamă foarte subțire închipuind o pînză de păianjen, dovadă convingătoare că Matamor nu prea își folosea înspăimîntătoarea unealtă de război. Spectatorii cu vederea mai bună ar fi putut chiar distinge mica gînganie de metal, atîrnînd la capătul firului ei cu o liniște desăvîrșită și parcă sigură că nimic nu-i va tulbura munca.

Matamor, urmat de valetul său Scapin, pe care amenința să-l chiorască cu vîrful spadei, măsură de două-trei ori scena, boncănind din tocuri, înfundîndu-și pălăria pe frunte și făcînd nenumărate strîmbături caraghioase care îi făceau pe spectatori să se prăpădească de rîs; în sfîrșit, se opri și, proptindu-se în fața rampei, începu un discurs plin de palavre, de exagerări și fanfaronade, al cărui cuprins aproximativ îl redăm mai jos și care le-ar fi putut dovedi eruditiilor că autorul piesei citise *Miles gloriosus* de Plaut, strămoșul neamului Matamorilor.

— Pentru astăzi, aș dori să-mi păstrez cîteva clipe sabia în teacă și să le las medicilor grija de a umple cimitirele, al căror mare furnizor eu sînt. Cînd l-ai detronat, ca mine, pe șahul Persiei, cînd l-ai tras de barbă cu o mînă pe Armorabachin din mijlocul taberei sale și ai ucis cu cealaltă mînă zece mii de turci păgîni, cînd ai dărîmat cu o lovitură de picior meterezele a o sută de fortărețe, cînd ai sfidat soarta, cînd ai jupuit hazardul, cînd ai ars necazul, cînd ai jumulit ca pe-un gîscan vulturul lui Iupiter, care refuzase să iasă pe cîmpul de bătaie la chemarea mea, căci se temea de mine mai rău ca de titani, cînd ți-ai scăpărat amnarul cu cremenea fulgerelor, cînd ai spintecat cerul cu vîrful mustății, îți e, firește, îngăduit să-ți dăruiești cîteva clipe de răgaz și să faci glume. De altfel, universul, supus, nu se mai împotrivește de loc curajului meu, iar parcă Atropos mi-a adus la cunoștință că, rupîndu-și foarfecele pe cînd tăia de zor firul destinelor secerate de spada mea, s-a văzut silit să le trimită la tocilar. Deci, Scapin, trebuie să-mi stăpînesc pe cît pot vitejia.

să dau răgaz duelurilor, războaielor, măcelurilor, devastărilor, jafurilor, luptelor corp la corp cu uriaşii, căsăpirii monştrilor după pilda lui Teseu şi a lui Hercule, cu care-mi astîmpăr îndeobşte ferocităţile nepotolitei mele bravuri. Mă odihnesc. Să mai respire o clipă şi moartea! Dar unde îşi petrece vacanţele şi concediile domnul Marte, care pe lîngă mine e un biet pitic? În braţele albe şi drăguţe ale doamnei Venus, care, ca o zeiţă deşteaptă, îi preferă pe oamenii de arme tuturor celorlalţi, dispreţuindu-şi grozav şontorogul şi încornoratul de soţ. Iată de ce am catadicsit să mă îmblînzesc oleacă şi, văzînd teama lui Cupidon de-a îndrăzni să-şi arunce săgeata cu vîrf aurit într-un viteaz de talia mea, i-am făcut un mic semn de încurajare. Ba, pentru ca săgeata lui să poată pătrunde în generoasa mea inimă de leu, mi-am lepădat cămaşa de zale făcută din inelele dăruite de ilustrele mele iubite, zeiţe, împărătese, regine, infante, prinţese şi alte mărimi de pe toate meleagurile, a cărei tărie magică mă apără în cele mai nebuneşti vitejii.

— Asta înseamnă, pe cît poate mintea mea slabă să desluşească dintr-o vorbire atît de neîntrecută în retorică, atît de împodobită cu termeni potriviţi exact şi cu metafore după moda asiatică, înseamnă că Preavitezei voastre Seniorii i s-au aprins călcîiele după vreo pisicuţă din oraş; *alias*, că sînteţi amorezat ca un muritor de rînd — spuse valetul, care ascultase fulgerătoarea tiradă a stăpînului său, părînd că face un suprem efort spiritual.

— Aşa e — răspunse Matamor, cu o simplitate nepăsătoare şi superbă — ai dat cu nasul acolo unde trebuie. Nu eşti de loc prost pentru un valet. Da, am slăbiciunea de-a fi îndrăgostit; dar să nu te temi că asta îmi va moleşi curajul. Tunsul părului e un bun pentru Samson, iar torsul fusului pentru Alcide. De părul meu, Dalila n-ar fi îndrăznit să se atingă. Omfala mi-ar fi tras cizmele. La cel mai mic semn de răzvrătire din partea ei aş fi silit-o să-mi cureţe pe masă pielea leului din Nemeia ca pe o capă spaniolă. Gîndul acesta, umilitor pentru o inimă mare, mi s-a năzărit într-un moment de răgaz. Am învins, ce-i drept, neamul omenesc, dar n-am nimicit decît jumătate din el. Femeile, prin slăbiciunea lor, îmi scapă. N-ar fi cuviincios să le decapitez, să le tai mîinile şi picioarele, să le despic în două pînă la brîu, aşa cum obişnuiesc să le fac duşmanilor mei masculini. Acestea sînt brutalităţi războinice, pe care politeţea le respinge. Îmi e de ajuns să le frîng inimile, să le fac să-şi predea de bună voie sufletul, să le prad virtutea. E adevărat că am supus femei mai multe decît nisipurile mării şi stelele cerului; e adevărat că tîrăsc după mine patru cufere pline cu scrisorele, bilete dulci şi misive şi că dorm pe o saltea umplută cu bucle brune, castanii.

blonde, roşcate, pe care cele mai pudice dintre ele şi le-au jertfit pentru mine. Junona însăşi mi-a făcut avansuri, pe care le-am respins pentru că imoralitatea ei era cam prea coaptă, deşi în fiecare an ea se reface ca fecioară în fîntîna din Canathos; dar toate aceste victorii eu le socotesc înfrîngeri şi n-am nevoie de-o cunună de lauri dacă îi lipseşte măcar o singură frunză; fruntea mea ar fi dezonorată de ea. Fermecătoarea Isabelle cutează să-mi reziste şi, cu toate că privesc cu bunăvoinţă orice act de îndrăzneală, n-aş putea îndura obrăznicia asta şi vreau ca ea însăşi, în genunchi, despletită, cerşindu-mi milă şi îndurare, să-mi aducă cheile de aur ale inimii ei pe-o tavă de argint. Du-te şi somează fortăreaţa să mi se predea. Îi dau trei minute de gîndire; în acest răgaz de aşteptare, clepsidra va tremura în mîna Timpului, înspăimîntat.

Şi, rostind acestea, Matamor se proţăpi într-o atitudine nemaipomenit de aspră, căreia slăbiciunea lui neobişnuită îi scotea şi mai mult la iveală ridicolul.

Fereastra rămase închisă la somaţiile batjocoritoare ale valetului. Sigură de tăria zidurilor şi netemîndu-se că se va face vreo spărtură, garnizoana, formată din Isabelle şi Zerbine, nu dădu nici un semn de viaţă. Matamor, pe care nimic nu-l mira, se miră totuşi de tăcerea aceasta.

— *Sangre y fuego*[1]! Pămînt şi cer! Fulgere şi tunete! strigă el, zburlindu-şi părul de pe buză ca mustaţa unui motan supărat. Tîrfele stau nemişcate ca nişte capre moarte. Să fie ridicat steagul, să bată toba, că de nu, dărîm casa cu un bobîrnac! N-ar fi rău ca inima asta crudă să rămînă strivită sub ruine. Cum îţi explici, dragă Scapin, apărarea asta hircaniană şi sălbatică împotriva farmecelor mele, care, după cum se ştie, n-au rival pe globul ăsta pămîntesc, nici chiar în Olimpul locuit de zei!

— Mi-o explic foarte firesc. Un oarecare Leandru, mai puţin chipeş ca dumneavoastră, nici vorbă, dar nu toată lumea dă dovadă de gust, a tras sforile pe-aicea; curajul domniei voastre atacă o fortăreaţă cucerită. Domnia voastră l-aţi cucerit pe tată, iar Leandru fiica. Asta-i tot.

— Leandru ai zis? O, nu repeta numele ăsta scîrbos şi nesuferit, dacă nu vrei, cuprins de turbare, să desprind soarele de pe cer, să chiorăsc luna şi, apucînd pămîntul de capetele osiei sale, să-l zgudui pînă se produce un cataclism diluvian ca al lui Noe sau al lui Ogyges[2]. Să-i facă sub nasul meu curte Isabellei.

[1] Sînge şi foc (în limba spaniolă în text).

[2] Rege teban în timpul căruia a avut loc, după cum povesteşte mitologia, un potop ce a înecat Beoţia şi o parte din Atica.

stăpîna gîndurilor mele! Filozof blestemat, desfrînat vrednic de spînzurătoare, craidon ticălos, unde eşti, să-ţi crăp botul, să-ţi fac cruci pe mutră, să te trag în ţeapă, să te străpung, să te ciuruiesc, să te zdrobesc, să-ţi scot măruntaiele, să te arunc pe rug şi să-ţi risipesc cenuşa? Dacă te-ai ivi cînd sînt în culmea furiei, trăsnetul nărilor mele ar fi de ajuns ca să te-arunce dincolo de lumi, printre focurile elementare; te-aş zvîrli atît de sus, încît n-ai mai cădea niciodată înapoi. Să mi se pună mie în cale! Mă cutremur eu însumi la gîndul nenorocirilor şi plăgilor pe care o asemenea îndrăzneală le poate aduce asupra bietei omeniri. N-aş putea pedepsi cum se cuvine o asemenea crimă, fără să fac praf totodată şi planeta. Leandru, rivalul Matamorului! pe Mahon şi pe Tervagant! Cuvintele înfricoşate dau înapoi şi refuză să exprime o asemenea enormitate. Nu e cu putinţă să le pui alături; ele urlă cînd le iei de guler ca să le apropii, căci ştiu că ar avea de furcă cu mine dacă şi-ar îngădui libertatea asta. De acum înainte, Leandru (o, limba mea, iartă-mă că te-am făcut să rosteşti numele ăsta infam), Leandru poate să se considere mort şi să se ducă el sigur să-şi comande monumentul la pietrar, dacă voi avea mărinimia să-i îngădui cinstea de a fi îngropat.

— Pe sîngele Dianei! spuse valetul. Ia te uită ce întîmplare! Senior Leandru tocmai străbate piaţa, cu paşi măsuraţi. O să-i daţi o lecţie pe cinste, iar întîlnirea dintre doi luptători atît de mîndri o să fie un spectacol măreţ; căci n-am să vă ascund că printre maeştrii de scrimă şi armaşii oraşului gentilomul acesta trece drept un gladiator destul de bun. Scoateţi-vă spada; eu am să stau la pîndă cînd o începe încăierarea, ca nu cumva străjerii să vă stingherească.

— Scînteile spadelor noastre îi vor pune pe goană şi nu vor îndrăzni, secăturile, să intre în cercul de flăcări şi sînge. Rămîi lîngă mine, dragă Scapin; dacă, din întîmplare, mă va supăra vreo tăietură mai adîncă, ai să mă primeşti în braţele tale — răspunse Matamor, căruia îi plăcea grozav să fie întrerupt în dueluri.

— Proptiţi-vă cu curaj în faţa lui şi baraţi-i drumul! spuse valetul, împingîndu-şi stăpînul.

Văzînd că nu mai era chip să dea înapoi, Matamor îşi trase pălăria pe ochi, îşi răsuci mustaţa, apucă mînerul uriaşei sale spade şi înaintă spre Leandru, pe care-l măsură din cap pînă-n picioare cît putut mai obraznic; dar totul era o simplă bravadă, căci i se auzeau dinţii clănţănind şi se vedea cum i se moaie şi-i bîţîie picioarele subţiri, ca trestia în bătaia vîntului. Acum nu-i

mai rămăsese decît o speranță: să-l sperie pe Leandru țipînd la el, amenințîndu-l și lăudîndu-se, căci adeseori sub o piele de leu se ascunde un biet iepure.

— Domnule, știi că eu sînt căpitanul Matamoros, din vestita casă Cuerno de Cornazan și înrudit cu nu mai puțin ilustra familie Escobombardon de la Papirontonda? După mamă, sînt coborîtor din Anteu.

— N-ai decît să te cobori și din lună, dacă așa ai chef — răspunse Leandru, ridicînd disprețuitor din umeri. Ce-mi pasă mie de năzbîtiile astea!

— Ah, fir-ar dracu al dracului! O să-ți pese, domnule, și asta imediat! Mai ai încă timp, ia-o din loc și te cruț. Mi-e milă de tinerețea dumitale, privește-mă bine. Sînt spaima universului, prietenul morții, norocul groparilor; pe unde trec, răsar cruci. Umbra mea abia îndrăznește să mă urmeze, atît de primejdioase sînt locurile prin care o duc. Dacă intru, intru printr-o spărtură, dacă ies, ies printr-un arc de triumf; dacă înaintez, o fac pentru a fanda, dacă dau înapoi, o fac pentru a rupe garda; dacă mă culc, îmi aștern dușmanul pe cîmpul de bătaie, dacă trec un rîu, el e de sînge, iar arcadele podului sînt făcute din coastele adversarilor mei. Mă arunc cu mare plăcere în mijlocul vălmășagurilor, ucigînd, hăcuind, căsăpind, tăind orbește, străpungînd cu vîrful spadei. Arunc caii în aer cu călăreți cu tot și fac zob oasele elefanților. La asalturi, sar peste ziduri ajutîndu-mă de două sule și-mi vîr mîna în gurile tunurilor ca să scot ghiulele. Vîjîitul spadei mele e de ajuns ca să secere batalioanele ca spicele în lan. Cînd Marte dă de mine pe vreun cîmp de luptă, fuge, de frică să nu-l curăț, cît e el de zeu al războiului; în sfîrșit, vitejia mea e așa de mare, iar spaima pe care o stîrnesc e de așa fel, încît, pînă în clipa de față, eu, spițer al Morții, n-am putut să-i văd pe viteji decît din spate.

— Ei bine, acum ai să vezi unul și din față — spuse Leandru, cîrpindu-i o palmă nemaipomenită lui Matamor pe unul din obraji, palmă al cărei ecou caraghios răsună pînă în fundul sălii. Bietul fanfaron se suci pe loc, gata să cadă; o a doua palmă, trasă cu aceeași putere ca și cea dintîi, dar pe celălalt obraz, îl făcu să-și recapete echilibrul.

În timpul acestei scene, Isabelle și Zerbine se iviseră iar în balcon. Răutăcioasa subretă rîdea de se prăpădea, iar stăpînă-sa îi făcea cu capul semne prietenești lui Leandru. În fundul pieței apăru Pandolphe, însoțit de notar; cu cele zece degete rășchirate și cu ochii holbați de uimire, el privea cum Leandru îl bate pe Matamor.

— Solzi de crocodil și coarne de rinocer! strigă fanfaronul,

Groapa; ţi-e deschisă, tîlharule, secătură, golanule, şi am să-ţi dau brînci în ea! Ţi-ar fi fost mai bine dacă ai fi tras tigrii de mustaţă şi şerpii de coadă în pădurile Indiei. Să-l întăriţi pe Matamor! Nici Pluton, cu furca lui, nu s-ar încumeta să facă asta. I-aş lua în spinare infernul şi i-aş uzurpa-o pe Proserpina. Hei, spadă ucigaşă, ieşi din teacă, arată-te, luceşte la soare, şi fulgerul tău să se împlînte în pîntecele acestui nesăbuit. Mi-e sete de sîngele lui, de măduva lui, de măruntaiele lui, şi am să-i smulg sufletul dintre dinţi.

Spunînd acestea, Matamor, cu nervii încordaţi, îşi rostogolea ochii în orbite, plescăia din limbă, părea că face eforturi grozave ca să-şi smulgă din teacă spada îndărătnică Era leoarcă de sudoare, dar ucigaşa, prevăzătoare, ţinea morţiş să nu iasă în ziua aceea, fără doar şi poate ca să-şi înnegrească, în contact cu aerul umed, oţelul lustruit.

Plictisit de schimonoselile acestea caraghioase, curtezanul îi trase fanfaronului o lovitură de picior care îl aruncă în celălalt capăt al scenei şi plecă, după ce o salută pe Isabelle cu o graţie încîntătoare.

Matamor, căzut pe spate, îşi mişca picioarele firave ca o lăcustă răsturnată. Cînd se ridică, ajutat de valet şi de Pandolphe, şi se convinse că Leandru plecase, strigă gîfîind şi icnind de furie:

— Te implor, Scapin, încinge-mă cu armături de fier; crăp de furie şi am să explodez ca o bombă! Şi tu, spadă perfidă, care-ţi trădezi stăpînul în clipa supremă, aşa mă răsplăteşti că te-am adăpat mereu cu sîngele celor mai mîndri căpitani şi al celor mai viteji spadasini? Nu ştiu ce mă opreşte să te fac bucăţi pe genunchii mei, ca pe o laşă, o sperjură şi o trădătoare ce eşti; dar ai vrut să mă faci să înţeleg că adevăratul războinic trebuie să rămînă pe cîmpul de luptă şi să nu-şi uite de sine în plăcerile dragostei. E drept, săptămîna asta n-am înfrînt nici o oaste, n-am luptat nici cu monştrii, nici cu zmeii, nu i-am dăruit morţii raţia ei de cadavre, şi rugina mi-a năpădit spada; rugină de ruşine! lipitură de lenevie! Sub ochii frumoasei mele, găgăuţă asta mă batjocoreşte, mă insultă şi mă provoacă. Straşnică lecţie! Învăţătură filozofică! Istorioară instructivă! De acum încolo voi ucide doi sau trei inşi înainte de masă pentru a fi sigur că nu mi s-a înţepenit spada. Să-mi aduci aminte de asta.

— Numai de s-ar întoarce Leandru — spuse Scapin. Ce-ar fi

să încercăm împreună să scoatem din teacă oţelul acesta nemaipomenit?

Matamor se propti de-un bolovan, Scapin se înhămă la mîner, Pandolphe la valet şi notarul la Pandolphe. După cîteva smucituri, lama cedă la strădania celor trei caraghioşi, care se rostogoliră într-o parte cu picioarele în sus, pe cînd fanfaronul cădea de cealaltă parte, ţinînd încă strîns în mînă teaca sabiei.

Dar el se ridică imediat, îşi luă arma şi spuse cu emfază:

— Acum, s-a zis cu Leandru! Nu-i rămîne decît să se care pe vreo planetă depărtată, ca să scape de moarte. Şi-n măruntaiele pămîntului dacă s-ar înfunda, tot am să-l scot la suprafaţă ca să-l străpung cu spada, dacă nu cumva l-o împietri ochiul meu cumplit şi meduzian.

În ciuda înfrîngerii, îndărătnicul bătrîn Pandolphe nu se îndoi o clipă de eroismul lui Matamor senior. Isabelle se porni pe plîns şi spuse că preferă mînăstirea decît o asemenea căsătorie; Zerbine îl apără cît putu pe frumosul Leandru şi jură pe virtutea ei — frumos jurămînt! — că nunta asta n-o să aibă loc. Matamor puse primirea acesta glacială pe seama unui exces de pudoare, căci, la oamenii binecrescuţi, pasiunea preferă să rămînă ascunsă. De altfel, încă nu făcuse curte şi nu se arătase în toată gloria lui, imitînd în privinţa aceasta discreţia lui Jupiter faţă de Semele, care, fiindcă vroise să-şi cunoască iubitul divin în strălucirea puterii lui, se prăbuşise arsă şi preschimbată într-un pumn de cenuşă.

Fără să-l mai asculte, cele două femei reintrară în casă. Matamor, care ţinea să pară galant, îşi trimise valetul după o chitară, apoi îşi rezemă piciorul de o bornă şi începu să gîdile pîntecele ghitarei, ca s-o facă să rîdă. După care începu să miorlăie un cuplet de *seguedilla*, în andaluză, cu nişte gargare atît de neobişnuite şi cu nişte falsetturi atît de grozave, încît ai fi zis că-i serenada lui Rominagrobis sub streaşina pisicii albe.

Nici oala cu apă, vărsată de Zerbine, sub răutăciosul pretext că udă florile, nu reuşi să-i stingă ardoarea muzicală.

— Sînt lacrimi de duioşie picate din frumoşii ochi ai Isabellei — spuse Matamor. Eroul din mine e totodată un mare cîntăreţ şi mînuiesc lira la fel de bine ca spada.

Din nefericire, îngrijorat de zgomotele serenadei, Leandru, care dădea tîrcoale prin împrejurimi, reapăru şi, neîndurînd ca secătura asta să cînte sub balconul iubitei lui, smulse ghitara din

mîinile lui Matamor, năucit de spaimă. Apoi îl pocni cu ea în cap atît de tare, încît ghitara se sparse, iar fanfaronul, trecînd cu capul prin ea, rămase cu gîtul prins ca într-un butuc chinezesc. Fără să lase din mînă coada ghitarei, Leandru începu să-l tragă de colo-colo pe bietul Matamor, smucindu-l brusc, lovindu-l de culise, apropiindu-l de luminări ca să-l pîrlească, ceea ce prilejui cîteva mişcări scenice pe cît de ridicole pe atît de hazlii. După ce se distră cît avu chef, îi dădu drumul deodată, lăsîndu-l să cadă pe burtă. Gîndiţi-vă cum arăta în postura aceasta bietul Matamor, care părea că are o cratiţă pe cap.

Dar nenorocirile lui nu se mărginiră numai la atît. Valetul lui Leandru, cu bogăţia imaginaţiei lui binecunoscute, născocise o serie de stratageme ca să împiedice căsătoria Isabellei cu Matamor. Pusă de el, o oarecare Doralice, foarte cochetă şi galantă, îşi făcu apariţia însoţită de-un frate spadasin, jucat de Tiran, care îşi luase înfăţişarea cea mai feroce şi purta sub braţ două săbii lungi, aşezate ca o înfricoşătoare cruce a sfîntului Andrei. Domnişoara se plînse că fusese compromisă de domnul Matamor şi părăsită pentru Isabelle, fiica lui Pandolphe, insultă care cerea să fie spălată în sînge.

— Isprăveşte-i repede pe tîlharii ăştia! îi spuse Pandolphe viitorului său ginere. Pentru curajul tău neasemuit, pe care nu l-ar înspăimînta nici o armată de sarazini, asta o să fie o simplă joacă.

În ciuda voinţei sale, Matamor se puse în gardă după ce făcu zeci de nazuri hazlii, dar tremura ca un plop, şi spadasinul, fratele Doralicei, îi zbură sabia din mîna la prima atingere a lamei şi-l atacă cu latul spadei pînă ce-l sili să ceară îndurare. Ca o culme a ridicolului, doamna Léonarde, costumată în dădacă spaniolă, apăru ştergîndu-şi ochii de cucuvea cu o batistă cît toate zilele, suspinînd de clintea pietrele din loc şi fluturîndu-i sub nas lui Pandolphe o făgăduială de căsătorie, pecetluită cu semnătura falsă a lui Matamor. O nouă furtună de lovituri se abătu asupra nefericitului recunoscut ca vinovat de urzeli atît de complicate, şi toţi, într-un glas, îl osîndiră să se însoare cu Léonarde, ca pedeapsă pentru palavrele, fanfaronadele şi laşităţile lui. Scîrbit de Matamor, Pandolphe nu se mai împotrivi să dea mîna fiicei sale lui Leandru, gentilom desăvîrşit.

Bufonada aceasta, însufleţită de jocul actorilor, fu viu

aplaudată. Bărbații o găsiră fermecătoare pe Subretă, femeile apreciară cum se cuvine grația decentă a Isabellei, iar Matamor le plăcu tuturora; ar fi fost cu neputință să aibă cineva un fizic mai potrivit rolului, ifose mai caraghioase, gesturi mai fantastice și mai neașteptate. Leandru fu admirat de frumoasele doamne, deși cavalerii îl socotiră cam înfumurat. Impresia aceasta o făcea el în mod obișnuit și, la drept vorbind, nici nu ținea să facă alta, avînd mai multă grijă de persoana decît de talentul său. Frumusețea Sérafinei nu rămase fără adoratori și mulți gentilomi, cu riscul de a-și supăra frumoasele vecine, jurară pe mustața lor că era o fată încîntătoare.

Sigognac, ascuns în culise, se desfătase cu jocul Isabelle, deși, nefiind încă obișnuit cu falsele iubiri ale scenei care ascund adeseori ură adîncă și dușmănie reală, fusese de cîteva ori gelos în sinea lui pentru vocea duioasă cu care ea îi răspundea lui Leandru. De aceea, la sfîrșitul piesei, el o felicită pe tînăra actriță cu un aer cam nemulțumit, pe care ea îl observă și nu-i fu greu să-i ghicească pricina.

— Joci admirabil rolurile de îndrăgostită, Isabelle! le joci atît de bine, încît cine te vede s-ar putea înșela.

— Nu îmi e asta meseria? răspunse Isabelle, zîmbind. Nu pentru asta m-a angajat directorul trupei?

— Nici vorbă că da — răspunse Sigognac — dar cît de sincer păreai îndrăgostită de înfumuratul ăsta nerod care nu știe decît să-și arate colții ca un cîine pe care-l întărîți, să-și întindă genunchiul și să-și expună piciorul lui frumos!

— Așa îmi cere rolul; trebuia oare să stau ca o scîndură, cu o mutră acră și posacă? Oare n-am păstrat modestia unei fete de familie bună? dacă n-a fost așa, spune-mi, ca să mă îndrept.

— O, nu! Păreai o domnișoară rușinoasă, crescută cu grijă în respectul bunei-cuviințe, și nu i se poate reproșa nimic jocului tău atît de exact, atît de real și de decent care imită atît de bine natura, încît te-ar putea înșela.

— Dragul meu baron, iată că se sting luminile. Ceilalți au plecat și-o să ne pomenim în beznă. Pune-mi capa asta pe umeri și condu-mă, te rog, în camera mea.

Deși îi tremurau mîinile, Sigognac făcu fără prea multă stîngăcie meseria, nouă pentru el, *de cartejo* al unei actrițe, și ieșiră amîndoi din sala în care nu mai rămăsese nimeni.

Sera de portocali era situată la oarecare distanță de castel,

cam spre stînga, într-un pîlc mare de copaci. Fațada castelului, dinspre partea aceasta, era la fel de măreață ca și cealaltă. Cum terenul parcului era mai jos ca nivel decît grădina, fațada se desfășura printr-o terasă împodobită cu o rampă susținută de stîlpișori rotunzi și întretăiată din loc în loc de socluri din faianță albă și albastră pe care se aflau vase cu arbuști și flori, ultimele din sezon.

O scară cu dublă rampă cobora spre parc, ieșind în afara zidului de sprijin al terasei, alcătuit din niște panouri mari de cărămidă cu chenare de piatră. Întregul aranjament era foarte impunător.

Se făcuse cam orele nouă seara. Luna răsărise. Un abur ușor, ca un văl argintiu, îndulcea contururile, obiectele, fără să le acopere ochiul. Se vedea perfect fațada castelului, cu cîteva ferestre luminate de-o licărire roșie, pe cînd alte ferestre, lovite de razele lunii, scînteiau brusc ca solzii de pește. În sclipirea aceasta, tonurile roz ale cărămizilor căpătau o nuanță liliachie, nespus de gingașă, iar temeliile de piatră băteau într-un cenușiu ca de perlă. Pe ardezia nouă a acoperișurilor, ca pe o placă de oțel lustruită, lunecau lumini alburii, iar dantela neagră a coamei se proiecta pe un cer de o transparență lăptoasă. Stropi de lumină picau în frunzele arbuștilor, țișneau din emailul vaselor și înstelau cu diamante risipite peluza din fața terasei. Dacă priveai mai departe, priveliștea era la fel de încîntătoare, căci descopereai aleile parcului ca în peisajele din Paradis ale lui Breughel, pierzîndu-se în depărtări și neguri azurii, la capătul cărora străluceau uneori lumini argintii iscate de vreo statuie de marmură sau de o cădere de apă.

Isabelle și Sigognac urcară scara și, vrăjiți de frumusețea nopții, se plimbară puțin pe terasă înainte de a merge în camerele lor. Cum locul era deschis și văzut de pretutindeni, decența tinerei actrițe n-avea de ce să se teamă în plimbarea aceasta nocturnă. De altfel, timiditatea baronului o liniștea și, cu toate că juca roluri de ingenuă, ea aflase destule despre dragoste ca să știe că adevărata pasiune e totdeauna însoțită de respect. Sigognac nu-i făcuse nici o mărturisire, dar ea se simțea iubită și nu se temea din partea lui de nimic supărător în privința virtuții.

Cu fermecătoarea stînjenire pe care o dau iubirile la

începutul lor, tînăra pereche se plimba braț la braț în bătaia lunii, printr-un parc pustiu, și nu-și spunea decît cele mai neînsemnate lucruri din lume. Dacă i-ar fi pîndit cineva, s-ar fi mirat auzind numai cuvinte vagi, gînduri neînsemnate, întrebări și răspunsuri banale. Dar dacă vorbele nu trădau nici o taină, tremurul vocilor, emoția lor, tăcerile, suspinele, tonul șoptit și intim al convorbirilor arătau preocupările sufletului.

Apartamentul Yolandei, vecin cu al marchizei, dădea spre parc, și cum, după ce cameristele o dezbrăcaseră, frumoasa fată privea distrată prin ochiurile ferestrei luna care strălucea deasupra copacilor uriași, îi zări pe Isabelle și pe Sigognac, plimbîndu-se pe terasă, însoțiți numai de umbra lor.

Firește, trufașa Yolanda, mîndră ca o zeiță ce era, simțea numai dispreț pentru bietul baron Sigognac, prin fața căruia trecea uneori, la vînătoare, ca o nălucă într-un vîrtej de lumină și de zgomot și pe care mai deunăzi aproape că-l insultase; dar nu-i plăcea nici să-l vadă sub fereastra ei, lîngă o tînără femeie, căreia, fără îndoială, îi spunea cuvinte de amor. Yolande nu credea cu putință, să-i fie astfel lepădat jugul. Oricine trebuia să moară în tăcere pentru ea.

De aceea se culcă destul de prost dispusă și adormi destul de greu; perechea de îndrăgostiți îi bîntuia imaginația.

Sigognac o conduse pe Isabelle pînă la camera ei și, cînd tocmai era să intre în camera lui, zări în fundul coridorului un personaj misterios, înfășurat într-o mantie de culoarea peretelui, a cărui poală, aruncată pe umăr, îi ascundea fața pînă la ochi; o pălărie cu borurile lăsate îi acoperea fruntea și te împiedica să-i vezi trăsăturile, de parcă-ar fi fost mascat. Cînd dădu cu ochii de baron și de Isabelle, el se lipi cît putut de perete; necunoscutul nu era nici unul dintre actori, căci aceștia se și retrăseseră în camerele lor. Tiranul era mai înalt decît el, Pedantul mai gras, Leandru mai zvelt și nici statura lui Scapin sau a lui Matamor n-o avea; acesta din urmă, de altfel, putînd fi ușor recunoscut după slăbiciunea lui fără pereche pe care faldurile unei mantii n-ar fi fost în stare s-o ascundă.

Cum nu vroia să se arate curios și să-l stînjenească pe necunoscut, Sigognac se grăbi să treacă pragul camerei sale, nu fără a observa mai întîi că ușa odăii tapiseriilor, în care locuia Zerbine, era ușor întredeschisă, ca și cum ar fi așteptat un oaspete care nu voia să fie auzit.

După ce închise uşa, scîrţîitul imperceptibil al unor pantofi şi zgomotul uşor al unui zăvor tras cu băgare de seamă îl vestiră că necunoscutul, înfăşurat cu atîta grijă în mantie, ajunsese la bun liman.

Cam după o oră, Leandru deschise binişor uşa, se uită dacă coridorul era pustiu şi, păşind pe vîrfuri ca o ţigancă în „dansul ouălelor", ajunse la scară, o coborî cu un mers mai uşor şi mai tăcut decît al fantomelor din castelele bîntuite, merse pe lîngă perete la adăpostul întunericului, ieşi în parc şi se îndreptă spre un boschet sau un umbrar în al cărui centru se afla o statuie a lui Amor discret, ţinînd un deget pe buze. În locul acela, stabilit dinainte, fără doar şi poate, Leandru se opri şi păru că aşteaptă.

Am mai spus că Leandru, tălmăcind cum îi convenea lui zîmbetul cu care marchiza îi răspunsese la salut, se încumetase să-i scrie doamnei de Bruyères o scrisoare pe care Jeanne, mituită cu cîţiva pistoli, trebuia să o pună în taină pe masa de toaletă a stăpînei sale.

Scrisoarea era concepută astfel, şi noi o vom copia pentru a da o ideea despre stilul întrebuinţat de Leandru în cuceririle doamnelor din lumea mare, cuceriri în care, după spusele lui, era neîntrecut.

„Doamnă, sau mai degrabă zeiţă a frumuseţii, de vină pentru păţania aceasta sînt numai neasemuitele dumneavoastră farmece, care v-au atras-o. Ele sînt atît de strălucitoare, încît mă silesc să ies din umbra în care ar fi trebuit să rămîn îngropat şi să mă apropii de lumina lor, aşa cum delfinii ies din adîncurile oceanului la lumina aruncată de felinarele perscarilor, deşi îşi găsesc acolo moartea şi pieirea fără milă, sub vîrfurile ascuţite ale harpoanelor. Ştiu prea bine că voi înroşi valul cu sîngele meu, dar, cum nici aşa nu pot trăi, îmi e egal dacă mor. E o îndrăzneală ciudată să pretind ceea ce le este hărăzit semizeilor, adică să primesc măcar de la mîna dumneavoastră lovitura fatală. Dar mă încumet, căci, fiind dinainte deznădăjduit, nu mi se poate întîmpla nimic mai rău şi prefer, în locul dispreţului şi silei, mînia dumneavoastră. Ca să dai lovitura de graţie, trebuie să-ţi priveşti victima şi, dîndu-mi sufletul sub loviturile dumneavoastră crude, mă voi bucura de suprema plăcere de-a vă fi văzut. Da, doamnă, vă iubesc, şi dacă aceasta e o crimă, nu mă căiesc. Dumnezeu îndură să fie adorat; stelele suportă

admirația celui mai umil păstor; ființelor desăvîrșite, ca dumneavoastră, le este scris să nu poată fi iubite decît de cei mai prejos decît ele, căci n-au egal pe pămînt și abia dacă și-l găsesc în ceruri. Eu nu sînt, vai! decît un biet actor de provincie, dar chiar de-aș fi duce sau prinț, chiar copleșit de toate darurile ursitei, capul meu nu v-ar ajunge la picioare și ar rămîne totuși între splendoarea voastră și neantul meu, distanța dintre pisc și genune. Ca să culegeți o inimă, va trebui totdeauna să vă plecați. A mea, îndrăznesc s-o spun, doamnă, e pe cît de mîndră pe atît de duioasă, și cine n-o va respinge va găsi în ea dragostea cea mai înflăcărată, delicatețea cea mai desăvîrșită, respectul cel mai deplin și un devotament fără margini. De altfel dacă mi s-ar întîmpla o asemenea fericire, milostivirea voastră nu va trebui să se coboare atît de jos pe cît își închipuie. Deși soarta potrivnică și pizma geloasă a unei mărimi m-a silit să ajung pînă la a mă ascunde în teatru sub măștile rolurilor, nu mă trag dintr-un neam de care trebuie să roșești. Dacă aș îndrăzni să dau pe față o taină impusă de rațiuni de stat, s-ar vedea că în vinele mele curge un sînge destul de ilustru. Cine m-ar iubi nu s-ar înjosi. Dar și așa am spus prea mult. Voi fi întotdeauna cea mai umilă și mai plecată slugă a dumneavoastră, chiar și atunci cînd, printr-una din recunoștințele acelea care formează deznodămîntul tragediilor, toată lumea mă va saluta ca pe un fiu de rege. Faceți numai un semn, cît de ușor, ca să înțeleg că îndrăzneala mea n-a stîrnit în dumneavoastră o disprețuitoare mînie, și-mi voi da sufletul fără regrete, ars de privirea dumneavoastră, pe rugul dragostei mele".

Ce-ar fi răspuns marchiza la scrisoarea aceasta înflăcărată, care poate că mai servise de multe ori? Ca să putem ști, ar trebui să cunoaștem sufletul femeii pînă în străfundurile lui. Din păcate, scrisoarea n-a ajuns la destinație. Cu gîndul numai la doamnele din lumea mare, Leandru nu dădea nici o atenție subretelor și nu era de loc curtenitor cu ele. Și, în privința aceasta, greșea, căci ele au multă influență asupra stăpînelor. Dacă banii ar fi fost ajutați cu cîteva sărutări și mici glume galante, Jeanne, satisfăcută în amorul propriu de cameristă, cu nimic mai prejos de cel al unei regine, ar fi pus mult mai mult zel și fidelitate ca să ducă la capăt ceea ce fusese rugată.

Pe cînd ea ținea cu nepăsare în mînă scrisoarea lui Leandru,

se întîlni cu marchizul, care o întrebă într-o doară, nefiind de felul lui un soț curios, ce era hîrtia pe care o ducea așa.

— A, nu-i mare lucru — răspunse ea. O scrisoare a domnului Leandru către doamna marchiză.

— A lui Leandru, amorezul trupei, cel care face pe curtezanul în *Fanfaronadele căpitanului Matamor*?! Ce poate să-i scrie el nevestii-mi? Fără îndoială că-i cere un bacșiș.

— Nu prea cred — ripostă înciudată camerista. Cînd mi-a dat scrisoreica, ofta și-și dădea ochii peste cap ca un îndrăgostit în extaz.

— Dă scrisoarea — zise marchizul. Am să-i răspund eu. Să nu-i spui nimic marchizei. Saltimbancii ăștia sînt cîteodată prea obraznici și, stricați de bunăvoința noastră, nu-și cunosc lungul nasului.

Într-adevăr, machizul, căruia îi plăcea destul de mult să se distreze, îi răspunse lui Leandru în același stil, cu un scris mare, senioral, pe o hîrtie cu miros de mosc, totul pecetluit cu ceară de Spania parfumată și purtînd un blazon fictiv, ca să-l țină mai bine pe bietul om în prada închipuirilor lui amoroase.

După reprezentație, cînd Leandru reintră în camera lui, găsi pe masă, cît se poate mai la vedere, un plic pus de o mînă misterioasă și purtînd aceste cuvinte: „Domnului Leandru". El îl deschise tremurînd de fericire și citi următoarele fraze:

„Așa cum prea bine spui spre liniștirea mea, zeițele nu pot iubi decît muritori de rînd. La orele unsprezece, cînd totul va dormi pe pămînt, neavînd a se teme de indiscreția privirilor omenești, Diana va părăsi cerurile și va coborî spre păstorul Endimion. Aceasta nu se va petrece pe muntele Latmus, ci în parc, la picioarele statuii Amorului discret, unde frumosul păstor va avea grijă să ațipească pentru a menaja pudoarea zeiței, care va veni fără alaiul ei de nimfe, învăluită într-un nor și despuiată de razele-i argintii".

Vă lăsăm să vă închipuiți ce bucurie nebună umplu inima lui Leandru la citirea acestui bilet, care îi întrecea cele mai trufașe speranțe. El își turnă un flacon de parfum pe păr și pe mîini, mestecă o bucată de nucșoară ca să aibă respirația proaspătă, își mai spălă o dată dinții, își răsuci vîrful buclelor ca să le onduleze mai bine și se duse în parc la locul hotărît, unde, ca să vă povestesc toate astea, l-am lăsat să aștepte mult și bine.

Frigurile așteptării, ca și răcoarea nopții, îl făceau să

tremure, înfiorat şi nervos. Leandru tresărea la căderea unei frunze şi, la cel mai mic zgomot, îşi ciulea urechea deprinsă să prindă din zbor şoaptele sufleurului. Nisipul, care-i scîrţîia sub tălpi i se părea că face un zgomot nemaipomenit, care putea fi auzit de la castel. Fără să vrea, simţea cum îl cuprinde spaima sfîntă a pădurii, şi uriaşii arbori întunecaţi îi tulburau închipuirea. Nu s-ar putea spune chiar că se temea, dar gîndurile i se abăteau pe-un drum destul de lugubru. Marchiza cam întîrzia, iar Diana îl lăsa prea mult pe Endimion cu picioarele în rouă.

La un moment dat, lui Leandru i se păru că aude trosnind o creangă uscată sub un pas destul de greu. Era cu neputinţă să fie pasul zeiţei sale. Zeiţele lunecă pe-o rază şi ating pămîntul fără să facă să se plece vîrful vreunui fir de iarbă.

„Dacă marchiza nu se grăbeşte să vină, în loc de-un curtezan înflăcărat o să găseaască doar un îndrăgostit degerat — se gîndea Leandru. Aşteptările astea în care te răzbeşte frigul dăunează isprăvilor amoroase". Aici ajunsese Leandru cu gîndurile lui, cînd patru umbre masive se desprinseră dintre arbori şi de după soclul statuii şi se îndreptară spre el, toate deodată. Două din umbrele acestea, care erau trupuri de mari ticăloşi, lachei în slujba marchizului de Bruyères, prinseră braţele actorului şi i le ţinură ca pe cele ale prizonierilor pe care vrei să i legi, pe cînd ceilalţi doi începură să-l ciomăgească ritmic. Loviturile rsunau pe spatele lui Leandru ca ciocanele pe nicovală. Cum nu ţinea de loc să atragă lumea prin strigătele lui, ca să nu i se afle păţania, bietul ciomăgit îndură cu eroism durerea. Nici Mucius Scaevola, cu pumnul pe jeratic nu s-a ţinut mai bine decît Leandru sub ciomag.

Cînd terminară cu pedeapsa, cei patru călăi dădură drumul victimei, se ploconiră pînă la pămînt şi se făcură nevăzuţi fără să scoată o vorbă.

Ce cădere ruşinoasă! Nici Icar, prăbuşindu-se din înaltul cerului, n-a avut parte de una mai adîncă. Lovit, frînt, zdrobit, Leandru ajunse şontîc-şontîc pînă la castel, încovoindu-şi şalele şi frecîndu-şi coastele; dar vanitatea îi era atît de mare, încît nici măcar nu-i trecu prin minte că fusese victima unei farse. Amorul lui propriu găsea cu cale că e mai bine să dea păţaniei sale o întorsătură tragică. Leandru îşi spunea că marchiza, spionată,

fără îndoială, de soțul ei gelos, fusese urmărită, răpită înainte de a ajunge la locul întîlnirii și silită cu pumnalul la gît, să mărturisească totul. Și-o închipuia în genunchi, despletită, cerîndu-i iertare marchizului turbat de furie vărsînd șiroaie de lacrimi și făgăduind ca pe viitor să-și stăpînească mai bine îndemnurile inimii. Așa deșelat cum era, Leandru o plîngea că intrase în primejdie pentru el și nici nu bănuia măcar că ea habar n-avea de toată povestea și că dormea cît se poate de liniștită între cearceafurile-i din pînză de Olanda îmbălsămate cu lemn de santal și cu scorțișoară.

Mergînd de-a lungul coridorului, Leandru avu și neplăcerea de a-l vedea pe Scapin, care-și vîrîse capul prin crăpătura ușii întredeschise și rînjea batjocoritor. El își îndreptă cît putu spinarea, dar răutăciosul nu se lăsă înșelat.

A doua zi, trupa își făcu pregătirile de plecare. Carul cu boi, care se mișca atît de încet, fu părăsit, și Tiranul, plătit din gros de marchiz, închirie o căruță mare trasă de patru cai ca să ducă trupa și bagajele. Leandru și Zerbine se sculară tîrziu, din motive pe care nu e nevoie să le mai precizăm; atît doar că unul avea o mutră îndurerată și jalnică, deși încerca să facă haz de necaz, pe cînd cealaltă strălucea de ambiție satisfăcută. Zerbine se purta chiar cu o bunătate de prințesă față de tovarășele ei, iar Dădaca, semn grav, se apropie de ea cu lingușiri slugarnice, așa cum nu mai făcuse niciodată pînă atunci. Scapin, căruia nu-i scăpa nimic, observă că, prin nu știu ce vrajă, cufărul Zerbinei devenise de două ori mai greu. Sérafine își mușca buzele și murmura cuvîntul „tîrfă!", pe care Subreta se făcea că nu-l aude, mulțumită deocamdată de umilirea marii cochete.

În sfîrșit, căruța se clinti din loc și părăsi ospitalierul castel Bruyères, pe care toți, în afară de Leandru îl regretau. Tiranul se gîndea la banii primiți, Pedantul la vinurile grozave din care se adăpase din plin, Matamor la aplauzele care îl răsplătiseră din belșug, Zerbine la bucățile de tafta, la salbele de aur și la celelalte daruri, Sigognac și Isabelle nu se gîndeau decît la dragostea lor și, mulțumiți că sînt împreună, nici nu-și întoarseră măcar capul să mai vadă o dată în zare acoperișurile și zidurile aurii ale castelului.

VI

EFECTE ALE ZĂPEZII

Cum lesne se poate închipui, actorii erau mulţumiţi de popasul lor la castelul de Bruyères. Asemenea chilipiruri nu le picau prea des în viaţa lor rătăcitoare; Tiranul împărţise banii şi fiecare clătina uşor şi drăgăstos, cu degetele, pistolii aflaţi în fundul buzunarelor, prin care cel mai adesea sufla vîntul. Zerbine, strălucind de o bucurie tainică şi stăpînită, acceptă fără supărare zeflemelile celorlalţi în legătură cu puterea farmecelor ei. Ea triumfa, din care pricină Sérafine murea de ciudă. Numai Leandru, frînt încă de ciomăgeala nocturnă pe care o primise, nu părea să ia parte la veselia generală şi, cu toate că vroia să zîmbească, abia dacă rînjea, făcînd haz de necaz, cum se spune. Gesturile îi erau silite şi zdruncinăturile căruţei îi smulgeau uneori strîmbături semnificative. Cînd socotea că nu-l priveşte nimeni, îşi freca cu palma umerii şi braţele; manevrele acestea săvîrşite pe ascuns îi puteau înşela pe ceilalţi actori, dar nu scăpau cercetării şirete a lui Scapin, totdeauna gata să pîndească păţaniile lui Leandru, a cărui înfumurare îi era nesuferită.

O ciocnire a roţilor de un bolovan mărişor pe care căruţaşul nu-l văzuse îl făcu pe curtezan să scape un „văleu“ de spaimă şi de durere şi-i dădu lui Scapin, care se prefăcea că-l plînge, prilej de-a începe conversaţia.

— Bietul meu Leandru, ce ai de gemi şi te jeleşti aşa? Pari frînt, de parcă ai fi Cavalerul Tristei Figuri cînd a sărit gol puşcă în Sierra Morena, din penitenţă amoroasă, ca şi Amadis, de pe Stînca Săracă. Ai o mutră atît de prăpădită, obrazul atît de galben şi ochii atît de încercănaţi, de-ai zice că ai dormit pe-un culcuş făcut din ciomege puse cruciş, adică bun mai degrabă să rupă oasele decît să le odihnească, şi nu pe unul aşternut cu saltele moi, cu acoperămînt bogat şi cu perine mari şi mici. Din toate astea, s-ar vădi că jupîn Morfeu nu prea te-a vizitat azi-noapte.

— Morfeu putea să rămînă în peştera lui, dar micuţul Cupidon e o haimana căreia nu-i trebuiesc felinare ca să poată găsi o uşă pe un coridor — răspunse Leandru, nădăjduind să abată bănuielile duşmanului său Scapin.

— Eu sînt numai valet de comedie şi n-am de loc experienţă în chestii galante. N-am făcut niciodată curte femeilor frumoase, dar ştiu totuşi destule, ca să fiu sigur că, aşa cum spun poeţii şi cei ce scriu romane, zeul Cupidon îşi foloseşte săgeţile, şi nu băţul arcului, cînd vrea să rănească pe cineva.

— Adică ce vrei să spui? se grăbi să-l întrerupă Leandru, îngrijorat de întorsătura pe care care o lua discuţia, datorită subtilităţilor şi deducţiilor mitologice.

— Atîta doar că ai acolo, pe gît, ceva mai sus de claviculă deşi te căzneşti s-o ascunzi cu batista, o dungă neagră, care mîine o să fie vînătă, poimîine verde şi apoi galbenă, pînă cînd o să se stingă în culoarea firească pielii, dungă care seamănă al naibii de bine cu pecetea adevărată a unei lovituri de ciomag pusă pe o piele de viţel sau pe un pergament, dacă îţi convine mai bine aşa.

— Fără îndoială că vreo preafrumoasă moartă, îndrăgostită de mine în timpul vieţii, m-o fi sărutat în vis, pe cînd dormeam — răspunse Leandru, a cărui faţă, galbenă pînă atunci, se înroşi pînă-n vîrful urechilor. Precum se ştie, sărutările morţilor îţi lasă în carne urme de care te miri cînd te trezeşti.

— Preafrumoasa asta răposată şi fantasmagorică pică la ţanc — spuse Scapin — dar eu aş fi jurat că sărutul ăsta zdravăn a fost de buzele unui ciomag verde.

— Eşti o gură spurcată şi-ţi place să scorneşti batjocuri — replică Leandru. Mă faci să-mi calc modestia obişnuită. Eu am pus, din pudoare, pe seama morţilor ceea ce s-ar putea pune mai pe drept, pe seama celor vii. Aşa incult şi mojic cum te prefaci că eşti, nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se despre semnele acelea drăguţe, despre petele, vînătăile şi urmele de dinţi, rămase ca amintire după zbenguielile nebuneşti al amanţilor.

— *Memorem dente notam*[1]— îl întrerupse Pedantul, bucuros că-l putea cita pe Horaţiu.

— Explicaţia ta mi se pare întemeiată — răspunse Scapin — şi sprijinită de autorităţile în drept. Totuşi semnul e atît de lung, încît prea frumoasa nocturnă, moartă sau vie, trebuie că avea în gură dintele unic pe care Phorkyadele şi-l împrumutau rînd pe rînd.

---

[1] Urmă crudă a unui sărut.

Leandru, scos din sărite, vru să se repeadă la Scapin și să-l pocnească, dar amintirea ciomăgelii se făcu atît de viu simțită în coastele lui îndurerate și pe spinarea lui dungată, ca de zebră, încît trebui să se potolească, amînîndu-și răzbunarea pentru vremuri mai bune. Tiranul și Pedantul, obișnuiți cu certurile acestea care îi distrau, le mijlociră împăcarea. Scapin făgădui să nu mai facă niciodată aluzie la astfel de lucruri:

— Voi scoate din frazele mele lemnul, sub orice formă, fie lemnul tăiat și necojit, fie lemnul de esență tare, fie lemnul de pat, fie crengile din coroanele cerbului.

În timpul acestei gîlcevi ciudate, căruța își urmă drumul și, curînd ajunseră la o răspîntie. O troiță grosolană, cu lemnul crăpat de soare și ploi, se înălța pe un dîmb acoperit cu iarbă și marca întîlnirea a patru drumuri.

Un grup alcătuit din doi oameni și trei catîri se oprise la răspîntie și părea că așteaptă pe cineva care trebuia să treacă. Unul din catîri, neliniștit parcă de atîta stat pe loc, își scutura capul împodobit cu ciucuri și cu moațe de toate culorile, într-o tremurare argintie de clopoței. Deși niște ochelari de piele cusuți cu broderii îl împiedicau să privească la dreapta și la stînga, catîrul simțise apropierea căruței; mișcările urechilor lui lungi arătau o curiozitate neliniștită, iar buzele-i răsfrînte îi descopereau dinții.

— Coloneleasa își mișcă pîlniile și-și arătă gingiile — spuse unul dintre oameni. Asta înseamnă că nu e departe căruța.

Într-adevăr, căruța actorilor tocmai sosea la răspîntie. Zerbine, așezată pe capră, aruncă o privire fugară asupra grupului de animale și de oameni a căror prezență pe meleagurile acelea nu părea să o mire.

— Nu, zău! Iată un echipaj arătos și niște catîri de Spania strașnici, în stare să facă cinsprezece sau douăzeci de leghe pe zi — spuse Tiranul. Dacă am fi noi călare pe ei, am ajunge cît ai clipi la Paris. Dar pe cine naiba or fi așteptînd aici? Pesemne că e vreun schimb, pregătit pentru vreun senior.

— Da' de unde — vorbi Dădaca. Șaua e cu perne și cu pături ca pentru o femeie.

— Atunci se pune la cale o răpire — spuse Tiranul — căci cei doi „ține-cai" în livrele cenușii au niște mutre foarte misterioase.

— Tot ce se poate — răspunse Zebrine, zîmbind cu două înțelesuri.

— Nu cumva doamna o fi printre noi? zvîrli Scapin. Unul dintre „ține-cai" vine drept spre căruță, de parcă ar vrea să discute înainte de-a folosi violența.

— O! N-o să fie nevoie de asta — adăugă Sèrafine, aruncîndu-i o privire plină de dispreţ, pe care aceasta o înfruntă cu obrăznicie calmă. Există şi binevoitoare care se aruncă singure în braţele răpitorilor.

— Nu-i răpit cine vrea — răspunse Subreta — şi nu-i de ajuns să vrei, mai trebuie să şi placi.

Discuţia ajunsese aici, cînd omul în livrarea cenuşie, făcîndu-i semn căruţaşului să oprească, întrebă, cu bereta în mînă, dacă domnişoara Zerbine se află cumva în căruţă.

Zerbine, vioaie şi sprintenă ca o şerpoaică, îşi scoase căpşorul oacheş de sub coviltir şi răspunse ea însăşi la întrebare apoi sări jos.

— Domnişoară, sînt la ordinele dumneavoastră — spuse omul, cu un ton galant şi respectuos.

Subreta îşi înfoie fustele, îşi trecu un deget în jurul corsajului, ca şi cum ar fi vrut să-şi uşureze pieptul şi, întorcîndu-se spre actori, le ţinu hotărîtă această mică cuvîntare:

— Dragii mei colegi, iertaţi-mă că vă părăsesc aşa. Uneori, prilejul te sileşte să-l prinzi, punîndu-ţi prea la îndemînă şuviţa lui de păr, şi într-un fel atît de potrivit , încît ar fi curată prostie să nu te-agăţi cu amîndouă mîinile de el; căci, dacă l-ai scăpa, s-a dus şi nu se mai întoarce. Chipul Fortunei, care pînă azi mi s-a arătat numai ursuz şi posomorît, îmi zîmbeşte graţios. Profit de bunăvoinţa ei, trecătoare, fără doar şi poate. În umila mea situaţie de subretă nu puteam năzui decît la Mascarali sau la Scapini. Numai valeţii se uitau la mine, pe cînd stăpînii îşi curtau Lucindele, Leonorele şi Isabelele; seniorii abia dacă binevoiau, în treacăt, să mă ciupească de bărbie şi să-mi pecetluiască cu un sărut pe obraz jumătatea de ludovic de argint pe care apoi mi-o strecurau în buzunarul şorţului. Aflatu-s-a însă şi un muritor mai de soi şi care s-a gîndit că, în afara scenei, subreta preţuieşte cît stăpîna; şi cum rolul Zerbinei nu cere o virtute prea straşnică, am socotit că nu se cade să mîhnesc un om atît de galant, pe care plecarea mea l-ar fi întristat foarte. De aceea lăsaţi-mă să-mi iau bagajele din fundul căruţei şi primiţi plecăciunile mele. Mai devreme sau mai tîrziu am să vă ajung din urmă la Paris, căci în fundul sufletului meu sînt actriţă, şi niciodată necredinţa faţă de teatru nu m-a ţinut prea mult.

Cei doi luară cuferele Zebrinei şi le potriviră, echilibrîndu-le, pe spinarea catîrului de povară. Subreta, ajutată de unul din ei, care îi ţinu piciorul, sări pe Coloneleasă atît de uşor, de parc-ar fi studiat voltija la vreo şcoală de călărie, apoi, lovind cu călcîiul în coasta catîrului, se depărtă salutîndu-şi colegii cu mîna.

— Noroc, Zerbine! strigară actorii, cu excepția Sèrafinei, care-i purta pică.

— Plecarea asta e cam supărătoare — spuse Tiranul. Tare aş mai fi vrut s-o păstrez pe subreta aceasta neîntrecută, dar singurul aranjament de care ținea seama era bunul ei plac. Va trebui să schimbăm în piesă rolurile Subretei în roluri de doică sau de însoțitoare, ceea ce place mai puțin ochilor decît o mutră îndrăcită; dar coana Léonarde își are și ea hazul ei și cunoaște scena pe degete. Oricum, ne descurcăm noi.

Căruța porni la drum ceva mai repejor decît carul cu boi. Acum străbătea un ținut cu înfățișare diferită de cea a landelor. După nisipurile albe urmau pămînturi roșiatice, în stare să dea vegetației mai multe seve hrănitoare. Case de piatră, semn al unei oarecari bunăstări, se iveau ici-colo, în mijlocul unor grădini înconjurate de garduri vii, acum desfrunzite, în care licăreau fructul vinețiu al prunului sălbatic. Pe marginea drumului, copacii viguroși își înălțau trunchiurile sănătoase și-și întindeau crengile puternice, ale căror frunze îngălbenite pătau iarba din preajmă sau goneau, duse de toanele vîntului, în fața Isabellei și a lui Sigognac. Obosiți de statul incomod în căruță, cei doi tineri se destindeau mergînd un pic pe jos. Matamorul le-o luase înainte și putea fi văzut, în roșeața amurgului, pe creasta unei coline, desenîndu-și în linii sumbre scheletul firav, care, de departe, părea că-i e înfipt în spadă.

— Cum se face — îi spuse Sigognac Isabellei pe cînd mergeau — cum se face că dumneata, care prin modestia purtării, prin înțelepciunea vorbelor și prin buna alegere a cuvintelor te porți ca o domnișoară de neam mare, te-ai legat astfel de trupa asta rătăcitoare de actori, oameni de treabă, fără îndoială, dar nu de același rang și calitate cu dumneata?

— Nu cumva crezi, din cauza înfățișării mele, că sînt vreo prințesă nefericită sau vreo regină alungată din regatul ei și silită astfel să accepte amarnica situație de a-și cîștiga pîinea pe scenă. Povestea mea e cît se poate de simplă, și fiindcă viața mea îți stîrnește o oarecare curiozitate, am să ți-o spun. Departe de a fi fost împinsă la meseria aceasta de vreo lovitură a soartei, de vreo prăbușire cumplită sau de vreo aventură romanțioasă, m-am născut cu ea, fiind, după cum se spune, un copil al scenei. Carul lui Thespis mi-a fost loc de naștere și patrie călătoare. Mama, care juca roluri de prințese tragice, era o femeie nespus de frumoasă. Ea își lua rolurile în serios, și chiar în afara scenei nu voia să audă vorbindu-se decît despre regi, prinți, duci și alte mărimi, socotindu-și drept veritabile coroanele ei de tinichea și sceptrele de lemn poleit. Cînd ieșea în culise, își purta cu atîta

măreție falsa catifea a rochiilor, încît ai fi zis că-i un val de purpură sau însăși trena unei mantii regale. În trufia ei, ea își acoperea cu încăpățînare urechile la declarațiile, cererile și făgăduielile filfizonilor care zburdau mereu în jurul actrițelor, ca fluturii luminărilor. Ba chiar într-o seară, în cabina ei, cînd un craidon se cam obrăznicise, ea s-a ridicat în picioare și a strigat ca o adevărată Thomyris, regină a Sciției: „Strajă! Luați-l de aici!", cu glas atît de regesc, atît de disprețuitor și de solemn, încît craidonul, buimăcit, a șters-o speriat și n-a mai îndrăznit să-și reînceapă jocul. Dar s-a întîmplat ca despre mîndria și despre izbucnirile ei, ciudate la o actriță bănuită oricînd de purtări imorale, să afle un preaînalt și puternic prinț. Prințul le-a găsit pe placul său și și-a spus că disprețul acesta pentru oamenii de rînd nu putea porni decît dintr-un suflet mare. Cum rangul lui în lume echivala rangul de regină pe scenă, el fu primit mai cu blîndețe și cu ochi mai puțin încruntați. Prințul era tînăr, frumos, avea o vorbire aleasă, era stăruitor și avea marele avantaj al nobleței. Ce să-ți spun mai mult! de data aceasta, regina n-a mai chemat străjile, și poți vedea în mine rodul acestei frumoase iubiri.

— Asta explică de minune grațiile fără seamăn cu care ești înzestrată — spuse Sigognac, curtenitor. În vinele dumitale curge un sînge princiar. Aproape că ghicisem!

— Legătura aceasta — continuă Isabelle — dură mai mult decît țin de obicei intrigile pe scenă. Prințul a găsit la mama mea o fidelitate izvorînd în egală măsură din orgoliu ca și din dragoste, dar care nu s-a dezmințit. Din nefericire, li s-au ivit în cale interese de stat mai presus decît ei; el a trebuit să plece în războaie sau în solii prin țări depărtate. Familia lui a pus la cale căsătorii ilustre, pe care el le-a amînat cît a putut. Dar pînă la urmă a trebuit să cedeze căci nu avea dreptul să întrerupă, dintr-o toană de dragoste, lungul șir al strămoșilor, început de pe vremea lui Carol cel Mare, și să încheie cu el un neam glorios. Mamei i-au fost oferite sume destul de mari ca să ușureze o despărțire devenită necesară s-o pună la adăpost de nevoie și să ajute la creșterea și educarea mea. Dar ea n-a vrut s-audă de nimic, spunînd că nu primește punga fără inimă și că preferă ca prințul să-i rămînă dator, și nu ea lui; căci, în nemărginita-i mărinimie, ea îi dăruise ceea ce el n-ar fi putut niciodată să-i mai dea înapoi. „Nimic înainte, nimic după", aceasta i-a fost deviza. Și și-a continuat meseria de prințesă tragică, dar cu moartea-n suflet. Din ziua aceea pînă în ceasul de pe urmă, care nu s-a lăsat prea mult așteptat, ea n-a făcut decît să tînjească. Pe-atunci eram o fetiță de vreo șapte-opt ani;

jucam roluri de copii, de amoraşi şi alte rolişoare mărunte, potrivite staturii şi minţii mele. Moartea mamei mi-a pricinuit o durere mai presus de vîrsta mea şi-mi amintesc că au trebuit să mă biciuiască în ziua aceea ca să mă silească să joc rolul unuia dintre copiii Medeii. Apoi adînca mea durere s-a mai potolit sub mîngîierile actorilor şi actriţelor, care mă răsfăţau cît puteau şi-mi puneau totdeauna cîte ceva bun în coşuleţ. Pedantul, care făcea parte din trupa noastră şi mi se părea de pe atunci la fel de bătrîn şi de zbîrcit ca şi astăzi, s-a ocupat de mine, m-a învăţat recitarea, armonia şi măsura versurilor, felurile de a vorbi şi de a asculta, ţinuta, gesturile, înfăţişarea potrivită celor rostite şi toate tainele unei arte în care e neîntrecut, deşi nu-i decît actor de provincie: căci e om cu carte şi a fost profesor într-un colegiu, de unde l-au izgonit fiindcă era beţiv fără leac.

În mijlocul dezordinei aparente a unei vieţi rătăcitoare, am trăit inocentă şi pură, căci pentru tovarăşii mei care mă văzuseră în leagăn, eram o soră sau o fiică, iar pe craidoni m-am priceput să-i ţin la distanţă, cu o înfăţişare rece, rezervată şi discretă, după cum se cuvine, continuîndu-mi, în afara scenei, rolul de ingenuă, fără ipocrize sau falsă pudoare.

Astfel, tot mergînd, Isabelle îi istorisea lui Sigognac, care se simţea fericit, povestea vieţii şi a peripeţiilor ei.

— Dar numele prinţului, îl mai ştii s-au l-ai uitat? întrebă Sigognac.

— Dacă l-aş rosti, s-ar putea să-mi primejduiesc liniştea — răspunse Isabelle — dar mi-a rămas întipărit în minte.

— Există vreo dovadă a legăturii lui cu mama dumitale?

— Am o pecete cu blazonul lui — spuse Isabelle. E singurul giuvaier pe care mama l-a păstrat de la el, din pricina nobleţei şi a semnificaţiei heraldice care alunga ideea valorii materiale. dacă asta-ţi face plăcere, am să ţi-l arăt într-o bună zi.

Ar fi prea plictisitor să urmăm pas cu pas căruţa actorilor, cu atît mai mult cu cît călătoria se face în etape scurte, fără întîmplări care să merite a fi luate în seamă. Vom sări deci cîteva zile şi vom ajunge în împrejurimile oraşului Poitiers. Cîştigul nu fusese prea strălucit şi iată că pentru actori veniseră timpuri grele. Banii marchizului de Bruyères se isprăviseră, ca şi cei ai lui Sigognac, care, din delicateţe, n-ar fi răbdat să nu-şi ajute, cu slabele lui mijloace, tovarăşii la ananghie. Căruţa, trasă la plecare de patru animale zdravene, nu mai avea decît un cal, şi încă ce cal! O biată mîrţoagă care părea hrănită, în loc de fîn sau ovăz, cu doage de butii, într-atît de ieşite în afară îi erau coastele. Oasele şalelor îi străpungeau pielea, iar muşchii moleşiţi ai coapselor i se conturau prin nişte mari zbîrcituri

fleşcăite; tot felul de tumori îi umflau picioarele acoperite de peri lungi. Pe greabăn sîngerau rosăturile făcute şi întreţinute de apăsarea unei guri de ham a cărui căptuşeală de cîlţi dispăruse, iar urmele loviturilor de bici acopereau pe de-a-ntregul cu drugile lor coastele prăpădite ale bietului animal. Capul său era un adevărat poem de melancolie şi suferinţă. În dosul ochilor se căscau două solniţe adînci, pe care le-ai fi putut crede scobite cu scalpelul. Ochii albăstrui aveau privirea mohorîtă, resemnată şi gînditoare a vitelor speriate. Nepăsarea la lovituri produsă de inutilitatea oricărui efort se citea cu tristeţe în ei, iar şfichiurile biciului nu le mai puteau smulge nici o scînteiere de viaţă. Urechile blegite, dintre care una avea vîrful despicat, îi atîrnau jalnic de fiecare parte a frunţii şi scandau, prin oscilaţia lor, ritmul inegal al mersului. O şuviţă a coamei, devenită din albă gălbuie, îşi amesteca perii cu frîul, a cărui piele rosese protuberanţele osoase ale fălcilor ieşite în afară din pricina slăbiciunii. Cartilajele nărilor lăsau să se prelingă morva unei respiraţii anevoioase, iar pielea de pe bot i se strîmba ca nişte buze posomorîte.

Pe părul lui bălan, spicat cu roşu, sudoarea desenase dîre asemenea celor cu care ploaia pătează tencuiala zidurilor, îi lipise smocuri de păr sub pîntece, îi mînjise membrele inferioare şi formase, împreună cu noroiul, o mîzgă înfiorătoare. Nu se putea închipui ceva mai jalnic de văzut; pînă şi calul călărit de Moarte în Apocalips ar fi putut trece drept un bidiviu bun de scos la întreceri, pe lîngă jalnica şi nefericita mîrţoagă, ale cărei spete păreau că se desfac la fiecare pas şi care, cu ochiul ei îndurerat, părea că cere, ca pe un catîr, o lovitură de măciucă a măcelarului. Cum vremea începuse să se răcească, biata gloabă mergea în mijlocul aburului care îi ieşea din coaste şi din nări.

În car se aflau numai cele trei femei. Bărbaţii mergeau pe jos ca să nu împovăreze prea mult bietul dobitoc, după care se puteau ţine uşor, ba chiar îl întreceau. Toţi, neavînd de exprimat decît gînduri neplăcute, tăceau şi mergeau rezleţiţi, înfăşurîndu-se cît puteau mai bine în mantii.

Sigognac, aprope descurajat, se întreba dacă n-ar fi fost mai bine să fi rămas la conacul părăginit al strămoşilor săi, chiar dacă ar muri acolo de foame, lîngă blazonul ros de vreme, în tăcere şi singurătate, şi nu să bată astfel drumurile la întîmplare, alături de nişte nomazi.

Tînărul baron se gîndea la bunul Pierre, la Bayard, la Miraut şi la Belzebut, credincioşii tovarăşi ai plictisului său. I se strîngea inima, orice ar fi făcut, şi simţea cum i se ridică în gît un nod care, de obicei, se preschimba în lacrimi; dar o privire

aruncată Isabellei, care stătea ghemuită sub mantia ei pe capra căruței, îi întărea curajul. Fata îi zîmbea: ea nu părea deloc mîhnită de mizeria în care se aflau; dacă sufletul îi era mulțumit, ce importanță mai putea să aibă suferințele și osteneala trupului?

Peisajul pe care-l străbăteau nu prea era făcut să risipească melancolia. În primul plan se zvîrcoleau scheletele convulsive ale cîtorva ulmi chinuiți, încovoiați, ciuntiți, ale căror crengi negre, cu linii capricioase, se desfășurau pe un cer cenușiu-gălbui, foarte jos și încărcat de zăpadă, care nu lăsa să se cearnă decît o lumină palidă; în planul al doilea se întindeau cîmpii sterpe, mărginite în zare de coline pleșuve sau de linia roșcată a pădurilor. Din loc în loc se zărea cîte un bordei, ca o pată albă, aruncînd o spirală de fum, printre smicelele subțiri ca o cicatrice prelungă. Primăvara, cîmpia aceasta îmbrăcată în verdeață pesemne că era plăcută; dar învelită în veșmîntul cenușiu al iernii, ea nu înfățișa ochiului decît monotonie, sărăcie și tristețe. Din cînd în cînd trecea cîte un țăran prăpădit și zdrențuros sau cîte o bătrînă încovoiată sub legătura ei de vreascuri, dar, departe de a însufleți pustietatea locului, ei făceau doar să i se simtă și mai bine singurătatea. Coțofenele, țopăind pe pămîntul negru, cu cozile lor înfipte în tîrtițe ca niște evantaie închise, păreau adevărații locuitori ai ținutului. La vederea căruței, ele croncăneau de parcă și-ar fi comunicat părerile despre actori și țopăiau pe dinaintea lor, batjocoritoare ca niște păsări haine și fără inimă ce erau, nepăsătoare la suferințele bietei omeniri.

Șuiera un vînt aspru, lipind mantiile subțiri de trupurile actorilor și izbindu-le obrajii cu palmele lui roșii. Curînd, la vîrtejurile vîntului se adăugară și fulgii de zăpadă care urcau, coborau și se încrucișau fără a izbuti să atingă pămîntul sau să se prindă de ceva, într-atît de puternică era vifornița. Fulgii cădeau atît de deși, încît alcătuiră un fel de pîlcă albă la cîțiva pași de călătorii orbiți. Prin mișunarea lor argintie, lucrurile cele mai apropiate își pierdeau înfățișarea reală și nu se mai puteau deosebi unul pe altul.

— Se pare că gospodina din cer jumulește colo, sus, niscaiva gîște și-și scutură peste noi puful de pe șorț — spuse Pedantul, care mergea în spatele căruței ca să fie mai la adăpost. Mi-ar plăcea mai mult carnea lor și-aș fi în stare s-o mănînc chiar fără lămîie și mirodenii.

— Ba chiar și fără sare — răspunse Tiranul — căci stomacul meu nu-și mai amintește omleta aceea ale cărei ouă piuiau cînd erau sparte de buza tigăii și pe care am înghițit-o sub numele

amăgitor şi ironic de masă de prînz, în ciuda ciocurilor care o împănau.

Sigognac se adăpostise şi el în dosul căruţei, şi Pedantul îi spuse:

— Cumplită vreme, domnule baron! Îmi pare rău pentru dumneata că te văd împărtăşindu-ne soarta amărîtă, dar astea sînt necazuri trecătoare şi, cu toate că nu mergem prea repede, tot ne apropiem de Paris.

— N-am fost crescut în poala trîndăviei şi nu mă sperii eu de cîţiva fulgi de zăpadă — răspunse Sigognac. Le plîng însă pe aceste biete femei, nevoite, deşi prin firea lor sînt atît de plăpînde, să îndure oboseli şi lipsuri ca nişte soldaţi în război.

— Ele s-au obişnuit de mult cu asemenea lucruri, şi ceea ce unor doamne de neam mare sau unor femei înstărite li s-ar părea greu de îndurat, lor li se pare o nimica toată.

Vijelia se înteţea. Alungată de vînt, zăpada gonea în vîrtejuri albe la suprafaţa solului şi nu se oprea decît cînd întîlnea vreo stavilă, urcuşul vreunei movile, vreun zid de piatră, vreun gard viu sau taluzul vreunui şanţ. Acolo, ea se grămădea cu o viteză năprasnică, revărsîndu-se ca o cascadă de cealaltă parte a vremelnicului zăgaz. Alteori ea se înfunda în bulboana vreunui vîrtej şi se înălţa iar la cer, învolburîndu-se, ca să recadă în grămezi spulberate imediat de furtună. Cîteva minute mai fuseseră de ajuns ca să le pudreze cu alb, sub coviltirul tremurător al căruţei, pe Isabelle, Sérafine şi Léonarde, deşi toate trei se trăseseră în fundul căruţei şi se adăpostiseră după un meterez de bocele.

Năucit de biciuirea zăpezii şi a vîntului, calul abia mai putea să înainterze. Sufla greu, coastele i se zbăteau şi copitele îi alunecau la fiecare pas. Tiranul îl apucă de dîrlog şi, mergînd lîngă el, îl mai susţinu un pic cu mîna lui puternică. Pedantul, Sigognac şi Scapin împingeau la roţi. Leandru plesnea din bici ca să dmolească bietul dobitoc: a-l lovi ar fi însemnat cruzime curată. Cît despre Matamor, el rămăsese ceva mai în urmă, căci era atît de uşor, datorită slăbiciunii sale nemapomenite, încît vîntul îl împiedica să înainteze, deşi luase cîte un bolovan în fiecare mînă şi-şi umpluse buzunarele cu pietricele, ca să capete greutate.

Vifornița, departe de-a se domoli, se înteţea din ce în ce şi se rostogolea cu furie în nămeţii albi pe care-i răscolea în mii de vîrtejuri, ca spuma valurilor. Ea deveni atît de cumplită, încît actorii, deşi se zoreau să ajungă în sat, se văzură siliţi să oprească în drum căruţa şi s-o întoarcă împotriva vîntului. Biata gloabă care o trăgea ajunsese la capătul puterilor: picioarele i se

înțepeniseră, pielea aburită și năclăită de sudoare îi era străbătută de fiori. Un efort în plus, și și-ar fi dat sufletul; un strop de sînge i se ivise pe nările larg căscate, datorită poverii care îi apăsa pieptul, și luciri sticloase i se perindeau prin globul ochilor.

În întuneric, nu-i greu să-ți închipui toate grăzăviile. Beznele sînt adăpost bun pentru spaime, dar grozăvia albă e ceva mai greu de înțeles. Și totuși, nimic nu putea fi mai sinistru decît situația bieților noștri actori, palizi de foame, învinețiți de frig, orbiți de zăpadă și pierduți pe drumul mare în mijlocul acestui amețitor vîrtej de alice înghețate care îi învăluia din toate părțile. Ei se ghemuiseră de-a valma sub pînza coviltirului, așteptînd să se domolească vijelia, și se înghesuiau unii în alții ca să se încălzească. În sfîrșit, uraganul se potoli și zăpada, suspendată în aer, putu să cadă mai puțin năvalnică pe pămînt. Cît vedeai cu ochii, cîmpia dispărea sub un giulgiu argintiu.

— Unde e Matamor? întrebă Blazius. Nu cumva l-o fi dus vîntul în lună?

— Așa e — spuse Tiranul — nu-l văd pe nicăieri. S-o fi ghemuit sub vreun decor în fundul căruței. Hei! Matamor! Scutură-ți urechile dacă dormi și răspunde la apel!

Matamor nu crîcni. Nici o formă nu se clinti sub mormanul de pînze vechi.

— Hei, Matamor! răcni încă o dată Tiranul, cu cea mai groasă voce tragică și cu un timbru în stare să-i trezească în peștera lor pe cei Șapte Adormiți, cu cîine cu tot.

— Noi nu l-am văzut — spuseră actrițele — și cum vîrtejurile de zăpadă ne orbeau, nu ne-a îngrijorat lipsa lui, căci îl credeam la cîțiva pași de căruță.

— Ei drăcie! exclamă Blazius. Ciudat lucru! Numai să nu i se fi întîmplat ceva.

— Fără îndoială că atunci cînd vifornița era în toi s-o fi adăpostit după vreun trunchi de copac și o să ne-ajungă curînd din urmă — spuse Sigognac.

Se hotărîră să-l aștepte cîteva minute, după care să pornească în căutarea lui. Pe drum nu se ivea nimic, cu toate că pe fundul alburiu, deși se însera, o siluetă omenească s-ar fi zărit ușor chiar de la o distanță destul de mare. Noaptea, care se lasă atît de repede în scurtele zile ale lui decembrie, sosise, dar fără să aducă cu ea un întuneric deplin. Albul zăpezii alunga într-o măsură beznele cerului și, printr-o răsturnare ciudată, aveai impresia că lumina vine de la pămînt. Orizontul se contura în linii albe și nu se pierdea în adîncul zării. Copacii albiți se desenau ca florile cu care gerul acoperă geamurile. Din cînd în

cînd, fulgii de zăpadă, scuturaţi de vreo creangă, cădeau, asemenea stropilor de argint ai pînzelor mortuare, pe acoperămîntul negru al întunericului. Priveliştea era plină de tristeţe. Un cîine începu să urle a pustiu, ca pentru a da glas deznădejdii peisajului şi a-i exprima sfîşietoarele melancolii. Uneori părea că natura, plictisită de muţenia ei, îşi destăinuie suferinţele în geamătele vîntului sau în vaietele vreunui animal.

Se ştie cît e de lugubru, în tăcerea nopţii, lătratul acela disperat care se încheie cu un horcăit şi pare că stîrneşte trecerea unor fantome nevăzute pentru ochiul omenesc. Instinctul animalului, legat de sufletul lucrurilor, presimte nenorocirea şi o deplînge înainte ca ea să fie cunoscută. În urletul acesta amestecat cu gemete se află spaima de viitor, neşliniştea morţii şi groaza de supranatural. Nici cel mai curajos om nu-l poate asculta fără să se simtă tulburat, şi urletul face să ţi se ridice părul măciucă, asemenea adierii de vînt despre care vorbeşte Iov.

Lătratul, la început depărtat, se apropiase şi, în mijlocul cîmpiei, se putea desluşi un dulău mare şi negru stînd pe zăpadă, cu botul ridicat spre cer, părînd că se delectează cu geamătul acela jalnic.

— Trebuie că i s-a întîmplat ceva bietului nostru tovarăş — spuse Tiranul. Javra asta blestemată urlă a moarte.

Femeile, cu inima strînsă de o presimţire sinistră, îşi făcură cu evlavie semnul crucii. Buna Isabelle murmură un început de rugăciune.

— Trebuie să pornim imediat să-l căutăm cu felinarul a cărui lumină o să-i servească drept ghid şi stea polară dacă a pierdut drumul drept şi rătăceşte cumva peste cîmp — spuse Blazius. Pe-o vifornită ca asta care acoperea drumurile cu linţoliurile albe e uşor să te rătăceşti.

Scăpărară amnarul şi căpătîiul de luminare aprins ,în pîntecele felinarului aruncă imediat, prin geamurile subţiri, de corn, o lumină destul de vie ca să poată fi zărită de departe.

Tiranul, Blazius şi Sigognac porniră în căutare. Scapin şi Leandru rămăseseră să facă pază căruţei şi să le mai dea curaj femeilor, pe care aventura începuse să le nelinişteascä. Vrînd parcă să facă scena şi mai lugubră, cîinele negru urla într-una cu disperare, iar vîntul îşi rostogolea peste cîmpie carele aeriene, cu şoapte înăbuşite, ca şi cum ar fi purtat duhurile pornite în călătorie.

Viforniţa răscolise zăpada în aşa fel, încît ştersese orice urmă sau cel puţin o făcuse nesigură. De altfel, noaptea îngreuna căutarea, şi cînd Blazius apropia felinarul de pămînt, găsea uneori urma pasului mare al Tiranului, întipărită în golurile

pulberii albe, dar nu şi urma lui Matamor, care, chiar dacă ar fi ajuns pînă acolo, n-ar fi fost mai vizibilă decît a unei păsări.

Astfel, cei ce căutau merseră cam un sfert de leghe, ridicînd felinarul ca să atragă atenţia actorului şi strigînd cît îi ţineau plămînii: „Matamor! Matamor! Matamor!"

La chemarea aceasta asemănătoare celei pe care anticii o adresau morţilor înainte de a le părăsi mormîntul, răspundea numai tăcerea sau vreo pasăre fricoasă care îşi lua piuind zborul, bătînd brusc din aripi, ca să se piardă cît mai mult în noapte. Uneori, cîte o bufniţă orbită de lumină ţipa jalnic. În sfîrşit, lui Sigognac, care avea vederea ageră, i se păru că zăreşte la poalele unui copac o formă fantomatică, ciudat de ţeapănă şi sinistru de nemişcată. El îi vesti pe ceilalţi şi toţi se îndreptară în grabă într-acolo.

Într-adevăr, era chiar bietul Matamor. Spinarea îi era sprijinită de copac, iar picioarele lui lungi, întinse pe pămînt, fuseseră pe jumătate acoperite de nămeţi. Uriaşa-i spadă, pe care n-o lăsa niciodată din mînă, alcătuia împreună cu bustul un unghi ciudat, care-ar fi părut comic în orice altă împrejurare. La apropierea colegilor săi, el rămase neclintit ca o stană de piatră. Neliniştit de imobilitatea aceasta, Blazius îndreptă lumina felinarului spre faţa lui Matamor şi fu cît pe ce să-l scape, într-atît de înspăimîntător era ceea ce îi văzură ochii.

Faţa astfel luminată nu mai avea culorile vieţii. Era galbenă ca ceara. Nasul, cu nările ciupite de degetele noduroase ale morţii, lucea ca un os de sepie. Pielea i se întinsese pe tîmple. Fulgi de zăpadă i se opriseră în gene şi în sprîncene, iar ochii lui holbaţi priveau ca doi ochi de sticlă. La fiecare vîrf al mustăţii scînteia cîte un ţurţure de gheaţă care le făcea să se îndoaie. Pecetea tăcerii veşnice sigilase buzele de pe care îşi luaseră zborul atîtea fanfaronade hazlii; capul de mort, sculptat de slăbiciune, se şi ivise pe sub chipul palid, pe care obişnuinţa schimonoselilor săpase riduri de-un comic înfiorător, rămase şi acum, pe cadavru, căci una din pacostele actorului e faptul că nici cînd moare nu-şi poate păstra seriozitatea.

Nutrind încă o oarecare speranţă, Tiranul încearcă să scuture mîna lui Matamor dar braţul înţepenit căzu la loc, dintr-o bucată, cu zgomot sec, asemenea braţului de lemn al unei marionete cînd dai drumul firului. Bietul om părăsise scena vieţii pentru scena de pe lumea cealaltă. Totuşi, neputînd să admită că era mort, Tiranul îl întreba pe Blazius dacă n-are cumva plosca la el. Pedantul nu se despărţea niciodată de obiectul acesta atît de preţios. În ploscă mai rămăseseră cîteva picături de vin, şi Tiranul îi vîrî gîtul între buzele vinete ale lui

Matamor; dar dinții rămaseră încleștați cu îndărătnicie și licoarea întăritoare țîșni în stropi rubinii pe la colțurile gurii. Suflul vieții părăsise pentru totdeauna lutul acesta firav, căci urma cea mai ușoară de respirație ar fi format un abur vizibil în aerul înghețat.

— Nu-i tulbura bietele rămășițe — spuse Sigognac. Nu vezi că-i mort?

— Vai, da! răspunse Blazius. E tot atît de mort pe cît e Keops în marea piramidă. Fără doar și poate că, năucit de viscol și neputînd să lupte cu furia vijeliei, s-o fi oprit lîngă copacul ăsta și, cum n-avea pic de carne pe oase, i-o fi înghețat imediat măduva. Ca să aibă succes la Paris, își micșora zilnic rația de mîncare și era mai lihnit de-atîta post decît e un ogar după vînătoare. Sărmane Matamor! Iată-te de azi înainte scutit de bobîrnacele, ghionții, loviturile de picior și de ciomag la care te sileau rolurile tale! Nimeni n-o să-ți mai rîdă în nas.

— Ce facem cu trupul lui? îl întrerupse Tiranul. Doar nu-l putem lăsa pe marginea gropii ăsteia ca să-l sfîșie lupii, cîinii și păsările, deși are atît de puțină carne pe el, încît nici viermii n-au să aibă cu ce prînzi.

— Sigur că n-o să-l lăsăm — spuse Blazius. A fost un tovarăș bun și cinstit, și cum nu-i prea greu, tu o să-l iei de cap, eu o să-l apuc de picioare, și-o să-l cărăm amîndoi pînă la căruță. Mîine, pe lumină o să-l îngropăm în vreun ungher, cît om putea mai cuviincios; căci nouă, saltimbancilor, biserica, vitregă, ne închide porțile cimitirului și ne refuză plăcerea de-a dormi în pămînt sfințit. Noi trebuie să putrezim în locuri de osîndă, laolaltă cu cîinii crăpați sau caii morți, după ce toată viața noastră i-am veselit pe oamenii avuți. Dumneata, domnule baron, mergi înainte și ține felinarul.

Sigognac aprobă cu un semn din cap rînduiala aceasta. Cei doi actori se aplecară, dădură la o parte zăpada care îl și acoperise pe Matamor ca un lințoliu timpuriu, ridicară cadavrul, mai ușor decît un copil, și porniră în urma baronului, care le lumina calea cu felinarul.

Din fericire, la ora aceea nu trecea nimeni pe drum, căci pentru orice călător ar fi însemnat un spectacol de groază și de mister micul grup luminat straniu de licărirea roșiatică a felinarului și lăsînd după el, pe albeața zăpezii, umbre lungi și diforme. Călătorul s-ar fi gîndit fără îndoială la o crimă sau la o scenă de vrăjitorie.

Cîinele negru își contenise urletele, ca și cum rolul lui de vestitor s-ar fi sfîrșit. O liniște de mormînt domnea pînă departe, peste cîmpie, căci zăpada are darul de a înăbuși zgomotele.

Scapin, Leandru şi actriţele zăriseră de cîteva minute luminiţa roşie clătindîndu-se în mîna lui Sigognac şi aruncînd asupra lucrurilor sclipiri neaşteptate care le scoteau din întuneric dîndu-le înfăţişări ciudate şi fantastice, pînă cînd erau din nou înghiţite de noapte. Ivit şi ascuns rînd pe rînd în lumina aceasta nesigură, grupul format de Tiran şi de Blazius, legaţi între ei de cadavrul orizontal al lui Matamor, ca două cuvinte printr-o trăsură de unire, avea un aspect energic şi lugubru. Împinşi de o curiozitate neliniştită. Scapin şi Leandru porniră în întîmpinarea alaiului.

— Ei! Ce s-a întîmplat? întrebă valetul de comedie cînd ajunse lîngă ceilalţi. Nu cumva e bolnav Matamor de-l aduceţi aşa, ţapăn de parcă şi-ar fi înghiţit spada?

— Nu-i de loc bolnav — răspunse Blazius — ba chiar se bucură de o sănătate de nezdruncinat. Guta, febra, guturaiul, piatra nu-l mai pot necăji. A scăpat pentru vecie de-o boală căreia nici un medic, numească-se el Hipocrate, Galien sau Avicenna, nu i-a găsit leacul, adică de viaţă, de care te izbăveşti numai prin moarte.

— Va să zică e mort! exclamă Scapin, cu o mirare dureroasă în glas, aplecîndu-se peste faţa cadavrului.

— Mort, de-a binelea, cît se poate de mort, dacă există trepte ale stării acesteia, căci la răceala firească a morţii se mai adaugă şi răceala îngheţului — răspunse tulburat Blazius, al cărui glas trăda mai multă emoţie decît exprimau cuvintele lui.

— „El a trăit!", precum grăieşte confidentul prinţului în finalul tragediilor — adăugă Tiranul. Dar, dacă nu vă supăraţi, să facem schimb! E rîndul vostru. Prea îl ducem de mult pe dragul nostru tovarăş, fără speranţa vreunui bacşiş sau al vreunui dar.

Scapin îl înlocui pe Tiran, Leandru pe Blazius, deşi treaba asta de cioclu nu-i era de loc pe plac, şi alaiul se urni iar. În cîteva minute ajunseră la căruţa oprită în mijlocul drumului. În ciuda frigului, Isabelle şi Serafine săriră jos din căruţă, unde doar Dădaca singură mai rămase ghemuită, holbîndu-şi ochii de cucuvea. Cînd îl văzură pe Matamor, galben, ţeapăn, îngheţat, avînd pe faţă masca aceea încremenită prin care sufletul nu mai priveşte, actriţele scoseseră un strigăt de spaimă şi de durere. Din ochii limpezi al Isabellei ţîşniră chiar două lacrimi, îngheţate imediat de aspra aripă a vîntului nocturn. Frumoasele ei mîini înroşite de frig se împreunară cu pioşenie şi o rugă fierbinte pentru cel scufundat atît de năprasnic în capcana veşniciei se înalţă pe aripile credinţei către adîncurile cerului întunecat.

Ce era de făcut? Situaţia devenise cît se poate de grea. Pînă la satul unde trebuiau să înnopteze mai erau încă una sau două leghe, iar la sosirea lor acolo toate casele ar fi fost de mult închise şi ţăranii culcaţi. Pe de altă parte, nici în drum, în mijlocul zăpezii, fără lemne ca să aprindă un foc, fără merinde ca să prindă puteri, în tovărăşia sinistră şi mohorîtă a unui cadavru, nu puteau rămîne ca să aştepte zorile, care se ivesc atît de tîrziu în acest anotimp.

De aceea hotărîră să pornească mai departe. Ora aceasta de popas şi o traistă de ovăz dăruită de Scapin îl mai întremaseră pe bietul cal spetit de drum. Acum el păru înviorat şi gata să tragă. Matamor fu întins în fundul căruţei, sub o pînză. Actriţele se aşezară pe capră, nu fără un fior de spaimă, căci moartea-l preschimbă în spectru pe prietenul cu care vorbeai mai adineauri iar cel ce te înveselea te înspăimîntă ca o iazmă sau un strigoi.

Bărbaţii porniră pe jos. Scapin lumina drumul cu felinarul în care puseseră o lumînare nouă, iar Tiranul ţinea calul de dîrlogi ca să nu se poticnească. Nu mergeau prea repede, căci drumul era anevoios; totuşi, după două ore, la capătul unei pante destul de povîrnite, începură să desluşească primele case ale satului. Cămăşile albe cu care zăpada îmbrăcase acoperişurile le făceau să se desprindă, în ciuda întunericului, pe fundalul mohorît al cerului. Auzind de departe zornăitul căruţii, cîinii întărîtaţi începură să latre zgomotos, iar lătratul lor îi trezi şi pe cei de prin casele singuratice, pierdute în cîmpie. Era un concert de urlete, unele înăbuşite, altele stridente, cu solo, replici şi coruri, la care întregul neam cîinesc de prin partea locului ţinea să participe. De aceea, cînd căruţa sosi, satul se trezise. Pe la ochiurile ferestrelor sau pe deasupra uşilor întredeschise se iviseră mulţime de capete îmbrobodite cu scufe de noapte, ceea ce-i înlesni Pedantului tocmelile în vederea găsirii unui adăpost pentru trupă. I se spuse unde era hanul, sau cel puţin casa care ţinea loc de han, căci satul nu era prea vizitat şi călătorii mergeau de obicei mai departe. Hanul se afla tocmai în celălalt capăt al satului şi biata mîrţoagă trebui să se mai opintească o dată; dar, cum simţise grajdul, ea mai făcu un ultim efort şi potcoavele ei scoaseră scîntei izbind pietrele acoperite cu zăpadă. De înşelat, nu se puteau înşela; o crenguţă de ilice, destul de asemănătoare cu cele muiate în aghiazmă, atîrna deasupra uşii, şi Scapin, ridicîndu-şi felinarul, constată prezenţa acestui simbol ospitalier. Tiranul bătu darabana în uşă cu pumnii lui mari, şi curînd se auzi dinăuntru un lipăit de saboţi coborînd o scară. O rază de lumină roşiatică se strecura prin

crăpăturile lemnului. Uşa se deschise şi o bătrînă, ferind cu o mînă uscată, care părea gata să se aprindă, flacăra tremurătoare a unei lumînări de seu, apăru în toată urîţenia unei cămăşi de noapte de loc atrăgătoare. Fiindcă avea amîndouă mîinile ocupate, bătrîna îşi ţinea între dinţi, sau mai bine zis între gingii, marginea de sus a cămăşii din pînză groasă, cu intenţia pudică de a-şi feri de priviri desfrînate farmecele, care i-ar fi făcut să fugă înspăimîntaţi şi pe ţapii sabatului. Ea îi primi pe actori în bucătărie, lipi lumînarea de masă şi răscoli cenuşa din vatră ca să trezească din amorţire cîţiva cărbuni care aprinseră îndată un pumn de vreascuri; apoi se urcă în camera ei ca să-şi pună o fustă şi o bluză. Un argat dolofan, frecîndu-şi ochii cu mîinile lui jegoase, deschise porţile dinspre ogradă, trase acolo căruţa, deshămă calul şi-l duse la grajd.

— Nu-l putem lăsa pe bietul Matamor în căruţă, ca pe un cerb adus de la vînat — spuse Blazius. Cîinii din curte s-ar năpusti asupra lui. La urma urmei, a fost şi el botezat şi are dreptul la priveghi ca un bun creştin ce era.

Trupul răposatului actor fu luat, întins pe masă, învelit cuviincios cu o mantie. Sub pînza mantiei se desena în cute mari rigiditatea cadaverică şi se decupa profilul ascuţit al feţei, poate mai înspăimîntător decît dacă ar fi fost descoperit. De aceea, cînd hangiţa se întoarse, fu cît pe ce să cadă pe spate de spaimă la vederea mortului, crezînd că se afla în faţa unui om ucis şi că ucigaşii erau chiar actorii. Întinzîndu-şi bătrînele-i mîini tremurînde, ea şi începuse să-l implore pe Tiran, pe care-l socotea şeful bandei, să n-o omoare, făgăduind să nu sufle o vorbă, chiar de-avea să fie pusă la tortură. Isabelle o linişti şi-i spuse în cîteva cuvinte ce se întîmplase. Atunci bătrîna mai aduse două lumînări şi le aşeză simetric lîngă mort, oferidu-se să vegheze împreună cu doamna Léonarde, căci privegheasc adeseori morţii din sat şi ştia ce trebuie făcut în asemenea împrejurări triste.

După ce totul fu rînduit, actorii se retraseră în altă odaie, unde, cam fără poftă de mîncare din pricina scenelor lugubre la care asistaseră şi mişcaţi de pierderea bunului Matamor, abia dacă atinseră bucatele. Poate pentru prima oară în viaţa lui, deşi vinul era bun, Blazius lăsă paharul pe jumătate plin, uitînd să-l bea. Se vede că, nici vorbă, era tare mîhnit în sufletul său, căci făcea parte dintre beţivanii care îşi doresc să fie înmormîntaţi sub vreun butoiaş, ca să soarbă direct de la cana, şi-ar fi sărit şi din sicriu ca să strige „Hai noroc!" la un pahar rubiniu plin ochi.

Isabelle şi Serafine îşi încropiră un aşternut în camera de alături. Bărbaţii se lungiră pe nişte braţe de fîn aduse de argat. Toţi dormiră prost, cu somnul întretăiat de vise urîte, şi se treziră în fapt de zori, căci trebuiau să se îngrijească de înmormîntarea lui Matamor.

Cum nu avea pînză pentru giulgiu, Léonarde şi hangiţa îl înfăşuraseră într-o fîşie de decor vechi înfăţişînd o pădure, linţoliul vrednic de un actor, ca mantia de război a unui căpitan. Cîteva resturi de pictură verde închipuiau, pe urzeala destrămată, ghirlande de frunze şi dădeau impresia unui mănunchi de plante presărate pentru a cinsti trupul cusut şi împachetat ca o mumie egipteană.

O scîndură pusă pe doi pari, ale căror capete erau ţinute de Tiran, de Blazius, de Scapin şi de Leandru, formă năsălia. Un soi uriaş de anteriu, din catifea neagră, plină de stele şi de jumătăţi de lună făcute din paiete, folosită pentru rolurile de preot sau de vrăjitor, sluji destul de bine drept pînză mortuară.

Astfel rînduit, alaiul ieşi pe uşa din dos care dădea spre cîmp, ca să evite privirile şi trăncănelile curioşilor şi să poată ajunge la un maidan spre care-i îndrumase gazda şi care-i putea servi drept mormînt lui Matamor fără împotrivirea nimăni, căci acolo erau de obicei aruncate vitele moarte de boală. Locul acela era deci spurcat şi nevrednic să primească rămăşiţele pămînteşti ale unui om, lutul făcut după chipul şi asemănarea Domnului; dar canoanele bisericii sînt de neabătut, şi saltimbancul, excomunicat, nu-şi poate dormi somnul de veci în pămînt sfinţit afară de cazul cînd a renunţat la teatru, la lucrările şi la deşertăciunile lui, ceea ce nu era cazul cu Matamor.

Dimineaţa, cu ochii cenuşii, începea să se trezească şi cobora, cu picioarele afundate în zăpadă, pantele colinelor. Peste cîmpie se întindea o lumină îngheţată a cărei albeaţă făcea să pară vineţie culoarea slabă a cerului. Miraţi de aspectul ciudat al alaiului în fruntea căruia nu se vedea nici crucea, nici preot şi care nu se îndrepta spre biserică, ţăranii porniţi după vreascuri se opreau şi-i priveau pieziş pe actori, bănuindu-i că sînt eretici, vrăjitori sau necredincioşi, dar neîndrăznind să spună nimic. În sfîrşit, alaiul ajunse la un loc destul de deschis şi argatul, care luase o cazma ca să sape groapa, spuse că ar fi bine să se oprească acolo. De jur împrejur, pămîntul purta ca pe nişte cocoaşe leşurile de vite, pe jumătate acoperite de zăpadă. Scheletele de cai, cercetate de vulturi şi de corbi, îşi întindeau, la capătul unui şirag de vertebre, capetele lungi, descărnate, cu găvanele scobite, şi-şi arătau coastele dezgolite de carne, ca

bețele unui evantai cu hîrtia ruptă. Pete de zăpadă puse ciudat întăreau și mai mult grozăvia priveliștii de stîrvuri, scoțînd în relief ghebele și articulațiile oaselor. Ai fi zis că vezi animalele fantastice călărite de Aspiole sau de Gule în cavalcadele sabatului.

Actorii lăsară jos trupul mortului și argatul începu să sape voinicește pămîntul, aruncînd pe zăpadă bulgării negri, ceea ce era nespus de lugubru, căci celor vii li se pare că bieții răposați, deși nu simt nimic, trebuie să sufere și mai tare de frig sub promoroaca asta în prima lor noapte petrecută în mormînt.

Tiranul îl înlocui pe argat și groapa se adînci repede. Tocmai își deschisese îndeajuns fălcile ca să poată înghiți dintr-o dată trupul subțire al mortului, cînd țăranii care se adunaseră începură să le strige actorilor că sînt hughenoți și să se pregătească să-i atace. Ba chiar aruncară și cîteva pietre, care din fericire nu atinseră pe nimeni. Mîniat la culme de gloata aceasta, Sigognac își trase sabia din teacă și se repezi la bădărani lovindu-i cu latul și amenințîndu-i cu vîrful. La zgomotul încăierării, Tiranul sărise din groapă, apucase cu par de la năsălie și începuse să-i pocnească în spinare pe cei doborîți de atacul năvalnic al baronului. Ceata se împrăștie cu strigăte și blesteme, și abia atunci actorii putură să sfîrșească înmormîntarea lui Matamor.

Întins pe fundul gropii, trupul cusut în peticul său de pădure semăna mai degrabă cu o archebuză înfășurată în mătase verde, îngropată ca să fie ascunsă, decît cu un cadavru de om pe care-l înmormîntezi. Cînd primele lopeți de țărînă se rostogoliră peste firavele rămășițele ale comediantului, Pedantul, mișcat și neputînd să-și stăpînească lacrima care, prelinsă din vîrful nasului său roșu, căzu în groapă ca un mărgăritar al inimii, gemu cu un glas îndurerat, în loc de discurs funebru, cuvintele acestea care fură singurul bocet și panegiric al răposatului:

— Vai! Sărmane Matamor!

Rostind aceste vorbe, bunului Pedant nici nu-i trecea măcar prin minte că repetă aidoma cuvintele lui Hamlet, prinț al Danemarcei, pe cînd ținea în mînă țeasta lui Yorick, fostul bufon al curții, așa cum apare în tragedia domnului Shakespeare, poet foarte cunoscut în Anglia și ocrotit de regina Elisabeta.

În cîteva minute, groapa fu acoperită, Tiranul presără deasupra zăpadă, ca să ascundă locul, de teamă să nu i se aducă vreo ocară mortului, apoi, cînd sfîrși treaba aceasta, spuse:

— Acum s-o ștergem cît mai grabnic, căci nu ai avem ce căuta aici; să ne întoarcem la han, să înhămăm calul și s-o

întindem la drum, căci bădăranii ăştia, aducîndu-şi ajutoare, ar putea să ne atace. Spada dumitale şi pumnii mei nu ne-ar mai fi de ajuns atunci. O oaste de pigmei poate să-i vină de hac unui uriaş. Şi chiar biruinţa nu ne-ar fi nici glorie şi nici spre folos. Chiar dacă ai spinteca vreo cinci-şase secături de-astea, n-ai cîştiga nimic şi morţii mai rău ne-ar încurca. S-ar stîrni bocete de văduve şi zbierete de orfani, lucruri plicticoase şi jalnice, folosite de avocaţi pentru a-i influenţa pe judecători.

Sfatul era bun şi fu urmat. Un ceas mai tîrziu, după ce plătiseră cît datorau, căruţa porni la drum.

VII

ÎN CARE ROMANUL ÎŞI JUSTIFICĂ TITLUL

La început merseră atît de repede pe cît le îngăduiau puterile bătrînei mîrţoage înzdrăvenită după o noapte de odihnă în grajd, precum şi drumul acoperit de zăpada căzută în ajun. Ţăranii bătuţi de Sigognac şi de Tiran ar fi putut reveni mult mai numeroşi şi trebuia ca distanţa dintre căruţă şi sat să fie destul de mare pentru a face zadarnică urmărirea. Două leghe întregi fură străbătute în tăcere, căci tristul sfîrşit al lui Matamor mai adăuga şi el gînduri funebre la tristeţea situaţiei în care se aflau. Fiecare se gîndea că într-o bună zi ar putea să fie îngropat aşa, la marginea drumului, lăsat în voia profanărilor fanatice. Căruţa, urmîndu-şi drumul ei, simboliza viaţa care înaintează mereu fără să-i pese de cei ce n-o pot urma şi rămîn în agonie sau morţi prin şanţuri. Iar cum simbolul acesta făcea mai vădit sensul ascuns, Blazius, care avea mîncărime la limbă, începu să filozofeze pe tema lui, folosind numeroase citate, sentinţe şi maximne cu care rolurile de pedant îi împănaseră memoria.

Tiranul îl ascuta fără o vorbă şi cu aer posomorît. Preocupările lui urmau o cale atît de diferită, încît Blazius, observînd aerul distrat al colegului său, îl întrebă la ce se gîndea.

— La Milon din Crotona, care a omorît un bou cu o lovitură de pumn şi l-a mîncat într-o singură zi — răspunse Tiranul. Isprava asta îmi place grozav şi mă simt în stare s-o fac şi eu.

— Din păcate, lipseşte boul — spuse Scapin, intrînd şi el în vorbă.

— Da — răspune Tiranul — eu n-am decît pumnul... şi stomacul. O, fericiţi sînt struţii care se hrănesc cu pietricele, cioburi, nasturi de ghetre, mînere de cuţite, catarame şi alte bucate indigeste pentru oameni. În clipa de faţă, aş înghiţi toată recuzita teatrului. Am senzaţia că, săpînd groapa bietului

Matamor; am mai săpat una în mine însumi, atît de largă, de lungă şi de adîncă, încît nimic n-ar putea s-o umple. Anticii erau tare înţelepţi cînd, după înmormîntări, făceau ospeţe cu belşug de carne şi risipă de băutură, întru cea mai mare slavă a celor răposaţi şi cea mai deplină sănătate a celor vii. În clipa de faţă mi-ar fi plăcută săvîrşirea acestui ritual filozofic, foarte potrivit pentru secarea izvorului lacrimilor.

— Cu alte cuvinte — spuse Blazius — ai vrea să mănînci. Polifem, căpcăun, Gargantua, Goliat, mă scîrbeşti!

— Şi tu ai vrea grozav să bei — replică Tiranul. Nisip, burete, burduf, pîlnie, poloboc, ţeavă de supt, butie de vin, îmi faci milă.

— Plăcută şi folositoare ar mai fi contopirea la masă acelor două principii! interveni Scapin, cu un aer împăciutor. Iată pe marginea drumului un crîng cît se poate de bun pentru popas. Am putea trage căruţa acolo şi, dacă ne-au mai rămas de-ale gurii, am putea mînca de bine de rău, feriţi de vînt la adăpostul acesta natural. Popasul i-ar da calului răgaz să se mai odihnească, iar nouă ne-ar îngădui, ronţăindu-ne firimiturile, să mai stăm un pic la taifas şi să punem la cale viitorul trupei, care mi se pare al naibii de întunecat.

— Vorbeşti ca din carte, prietene Scapin — spuse Pedantul. Din pîntecele desagii, mai turtită, vai! şi mai dezumflată decît punga unui risipitor, o să dezgropăm cîteva rămăşiţe, urme ale splendorilor de altădată: margini de pateu, oase de şuncă, pieliţe de cîrnaţi şi coji de pîine. Mai sînt în cufăr şi vreo două sau trei clondire de vin, ultimele dintr-o ceată falnică. Cu ce avem, nu ne putem astîmpăra foamea şi setea, dar ne putem amăgi. Ce păcat că ţărîna acestui loc neospitalier nu-i ca huma cu care sălbaticii din America îşi umplu burta cînd vînatul şi pescuitul nu le-a adus nimic!

Căruţa fu întoarsă şi trasă în desiş, iar calul, deshămat, începu să caute sub zăpadă rarele fire de iarbă pe care le smulgea cu dinţii lungi şi galbeni. Un covor fu întins într-un luminiş. Actorii se aşezară turceşte în jurul acestei feţe de masă improvizate şi Blazius aranjă simetric pe ea rămăşiţele scoase din căruţă, de parcă ar fi fost vorba de un ospăţ în lege.

— O, ce frumos sînt rînduite! exclamă Tiranul, înveselit de privelişte. Nici majordomul unui prinţ nu le-ar fi aranjat mai bine. Deşi eşti un pedant neîntrecut, dragă Blazius, adevăratul tău talent e cel de ospătar.

— Am şi avut ambiţia asta, dar soarta potrivinică mi s-a pus în cale — răspunse Pedantul cu un aer modest. Luaţi seama, bursucii mei, şi nu vă repeziţi prea cu lăcomie la mîncare.

Mestecaţi domol şi cumpătat. De altfel o să vă tai cu porţiile, cum se face pe plute, între naufragiaţi. Poftim, Tirane, osul acesta şuncăresc de care mai atîrnă o fărîmă de carne! Cu dinţii tăi puternici îl vei sfărîma şi-i vei extrage filozoficeşte măduva. Vouă, doamnelor, vă dăruiesc restul acesta de pateu, uns cu tocătură pe la colţuri şi fortificat pe dinăuntru cu un strat de slănină cît se poate de substanţial. E o mîncare atît de aleasă, de gustoasă şi de hrănitoare, încît nici că s-ar putea dori alta. Dumitale, baroane de Sigognac, îţi dăruiesc acest căpătîi de cîrnat; ia seama numai să nu-nghiţi sfoara care-i leagă pielea ca baierele unei pungi. Trebuie s-o pui la o parte pentru cină, căci dejunul e o masă indigestă, abuzivă şi de prisos, pe care o vom suprima. Leandru, Scapin şi eu ne vom mulţumi cu această venerabilă bucată de brînză, sprîncenată şi bărboasă ca un sihastru în peştera lui. Cît despre pîine, cei ce-o vor găsi prea tare au dreptul să o moaie în apă şi să-i scoată aşchiile ca să-şi facă din ele scobitori. În privinţa vinului, are fiecare dreptul la un păhăruţ, iar eu în calitate de chelar, vă rog să-l beţi pînă la ultimul strop, ca să nu fie risipă de băutură.

Sigognac era de multă vreme obişnuit cu o asemenea cumpătare mai mult decît spaniolă, şi nu o dată avusese parte în Castelul Sărăciei de cîte o masă de la care şoarecii n-ar mai fi găsit nici o fărîmă de ros, căci era el însuşi şoarecele. De aceea nu se putea împiedica să nu admire voioşia şi verva comică a Pedantului, care găsea prilej de rîs acolo unde alţii ar fi oftat din greu şi-ar fi vărsat şiroaie de lacrimi. Ceea ce îl îngrijora era Isabelle. O paloare ca de marmură îi acoperea obrajii şi, printre îmbucături, dinţii îi clănţăneau ca nişte castaniete, cu un tremur pe care ea încerca zadarnic să şi-l stăpînească. Veşmintele prea uşoare nu o apărau de asprimea gerului, şi Sigognac, aşezat lîngă ea, îi aruncă pe umeri, cu toată împotrivirea ei, jumătate din mantie şi o trase lîngă sine ca s-o dezmorţească şi să-i transmită un pic de căldură vitală. Lîngă vatra aceasta a dragostei, Isabelle se încălzi şi o uşoară roşeaţă se ivi pe faţa ei pudică.

În timp ce actorii mîncau, se auzi un zgomot destul de ciudat, căruia ei la început nu-i dădură nici o atenţie, socotinudu-l făcut de vîntul care şuiera printre crengile desfrunzite ale crîngului. Curînd, zgomotul începu să se audă mai limpede. Era un fel de horcăit răguşit şi strident, animalic şi înfuriat, căruia cu greu i-ai fi putut ghici obîrşia.

Femeile se arătară oarecum speriate.

— Dacă e vreun şarpe?! exclamă Sérafine. Aş muri, atîta scîrbă îmi fac animalele astea.

— Pe un asemenea frig şerpii sînt amorţiţi şi dorm mai ţepeni decît ciomegele, ascunşi în găurile lor — spuse Leandru.

— Leandru are dreptate — zise Pedantul. Trebuie să fie altceva: vreo vietate de pădure, pe care prezenţa noastră o sperie sau o supără. Să nu ne stricăm pofta de mîncare din pricina ei.

Auzind şuieratul, Scapin îşi ciulii urechea de vulpe, care chiar dacă se înroşise de frig, nu-şi pierduse agerimea, şi aruncă o privire vioaie în direcţia de unde venea zgomotul. Iarba foşnea mişcîndu-se ca sub pasul unui animal. Scapin le făcu celorlalţi un semn cu mîna să nu mişte şi, curînd, din desiş se ivi un gînsac măreţ, cu gîtul întins, cu capul sus, legănîndu-se cu o stupiditate maiestuoasă pe labele lui largi şi palmate. Două gîşte, soaţele lui, îl urmau încrezătoare şi naive.

— Iată o friptură care intră singură în frigare şi pe care cerul, înduioşat de chinurile foamei noastre, ne-o trimte la ţanc — şopti Scapin.

Vicleanul personaj se ridică şi se depărtă de restul trupei descriind atît de uşurel o jumătate de cerc, încît sub tălpile lui zăpada nici nu scîrţîi măcar. Atenţia gînsacului era aţintită asupra grupului de actori, pe care îi privea cu neîncredere şi curiozitate şi a căror prezenţă într-un loc de obicei atît de pustiu bietul lui creier păsăresc nu şi-o putea explica. Văzîndu-l atît de ocupat cu priveliştea aceasta, măscăriciul, care părea deprins cu asemenea furtişaguri, se apropie de gînsac pe la spate şi-i acoperi capul cu mantia lui printr-o mişcare atît de precisă, atît de dibace şi de rapidă, încît ţinu mai puţin decît a fost nevoie pentru a o descrie.

După ce acoperi capul gînsacului, Scapin se năpusti asupra lui şi-l apucă de gît pe sub mantia pe care bătăile de aripi ale bietei păsări ce se sufoca ar fi aruncat-o repede cît colo. În poziţia aceasta, Scapin semăna cu grupul antic atît de admirat sub numele de *Copilul cu gîsca*. Curînd, gîscanul sugrumat încetă să se mai zbată. Căpăţîna i se lăsă moale pe pumnul încleştat al lui Scapin. Aripile nu-i mai fîlfîiră. Labele încălţate cu piele portocalie se întinseră într-un ultim fior. Era mort. Gîştele, văduvele lui, temîndu-se să n-aibă o soartă asemănătoare, scoaseră, în chip de discurs funebru, un gîgîit jalnic, şi se reîntoarseră în desiş.

— Bravo, Scapin, i-ai jucat o festă grozavă, cu nimic mai prejos decît cele pe care le joci pe scenă! exclamă Tiranul. Gîştele sînt mai greu de păcălit decît Geronţii şi Trufaldinii, fiind de felul lor foarte vigilente şi prevăzătoate, precum reiese şi din povestea în care se vede că gîştele din Capitoliu au simţit la vreme de noapte apropierea galilor şi au salvat astfel Roma.

Jupînul gînsac ne salvează într-un fel, ce-i drept, dar cu nimic mai puţin providenţial.

Gînsacul fu tăiat şi jumulit de bătrîna Léonarde. Pe cînd ea îi smulgea cum putea mai bine puful, Blazius, Tiranul şi Leandru, risipiţi prin crîng, adunară vreascuri, le scuturară de zăpadă şi le stivuiră la loc uscat. Scapin desprinse cu cuţitul său o creangă pe are o coji şi o transformă în frigare. Două crăci în furcă, tăiate deasupra nodului, fură înfipte în pămînt ca proptele şi grătar. Datorită unui şomoiog de paie luat din căruţă, deasupra căruia fu scăpărat amnarul, focul se aprinse repede şi curînd licări voios, colorînd cu flăcările lui gîscanul înfipt în frigare şi reînsufleţind cu căldura lui înviorătoare trupa actorilor aşezată jur împrejurul vetrei.

Scapin, cu un aer modest, aşa cum se cuvine eroului situaţiei, şedea la locul său, cu ochii plecaţi, cu o mutră spăşită, întorcînd din cînd în cînd orătania care, la văpaia jarului, căpăta o frumoasă rumeneală, plăcută la vedere, şi răspîndea o aromă atît de îmbietoare, încît l-ar fi putut face să cadă în extaz pînă şi pe Catalgirone, care, în oraşul cel mare Paris, admirase cel mai mult birturile cu grătar de pe strada Oües.

Tiranul se ridicase şi umbla de colo-colo cu paşi mari, ca să alunge, după cum zicea, ispita de-a se năpusti asupra fripturii pe jumătate crudă şi de a o înghiţi cu frigare cu tot. Blazius se dusese la căruţă ca să scoată dintr-o ladă o tavă mare de cositor ce servea la ospeţele de pe scenă. Gîsca fu aşezată solemn pe tavă, împrăştiind în jurul ei, sub cuţit, un suc sîngeriu cu o aromă delicioasă.

Pasărea fu împărţită în părţi egale şi dejunul reîncepu cu noile bucate. De data aceasta nu mai era o hrană himerică şi amăgitoare. Cum foamea silise conştiinţele să tacă, nimeni nu se simţi ruşinat de felul cum lucrase Scapin. Pedantul, care era minuţios în privinţa gătitului, se scuză că n-are portocale amare să le pună tăiate în felii sub gîscan, condimentul acesta fiind obligator şi conform regulelor; dar abaterea culinară îi fu iertată din toată inima.

— Acum, cînd iată-ne sătui — spuse Tiranul, ştergîndu-şi barba cu palma — s-ar cuveni să mai chibzuim un pic şi la ce-o să facem. Nu mi-au mai rămas decît vreo trei-patru pistoli pe fundul chimirului şi slujba mea de vistiernic e pe cale să devină o sinecură. Trupa noastră a pierdut pierdut doi oameni de preţ, pe Zerbine şi pe Matamor, şi de altfel nici nu putem juca în plin cîmp pentru plăcerea corbilor, a ciorilor şi a coţofenelor. Ele n-au să-şi plătească locul, fiindcă n-au bani, în afară poate de coţofene, care, pe cît se spune, fură bani, giuvaeruri, linguriţe şi

păhăruţe de metal. Dar n-ar fi cuvinte să ne bizuim pe o asemenea reţetă. Cu calul Apocalipsului care-şi dă duhul între hulubele căruţei noatre e cu neputinţă s-ajungem la Poitiers mai repede decît în două zile. Asta e cît se poate de tragic, căci pînă atunci riscăm să crăpăm de foame sau de frig pe marginea vreunui şanţ. Gîştele nu ies în fiecare zi fripte din tufişuri.

— Ne zugrăveşti foarte bine boala — se amestecă Pedantul — dar despre leacul ei nu sufli o vorbă.

— Părerea mea — răspunse Tiranul — ar fi să ne oprim în cel dintîi sat întîlnit în cale; muncile cîmpului sau terminat. E timpul lungilor nopţi de veghe. O să ni se împrumute vreun hambar sau vreun grajd. Scapin o să bată toba înaintea uşii, făgăduind un spectacol extrordinar şi măreţ bădăranilor încremeniţi, făcîndu-le înlesnirea de a-şi plăti locul în natură. Un pui, un sfert de şuncă sau de carne, un urcior de vin vor da dreptul la băncile din faţă. Pentru celelalte, o să primim o pereche de porumbei, o duzină de ouă, o legătură de legume, o pîine de casă sau orice alte merinde asemănătoare. Ţăranii, zgîrciţi cînd e vorba de bani, dau bucuroşi bucatele pe care le au în cămară şi care nu-i costă nimic, fiindu-le dăruite de mama natură. Cu asta n-o să ne umplem punga, ci burta, lucru important, căci de burtă depinde întreaga economie şi sănătate a trupului, după cum observa cu atîta înţelepciune Menenius. Pe urmă n-o să ne mai fie greu să ajungem la Poitiers, unde ştiu un hangiu care să să ne dea pe datorie.

— Dar ce piesă o să jucăm, în caz că satul o să ne iasă la timp în cale? Tragediile şi tragicomediile ar fi de neînţeles pentru bădăranii ăştia igonaranţi ai istoriei şi ai fabulei şi care nu înţeleg nici măcar frumoasa limbă franceză. Ne-ar trebui o farsă distractivă, presărată nu cu sare fină, ci cu sare grunjoasă, cu numeroase ciomăgeli, lovituri de picior în fund, căderi caraghioase şi giumbuşlucuri comice după moda italienească. *Fanfaronadele căpitanului Matamor* s-ar fi potrivit de minune. Din păcate Matamor şi-a trăit traiul şi-o să-şi recite tiradele numai printre viermi.

Cînd Scapin tăcu, Sigognac făcu semn cu mîna că vroia să vorbească. O uşoară roşeaţă, ultimul val trimis din inimă în obraji de mîndria lui aristocratică, îi colora faţa, de obicei palidă, chiar sub aspra muşcătură a vîntului. Actorii rămaseră tăcuţi, în aşteptare.

— Dacă nu am talentul bietului Matamor, în schimb sînt aproape la fel de slab ca el. Am să-i iau rolul şi am să-l înlocuiesc cît voi putea mai bine. Vă sînt tovarăş şi vreau să vă fiu pe de-antregul. Mi-ar fi ruşine să fi profitat de zilele voastre

bune şi să vă fiu povară cînd vă aflaţi la ananghie. De altfel cui îi pasă de Sigognac pe lumea asta? Conacul ruinat mi se prăbuşeşte peste mormîntul strămoşilor. Uitarea îmi acoperă numele, odinioară glorios, iar iederea îmi şterge blazonul de pe tinda pustie a porţii. Poate că într-o bună zi cele trei berze îşi vor scutura vesele aripile argintii, şi viaţa se va reîntoarce în trista hardughie în care mi se irosea tinereţea fără speranţă. Pînă atunci, voi care mi-aţi întins mîna ca să ies din cavoul acela, primiţi-mă deschis ca pe unul de-al vostru. Eu nu mă numesc Sigognac.

Isabelle îşi puse mîna pe braţul baronului pentru a-l întrerupe; dar Sigognac nu luă în seamă aerul rugător al tinerei fete şi continuă:

— Îmi împăturesc titlul de baron şi-l pun în fundul sacului ca pe un veşmînt care nu mai poate fi purtat. Nu mi-l mai daţi. Vom vedea dacă, astfel deghizat, o să mă mai recunoască nenorocul. Aşadar, urmez lui Matamor şi-mi iau un nume de împrumut: căpitanul Fracasse!

— Trăiască Fracasse! Căpitanul Fracasse! strigă întreaga trupă, în semn de încuviinţare. Fie ca aplauzele să-l urmărească pretutindeni!

Hotărîrea aceasta, care mai întîi îi miroase pe actori, nu era luată chiar atît de în pripă după cum părea. Sigognac se gîndea de multă vreme la ea. Îl ruşina faptul că trăia ca un parazit al acestor saltimbanci de treabă care îşi împărţeau atît de mărinimoşi cu el mijloacele de trai, fără să-l facă să simtă vreodată că ar fi de prisos, şi socotea că e mai puţin nevrednic să se urce pe scenă ca să-şi cîştige cinstit porţia lui decît s-o capete în chip de trîntor, ca pe o pomană sau o raţie, de la unii mai avuţi decît el. Gîndul de-a se reîntoarce la Sigognac îi trecuse prin minte, dar îl alungase ca pe-o laşitate sau ca pe o faptă ruşinoasă. Ostaşul nu trebuie să dea înapoi cînd începe greul. De altfel, chiar dacă ar fi putut să plece, dragostea pentru Isabelle l-ar fi ţintuit locului, şi-apoi, deşi nu prea se lăsa dus de iluzii, întrezărea, în perspective vagi, tot felul de aventuri uimitoare, de schimbări şi de întîmplări fericite la care ar fi trebuit să renunţe dacă s-ar fi zăvorît din nou în conacul său.

După ce lucrurile fură astfel aranjate, calul fu înhămat la căruţă şi trupa porni mai departe. Masa bună îi reînsufleţise, şi toţi în afara de Dădacă şi Sérafine, care nu mergeau cu plăcere pe jos, urmau căruţa ca să mai uşureze biata gloabă. Isabelle se sprijinea de braţul lui Sigognac, spre care îşi îndrepta pe furiş privirea înduioşată, fiind sigură că numai din dragoste pentru ea tînărul luase hotărîrea de a se face actor, lucru atît de nepotrivit

cu mîndria unei persoane de neam mare. Ea ar fi vrut să-l dojenească pentru asta, dar nu se simţea în stare să-l mustre pentru o mărturie a devotamentului, pe care l-ar fi împiedicat s-o dovedească dacă i-ar fi stat în puteri, căci făcea parte dintre femeile acelea care uită de ele cînd iubesc şi nu văd decît interesele iubitului. După cîtva timp, simţindu-se cam obosită, Isabelle se urcă din nou în căruţă şi se ghemui sub o pătură, lîngă Dădacă.

De fiecare parte a drumului se întindea cît vedeai cu ochii cîmpia albită de zăpadă; nicăieri, nici urmă de tîrg, de sat sau de cătun.

— Spectacolul nostru e tare nesigur — spuse Pedantul după ce îşi plimbă privirea de jur împrejur, pînă departe. Spectatorii nu prea par să se înghesuie şi încasările de carne sărată, păsări şi legături de ceapă cu care Tiranul ne aţîţa pofta mi se par compromise. Nu văd nici un horn din care să iasă fum. Oricît m-aş uita de departe, nu se vede nici urmă de sat.

— Ai puţină răbdare, Blazius — răspunse Tiranul. Locuinţele înghesuite strică aerul şi e sănătos ca satele să fie mai răsfirate.

— Dacă-i pe-aşa, cei din partea locului n-au a se teme de molime, de ciumă neagră, de pîntecăraie, de holeră, de friguri şi de vărsat, care, după spusele medicilor, se trag din îngrămădirea oamenilor pe aceleaşi locuri. Tare mă tem, dacă lucrurile or să meargă tot aşa, că bravul nostru căpitan Fracasse n-o să debuteze prea curînd.

Pe cînd vorbeau astfel, înserarea cobora grăbită şi, sub o deasă perdea de nori plumburii, abia dacă se mai desluşea o slabă licărire purpurie arătînd locul unde apunea soarele, plictisit să mai lumineze priveliştea aceasta palidă, şi mohorîtă, punctată de corbi.

Un vînt îngheţat întărise şi lustruise zăpada. Biata mîrţoagă bătrînă înainta cu greu; la cea mai uşoară pantă copitele îi alunecau şi degeaba îşi înţepenea ca pe nişte pari picioarele zdrelite, degeaba se lăsa pe crupa ei slăbănoagă, căci greutatea căruţei o împingea înainte, deşi Scapin, care mergea alături, ţinea hăţul. În ciuda gerului, sudoarea şiroia pe picioarele ei firave şi pe coastele-i descărnate, preschimbîndu-se în spumă albă sub frecarea hamurilor. Plămînii îi gîfîiau ca nişte joale. Spaime nelămurite îi holbau ochii albaştri, care păreau că văd fantome, şi uneori încerca să dea înapoi ca oprită de-o piedică invizibilă. Trupul, clătinîndu-se parcă de beţie, i se izbea cînd de o hulubă cînd de alta. Mîrţoaga îşi sălta capul, descoperindu-şi gingiile, apoi îl cobora ca şi cum ar fi vrut să muşte zăpada. Îi

sosise ceasul de pe urmă şi-şi dădea duhul pe picioare ca un cal de treabă cum fusese. În cele din urmă se prăbuşi apoi, după o slabă lovitură de copite dată parcă pentru a se apăra împotriva morţii, se lungi pe o parte ca să nu se mai ridice.

Înspăimîntate de brusca zdruncinătură care fusese cît pe ce să le arunce din căruţă, femeile începură să ţipe de disperare. Actorii le săriră în ajutor şi le scoaseră imediat de la greu. Léonarde şi Sérafine n-aveau nici o rană, dar din pricina izbiturii puternice şi a spaimei, Isabelle leşinase. Sigognac o scoase în braţe din căruţă, nemişcată şi fără simţire, pe cînd Scapin pipăia urechile calului, ce zăcea la pămînt, turtit de parc-ar fi fost tăiat din hîrtie.

— E mort de-a binelea — spuse Scapin, ridicîndu-se cu un aer descurajat. Urechile îi sînt reci şi pulsul venei auriculare nu-i mai bate.

— Aşadar, o să fim nevoiţi să ne înhămăm la funiile astea ca vitele de povară sau ca marinarii care trag de pe mal o barcă! exclamă jalnic Leandru. Oh, blestemată fie ideea care m-a îndemnat să mă fac actor.

— Ai şi găsit momentul să te văicăreşti şi să jeleşti! mugi Tiranul, plictisit de bocetele acestea nelalocul lor. Să gîndim, ca nişte oameni gata să facă faţă la ce trebuie făcut, şi să ne uităm mai întîi dacă draga de Isabelle nu e cumva lovită serios. Dar iat-o că deschide ochii şi-şi vine-n fire, datorită îngrijirilor lui Sigognac şi ale doamnei Léonarde. Deci trebuie ca trupa să se împartă în două cete. Una o să rămînă lîngă căruţă, cu femeile, cealaltă o să se împrăştie pe cîmp, după ajutor. Noi nu sîntem ruşi, deprinşi cu iernile scitice, ca să hibernăm aici pînă mîine dimineaţă în zăpadă. N-avem blănuri pentru asta şi zorile ne-ar găsi betegi, îngheţaţi şi albi de chiciură ca nişte fructe zaharisite. Hai, căpitane Fracasse, Leandru, şi tu, Scapin, care sînteţi mai uşori şi aveţi picioare iuţi ca Ahile Peleanul! Luaţi-o din loc! Goniţi ca nişte mîţe jigărite şi aduceţi-ne repede întărituri. Blazius şi cu mine o să stăm de pază lîngă bagaje.

Cei trei numiţi se pregăteau să plece, deşi nu-şi puneau speranţe în reuşita expediţie lor, căci noaptea era neagră ca un fund de ceaun şi numai sclipirea zăpezii le îngăduia să se călăuzească; dar întunericul, dacă şterge lucrurile, în schimb scoate la iveală luminile, şi o steluţă roşietică prinse să licărească la poalele unei costişe destul de depărtată de drum.

— Iată astrul salvator, steaua pămîntească la fel de plăcută călătorilor rătăciţi pe cît e steaua polară pentru navigatorii *in periculo maris*[1] — spuse Pedantul. Steaua aceasta care licăreşte

[1] În primejdie pe mări (în limba latină în text.

blînd e o lumînare sau o lampă aşezată la o fereastră; asta presupune o cameră bine închisă şi caldă, făcînd parte dintr-o casă locuită mai degrabă de fiinţe omeneşti şi civilizate decît de lestrigoni sălbatici. Fără îndoială că acolo se află în vatră văpaia unui foc bun şi că deasupra focului se află o oală în care fierbe o supă grasă. O, plăcută vedenie care îmi face imaginaţia să-şi lingă buzele şi pe care o stropesc în minte cu două-trei clondire cu vin de soi şi drapate, după moda antică, în pînze de păianjen.

— Vorbeşti anapoda, prietene Blazius — zise Tiranul. Frigul, îngheţîndu-ţi miezul cerebral sub ţeasta ta pleşuvă, te face să vezi năluci jucîndu-ţi pe dinaintea ochilor. Totuşi, în delirul tău e şi ceva adevărat: luminiţa aceea presupune o casă locuită. Asta schimbă planul nostru de luptă. Ne vom îndrepta toţi spre farul salvator. N-aş crede ca în noaptea asta să treacă tîlhari pe drumul acesta pustiu, ca să ne fure pădurea, piaţa şi salonul. Să-şi ia fiecare ţoalele lui. Bocceaua nu-i prea grea. Mîine o să ne întoarcem să căutăm căruţa. De altfel am şi început să îngheţ şi nu-mi mai simt vîrful nasului.

Actorii porniră la drum: Isabelle se rezema de braţul lui Sigognac, Leandru o sprijinea pe Sérafine, Scapin o tîra după el pe Dădacă, iar Blazius şi Tiranul formau avangarda. Tăiară drept peste cîmp, spre lumină, opriţi uneori de tufe sau de gropi şi afundîndu-se pînă la genunchi în zăpadă. În sfîrşit, după multe căderi, trupa ajunse la un fel de clădire mare, împrejmuită de ziduri lungi cu poartă pentru căruţe şi care semăna a fermă pe cît se putea judeca în întuneric. În zidul negru, lampa decupa un pătrat luminos, dînd la iveală geamurile unei mici ferestre ale cărei obloane nu fuseseră încă trase.

Simţind apropierea străinilor, cîinii de pază începură să se mişte şi să dea glas. În tăcerea nopţii puteau fi auziţi cum aleargă, sar şi se necăjesc dincolo de zid. Paşi şi voci omeneşti se amestecară cu hămăiturile lor. Curînd, întreaga fermă se trezi.

— Voi rămîneţi pe loc, ceva mai încolo — spuse Pedantul. Cum sîntem numeroşi, i-am speriat poate pe oamenii ăştia de treabă, care ne-ar putea lua drept o bandă de tîlhari dornici să dea năvală peste penaţii lor rustici. Eu, fiindcă sînt bătrîn şi am o înfăţişare părintească şi blîndă, am să bat singur în poartă şi-am să încep tocmelile. De mine n-au să se teamă.

Sfatul era înţelept şi fu urmat. Blazius, cu arătătorul lui cocîrjat, ciocăni în poartă care se întredeschise ca să se deschidă apoi larg. Atunci, din locurile unde se aflau cu picioarele înfipte în zăpadă actorii văzură un spectacol destul de inexplicabil şi de uimitor. După ce schimbară cîteva cuvinte, cu neputinţă de auzit pentru cei ce-i priveau, Pedantul şi fermierul, care îşi ridicase

lampa ca să lumineze chipul celui venit să-l tulbure astfel, începură să gesticuleze într-un fel ciudat şi să se năpustească unul asupra altuia îmbrăţişîndu-se, aşa cum se obişnuieşte la teatru în secenele de recunoaşteri.

Încurajaţi de priveliştea aceasta din care nu înţelegeau nimic, dar pe care, după pantomima ei călduroasă, o socoteau favorabilă şi cordială, actorii se apropiară timizi, luînd o înfăţişare jalnică şi modestă, aşa cum se cuvine unor călători aflaţi la ananghie atunci cînd se roagă pentru găzduire.

— Hei! Apropiaţi-vă fără teamă! strigă Pedantul, cu glas vesel. Ne aflam la unul de-ai noştri, la un drăguţ al lui Thespis, la un favorit al Taliei, muza comică, într-un cuvînt la vestitul Bellombre, atît de aplaudat odinioară la curte şi în oraş, ca să nu mai putem la socoteală provincia. Cunoaşteţi cu toţii gloria lui neasemuită. Binecuvîntaţi întîmplarea care ne-a îndrumat drept spre sihăstria filozofică unde eroul acesta al teatrului se odihneşte pe laurii săi.

— Intraţi, doamnelor şi domnilor! spuse Bellombre, înaintînd spre actori cu o politeţe plină de graţie şi arătînd a om care nu a uitat purtările alese sub straiele ţărăneşti. Vîntul rece al nopţii v-ar putea vătăma preţioasele gîtlejuri şi oricît de modestă mi-ar fi locuinţa, vă veţi simţi mai bine în ea decît în aer liber.

E lesne de înţeles că tovarăşii lui Blazius nu se lăsară prea mult rugaţi şi că intrară în fermă, încîntaţi de aventura care, altminteri, n-avea în ea nimic extraordinar în afară de hazardul întîlnirii. Blazius făcuse parte din trupa în care se găsea şi Bellombre şi, cum rolurile lor nu-i puseseră în rivalitate, se preţuiseră şi deveniseră buni prieteni datorită gustului lor comun pentru preasfîntul clondir. Bellombre, pe care o viaţă extrem de agitată îl aruncase în teatru, părăsise scena după ce moştenise, la moartea tatălui său, ferma aceasta şi acareturile ei. Cum rolurile jucate de el cereau tinereţe, nu se necăjise de loc dispărînd înainte ca zbîrciturile să-i semneze concedierea pe frunte. Lumea îl credea de multă vreme mort, iar bătrînii amatori de teatru îi descurajau pe tinerii actorii amintindu-l mereu.

Sala în care intrară actorii era destul de încăpătoare şi, ca în cele mai multe ferme, servea totodată şi drept dormitor, şi drept bucătărie. O vatră cu horn uriaş, al cărei prichici era împodobit cu o fîşie decolorată de atlaz verde, ocupa unul din pereţi. O boltă de cărămizi, arcuită pe zidul galben-fumuriu şi lucios, indica gura cuptorului, închisă în momentul acela cu o placă de tablă. Pe nişte enorme bare de fier ale căror capete semi-sferice şi goale puteau adăposti strachinile, ardeau trosnind vesel patru

sau cinci buşteni uriaşi, mai degrabă trunchiuri de copaci. Vîlvătaia acestui foc straşnic răspîdea în încăpere o lumină atît de vie, încît lampa ar fi fost de prisos; lumina aceasta scotea la iveală din întuneric un pat gotic care dormea tihnit pe după perdelele lui, aluneca în fire strălucitorare de-a lungul bîrnelor înnegrite ale tavanului, arunca umbre lungi şi ciudate la picioarele mesei din mijlocul odăii şi aprindea sclipiri brusce pe rotunjimile vaselor şi tacîmurilor rînduite pe bufet sau agăţate pe pereţi.

În colţul de lîngă fereastră, două sau trei volume aruncate pe-o măsuţă de lemn sculptat arătau că stăpînul casei nu se ţărănise de tot şi că îşi petrecea cu cititul, amintire din vechea lui meserie, răgazurile lungilor seri de iarnă.

Dezmorţiţi de atmosfera aceasta caldă şi de primirea ospitalieră, întreaga trupă se simţea la largul ei. Culorile roze ale vieţii reapărură pe feţele palide şi pe buzele crăpate de ger. Veselia lumina ochii mai adineauri stinşi, iar speranţa îşi înălţa capul. Zeul acela saşiu, schiop şi cicălitor, numit Ghinion, se plictisise pînă la urmă să persecute ceata rătăcitoare şi, îmbunat fără doar şi poate de moartea lui Matamor, binevoia să se mulţumească cu acestă slabă pradă.

Bellombre îşi chemase slugile, care acoperiră faţa de masă cu farfurii şi ulcele pîntecoase, spre marea bucurie a lui Blazius, însetat din născare şi a cărui sete era mereu trează chiar şi în ceasurile nopţii.

— Vezi cît de logic erau gîndite presupunerile mele cu privire la luminiţa roşie — îi spuse el Tiranului. Ele nu erau nici miraje, nici fantome. Un abur gros se ridică învîrtejindu-se din supa dăruită din belşug cu varză, napi şi alte legume. Vinul roşu şi limpede, scos proaspăt din beci, musteşte în căni, încununat de spumă trandafirie. Focul arde cu atît mai zglobiu, cu cît gerul se înteţeşte afară. Şi, în plus, îl avem ca gazdă pe marele, pe ilustrul, pe niciodată îndeajuns de lăudatul Bellombre, floarea şi crema actorilor trecuţi, prezenţi şi viitori, aceasta fie spus fără dorinţa de a umbri talentul nimănui.

— Fericirea noastră ar fi deplină dacă bietul Matamor s-ar afla aici — oftă Isabelle.

— Dar ce necaz l-a lovit? întrebă Bellombre, care-l cunoştea pe Matamor din renume.

Tiranul îi povesti tragica întîmplare a căpitanului rămas în zăpadă.

— Dacă n-am fi avut norocul să dăm de un vechi şi bun camarad, în noaptea asta ne-ar fi lovit aceeaşi năpastă şi pe noi.

Am fi fost găsiţi degeraţi ca marinarii în bezna şi gheţurile Crimeriene.

— Şi-ar fi fost mare păcat — spuse galant Bellombre, aruncînd o ocheadă Isabellei şi Sérafinei. Dar aceste tinere zeiţe ar fi topit fără îndoială zăpada şi ar fi dezmorţit natura cu focul din privirile lor.

— Atribui prea multă putere ochilor noştri — răspunse Sérafine. Ei n-ar fi fost în stare să încălzească nici măcar o inimă în bezna aceasta lugubră şi glacială. Lacrimile gerului ar fi stins flăcările dragostei.

Pe cînd cinau, Blazius îl informă pe Bellombre despre starea în care se afla trupa. Acesta nu păru de loc mirat.

— Norocul în teatru e şi mai femeie, şi mai plin de toane decît norocul în lume — răspunse el. Roata lui se învîrteşte atît de repede, încît abia dacă poate să se ţină pe picioare cîteva clipe. Dar, dacă i se întîmplă adeseori să cadă, se urcă iar, cu pas sprinten, şi-şi regăseşte curînd echilibrul. Mîine am să trimit oamenii cu nişte cai de povară să v-aducă aici căruţa şi-o să facem un teatru în şură. Nu departe de fermă se află un tîrg mărişor, care o să ne asigure spectatorii. Şi dacă reprezentaţia nu e de ajuns, în fundul vechii mele pungi de piele dorm cîţiva pistoli, mai arătoşi decît biletele de intrare şi, pe Apolo, n-o să-i las pe bătrînul Blazius şi pe prietenii săi la ananghie.

— Văd că eşti mereu acelaşi mărinimos Bellombre — spuse Pedantul — şi că nu te-au ruginit ocupaţiile rurale şi bucolice.

— Nu — răspunse Bellombre. Lucrîndu-mi ogoarele, nu-mi las creierul în paragină. Îi recitesc pe vechii autori în colţul vetrei, cu picioarele pe grătar, şi răsfoiesc piesele minţilor luminate ale vremii noastre, pe care mi le pot procura în surghiunul meu. Ca să-mi treacă vremea, studiez rolurile ce mi se potrivesc şi observ că nu eram decît un biet înfumurat pe vremea cînd mă aplaudau în scenă fiindcă aveam glas sonor, înfăţişare chipeşă şi picior frumos. Pe atunci nu mă îndoiam de arta mea şi mă repezeam la toate fără să cuget, ca o cioară care doboară nuci. Prostia publicului mi-a făcut succesul.

— Doar marele Bellombre poate să vorbeasacă aşa despre sine însuşi — spuse Tiranul, curtenitor.

— Arta-i lungă, viaţa-i scurtă — continuă fostul actor — mai ales pentru artistul nevoit să-şi exprime gîndurile prin mijlocirea propriei lui persoane. Eram pe cale să devin talentat, dar îmi creştea şi burta, lucru ridicol pentru rolurile mele de amant tenebros şi de amorez tragic. N-am vrut să aştept ziua cînd două slugi de-ale teatrului aveau să mă ridice de subsuori dacă rolul m-ar fi silit să m-arunc la picoarele prinţesei spre a-i

declara amorul meu, sughiţînd asmatic şi dîndu-mi peste cap ochii lăcrimoşi. Am profitat de moştenirea ivită şi m-am retras în glorie, nevrînd să-i imit pe încăpăţînaţii care sînt alungaţi de pe scenă cu ajutorul cotoarelor de măr, al cojilor de portocală şi al ouălor răscoapte.

— Te-ai purtat ca un înţelept, Bellombre, deşi plecarea ta a fost prea timpuriu şi-ai mai fi putut rămîne încă zece ani în teatru — spuse Blazius.

— Într-adevăr, Bellombre, deşi cu faţa arsă de aerul de la ţară, îşi păstrase înfăţişarea măreaţă; ochii lui, deprinşi să exprime pasiunile, se însufleţeau şi se umpleau de lumină la focul discuţiei. Nările-i largi şi bine croite fremătau. Buzele i se deschideau uşor, lăsînd să se vadă nişte dinţi cu care şi o femeie cochetă s-ar fi mîndrit. Bărbia, tăiată de o gropiţă, i se ridica mîndră; părul bogat, în care străluceau cîteva fire argintii, i se unduia în bucle dese pînă pe umeri. Bellombre era încă un bărbat nespus de frumos.

Blazius şi Tiranul continuară să bea în tovărăşia lui Bellombre. Actriţele se retraseră într-o cameră în care argaţii aprinseseră un foc straşnic. Sigognac, Leandru şi Scapin se culcară într-un colţ al grajdului, pe cîteva braţe de fîn proaspăt, apăraţi împotriva gerului de calda răsuflare a vitelor şi de păturile de cai.

Pe cînd unii beau şi ceilalţi dorm, să ne întoarcem la căruţa părăsită şi să vedem ce s-a întîmplat cu ea.

Calul zăcea între hulube. Doar picioarele i se înţepeniseră ca nişte pari, pe cînd capul, lungit pe pămînt, se odihnea printre şuviţele coamei ale cărei sudori, la vîntul rece al nopţii, se preschimbaseă în ţurţuri de gheaţă. Golul ochilor sticloşi se adîncea tot mai mult, iar falca lui slabă părea desprinsă de ţeastă.

Zorile începeau să mijească; printre două lungi şuviţe de nori, soarele de iarnă îşi arăta jumătatea de disc de-un alb plumburiu şi-i revărsa lumina palidă peste cenuşiul peisajului pe care se desenau, în linii de-un negru funebru, scheletele copacilor. Pe albul zăpezii ţopăiau cîţiva corbi care, mînaţi de instinct, se apropiau prevăzători de animalul mort, temîndu-se de vreo primejdie, capcană sau cursă, căci masa nemişcată şi sumbră a căruţei îi neliniştea; şi-şi spuneau în limba lor croncănitoare că în drăcovenia asta ar fi putut prea bine să se ascundă vreun vînător la pîndă, căci corbii nu sînt chiar de lepădat într-o oală cu ciorbă. Ei înaintau în salturi, aţîţaţi de poftă; şi se dădeau înapoi alungaţi de teamă, dansînd un fel de pavană ciudată. Unul mai îndrăzneţ se desprinse din cîrd, îşi

scutură de două-trei ori aripile grele, se săltă de la pămînt şi se lăsă pe capul calului. Îşi şi plecase ciocul ca să înţepe şi să golească ochii stîrvului, cînd se opri deodată, îşi zburli penele şi păru că ascultă.

Un pas greoi scîrţîia pe zăpadă, departe, pe drum şi zgomotul acesta pe care urechea omului poate că nu l-ar fi prins, răsuna clar în auzul ascuţit al corbului. Pericolul nu era imediat şi pasărea neagră nu-şi părăsi locul, dar rămase atentă. Paşii se apropiau şi, curînd silueta vagă a unui om purtînd ceva în spate se schiţă în negura dimineţii. Corbul socoti că e mai înţelept să se retragă şi-şi luă zborul scoţînd un croncănit prelung ca să-şi anunţe tovarăşii de primejdie.

Întregul stol zbură către copacii din apropiere, scoţînd strigăte răguşite şi stridente. Omul ajunsese lîngă căruţă şi, mirat că dă în mijlocul drumului de o haraba fără stăpîn la care se afla înhămat un animal, care, ca iapa lui Roland, avea marele cusur de-a fi mort, se opri şi aruncă în jurul lui o privire furişă şi prevăzătoare.

Ca să cerceteze mai bine căruţa întîlnită în drum, el îşi lăsă jos povara. Aceasta se ţinu singură pe picioare şi începu să umble, căci era o fetiţă de vreo doisprezece ani care, din pricina mantiei lungi ce o acoperea din creştet pînă în tălpi atunci cînd stătea ghemuită de umerii tovarăşului ei, putea fi luată drept un cufăr sau o desagă. Nişte ochi negri şi înfriguraţi ardeau cu văpaie întunecată pe sub cutele pînzei ce îi acoperea capul, ochi întru totul asemănători cu ai Chiquitei. Un şirag de perle punea cîteva licăriri de lumină pe umbra gîtului său negricios, şi cîteva cîrpe răsucite ca sforicelele, în contrast cu încercarea aceasta de lux, se încolăceau în jurul picioarelor ei goale.

Era, într-adevăr, Chiquita în persoană, iar tovarăşul ei nu era altul decît Agostin, tîlharul cu manechinele: sătul să-şi ducă mai departe nobila meserie pe drumuri pustii, el pornit spre Paris, unde toate talentele îşi găsesc întrebuinţare, călătorea noaptea şi se ascundea ziua, aşa cum fac toate fiarele puse pe ucis şi prădat. Fetiţa, zdrobită de oboseală şi pătrunsă de frig, nu mai putuse să meargă, cu tot curajul ei, şi Agostin, căutînd un adăpost, o ducea cum îşi duceau Homer sau Belizarie călăuza, cu singura deosebire că el nu era de loc orb, ba dimpotrivă, se bucura de o vedere de linx, care, după cum pretinde Pliniu cel Bătrîn, vede lucrurile prin ziduri.

— Ce-o mai fi şi asta? îi spuse Agostin Chiquitei. De obicei noi oprim căruţele, şi acum, o căruţă ne opreşte pe noi. Atenţie, să nu fie plină de călători care să ne ceară banii sau viaţa.

— Nu-i nimeni înăuntru — răspunse Chiquita, care îşi vîrîse capul sub coviltirul căruţei.

— Poate că tot o fi ceva — continuă tîlharul. Să cercetăm. Şi, scotocind prin despărţiturile chimirului, scoase de acolo un amnar, cremene şi iască; făcîndu-şi astfel rost de foc, el aprinse un felinar orb pe care şi-l lua totdeauna în explorările nocturne, căci zorile nu pătrunseseră încă în interiorul întunecat al căruţei. Chiquita, pe care speranţa prăzii o făcuse să-şi uite oboseala, se strecură în căruţă, îndreptînd firul de lumină spre lucrurile cu care era încărcată; dar nu văzu decît nişte vechi pînze zugrăvite, nişte accesorii de carton şi cîteva zdrenţe fără nici o valoare.

— Caută bine, dragă Chiquita — spuse tîlharul, mereu la pîndă. Scotoceşte coburii şi tolbele atîrnate de loitre.

— Nu găsesc nimic, absolut nimic care să merite osteneala de a fi luat. Ia stai! Uite o pungă care sună a metal.

— Dă-o repede încoace! zise Agostin, apropiind felinarul ca să cerceteze obiectul găsit. Pe coarnele şi pe coada lui Lucifer! Avem ghinion! Trăgeam nădejde să găsesc bani adevăraţi, şi n-am găsit decît nişte fise de aramă şi de plumb poleit. Oricum, să folosim întîmplarea asta odihnindu-ne un pic, adăpostindu-ne de vînt sub coviltirul căruţei. Bietele tale picioruşe însîngerate nu te mai pot duce, într-atît e drumul de greu şi de lung. Culcă-te sub pînzele asta şi-o să dormi un ceas-două. Eu stau de pază şi, dacă s-o ivi vreo primejdie, vom fi repede gata.

Chiquita se ghemui cum putu mai bine în fundul căruţei, trăgînd peste ea vechile decoruri, ca să se mai încălzească un pic, şi adormi curînd. Agostin rămase pe capră, cu navaja deschisă lîngă el, la îndemînă cercetînd împrejurimile cu privirea aceea lungă a tîlharului, căruia nu-i scapă nici un lucru suspect. Pe cîmpul pustiu domnea tăcerea cea mai adîncă. Pe clinurile coastelor depărtate, petale de zăpadă se desluşeau şi sclipeau în lumina palidă a zorilor, ca nişte fantome albe sau ca nişte lespezi de marmură într-un cimitir. Dar toate acestea zăceau în cea mai liniştitoare neclintire. În ciuda voinţei şi a robusteţei lui de fier, Agostin simţea că-l doboară somnul. De cîteva ori pleoapele i se şi închiseseră, dar el deschisese ochii cu o bruscă hotărîre; privind printre gene, lucrurile începuseră să se încurce şi el nu-şi mai dădea seama de ce vedea în faţa ochilor, cînd, prin negurile unui început de vis, i se păru că o suflare umedă şi caldă îi aburea obrajii. Agostin se trezi şi ochii lui pe jumătate deschişi întîlniră două pupile fosforscente.

— Lupii nu se mănîncă între ei, puişorule — şopti tîlharul. N-ai tu destui colţi în fălci ca să mă muşti pe mine.

Şi, cu o mişcare mai repede ca gîndul, el strînse cu mîna stîngă gîtlejul fiarei, iar cu dreapta prinse navaja pe care i-o împlîntă în inimă pînă la plăsele.

Totuşi, cu toată victoria lui, Agostin socoti locul neprielnic de mas şi o trezi pe Chiquita, care nu se sperie de loc cînd văzu lupul mort, întins în drum.

— E mai bine s-o ştergem — spuse tîlharul. Hoitul ăsta atrage lupii, care sînt mai ales turbaţi de foame la vremea zăpezilor, cînd nu găsesc nimic de înflulecat. Aş mai ucide cîţiva, cum l-am ucis şi pe ăsta, dar pot veni cu zecile şi, dacă adorm, mi-ar fi neplăcut să mă trezesc în burta unei jivine. După ce m-ar înghiţi pe mine, pe tine, ciocîrlio, cu oscioarle tale fragede, te-ar da gata dintr-o îmbucătură. Hai, ridică-te şi s-o ştergem cît mai repede. Stîrvul ăsta o să le dea de lucru. Acum ai să poţi umbla, nu-i aşa?

— Da — răspunse Chiquita, care nu era un copil răsfăţat, crescut în puf. Puiul ăsta de somn mi-a redat puterile. Sărmane Agostin, n-o să mai fii silit să mă cari în spate ca pe-o povară neplăcută. Şi-apoi, cînd picioarele n-au să mai vrea să mă ducă — adăugă ea cu o energie sălbatică — taie-mi gîtlejul cu cuţitul şi aruncă-mă în şanţ. Am să-ţi mulţumesc pentru asta.

Tîlharul cu manechinele şi fetiţa se îndepărtară cu paşi grăbiţi şi, după cîteva minute, pieriră în întuneric. Liniştiţi de plecarea lor, corbii coborîră de pe copacii apropiaţi, se năpustiră asupra stîrvului gloabei şi-şi începură ospăţul cu mortăciuni. Doi sau trei lupi se iviră curînd ca să-şi ia partea din chilipirul aflat la îndemînă, fără să se sinchisească de bătăile din aripi, de croncăniturile şi de loviturile cu ciocul ale negrilor lor comeseni. Patrupedele şi păsările lucrară cu atîta rîvnă, încît, peste puţin, calul, curăţat pînă la oase, apăru în lumina dimineţii în stare de schelet, preparat parcă de nişte felceri veteriari. Din el mai rămăseseră doar coada şi copitele.

Cînd se lumină de-a binelea, Tiranul, însoţit de-un argat de la fermă, veni să ia căruţa. El se împiedică de cadavrul pe jumătate devorat al lupului şi văzu între hulube, sub hamurile neatinse nici de colţi, nici de ciocuri, scheletul bietului dobitoc. Săculeţul cu fise îşi împrăştia falsele monede pe drum, iar zăpada arăta, întipărite cu grijă, urmele, unele mari altele mici, care se îndreptau spre căruţă şi apoi se depărtau.

— Pare-se că la carul lui Thespis au fost azi-noapte tot felul de oaspeţi — spuse Tiranul. O, prea fericită întîmplare care ne-a silit să ne întrerupem odiseea comică, nu găsesc destule cuvinte ca să te binecuvîntez! Datorită ţie am evitat lupii cu două picioare şi cu patru labe, la fel, dacă nu chiar şi mai primejdioşi.

Ce ospăț-ar fi însemnat pentru ei carnea fragedă a unor puicuțe ca Isabelle și Sérafine, ca să nu mai vorbim de bătrîna noastră cu pielea tăbăcită!

Pe cînd Tiranul filozofa pentru sine, argatul lui Bellombre descurca hamurile căruței și înhăma calul pe care-l adusese, deși animalul fornăia de frică la vederea, înspăimîntătoare pentru el, a scheletului, și a mirosul de fiară al lupului care pătase zăpada cu sîngele lui.

Căruța fu adăpostită în curtea fermei sub un șopron. Din ea nu lipsea nimic, ba chiar se găsea și ceva în plus: un cuțitaș din cele meșterite la Albaceite, picat din buzunarul Chiqutei în timpul scurtului ei somn și pe a cărui lamă ascuțită se afla scris în limba spaniolă deviza aceasta amenințătoare:

Cuando esta vivora pica,
No bay remedio en la botica[1].

Descoperirea aceasta misterioasă dădu mult de gîndit Tiranului și-o tulbură pe Isabelle, care, fiind nițeluș superstițioasă, vedea cu ușurință semne bune sau rele în întîmplările mărunte, neobservate de ceilalți sau socotite fără valoare de ei. Tînăra femeie vorbea un pic castiliana, ca toți oamenii cu oarecare învățătură din vremea aceea, și înțelegea sensul îngrijorător al inscripției.

Scapin plecase spre tîrg, îmbrăcat în frumosul său costum cu dungi roz și albe, cu gulerul mare bine plisat și scrobit, cu toca trasă pe ochi, cu mantia prinsă pe umăr, cu ținuta falnică și triumfătoare. Mergea izbind toba cu genunchiul, cu o mișcare ritmică și automată care-l făcea să semene grozav a ostaș, căci, într-adevăr, Scapin fusese oștean înainte de a se fi făcut actor. Cînd ajunse în piața bisericii, însoțit de cîțiva ștrengari care se și luaseră după el, fermecați de ciudatele lui veșminte, el își potrivi toca, tropăi din picioare și, izbind cu bețișorul pielea de măgar, făcu să se audă un duruit atît de scurt, atît de măreț, atît de poruncitor, încît ar fi trezit morții la fel de bine ca și trîmbița Judecății de Apoi. Închipuiți-vă ce efect avu asupra celor vii. Toate ferestrele și ușile se deschiseră împinse parcă de un singur resort. Și se iviră în cadrul lor mulțime de capete îmbrobodite, aruncînd priviri curioase și speriate spre piață. Un al doilea duruit, ca o salvă de flinte și grav ca un tunet, goli casele în care nu mai rămaseră decît bolnavii, cei căzuți la pat și lăuzele. În

---

[1] Cînd vipera asta te-nțeapă,
Nici un leac nu te mai scapă.

cîteva minute, tot satul adunat forma un cerc larg în jurul lui Scapin. Ca să-şi fascineze şi mai mult publicul, vicleanul Scapin mai bătu de cîteva ori toba atît de repede, de precis şi de îndemînatic, încît beţele nu se mai vedeau, deşi încheieturile mîinilor păreau că nu i se mişcă. De cum văzu gurile sătenilor larg căscate luînd forma aceea de O, care, după meşterii pictori, în caietele lor de caractere, reprezintă suprema expresie a mirării, el îşi încetă brusc bătăile tobei, apoi, după o clipă de tăcere, începu cu un glas chelălăitor, căruia îi schimba într-un mod uluitor intonaţiile, următorul discurs emfatic şi burlesc:

— Astă-seară, ocazie unică! Mare spectacol! Reprezentaţie extraordinară! Celebrii actori din trupa umblătoare condusă de domnul Irod, care au avut cinstea să joace în faţa unor capete încoronate şi-a unor prinţi de sînge, aflîndu-se în trecere pe aici, vor juca numai de data aceasta, căci sînt aşteptaţi la Paris, unde îi doreşte curtea, o piesă minunat de distractivă şi de hazlie, intitulată *Fanfaronadele căpitanului Fracasse!* Costume noi, joc de scenă nemaivăzut şi ciomăgeli bine puse la punct, cele mai distractive din lume. La sfîrşitul spectacolului, domnişoara Sérafine va dansa moresca îmbogăţită cu multe figuri după ultima modă, acompaniindu-se cu tamburina bască, pe care o mînuieşte mai bine decît orice gitană din Spania. Va fi un spectacol grozav de hazliu. Reprezentaţia va avea loc în şura lui jupîn Bellombre, amenajată în acest scop şi prevăzută din belşug cu bănci şi făclii. Muncind mai degrabă pentru glorie decît pentru cîştig, n-o să primim numai bani, ci felurite produse şi merinde de la cei ce n-au parale. Spune-ţi asta la toată lumea!

Terminîndu-şi discursul, Scapin bătu în tobă cu atîta furie, în chip de peroraţie, încît vitraliile bisericii tremurară în reţeaua lor de plumb, iar cîţiva cîini o luară la goană urlînd, mai speriaţi decît dacă ar fi avut nişte tingiri legate de coadă.

La fermă, actorii, ajutaţi de Bellombre şi de agaţii lui, îşi începuseră treaba. În fundul grajdului, cîteva scînduri aşezate pe nişte butii formau scena. Trei sau patru bănci împrumutate de la cîrciumă serveau drept banchete; dar, pentru preţul plătit, nu li se putea pretinde să fie umplute cu lînă şi îmbrăcate în catifea. Păienjenii ţesători îşi luaseră sarcina de a împodobii tavanul, şi largile ochiuri ale pînzei lor atîrnau de la o bîrnă la alta.

Care tapiţer, fie el chiar de la curte, ar fi fost în stare să facă, fie din mătase chinezească, un tapet mai fin, mai gingaş, o ţesătură mai diafană? Pînzele acestea atîrnate semănau cu flamurile armoniale ce se văd la adunăturile cavalereşti şi ale ordinelor regale. Priveliştea era deosebit de aleasă pentru orcine s-ar fi putut bucura, în gînd, să facă apropierea aceasta.

Boii şi vacile, cărora li se pusese aşternut curat, se minunau de harababura aceasta neobişnuită şi întorceau adeseori capetele în ieslele lor, privind lung spre scena unde actorii se agitau repetînd piesa, ca să-i arate lui Sigognac intrările şi ieşirile.

— Primii mei paşi pe scenă au drept spectatori viţei şi vite cornute — spuse baronul, rîzînd. Ar exista motive să mă simt jignit în amorul-propriu, dacă l-aş avea.

— Şi n-o să fie ultima oară cînd o să ai un asemenea public — răspunse Bellombre. În sală există întotdeauna dobitoci şi soţi.

Pentru un începător, Sigognac juca binişor şi era lucru vădit că se va forma repede. Avea glas potrivit pentru scenă, memorie sigură şi o minte destul de cultivată ca să-i adauge rolului replicile acelea ocazionale care dau viaţă jocului. Doar pantomima îl cam stînjenea, fiindcă era amestecată cu numeroase lovituri de ciomag, care-l făceau să se revolte, deşi erau date cu ciomege din pînză vopsită şi umplută cu cîlţi; cunoscîndu-i rangul, colegii îl cruţau pe cît puteau, şi totuşi el se mînia fără voie, strîmbîndu-se cumplit, încruntîndu-şi groaznic sprîncenele şi aruncînd priviri ameninţătoare. Apoi, amintindu-şi deodată sensul rolului său, tînărul îşi relua o înfăţişare laşă, speriată şi lipsită brusc de orice urmă de curaj. Bellombre, care-l privea cu atenţia pătrunzătoare a unui bătrîn actor ajuns maestru în meseria lui, îi strigă de la locul său:

— Nu cumva să-ţi corectezi mişcările astea care îţi vin firesc; sînt foarte bune şi vor naşte un soi nou de Matamor. Cînd n-o să mai simţi clocotele acestea, de mînie şi indignări furioase, prefă-te că le ai. Francasse, personajul pe care trebuie să-l creezi, căci cine calcă pe urmele altuia nu-i niciodată primul, ar vrea grozav să fie viteaz, îi place curajul, vitejii îi sînt dragi şi-l scoate din sărite faptul că e atît de laş. Cînd se află departe de primejdie, el visează numai fapte vitejeşti, isprăvi supraomeneşti şi gigantice; dar cînd vine primejdia, imaginaţia lui prea vie îi arată durerea rănilor, hîrca fără nas a morţii, iar curajul îl părăseşte; mai întîi el se zborşeşte la gîndul de-a se lăsa bătut şi, turbarea îl umple de fiere, dar prima lovitură primită îi alungă curajul. Metoda asta face mai mult decît bîţîielile din picioare, holbatul ochilor şi alte strîmbături, bune mai degrabă pentru maimuţe decît pentru oameni, şi prin care actorii fără prea mult talent cerşesc rîsetele publicului şi pierd arta.

Sigognac urmă sfaturile lui Bellombre şi-şi potrivi atît de bine jocul după ideea aceasta, încît actorii îl aplaudară şi-i prorociră succes.

Spectacolul trebuia să aibă loc la orele patru după-amiază. Cu un ceas înainte, Sigognac își puse costumul lui Matamor, lărgit de Léonarde, care desfăcuse cusăturile cerute de slăbirea treptată a răposatului.

Îmbrăcînd zdrențele acestea, baronul își spunea că ar fi fost fără îndoială, mai glorios, să-și pună platoșa de fier, ca străbunii săi, decît să se deghizeze ca un măscărici pentru a întruchipa un fals viteaz, el care era cu adevărat un bărbat capabil de isprăvi și de atacuri eroice; dar soarta potrivnică îl împinsese la situația aceasta neplăcută, iar alte mijloace de trai n-avea.

Gloata și începuse să vină și să se înghesuie în grajd. Cîteva felinare prinse de bîrnele care sprijineau acoperișul aruncau o lumină roșiatică peste capetele acestea brune, blonde și cărunte, printre care se deslușeau cîteva bonete albe, femeiești.

Alte felinare fuseseră puse în loc de lumînări pe marginea scenei, căci trebuia avută grijă să nu ia foc paiele și fînul.

Piesa începu și fu ascultată cu atenție. În spatele actorilor, căci fundul scenei nu era luminat, se proiectau lungi umbre bizare ce păreau că joacă parodia piesei și că imită, prin gesturile lor deșirate și schimonosite, toate mișcările; dar amănuntul acesta grotesc nu fu observat de spectatorii naivi, pierduți în urmărirea acțiunii și a jocului personajelor, pe care le socoteau adevărate.

Cîteva vaci, pe care zarva le împiedica să doarmă, priveau scena cu ochii aceia mari, pe care Homer, poetul elinilor, îi folosește ca pe un epitet măgulitor pentru frumusețea Junonei; ba chiar, într-o clipă de încordare, un vițel scoase un muget jalnic, care nu tulbură cu nimic temeinica iluzie a acestor țărani cumsecade, dar care fu cît pe ce să-i facă să izbucnească în rîs pe actorii de pe scenă.

Căpitanul Fracasse fu aplaudat în mai multe rînduri, căci își juca bine rolul și nu simțea, în fața publicului acestuia de rînd, emoția pe care ar fi simțit-o dacă ar fi avut a face cu spectatori mai pretențioși și mai culți. De altfel, el era sigur că printre cei prezenți nu-l cunoștea nimeni. Ceilalți actori, fură aplaudați din răsputeri de mîinile bătătorite ale publicului, care nu se cruțau de loc la replicile mai de efect. După părerea lui Bellombre, aplauzele dovediră multă pricepere.

Sérafine își dansă moresca cu o mîndrie voluptoasă, luă atitudini cambrate și provocatoare, amestecate cu salturi pline de suplețe, cu schimbări rapide ale picioarelor și cu tot felul de trucuri plăcute care i-ar fi scos din minți pînă și pe oamenii de neam mare și pe cei de la curte. Era fermecătoare mai ales cînd,

rotindu-şi deasupra capului tamburina, făcea să sune plăcuţele de aramă, sau cînd, frecîndu-i cu degetul mare pielea tăbăcită, scotea din ea un fornăit înăbuşit, cu aceeaşi îndemînare ca o *panderera*[1] de meserie.

Între timp, de-a lungul pereţilor, în conacul părăgănit al lui Sigognac, vechile portrete ale strămoşilor căpătau o înfăţişare mai aspră şi mai mohorîtă decît de obicei. Războinicii scoteau suspine care le săltau platoşele de fier şi clătinau din cap cu întristare; doamnele în vîrstă îşi arătau feţele dispreţuitoare deasupra gulerelor scrobite şi se înţepeneau în corsetele şi în jupoanele lor. O voce joasă, domoală, fără timbru, o voce de nălucă, scăpa de pe buzele lor pictate şi şoptea: „Vai! Ultimul Bellombre s-a înjosit!".

La bucătărie, stînd trist între Belzebut şi Miraut, care îşi îndreptau spre el privirile lungi şi întrebătoare, Pierre, căzut pe gînduri, îşi spunea: „Unde-o fi acum stăpînul meu?"... şi o lacrimă, linsă cu limba de bătrînul cîine, curgea pe obrazul ars de soare al bătrînului servitor.

---

[1] Cîntăreaţă din pandero, darabană bască..

VIII

LUCRURILE SE COMPLICĂ

A doua zi după reprezentaţie, Bellombre îl luă pe Blazius deoparte şi, dezlegînd baierele unei mari pungi de piele lăsă să-i curgă în palmă, ca într-un corn al abundenţei, o sută de pistoli frumoşi, pe care îi făcu fişic spre marea admiraţie a Pedantului; acesta, căzut în extaz în faţa comorii aflate înaintea lui, îşi rotea ochii în care sclipea pofta de arginţi.

Cu un gest superb, Bellombre prinse dintr-o mişcare monedele şi le turnă în palma bătrînului său prieten.

— Îţi închipui că nu arăt toţi banii ăştia doar ca să-ţi aţîţ şi să-ţi gîdil poftele ca unui Tantal — spuse el. Ia-i fără grijă. Ţi-i dăruiesc sau ţi-i împrumut, dacă îţi jigneşte cumva mîndria gîndul de-a primi un dar de la un vechi coleg. Banii sînt sufletul războiului, al dragostei şi al teatrului. De altfel, monedele acestea fiind făcute să se ducă de-a dura, dată fiind forma lor rotundă, se plictisesc să stea turtite în întunericul pungii, unde, cu vremea, ar mucezi, ar rugini şi s-ar cocli. Aici, trăind simplu şi hrănindu-mă la ţîţa pămîntului, care e doica oamenilor, n-am pe ce cheltui. Iată de ce n-o să le simt lipsa.

Negăsind nimic de răspuns la discursul acesta, Blazius vîrî pistolii în buzunar şi-l îmbrăţişă pe Bellombre. Ochii ciacîri ai Pedantului licăreau mai tare ca oricînd între pleoapele lui veşnic clipitoare. Lumina lor se muia într-o lacrimă, şi strădania bătrînului măscărici de a-şi înghiţi perla aceasta a recunoştinţei dădea cele mai comice mişcări sprîncenelor lui stufoase, care, cînd se ridicau pînă la mijlocul frunţii într-o revărsare de cute zbîrcite, cînd se coborau de mai-mai să-i întunece privirea. Dar toate manevrele acestea nu împiedicară lacrima să se desprindă şi să alunece de-a lungul unui nas înroşit de rachiul închinat în ajun, pe ai cărui pereţi se evaporă.

Hotărît lucru, vîntul nenorocitului care suflase asupra trupei îşi schimbase direcţia. Reţeta spectacolului, plus banii lui Bellombre alcătuiau o sumă destul de rotunjoară, căci printre merinde se afla rătăcit şi-un număr oarecare de bani, iar căruţa

lui Thespis, atît de săracă odinioară, era acum încărcată din belşug cu bucate. Ca să nu facă lucrurile pe jumătate, mărinimosul Bellombre le împrumută actorilor doi cai voinici de povară, bine înhămaţi, cu căpestre înflorate şi împodobite cu clopoţei care scoteau clinchetul cel mai plăcut din lume la pasul hotărît şi cadenţat al cailor..

Întăriţi şi înviorați, actorii noştri îşi făcură deci în Poitiers o intrare nu atît de strălucită ca a lui Alexandru în Babilon, dar destul de măreaţă. Argatul, care trebuia să ducă înapoi caii, mergeau înainte şi-i făcea să-şi mai domolească pasul, căci ei se grăbeau adulmecînd de departe mirosul cald al grajdului. Pe uliţele întortocheate ale oraşului, pe pavajul zgrunţuros, roţile scîrţîiau, iar potcoavele scoteau un sunet voios care atrăgea lumea la ferestre şi în faţa porţii hanului; ca să i se deschidă, vizitiul făcu să răsune o salvă de plesnete de bici, la care caii răspunseră cu tresăriri brusce care puseră în mişcare limbile clopoţeilor.

Aceasta nu semăna de loc cu felul jalnic, nenorocit şi furişat în care saltimbancii trăgeau odinioară la cele mai mohorîte cîrciumi. De aceea şi hangiul de la *Stema Franţei* înţelese, după triumfala hărmălaie, că noii sosiţi aveau bani şi alergă el însuşi să le deschidă larg poarta dinspre curte.

Hanul *Stema Franţei* era cel mai frumos din Poitiers şi la el trăgeau bucuros călătorii de neam mare şi cei cu dare de mînă. Curtea în care pătrunse căruţa arăta foarte bine. O înconjurau clădiri curate, împodobite pe cele patru faţade ale lor cu cîte un balcon acoperit sau verandă sprijinită pe stîlpi de fier, aşezare comodă, îngăduind accesul la camerele ale căror ferestre dădeau spre stradă şi înlesnind munca slugilor. În fundul curţii se deschidea o arcadă spre acareturi, bucătării, grajduri şi şoproane.

Un aer de prosperitate domnea peste toate acestea. Văruite de curînd, zidurile înveseleau ochii; pe lemnul balustradelor şi pe parmaclîcul galeriilor nu exista fir de praf. Ţiglele noi, ale căror caneluri mai păstrau cîteva dîre subţiri de zăpadă, sclipeau voioase în bătaia soarelui de iarnă, colorate puternic în roşu. Din hornuri se înălţau în spirală şuviţele de fum prevestind binele. În faţa peronului aştepta, cu boneta în mînă, hangiul, o namilă de om nespus de gras, aducînd laude bucătăriei prin cele trei rînduri ale guşii sale, iar beciului, prin frumoasa rumeneală a feţei care părea mînjită cu dude ca faţa lui Silen, blîndul beţivan, dascălul lui Bahus. Un zîmbet întins de la o ureche la alta îi umfla obrajii dolofani şi-i îngusta ochii şireţi, al căror colţ din afară se pierdea într-o urzeală de riduri poznaşe. Hangiul era atît de proaspăt, de gras, de rumen, de atrăgător, atît de pus

la punct, încît te ispitea să-l vîri în frigare şi să-l mănînci stropit cu propria lui zeamă!

Cînd îl văzu pe Tiran, pe care-l cunoştea de multă vreme şi-l ştia bun platnic, voioşia îi spori încă pe-atît, căci actorii atrag lumea şi tinerii din oraş încep să risipească bani cu gustările, ospeţele, cinele şi alte praznice, ca să le cinstească pe actriţe şi să intre în graţiile acestor cochete prin bucate gustoase, vinuri alese, bomboane, zaharicale şi alte delicatesuri.

— Ce vînt bun v-aduce, domnule Irod? întrebă hangiul. E mult de cînd nu v-am mai avut la *Stema Franţei.*

— Adevărat — răspunse Tiranul — dar nu trebuie să te maimuţăreşti mereu în acelaşi loc. Pînă la urmă, spectatorii ajung să-ţi cunoască toate trucurile şi să le facă ei înşişi. Nu-i rău să mai lipseşti din cînd în cînd. Un lucru uitat preţuieşte cît unul nou. Sînt mulţi nobili în momentul de faţă la Poitiers?

— Sînt, domnule Irod. Vînătorile s-au încheiat şi oamenii nu ştiu cum să-şi mai petreacă timpul. Doar n-o poţi ţine mereu numai în mîncare şi băutură. O s-aveţi multă lume.

— Atunci — spuse Tiranul — trimite-ne cheile de la şapte sau opt camere, scoate din frigare trei sau patru claponi, scoate din beci o duzină de clondire cu vinişorul pe care-l ştii şi împrăştie-n oraş zvonul că vestita trupă a domnului Irod a tras la *Stema Franţei,* cu un repertoriu nou, şi că-şi propune să dea mai multe reprezentaţii.

Pe cînd Tiranul şi hangiul discutau astfel, actorii se dăduseră jos din căruţă. Slugile luară bagajele şi le cărară în odăile destinate lor. Cea a Isabellei se nimeri să fie ceva mai la o parte de celelalte, cele apropiate fiind ocupate. Izolarea aceasta n-o supără pe sfioasa fată, stînjenită uneori de promiscuitatea de şatră la care viaţa nomadă îi sileşte pe saltimbanci.

Curînd datorită limbuţiei lui jupîn Bilot, întregul oraş află că sosiseră nişte actori care aveau să joace piesele celor mai luminate minţi ale vremii, la fel de bine ca şi la Paris dacă nu chiar mai bine. Filfizonii şi rafinaţii se interesară de frumuseţea actriţelor, răsucindu-şi vîrfurile mustăţilor cu un aer de triumf şi de îngîmfare de-a dreptul caraghioase. Bilot le dădea, strîmbîndu-se cu tîlc, răspunsuri discrete şi misterioase în stare să sucească minţile şi să-i facă să turbeze de curiozitate pe tinerii viţeluşi.

Isabelle îşi rîndui lucrurile pe poliţele dulapului care, împreună cu un pat cu polog, cu o masă cu picioare sucite, două fotolii şi un coş de lemne alcătuiau mobilierul camerei; apoi îşi petrecu timpul cu îngrijirile necesare unei tinere gingaşe şi îngrijite ca ea, după o lungă călătorie făcută în tovărăşia

bărbaţilor. Îşi despleti părul lung şi mai fin ca mătasea, îl descurcă, îl pieptănă, îl stropi cu cîteva picături de esenţă frumos mirositoare şi-l prinse în agrafe albastre, culoare potrivită tenului ei roz-pal. Apoi îşi schimbă lenjeria. Cine ar fi văzut-o, ar fi crezut că zăreşte una din nimfele Dianei pregătindu-se, după ce şi-a lăsat veşmintele pe mal, să intre în apă, în vreo poiană a Greciei. Dar totul nu dură decît o clipă. Alba ei goliciune fu imediat învăluită de gelozia unui nor de pînză, căci Isabelle era castă şi ruşinoasă chiar cînd se afla singură. Apoi îşi puse o rochie cenuşie împodobită cu garnituri albastre şi, privindu-se în oglindă, zîmbi cu zîmbetul acela pe care şi-l îngăduie femeia cea mai puţin cochetă atunci cînd se găseşte pe placul ei.

Sub influenţa unei temperaturi mai blînde, zăpada se topise şi nu mai lăsase urme decît în locurile expuse spre miază-noapte. O rază de soare strălucea. Isabelle nu putu să reziste ispitei de a deschide geamul şi de a-şi scoate puţin afară năsucul drăgălaş pentru a cerceta priveliştea din faţa ferestrei, fantezie cu atît mai nevinovată, cu cît fereastra dădea într-o uliţă pustie, mărginită de o parte de han, iar de cealaltă de zidul lung al unei grădini de unde se iveau vîrfurile golaşe ale copacilor. Privirea răzbătea în grădină şi putea urmări acolo desenul unei plantaţii de flori cu tufe de merişor; în fund se înălţa o clădire căreia zidurile înnegrite de vreme îi arătau vechimea.

Acolo, doi cavaleri se plimbau de-a lungul unei alei de carpeni, tineri amîndoi şi chipeşi, dar nu de acelaşi rang, judecînd după respectul pe care unul îl arăta celuilalt, ţinîndu-se cu cîţiva paşi mai în urma lui şi dîndu-se la o parte de cîte ori trebuiau să se întoarcă. În perechea aceasta de prieteni, primul era Oreste, iar cel de-al doilea Pylade. Oreste, să-l numim aşa fiindcă nu-i cunoaştem încă numele adevărat, să tot fi avut douăzeci-douăzeci şi doi de ani. Faţa îi era palidă, iar ochii şi părul foarte negri. Haina lui de catifea castanie îi scotea în evidenţă talia suplă şi zveltă; o mantie scurtă, de aceeaşi culoare şi din aceeaşi stofă ca haina, tivită cu un triplu galon de aur, îi atîrna pe umăr, ţinută de-un găetan ale cărui şireturi îi cădeau pe piept; nişte cizme moi din piele albă, rusească îi încălţau picioarele care-ar fi putut stîrni pizma multor femei datorită micimii şi formei lor, scoase şi mai mult în relief de tocurile înalte. După uşurinţa îndrăzneaţă a mişcărilor sale, după siguranţa semeaţă a ţinutei, ghiceai în el un mare senior, încredinţat că va fi pretutindeni bine primit şi că viaţa i se deschide în faţă fără nici o piedică. Pylade, roşcovan la păr şi barbă, îmbrăcat în negru din cap pînă-n picioare, nu avea nici

pe departe aceeaşi siguranţă fălnică, deşi era şi el un flăcău destul de chipeş.

— Îţi spun, dragul meu, că Corisande mă plictiseşte la culme — spuse Oreste, întorcîndu-se la capătul aleii şi continuînd o discuţie începută mai înainte ca Isabelle să fi deschis fereastra. I-am interzis să mai vină la mine şi-i voi trimite înapoi portretul, la fel de mohorît ca şi ea însăşi, împreună cu scrisorile care sînt şi mai plicticoase decît vorbele ei.

— Totuşi Corisande te iubeşte — obiectă Pylade, timid.

— Ce-mi pasă, dacă eu n-o iubesc? răspunse Oreste, pierzîndu-şi oarecum stăpînirea de sine. Asta-i bună! Trebuie să le miluiesc cu dragostea mea pe toate neroadele şi cuconiţele cărora li se năzare să se îndrăgostească de mine? Prea sînt bun. Mă las amăgit de ochii lor de mîţe leşinate, de văicărelile, de suspinele, de tîrguielile lor, şi pînă la urmă, deşi mă cert mereu pentru bunătatea mea dusă pînă la slăbiciune şi pentru laşitatea mea, mă trezesc îmbrobodit. De-acum încolo o să fiu fără inimă, rece ca Hypolite, gata să fug de femei ca Iosif. Va trebui să fie tare iscusită acea Putifar care va reuşi să-şi înfigă ghiara în pulpana mantiei mele! De acum înainte mă declar misogin, adică duşman al fustelor, fie că sînt de pînză proastă, fie că sînt de tafta. La naiba cu ducesele şi cu desfrînatele, cu burghezele şi cu păstoriţele! Cine zice femeie, zice necazuri, decepţii sau aventuri plictisitoare. Le urăsc din creştet pînă în tălpi şi-am să mă conserv întru castitate ca un călugăr în sutana lui. Blestemata de Corisande m-a scîrbit pentru totdeauna de semenele ei. Renunţ la ele...

Oreste tocmai rostea cuvintele acestea, cînd, ridicînd ochii ca pentru a lua cerul martor al hotărîrii sale, o zări din întîmplare pe Isabelle la fereastră. Şi-atunci, făcîndu-i semn cu cotul însoţitorului său, îi spuse:

— Ia te uită colo, la fereastră, proaspătă ca Aurora la balconul ei dinspre răsărit, fiinţa aceea gingaşă şi minunată care pare mai degrabă zînă decît femeie, cu părul ei blond-cenuşiu, cu chipul luminos şi cu ochii fermecători. Cît e de graţioasă cum stă aşa, rezemată în coate şi uşor aplecată înainte, din care pricină i se zăreşte, pe sub dantela cămăşuţei, rotunjimea sînilor ca de fildeş ! Pun rămăşag că e cît se poate de bună din fire şi că nu seamănă cu celelalte femeiuşti. Sînt sigur că e modestă, blîndă şi politicoasă, iar vorba îi e plăcută şi fermecătoare.

— Ei, drăcie! răspunse Pylade. Grozavi ochi trebuie să ai ca să descoperi toate astea de aici! Eu nu văd decît o femeie, destul de drăguţă, ce-i drept, dar care e departe de-a avea neasemuitele perfecţiuni cu care o împodobeşti atît de darnic.

— Oh! O iubesc la nebunie de pe acum. Mă topesc după ea; o vreau şi-oi voi avea, chiar dacă pentru asta va trebui să mă folosesc de născocirile cele mai subtile, să-mi golesc punga şi să spintec o sută de rivali.

— Hai, hai, nu te mai înfierbînta aşa în platoşă, să nu te-alegi cu o aprindere de plămîni — spuse Pylade. Unde a zburat frumoasa înverşunare împotriva femeilor, pe care o arătai cu atîta înfumurare mai adineauri? A fost de ajuns să dai cu ochii de-o fată drăguţă, ca să te şi lepezi de ea!

— Cînd vorbeam şi ocăram aşa, habar n-aveam că există îngerul ăsta de frumuseţe, şi tot ce-am spus nu-i decît blasfemie vrednică de osîndit, erezie şi monstruozitate, pentru care o rog pe Venus, zeiţa iubirilor, să binevoiască a mă ierta.

— O să te ierte, n-ai grijă, căci e milostivă cu îndrăgostiţii nebuni, a căror flamură eşti vrednic s-o porţi.

— Am să deschid lupta şi-am să declar, curtenitor, război frumoasei mele duşmance — zise Oreste.

Spunînd acestea el se opri, îşi aţinti privirea asupra Isabellei, îşi scoase, pe cît de galant pe-atît de respectuos, pălăria a cărei pană lungă mătură pămîntul şi trimise din vîrful degetelor o sărutare spre fereastră..

Văzîndu-i gestul, tînăra actriţă luă un aer rece şi serios ca pentru a-l face pe obraznicul acela să înţeleagă că se înşela, închise fereastra şi lăsă perdeaua.

— Iată aurora ascunsă de un nor — spuse Pylade — ceea ce nu-i semn tocmai bun pentru restul zilei.

— Mie, dimpotrivă, mi se pare semn bun că s-a ascuns frumoasa. Cînd oşteanul se trage după crenelul turnului, înseamnă că săgeata asediatorului l-a atins. Ascultă-mă pe mine, am nimerit-o în aripioară şi sărutarea o va sili să se gîndească la mine toată noaptea, fie numai ca să mă ocărască sau să mă facă obraznic, păcat care nu le displace deloc femeilor. Acum există ceva între mine şi necunoscuta aceasta. E un fir tare subţire ce-i drept, dar pe care îl voi îngroşa în aşa fel, încît să fac din el o funie ca să mă caţăr pe balconul infantei.

— Nu te întrece nimeni cînd e vorba de teoriile şi de tacticile amorului —spuse Pylade, plin de respect.

— Asta îmi place cîteodată — răspunse Oreste. Şi acum, hai acasă. Frumoasa, speriată, n-o să se mai arate prea curînd. Astă-seară îmi voi pune oamenii la lucru.

Cei doi prieteni urcară încet scările vechii clădiri şi dispărură. Să ne întoarcem acum la actorii noştri.

Nu departe de han se afla o sală de jucat cu mingea, cît se poate de nimerită pentru spectacole. Actorii o închiriaseră şi un

meşter tîmplar din oraş o amenajă rapid, sub îndrumarea Tiranului, pentru noua ei destinaţie. Un pictor de vitralii, care mai mîzgălea uneori şi firme sau făcea blazoane pe caleşti, reîmprospătată decorurile ofilite şi mai şterse şi pictă unul nou cu destulă pricepere. Camera în care se dezbrăcau şi se îmbrăcau jucătorii cu mingea fu preschimbată în cabină pentru actori, alcătuindu-se un fel de loji cu ajutorul paravanelor care împrejmuiau măsuţele de toaletă ale actriţelor. Toate locurile numerotate fură reţinute din vreme şi reţeta făgăduia să fie bună.

— Ce păcat că ne lipseşte Zerbine! îi spunea Tiranul lui Blazius, enumerînd piesele pe care ar fi fost bine să le joace. La drept vorbind, o subretă e grăuntele de sare, *mica salis,* şi piperul comediilor. Veselia ei scînteietoare luminează scena; ea însufleţeşte pasajele lipsite de viaţă şi forţează rîsul care şovăie să se pornească, arătîndu-şi cele treizeci şi două de mărgăritare tivite cu purpură. Prin trăncăneala, obrăznicia şi lascivitatea ei, ea pune în valoare gesturile ruşinoase, dulceaţa vorbirii şi gunguritul amorezei. Culorile tari ale fustei ei neruşinate distrează ochiul; ea îşi poate descoperi pînă la jartieră, sau cam pînă pe-acolo, piciorul fin, strîns într-un ciorap roşu cu dungi aurii, privelişte plăcută şi tinerilor, şi bătrînilor, dar mai ales bătrînilor, cărora le trezeşte simţurile adormite.

— Sigur — răspunse Blazius — subreta e un condiment preţios, o cutie cu mirodenii cît se poate de necesare pentru fadele comedii ale vremii noastre. Dar trebuie să ne lipsim de ea. Nici Isabelle şi nici Sérafine nu pot juca rolul acesta. De altfel, avem nevoie de-o amoreză şi de-o mare cochetă. Să-l ia naiba pe marchizul de Bruyères, care ne-a răpit perla, fenixul şi modelul subretelor în persoana incomparabilei Zerbine.

Discuţia celor doi actori ajunsese aici cînd în faţa hanului se auziră sunete argintii de zurgălăi; curînd, pe pavajul curţii răsunară paşi vii şi cadenţaţi, iar cei doi care stăteau de vorbă, rezemîndu-se de balustrada verandei pe care se plimbau, văzură trei catîri înhămaţi după moda spaniolă, cu pene la cap, cu broderii, cu ciucuri de lînă, cu ciorchini de zurgălăi şi cu pături dungate. Totul, foarte curat şi măreţ, arăta că nu putea fi vorba de animale luate cu chirie.

Primul catîr era călărit de-o puşlama de lacheu în livrea cenuşie, purtînd cuţitul de vînătoare la brîu şi archebuza de-a curmezişul oblîncului şeii, cu un aer obraznic, de mare senior, şi care, dacă ar fi fost altfel îmbrăcat, ar fi putut trece drept stăpîn. Lacheul trăgea după el, cu ajutorul unui căpăstru încolăcit pe după braţ, un al doilea catîr, încărcat cu două

baloturi uriaşe, puse în echilibru de fiecare parte a samarului şi acoperite cu o *capa de muestra* valenciană.

Al treilea catîr, mai arătos şi mai măreţ la înfăţişare decît ceilalţi doi, purta pe spinare o tînără femeie încotoşmănată într-o mantie îmblănită şi avînd pe cap o pălărie de fetru cenuşiu cu pană roşie, lăsată pe ochi.

— Hei, nu-ţi aminteşte ceva alaiul ăsta? îl întrebă Blazius pe Tiran. Mi se pare că nu-i prima oară cînd îi aud zurgălăii.

— Pe sfîntul Alipatin! Sînt chiar catîrii care ne-au răpit-o pe Zerbine la răspîntia Crucii — răspunse Tiranul. Vorbeşti de lup şi...

— I se vede pana — îl întrerupse Blazius. O, zi de trei şi de patru ori fericită, vrednică să fii însemnată cu cretă albă! E chiar senora Zerbine; sare de pe şaua catîrului cu mişcarea aceea ştrengărească a şoldului, care e numai a ei, şi-şi aruncă mantia în braţele lacheului. Iat-o că-şi scoate pălăria şi-şi scutură pletele ca o pasăre care îşi scutură penele. Hai să-i ieşim în întîmpinare şi să sărim cîte patru trepte deodată.

Blazius şi Tiranul coborîră în curte şi-o întîlniră pe Zerbine în faţa intrării. Fata îi sări voioasă de gît Pedantului şi-i prinse faţa în palme:

— Trebuie — strigă ea, unind vorba cu fapta — să-ţi îmbrăţişez şi să-ţi sărut bătrîna mască din toată inima, cu acelaşi foc ca şi cum ai fi un flăcău chipeş, pentru bucuria de a te revedea. Nu fi gelos, Irod, şi nu-ţi încrunta sprîncenele negre şi groase, de parcă te-ai pregăti să porunceşti uciderea pruncilor. Am să te pup şi pe tine. Am început cu Blazius fiindcă e cel mai urît.

Zerbine îşi ţinu fără greş făgăduiala, căci era fată de cuvînt şi cinstită în felul ei. Dînd cîte-o mînă fiecăruia din cei doi actori, ea se urcă pe verandă, unde jupîn Bilot puse să i se pregătească o cameră. De cum intră, se şi trînti într-un jilţ şi începu să răsufle cu zgomot, de parcă ar fi scăpat de-o mare povară.

— Nici nu vă puteţi închipui ce plăcere simt să mă aflu iar cu voi — le spuse ea celor doi actori după o clipă de tăcere. Nu cumva să credeţi că aş fi îndrăgostită de bătrînele voastre mutre roase de ceruză şi de fard. Slavă Domnului, nu iubesc pe nimeni! Mă bucur doar că intru iar în elementul meu, fiindcă nu te simţi niciodată mai bine cînd nu te afli în elementul tău. Apa e nepotrivită pentru păsări ca şi aerul pentru peşti. Păsările se îneacă, iar peştii se sufocă. Eu sînt actriţă din născare şi teatrul e elementul meu. Numai acolo respir în voie; mirosul lumînărilor care fumegă îmi prieşte mai mult decît moscul, răşina, ambrul şi pielea de Spania. Duhoarea culiselor îmi

dezmiardă nările ca o mireasmă. Soarele mă plictiseşte şi viaţa reală mi se pare stearpă. Am nevoie de amoruri imaginare, ca să le slujesc, şi de lumea aventurilor romanţioase care se frămîntă pe scenă, ca să-mi desfăşor activitatea. De cînd nu mai folosesc limba poeţilor, mi se pare că mi-a pierit glasul. Aşadar, vin să-mi reiau slujba. Sper că n-aţi angajat pe nimeni ca să mă înlocuiască. De altfel, nici nu pot fi înlocuită. Dacă s-a întîmplat aşa, îmi înfig imediat ghearele în obrazul netrebnicei şi-i sparg de marginea scenei cei patru dinţi din faţă. Cînd mi se încalcă drepturile, sînt rea ca un diavol.

— N-o să fii nevoită să măcelăreşti pe nimeni — spuse Tiranul. N-avem subretă. Léonarde îţi juca rolurile, îmbătrînite şi făcute în stilul doicilor, metamorfoză destul de tristă şi de mohorîtă la care ne-a silit nevoia. Dacă, ajutat de vreuna din pomezile acelea magice despre care vorbeşte Apuleius, te-ai fi preschimbat adineauri în pasăre şi-ai fi venit, aşezîndu-te pe streaşină, să asculţi ce vorbeam cu Blazius, ţi s-ar fi întîmplat, ceea ce rar li se întîmplă celor absenţi, să-ţi asculţi elogiul la modul liric, pindaric şi ditirambic.

— Minunat! răspunse Zerbine. Văd că aţi rămas aceiaşi buni tovarăşi de odinioară şi că îi duceaţi dorul micuţei voastre Zerbinette.

Cîţiva argaţi de-ai hanului intrară în odaie aducînd pachete, cutii şi cufere, pe care actriţa le cercetă şi le deschise de faţă cu cei doi colegi ai ei, folosind mai multe cheiţe trecute printr-un inel de argint.

Şi ei văzură veşminte frumoase, lenjerie fină, horbote şi dantele, giuvaieruri, bucăţi de catifea şi de mătase chinezească, o întreagă zestre, pe cît de plăcută pe-atît de bogată. Se mai afla acolo, printre altele, şi o pungă de piele, lungă, largă, grea, doldora de bani, pe care Zerbine îi răsturnă pe masă, după ce dezlegă baierele pungii. S-ar fi zis că e însăşi izvorul aurului, transformat în monede. Subreta îşi afunda mîinile micuţe şi oacheşe în grămada de aur, ca o vînturătoare într-o grămadă de grîu, ridica atît cît putea cuprinde în palmele făcute căuş, apoi le desfăcea, lăsînd ludovicii să cadă într-o ploaie strălucitoare, mai deasă decît aceea care-o ispitise pe Danae, fiica lui Acrisios, în turnul ei de aramă. Ochii Zerbinei licăreau într-o lumină la fel de vie ca a monedelor de aur, nările i se dilatau şi-un rîs nervos îi dezvăluia dinţii albi.

— Sérafine ar crăpa dacă m-ar vedea cu atîta bănet — spuse Subreta către Irod şi Blazius. Vi-l arăt ca să vă dovedesc că nu sărăcia mă readuce la vatră, ci dragostea curată pentru artă. Cît despre voi dragii mei, dacă sînteţi la ananghie, vîrîţi-vă labele şi

luaţi cît puteţi apuca cu cele cinci degete, ba chiar nu lăsaţi nici un şfanţ, după moda germană.

Actorii îi mulţumiră pentru mărinimia ei, spunînd că n-aveau nevoie de nimic.

— Ei bine — spuse Zerbine — o să rămînă pentru altă dată. Vă păstrez bănişorii în cutia mea, ca o vistiernică de încredere.

— Aşadar, l-ai părăsit pe bietul marchiz, căci nu eşti tu dintre cele care sînt părăsite de alţii — spuse Blazius, cu mîhnire în glas. Pe tine nu te prinde rolul Ariadnei, ci mai degrabă cel al Circei. Era totuşi un senior măreţ, bine făcut, cu aer de curtean, inteligent şi vrednic pe deplin să fie iubit vreme mai îndelungată.

— Am intenţia să-l păstrez ca pe-un inel pe degetul meu şi ca pe giuvaerul cel mai de preţ din cutiuţa mea — răspunse Zerbine. Nu-l las de loc, şi dacă m-am despărţit de el, am făcut-o numai ca să vină după mine.

— *Fugax sequax, sequax fugax* — adăugă Pedantul. Aceste patru cuvinte latineşti, cu rezonanţă cabalistică şi care seamănă a orăcăit de broaşte împrumutat din comedia *Broaştele* a domnului Aristofan, poet atenian, cuprind în ele miezul tuturor teoriilor amoroase şi pot sluji drept pravilă atît pentru sexul bărbătesc cît şi pentru cel femeiesc.

— Ce-mi tot cînţi tu pe latineasca ta, bătrîne Pedant? zise Zerbine . Ai neglijat să ne tălmăceşti pe limba noastră, uitînd că nu toată lumea a fost profesor de colegiu şi împărţitor de nuiele ca tine.

— Spusele mele — răspunse Blazius — s-ar putea traduce prin două stihuri sau versuleţe cu următorul cuprins:

Fugi şi vei fi urmărit,
Urmăreşte şi vei fi ocolit.

— Iată nişte versuri potrivite pentru răvaşele de plăcintă — spuse Zerbine. Trebuie că merge şi pe ariile cele mai populare.

Şi, zvăpăiată cum era, începu să cînte în gura mare versurile Pedantului, cu un glas atît de limpede, atît de cristalin şi de strălucitor, încît era o adevărată plăcere să-l asculţi. Şi, cîntînd, făcea nişte mutrişoare atît de expresive, cînd vesele, cînd supărate, încît ai fi crezut că vezi fuga şi urmărirea celor doi amanţi, unul înflăcărat, celălalt dispreţuitor.

După ce-şi dădu frîu liber zburdălniciei, ea se potoli şi deveni serioasă.

— Ascultaţi-mi povestea. Marchizul a poruncit valetului şi catîrgiului care au venit să mă ia la răspîntia Crucii să mă conducă la un mic castel sau pavilion de vînătoare pe care îl are

într-una din pădurile sale, foarte retras şi greu de găsit dacă nu ştii că există, căci e ascuns după un şir întunecat de brazi. Acolo obişnuieşte senioria sa să-şi facă de cap împreună cu cîţiva tovarăşi de chef. Acolo poţi răcni cît vrei căci nu te aude nimeni, în afară de-un bătrîn servitor care împrospătează sticlele. Tot acolo îşi adăposteşte marchizul dragostele şi toanele galante. În pavilion se află un apartament foarte frumos, îmbrăcat în tapiserii de Flandra; în apartament se află un pat de modă veche, dar încăpător, moale, gătit din belşug cu perne şi cu perdele, o măsuţă de toaletă de pe care nu lipseşte nimic din ce îi e necesar unei femei, fie ea şi ducesă, adică piepteni, bureţi, sticluţe cu parfum, opiat, cutiuţe cu benghiuri, farduri pentru buze, pomadă de migdale; şi mai sînt acolo jilţuri, scaune şi taburete căptuşite după pofta inimii şi un covor turcesc atît de gros, încît oriunde ai cădea, nu poţi să te loveşti. Cuibul acesta ascuns ocupă tainic etajul al doilea al pavilionului. Spun tainic pentru că, dinafară, e cu neputinţă să-i bănuieşti splendorile. Vremea a înnegrit zidurile care par gata să cadă în ruină dacă iedera care le îmbrăţişează nu le-ar susţine. Trecînd pe lîngă pavilion, l-ai crede nelocuit. Obloanele şi draperiile ferestrelor nu îngăduie luminărilor şi focului să-şi reverse lumina în afară.

— Straşnic decor pentru actul al cincilea al unei tragi-comedii o întrerupse Tiranul. Într-o asemenea casă, oamenii s-ar putea sugruma în voie.

— Obişnuinţa rolurilor tragice îţi întunecă imaginaţia — replică Zerbine. Dimpotrivă, locuinţa e foarte veselă, căci marchizul nu e de loc feroce.

— Continuă-ţi povestirea, Zerbine — spuse Blazius, cu un gest de nerăbdare.

— Cînd am ajuns în preajma conacului acela sălbatic — continuă Zerbine — nu mi-am putut stăpîni o oarecare nelinişte. Nu pentru virtutea mea mă temeam, dar m-a fulgerat o clipă gîndul că marchizul vrea să mă zăvorască în vreo tainiţă, din care să mă scoată din cînd în cînd, după cum o avea el chef. Nu-mi plac de loc foişoarele cu ferestre zăbrelite şi n-aş îndura robia, chiar de-aş fi sultana favorită a Înălţimii Sale Marele Senior; dar, mi-am zis, eu sînt de meserie subretă şi am făcut în viaţa mea să evadeze atîtea Isabele, Leonore şi Doralise, încît n-o să-mi fie greu să găsesc vreun şiretlic ca să scap şi eu dacă, totuşi, cineva ar vrea să mă reţină. Ar fi frumos ca vreun gelos s-o facă prizonieră pe Zerbine! Am intrat deci curajoasă şi-am avut o surpriză cît se poate de plăcută văzînd că locuinţa aceea încruntată, care se strîmba la trecători, le zîmbea oaspeţilor. Paragină pe dinafară, lux pe dinăuntru! Un foc bun ardea în

cămin. Lumînări trandafirii îşi reflectau luminile în oglinzile aplicelor din perete, iar pe masa plină de cristale, argintărie şi sticle, se afla o cină pe cît de îmbelşugată, pe-atît de rafinată. Bucăţile de stofă aruncate neglijent pe marginea patului mototoleau în pliurile lor licăririle luminii. Giuvaerele de pe măsuţa de toaletă, brăţări, salbe, cercei, aruncau sclipiri zvăpăiate şi brusce scăpărări aurii. Mă simţeam pe deplin liniştită. O ţărăncuţă, dînd la o parte o perdea, veni să-mi ofere serviciile ei, şi, scoţîndu-mi veşmintele de călătorie, mă ajută să îmbrac altele, mai potrivite, care se aflau gata pregătite în scrin; curînd se ivi şi marchizul. El mă găsi fermecătoare în rochiţa de casă din tafta cu ape albe şi roz şi se jură că mă iubeşte la nebunie. Am cinat şi, oricît m-ar împiedica modestia, trebuie să vă spun că am fost strălucitoare. Mă simţeam în mare formă; glumele ţîşneau, cuvintele ingenioase îmi veneau de la sine, printre hohote sclipitoare de rîs; eram de-o voioşie, de-o vervă, mă cuprinsese o dezlănţuire veselă de neînchipuit. Aş fi fost în stare să fac să joace morţii şi s-aprind cenuşa bătrînului rege Priam. Marchizul, uluit, fascinat, ameţit, îmi spunea cînd înger, cînd diavol, şi-mi propuse să-şi ucidă nevasta şi să mă ia pe mine. Drăguţul de el! Ar fi făcut ce spunea, dar eu nu vroiam, încredinţîndu-l că omorurile sînt fapte nesărate, burgheze şi de rînd. Nu cred că Lais, frumoasa Imperia şi doamna Vannoza, care a fost amanta unui papă, ar fi putut înveseli vreodată mai bine ca mine un chef făcut la miezul nopţii după terminarea zilelor de post. Aşa a fost timp de cîteva zile. Totuşi, încetul cu încetul, marchizul a căzut pe gînduri de parc-ar fi căutat ceva de care nu-şi dădea seama, dar care îi lipsea, şi făcu vreo cîteva plimbări călare, ba chiar invită doi sau trei prieteni ca pentru a se distra. Ştiindu-l vanitos, m-am gătit cît am putut şi mi-am sporit drăgălăşeniile, graţiile şi mofturile în faţa boiernaşilor ăstora care nu mai fuseseră în viaţa lor la o asemenea sărbătoare: la desert, făcîndu-mi castaniete dintr-o farfurie spartă de porţelan chinezesc, am dansat o sarabandă atît de nebunească, de lascivă şi de îndrăcită, încît l-ar fi dat gata şi pe un sfînt. Eram toată numai braţe ridicate molatec deasupra capului, picioare licărind ca fulgerul în vîrtejul fustelor, şolduri mai fermecătoare decît argintul viu, şale cambrate pînă ce umerii îmi atingeau podeaua, sîni zbătîndu-se razna, toate acestea aprinse de priviri şi de zîmbete în stare să pună pe jeratic o sală întreagă, dacă aş putea vreodată să dansez un asemenea dans pe o scenă. Marchizul strălucea de triumf, mîndru că are o astfel de ibovnică, dar a doua zi fu mohorît, lipsit de viaţă, lenevos. Mi-am încercat vrăjile cele mai tari, dar,

vai! nu mai aveau nici o putere asupra lui. Starea aceasta părea că-l miră chiar şi pe el. Uneori mă privea foarte atent, ca şi cum ar fi vrut să descopere sub trăsăturile mele asemănarea cu o altă persoană. nu cumva m-a luat lîngă el, îmi spuneam eu, ca să-i amintească vreo dragoste pierdută? Nu, îmi răspundeam, fanteziile acestea triste nu i se potrivesc. Asemenea visuri au ipohondrii, şi nu cheflii cu obraji rumeni şi ureche trandafirie.

— Nu cumva se săturase? întrebă Blazius. Căci pînă şi de ambrozie ţi se poate face lehamite, iar zeii vin pe pămînt să mănînce pîinea neagră a muritorilor.

— Află, domnule nătăfleaţă — răspunse Zerbine, lovindu-l uşor peste degete pe Pedant — că de mine nu se satură nimeni niciodată, după cum ai spus chiar dumneata adineauri.

— Iartă-mă, Zerbine, şi spune-mi ce i se abătuse domnului marchiz. Ard de nerăbdare să aflu.

— Pînă al urmă — continuă Subreta — tot gîndindu-mă, am înţeles ce-l mîhnea pe marchiz în fericirea lui şi am descoperit după ce anume ofta sibaritul nostru în cuibul lui de desfătări. Femeia o avea, dar regreta actriţa. Înfăţişarea strălucitoare pe care o dau luminile, fardul, constumele, diversitatea şi acţiunea rolurilor pierise, aşa cum piere splendoarea înşelătoare a scenei cînd sînt stinse luminările, după spectacol. Reintrînd în culise, pierdusem pentru el o parte din farmecele mele. Acum nu-i mai rămînea decît Zerbine; şi ceea ce iubea în mine erau Lisette, Marton, Marinetta, fulgerarea zîmbetului şi a privirii, replica vioaie, mutrişoara obraznică, veşmintele bizare, dragostea şi admiraţia publicului. El căuta, dincolo de înfăţişarea mea de toate zilele, chipul meu de pe scenă, căci noi, actriţele, cînd nu sîntem urîte, avem două frumuseţi, una făcută şi cealaltă firească, o mască şi un chip. Adesea, masca e cea preferată, chiar dacă chipul e destul de drăguţ. Marchizul o dorea pe Subreta din *Fanfaronadele căpitanului Matamor*, pe care eu nu i-o întruchipam decît pe jumătate. Toanele care îi leagă pe unii seniori de actriţe sînt mult mai puţin legate de simţuri decît s-ar crede. Ele sînt mai degrabă patimi ale minţii decît ale trupului. Seniorii aceştia îşi închipuie că ating idealul strîngînd în braţe realitatea, dar imaginea pe care o urmăresc le scapă; o actriţă e ca un tablou pe care trebuie să-l priveşti de la distanţă şi într-o lumină potrivită. Dacă te apropii, farmecul dispare. Eu însumi începusem să mă plictisesc. Dorisem adeseori să fiu iubită de-un senior, să am toalete bogate, să trăiesc fără nici o grijă în preţiozitatea şi gingăşiile luxului, şi mi se întîmplase de multe ori să-mi blestem soarta nemiloasă care mă silea să rătăcesc din tîrg

în tîrg, într-o căruţă, năduşind vara, îngheţînd iarna, ca să-mi fac meseria de saltimbancă. Aşteptam un prilej, să sfîrşesc cu viaţa aceasta nenorocită, fără să mă gîndesc că ea era însăşi viaţa mea, raţiunea mea de a fi, talentul meu, poezia mea, farmecul şi strălucirea mea personală. Fără această rază a artei care mă poleieşte un pic, n-aş fi decît o muieruşcă vulgară ca toate celelalte. Talia, zeiţa fecioară, mă ocroteşte sub mantia ei, iar versurile poeţilor, atingîndu-mi ca jarul buzele, mi le purifică de atîtea sărutări desfrînate şi uşuratice. Şederea în pavilionul marchizului mi-a deschis ochii. Am înţeles că acest gentilom cumsecade nu se îndrăgostise numai de ochii, de dinţii şi de pielea mea, ci şi de scînteioara care licăreşte în mine şi-mi aduce aplauze. Într-o bună dimineaţă i-am spus pe faţă că voiam să-mi reiau zborul şi că n-aveam chef să rămîn veşnic ibovnica unui senior; că prima venită ar fi putut să facă asta, că se cuvenea să aibă bunăvoinţa de a-mi reda libertatea, spunîndu-i, altminteri, că-l iubeam şi că-i eram recunoscătoare pentru mărinimia sa. Marchizul păru mai întîi mirat, dar nu supărat, şi, după ce se gîndi puţin, spuse: „Şi ce-ai să faci, micuţo?“ I-am răspuns: „Să ajung din urmă trupa lui Irod, sau s-o găsesc la Paris, dacă se şi află acolo. Vreau să-mi reiau rolul de Subretă, căci e mult de cînd nu i-am mai păcălit pe Geronţi“. Marchizul pufni în rîs. „Ei bine, spuse el, porneşte cu catîrii pe care ţi-i pun la dispoziţie. Te voi urma curînd. Am unele treburi pe care le-am neglijat şi care cer să fiu prezent la curte, şi-apoi e prea multă vreme de cînd ruginesc la ţară. Îmi vei îngădui să vin să te-aplaud şi, dacă voi mai zgîria cumva la uşa cabinei dumitale, cred că-mi vei deschide“. Mi-am luat o mutrişoară ruşinoasă, dar care n-avea pic de refuz în ea: „Vai, domnule marchiz, ce-mi cereţi!“ Şi, ca să nu mai lungesc vorba, după o despărţire cît se poate de duioasă, am încălecat pe catîr şi iată-mă-s la *Stema Franţei.*

— Dar dacă marchizul nu vine, înseamnă că te-ai păcălit al naibii — spuse Irod cu îndoială în glas.

Ideea aceasta i se păru atît de caraghioasă Zerbinei, încît o făcu să se trîntească într-un jilţ şi să rîdă cu hohote, ţinîndu-se de şale.

— Să nu vină marchizul! exclamă ea, după ce se mai potoli un pic. Poţi să-i opreşti camera de pe acum. Eu m-am temut doar ca nu cumva, în înflăcărarea lui, să ajungă aici înaintea mea. Aşa! Va să zică te îndoieşti de farmecele mele. Tiran la fel de nătîng pe cît eşti de crud! Hotărît lucru, tragediile te tîmpesc. Pe vremuri aveai o minte mai vioaie.

Leandru şi Scapin, care aflaseră de la slugi despre sosirea Zerbinei intrară în cameră să-i ureze bun venit. Curînd se ivi şi

coana Léonarde, ai cărei ochi de cucuvea se învăpăiară la vederea aurului şi-a giuvaierurilor întinse pe masă. Ea arătă cea mai josnică slugărnicie faţă de Zerbine. Apoi intră Isabelle, căreia Subreta îi dărui cu drag o bucată de tafta. Numai Sérafine rămase închisă în odaia ei. Din orgoliu, ea nu-i putuse ierta rivalei inexplicabila preferinţă a marchizului.

Actorii îi povestiră Zerbinei că Matamor murise degerat pe drum, dar că fusese înlocuit de baronul de Sigognac, care-şi luase pentru scenă numele de căpitan Fracasse, cît se poate de potrivit rolului.

— Va fi o mare cinste pentru mine să joc alături de un gentilom ai cărui strămoşi au fost în cruciade — spuse Zerbine — şi mă voi strădui ca respectul să nu-mi înăbuşe verva. Noroc că m-am obişnuit acum cu oamenii de neam mare.

Abia rostise cuvintele acestea, cînd Sigognac intră în cameră.

Zerbine, îndoindu-şi în aşa fel genunchiul încît să-şi înfoiască din plin fustele, îi făcu o frumoasă plecăciune, ca la curte, bine măsurată şi ceremonioasă.

— Aceasta — spuse ea — e pentru domnul baron de Sigognac. Şi iată încă una pentru căpitanul Fracasse, colegul meu — adăugă ea, dîndu-i cîte un sărut zgomotos pe fiecare obraz, ceea ce aproape că îl zăpăci pe Sigognac, încă neobişnuit cu năravurile libere din teatru şi tulburat, de altfel, şi de prezenţa Isabellei.

Întoarcerea Zerbinei permitea schimbarea plăcută a repertoriului, şi întreaga trupă, cu excepţia Serafinei, era cît se poate de mulţumită să o revadă.

Acum, cînd iat-o instalată în odaia ei, în mijlocul tovarăşilor voioşi, să ne interesăm de Oreste şi de Pyladé pe care i-am lăsat în drum spre casă după plimbarea lor prin grădină.

Oreste, adică tînărul duce de Vallombreuse, căci acesta-i era titlul, abia dacă se-atinse de mîncare şi uită de cîteva ori pe masă paharul umplut de un lacheu, într-atîta nu-şi putea dezlipi gîndul de la frumoasa femeie zărită la fereastră. Degeaba se străduia prietenul său, cavalerul de Vidalinc, să-i abată gîndurile; Vallombreuse nu răspundea decît prin monosilabe la glumele prieteneşti ale Pyladelui său.

De îndată ce desertul fu luat de pe masă, cavalerul îi spuse ducelui:

— Nebuniile cele mai scurte sînt cele mai bune; ca să nu te mai gîndeşti la frumoasa din fereastră, trebuie doar să pui stăpînire pe ea. Curînd ea va ajunge în starea Corisandei. Dumneata ai firea vînătorilor acelora pe care nu-i interesează decît urmărirea vînatului şi, după ce-l răpun, nici nu-l ridică

măcar de jos. Am să încep o hăituială, ca să-ţi îndrept pasărea spre laţ.

— Nici să nu te gîndeşti — se împotrivi Vallombreuse. Mă duc eu însumi. Cum spuneai şi tu, numai hăituirea mă atrage şi aş urmări cel mai plăpînd vînat cu păr sau cu pene pînă la capătul lumii, din crîng în crîng, pînă aş cădea mort de oboseală. Nu-mi răpi plăcerea aceasta. O! Dacă aş avea norocul să dau peste o îndărătnică, cred că aş adora-o! Dar asemenea fiinţe nu există pe tot întinsul pămîntului.

— Dacă nu ţi-ar fi cunoscute izbînzile — vorbi Vidalinc — spusele dumitale ar putea fi socotite drept o dovadă de înfumurare, dar casetele pline cu scrisorele, cu portrete, cu panglici, cu flori uscate, cu bucle de păr negru, blond sau roşcat şi cu atîtea alte zăloguri de dragoste arată că eşti modest cînd vorbeşti astfel. Poate că vei avea ce-ţi doreşti, căci femeia de la fereastră mi se pare cuminte, ruşinoasă şi grozav de rece.

— Vedem noi! Jupîn Bilot îşi dă bucuros drumul la gură; el trage cu urechea şi cunoaşte povestea tuturor celor care popsesc la hanul lui. Hai să bem un clondir cu vin de Canare la han. Am să-l fac pe hangiu să vorbească şi să ne spună ce-i cu prinţesa asta călătoare.

Cîteva minute mai tîrziu, cei doi tineri intrau la *Stema Franţei* şi-l chemau pe jupîn Bilot. Cunoscînd rangul oaspeţilor săi, vrednicul hangiu îi conduse el însuşi într-o încăpere joasă, frumos tapisată, unde într-o vatră cu prichiciul larg ardea un foc viu şi luminos. El luă din mîinile pivnicerului sticla acoperită de praf şi învelită în pînză de păianjen, îi înlătură cu deosebită grijă căpăcelul de ceară, îi scoase din gît, fără s-o zdruncine, dopul îndărătnic şi, cu o mînă sigură de parcă ar fi fost turnată în bronz, lăsă să se scurgă un fir de licoare gălbuie ca topazul în paharele de Veneţia cu piciorul în spirală, pe care i le întindeau ducele şi cavalerul. Pe cînd făcea meseria de paharnic, Bilot îşi luase o mutră de o gravitate religioasă; ai fi zis că-i un preot al lui Bahus, oficiind şi celebrînd misterele preasfintei ploşti; nu-i lipsea decît să fie încununat cu iederă sau cu viţă. Ceremonialul acesta sporea valoarea vinului pe care îl servea şi care, într-adevăr, era foarte bun şi mai potrivit la o masă regească decît într-o crîşmă.

Hangiul tocmai se pregătea să iasă cînd Vallombreuse, făcîndu-i misterios cu ochiul, îl opri în prag:

— Jupîne Bilot — îi spuse el — ia un pahar din bufet şi bea în sănătatea mea o duşcă de vin.

Tonul nu admitea refuz şi, de altfel, Bilot nu se lăsa rugat cînd era vorba să-şi ajute oaspeţii la consumat comorile din

beci. De aceea hangiul ridică paharul înclinîndu-se şi-l goli pînă la ultima picătură.

— Bun vin! exclamă el, plesnindu-şi lacom limba de cerul gurii; apoi rămase în picioare, cu mîna sprijinită de marginea mesei, cu ochii ţintă la duce, aşteptînd să vadă ce vroia de la el.

— Ai lume multă în han? întrebă Vallombreuse. Şi ce fel de lume?... Bilot tocmai se pregătea să răspundă, dar tînărul duce i-o luă înainte şi continuă: La ce bun să umblu pe ocolite faţă de un bătrîn spurcat ca tine? Cine e femeia care locuieşte în odaia a cărei fereastră dă spre uliţa din faţa palatului Valombreuse, a treia fereastră de la colţ? Răspunde repede, căci ai să capeţi pentru fiecare silabă cîte o monedă de aur.

— La preţul acesta ar trebui să fii prea virtuos ca să foloseşti stilul laconic, atît de iubit odinioară — spuse Bilot, rîzînd cu gura pînă la urechi. Totuşi, cum îi sînt prea devotat senioriei voastre, n-am să folosesc decît un cuvînt: Isabelle.

— Isabelle! Nume încîntător şi poetic — răspunse Vallombreuse. Dar nu folosi cumpătarea aceasta spartană. Fii cît mai vorbăreţ şi povesteşte-mi cu de-amănuntul tot ce ştii despre infanta asta.

— Mă voi supune poruncilor senioriei sale — răspunse jupîn Bilot, făcînd o plecăciune. Beciul, bucătăria, limba mea vă stau la dispoziţie. Isabelle e o actriţă din trupa domnului Irod, adăpostită în clipa de faţă la hanul *Stema Franţei*.

— O actriţă! rosti tînărul duce, cu un aer dezamăgit. Cu înfăţişarea ei discretă şi rezervată, aş fi luat-o mai degrabă drept o doamnă de neam sau o burgheză bogată decît o saltimbancă rătăcitoare.

— Nu-i greu să te înşeli — continuă Bilot — căci domnişoara are purtări cît se poate de cuviincioase. Joacă pe scenă rolul de ingenuă şi-l continuă şi în oraş. Virtutea ei, deşi foarte primejduită, căci domnişoara e drăgălaşă, n-a avut de suferit nici pată şi ar avea dreptul să poarte vălul fecioarei. Nimeni nu ştie mai bine decît ea să scape de curtezani, cu o politeţe exactă şi îngheţată care nu lasă speranţe.

— Asta-mi place — zise Vallombreuse. Nimic nu-mi e mai nesuferit decît uşurinţele prea pe faţă şi fortăreţele care sună predarea chiar înainte de a se porni asaltul împotriva lor.

— Deşi sînteţi un căpitan curajos şi strălucit, prea puţin obişnuit să întîlnească oprelişti, singur n-o să fiţi de ajuns ca să puteţi cuceri fortăreaţa asta — spuse Bilot — cu atît mai mult cu cît e păzită de straja mereu trează a unei iubiri curate.

— Deci cumintea Isabelle are un amant! exclamă tînărul duce, cu un ton triumfător şi necăjit totodată, căci pe de o parte

nu credea de loc în virtutea femeilor, iar pe de alta îl supăra să afle că avea un rival.

— Am spus iubire şi nu amant, ceea ce nu-i totuna — continuă hangiul, cu o respectuoasă stăruinţă. Senioria voastră e prea expertă în domeniul curteniei ca să nu ţină seama cum trebuie de deosebirea aceasta, deşi pare cam subtilă. O femeie care iubeşte e cu neputinţă sau, cel puţin, e foarte anevoie de învins. Ea are tocmai ce vreţi să-i oferiţi.

— Te pricepi să judeci lucrurile acestea de parcă ai fi studiat tratatele iubirii şi sonetele lui Petrarca — replică Vallombreuse. Nu te credeam savant decît la sosuri şi la vinuri. Şi cine-i obiectul duioşiei acesteia platonice?

— Un actor din trupă, care îmi închipui că s-a angajat numai din dragoste, căci nu prea seamănă a saltimbanc de rînd — răspunse Bilot.

— Ei bine, ar trebui să fii mulţumit — îi spuse cavalerul de Vidalinc prietenului său. Iată nişte piedici neprevăzute care ţi se ivesc în cale. O actriţă virtuoasă nu se întîlneşte pe toate drumurile şi e tocmai ce-ţi doreşti. O să mai răsufli puţin după ce te-au obosit atîtea doamne de neam mare şi atîtea curtezane.

— Eşti sigur că neprihănita Isabelle nu-i dăruie pe ascuns ceva din farmecele ei încrezutului ăstuia, pe care îl şi urăsc din toată inima? continuă ducele, urmîndu-şi firul gîndului.

— Se vede cît de colo că n-o cunoaşteţi — răspunse jupîn Bilot. E o hermină care ar prefera să moară decît să aibă o pată pe blana ei albă. Cînd piesa cere sărutări, o vezi roşindu-se pe sub fard şi, uneori, ştergîndu-şi obrazul cu dosul palmei.

— Trăiască frumoasele trufaşe, sălbatice şi rebele cînd e vorbă să le pui frîul! exclamă ducele. Am s-o biciuiesc în aşa fel, încît o să fie silită să meargă la pas, în buestru, la trap, la galop şi să facă tot ce-am să vreau eu.

— În felul acesta n-o să obţineţi nimic, domnule duce, daţi-mi voie să v-o spun — făcu jupîn Bilot, ploconindu-se pînă în pămînt, cum i se cuvine unui inferior cînd contrazice un superior de care-l despart atîtea trepte ale scării sociale.

— Şi dacă i-aş trimite într-o cutiuţă frumoasă, de piele scumpă, nişte cercei cu perle mari, un colier de aur din mai multe şiraguri, cu închizătoare făcută din nestemate, o brăţară în formă de şarpe, cu două rubine mari, roşii, în loc de ochi?

— V-ar trimite înapoi toate bogăţiile astea, răspunzîndu-vă că, fără îndoială, o luaţi drept alta. Nu-i de loc interesată, ca majoritatea actriţelor şi, lucru rar la o femeie, ochii nu i se aprind la focul giuvaerelor. Ea priveşte diamantele cele mai grozav montate ca pe nişte nimicuri.

— Iată o rar întîlnită şi ciudată reprezentantă a speciei femeieşti! spuse ducele de Vallombreuse, oarecum mirat. Fără îndoială că ea vrea, făcînd pe cumintea, să fie luată în căsătorie de secătura aia, care trebuie că e putred de bogat. Individelor ăstora li se năzare cîteodată să se mărite cu oameni cumsecade şi să stea la adunări printre mironosiţe, cu ochii plecaţi a modestie şi cu aere de sfinţenie.

— Atunci ia-o de nevastă, dacă nu există altă cale — zise Vidalinc, rîzînd. Titlul de ducesă le îmblînzeşte şi pe cele mai recalcitrante.

— Încetişor! Încetişor! continuă Vallombreuse. Să n-o luăm razna. Mai întîi trebuie să stăm de vorbă. Să încercăm în primul rînd să ne apropiem de frumoasa noastră prin vreun şiretlic care să n-o sperie prea tare.

— Asta e mai uşor decît să-i cîştigi dragostea — spuse jupîn Bilot. Astă-seară, în sala de jucat cu mingea, se repetă piesa care o să se reprezinte mîine; cîţiva amatori din oraş vor avea îngăduinţa de a asista şi e de ajuns să vă spuneţi numele, ca uşa să se deschidă larg în faţa dumneavoastră. De altfel, am să-i şoptesc vreo două cuvinte domnului Irod, care mi-e prieten bun şi nu-mi refuză nimic; dar, pe cît mă taie pe mine capul, aţi fi făcut mai bine să vă îndreptaţi dorinţele spre domnişoara Sérafine, care e la fel de frumoasă ca Isabelle şi care, din vanitate, ar muri de plăcere aflînd că vă interesaţi de ea.

— Eu sînt nebun după Isabelle! replică ducele, cu un ton scurt şi sec, pe care se pricepea admirabil să-l ia şi care punea capăt oricăror discuţii. După Isabelle şi nu după alta, jupîne Bilot — şi, vîrîndu-şi mîna în buzunar, împrăştie nepăsător pe masă un şir destul de lung de monede de aur. Ia-ţi banii pentru băutură şi păstrează restul.

Hangiul adună ludovicii cu o mutră gravă şi-i făcu să lunece unul după altul în fundul chimirului. Cei doi gentilomi se ridicară, îşi traseră pălăriile pe ochi, îşi aruncară mantiile pe umăr şi părăsiră sala. Vallombreuse dădu cîteva tîrcoale pe ulicioară, ridicînd nasul de cîte ori trece prin faţa ferestrei binecuvîntate, dar îşi pierdu vremea zadarnic. Isabelle, acum pusă în gardă, nu se mai arătă. Perdeaua era trasă şi-ai fi crezut că nu se află nimeni în cameră. Sătul să tot bată ulicioara pustie şi foarte răcorită de crivăţ, lucru cu care nu era deprins, ducele de Vallombreuse se plictisi curînd de atîta aşteptare zadarnică şi porni spre casă, bombănind împotriva neobrăzatei prefecătorii a neroadei aceleia, destul de încrezută ca să-l lase astfel pe-un duce tînăr şi chipeş să-i ducă dorul. Ba se gîndi chiar, cu oarecare bunăvoinţă, la blînda Corisande, odinioară

atît de dispreţuită, dar orgoliul îi suflă curînd la ureche că n-avea decît să se arate pentru a triumfa ca Cezar. Cît despre rival, dacă-l stînjenea prea mult, avea să-l ucidă prin mijlocirea cîtorva slugi sau a unor ucigaşi plătiţi, căci demnitatea nu i-ar fi îngăduit să se compromită cu un asemenea ticălos.

E adevărat că Vallombreuse n-o zărise pe Isabelle, care se retrăsese în fundul camerei sale, dar pe cînd o pîndea din ulicioară, nişte ochi geloşi îl urmăreau prin geamul unei alte ferestre, ochii lui Sigognac, căruia ţinuta şi manevrele acestui personaj îi erau foarte neplăcute. De zece ori baronul se simţise ispitit să coboare şi să-l atace cu sabia în mînă pe curtezan, dar se stăpînise. Faptul că se plimba de-a lungul unui perete nu îndreptăţea de loc un asemenea atac, care ar fi fost socotit drept nebunesc şi ridicol. Scandalul ar fi putut dăuna bunului nume al Isabellei, cu nimic vinovată de privirile acestea ridicate în sus şi veşnic spre acelaşi loc. Sigognac îşi făgădui totuşi să-l supravegheze îndeaproape pe filfizon şi-şi întipări în minte trăsăturile lui, ca să-l recunoască la nevoie.

Pentru spectacolul de a doua zi, anunţat şi trîmbiţat în tot oraşul, Irod alesese *Lygdamon şi Lydias* sau *Asemănarea,* tragicomedie de un oarecare Georges de Scudéry, gentilom, care, după ce servise în gărzile franceze, lăsase spada pentru pană slujindu-se la fel de bine de una ca şi de cealaltă, şi *Fanfaronadele căpitanului Fracasse,* în care Sigognac avea să debuteze în faţa unui public adevărat, căci pînă atunci nu jucase decît pentru viţei, vite cornute şi ţărani în grajdul lui Bellombre. Actorii erau adînciţi în învăţatul rolurilor, căci piesa domnului de Scudéry abia fusese scoasă la lumină şi ei n-o cunoşteau. De aceea, pierduţi în gînduri şi mişcîndu-şi buzele ca nişte maimuţe care şi-ar rosti rugăciunea, se plimbau toţi pe verandă, cînd mormăind, cînd strigînd cît îi ţinea gura. Cine i-ar fi văzut i-ar fi luat drept nişte turbaţi apucaţi de furii. Uneori, cîte unul din ei se oprea brusc, apoi pornea cu paşi mari, dînd din mîini ca nişte mori cu aripile stricate. Leandru, mai ales, care trebuia să-l joace pe Lygdamon, căuta poze, încerca efecte şi se zbuciuma ca un diavol într-o criselniţă. El era sigur că rolul acesta avea să-i împlinească visul de-a cîştiga dragostea vreunei doamne de neam mare şi de a-şi răzbuna ciomegele primite la castelul Bruyères, ciomege care îi lăsaseră urme mai mult în suflet decît pe spinare. Rolul acesta de amant tandru şi nefericit, rostindu-şi simţămintele în versuri destul de bine aduse din condei, la picioarele unei fiinţe fără suflet, se preta la ocheade, la suspine, la păliri şi la tot felul de sclifoseli înduioşătoare, marea

specialitate a seniorului Leandru, unul din cei mai buni amorezi de provincie, în ciuda pretenţiilor şi a ridicolului său.

Sigognac, căruia Blazius ţinuse să-i devină profesor, studia în odaia lui împreună cu bătrînul actor, iniţiindu-se în dificila artă a teatrului. Personajul pe care avea să-l joace se depărta de firesc prin caracterul său exagerat la culme. Şi totuşi trebuia ca sub exagerare să se simtă adevărul şi să fie desluşit omul, dincolo de paiaţă. Blazius îi dădea sfaturi în acest sens şi-l învăţa să înceapă cu un ton simplu şi firesc pentru a ajunge apoi la intonaţii ciudate, sau să revină la vorbirea obişnuită după ce ţipase ca un păun jumulit de viu; căci nu există personaj, oricît de afectat, care să rămînă veşnic aşa. De altfel, inegalitatea aceasta le este proprie lunaticilor şi scrîntiţilor la minte; ea se iveşte şi în gesturile lor anapoda, care nu se potrivesc exact cu vorbele rostite, din care un artist dibaci poate să scoată efecte comice. Blazius era de părere ca Sigongnac să-şi pună o jumătate de mască, adică să-şi acopere fruntea şi nasul, pentru a păstra tradiţia personajului şi a-şi îmbina pe faţă fantasticul cu realul, ceea ce avantajează mult asemenea roluri pe jumătate false, pe jumătate adevărate, caricaturi generale ale umanităţii şi mai puţin supărătoare pentru acesta decît un portret. În mîinile unui actor de rînd, un asemenea rol nu poate da decît o bufonerie neroadă, bună doar să distreze gloata şi să-i facă să ridice din umeri pe oamenii cumsecade; dar un actor talentat poate să-i dăruie trăsături fireşti şi să redea mai bine viaţa decît dacă ar fi fost pregătit anume pentru asta.

Ideea jumătăţii de mască îi surîdea lui Sigognac. Masca îl făcea de nerecunoscut şi-i dădea impresia unui coif cu viziera lăsată, prin care el avea să vorbească cu glas de fantomă. Căci faţa e persoana însăşi, trupul nu are nume, iar faţa ascunsă nu poate fi recunoscută; soluţia aceasta îl făcea să se simtă împăcat cu cerinţele rangului său şi cu întregul respect datorat strămoşilor; cu jumătatea de mască, n-avea să apară pe scenă în mod material şi direct. Aşa, n-avea să fie decît sufletul necunoscut care insuflă viaţă unei marionete uriaşe, *nervis alienis mobile lignum;* atîta doar că, în loc să tragă dinafară firele marionetei, el se afla înlăuntrul ei. De pe urma acestui joc, demnitatea lui n-avea nimic de suferit.

Blazius, care îl îndrăgise mult pe Sigognac, îi modelă el însuşi masca în aşa fel, încît să-i compună o înfăţişare pentru scenă cu totul diferită de cea de oraş. Un nas în vînt, plin de negi şi cu vîrful roşu ca o cireaşă, nişte sprîncene caraghioase, arcuite şi cu firele întoarse ca nişte virgule, o mustaţă cu vîrfuri ascuţite şi răsucite ale tînărului baron. Toate acestea puse

laolaltă nu acopereau decît fruntea şi umflătura nasului, dar schimbau tot restul feţei.

Întreaga trupă plecă la repetiţia care urma să fie făcută în costume pentru a se putea aprecia mai bine impresia generală a spectacolului. Ca să nu străbată străzile îmbrăcaţi ca de carnaval, actorii îşi trimiseseră costumele în sala de joc, iar actriţele urmau să se îmbrace în încăperea pe care am descris-o. Lumea bună, filfizonii, intelectualii din partea locului făcuseră pe dracu în patru ca să pătrundă în templul său, mai degrabă, în altarul acesta al Taliei, unde preotesele muzei îşi îmbrăcau podoabele, ca să-i celebreze misterele. Toţi cei de faţă se înghesuiau, care mai de care, în jurul actriţelor. Unii le ţineau oglinda, alţii le întindeau făcliile ca să se poată vedea mai bine. Unul îşi dădea părerea despre locul unde ar veni cel mai bine o fundă, altul întindea cutia cu pudră; altul, mai timid, şedea pe-un cufăr mişcînd din picioare, fără să scoată o vorbă, şi răsucindu-şi mustaţa ca să facă ceva.

Fiecare actriţă îşi avea cercul ei de curtezani, ai căror ochi lacomi căutau să se aleagă cu ce se putea din neglijenţele şi hazardul toaletelor. Vreun capot care aluneca tocmai cînd trebuia să se vadă un spate lucios ca marmura; uneori se ivea jumătatea vreunui sîn ca de zăpadă sau de fildeş, supărat de strînsoarea corsetului şi dorindu-se mai bine culcat în cuibul său de dantelă, sau vreun braţ frumos care, ridicîndu-se ca să aranjeze o şuviţă rebelă, se arăta gol pînă la umăr. Vă puteţi închipui cîte madrigaluri, complimente şi dulcegării mitologice le-au smuls provincialilor vederea unor asemenea comori. Zerbine rîdea ca o nebună ascultîndu-le neroziile; Sérafine, mai mult vanitoasă decît inteligentă, era încîntată de ele; Isabelle nu le asculta şi, sub ochii tuturor bărbaţilor, se aranja, modestă, refuzînd pe un ton politicos dar rece ofertelor de a o servi.

Vallombreuse, urmat de prietenul său Vidalinc, nu pierduse ocazia de-a o vedea pe Isabelle. El o găsi şi mai frumoasă de aproape decît de departe, iar patima îi spori şi mai mult. Tînărul duce se gătise cît putuse mai elegant şi, într-adevăr, arăta nespus de bine. Purta un costum minunat, de mătase albă, încreţit şi împodobit cu panglicuţe şi funde vişinii, prinse cu agrafe de diamante. Valuri de lenjerie fină şi de dantele i se revărsau prin mînecile vestei; o eşarfă scumpă, din fir de argint, îi ţinea spada; o pălărie albă, cu boruri largi şi împodobită cu pene roşii i se clătina în mîna prinsă într-o mănuşă parfumată.

Pletele lui negre şi lungi îi curgeau în buclişoare mărunte de-a lungul obrazului de un oval desăvîrşit, scoţindu-i în relief calda paloare. Sub mustăcioara lui subţire, buzele îi străluceau

roşii ca nişte rodii, iar ochii sclipeau între două rînduri de gene stufoase. Gîtul alb şi rotund ca o coloană de marmură îi sprijinea cele mai scumpe dantele de Veneţia.

Totuşi, în desăvîrşirea aceasta stăruia ceva neplăcut. Trăsăturile lui atît de fine, de pure, de nobile erau sluţite de o expresie antiumană, dacă e îngăduită folosirea acestui cuvînt. Se vedea cît de colo că durerile şi bucuriile oamenilor îl mişcau prea puţin pe purtătorul acestui chip necruţător de frumos. De bună seamă că ducele se credea şi credea într-adevăr că aparţine unei specii deosebite.

Vallombreuse se aşezase tăcut lîngă măsuţa de toaletă a Isabellei, cu braţul sprijinit în aşa fel de rama oglinzii, încît ochii actriţei, nevoită să privească mereu în oglindă, să-l vadă cît mai des. Manevra lui, savantă, şi de-o abilă tactică amoroasă ar fi reuşit, fără îndoială, cu oricare altă fată în afară de ingenua noastră. Înainte de a-i vorbi, ducele vroia să-i ia minţile cu frumuseţea lui, cu ţinuta lui mîndră şi cu bogăţia veşmintelor.

Isabelle, care îl recunoscuse pe tînărul îndrăzneţ de pe ulicioară şi pe care privirea lui de-o înflăcărare poruncitoare o stingherea, păstră cea mai deplină rezervă şi nu-şi lua ochii din oglindă. Ai fi zis că nu observase lîngă ea prezenţa unuia dintre cei mai chipeşi seniori ai Franţei; dar şi Isabelle era o fată nu prea obişnuită.

Plictisit de poza aceasta, Vallombreuse se hotărî brusc şi-i spuse:

— Nu-i aşa, domnişoară, că dumneata joci rolul Silviei în piesa *Lygdamon şi Lydias* a domnului de Scudéry?

— Da, domnule — răspunse Isabelle, care n-avea cum să nu răspundă unei întrebări de-o banalitate atît de abilă.

— Niciodată un rol n-o să fie mai bine servit — continuă Vallombreuse. Dacă e prost, dumneata îi vei face bun; dacă e bun, îl vei face excelent. Fericiţi poeţii care-şi încredinţează versurile unor buze atît de frumoase!

Complimentele acestea vagi nu depăşeau obişnuitele fraze galante pe care oamenii cuviincioşi le adresează de obicei actriţelor, şi Isabelle trebui să le accepte, mulţumindu-i ducelui printr-o uşoară înclinare a capului.

Sigognac, terminînd, cu ajutorul lui Blazius, să se îmbrace în cămăruţa rezervată actorilor, reintră în camera actriţelor, ca să aştepte începutul repetiţiei. Era mascat şi-şi pusese cingătoarea de care atîrna spada cea lungă cu mîner greu, terminat printr-o pînză de păianjen, moştenire de la bietul Matamor. Mantia lui stacojie şi zdrenţuită ca o coadă de rac îi flutura ciudat pe umeri, iar vîrful spadei îi ridica poala. Ca să se conformeze rolului, tînărul baron mergea cu un şold înainte întinzînd paşii

ca pe un compas, cu o înfăţişare obraznică şi provocatoare, cum îi şade bine unui căpitan Fracasse.

— Eşti într-adevăr foarte bine — îi spuse Isabelle, pe care el veni s-o salute. Niciodată vreun căpitan spaniol n-a avut un aer mai minunat de trufaş.

Ducele de Vallombreuse îl măsură cu un dispreţ suveran pe noul venit, cu care tînăra actriţă vorbea atît de duios. „Pe cît se pare, iată şi licheaua de care se spune că ar fi îndrăgostită" — îşi zise el, înveninat de ciudă, căci nu putea concepe ca o femeie să poată şovăi o clipă între tînărul şi splendidul duce de Vallombreuse şi măscăriciul acela ridicol.

Altminteri, ducele se făcu că nu-l vede pe Sigognac. Prezenţa acestuia nu însemna mai mult decît a unei mobile oarecare. Pentru el, noul venit nu era un om, ci un lucru, şi ducele se purta de faţă cu baronul la fel de nestingherit ca şi cum ar fi fost singur, aruncîndu-i necontenit Isabellei priviri înflăcărate care se opreau la începutul sînilor lăsaţi goi de răscroiala cămăşuţei.

Isabelle, ruşinată, simţea cum roşeşte fără voie sub privirea aceasta obraznică, stăruitoare şi fierbinte ca plumbul topit; şi se zorea să-şi termine costumarea ca să scape de corvoadă, cu atît mai mult cu cît vedea cum mîna lui Sigognac, furios, strîngea convulsiv mînerul spadei.

Ea îşi puse un benghi în colţul gurii şi se pregăti să se ridice ca să treacă pe scenă, căci Tiranul, cu glasul lui de buhai, strigase de cîteva ori: „Sînteţi gata, domnişoarelor"?

— Dă-mi voie, domnişoară — spuse ducele — ai uitat să-ţi pui o „ucigaşă".

Şi Vallombreuse, vîrînd un deget în cutia cu benghiuri aflată pe măsuţa de toaletă, luă dinăuntru o steluţă de tafta neagră.

— Îngăduie-mi — continuă el — s-o lipesc eu aici, chiar lîngă sîn; o să-i scoată mai în evidenţă albeaţa şi-o să arate ca o aluniţă adevărată.

Fapta însoţi atît de repede cuvintele, încît Isabelle, înspăimîntată de atîta impertienţă, abia avu timp să se lipească cu spatele de scaun pentru a se feri de neobrăzata atingere; dar ducele nu era dintre cei ce se lasă uşor intimidaţi, şi degetul lui pe care avea lipit benghiul era cît pe-aci să atingă sînul tinerei actriţe, cînd o mînă de fier i se lăsă pe braţ, strîngîndu-i-l ca într-o menghine.

Ducele de Vallombreuse, roşu de furie, întoarse capul şi-l văzu pe căpitanul Fracasse, într-o atitudine care nu amintea cu nimic de fricosul din comedie.

— Domnule duce — spuse Fracasse, ţinînd mereu strîns

brațul lui Vallombreuse — domnișoara își pune singură benghiurile. N-are nevoie de ajutorul nimănui.

Acestea zise, el lăsă brațul tînărului senior a cărui primă mișcare fu de a-și căuta mînerul spadei. În clipa aceea, Vallombreuse, în ciuda frumuseții sale, avea o figură mai respingătoare și mai cumplită decît a Meduzei. O paloare înspăimîntătoare îi acoperea fața, sprîncenele negre i se încruntau peste ochii injectați. Din purpurii, buzele i se făcuseră vinete și i se albiseră de spumă; nările îi fremătau de parcă ar fi adulmecat moartea. Ducele se năpusti spre Sigognac, care nu se clinti din loc, așteptînd atacul; dar deodată el se opri. Un gînd neașteptat îi stinse ca un duș rece avîntul înflăcărat. Trăsăturile i se liniștiră; culorile firești îi reveniră în obraji. Ducele își recăpătase cu totul stăpînirea de sine, și fața lui exprima disprețul cel mai glacial și mai adînc pe care o ființă omenească i-o poate arăta alteia. Își amintise că adversarul lui era un om de rînd și că el fusese cît pe-aci să se facă de rîs bătîndu-se ca un măscărici. Întraga-i trufie de nobil se răzvrătea la gîndul acesta. Insulta pornită de-atît de jos nu-l putea atinge; te bați oare cu noroiul care te împroașcă? Totuși, cum nu-i stătea în fire să lase o insultă nepedepsită, de la oricine ar fi venit ea, se apropie de Sigognac și-i spuse:

— Nemernicule, am să pun slugile să-ți rupă oasele!

— Ia seama, monseniore — răspunse Sigognac, cu glasul cel mai liniștit și cu aerul cel mai nepăsător din lume. Ia seama, am oase tari, și ciomegele s-ar sparge ca sticla, atingîndu-le. Nu primesc lovituri decît pe scenă.

— Oricît de obraznic ai fi, secătură, n-am să-ți fac onoarea de a te bate eu însumi. E o ambiție care îți depășește meritele — replică Vallombreuse.

— Asta rămîne de văzut, domnule duce — răspunse Sigognac. Poate că eu, fiind mai puțin mîndru, am să vă bat cu propriile mele mîini.

— Nu răspund unei măști — zise ducele, luîndu-l de braț pe Vidalinc, care se apropiase și el.

— Am să-ți arăt fața mea, duce, la locul și la timpul cuvenit, dar cred că o să-ți fie și mai neplăcut decît nasul meu fals — continuă Sigognac. Să ne oprim însă aici. Aud clopoțelul sunînd și, dacă mai zăbovesc, risc să pierd intrarea în scenă.

Actorii îi admirau curajul, dar, cunoscîndu-i rangul, nu se mirau ca ceilalți spectatori ai scenei acesteia, uluiți de o asemenea îndrăzneală. Emoția Isabellei fusese atît de vie, încît fardul i se dusese, iar Zerbine, văzînd paloarea mortală ivită pe obrajii ei, fusese nevoită să-i mai dea cu puțin roșu. Biata fată

abia se mai putea ţine pe picioare, şi dacă Subreta n-ar fi dus-o de braţ, ar fi picat în nas la intrarea în scenă. Să fie prilej de ceartă, îi era tare neplăcut blîndei, bunei şi modestei Isabelle, care se temea cel mai mult pe lume de zgomotul şi de scandalul iscat în jurul unei femei şi ducînd totdeauna la pierderea bunului ei nume; de altfel, deşi hotărîtă să nu-i cedeze, ea-l iubea din toată inima pe Sigognac, şi gîndul unei capcane, sau cel puţin al unui duel, la care era expus, o tulbura mai mult decît s-ar putea spune.

În ciuda acestui incident, repetiţia îşi urmă cursul, emoţiile reale ale vieţii neputînd să-i distragă pe actori de la patimile lor închipuite. Chiar Isabelle jucă foarte bine, deşi avea inima plină de griji. Iar Fracasse, enervat de ceartă, arăta o vervă sclipitoare. Zerbine se întrecu pe ea însăşi. Fiecare din cuvintele ei trezea rîsete şi aplauze prelungite. Din colţul orchestrei porneau, înaintea tuturor, nişte aplauze care nu se opreau decît ultimele şi a căror persistenţă înflăcărată sfîrşi prin a-i atrage atenţia Zerbinei.

Simulînd un joc de scenă, Subret înaintă spre lumînări, întinse gîtul cu o mişcare de pasăre curioasă care-şi trece capul printre două frunze, se uită atentă în sală şi-l descoperi pe marchizul de Bruyères, roşu de satisfacţie şi ai cărui ochi, aprinşi de dorinţă, sclipeau ca nişte rubine. Marchizul o regăsise pe Lisette, pe Marton, pe Smeraldina visurilor sale! Şi plutea de bucurie.

— Domnul marchiz a sosit — şopti Zerbine între două replici, către Blazius, care juca rolul lui Pandolphe, vorbind cu gura închisă aşa cum vorbesc actorii între ei pe scenă cînd nu vor să fie auziţi de public. Ia te uită cum se mai bucura, cum străluceşte şi cît e de pasionat! Nu mai poate de mulţumit ce e şi, dacă nu i-ar fi ruşine, ar sări peste rampă, să mă sărute de faţă cu toată lumea! Ah! Domnule de Bruyères, grozav îţi mai plac subretele! Ei bine! O să te gătim cu sare, ardei şi nucşoară.
Începînd din punctul acesta al piesei, Zerbine se dezlănţui şi jucă cu o vervă îndrăcită. De atîta veselie, spirit şi ardoare, ea părea luminoasă. Marchizul înţelese că de-acum înainte nu se va mai putea lipsi de senzaţia aceasta incisivă. Toate celelalte femei de ale căror graţii se bucuraseră şi pe care le compara în gînd cu Zerbine i se părură şterse, plictisitoare şi nesărate.

Piesa domnului de Scudéry, care fu repetată apoi, plăcu, deşi era mai puţin distractivă, şi Leandru, în rolul lui Lygdamon, fu încîntător; dar pentru că am mai vorbit de talentul actorilor

noştri, să-i lăsăm la treburile lor şi să-i urmărim pe ducele de Vallombreuse şi pe prietenul său Vidalinc.

Turbat de furie după scena în care fusese făcut de rîs, tînărul duce se întoarse la palatul Vallombreuse împreună cu confidentul său, frămîntînd în minte mii de planuri de răzbunare; cele mai blînde dintre ele ţineau pur şi simplu la a-şi pune slugile să-l ciomăgească pe neobrăzatul căpitan pînă îşi va da sufletul.

Degeaba căuta Vidalinc să-l liniştească. Ducele îşi frîngea mîinile de furie şi umbla prin cameră ca un apucat, lovind cu pumnul jeţurile care cădeau caraghios cu cele patru picioare în sus, răsturnînd mesele şi căşunînd tot felul de stricăciuni ca să-şi potolească turbarea; apoi apucă un vas japonez si-l izbi de duşumea, făcîndu-l ţăndări.

— Ah! răcni el. Aş vrea să-l sfărîm pe ticălosul ăla cum am sfărîmat vasul, să-l calc în picioare şi să-i arunc cioburile la gunoi. Un nenorocit care îndrăzneşte să se pună între mine şi obiectul dorinţei mele! Dacă ar fi fost măcar gentilom, l-aş fi putut înfrunta cu sabia, cu pumnalul, cu pistolul, pe jos, călare, pînă ce i-aş fi pus piciorul în piept şi i-aş fi scuipat cadavrul în faţă!

— Poate că este — zise Vidalinc. După îndrăzneala de care a dat dovadă, eu l-aş crede gentilom; jupîn Bilot vorbea de-un actor care s-a angajat în trupă din dragoste şi la care Isabelle se uită cu plăcere. El trebuie să fie, dacă judeci după gelozia lui şi după tulburarea infantei.

— Crezi că e cu putinţă ca un nobil să se amestece cu saltimbancii ăştia, să se arate pe scenă, să se mîzgălească cu roşu, să primească bobîrnace şi lovituri de picior în dos? Nu, ar fi cu neputinţă!

— Şi Iupiter s-a transformat în vită şi chiar în soţ ca să se bucure de muritoare, ceea ce e o abatere şi mai gravă pentru măreţia unui zeu olimpic decît aceea de a te face actor, pentru demnitatea unui nobil — răspunse Vidalinc.

— Oricum ar fi — spuse ducele, lovind cu degetul într-un clopoţel — mai întîi am să-l pedepsesc pe măscărici, chiar dacă va trebui mai tîrziu să-l pedepsesc pe om, presupunînd că există vreunul după masca aceea ridicolă!

— Dacă există vreunul? Nu te îndoi că există — continuă prietenul lui Vallombreuse. Ochii aruncau scîntei pe sub cîlţii sprîncenelor lui false şi, în ciuda nasului de carton mînjit cu roşu, avea un aer măreţ şi cumplit, ceea ce nu-i uşor cînd porţi asemenea veşminte.

— Cu atît mai bine! spuse Vallombreuse. Răzbunarea mea nu va izbi cu spada în aer, ci va întîlni un piept care să-i primească loviturile.

Un servitor intră, făcu o plecăciune adîncă şi aşteptă nemişcat poruncile stăpînului.

— Trezeşte-i, dacă s-au culcat, pe Basque, Azolan, Mérindol şi Labriche; spune-le să se înarmeze cu ciomege zdravene şi să meargă să-l aştepte la ieşirea din sala de jucat cu mingea, unde se află trupa lui Irod, pe un oarecare căpitan Fracasse. Să se năpustească asupra lui, să-l ciomăgească bine şi să-l lase lat, fără să-l ucidă însă. Altfel, s-ar putea crede că mi-e frică de el! Restul rămîne pe seama mea. Ciomăgindu-l, să i se strige: „Din partea ducelui de Vallombreuse!" ca să ştie.

Sarcina aceasta, destul de sălbatică şi de cruntă, păru să nu-l mire prea mult pe lacheu, care se retrase asigurîndu-l pe domnul duce că poruncile îi vor fi împlinite pe loc.

— Îmi pare rău că te porţi aşa cu saltimbancul, care, la urma urmei, a dovedit un curaj mai presus de starea lui — spuse Vidalinc după plecarea valetului. N-ai vrea mai bine ca, sub un pretext sau altul, să mă duc eu să-i caut ceartă şi să-l ucid? Orice sînge e roşu cînd îl faci să curgă, deşi se spune că sîngele nobililor ar fi albastru. Eu mă trag dintr-o familie bună şi veche, dar nu de-un rang atît de înalt ca al dumitale, şi obrazul meu nu se teme că se va compromite. Spune un cuvînt şi mă duc. Căpitanul acesta mi se pare mai vrednic de spadă decît de bîtă.

— Îţi mulţumesc pentru propunerea ta, mărturie a credinţei desăvîrşite cu care îmi priveşti interesele, dar n-aş putea s-o accept — răspunse ducele. Haimanaua aia a îndrăznit să mă atingă. Se cuvine să-şi ispăşească în mod josnic crima. Dacă e gentilom, va găsi cui să-i vorbească. Eu răspund întotdeauna cînd sînt întrebat cu spada.

— Cum doreşti, domnule duce — spuse Vidalinc, întinzîndu-şi picioarele pe un taburet, ca un om căruia nu-i rămîne decît să lase lucrurile în voia lor. Dar, fiindcă veni vorba, ştii că Sérafine e încîntătoare! I-am spus cîteva vorbe dulci şi-am obţinut o întîlnire. Jupîn Bilot avea dreptate.

Apoi ducele şi prietenul său tăcură, aşteptînd întoarcerea slugilor înarmate.

XI

LOVITURI DE SPADĂ, LOVITURI DE BÎTĂ ŞI ALTE AVENTURI

Repetiţia se terminase. Retraşi în cabinele lor, actorii se dezbrăcară şi îşi puseră costumele de oraş. Sigognac făcu şi el la fel, dar îşi păstră, aşteptîndu-se la un atac, sabia lui Matamor, o sabie bună şi veche din oţel spaniol, lungă cît o zi de post, cu o gardă din fier forjat care învăluia bine pumnul şi care, mînuită de un om curajos, putea să pareze şi să dea lovituri zdravene, chiar dacă nu ucidea, căci, după obiceiul actorilor, nu avea nici vîrful şi nici tăişul ascuţit. Dar pentru slugile trimise de duce să-l răzbune, ea era cît se poate de bună.

Irod, tovarăş voinic şi lat în spete, îşi luase cu el toiagul care-i servea să anunţe începutul actelor, şi cu măciuca aceasta pe care o mînuia de parcă ar fi fost un fir de pai, îşi făgăduia să facă prăpăd printre ticăloşii care l-ar ataca pe Sigognac, căci nu-i stătea în fire să-şi lase prietenii la nevoie.

— Căpitane — îi spuse el baronului cînd ajunseră în stradă — să lăsăm muierile s-o şteargă, conduse de Leandru şi de Blazius, căci ne-ar asurzi cu piuitul lor; Leandru e un înfumurat, un laş care se teme şi de umbra lui, iar Blazius e prea bătrîn şi puterile i-ar trăda curajul; Scapin să rămînă cu noi, căci e meşter la pus piedici şi, în mai puţin de-o clipă, îţi întinde pe spate, laţi, unul sau doi din bădărani, dacă au să ne-atace mai mulţi. În orice caz, bîta mea e în serviciul spadei dumitale.

— Îţi mulţumesc, prietene Irod — răspunse Sigognac — ce-mi oferi e binevenit, dar să luăm măsuri ca nu cumva să fim atacaţi prin surprindere. Să mergem unul după altul, la oarecare distanţă, chiar prin mijlocul străzii; pungaşii trimişi să ne atace, lipiţi de ziduri în întuneric, vor trebui să se desprindă de ele ca să ajungă la noi şi vom avea timp să-i vedem venind. Acum să-mi scot spada din teacă; dummneata învîrteşte măciuca, iar Scapin să facă mişcări ca să-şi mlădieze picioarele.

Sigognac porni în fruntea mici coloane şi înaintă prudent pe ulicioara care ducea de la sala de joc la hanul *Stema Franţei*.

Ulicioara era întunecoasă, întortocheată, plină de gropi, grozav de bună pentru atacuri. Streşinile caselor, dublînd bezna, îşi ofereau adăpostul lor pentru pîndă. Nici un fir de lumină nu se strecura din casele adormite şi noaptea era fără lună.

Basque, Azalon, Labriche şi Mérindol, slugile bătăuşe ale tînărului duce, aşteptau de mai bine de-o jumătate de oră trecerea căpitanului Fracasse, care nu putea să se întoarcă pe alt drum la han. Azolan şi Basque se ghemuiseră în intrîndul unei uşi, pe o parte a străzii: Mérindol şi Labriche, lipiţi de zid, se instalaseră exact în faţa lor, în aşa fel încît să-şi îndrepte împreună ciomegele asupra lui Sigognac şi să lovească aşa cum loveau ciocanele ciclopilor pe nicovală. Grupul femeilor însoţit de Blazius şi Leandru îi înştiinţase că Fracasse nu putea să întîrzie, aşa că stăteau încordaţi, cu degetele încleştate pe ciomege, gata să-şi facă treaba, fără să le treacă prin minte că vor avea adversari puternici, căci îndeobşte, poeţii, saltimbancii şi tîrgoveţii, pe care cei mai mari binevoiau să-i ciomăgească, primeau lucrul acesta cu duhul blîndeţii şi se mulţumeau să-şi încovoaie spinarea.

Deşi noaptea era foarte întunecoasă, Sigognac, cu vederea lui ageră, îi şi descoperise de cîteva clipe pe cei patru lungani aflaţi la pîndă. El se opri şi se prefăcu că ar vrea să se întoarcă din drum. Şiretlicul acesta îi hotărî pe tîlhari, care-şi vedeau prada zburînd, să-şi părăsească ascunzătoarea şi să se năpustească la căpitan. Azolan se repezi primul şi toţi strigară: „Loviţi-l, loviţi-l pe căpitanul Fracasse din partea monseniorului duce!" Sigognac îşi înfăşurase de cîteva ori braţul stîng în mantia care forma, astfel înfăşurată, un fel de manşon de nepătruns; cu manşonul acesta el pară lovitura de bîtă pe care i-o trase. Azolan şi-i dădu cu spada o lovitură atît de puternică în plin piept, încît ticălosul căzu în mijlocul şanţului cu plexul zdrobit, cu tălpile în aer şi cu pălăria în noroi. Dacă n-ar fi avut vîrful tocit, spada i-ar fi pătruns trupul şi i-ar fi ieşit printre umeri. În ciuda nereuşitei tovarăşului său, Basque înaintă curajos, dar o lovitură năprasnic dată cu latul spadei în cap îi sparse fundul bonetei, din care pricină văzu mulţime de stele verzi în noaptea care era mai neagră ca smoala. Măciuca lui Irod făcu ţăndări din bîta lui Mérindol, care văzîndu-se dezarmat, o luă la goană, nu fără cîteva cucuie şi vînătăi pe spinare pricinuite de formidabila bîtă, oricît se grăbi el s-o şteargă. Isprava lui Scapin se petrecu astfel: apucîndu-l pe Labriche în braţe cu o mişcare atît de rapidă şi de vie încît acesta, pe jumătate sufocat, nu-şi putu folosi bîta, îl sprijini cu braţul stîng şi-l îmbrînci cu braţul drept în aşa fel, încît făcu să-i trosnească şira spinării; apoi îl ridică în aer, cu o

piedică scurtă, nervoasă, irezistibilă ca destinderea unui arc de arbaletă, şi-l aruncă la zece paşi pe caldarîm. Ceafa lui Labriche se izbi de-o piatră şi lovitura fu atît de cumplită, încît executorul răzbunării lui Vallombreuse rămase leşinat pe cîmpul de luptă, semănînd pe deplin a cadavru.

Acum, drumul era liber şi victoria rămînea de partea actorilor. Tîrîndu-se în coate, Azolan şi Basque, încercară să ajungă sub vreo streaşină ca să-şi mai vină în simţiri. Labriche zăcea ca un beţiv de-a curmezişul şanţului. Mèrindol mai puţin pocnit, o luase la goană, fără îndoială pentru ca măcar unul să supravieţuiască dezastrul şi să-l poată povesti. Totuşi, apropiindu-se de palatul Vallombreuse, el încetini pasul, căci avea să înfrunte mînia tînărului duce, la fel de cumplită ca şi măciuca lui Irod. Gîndul acesta îl făcea să-i şiroască sudoarea pe frunte şi să nu mai simtă durerea umărului scrîntit, din care atîrna un braţ neputincios şi moale ca o mînecă goală.

De abia intră în palat, că ducele, nerăbdător să afle cum a reuşit încăierarea, îl şi chemă. Mérindol apăru cu o mutră stînjenită şi stîngace căci braţul îl chinuia grozav. Pe faţa arsă de soare i se aşternuse o paloare verzuie. O sudoare măruntă îi îmbrobodea fruntea. Nemişcat şi tăcut, el stătea în pragul încăperii, aşteptînd un cuvînt de încurajare sau o întrebare din partea ducelui, care tăcea.

— Ei bine — începu cavalerul de Vidalinc, văzînd că Vallombreuse îl privea încruntat pe Mérindol — ce veşti ne-aduci? Rele, fără îndoială, căci nu prea ai o mină triumfătoare.

— Domnul duce nu se poate îndoi de zelul nostru cînd e vorba să-i îndeplinim poruncile — răspunse Mérindol. De data asta însă norocul ne-a stat împotrivă.

— Cum adică? sări ducele, cu o mişcare de mînie. Voi patru n-aţi izbutit să-l ciomăgiţi pe măscărici?

— Măscăriciul ăsta e mai voinic şi mai curajos decît Herculii din basme — răspunse Mérindol. S-a năpustit cu atîta furie asupra noastră, încît, devenit din atacat atacator, i-a culcat la pămînt cît ai clipi pe Azolan şi pe Bosque. Au picat amîndoi sub loviturile lui ca nişte valeţi din cărţile de joc, deşi sînt flăcăi zdraveni. Labriche a fost doborît de un alt măscărici, printr-o figură de gimnastică foarte dibace, şi ceafa lui ştie acum cît e de tare pavajul din Poitiers. Mie însumi mi s-a frînt ciomagul sub măciuca domnului Irod, şi umărul mi-e atît de rău lovit, încît două săptămîni n-o să mă mai pot servi de braţ.

— Sînteţi nişte viţei, nişte dobitoci, nişte nemernici, fără pricepere, fără credinţă şi fără curaj! strigă ducele de

Vallombreuse, turbat de furie. Pînă şi o babă v-ar pune pe fugă cu furca ei. Am greşit cînd v-am scăpat de spînzurătoare şi de galere! Era totuna dacă aveam nişte servitori cinstiţi; ei n-ar fi fost nici mai nepricepuţi, nici mai laşi decît voi! Dacă bîtele n-au fost de ajuns, trebuia să luaţi săbiile!

— Monseniorul ne-a comandant să ciomăgim şi nu să ucidem — răspunse Mérindol. N-am fi îndrăznit să-i călcăm porunca.

— Iată o lichea formalistă, punctuală şi conştiincioasă — zise Vidalinc, rîzînd. Îmi place nevinovăţia asta în capcană; ce părere ai? Mica aventură începe într-un fel destul de romanţios, care trebuie să-ţi placă, Vallombreuse, căci tot ce e uşor îţi face silă, iar piedicile te încîntă. Pentru o actriţă, Isabelle pare cam anevoie de cucerit; locuieşte într-un turn fără punte şi e păzită, ca în poveştile cavalereşti, de nişte balauri care scot pe nări foc şi pară. Dar iată că se întoarce şi armata noastră învinsă. Într-adevăr, Azolan, Basque şi Labriche, care îşi revenise din leşin, se iviră în uşa salonului, întinzîndu-şi spre duce mîinile rugătoare. Erau livizi, năuciţi, mînjiţi de noroi şi de sînge, deşi n-aveau alte răni în afara cucuielor şi a vînătăilor; dar din pricina violenţei loviturilor primite le cursese sînge din nas, iar pielea galbenă de pe faţă le era sluţită de pete roşiatice.

— Căraţi-vă de aici, nemernicilor! strigă ducele, care nu era blînd, cînd îşi văzu ceata cotonogită. Nu ştiu ce mă opreşte să pun să vă bată cu trăgătoarea pentru tîmpenia şi laşitatea voastră; o să vadă felcerul meu şi o să-mi spună dacă ghionţii care pretindeţi că v-au năucit sînt cît de cît serioşi, dacă nu, am să vă jupoi de vii ca pe nişte ţipari de Melun. Hai, ştergeţi-o de-aici!

Ceata amărîtă nu mai aşteptă să i se spună altceva şi dispăru de parcă ar fi avut aripi la picioare, într-atît băgase groaza tînărul duce în spadasinii aceştia, buni de spînzurătoare, şi care totuşi nu prea erau timizi de felul lor.

După ce vlăjganii ieşiră, Vallombreuse se trînti pe-un maldăr de perne şi păstră o tăcere pe care Vidalinc i-o respectă. Gînduri furtunoase îi bîntuiau mintea ca nişte nori negri împinşi de-un vînt năprasnic pe un cer de furtună. Vroia să dea foc hanului, s-o răpească pe Isabelle, să-l ucidă pe căpitanul Fracasse, să înece întreaga trupă de actori. Pentru prima dată în viaţa lui, ducele întîlnea o împotrivire! Poruncise un lucru care nu fusese îndeplinit! Un saltimbanc îndrăznea să-l înfrunte! Oamenii lui fugiseră, bătuţi măr de-un căpitan de teatru! Orgoliul i se răzvrătea la gîndul acesta, din care pricină se simţea parcă năucit. Aşadar, era cu putinţă ca cineva să-l înfrunte? Apoi se gîndea că, îmbrăcat într-un costum măreţ, plin de diamante,

împodobit cu toate farmecele lui, în toată strălucirea rangului şi a frumuseţii, nu izbutise să atragă măcar o privire binevoitoare de la o fată de nimic, de la o actriţă ambulantă, de la o păpuşă expusă în fiecare seară fluierăturilor, primului marţafoi, el pe care prinţesele îl întîmpinau cu zîmbetul pe buze, el după care mureau ducesele şi care nu cunoscuse niciodată refuzul vreunei femei. Vallombreuse scrîşnea din dinţi de mînie şi mîna lui crispată mototolea minunata vestă de mătase albă pe care încă nu şi-o scosese, de parc-ar fi vrut s-o pedepsească pe ea că îi ajutase atît de prost planurile de cucerire.

În cele din urmă, tînărul duce se ridică brusc, făcu un semn de rămas bun prietenului său Vidalinc şi, fără să se atingă de cina care tocmai îi fusese servită, se retrase în odaia de dormit, unde somnul nu veni să-i tragă perdelele de damasc ale patului.

Vidalinc, căruia gîndul la Sérafine îi ţinea o veselă tovărăşie, nu-şi dădu seama că cinează singur şi mîncă cu mare poftă. Legănat de visuri voluptuoase, în care se ivea mereu tînăra actriţă, el dormi dus pînă a doua zi.

Cînd Sigognac, Irod şi Scapin, se întoarseră la han, îi găsiră pe ceilalţi actori foarte neliniştiţi. Strigătele atacatorilor şi zgomotul încăierării ajunseseră, prin liniştea nopţii, la urechile Isabellei şi ale tovarăşilor ei. Tînăra fată fusese cît pe ce să leşine şi, fără Blazius, care-i sprijinea braţul, s-ar fi prăbuşit în genunchi. Galbenă ca ceara şi tremurînd toată, ea aştepta în pragul uşii ca să afle veşti. Cînd îl văzu teafăr pe Sigognac, Isabelle scăpă un strigăt uşor, ridică braţele spre cer şi le lăsă să cadă în jurul gîtului tînărului, ascunzîndu-şi faţa la pieptul lui cu un încîntător gest de pudoare; dar, stăpînindu-şi repede emoţia, ea se desprinse din îmbrăţişare, se dădu cîţiva paşi înapoi şi-şi reluă rezerva obişnuită.

— Nu cumva eşti rănit? întrebă ea cu un glas cît se poate de duios. Cît aş fi de mîhnită dacă, din pricina mea, ţi s-a întîmplat vreo nenorocire! Dar ce imprudent eşti! Să-l înfrunţi pe ducele acela atît de frumos şi de rău, pe ducele care are privirea şi trufia unui Lucifer, pentru o biată fată ca mine! Nu eşti de loc înţelept, Sigognac; cum eşti numai actor ca şi noi, trebuie să ştii să rabzi unele obrăznicii.

— N-o să las niciodată pe nimeni s-o jignească în faţa mea pe încîntătoarea Isabelle, chiar dacă am pe obraz masca unui căpitan — răspunse Sigognac.

— Bine-ai vorbit, căpitane, bine-ai vorbit, dar şi mai bine ai făcut! Doamne! Ce mai lovituri de spadă! exclamă Irod. Mare noroc au avut ticăloşii ăia că sabia răposatului Matamor nu era

ascuţită, căci altfel i-ai fi spintecat din creştet pînă-n tălpi, cum le făceau cavalerii rătăcitori sarazinilor şi vrăjitorilor.

— Măciuca dumitale a lucrat la fel de bine ca şi spada mea — răspunse Sigognac, întorcîndu-i lauda lui Irod. Conştiinţa poate să-ţi fie liniştită, căci de data asta n-ai măcelărit nişte prunci nevinovaţi.

— Asta aşa e! spuse Tiranul, rîzîndu-şi în barbă, cu gura pînă la urechi. Erau spuma ocnelor, adevărat vînat pentru spînzurătoare!

— Să recunoaştem că asemenea treburi nu pot fi făcute de oameni cumsecade — zise Sigognac. Dar să nu uităm şi să lăudăm precum se cuvine vitejia eroică a gloriosului Scapin, care a luptat şi a învins fără alte arme în afară de cele dăruite de natură.

Scapin, bufon de felul lui, se îngîmfă de parcă lauda l-ar fi umflat dintr-o dată, îşi duse mîna la inimă, lăsă ochii în jos şi făcu o plecăciune plină de haz şi de modestie.

— V-aş fi ţinut şi eu tovărăşie cu mare plăcere — spuse Blazius — dar şeful mă ia în rîs din pricina vîrstei mele, şi nu mai sînt bun decît cu paharu-n mînă, în bătălia sticlelor şi în lupta ulcelelor.

Fiindcă se făcuse tîrziu, actorii, după ce schimbară aceste cuvinte, se retraseră fiecare la culcuşul lui, în afară de Sigognac, care se mai plimbă un timp prin galerie, ca şi cum ar fi rumegat un plan: actorul era răzbunat, dar gentilomul nu! Avea să-şi arunce el oare de pe faţă masca aceasta care-l făcea de nerecunoscut, să-şi spună adevăratul nume, să işte scandal şi să atragă poate asupra celorlalţi actori din trupă mînia tînărului duce? Prudenţa obişnuită spunea nu, dar onoarea spunea da. Baronul nu se putu împotrivi glasului acestuia poruncitor şi el se îndreptă spre camera Zerbinei.

Acolo bătu uşurel la uşa care mai întîi se întredeschise, apoi, după ce el îşi spuse numele, se deschise larg. În cameră strălucea o lumină vie; candelabrele bogate, încărcate cu lumînări trandafirii, se aflau aşezate pe masa acoperită cu o faţă de damasc cu pliuri asimetrice; pe masă aburea o cină aleasă, servită în farfurii scumpe. Două potîrnichi îmbrăcate într-o pojghiţă de slănină aurie se lăfăiau în mijlocul unui cerc de felii de portocale; cîteva răcituri şi un talger cu piftie de peşte, capodopera jupînului Bilot, le ţineau tovărăşie. Într-un clondir, de cristal cu floricele de aur scînteia un vin rubiniu lîngă care, într-un clondir asemănător, se afla un vin de culoarea topazului. Pe masă se aflau două tacîmuri şi, cînd Sigognac intră, Zerbine tocmai îi întindea un pahar plin marchizului de Bruyères, în a

cărui privire ardea o dublă beţie; căci niciodată diavoliţa de Subretă nu fusese mai seducăt·e, iar pe de altă parte marchizul era un adept al credinţei care spune că, fără Ceres şi fără Bahus, Venus se plitiseşte cumplit.

Zerbine îi făcu lui Sigognac, cu capul, un semn graţios în care se amestecau în mod iscuit, familiaritatea actriţei faţă de camaradul ei şi respectul femeii faţă de gentilom.

— E frumos din partea dumitale că ai venit să ne surprinzi în cuibuşorul nostru de îndrăgostiţi — spuse marchizul de Bruyères. Sper că ai să cinezi cu noi, fără să te temi că ne vei tulbura intimitatea. Jacques, pune un tacîm pentru domnul.

— Primesc amabila dumitale invitaţie — spuse Sigognac — nu pentru că mi-ar fi prea foame, ci pentru că nu vreau să vă tulbur masa, căci nimic nu-i mai dăunător poftei de mîncare decît un martor care nu mănîncă.

Baronul luă loc în jeţul pe care i-l împinsese Jacques, în faţa marchizului şi alături de Zerbine. Domnul de Bruyères îi tăie o aripă de portîniche şi-i umplu paharul fără să-i pună nici o întrebare, ca om binecrescut ce era; sigur că numai o împrejurare gravă îl adusese acolo pe baron, de obicei atît de retras şi de sălbatic.

— Îţi place vinul acesta sau îl preferi pe cel alb? întrebă marchizul. Eu beau din amîndouă, ca să nu-i fac geloşi.

— Sînt foarte cumpătat din fire şi din obişnuinţă — răspunse Sigognac — şi-l potolesc pe Bahus cu ajutorul nimfelor, cum spuneau cei vechi. Vinul roşu îmi e de ajuns; dar nu pentru a chefui am făcut indiscreţia de a pătrunde în cuibul iubirii voastre, la ora aceasta atît de nepotrivită. Marchize, vin să-ţi cer un serviciu, pe care un gentilom nu-l poate refuza altui gentilom. Domnişoara Zerbine ţi-a povestit, de bună seamă, că în cabina actriţelor domnul duce de Vallombreuse a vrut să atingă sînul Isabellei, sub pretextul că vrea să pună acolo un benghi; fapta lui josnică, desfrînată şi grosolană nu era justificată de nici o cochetărie şi de nici un avans din partea tinerei domnişoare. Isabelle, pe cît e de cuminte pe atît e de sfioasă, iar eu îi port o desăvîrşită stimă.

— O merită din plin — zise Zerbine — şi, cu toate că sînt femeie şi facem parte din aceeaşi trupă, n-aş putea s-o vorbesc de rău chiar dacă aş vrea.

— I-am oprit braţul ducelui, iar el şi-a revărsat mînia în ameninţări şi insulte, cărora eu le-am răspuns cu sînge rece ironic, la adăpostul măştii mele de Matamor — continuă Sigognac. El m-a ameninţat că-şi va pune lacheii să mă ciomăgească; şi, într-adevăr, mai adineauri, pe cînd mă

întorceam la hanul *Stema Franței,* pe o ulicioară întunecoasă, patru ticăloşi s-au năpustit asupra mea. Cu cîteva lovituri date cu latul săbiei i-am pus la locul lor pe doi dintre derbedei; Irod şi Scapin i-au aranjat cum nu se poate mai bine pe ceilalţi doi. Deşi ducele şi-o fi închipuind că are de-a face doar cu un biet actor în pielea actorului se află, un gentilom şi ocara adusă de el nu poate să rămînă nepedepsită. Dumneata mă cunoşti, marchize, deşi pînă acum mi-am păstrat ingonito-ul; ştii cine îmi sînt străbunii şi poţi da mărturie că sîngele Sigognacilor e nobil de o mie de ani, neîntinat de nici o mezalianţă, şi că toţi cei ce au purtat numele acesta n-au suferit niciodată să aibă vreo pată pe blazonul lor.

— Baroane Sigognac — spuse marchizul de Bruyères, dîndu-i pentru prima dată oaspetelui său adevăratul nume — îmi voi pune chezaşă onoarea în faţa oricui doreşti pentru a confirma vechimea şi nobleţea stirpei dumitale. Palamède de Sigognac a făcut minuni în prima cruciadă, unde a dus o sută de lănci pe-o navă echipată pe cheltuiala sa. Pe vremea aceea, mulţi dintre nobilii care fac astăzi pe grozavii nu erau nici măcar scutieri. El era prieten bun cu Hugues de Bruyères, străbunul meu, şi amîndoi dormeau în acelaşi cort, ca fraţi de arme.

La aceste evocări pline de glorie, Sigognac îşi înălţă fruntea: simţea fremătînd în el sufletul strămoşilor, şi Zerbine, care îl privea, fu surprinsă de frumuseţea, ciudată şi, ca să zicem aşa, interioară, ce lumina ca o flacără faţa de obicei tristă a baronului. „Nobilii ăştia — îşi spuse Subreta — par ieşiţi direct din coapsa lui Iupiter; la cel mai mic cuvinţel, le sare ţandăra şi nu pot, ca oamenii de rînd, să înghită ocara. Dar, oricum, dacă baronul m-ar privi cu asemenea ochi, aş fi gata să-l înşel pe marchiz, pentru el. Micuţul Sigognac arde să facă fapte eroice!"

— Aşadar, fiindcă asta îţi este părerea despre familia mea, îl vei înfrunta pe domnul de Vallombreuse şi-i vei duce provocarea mea la duel? se adresă Sigognac marchizului.

— Am s-o fac — răspunse marchizul cu un ton grav şi cumpătat, care contrasta cu voioşia sa obişnuită. Ba mai mult, îmi pun spada, ca secund, în serviciul dumitale. Mîine mă voi prezenta, la palatul Vallombreuse. Tînărul duce, dacă are păcatul de-a fi obraznic, nu-l are şi pe acela de a fi laş şi nu se va ascunde după rangul său, de îndată ce-ţi va afla adevărata stare. Dar am vorbit destul despre asta. Să n-o mai plictisim pe Zerbine cu certurile noastre bărbăteşti. Văd cum buzele purpurii i se strîng, în ciuda politeţii, şi-ar trebui ca rîsul şi nu căscatul să ne arate perlele pe care gura ei le adăposteşte; hai, Zerbine, fii iar veselă şi toarnă-i de băut baronului!

Subreta se supuse pe cît de grațioasă pe atît de îndemînatică. Nici Hebe, turnînd nectarul, n-ar fi întrecut-o. Ea făcea bine tot ce făcea.

Pînă la sfîrşitul cinei nu se mai vorbi despre toate acestea. Discuția se desfăşură în jurul jocului Zerbinei; marchizul îşi copleşi ibovnica cu laude, la care Sigognac şi le adăuga pe ale lui, şi nu din amabilitate sau din curtenie, căci Subreta arătase un spirit, o vervă şi un talent neasemuit. Se vorbi de asemenea despre versurile domnului de Scudery, unul din oamenii cei mai luminați ai vremii, pe care marchizul le găsi desăvîrşite, dar cam monotone, ceea ce îl făcea să prefere *Fanfaronadele căpitanului Fracasse* lui *Lygdamon şi Lydas.* Adevărat om de gust, marchizul!

De cum avu prilejul, Sigognac îşi luă rămas bun şi se retrase în camera sa, unde se zăvorî. Apoi scoase dintr-o teacă de atlas, care-o ferea de rugină, o spadă veche, cea a părintelui său, adusă cu el ca pe-o prietenă credincioasă. Sigognac o trase binişor din teacă şi-i sărută plin de respect mînerul. Spada era frumoasă, bogată fără să aibă ornamente de prisos, armă de luptă şi nu de paradă. Pe lama de oțel albăstrui, pus în lumină de cîteva vine subțiri de aur, se vedea imprimată marca unuia dintre cei mai vestiți armurieri din Toledo. Sigognac luă un petic de țesătură de lînă şi-l trecu de cîteva ori peste lamă pentru a-i reda strălucirea, pipăi cu degetul tăişul şi vîrful spadei şi, sprijinind-o de uşă, o îndoi pînă ce-i ajunse aproape în dreptul pumnului, ca să-i încerce supleţea. Nobilul metal înfruntă cu vitejie toate încercările acestea şi arătă că n-o să-şi trădeze stăpînul pe cîmpul de bătaie. Însufleţit de strălucirea oţelului, ţinînd strîns garda în pumn, Sigognac începu să dueleze cu peretele şi văzu că nu uitase nimic din lecţiile pe care Pierre, vechi maestru de scrimă, i le dăduse în lungile lui răgazuri la castelul Sărăciei.

Exerciţiile acestea pe care le făcuse cu bătrînul servitor, fiindcă nu putuse urma academiile, după cum s-ar fi cuvenit unui tînăr gentilom, îi dezvoltaseră forţa, îi întăriseră muşchii şi îi accentuaseră supleţea firească. Neavînd altceva de făcut, Sigognac prinsese un fel de patimă pentru scrimă şi studiase temeinic această nobilă ştiinţă; deşi nu se credea încă decît ucenic, devenise de multă vreme maestru şi i se întîmpla adesea ca în luptele pe care le susţineau împreună să păteze cu puncte albăstrui plastronul de piele cu care Pierre îşi acoperea pieptul. E drept, că, în modestia lui, tînărul baron îşi spunea că bunul Pierre se lăsa dinadins lovit, ca să nu-l descurajeze într-una cu parări de neînvins. Dar în privinţa aceasta se înşela: bătrînul

maestru nu-i ascunsese iubitului său elev nici una din tainele artei sale. Timp de ani întregi îl ţinuse la principii, deşi Sigognac se arăta uneori plictisit de exerciţiile atît de îndelung repetate, astfel încît ucenicul ajunsese să fie la fel de rezistent ca şi maestrul său, dar tinereţea îi dădea mai multă supleţe şi rapiditate; cum şi vederea îi era mai bună, Pierre, deşi avea un răspuns pentru fiecare lovitură, nu izbutea cu aceeaşi regularitate ca odinioară să îndepărteze spada baronului. Înfrîngerile acestea, care l-ar fi amărît pe-un maestru de arme obişnuit, căci spadasinii de meserie nu se lasă învinşi de bunăvoie chiar de cei care le sînt foarte dragi, îl bucurau pe vrednicul servitor şi-i umpleau inima de mîndrie; dar el îşi tăinuía bucuria, de teamă ca baronul să nu se lase pe tînjeală, crezînd că şi-a atins ţinta şi că a cîştigat victoria.

Astfel, în secolul acela al rafinaţilor, al despicătorilor de nări, al indivizilor care mergeau cu un şold în afară al dueliştilor şi spadasinilor care frecventau sălile maeştrilor spanioli şi napolitani ca să înveţe tainele floretei şi loviturile lui Jarnac, tînărul nostru baron, fără să fi ieşit vreodată din foişorul său decît pentru a vîna prin tufe, pe urmele lu Miraut, vreun iepure sfrijit, era, fără să-şi dea seama, una din cele mai iscusite spade ale timpului, în stare să se măsoare cu spadasinii cei mai vestiţi. Poate că n-avea eleganţa obraznică, ţinuta hotărîtă, fanfaronada provocatoare a cutăruia sau cutăruia dintre gentilomii renumiţi pentru isprăvile lor pe teren, dar sabia capabilă să pătrundă în micul cerc al gărzii sale ar fi trebuit să fie deosebit de iscusit mînuită. Mulţumit de sine şi de spada pe care şi-o puse la căpătîi, Sigognac adormi curînd fără nici o grijă, ca şi cum l-ar fi rugat pe marchizul de Bruyéres să-l provoace pe puternicul duce de Vallombreuse.

Isabelle nu izbuti să închidă ochii; îşi dădea seama că Sigognac n-avea să se mulţumească doar cu atît şi se temea pentru prietenul ei de urmările conflicutlui, dar nu se gîndi o clipă să se interpună între cei doi adversari. Pe vremea aceea chestiunile de onoare erau lucruri sfinte şi femeile n-ar fi îndrăznit să le întrerupă sau să le stingherească cu văicărelile lor.

Pe la orele nouă, marchizul, gata îmbrăcat, se duse în camera lui Sigognac ca să stabilească împreună cu el condiţiile luptei. Baronul ţinu ca marchizul să ia cu el, pentru cazul cînd ducele ar fi refuzat sau s-ar fi arătat neîncrezător, vechile hrisoave, străvechile pergamente de care atîrnau largi peceţi de ceară prinse cu şnururi de mătase, diplomele crăpate pe la toate încheieturile şi parafate cu semnături regeşti a căror cerneală

pălise, arborele genealogic cu ramuri stufoase încărcate de nume, într-un cuvînt tot ce dovedea nobleţea familiei Sigognac. Hîrţoagele acestea ilustre, a căror scriere gotică indescifrabilă ar fi cerut şi ochelari, şi o ştiinţă de benedictin, erau învelite cu pioşenie într-o bucată de tafta stacojie, cam ştearsă la culoare şi îngălbenită de vreme. Totul părea o bucată din stindardul care-i condusese cîndva la atac pe cei o sută de lăncieri ai baronului Palamède de Sigognac împotriva oastei sarazinilor.

— Nu cred că în cazul de faţă să fie nevoie să-şi înfăţişezi dovezile ca înaintea unui herald — spuse marchizul. Va fi de ajuns cuvîntul meu, de care nimeni nu s-a îndoit vreodată. Totuşi, fiindcă s-ar putea ca ducele de Vallombreuse, dintr-un dispreţ nefiresc şi o smintită neruşinare, să se prefacă a nu vedea în dumneata decît pe căpitanul Fracasse, actor în slujba domnului Irod, am să iau dovezile pe care le va duce valetul meu, în caz că va fi nevoie de ele.

— Fă cum crezi dumneata că e mai bine — răspunse Sigognac. Mă las în seama înţelepciunii dumitale şi-ţi dau pe mînă onoarea mea.

— Fii sigur că ea nu-ţi va fi primejduită — răspunse domnul de Bruyères — şi că-i vom veni de hac acestui duce neobrăzat, de ale cărui purtări trufaşe m-am săturat şi eu. Coroana de baron, frunzele de ţelină şi perlele de marchiz valorează şi ele cît ţepii coroanei ducale atunci cînd neamul e străvechi şi stirpea neîntinată de nici un amestec. Dar, destul cu vorba! Trebuie să trecem la fapte. Cuvintele sînt femeieşti, faptele sînt bărbăteşti, şi onoarea se spală numai cu sînge, după cum spun spaniolii.

După ce rosti acestea, marchizul îşi chemă valetul, îi dădu maldărul de hrisoave, şi, ieşind din han, porni spre palatul Vallombreuse ca să-şi îndeplinească misiunea.

Ziua nu se ivise încă în locuinţa ducelui; acesta, frămîntat şi mîniat de întîmplările din ajun, adormise foarte tîrziu. De aceea, cînd marchizul de Bruyères îi spuse valetului personal al lui Vallombreuse să-şi anunţe stăpînul, ochii ticălosului se holbară cît cepele la auzul unei asemenea cereri nemaipomenite. Să-l trezească pe duce! Să intre la el înainte de a fi chemat! Asta era egal cu a pătrunde în cuşca unui leu de Barca sau a unui tigru de India. Ducele, chiar cînd se culca devreme, nu era deloc bine dispus la deşteptare.

— Domnul ar face mai bine să aştepte — spuse valetul, tremurînd la ideea unei asemenea îndrăzneli — sau ar face mai bine să revină peste cîtva timp. Monseniorul nu s-a trezit încă şi nu îndrăznesc să iau asupră-mi...

— Anunţă că a sosit marchizul de Bruyères, dacă nu vrei să sparg uşa şi să intru singur! strigă protectorul Zerbinei, al cărui glas începu să fiarbă de mînie. Trebuie să-i vorbesc chiar acum stăpînului tău despre lucruri importante şi care privesc onoarea.

— Ah, domnul vine pentru un duel? spuse valetul, îmblînzindu-se brusc. De ce n-aţi spus de la bun început? Mă duc să-i anunţ monseniorului numele dumneavoastră; aseară, cînd s-a culcat, era în toane atît de rele, încît o să fie încîntat să-l trezească o ceartă şi să aibă motiv să se bată.

Şi valetul intră cu pas hotărît în iatac, după ce-l rugase pe marchiz să binevoiască a mai aştepta cîteva clipe.

La zgomotul făcut de deschiderea şi închiderea uşii, Vallombreuse, care dormea numai cu un ochi, se trezi de-a binelea şi, dintr-un salt atît de brusc încît lemnul patului trosni, se ridică în capul oaselor, căutînd ceva cu care să arunce în valet.

— Lua-l-ar dracu în coarne pe întreitul gîscan care îmi tulbură somnul! strigă el, mînios. Nu ţi-am poruncit să nu intri decît dacă te chem? Am să pun majordomul să-ţi tragă o sută de bice fiindcă mi-ai călcat porunca. Cum să mai adorm acum? M-am temut o clipă să nu fie preaduioasa Corisande.

— Monseniorul poate să mă ucidă sub lovituri, dacă aşa îi e voia — răspunse valetul, plecîndu-se pînă la pămînt — dar dacă am îndrăznit să calc porunca, n-am făcut-o fără motive temeinice. Domnul marchiz de Bruyères e aici şi vrea să-i vorbească domnului duce în chestiuni de onoare, după cîte am înţeles. Domnul duce nu se zăvoreşte în ocazii de acestea şi primeşte totdeauna astfel de vizite.

— Marchizul de Bruyères! exclamă ducele. M-am certat oare cu el? Nu-mi aduc aminte, de altfel, e mult de cînd nu i-am mai vorbit. Şi-o fi închipuind că vreau să i-o suflu pe Zerbine, căci îndrăgostiţii cred totdeauna că rîvneşti la ce le e lor drag. Hai, Picard, dă-mi halatul şi trage perdelele patului, să nu se vadă dezordinea din culcuş. Nu trebuie să-l facem să aştepte pe bravul marchiz.

Picard îi întinse ducelui un halat măreţ, croit după moda veneţiană, luat dintr-un dulap şi pe al cărui fond auriu se desenau flori mari, negre şi catifelate; Vallombreuse îşi strînse cordonul în aşa fel, încît să-şi scoată în relief mijlocu-i subţire, se aşeză într-un jilţ, luă un aer nepăsător şi-i spuse valetului:

— Acum, pofteşte-l aici.

— Domnul marchiz de Bruyères — rosti Picard, deschizînd ambele canaturi ale uşii.

— Bună ziua, marchize — spuse tînărul duce de Vallombreuse, săltîndu-se puţin în jilţ — şi fiţi binevenit, oricare ar fi motivul care v-aduce la mine. Picard, dă-i domnului un scaun. Iertaţi-mă că vă primesc în odaia aceasta încă nearanjată şi că sînt îmbrăcat ca de dimineaţă; să luaţi asta, nu drept un semn de nepoliteţe, ci drept unul de nerăbdare.

— Iertaţi-mi insitenţa sălbatică din pricina căreia v-a fost tulburat somnul, desfătat, poate de vreun vis încîntător — răspunse marchizul — dar am o misiune care, între gentilomi, nu suferă întîrziere.

— Mă faceţi să mor de curiozitate — răspunse Vallombreuse. Nu văd ce treabă poate fi aceasta, atît de urgentă.

— Fără doar şi poate, domnule duce, că aţi uitat unele întîmplări din seara trecută — spuse marchizul de Bruyères. Asemenea lucruri mărunte nu sînt făcute ca să vi-se întipărească în memorie. De aceea, dacă-mi daţi voie, am să vi le reamintesc eu. În cabina actriţelor, aţi binevenit să onoraţi cu deosebită atenţie o tînără persoană care joacă roluri de ingenuă, Isabelle, cred. Şi dintr-o glumă pe care, în ce mă priveşte, n-o găsesc condamnabilă, aţi vrut să-i puneţi un benghi pe sîn. Purtarea aceasta, pe care n-o calific, l-a supărat grozav pe-un actor, căpitanul Fracasse, care a avut îndrăzneala de a vă reţine mîna.

— Marchize, sînteţi cel mai fidel şi mai conştiincios dintre istoriografi — îl întrerupse Vallombreuse. Tot ce-aţi spus e adevărat de la un capăt la altul, şi, pentru a încheia povestea, i-am făgăduit lichelei aceleia, neobrăzată faţă de un nobil, o bătaie cu ciomegele, pedeapsă cît se poate de potrivită pentru un bădăran ca el.

— Nu-i mare păcat să ciomăgeşti un măscărici sau un scîrţa-scîrţa pe hîrtie de care nu eşti mulţumit — spuse marchizul cu un aer de nepăsare totală. Aştia nu preţuiesc nici cît ciomegele rupte pe spinarea lor; dar aici e altceva. Sub înfăţişarea căpitanului Fracasse, care de altfel v-a cotonogit cum se cuvine slugile, se ascunde baronul de Sigognac, un gentilom de viţă veche şi din cea mai aleasă nobilime a Gasconiei. Nimeni n-are nimic de zis pe seama lui.

— Ce naiba căuta în trupa aceea de saltimbaci? răspunse tînărul duce de Vallombreuse, jucîndu-se cu cordonul halatului. Puteam eu să bănuiesc un Sigognac sub hainele acelea groteşti şi sub nasul fals, mîzgălit cu roşu?

— La prima dumneavoastră întrebare — spuse marchizul — am să răspund cu un singur cuvînt. Rămîne între noi, cred că baronul e foarte îndrăgostit de Isabelle; neputînd s-o reţină în

castelul său, s-a angajat în trupă ca să-şi urmeze dragostea. Dumneavoastră nu sînteţi omul care să găsească de prost gust urmărirea aceasta galantă, fiindcă femeia visurilor lui vă aţîţă fantezia.

— Nu; admit toate acestea. Dar o să recunoaşteţi că nu puteam bănui un astfel de roman şi că fapta căpitanului Fracasse a fost obraznică.

— Obraznică, venind de la un actor — continuă domnul Bruyères — firească venind de la un gentilom gelos pe iubita lui. De aceea, căpitanul Fracasse îşi aruncă masca şi vine ca baron de Sigognac să vă provoace la duel prin mijlocirea mea şi să vă ceară socoteală pentru jignirea adusă.

— Dar cine-mi spune — replică Vallombreuse — că acest pretins Sigognac, care joacă roluri de Matamori în tovărăşia unor bufoni, nu e un intrigant de cea mai josnică speţă, uzurpînd un nume onorabil ca să aibă cinstea de a-şi atinge spada lui de saltimbanc de sabia mea?

— Duce — răspunse marchizul de Bruyères cu un glas plin de demnitate — eu n-aş servi ca martor şi ca secund cuiva care n-ar fi de neam. Îl cunosc personal pe baronul de Sigognac, al cărui conac se află doar la cîteva leghe de moşia mea. Îi stau chezaş. De altfel, dacă vă mai îndoiţi de rangul lui, am aici toate actele necesare să vă alunge îndoielile. Îmi daţi voie să-mi chem valetul, care aşteaptă în anticameră şi care vă va înmîna hrisoavele?

— Nu-i nevoie — spuse Vallombreuse — cuvîntul dumneavoastră îmi e de ajuns; accept duelul; domnul cavaler de Vidalinc, prietenul meu, îmi va fi secund. Binevoiţi să vă înţelegeţi cu el. Armele şi condiţiile îmi sînt egale. Şi n-am să mă supăr dacă am să văd că baronul de Sigognac ştie la fel de bine să pareze loviturile de spadă, pe cît ştie să le pareze căpitanul Fracasse pe cele de bîtă. Încîntătoarea Isabelle îl va încununa pe învingătorul turnirului, ca în frumoasele timpuri cavalereşti. Dar îngăduiţi-mi să mă retrag. Domnul de Vidalinc, care ocupă un apartament în palat, va coborî şi vă veţi înţelege asupra locului, armei şi orei. Cu acestea, *be so vuestra merced la mano, caballero*[1].

Spunînd aceste cuvinte, ducele de Vallombreuse îl salută cu o curtenie studiată pe marchizul de Bruyères, ridică o grea perdea în tapiserie şi dispăru.

Peste cîteva clipe, cavalerul de Vidalinc veni să-l întîlnească pe marchiz; condiţiile fură repede stabilite. Cei doi aleseră

---

[1] Sărut mîna senioriei voastre, cavaler (în limba spaniolă).

spada, arma firească a gentilomilor, şi întîlnirea fu fixată pe a doua zi, Sigognac nedorind, dacă ar fi fost cumva rănit sau ucis, să împiedice prin aceasta spectacolul anunţat în tot oraşul. Locul de întîlnire fu stabilit într-un anume loc dinafara zidurilor, pe un cîmp foarte preţuit de duelişti din Poitiers pentru izolarea, netezimea terenului şi aşezarea lui potrivită.

Marchizul de Bruyères se întoarse la hanul *Stema Franţei* şi-i aduse la cunoştinţă lui Sigognac felul cum îşi îndeplinise misiunea; acesta îi mulţumi călduros aflînd cît de bine rînduise lucrurile, căci privirile obraznice şi libertine aruncate de tînărul duce Isabellei îi stăteau pe inimă.

Spectacolul trebuia să înceapă la orele trei şi, încă de dimineaţă, crainicul oraşului cutreiera uliţele, bătînd darabana şi anunţînd piesele de îndată ce se forma în jurul lui un cerc de curioşi. Omul avea nişte plămîni de tenor şi vocea lui, obişnuită să strige edictele, dădea titlurilor de piese şi numelor de actori o rezonanţă pompoasă, cît se poate de falnică. Geamurile tremurau la ferestre şi paharele vibrau la unison pe mesele de prin case. Printre altele, crainicul avea şi-un fel de a-şi mişca maşinal bărbia cînd rostea cuvintele, ceea ce îl făcea să semene cu un spărgător de nuci din Nüremberg şi înveselea grozav toate haimanalele străzii. Privirea era şi ea la fel de solicitată ca şi auzul, şi cei ce nu auziseră totul puteau vedea la răspîntiile cele mai frecventate, pe zidurile sălii de jos şi pe uşa hanului *Stema Franţei* nişte afişe mari pe care, cu litere roşii şi negre savant îmbinate, figurau *Lygdamon şi Lydias* şi *Lydias* şi *Fandaronadele căpitanului Fracasse,* scrise cu pensula de Scapin, caligraful trupei. Afişele erau făcute în stil lapidar, după moda romană, şi pretenţioşii nu le-ar fi putut găsi nici un cusur.

Un argat de la han, gătit ca portar de comedie într-o haină jumătate verde, jumătate galbenă, cu un centiron lat de care se afla prinsă o spadă, cu o pălărie de pîslă ale cărei boruri largi îi cădeau peste ochi şi care era împodobită cu o pană atît de lungă, încît ar fi putut să mături cu ea pînzele de păianjen de pe tavan, oprea lumea la poartă cu ajutorul unui soi de halebardă şi-i lăsa să treacă numai pe cei ce-şi picau gologanii pe-o tavă de argint pusă pe o masă, adică îşi plăteau preţul locului, sau pe cei care măcar îi arătau un bilet de intrare, precum fusese hotărît. Cîţiva funcţionăraşi, şcolari, paji sau lachei încercară zadarnic să intre pe gratis şi să se strecoare pe sub temuta halebardă, căci mereu atentul cerber îi zvîrlea cu un ghiont pînă la mijlocul uliţei, unde unii dintre ei cădeau în şanţ cu picioarele în sus, spre hazul celorlalţi, care se prăpădeau de rîs şi se ţineau de coaste văzîndu-i cum se ridică împuţiţi şi mînjiţi de noroi.

Doamnele sosiră în lectice ale căror braţe erau ţinute de vlăjgani în stare să alerge cu asemenea povară uşoară. Cîţiva bărbaţi veniţi pe cai sau pe catîri aruncau hăţurile în mîinile unor slugi puse anume pentru treaba asta. Două sau trei caleşti cu aurăriile ruginite şi cu zugrăvelile şterse, scoase din şopron pentru ocazia aceasta solemnă, se apropiară de poartă în pasul cailor greoi care le trăgeau, şi din ele ieşiră, ca din arca lui Noe, toate felurile de lighioane de provincie, ciudate ca aspect şi încotoşmănate în nişte haine la modă pe vremea răposatului rege. Totuşi caleştile acestea, cît erau ele de prăpădite, făceau o impresie deosebită asupra mulţimii adunate să vadă cum intră lumea la teatru şi, rînduite unele lîngă altele în piaţă, arătau destul de bine.

Curînd, sala se umplu de nu te mai puteai mişca. Pe fiecare latură a scenei fuseseră aşezate jilţuri pentru cei de neam mare; lucru fireşte, dăunător iluziei teatrale şi jocului actorilor, dar, care, fiind obişnuit, nu i se părea nimănui caraghios. Tînărul duce de Vallombreuse, în catifea neagră plină de ceaprazuri de aceeaşi culoare şi înecată în dantele, stătea lîngă prietenul său, cavalerul de Vidaline, care era îmbrăcat într-un încîntător costum de mătase colorat ca sipica şi împodobit cu fireturi de aur. Cît despre marchizul de Bruyères, ca s-o poată aplauda în voie pe Zerbine fără a se compromite, îşi luase un fotoliu de orchestră, în spatele vioriştilor.

Un fel de loji din scînduri de brad, acoperite cu atlas sau cu vechi tapiserii flamande, fuseseră aranjate pe laturile sălii, al cărui mijloc forma parterul, unde stăteau în picioare mici burghezi, negustori dolofani, slujbaşi mărunţi de prin birourile avocăţeşti, ucenici, studenţi, lacheii şi alţi oameni de rînd.

În loji se instalau, înfoindu-şi fustele şi trecîndu-şi degetul prin răscroiala corsajului ca să-şi scoată bine la iveală comoara sînului alb ca zăpada, femeile, îmbrăcate atît de elegant pe cît le permitea garderoba lor de provincie, rămasă oarecum în urmă faţă de moda de la curte. Dar fiţi siguri că, la unele dintre ele, bogăţia înlocuia din plin eleganţa, cel puţin pentru ochii nu prea cunoscători ai publicului din Poitiers. Puteau fi văzute acolo mari diamante de familie, care, deşi prinse în monturi vechi şi îmbîcsite, îşi păstrau întreaga valoare; dantele străvechi, cam îngălbenite, ce-i drept, dar de mare preţ; lanţuri lungi de aur de douăzeci şi patru de carate, foarte grele şi scumpe, deşi de-o lucrătură demodată, brocarturi şi mătăsuri moştenite de la străbunice, cum nu se mai ţes la Veneţia şi nici la Lyon. Se puteau vedea chiar şi feţe încîntătoare, proaspete, trandafirii,

odihnite, care ar fi plăcut grozav la Saint-Germain şi la Paris, cu toată fizionomia lor cam prea inocentă şi naivă.

Cîteva dintre aceste doamne, nevrînd, fără îndoială, să fie recunoscute, îşi păstrară masca pe faţă, ceea ce nu-i împiedica pe glumeţii de la parter să le spună pe nume şi să le înşire aventurile, mai mult sau mai puţin scandaloase. Totuşi, într-o lojă, avînd lîngă ea numai o femeie care părea să-i fie însoţitoare, o doamnă mascată mai cu grijă decît celelalte şi care se ţinea mai în umbră ca nu cumva lumina să cadă asupra ei, zădărnicea agerimea curioşilor. Un văl de dantele negre, legat pe sub bărbie, îi acoperea capul şi împiedica să-i desluşeşti culoarea părului. Restul veşmitelor ei, din stofe scumpe dar în culori întunecate, se confundau cu întunericul în care ea se ascundea, spre deosebire de alte femei care căutau razele lumînărilor ca să iasă mai în evidenţă. Cîteodată chiar, ea îşi ridică pînă în dreptul ochilor, vrînd parcă să-i apere de-o lumină prea vie, un evantai din pene negre în mijlocul căruia se află incastrată o oglinjoară în care nici nu se uita măcar.

Viorile, cîntînd o riturnelă, atraseră atenţia tuturor spre scenă şi nimeni nu mai dădu atenţie frumoasei misterioase pe care ar fi putut-o lua drept *dama tapada*[1] a lui Calderon.

Spectacolul începu cu *Lygdamon şi Lydias*. Decorul, înfăţişînd priveliştea unui crîng înverzit, căptuşit cu muşchi, udat de izvoare limpezi şi sfîrşindu-se în zare printr-un şir de munţi azurii stîrni, prin aspectul său plăcut, buna dispoziţie a publicului. Leandru, care juca rolul lui Lygdamon, era îmbrăcat într-un costum violet-roşcat, împodobit cu cîteva broderii verzi, după moda pastorală. Părul lui încreţit cu grijă se răsucea în bucle pe ceafă, unde o panglică îl lega, cît se poate de cochet. Un guler uşor împodobit îi dezvăluia gîtul, la fel de alb ca al unei femei. Barba proaspăt rasă îi colora obrajii şi bărbia cu o imperceptibilă nuanţă albăstrie şi i le catifela ca pe o floare de piersic, comparaţie care ar reda şi mai exact rumeneala proaspătă a fardului întins discret peste pomeţi. Dinţii, înviioraţi de carminul buzelor şi frecaţi la disperare, îi sclipeau ca nişte perle scoase din tărîţă. O uşoară trăsătură dată cu tuş îi aranjase vîrfurile sprîncenelor, iar o altă linie, nespus de subţire, care îi sublinia pleoapele, făcea ca albul ochilor să-i lucească într-un mod neobişnuit.

Un murmur de satisfacţie străbătu sala; femeile se plecară una spre alta şuşotind, iar o tînără domnişoară, abia ieşită de la

[1] Doamna mascată (personaj dintr-o comedie a lui Calderon).

mînăstire, nu se putu împiedica să nu spună, cu o naivitate care îi atrase dojana maică-si: „E încîntător!"

În nevinovăția sa, fata aceasta exprima gîndul tainic al femeilor mai trecute prin viață și poate chiar al propriei sale mame. Din cauza dojenii, fata se făcu roșie ca focul, tăcu mîlc și-și ținu ochii ațintiți spre vîrful corsetului, ridicîndu-i totuși pe furiș cînd nu era supravegheată.

Firește însă că, dintre toate, cea mai tulburată fu doamna cu masca. Tresăririle repezi ale sînului, care-i săltau dantelele, ușorul tremur al evantaiului, poziția pe care o luase aplecîndu-se peste marginea lojii ca să nu scape nimic din spectacol, ar fi trădat interesul purtat de ea lui Leandru, dacă cineva ar fi avut răgaz, s-o privească. Din fericire, toți ochii erau îndreptați spre scenă, ceea ce-i dădu vreme să-și revină în fire.

Lygdamon, după cum se știe, căci nu există om să nu cunoască lucrările ilustrului Georges de Scudéry, începe cu un monolog foarte mișcător și patetic, în care iubitul respins de Sylvie dezbate importanta problemă de a ști cum să pună capăt unei vieți pe care neîndurarea iubitei i-o face de nesuportat. Să aleagă oare, pentru a-și încheia tristele-i zile, ștreangul sau sabia? Să se arunce de pe înălțimea unei stînci? Să se cufunde în rîu ca să-ți înece văpaia sub unde? Lygdamon șovăie în pragul sinuciderii și nu știe la ce să se hotărască. Speranța vagă, care nu-i părăsește pe îndrăgostiți decît în ultima clipă, îi leagă de viață. Poate că femeia fără inimă se va îmblînzi și se va lăsa înduplecată de o iubire atît de stăruitoare. Trebuie să mărturisim că Leandru debită tirada aceasta ca un actor priceput, alternînd între melancolie și deznădejde într-un mod cît se poate de înduioșător, tremurîndu-și glasul ca un om sufocat de durere și care, pe cînd vorbește, abia poate să-și stăpînească lacrimile și oftatul. Cînd scotea un suspin, părea că-l smulge din străfundul sufletului, și se plîngea de cruzimile iubitei sale cu un ton atît de dulce, de duios, de umil și de pătruns, încît toate femeile din sală aveau ciudă pe reaua și barbara Sylvie, pretinzînd că în locul ei ele n-ar fi fost de-o sălbăticie atît de cumplită, încît să ducă la deznădejde, ba poate chiar la moarte, un asemenea păstor.

La sfîrșitul tiradei, pe cînd publicul aplauda de mai-mai să spargă băncile, Leandru își plimbă privirea peste femeile din sală, oprindu-și-o numai asupra celor care i se păreau nobile; căci, în ciuda unor numeroase decepții, el nu-și părăsise visul de a fi iubit de-o doamnă de neam mare, pentru frumusețea și talentul lui actoricesc. Și văzu mulți ochi frumoși în care licărea o lacrimă, și sîni albi fremătînd de emoție. Aceasta îi satisfăcu

orgoliul, dar nu-l miră de loc. Succesul nu-l miră niciodată, pe-un actor; dar curiozitatea îi fu viu stîrnită de *dama tapada* retrasă în loja ei. Misterul acesta mirosea a aventură. Leandru ghici repede sub mască o patimă pe care decența o silea să se stăpînească și-i aruncă necunoscutei o privire arzătoare, ca să-i arate că fusese înțeleasă.

Săgeata zvîrlită își nimeri ținta și doamna îi făcu lui Leandru un semn cu capul, imperceptibil, ca și cum i-ar fi mulțumit pentru agerimea lui. Legătura se statornicise și de acum încolo, de cîte ori acțiunea piesei o îngăduia, între lojă și scenă aveau loc schimburi de priviri. Leandru era neîntrecut în astfel de treburi, știa să-și dirijeze vocea și să lanseze o tiradă amoroasă în așa fel, încît o femeie din sală putea să creadă că îi e adresată numai ei.

Cînd Sylvie, jucată de Sérafine, intră în scenă cavalerul Vidalinc se întrecu în aplauze, iar ducele de Vallombreuse, vrînd să ajute amorurile prietenului său, binevoi să-și apropie de trei sau patru ori palmele mîinilor sale albe, ale căror degete gemeau de inele cu pietre scînteietoare. Sérafine îi salută cu o scurtă plecăciune pe cavaler și pe duce și se pregăti să înceapă drăgălașul dialog cu Lygdamon, pe care cunoscătorii îl socotesc una din părțile cele mai reușite ale piesei.

După cum îi cerea rolul Sylviei, ea făcu cîțiva pași pe scenă cu un aer preocupat și visător, ca să motiveze întrebarea lui Lygdamon:

„De data asta te surprind, cuprinsă de visare..."

Sérafine arăta nespus de bine în atitudinea aceasta nepăsătoare, cu capul puțin plecat, cu un braț în jos și cu celălalt ținîndu-și cordonul. Fusta îi era verde ca apa, lucioasă ca argintul și împodobită cu funde de catifea neagră. Avea prinse în păr cîteva floricele de cîmp, ca și cum mîna ei distrată le-ar fi cules și le-ar fi pus acolo fără să se gîndească. Altminteri, podoaba aceasta îi venea de minune, mai bine decît diamantele, deși ea era de altă părere; dar sărăcia cutiuță cu giuvaeruri o silise să aibă bun gust și să nu gătească o păstoriță ca pe o prințesă. Ea spuse într-un mod încîntător toate frazele acelea poetice și înflorite despre trandafiri, despre zefiri, despre înălțimea pădurilor, despre cîntul păsărilor, cu ajutorul cărora răutăcioasa Sylvie nu-l lăsă pe Lygdamon să-i vorbească despre dragostea lui, deși el găsește în fiecare imagine folosită de ea un simbol al iubirii și un prilej ca să revină la gîndul care îl obsedează.

În timpul scenei acesteia, pe cînd Sylvie vorbea, Leandru reuşi să trimită cîteva suspine către loja misterioasă şi făcu la fel pînă la sfîrşitul piesei, care se încheie în zgomotul aplauzelor. Inutil să vorbim mai mult despre o lucrare aflată acum în mîna tuturor. Succesul lui Leandru fu deplin şi fiecare se miră că un actor atît de talentat nu apăruse încă înaintea curţii. Sérafine avea şi ea partizani, şi vanitatea-i rănită se consolă prin cucerirea cavalerului de Vidalinc, care, dacă nu era atît de bogat ca marchizul de Bruyères, era în schimb tînăr, la modă şi pe cale de-a face carieră.

După *Lygdamon şi Lydias* se jucă *Fanfaronadele căpitanului Fracasse*, care îşi produse efectul obişnuit şi stîrni hohote de rîs nesfîrşite. Sigognac, bine stilat de Blazius şi servit de-o inteligenţă firească, dovedi o fantezie cît se poate de inveselitoare în rolul căpitanului. Zerbine părea făcută din lumină, într-atît era de scînteietoare, iar marchizul, ieşit din minţi, o aplauda ca un nebun. Gălăgia făcută de el atrase pînă şi atenţia doamnei mascate. Ea ridică uşor din umeri şi, pe sub catifeaua măştii, un zîmbet ironic îi săltă colţurile buzelor. Cît despre Isabelle, prezenţa ducelui de Vallombreuse, aşezat în dreapta scenei, îi pricinui o oarecare stare de nelinişte, pe care publicul ar fi observat-o dacă ea n-ar fi fost o actriţă atît de încercată. Ea se temea ca tînărul duce să nu facă vreo necuviinţă sau vreun semn de dezaprobare injurioasă. Dar temerile i se dovediră zadarnice. Ducele nu încercă s-o tulbure privind-o prea fix sau prea făţiş, ba chiar o aplaudă cuviincios şi rezervat atunci cînd ea merită aplauze. Doar cînd situaţiile din piesă îi aduceau căpitanului Fracasse bobîrnace, ghionturi şi lovituri de ciomag, o ciudată expresie de dispreţ stăpînit se zugrăvea pe faţa tînărului duce. Buza i se lăsa în jos trufaşă, de parcă ar fi şoptit: „Ce ocară!“ Dar el nu arătă nici unul din sentimentele care puteau să-l frămînte şi-şi păstră tot timpul spectacolului ţinuta nepăsătoare şi măreaţă. Deşi violent din fire, ducele de Vallombreuse, de îndată ce-i trecea furia, era prea gentilom ca să-şi îngăduie ceva împotriva legilor politeţii faţă de un adversar cu care trebuia să se bată a doua zi: pînă atunci, ostilităţile erau suspendate şi părea că domneşte pacea lui Dumnezeu.

Doamna mascată plecă cu puţin înainte de sfîrşitul celei de-a doua piese, ca să evite mulţimea de la ieşire şi să poată ajunge fără a fi văzută pînă la lectica rămasă în aşteptare lîngă sala de joc. Dispariţia ei îi dădu mult de gîndit lui Leandru care, din colţul unei culise, supraveghea sala şi urmărea mişcările femeii misterioase.

Aruncîndu-şi în grabă o mantie peste costumul de păstor din Lingnon, Leandru se repezi spre uşa actorilor, ca s-o urmărească pe necunoscută. Firul subţire care îi lega unul de altul s-ar fi rupt dacă nu se grăbea. Doamna, ieşită o clipă din întuneric, avea să se cufunde în beznă pentru totdeauna, şi intriga abia începută ameninţa să se termine. Deşi se grăbise cît putuse, cînd ajunse afară, Leandru nu văzu în jurul lui decît casele întunecate şi uliţele adînci unde tremurau cîteva felinare purtate de slugile venite să-şi însoţească stăpînii şi a căror lumină se oglindea în băltoacele lăsate de ploaie. Lectica, dusă de purtători zdraveni, dăduse colţul unei străzi care o ascundea privirilor înflăcăratului Leandru.

„Prost mai sînt! îşi spuse el cu sinceritatea aceea pe care o foloseşti uneori faţă de tine însuţi în clipele de disperare. Ar fi trebuit să ies după prima piesă, să-mi pun un costum de oraş şi să-mi aştept necunoscuta la uşa teatrului, fie că ea ar fi rămas sau nu să vadă *Fanfaronadele căpitanului Francasse*. Ah, dobitocule şi marţafoiule! O doamnă de neam mare, căci era fără doar şi poate o doamnă de neam mare, îşi face ochi dulci şi freamătă sub masă văzîndu-te jucînd, şi tu n-ai atîta cap să alergi după ea! Meriţi să ai toată viaţa ca ibovnice numai muieruşte desfrînate, ţaţe, matracuci cu mîinile bătătorite de mătură."

Aici ajunsese Leandru cu discursul către sine însuşi, cînd un fel de paj mititel, îmbrăcat într-o livrea cafenie şi fără galoane, cu o pălărie trasă pe ochi, i se ivi deodată în faţă ca o nălucă şi-i spuse cu un glas de copil pe care încerca să şi-l îngroaşe ca să nu fie recunoscut:

— Dumneavoastră sînteţi oare domnul Leandru, cel care, mai adineauri, făcea pe păstorul Lygdamon în piesa domnului de Scudéry?

— Eu sînt — răspunse Leandru. Ce vrei cu mine şi cu ce te-aş putea servi?

— O, mulţumesc — spuse pajul — nu vreau nimic de la dumneavoastră. Am primit doar porunca să vă repet o frază, bineînţeles dacă doriţi s-o ascultaţi, o frază din partea unei doamne mascate.

— Din partea unei doamne mascate? exclamă Leandru. O! Spune-o imediat! Mor de nerăbdare!

— Iat-o, cuvînt cu cuvînt — vorbi pajul. „Dacă Lygdamon e tot atît de curajos pe cît e de galant, n-are decît să se afle lîngă biserică, la miezul nopţii; o caleaşcă îl va aştepta; să se urce în ea şi să se lase condus."

Mai înainte ca Leandru, uimit, să aibă timp să răspundă, pajul dispăruse, lăsîndu-l tare încurcat în privința hotărîrii pe care ar fi trebuit s-o ia. Dacă inima îi sălta în piept de bucurie la gîndul unui mare noroc, spinarea îi tremura la amintirea ciomăgelii primite într-un anumit parc, la picioarele statuii Amorului discret. Să fi fost oare din nou o cursă întinsă vanității lui de vreun țicnit care îi invidia farmecele? Avea să dea oare la locul întîlnirii peste vreun soț turbat, cu spada în mînă, gata să-l spintece și să-i reteze beregata? Gîndurile acestea îi tăiau tot elanul, căci, după cum am mai spus, Leandru nu se temea decît de lovituri și de moarte, ca și Panurge. Totuși, dacă nu profita de ocazia care părea atît de prielnică și de atrăgătoare, poate că n-avea să mai întîlnească niciodată alta, și o dată cu ea avea să i se risipească și visul vieții, vis care îl costase atîtea pomezi, cosmetice, lenjerie și îndrăzneală. Și-apoi, dacă nu se ducea, frumoasa necunoscută putea să-l creadă laș, lucru prea groaznic de gîndit și care ar fi insuflat curaj pînă și celor mai fricoși bărbați. Gîndul acesta de nesuferit îl hotărî pe Leandru. „Dar dacă frumoasa asta, pentru care înfrunt primejdia de-a mă alege cu oasele frînte și de a fi azvîrlit în vreo tainiță, nu-i decît o matroană sulemenită, cu păr și cu dinți falși? Există cu duiumul asemenea babe înfierbîntate, strigoi ai dragostei, cărora, spre deosebire de cei din cimitire, le place să se hrănească cu carne proaspătă. Nu, nu! Ea e tînără și plină de nuri, sînt sigur de asta. Atît cît am putut zări din gîtul și din pieptul ei era alb, rotund, ispititor și făgăduia minunății pentru rest. Da, am să mă duc, nici vorbă! Am să mă urc în caleașcă! O caleașcă! Nimic mai nobil și mai arătos!"

După ce hotărî astfel, Leandru se întoarse la *Stema Franței* abia dacă atinse cina actorilor și se retrase în camera lui, unde se găti cît putu, fără să cruțe nici lenjeria fină cu broderie spartă, nici pudra de iris, nici moscul. Își luă, de asemenea, un pumnal și o sabie, deși n-ar fi fost în stare să le folosească la nevoie, dar un amant înarmat impune totdeauna mai mult respect geloșilor supărători. Apoi își trase pălăria pe ochi, se înfășură după moda spaniolă într-o mantie de culoare închisă și ieși pe furiș din han, avînd norocul să nu fie văzut de răutăciosul Scapin, care sforăia de zor în odăița lui, la celălalt capăt al galeriei.

Străzile erau de mult pustii, căci oamenii din Poitiers se culcau devreme. Leandru nu întîlni nici un suflet viu, în afara cîtorva pisici costelive și jalnice care dădeau tîrcoale pe sub vreo ușă prost închisă sau prin fața vreunui beci. Amorezul nostru pătrunse în piața bisericii cînd răsuna ultima bătaie a miezului

nopţii, speriind cu dangătul ei lugubru bufniţele din vechiul turn şi făcîndu-le să-şi ia zborul. Vibraţia sinistră a clopotului în mijlocul tăcerii nopţii stîrnea în sufletul nu prea împăcat al lui Leandru o spaimă religioasă şi tainică. I se părea că aude dangătul de la propria lui înmormîntare. O clipă fu cît pe ce să se întoarcă la han şi să se culce prudent în aşternutul său în loc să rişte aventuri nocturne; dar văzu caleaşca aşteptînd la locul hotărît şi pe micul paj, solul doamnei mascate, stînd în picioare pe scară şi ţinînd portiera deschisă. Acum nu mai era chip să dea înapoi, căci puţini oameni au curajul să se arate laşi faţă de martori. Leandru fusese zărit de copil şi de vizitiu; el înaintă deci cu pas hotărît, deşi inima bătea să-i spargă pieptul, şi se urcă în trăsură, curajos în aparenţă ca Galaor.[1]

Abia apucase să se aşeze, că vizitiul şi atinse caii care porniră la trap întins. În caleaşcă domnea un întuneric adînc; pe lîngă faptul că era noapte, perdelele de piele fuseseră trase de-a lungul geamurilor şi nu îngăduia să se vadă nimic afară. Pajul rămăsese în picioare pe scară şi nu se putea încerca o discuţie cu el pentru o cît de mică lămurire. De altfel, pajul părea scump la vorbă şi puţin dispus să spună ce ştia, dacă ştia ceva. Actorul nostru pipăia pernele, care erau din catifea tighelită, cu ciucuri; simţea sub tălpi un covor gros şi aspira uşoara mireasmă de ambră răspîndită de stofa căptuşelii interioare, dovadă a eleganţei şi a bunului gust. Caleaşca aceasta care îl purta în mod atît de misterios îl ducea cu siguranţă la cineva din lumea mare! Leandru încercă să se orienteze, dar nu cunoştea prea bine oraşul Poitiers; totuşi, după cîtva timp, i se păru că zgomotul roţilor nu mai era răsfrînt de pereţi şi că trăsura nu mai trecea peste şanţuri. Acum goneau în afara oraşului, pe cîmp, şi se îndreptau spre vreun cuib prielnic dragostei şi crimelor, gîndi Leandru, înfiorîndu-se uşor şi ducîndu-şi mîna la sabie, ca şi cum vreun soţ sîngeros sau vreun frate feroce i-ar fi stat înainte în întuneric.

În sfîrşit, trăsura se opri. Micul paj deschise portiera! Leandru coborî şi se pomeni faţă în faţă cu un zid înalt şi întunecat, care i se păru a fi împrejmuirea vreunui parc sau a vreunei grădini. Curînd desluşi în zid o poartă pe care lemnul ei crăpat, înnegrit şi acoperit de muşchi o făcea la prima vedere să se confunde cu pietrele zidului. Pajul apăsă cu putere unul din cuiele ruginite ce fixau scîndurile şi poarta se întredeschise.

---

[1] Erou al romanelor spaniole cavalereşti, model de paladin curtenitor şi curajos.

— Da-ţi-mi mîna, să vă conduc — îi spuse pajul lui Leandru. E prea întuneric ca să mă puteţi urma prin labirintul acesta de copaci.

Leandru se supuse şi merseră amîndoi cîteva minute printr-o pădure încă destul de deasă, deşi foarte despuiată de iarnă şi ale cărei frunze foşneau sub tălpi. După pădure urmă un fel de peluză mărginită cu gard viu şi împodobită cu tise tăiate în piramidă care luau, în întuneric, forme vagi de năluci sau de paznici şi mai înfiorător pentru fricosul actor. După ce străbătu peluza, Leandru şi călăuza lui urcară scara unei terase pe care se înălţa un pavilion rustic, avînd un dom ornat la colţuri cu lăcaşuri pentru torţe. Galantul nostru observă amănuntele acestea la licărirea obscură pe care o răspîndeşte totdeauna cerul nopţii în locurile descoperite. Pavilionul ar fi părut nelocuit dacă o uşoară lumină roşiatică strecurată printr-o perdea groasă de damasc nu i-ar fi împurpurat una din ferestre, decupîndu-i cadrul pe fundalul întunecat al clădirii.

Fără îndoială că în dosul perdelei aceleia aştepta doamna mascată, emoţionată şi ea, căci, în asemenea escapade amoroase, femeile îşi riscă bunul nume şi uneori chiar viaţa în aceeaşi măsură ca şi curtezanii, atunci cînd bărbaţii lor află şi se nimeresc să fie brutali din fire. Dar în clipa aceea Leandru nu se mai temea: orgoliul satisfăcut îi ascundea primejdia. Caleaşca, pajul, grădina, pavilionul, toate acestea miroseau a doamnă din lumea mare şi intriga se lega într-un fel care n-avea nimic burghez. Actorul se simţea în al şaptelea cer şi parcă nu mai călca pe pămînt. Ar fi vrut ca răutăciosul şi ironicul Scapin să-i vadă gloria şi triumful.

Pajul împinse o uşă mare de sticlă şi se retrase lăsîndu-l pe Leandru singur în pavilionul mobilat cu mult gust şi măreţie. Bolta formată de dom înfăţişa un cer albastru ca perdeaua, pe care pluteau nouraşi trandafirii şi zburdau amoraşi în felurite poziţii pline de graţie. O tapiserie împodobită cu scene din *Astreea,* roman de domnul Honoré d'Urfé, căptuşea molatic pereţii. Cîteva scrinuri încrustate cu *pietra dura* florentine, cîteva jeţuri de catifea roşie cu franjuri, o masă acoperită cu un covor turcesc, nişte vaze chinezeşti pline cu flori, în ciuda anotimpului, arătau din belşug că stăpîna casei era bogată şi de rang înalt. Braţele ţîşnind din mînecile aurite ale unor harapi cioplіţi în marmură neagră formau candelabre şi aruncau lumina unor lumînări peste toate aceste bogăţii. Uluit de atîtea splendori, Leandru nu observase la început că în salon nu se afla nimeni; el îşi scoase mantia şi o puse, împreună cu pălăria, pe un scăunaş, îşi aranjă în faţa unei oglinzi veneţiene una din bucle

mişcată de la locul ei, luă poza cea mai graţioasă din tot repertoriul lui şi-şi spuse plimbîndu-şi privirea de jur împrejur:

— Ei, dar pe unde-o fi umblînd zeiţa acestor locuri? Văd templul, dar nu şi idolul. Cînd o să iasă oare din norul ei şi-o să mi se arate, adevărata zeiţă prin felul cum merge, după expresia lui Virgiliu?

Aici ajunsese Leandru cu vorbăria galantă adresată sieşi, cînd faldurile unei perdele din damasc de India, roşu ca focul, se mişcară făcîndu-i loc doamnei mascate, admiratoarea lui Lygdamon. Ea mai avea încă pe faţă masca de catifea neagră, ceea ce-l îngrijoră pe actorul nostru.

— „N-o fi cumva slută? se gîndi el. Dragostea asta pentru mască mă nelinişteşte." Dar teama i se risipi curînd, căci doamna, înaintînd pînă în mijlocul salonului unde stătea respectuos Leandru, îşi scoase masca şi-o aruncă pe masă, descoperind, la lumina lumînărilor, un chip cu trăsături destul de regulate şi de plăcute în care străluceau doi ochi frumoşi de culoarea tutunului de Spania, înflăcăraţi de patimă, şi zîmbea o gură atrăgătoare, roşie ca cireaşa şi cu buza de jos tăiată de-o dunguliţă. În jurul feţei acesteia se ondulau buclele bogate ale unui păr castaniu, care se prelungeau pînă pe umerii albi şi plini şi cutezau chiar să atingă conturul unor rotunjimi cărora foşnetul dantelelor le trăda freamătul.

— Doamna Marchiză de Bruyères! exclamă Leandru, din cale afară de mirat şi oarecum neliniştit, căci amintirea ciomăgelii îi stăruia în minte. E oare cu putinţă? Sînt jucăria unui vis? Pot îndrăzni oare să cred în fericirea aceasta nesperată?

— Nu te înşeli, dragul meu — spuse marchiza. Sînt chiar doamna de Bruyères şi sper că inima dumitale m-a recunoscut şi ea, aşa cum m-au recunoscut ochii.

— O! Chipul dumneavoastră se află aici, întipărit în linii de foc — răspunse Leandru cu glas pătimaş. E de ajuns doar să privesc în mine ca să-l văd împodobit cu toate graţiile şi cu toate perfecţiunile.

— Îţi mulţumesc că mi-ai păstrat o amintire atît de frumoasă — spuse marchiza. Aceasta e dovada unui suflet ales şi generos. Trebuie că m-ai crezut crudă, ingrată, prefăcută. Vai, slaba mea inimă e nespus de duioasă şi eram departe de-a rămîne insensibilă la patima ce mi-o arătai. Scrisoarea dumitale, dată unei slujnice necredincioase, a căzut în mîinile marchizului. El a ticluit un răspuns, pe care l-ai primit şi care te-a înşelat. Mai tîrziu, domnul de Bruyères, rîzînd de ceea ce el numea o păcăleală bună, mi-a citit scrisoarea din care străbătea dragostea

cea mai vie şi mai curată, ca pe un lucru absolut caraghios. Dar n-a produs efectul aşteptat. Sentimentul pe care îl nutream pentru dumneata n-a făcut decît să sporească şi m-am hotărît să te răsplătesc pentu chinurile îndurate de pe urma mea. Ştiindu-mi soţul ocupat cu noua lui cucerire, am venit la Poitiers; ascunsă sub masca aceasta, te-am ascultat exprimînd atît de bine iubirea fictivă, încît am vrut să văd dacă vei fi la fel de elocvent vorbind pentru dumneata însuţi.

— Doamnă — spuse Leandru, îngenunchind pe o pernă la picioarele marchizei, care se lăsase să cadă între braţele unui jilţ, obosită parcă de lupta dusă cu propria ei pudoare ca să-şi facă mărturisirea — doamnă, sau mai degrabă regină şi zeiţă, ce pot să însemne nişte cuvinte sulemenite, nişte patimi prefăcute, nişte *concetti*[1] închipuite la rece de poeţi care-şi rod unghiile, nişte suspine deşarte, scoase la picioarele unei actriţe boite cu roşu şi ai cărei ochi distraţi rătăcesc prin public, pe lîngă cuvintele izbucnite din suflet, pe lîngă văpaia care îţi arde măduva oaselor, pe lîngă hiperbolele unei pasiuni căreia întreg universul n-ar putea să-i dăruie destule imagini strălucitoare ca să-şi împodobească idolul,şi pe lîngă elanurile unei inimi care ar vrea să se smulgă din pieptul care o închide pentru a servi drept pernă picioarelor fiinţei adorate? Aţi binevoit să găsiţi, divină marchiză, că exprim cu căldură iubirea în piesele de teatru, dar asta, pentru că nu privesc niciodată vreo actriţă şi pentru că gîndul îmi zboară totdeauna dincolo, spre un ideal desăvîrşit, spre o doamnă frumoasă, inteligentă ca dumneavoastră, şi pentru că numai pe ea o iubesc sub numele de Sylvie, Doralice şi Isabelle, care-i servesc drept fantome.

Spunînd acestea, Leandru, prea bun actor ca să uite că pantomima trebuie să însoţească vorba, se aplecă peste o mînă pe care marchiza i-o întinse şi o acoperi cu sărutări înfocate. Marchiza îşi lăsă degetele lungi, albe şi pline de inele să rătăcească în părul mătăsos şi parfumat al actorului, şi privea, fără să-i vadă, pe jumătate răsturnat în jilţ, amoraşii înaripaţi de pe tavanul de culoarea peruzelei.

Deodată marchiza îl respinse pe Leandru şi se ridică din jilţ, clătinîndu-se.

— O, încetează! zise ea, cu glas repezit şi gîfîitor. Încetează, Leandru! Sărutările tale mă ard şi mă înnebunesc.

---

[1] Imaginea complicată, specifică poeziei baroce.

Apoi, rezemîndu-se cu mîna de perete, marchiza merse pînă la uşa pe unde intrase şi ridică perdeaua ale cărei falduri căzură peste ea şi peste Leandru, care se apropiase ca s-o sprijine.

O auroră de iarnă îşi sufla în degetele ei înroşite, cînd Leandru, bine înfăşurat în mantie şi pe jumătate adormit în colţul caleştii, fu readus la poarta oraşului Potiers. Ridicînd colţul perdelei ca să recunoască drumul, el îl zări de departe pe marchizul Bruyères, care mergea lîngă Sigognac, îndreptîndu-se spre locul fixat pentru duel. Leandru coborî perdeaua de piele ca să nu fie văzut de marchiz, pe care caleaşca aproape că-l atinse. Un zîmbet de răzbunare satisfăcută îi flutură pe buze. Loviturile de ciomag fuseseră plătite.

Locul ales era adăpostit de vînt printr-un zid lung, care mai avea şi avantajul de a-i ascunde pe luptători de ochii călătorilor care treceau pe drum. Terenul era neted, bine bătătorit, fără pietre, moviliţe sau tufe de iarbă care ar fi putut stînjeni picioarele şi oferea oamenilor de onoare toate avantajele pentru a-şi tăia corect gîtlejul.

Ducele de Vallombreuse şi cavalerul Vidalinc, urmaţi de un bărbier-felcer, nu întîrziară să sosească şi ei. Cei patru gentilomi se salutară cu o deosebită curtoazie şi cu o politeţe rece, aşa cum le şade bine unor oameni binecrescuţi gata să se bată pe viaţă şi pe moarte. O totală nepăsare se citea pe faţa tînărului duce, viteaz desăvîrşit şi, altminteri, sigur de iscusinţa lui. Sigognac avea o ţinută la fel de mîndră, deşi se afla la primul său duel. Marchizul de Bruyères era foarte mulţumit de acest sînge rece prevestitor de bine.

Vallombreuse îşi zvîrli mantia şi pălăria şi-şi desfăcu haina, mişcări pe care Sigognac le imită punct cu punct. Marchizul şi cavalerul măsurară săbiile luptătorilor. Ele erau de aceeaşi lungime. Apoi fiecare se aşeză la locul său,îşi apucă spada şi se puse în gardă.

— Hai, domnilor şi luptaţi-vă din toată inima spuse marchizul.

— Sfatul e inutil — răspunse cavalerul de Vidalinc. Se vor bate ca nişte lei. O să fie un duel superb.

Vallombreuse, care, în fond, nu se putea împiedica să nu-l dispreţuiască un pic pe Sigognac şi-şi închipuia că va întîlni un adversar slab, fu mirat cînd, atingînd neglijent spada baronului, dădu peste o lamă subţire suplă şi hotărîtă care i-o respinse pe a lui cu o uşurinţă admirabilă. De aceea el deveni mai atent şi încercă cîteva fente, imediat ghicite. La cel mai mic răgaz pe care i-l lăsa, vîrful spadei lui Sigognac îşi croia loc, cerîndu-i să pareze fără zăbadă. Ducele riscă un atac; sabia lui, înlăturată

printr-o ripostă savantă, îl lăsă descoperit şi, dacă nu s-ar fi tras înapoi, ar fi fost lovit în plin piept. Pentru duce, lupta îşi schimbase înfăţişarea. Pînă acum crezuse că va putea s-o conducă după cum va dori şi că, după cîteva pase, îl va răni pe Sigognac undea va vrea, printr-o lovitură care nu-i dăduse greş niciodată. Acum însă, nu numai că nu putea să atace cînd dorea, dar avea nevoie de toată îndemînarea lui ca să se apere. Oricît se căzni să-şi păstreze calmul, mînia îl cuprinse; simţea că devine nervos şi febril, pe cînd Sigognac, impasibil, părea, prin garda lui fără cusur că se distrează scoţîndu-l din sărite.

— Noi să stăm oare cu mîinile în sîn în timp ce prietenii noştri se duelează? îi spuse cavalerul de Vidalinc marchizului de Bruyères. E tare frig în dimineaţa asta. Hai să ne batem un pic; măcar pentru a ne încălzi.

— Cu mare plăcere — răspunse marchizul. Asta ca să ne mai dezmorţească.

Vidalinc îi era superior marchizului de Bruyères cu arta scrimei şi, după cîteva mişcări, îi zvîrli spada din mîna printr-o lovitură ţeapănă şi rapidă. Cum n-aveau nici motiv să se duşmănească, se opriră de comun acord şi-şi îndreptară atenţia spre Sigognac şi Vallombreuse.

Ducele, înghesuit de jocul strîns al baronului, se şi retrăsese cu cîţiva paşi. Obosise şi începuse să gîfîie. Din cînd în cînd, din tăişurile încrucişate rapid ţîşnea cîte o scînteie albăstruie, dar riposta slăbea în faţa atacului şi ceda. Sigognac, care, după ce-şi ostenise adversarul, lovea şi fanda, îl silea pe duce să dea mereu înapoi.

Cavalerul de Vidalinc pălise şi începu să se teamă pentru prietenul său. Pentru orice cunoscător în ale scrimei era vădit că Sigognac avea toţi sorţii de izbîndă.

— De ce naiba n-o fi încercînd Vallombreuse figura învăţată de la Girolamo din Neapole şi pe care gasconul ăsta trebuie că n-o ştie! murmură Vidalinc.

Ca şi cum ar fi citit gîndurile prietenului său, tînărul duce încercă să execute faimoasa figură, dar în momentul cînd o porni printr-o lovitură şfichiuitoare, Sigognac pară şi răspunse prin alta, atît de bine ţintită, încît străpunse braţul ducelui dintr-o parte în cealaltă. Durerea pricinuită de rană descleştă degetele ducelui şi spada i se rostogoli la pămînt.

Sigognac, cu o curtenie desăvîrşită, se opri imediat, deşi ar fi putut repeta lovitura fără să calce regulile duelului, care nu

trebuia să se oprească la primele picături de sînge. Sprijinindu-şi vîrful spadei în pămînt, el îşi puse mîna dreaptă în şold şi păru că aştepta hotărîrea adversarului. Vallombreuse, căruia, la un gest de încuviinţare al lui Sigognac, Vidalinc îi pusese iar spada în mînă, nu putu s-o ţină şi făcu semn că-i de ajuns.

La care, Sigognac şi marchizul de Bruyères îi salutară cît se poate de politicos pe ducele de Vallombreuse şi pe cavalerul Vidalinc şi porniră înapoi spre oraş.

X

UN CAP ÎNTR-O LUCARNĂ

Cu brațul bandajat de felcer și susținut de o eșarfă, ducele de Vallombreuse fu așezat cu grijă într-o lectică. Rana lui, deși avea să-l împiedice vreme de cîteva săptămîni să mai mînuiască spada, nu era de loc primejdioasă; lama îi străpunsese doar carnea, fără să-i vateme arterele sau nervii. Nici vorbă că tăietura îl durea, dar orgoliul îi sîngera și mai tare. De aceea, la ușoara încruntare pe care durerile rănii le imprimau uneori sprîncenelor negre ale tînărului duce, se adăuga o expresie de furie rece, și mîna lui validă zgîria cu degetele crispate catifeaua lecticei. Adeseori, în timpul drumului, ducele își plecase capul palid ca să-și certe slugile care îl purtau și care totuși mergeau cu pas cît mai egal, căutînd locurile netede spre a evita cea mai mică zdruncinătură; dar aceasta nu-l împiedica pe rănit să-i facă „bădărani“ și să-i amenințe cu trăgătoarea, căci, spunea el, îl scuturau ca pe-o salată în coșniță.

Ajuns acasă, ducele nu vru să urce în pat și se întinse pe-un jilț, sprijinindu-se în perne și acoperindu-și picioarele cu un macat din mătase brodată, adusă de Picard, valetul lui personal; Picard nu-și mai revenea din uimire văzînd că stăpînu-său se întorsese rănit, ceea ce de obicei nu se întîmpla, dată fiind dibăcia la scrimă a tînărului duce.

Așezat pe un scăunuș lîngă prietenul său, cavalerul de Vidalinc îi întindea din sfert în sfert de oră o lingură cu o băutură întăritoare, prescrisă de felcer. Vallombreuse nu scotea o vorbă, dar era vădit că, în ciuda calmului său aparent, clocotea de mînie înăbușită. În sfîrșit, furia izbucni prin cuvintele acestea brutale:

— Îți vine să crezi, Vidalinc, că barza aia sfrijită și jumulită care și-a luat zborul din turnul ruinat al conacului ei ca să nu moară de foame m-a găurit cu ciocul ei lung? Pe mine, care m-am măsurat cu spadele cele mai alese din zilele noastre și care nu numai că m-am întors totdeauna de pe teren fără nici o

zgîrietură, dar chiar, dimpotrivă, am lăsat acolo cîte un craidon leşinat şi dîndu-şi ochii peste cap în braţele martorilor săi!

— Cei mai norocoşi şi mai dibaci îşi au şi ei zilele lor de ghinion — răspunse Vidalinc, sentenţios. Chipul doamnei Fortuna nu e totdeauna acelaşi; ea cînd zîmbeşte, cînd e bosumflată. Pînă acum n-ai mai avut motiv să te plîngi, căci te-a alintat la sîn ca pe pruncul ei cel mai drag.

— Nu-i oare ruşinos — continuă Vallombreuse, însufleţindu-se — nu-i ruşinos ca paiaţa asta ridicolă, boieraşul ăsta caraghios, care primeşte palme şi ghionturi pe scenă în nişte farse josnice, să-l învingă pe ducele de Vallombreuse, neînvins pînă acum? Trebuie că în pielea saltimbancului ăstuia se ascunde vreun luptător de profesie.

— Îi ştii adevăratul rang, pentru care marchizul de Bruyères s-a pus chezaş — replică Vidalinc. Totuşi, forţa neasemuită cu care mînuia spada mă miră, căci o întrece pe a maeştrilor cunoscuţi. Nici Girolamo, nici Paraguante, celebrii maeştri de scrimă, n-au un joc mai strîns. L-am privit cu atenţie în întîlnirea asta: cei mai faimoşi spadasini ai noştri nu fac doi bani pe lîngă el. Ţi-a trebuit toată priceperea şi tot ce-ai învăţat de la napolitan ca să scapi cu o rană uşoară. Înfrîngerea ta e, de fapt, o victorie. Mircilly şi Duportal, care, totuşi, se cred neîntrecuţi în scrimă şi sînt socotiţi printre cele mai bune spade ale oraşului, ar fi rămas laţi pe teren, fără doar şi poate, cu un asemenea adversar.

— Abia aştept să mi se închidă rana, ca să-l provoc iarăşi şi să-mi iau revanşa — spuse ducele după o clipă de tăcere.

— Ar fi o aventură cam periculoasă şi nu te-aş sfătui s-o încerci — răspunse cavalerul. S-ar putea să rămîi cu vreo slăbiciune la braţ care să-ţi micşoreze şansele de izbîndă. Sigognac ăsta e un adversar de temut, de care nu e bine să te loveşti pe nepregătite. Acum îţi cunoaşte felul de-a lupta, şi încrederea pe care o dă prima biruinţă o să-i sporească forţele. Întîlnirea voastră n-a fost de loc o glumă, aşa că onoarea e satisfăcută. Opreşte-te aici.

În sinea lui, Vallombreuse îşi dădu seama cît era de justă judecata prietenului său. El însuşi studiase îndeajuns scrima în care se crezuse maestru, ca să înţeleagă că spada sa, oricît de dibace ar fi fost, n-avea să atingă pieptul lui Sigognac apărat de garda de nepătruns care îi frînsese toate eforturile. Deşi îl indigna, el recunoştea această uimitoare superioritate. Ba chiar se vedea silit să-şi spună sieşi că baronul, nevrînd să-l ucidă, îi făcuse dinadins o rană care îl scotea din luptă. O asemenea mărinimie, în stare să mişte o fire mai puţin trufaşă îi aţîţa

mîndria şi-i învenina ciuda. Să fie învins! Gîndul acesta îl făcea să turbeze. Vallombreuse încuviinţă în aparenţă sfaturile prietenului său, dar, după aerul lui întunecat şi sălbatic puteai bănui că în creier i se înfiripa un sumbru plan de răzbunare, plan care se cerea clocit de ură ca să fi dus la bun sfîrşit.

— Acum am să arăt frumos în ochii Isabellei, cu braţul străpuns de curtezanul ei — spuse Vallombreuse, încercînd să rîdă, dar cu un rîs silit. Cupidon, beteag, a dat greş şi el încercînd pe lîngă Graţii.

— Caută s-o uiţi pe ingrata asta — zise Vidalinc. La urma urmei, nu putea să prevadă că un duce va avea toana de-a se îndrăgosti de ea. Întoarce-te la buna Corisande, care te iubeşte din tot sufletul şi plînge ore întregi la uşa ta ca un cîine alungat.

— Vidalinc, dacă vrei să rămînem prieteni, nu-i mai rosti numele! exclamă ducele. Duioşiile acestea laşe, pe care nici o ocară nu le face să dea înapoi, mă scîrbesc şi mă scot din sărite. Îmi trebuiesc răceli dispreţuitoare, mîndrii rebele, virtuţi de nepătruns! Ce minunată şi încîntătoare mi se pare dispreţuitoarea Isabelle! Cît îi sînt de recunoscător că nu-mi ia în seamă dragostea, care fără îndoială că s-ar fi stins dacă ar fi fost primită! Sigur, ea nu poate avea un suflet josnic şi de rînd dacă refuză, în situaţia ei, avansurile unui senior care-i dă atenţie şi care nu-i nici slut, dacă e să te iei după doamnele din oraş. În patima mea intră şi un fel de stimă, pe care n-am obiceiul s-o acord femeilor; dar cum să-l înlătur pe boiernaşul ăsta blestemat, pe afurisitul de Sigognac lur-l-ar naiba?!

— N-o să fie de loc uşor, acum, cînd e cu ochii-n patru — spuse Vidalinc. Dar chiar dacă ar izbuti cineva să-l ucidă, rămîne dragostea Isabellei pentru el, şi ştii mai bine ca oricine, fiindcă ai pătimit de-atîtea ori din pricina asta, ce încăpăţînate sînt femeile cînd e vorba de sentimentele lor.

— Oh, dacă l-aş putea ucide pe baron, aş învinge curînd împotrivirea domnişoarei, cu toate aerele ei de mironosiţă şi de virtuoasă — continuă Vallombreuse, pe care argumentele cavalerului nu-l convingeau. Nimic nu se uită mai repede decît un curtezan răposat.

Cavalerul de Vidalinc era de altă părere, dar nu găsi cu cale să înceapă pe tema asta o discuţie în contradictoriu care l-ar fi putut indispune pe Vallombreuse, cu firea lui uşor iritabilă.

— Fă-te bine mai întîi şi vedem noi după aceea ce trebuie făcut; discuţiile astea te obosesc. Încearcă să te odihneşti un pic şi nu te mai frămînta atîta; felcerul m-ar certa şi m-ar numi infirmier prost dacă nu ţi-aş recomanda linişte, şi trupească, şi sufletească.

Supunîndu-se acestei observații, rănitul tăcu, închise ochii și adormi curînd.

Sigognac și marchizul de Bruyères se întorseseră liniștiți la hanul *Stema Franței*, unde, ca niște gentilomi discreți, nu suflară o vorbă, despre duel; dar zidurile, despre care se spune că au urechi, au și ochi; ele văd cel puțin la fel de bine pe cît aud. În locul care părea atît de singuratic existau destule priviri scrutătoare ocupate să iscodească diferitele faze ale luptei. Trîndăvia vieții de provincie face să se nască multe muște din acelea invizibile sau mai puțin luate în seamă, care zboară prin locurile unde trebuie să se întîmple ceva și care, zbîrnîind din aripi, se duc să împrăștie pretutindeni vestea. La ora prînzului, întregul Piotiers și aflase că ducele de Vallombreuse fusese rănit într-un duel de un adversar necunoscut. Sigognac, trăind foarte retras la han, arătase publicului numai masca, nu și chipul său. Misterul acesta ațîța curiozitatea, și imaginațiile lucrau de zor încercînd să descopere numele învingătorului. E inutil să redăm aici ciudatele presupuneri făcute cu acest prilej. Fiecare și-o construia cu hărnicie pe a lui, sprijinindu-se pe deducțiile cele mai ușuratice și mai ridicole, dar nimănuia nu-i trecu prin minte ideea necuviincioasă că adevăratul învingător fusese căpitanul Fracasse, de care se rîsese atîta în ajun. Un duel între un senior atît de nobil și un măscărici ar fi părut ceva prea de necrezut și prea monstruos ca să dea naștere unei bănuieli. Mai mulți nobili trimiseră la palatul Vallombreuse ca să afle vești despre duce, cu gîndul că vor putea scoate vreun indiciu din obișnuita limbuție a slugilor; dar slugile tăcură ca munții din serai pentru bunul motiv că n-aveau ce spune.

Prin bogăția, rangul, frumusețea și succesele lui la femei, Vallombreuse stîrnea multe uri pizmașe care nu îndrăzneau să se manifeste deschis, dar cărora înfrîngerea lui le măgulea răutatea obscură. Era prima înfrîngere suferită de tînărul duce, și toți cei pe care îi jignise cu aroganța lui se bucurau de lovitura dată în partea cea mai sensibilă a amorului-propriu. Și nu mai tăceau lăudînd curajul, îndemînarea și înfățișarea semeață a adversarului, deși nici nu-l văzuseră măcar. Femeile, care aveau toate să se plîngă, mai mult sau mai puțin, de purtarea tînărului duce față de ele, căci el era unul din preoții aceia care, dintr-o toană rea, spurcă altarul pe care arde tămîie, se simțeau pline de entuziasm pentru cel ce le răzbunase jignirile secrete. Și l-ar fi încununat bucuroase cu laur și cu mirt: o exceptăm însă din rîndurile lor pe duioasa Corisande, care crezu că o să-și piardă mințile cînd auzi vestea, plînse de față cu alții și, riscînd cea mai grosolană primire, reuși să înlăture opreliștea și să-l vadă, nu pe

duce, prea bine păzit pentru asta, ci pe cavalerul de Vidalinc, mai blînd şi mai milos, care izbuti cu greu s-o liniştească pe îndrăgostita aceasta mai simţitoare decît s-ar fi cuvenit faţă de suferinţele unui ingrat.

Totuşi cum nimic nu poate rămîne ascuns pe globul nostru terestru şi sublunar, se află de la jupîn Bilot, care ştia de la Jacques, valetul marchizului, prezent la convorbirea dintre Sigognac şi stăpînul său la cina Zerbinei, că eroul necunoscut, învingătorul tînărului duce de Vallombreuse, era fără doar şi poate căpitanul Fracasse, sau mai bine zis un baron angajat din dragoste în trupa ambulantă a lui Irod. Cît despre numele lui, Jacques îl uitase. Era un nume care se termina în *gnac*, terminaţie obişnuită pe meleagurile Gasconiei, dar Jacques era sigur de rangul celui ce-l purta.

Povestea aceasta adevărată, deşi cam romanţioasă, avu mare trecere în Poitiers. Lumea începu să se intereseze de gentilomul atît de viteaz şi atît de bun spadasin, şi cînd căpitanul Fracasse îşi făcu apariţia pe scenă, aplauzele prelungite arătară, chiar înainte ca el să deschidă gura, simpatia de care se bucura. Doamnele, pînă şi cele mai nobile şi mai de vază, nu se sfiiră să-şi fluture batistele. Isabelle avu şi ea parte de aplauze mai zgomotoase decît de obicei, care erau cît pe ce s-o încurce pe tînăra fată şi din care pricină i se ridică în obraji, pe sub fard, roşeaţa firească a pudoarei. Fără să-şi întrerupă rolul, ea răspunse la semnele acestea de simpatie printr-o plecăciune modestă şi o graţioasă înclinare a capului.

Irod îşi freca mîinile de bucurie, căci reţeta era straşnică şi casa ameninţa să plesnească de-atîta bănet, toată lumea dorind să-l vadă pe faimosul căpitan Fracasse, actor şi gentilom, care nu se speria de ciomege şi care nu se temea, ca un curajos apărător al frumuseţii ce era, să înfrunte un duce, spaima vitejilor. Numai lui Blazius victoria nu-i spunea nimic bun: el nu se temea, şi nu fără motiv, de firea răzbunătoare a lui Vallombreuse, care cu siguranţă că avea să găsească vreun mijloc ca să-şi ia revanşa şi să facă un rău trupei. Ulcelele de lut, spunea el, trebuie să se ferească de ciocnirea cu oalele de tuci, chiar dacă nu s-au spart la prima lovitură, căci metalul e mai tare decît lutul. Din care pricină Irod, încrezător în sprijinul lui Sigognac şi al marchizului, îl făcea laş, fricos şi pîrlit.

Dacă baronul n-ar fi fost sincer îndrăgostit de Isabelle, ar fi putut-o uşor înşela o dată, ba chiar de două ori, căci multe femei frumoase îi zîmbeau cu duioşie, în ciuda veşmintelor lui caraghioase, a nasului de carton înroşit cu chinovar şi a rolului său ridicol, care nu îndemna la visări romanţioase. Pînă şi

succesul lui Leandru fu umbrit. Degeaba îşi arăta el picioarele frumoase, degeaba se umfla în pene ca un porumbel pintenog, degeaba îşi răsucea cu degetul buclele perucii, degeaba îşi arăta solitarul şi-şi descoperea dinţii pînă la gingii; acum nu mai făcea nici o impresie şi-ar fi turbat de ciudă dacă *dama tapada* nu s-ar fi aflat la locul ei, mîncîndu-l cu ochii şi răspunzîndu-i la ochiade prin uşoare lovituri date cu evantaiul în marginea lojii şi alte semne de înţelegere amoroasă. Fericirea dobîndită de curînd îi turna balsam peste mărunta rană a amorului-propriu, şi plăcerile pe care i le făgăduia noaptea îl consolau că nu era steaua serii.

Actorii se reîntorseseră la han şi Sigognac o conduse pe Isabelle pînă la camera ei, unde tînăra actriţă, contrar obiceiului îl lăsă să intre. O slujnică aprinse lumînarea, puse cîteva lemne pe foc şi se retrase discretă. Cînd uşa se închise, Isabelle îi luă mîna lui Sigognac şi o strînse cu mai multă putere decît s-ar fi bănuit că au firavele şi gingaşele ei degete şi îi spuse cu un glas uşor tulburat de emoţie:

— Jură-mi că n-ai să te mai baţi pentru mine. Jură-mi, dacă mă iubeşti, după cum spui.

— E un jurămînt pe care nu pot să-l fac — răspunse baronul. Dacă vreun obraznic îndrăzneşte să nu-ţi arate respectul cuvenit, am să-l pedepsesc, nici vorbă, după cum merită, fie el duce sau prinţ.

— Gîndeşte-te că nu sînt o biată actriţă, expusă insultelor primului venit — continuă Isabelle. Părerea lumii, prea îndreptăţită, vai! de moravurile din teatru, e că orice actriţă este şi o curtezană. Cînd o femeie a pus piciorul pe scenă ea aparţine publicului; priviri lacome îi cercetează amănunţit farmecele, îi iscodesc frumuseţea, iar imaginaţia pune stăpînire pe ea ca pe o ibovnică. Fiecare, fiindcă o cunoaşte, se crede cunoscut de ea şi, dacă e primit în culise, îi ofensează pudoarea prin brutalitatea unor declaraţii pe care biata actriţă nu le-a provocat. Iar dacă ea e cuminte, virtutea îi e socotită drept maimuţăreală curată sau drept calcul interesat. Lucrurile acestea trebuie să le înduri, căci nu pot fi schimbate. De acum înainte ai încredere în mine că voi respinge printr-o ţinută rezervată, o vorbă tăioasă, un aer rece obrăzniciile seniorilor, filfizonilor şi înfumuraţilor de orice fel, care se pleacă peste măsuţa mea de toaletă sau îmi zgîrîie cu pieptenele, între acte, la uşa cabinei. O lovitură scurtă dată cu balenele de la corset peste degetele prea îndrăzneţe face cît o lovitură de-a spadei dumitale.

— Dă-mi voie să cred, încîntătoare Isabelle, că spada gentilomului poate sprijini la nevoie balenele de la corsetul femeii cinstite, şi nu-mi interzice să-ţi fiu apărător şi cavaler.

Isabelle mai ţinea încă mîna lui Sigognac şi-l privea cu ochii ei albaştri, plini de mîngîieri şi de rugăminţi mute, ca să-i smulgă jurămîntul dorit; dar îi vorbea zadarnic baronului în privinţa onoarei, căci acesta era neînduplecat ca un hidalgo şi ar fi înfruntat mai degrabă de o mie de ori moartea decît să îngăduie lipsa de respect faţă de iubita lui; el vroia ca Isabelle să fie la fel de stimată pe scenă pe cît era o ducesă într-un salon.

— Haide, făgăduieşte-mi că n-ai să te mai expui aşa pentru nişte lucruri de nimic — spuse tînăra actriţă. O, cu cîtă nelinişte şi spaimă ţi-am aşteptat reîntoarcerea! Ştiam că te duci să te duelezi cu ducele, despre care nu se vorbeşte decît cu groază, căci Zerbine mi-a povestit totul. Răule, cît mi-ai chinuit inima! Bărbaţii nu se mai gîndesc la bietele femei cînd vanitatea le e în joc şi se duc fără să audă suspinele, fără să le vadă lacrimile, surzi, orbi, feroci. Oare ştii că dacă ai fi fost ucis eu aş fi murit?

Lacrimile care străluceau în ochii Isabellei numai la gîndul primejdiei prin care trecuse Sigognac şi tremurul nervos al glasului ei arătau că blînda fiinţă spunea adevărul.

Mişcat mai mult decît s-ar putea spune de iubirea aceasta sinceră, baronul de Sigognac, prinzînd-o pe Isabelle de după mijloc cu mîna rămasă liberă, a atrase la piept fără ca ea să i se împotrivească şi buzele lui atinseră fruntea plecată a tinerei femei, căreia îi simţea lîngă inimă respiraţia grăbită.

Cei doi rămaseră astfel tăcuţi, cîteva minute, într-un extaz de care un îndrăgostit mai puţin respectuos decît Sigognac ar fi profitat fără doar şi poate, dar lui i-ar fi fost silă să abuzeze de neprihănita ei uitare de sine, stîrnită de durere.

— Bucură-te, dragă Isabelle — spuse el cu o voioşie duioasă — iată, n-am murit, ba chiar mi-am rănit adversarul, deşi trece drept spadasin destul de bun.

— Ştiu că ai inima viteazǎ şi braţul puternic — îi răspunse Isabelle — de aceea te iubesc şi nu mă sfiesc să ţi-o spun, sigură că ai să-mi respecţi sinceritatea şi n-ai să profiţi de ea. Cînd te-am văzut atît de trist şi de singur în castelul acela lugubru, în care ţi se ofilea tinereţea, am simţit pentru tine o duioasă şi melancolică milă. Fericirea nu mă cucereşte, căci strălucirea ei mă sperie. Dacă ai fi fost fericit, m-aş fi temut pentru tine. În plimbarea aceea prin grădină, pe cînd dădeai la o parte mărăcinii din calea mea, mi-ai cules un trandafiraş sălbatic, singurul dar pe care mi-l puteai face; am lăsat să cadă o lacrimă

asupra lui înainte de a mi-l pune în sîn şi, tăcută, ţi-am dăruit în schimb inima mea.

Auzind cuvintele acestea gingaşe, Sigognac vru să sărute frumoasele buze care le rostiseră; dar Isabelle se desprinse din braţele lui fără prefăcută înverşunare, ci cu modestia aceea hotărîtă, căreia un gentilom nu trebuie să i se opună.

— Da, te iubesc — continuă ea — dar nu cum iubesc celelalte femei; ceea ce urmăresc eu e gloria ta şi nu plăcerile mele. Doresc să se creadă că îţi sînt ibovnică, fiindcă acesta e singurul motiv care ţi-ar putea scuza prezenţa în mijlocul unei trupe de saltimbanci. Ce importanţă au bîrfelile cînd eu însumi îmi păstrez stima faţă de mine şi mă ştiu curată? O pată m-ar ucide. Fără îndoială că sîngele nobil pe care îl am în vine îmi inspiră mîndria aceasta, caraghioasă, nu-i aşa? pentru o actriţă. Dar aşa sînt eu făcută.

Deşi timid, Sigognac era tînăr. Mărturisirile acestea încîntătoare, care nu i-ar fi spus nimic nou unui înfumurat, îl umpleau de-o dulce beţie şi-l tulburau nespus. Obrajii lui, de obicei atît de palizi, i se roşiseră puternic; i se părea că vede flăcări înaintea ochilor; urechile îi ţiuiau şi îşi simţea pînă în gîtlej zvîcnirile inimii. Nici vorbă, el nu punea la îndoială virtutea Isabellei, dar credea că un pic de îndrăzneală i-ar învinge scrupulele; auzise spunîndu-se că norocul nu se iveşte a doua oară în viaţă. Tînăra fată se află în faţa lui în toată gloria frumuseţii ei, strălucitoare, luminoasă, ca să spunem aşa, suflet vizibil, înger aşteptînd în picioare pe pragul paradisului dragostei; baronul făcu cîţiva paşi spre ea şi o cuprinse în braţe cu o patimă înflăcărată.

Isabelle nu încercă să lupte, dar, aplecîndu-se pe spate ca să se ferească de sărutările tînărului, aţinti asupra lui o privire încărcată de reproş şi de suferinţă. Din frumoşii ei ochi albaştri ţîşniră lacrimi curate, adevărate mărgăritare ale castităţii, care i se rostogoliră de-a lungul obrajilor deveniţi dintr-o dată palizi, pînă pe buzele lui Sigognac; un suspin înăbuşit îi umflă pieptul şi întregul trup i se muie de parcă ar fi fost gata să leşine.

Pierdut, baronul o aşeză pe un jilţ şi, îngenunchind în faţa ei, îi prinse mîinile pe care ea nu şi le retrase, şi o rugă să-l ierte, dînd vina pe focul tinereţii, pe clipa de tulburare de care se căia şi pe care avea s-o ispăşească prin cea mai desăvîrşită supunere.

— Mi-ai făcut tare rău — spuse într-un tîrziu Isabelle, cu un oftat. Aveam atîta încredere în delicateţea ta! Mărturisirea dragostei mele ar fi trebuit să-ţi fie de ajuns şi să te facă să înţelegi, prin sinceritatea ei, că eram hotărîtă să nu-ţi cedez. Îmi închipuiam că ai să mă laşi să te iubesc în voie, fără să-mi

tulburi dragostea cu porniri vulgare. Mi-ai distrus încrederea în tine; nu-ţi pun la îndoială cuvîntul, dar nu mai îndrăznesc să-mi ascult inima. Şi cît îmi era de plăcut să te văd, să te aud, să-ţi citesc gîndurile în priviri! Aş fi vrut să-mi împărtăşesc suferinţele, lăsînd altora plăcerile. Printre toţi bărbaţii aceştia grosolani, desfrînaţi, depravaţi, există unul, îmi spuneam, care crede în pudoare şi ştie să-şi respecte iubirea. Eu, o fată din teatru, urmărită fără încetare de o ticăloasă curtenie, îmi făurisem visul de-a avea o dragoste curată. Nu ceream decît să te conduc pînă în pragul fericirii şi să mă reîntorc apoi în adîncul întunericului meu. Vezi bine că nu ceream prea mult.

— Fermecătoare Isabelle, fiecare cuvînt pe care îl rosteşti mă face să-mi simt şi mai mult ticăloşia! exclamă Sigognac. N-am preţuit îndeajuns inima aceasta de înger; ar fi trebuit să-ţi sărut urmele paşilor. Dar nu te mai teme de mine; soţul va şti să înfrîneze văpaia amantului. Nu am nimic în afară de numele meu, dar el e curat şi fără pată, ca şi tine. Ţi-l ofer, dacă binevoieşti să-l primeşti.

Sigognac se afla tot în genunchi, în faţa Isabellei; la auzul acestor cuvinte, fata se aplecă spre el şi, prinzîndu-i capul cu o pornire de patimă nebună, depuse repede un sărut pe buzele baronului; apoi, ridicîndu-se, făcu cîţiva paşi prin cameră.

— Vei fi soţia mea — spuse Sigognac, ameţit de atingerea gurii ei proaspete ca o floare şi fierbinte ca o flacără.

— Niciodată, niciodată — răspunse Isabelle, cu o exaltare neobişnuită. Numai refuzînd-o, mă voi arăta vrednică de o asemenea fericire. O, dragul meu, în ce încîntare cerească îmi pluteşte sufletul? Aşadar, mă stimezi? Ai îndrăzni să mă duci cu fruntea sus în sălile unde se află portretele strămoşilor tăi, în capela unde se află mormîntul mamei tale? Aş îndura fără teamă privirile morţilor, care ştiu totul, iar cununa fecioarei n-ar fi mincinoasă pe fruntea mea!

— Cum! exclamă baronul.Spui că mă iubeşti şi nu mă vrei nici ca amant, nici ca soţ?

— Mi-ai oferit numele tău, şi asta îmi e de ajuns. Ţi-l înapoiez, după ce l-am păstrat o clipă în inimă. O clipă ţi-am fost soţie şi nu voi fi niciodată a altuia. În timpul cînd te-am sărutat, am spus „da“ în sinea mea; dar n-aveam dreptul la atîta fericire pe lume. Pentru tine, dragul meu, ar fi o mare greşeală să-ţi împovărezi soarta cu o biată actriţă ca mine, căreia i se reproşa întotdeauna viaţa de teatru, deşi e cinstită şi curată. Feţele reci şi rigide cu care m-ar întîmpina doamnele din lumea mare te-ar face să suferi, şi pe răutăcioasele astea n-ai putea să le provoci la duel. Eşti ultimul vlăstar al unei familii nobile şi e

de datoria ta să-ţi ridici numele, doborît de o soartă vrăjmaşă. Cînd privirea mea duioasă te-a hotărît să-ţi părăseşti conacul te gîndeai la vreo dragoste trecătoare sau la vreo aventură; era şi firesc aşa; eu, scrutînd viitorul, mă gîndeam la cu totul altceva. Te vedeam revenind la curte în veşminte minunate, avînd o slujbă înaltă. Sigognac îşi recăpăta vechea lui strălucire; în gînd, smulgeam iedera de pe ziduri, acopeream cu ardezie nouă vechile foişoare, ridicam lespezile căzute, puneam geamuri la ferestre, poleiam berzele şterse de pe blazon şi, după ce te duceam pînă la marginile moşiei tale, dispăream înăbuşindu-mi un suspin.

— Visul tău se va împlini, nobilă Isabelle, dar nu aşa cum spui, căci deznodămîntul ar fi prea trist. Tu vei fi prima care, cu mîna în mîna mea, vei păşi pragul de unde mărăcinii pustietăţii şi ai nenorocului vor fi dispărut.

— Nu, nu eu, ci vreo frumoasă, nobilă şi bogată moştenitoare, vrednică de tine în toate privinţele, va fi aceea pe care o vei arăta mîndru prietenilor tăi, şi despre care nimeni n-o să spună cu un zîmbet uricios: „Pe asta am fluierat-o" sau „Am aplaudat-o în cutare loc".

— E o cruzime să te arăţi atît de încîntătoare şi de desăvîrşită şi să-mi tai orice nădejde — spuse Sigognac. Nu există nimic mai crunt decît să-i deschizi cuiva cerul, şi-apoi să i-l închizi. Dar am să-ţi schimb hotărîrea asta.

— Să nu încerci, fiindcă e de nestrămutat — răspunse Isabelle, cu o blîndă hotărîre în glas. M-aş dispreţui dacă aş renunţa la ea. Mulţumeşte-te deci cu dragostea cea mai curată, cea mai adevărată, cea mai credincioasă din cîte au făcut vreodată să bată inima unei femei, dar nu-mi cere altceva. E oare atît de greu — adăugă ea, zîmbind — să fii iubit de-o ingenuă pe care atîţia au prostul gust de-a o găsi încîntătoare? Pînă şi Vallombreuse ar fi mîndru de asta!

— Să te dăruieşti şi să te refuzi atît de total, să pui în aceeaşi cupă dulceaţa şi amărăciunea, mierea şi pelinul, numai tu eşti în stare de-un asemenea contrast.

— Da, sînt o fată ciudată — răspunse Isabelle. În privinţa aceasta semăn cu maică-mea; dar trebuie să mă iei aşa cum sînt. Dacă stărui şi mă chinui, voi şti să mă ascund într-un loc unde n-o să mă mai găseşti niciodată. Aşadar, ne-am înţeles; şi acum, fiindcă e tîrziu, du-te în camera ta şi îndreaptă versurile acestea ale unui rol care nu se potriveşte nici cu chipul şi nici cu firea mea, din piesa pe care va trebui s-o jucăm curînd. Eu micuţa ta prietenă, iar tu fii marele meu poet.

Spunînd aceste cuvinte, Isabelle scoase din fundul unui sertar un sul legat cu o panglică trandafirie, pe care i-l dădu baronului de Sigognac.

— Acum sărută-mă şi du-te — spuse ea, întinzîndu-i obrazul. Ai să lucrezi pentru mine şi orice muncă merită să fie plătită.

După ce se întoarse la el, lui Sigognac îi trebui destul timp ca să-şi revină din emoţia pricinuită de scena aceasta. Se simţea totodată deznădăjduit şi încîntat, radios şi întunecat, ridicat în slăvi şi aruncat în iad. Rîdea şi plîngea, pradă celor mai tumultoase şi mai contradictorii sentimente; bucuria de a fi iubit de-o fiinţă atît de frumoasă şi de-o inimă atît de nobilă îl făcea nespus de fericit, iar certitudinea că nu va dobîndi niciodată nimic de la ea îl mîhnea adînc. Încetul cu încetul, valurile acestea nebune se potoliră şi liniştea îi reveni. Gîndirea lui reluă unul cîte unul cuvintele Isabellei pentru a chibzui asupra lor, şi în imaginaţia înfierbîntată a tînărului baron se înfăţişă, în culorile cele mai vii şi mai puternice, priveliştea castelului refăcut, evocat de ea. Deşi era pe deplin treaz, tînărul avu un fel de vis.

Faţada castelului sclipea albă în soare, iar giruetele proaspăt aurite străluceau pe fundalul cerului albastru. Pierre, îmbrăcat într-o livrea bogată, stînd în picioare între Miraut şi Belzebut sub poarta cu blazon, îşi aştepta stăpînul. Din coşurile vetrelor, atîta vreme stinse, se ridicau dîre vesele de fum, arătînd că la castel se aflau numeroase slugi şi că belşugul se reîntorsese.

Baronul se vedea apoi pe sine însuşi într-un costum pe cît de elegant pe atît de măreţ, ale cărui broderii scînteiau de-ţi luau ochii, conducînd-o spre conacul strămoşilor pe Isabelle, în veşminte de prinţesă, cu armonii ale căror emailuri şi culori păreau că aparţin uneia dintre cele mai de seamă familii ale Franţei. O coroană ducală îi strălucea pe frunte. Dar tînăra femeie nu părea de loc că se mîndreşte cu ea. Ea îşi păstra înfăţişarea duioasă şi modestă şi ţinea în mînă trandafiraşul, darul lui Sigognac, căruia timpul nu-i răpise nimic din prospeţime şi, pe cînd mergea, îi respira mireasma.

Cînd tînăra pereche se apropie de castel, un bătrîn cu o înfăţişare cît se poate de venerabilă şi de măreaţă, pe-al cărui piept scînteiau mai multe ordine şi al cărui chip îi era cu totul necunoscut lui Sigognac făcu cîţiva paşi în afara porticului ca pentru a le ura bun venit tinerilor soţi. Dar ce-l miră mai mult pe baron fu faptul că lîngă bătrîn se afla un tînăr cu o ţinută dintre cele mai mîndre, căruia el nu-i desluşi la început prea bine trăsăturile, dar care i se păru curînd ca ar fi ducele de

Vallombreuse. Tînărul îi zîmbea prietenos și nu mai avea de loc obișnuita lui trufie.

Țăranii strigau: „Trăiască Isabelle, trăiască Sigognac", cuprinși de cea mai însuflețită bucurie. Prin zarva aclamațiilor, se auzi o fanfară de vînătoare; curînd, din mijlocul unui desiș țîșni într-o poiană, biciuindu-și iapa nărăvașă, o amazoană ale cărei trăsături semănau mult cu cele ale Yolandei. Ea mîngîie cu palma gîtul calului, îi domoli mersul și trecu încet pe dinaintea conacului; fără să vrea, Sigognac o urmărea cu privirea pe superba amazoană a cărei fustă de catifea se umfla ca o aripă; dar, cu cît o privea mai mult, cu atît viziunea pălea și se decolora. Ea deveni tot mai străvezie, ca o umbră, și prin contururile acestea aproape șterse se zăreau cîteva din amănuntele peisajului. Yolande pierea ca o amintire neclară în fața realității Isabellei. Dragostea adevărată făcea să piară primele vise ale adolescenței.

Ce-i drept, în conacul ruinat, unde ochii nu se puteau hrăni decît cu priveliștea deznădejdii și a sărăciei, baronul trăise posomorît, amorțit, neînsuflețit, semănînd mai mult a umbră decît a om, pînă în ziua primei întîlniri cu Yolande de Foix, pornită la vînătoare în landa pustie. Pînă atunci nu văzuse decît țărănci pîrlite de soare, păstorițe murdare, femele și nu femei; viziunea aceasta, îi rămăsese în ochi, orbitoare, ca atunci cînd privești soarele. Vedea mereu jucîndu-i pe dinaintea ochilor, chiar și cînd îi închidea, chipul strălucitor care aparținea unei alte lumi. Yolande, ce-i drept, era atît de frumoasă și de bine făcută, încît îi putea fascina și pe alții mai cu experiență decît un biet boieraș călare pe-o mîrțoagă costelivă și îmbrăcat în hainele prea lungi ale lui taică-său. Dar, după zîmbetul stîrnit de îmbrăcămintea lui caraghioasă, Sigognac își dăduse seama cît ar fi fost de ridicol să nutrească cea mai slabă speranță în legătură cu frumusețea aceasta obraznică. Și se ferea de Yolande sau făcea în așa fel încît s-o vadă fără să fie zărit, de după vreun gard sau vreun trunchi de copac, pe drumurile unde ea obișnuia să treacă împreună cu alaiul ei de curtezani, pe care, din dispreț față de sine însuși, el îi găsea cumplit de frumoși, îmbrăcați minunat și nespus de amabili. În zilele acelea, cu inima înveninată de o tristețe amară, el se reîntorcea la castel, palid, răvășit, abătut, ca un om care se ridică după o boală, și rămînea tăcut ore întregi, stînd cu bărbia în palmă, în colțul vetrei.

Apariția Isabellei la castel dăduse un scop acelei nedeslușite necesități de-a iubi care frămîntă tinerețea și, în trîndăvie, se leagă de himere. Gingășia, blîndețea, modestia tinerei actrițe, îi atinseseră lui Sigognac cea mai duioasă coardă a sufletului, și el

o iubea într-adevăr foarte mult. Ea îi lecuise rana făcută de dispreţul Yolandei.

După ce se lăsă pradă acestor visări pline de năluciri, Sigognac se mustră pentru lenevia lui şi izbuti, cu destulă greutate, să-şi concentreze atenţia asupra piesei pe care i-o încredinţase Isabelle ca să-i corecteze cîteva pasaje. El tăie unele versuri care nu se potriveau cu înfăţişarea tinerei actriţe şi adăugă altele; refăcu declaraţia de dragoste a curtezanului, rece, pretenţioasă, afectată, mirosind de le o poştă a înfumurare. Cea pe care o puse în locul ei era, nici vorbă, mai firească, mai pasionată, mai caldă; în gînd, el o adresă chiar Isabellei.

Munca aceasta îl ţinu treaz pînă noaptea tîrziu, dar, spre lauda şi mulţumirea lui, o termină cu bine şi fu răsplătit a doua zi printr-un graţios zîmbet al Isabellei, care începu imediat să înveţe versurile pe care poetul ei, căci aşa îl numea, le făcuse. Nici Hardy, nici Tristan nu le-ar fi făcut mai bine.

La spectacolul din seara aceea, mulţimea fu şi mai numeroasă decît în ajun, şi puţin lipsi ca portarul să nu fie sufocat în iureşul spectatorilor care voiau să intre toţi odată în sală, temîndu-se, deşi plătiseră, că n-au să găsească loc. Faima căpitanului Fracasse, învingătorul lui Vallombreuse, sporea din ceas în ceas şi lua proporţii himerice şi fabuloase; i s-ar fi putut uşor pune în seamă isprăvile lui Hercule şi faptele de vitejie ale celor doisprezece pairi ai Mesei rotunde. Cîţiva gentilomi tineri, duşmani ai ducelui, vorbeau să-i cîştige prietenia acestui viteaz gladiator şi să-l invite cu ei la cîrciumă, să facă un chef, punînd fiecare la bătaie cîte şase pistoli. Cîteva doamne se apucaseră să-i scrie bileţele dulci, aduse frumos din condei, şi aruncaseră pe foc cinci sau şase ciorne prost ticluite. Pe scurt, Sigognac era la modă. Nu se vorbea decît de el. Lui, puţin îi păsa de succesul acesta care îl scotea din umbra în care-ar fi vrut să rămînă, dar nu era chip să scape; trebuia să-l îndure. O clipă, îi veni în minte s-o şteargă şi să nu mai apară pe scenă. Dar gîndul că l-ar necăji amarnic pe Tiran, uluit de uriaşa sumă încasată, îl împiedică s-o facă. Actorii aceştia de treabă, care îl ajutaseră la greu, nu trebuiau oare să profite de pe urma neaşteptatei faime de care se bucura? De aceea, resemnîndu-se să-şi joace rolul, baronul îşi puse masca, îşi încheie cingătoarea, îşi potrivi mantia pe umăr şi aşteptă ca anunţătorul să-i dea de veste că e rîndul lui.

Sumele încasate fiind frumoase şi publicul numeros, Irod, ca un director mărinimos ce era, sporise numărul faclelor, astfel încît sala strălucea de-o lumină la fel de vie ca la un spectacol de la curte. În speranţa că-l vor putea cuceri pe căpitanul Fracasse, doamnele din oraş se pregătiseră de luptă şi, cum se

spune la Roma, erau *in fiocchi*[1]. Toate diamantele fuseseră scoase din casetele cu giuvaeruri şi străluceau şi scînteiau pe piepturi mai mult sau mai puţin albe, pe capete mai mult sau mai puţin drăguţe, dar însufleţite de-o vie dorinţă de a plăcea.

O singură lojă rămăsese încă goală, cea mai bine aşezată, cea mai vizibilă din sală, şi ochii se întorceau curioşi într-acolo. Zăbava celor care o plătiseră îi mira pe gentilomii şi pe burghezii din Poitiers, care îşi ocupaseră de mai bine de o oră locurile. Irod, căscînd un pic cortina, părea că aşteptă sosirea nepăsătorilor întîrziaţi, ca să dea cele trei lovituri sacramentele, căci nimic nu-i mai neplăcut la spectacole decît intrările tîrzii şi supărătoare ale spectatorilor care îşi mişcă scaunele, se instalează zgomotoşi şi distrag atenţia.

Tocmai cînd cortina se ridica, o tînără femeie luă loc în lojă, iar alături de ea se aşeză anevoie un senior cu o înfăţişare venerabilă şi patriarhală. Plete lungi, albe, ale căror vîrfuri se răsuceau în bucle argintii, cădeau de pe tîmplele încă aoperite de păr ale bătrînului gentilom, pe cînd creştetul capului lăsa să se vadă o ţeastă de culoarea fildeşului. Şuviţele de păr îi curgeau de-a lungul unor obraji pătaţi de culori vii care dovedeau deprinderea de a trăi în aer liber şi, poate, a unui cult rabelaisian pentru prea sfînta ploscă. Sprîncenele lui rămase încă negre şi foarte stufoase umbreau nişte ochi cărora vîrsta nu le stinsese voiciunea şi care mai scînteiau încă uneori în cercurile lor de zbîrcituri vineţii. Nişte mustăţi şi un barbişon, cărora li s-ar fi potrivit epitetul de *grifaigne* pe care vechile romane cavalereşti îl dădeau totdeauna bărbii lui Charlemagne, se zburleau ca nişte virgule în jurul gurii lui senzuale şi buzate: o bărbie dublă ar fi părut destul de comună fără privirea lui care innobila totul şi nu îngăduia să fie pus la îndoială înaltul lui rang. Un guler de dantelă veneţiană se răsfrîngea pe-o vestă din brocart de aur, iar cămaşa, de o albeaţă orbitoare, săltată de-un pîntece destul de proeminent, se răvărsa acoperind cingătoarea unui pantalon de catifea cafenie; o mantie de aceeaşi culoare, împodobită cu galoane de aur şi aruncată neglijent, se drapa pe spătarul scaunului. Era lesne de ghicit în bătrînul acesta un unchi-dădacă, ajuns astfel din adoraţie faţă de nepoată, în ciuda toanelor ei; privindu-i pe amîndoi, ea zveltă şi uşoară, el greoi şi încruntat, ai fi zis că o vezi pe Diana ducînd de zgardă un leu bătrîn, pe jumătate domesticit, şi căruia i-ar fi plăcut mai mult să doarmă în culcuşul său decît să fie plimbat astfel prin lume, dar care totuşi, se împăcase cu asta.

[1] Strălucitoare (în limba italiană în text).

Prin eleganța lui, veșmîntul tinerei fete arăta bogăția și rangul celei ce-l purta. O rochie verde-albăstruie, nuanță pe care numai blondele cele mai sigure de tenul lor o pot înfrunta, îi scotea la lumină albeața ca de zăpadă a sînului, descoperit cu decență, iar gîtul de-o transparență ca de alabastru țîșnea ca pistilul din corola unei flori dintr-un guleraș scrobit și ajurat. Fusta, din țesătură de argint, lucea în lumină, iar niște puncte licăritoare arătau strălucirea perlelor care îi tiveau rochia și corsajul. Părul, lucios și răsucit în buclișoare pe frunte și pe tîmple, părea de aur viu; pentru a-l zugrăvi n-ar fi ajuns nici douăzeci de sonete cu toate *concetti*-ile italiene și *agudezas*-urile spaniole. Sala și începuse să fie orbită de frumusețea aceasta, deși ea nu-și scosese încă masca, dar ceea ce se putea vedea garanta pentru rest; bărbia delicată și pură, tăietura desăvîrșită a gurii, ale cărei culori de fragă cîștigau de pe urma vecinătății catifelei negre, ovalul prelung, grațios și fin al feței, perfecția ideală a unei urechiușe micuțe pe care ai fi putut-o crede cizelată în agată de Benvenuto Cellini mărturiseau îndeajuns niște farmece pe care le-ar fi putut pizmui înseși zeițele.

Curînd, stingherită fără îndoială de căldura din sală sau vrînd poate să le facă muritorilor un dar de care nu erau vrednici, tînăra zeiță își scoase nesuferita bucată de carton care-i eclipsa jumătate din splendoare. Și i se văzură atunci ochii fermecători, ale căror pupile străvezii străluceau ca pietrele de lazulită printre niște gene lungi, făcute parcă din aur închis, i se văzu năsucul, jumătate grec, jumătate acvilin, și obrajii colorați de-o roșeață imperceptibilă, care-ar fi făcut să pară pămîntiu rozul celui mai proaspăt trandafir. Tînăra era Yolande de Foix.

Gelozia femeilor, care-și simțeau succesul amenințat și se vedeau reduse la starea de pocitanie, sau de vechitură, o recunoscuse înainte ca ea să-și fi scos masca.

Plimbînd o privire liniștită peste sala emoționată, Yolande își rezemă cotul de marginea lojii, cu fața sprijinită în palmă, într-o poziție care i-ar fi adus faimă de mare sculptor sau meșter în cioplit portrete vreunui meșteșugar, fie el elin sau roman, dacă ar fi putut născoci o atitudine plină de atîta grație și eleganță firească.

— Nu cumva să adormi, unchiule — îi spuse ea în șoaptă, bătrînului senior, care își holbă numaidecît ochii și se îndreptă în scaun. N-ar fi plăcut pentru mine și ar contrazice legilor vechii galanterii pe care le lauzi într-una.

— Fii fără grijă, nepoată; cînd neroziile și trăsnăile măscăricilor ăstora, ale căror treburi nu prea mă interesează, au

să mă plictisească din cale afară, am să te privesc şi, dintr-o dată, am să deschid ochii ageri ca ochii de zmeu.

Pe cînd Yolande şi unchiul ei vorbeau astfel, căpitanul Fracasse, care păşea cu picioarele ca nişte foarfece strîmbe, ajunse pînă aproape de luminări, rostogolind nişte ochi furioşi şi luînd mutra cea mai insultătoare şi cea mai impertinentă din lume.

Aplauze frenetice izbucniră din toate părţile la apariţia actorului favorit, şi atenţia se abătu o clipă de la Yolande. Nici vorbă că Sigognac nu era de loc vanitos şi mîndria lui de gentilom dispreţuia meseria de saltimbanc la care îl silea nevoia. Totuşi n-am vrea să spunem că orgoliul nu-i fusese niţeluş gîdilat de aprobarea aceasta caldă şi zgomotoasă. Gloria saltimbancilor, a gladiatorilor, a mimilor a stîrnit cîteodată invidie unor personaje suspuse, a împăraţilor romani şi a Cezarilor, stăpîni ai lumii, care nu se dădeau înapoi să-şi dispute, la circ sau la teatru, cununile cîntăreţilor, ale mimilor, ale luptătorilor şi vizitiilor, deşi ei mai aveau atîtea altele pe ţeastă, dovadă Aenobarbus Neron, ca să nu-l mai amintim decît pe cel mai vestit dintre ei.

După ce aplauzele se potoliră, căpitanul Fracasse îşi plimbă peste sală privirea aceea pe care actorul o aruncă totdeauna ca să se asigure că băncile sînt pline şi ca să ghicească buna sau proasta dispoziţie a publicului, după care el îşi modelează jocul, îngăduindu-şi sau refuzîndu-şi unele libertăţi.

Deodată baronul simţi că-i vine ameţeală; luminile crescură ca nişte sori, apoi i se păru că devin negre pe un fundal luminos. Capetele spectatorilor, pe care abia le deosebea la picioarele lui, se topiră într-un fel de ceaţă informă. O sudoare fierbinte, care îngheţă imediat, îl scăldă de la rădăcina părului pînă în călcîie. Picioarele, moi ca de cîrpă, i se îndoiră sub el şi avu impresia că duşumeaua teatrului i se ridică pînă la brîu. Gura lui uscată, stearpă nu mai avea pic de salivă în ea; un lanţ de fier îi strîngea gîtul aşa cum *garota* spaniolă strînge gîtul unui criminal, şi cuvintele pe care trebuia să le rostească îi zburară din creier, înspăimîntate, năvalnice, izbindu-se unul de altul şi încurcîndu-se între ele ca păsările care dau să iasă din colivia deschisă. Sîngele rece, stăpînirea de sine, toate îi pieriseră deodată. Ai fi zis că-l izbise un trăsnet nevăzut şi că puţin mai lipsea ca să cadă mort, cu nasul în luminări. Sigognac o zărise pe Yolande de Foix, liniştită şi radioasă în loja ei, privindu-l ţintă cu frumoşii ei ochi albaştri.

O, ruşine! O, furie! O, renghi păcătos al soartei! O, întîmplare nepotrivită, de nesuferit pentru un suflet nobil! Să fii

văzut în veşminte caraghioase, făcînd ticăloasa şi josnica meserie de a distra gloata cu strîmbături, şi mai ales să fii văzut de o femeie atît de semeaţă, atît de arogantă, de dispreţuitoare, înaintea căreia, pentru a o umili şi a-i frînge trufia, n-ai fi dorit să faci decît fapte măreţe, eroice, supraomeneşti! Şi să nu te poţi ascunde, să nu poţi dispărea, să nu te poţi cufunda în măruntaiele pămîntului! Sigognac se gîndi o clipă să fugă, să se năpustească prin pînza fundalului, găurind-o cu capul, zvîrlit ca din praştie; dar simţea parcă la picioare acele tălpi de plumb pe care se zice le folosesc unii alergători la antrenamente, ca să fie mai uşor apoi; nu se putea desprinde de duşumea şi stătea acolo, pierdut, năuc, prostit, spre marea mirare a lui Scapin, care, închipuindu-şi că pe căpitanul Fracasse îl părăsise memoria, îi sufla în şoaptă primele cuvinte ale tiradei.

Publicul crezu că actorul, înainte se a începe, doreşte o nouă salvă de aplauze şi începu să bată din palme, să tropăie şi să facă cea mai triumfătoare zarvă din cîte s-au auzit vreodată în vreun teatru. Lucrul acesta îi dădu răgaz lui Sigognac să-şi vină în fire. Făcînd un suprem efort de voinţă, el îşi redobîndi pe loc stăpînirea de sine. „Să avem măcar gloria ticăloşiei noastre — îşi spuse el, proptindu-se bine pe picioare. Atîta mi-ar mai lipsi, să fiu fluierat în faţa ei şi să primesc, de faţă cu ca o ploaie de mere putrede şi de ouă răscoapte. Poate că nu m-a recunoscut sub masca asta mîrşavă. Cine ar bănui un Sigognac sub veşmîntul ăsta de maimuţă savantă, cu dungi roşii şi galbene Hai, curaj! La atac! Să ne scapere pămîntul sub picioare! Dacă joc bine, ea o să mă aplaude. Şi va fi, fără îndoială, o mare victorie, căci îi place grozav să fie batjocoritoare“.

Toate acestea îi trecură prin minte lui Sigognac în mai puţin timp decît ne trebuie nouă ca să le scriem, căci pana nu poate urmări repeziciunea gîndului; şi ele îl bîntuiră pe cînd îşi debita marea tiradă, cu nuanţe de glas atît de ciudate, cu intonaţii atît de neaşteptate, cu o furie comică atît de îndrăgită, încît publicul izbucni în ovaţii, iar Yolande însăşi, deşi voia să arate că nu gustă asemenea farse, nu-şi putu stăpîni un zîmbet. Unchiul ei, comandorul cel gras, era treaz de-a binelea şi-şi izbea palmele mîinilor lui bolnave de podagră în semn de satisfacţie. Nefericitul Sigognac, în culmea deznădejdii, prin exagerarea jocului, prin dezlănţuirea bufoneriilor, prin nebunia fanfaronadelor, părea că vrea să-şi rîdă fără milă de sine însuşi şi să împingă batjocorirea propriei lui soarte pînă la ultima limită la care putea să ajungă; îşi arunca la picioare demnitatea, nobleţea, respectul de sine, amintirea strămoşilor şi le călca în picioare cu o bucurie delirantă şi feroce.

„Trebuie să fii mulţumită, Soartă vrăjmaşă! Sînt destul de umilit, destul de adînc cufundat în ticăloşie — gîndea el, primind bobîrnacele, ghionţii şi loviturile de picior. Tu m-ai sărăcit! Tu mă faci caraghios! Tu mă sileşti, jucîndu-mi un renghi atît de laş, să mă dezonorez în faţa acestei fiinţe trufaşe! Mai mult, ce ţi-ai dori?"

Cîteodată îl apuca furia şi se ridica sub bîta lui Leandru cu un aer atît de uluitor şi de primejdios, încît acesta se trăgea înapoi de spaimă; dar, reintrînd printr-o bruscă tresărire în spiritul rolului său, Fracasse tremura din tot corpul, clănţănea din dinţi, se clătina pe picioare, se bîlbîia şi dădea, spre marea satisfacţie a spectatorilor, toate semnele celei mai meschine laşităţi.

Extravaganţele acestea, care-ar fi părut caraghioase într-un rol mai puţin şarjat decît cel de Matamor, erau atribuite de public vervei actorului intrat pe deplin în pielea personajului şi produceau un efect favorabil. Numai Isabelle ghicise cauza tulburării baronului: prezenţa în sală a neobrăzatei amazoane ale cărei trăsături îi rămăseseră întipărite în memorie. Jucîndu-şi rolul, ea întorcea pe furiş ochii spre loja unde trona, cu orgoliul dispreţuitor şi calm al unei perfecţiuni sigure de sine, mîndra frumuseţe pe care, în umilinţa ei, nu îndrăznea s-o numească rivală. Ea încerca o amară bucurie constatînd superioritatea aceasta inevitabilă şi-şi spunea că nici o femeie n-ar fi putut lupta cu farmecele ei împotriva unei asemenea zeiţe. Aceste farmece suverane o făcuseră să înţeleagă patimile nesăbuite pe care le trezeşte uneori în netrebnicii din gloată graţia fără seamăn a vreunei tinere regine apărută la vreo intrare triumfală sau la vreo cermonie publică, patimi urmate de nebunii, închisoare şi torturi.

Cît despre Sigognac, el îşi făgăduise să n-o privească pe Yolande de teamă să nu-l cuprindă vreo emoţie neaşteptată şi, cu minţile pierdute, să nu facă în public vreo emoţie neaşteptată care l-ar fi putut dezonora. Şi căuta, dimpotrivă, să se calmeze, îndreptîndu-şi privirea, cînd îi îngăduia rolul, spre blînda şi buna Isabelle. Încîntătoarea ei faţă, umbrită de o uşoară tristeţe explicabilă prin tirania supărătoare a unui tată care, în piesă, vroia s-o mărite împotriva voinţei sale, îi mai domolea sufletul; dragostea uneia îl consola de dispreţul celeilalte. Tînărul baron îşi recăpăta stima pentru sine însuşi şi găsea putere să-şi continue jocul.

Chinul acesta ajunse, în sfîrşit, la capăt. Piesa se termină şi cînd, reintrat în culise, Sigognac, care simţea că se înăbuşe, îşi scoase masca, ceilalţi fură izbiţi de figura lui răvăşită. Tînărul

era livid şi se lăsă să cadă ca un trup fără viaţă pe-o bancă aflată acolo. Văzîndu-l gata să-şi piardă simţirea, Blazius îi aduse o butelcă de vin, spunînd că în asemenea împrejurări nu există ceva mai sănătos decît o duşcă sau două de vin bun. Sigognac făcu un semn că nu vroia decît apă.

— Condamnabil regim, gravă eroare dietetică! exclamă Pedantul. Apa le e prielnică numai broaştelor, peştilor şi lişiţelor, nicidecum oamenilor; în spiţeriile alese ar trebui scris pe carafe: „Leac pentru uz extern". Aş muri pe loc, cu zile, dacă aş înghiţi măcar o picătură din umezeala asta fadă.

Argumentul lui Blazius nu-l împiedică pe baron să dea pe gît o ulciucă plină cu apă. Răcoarea băuturii îl făcu să-şi vină în fire şi să arunce în preajmă priviri mai puţin neliniştite.

— Ai jucat admirabil şi plin de fantezie — spuse Irod, apropiindu-se de căpitan — dar nu trebuie să pui atîta suflet. Un asemenea foc te-ar consuma curînd. Arta actorului constă în a se cruţa pe sine şi în a prezenta numai aparenţele lucrurilor. Actorul trebuie să fie rece înfăţişînd un temperament înfocat şi să rămînă liniştit în mijlocul celor mai cumplite furii. Niciodată vreun actor n-a înfăţişat atît de viu ifosele, neobrăzarea şi nebunia lui Matamor, şi dacă ai putea regăsi efectele acestea improvizate, ai fi cel mai neîntrecut actor de comedie.

— Nu-i aşa că am intrat perfect în pielea personajului? zise baronul cu amărăciune în glas. Mă simţeam eu însumi nespus de caraghios şi de bufon în scena cînd îmi vîr capul prin ghitara pe care Leandru mi-o sparge în creştet.

— E drept — spuse Tiranul — făceai mutra cea mai ciudat de furioasă şi de comică din cîte se pot închipui. Domnişoara Yolande de Foix, făptura aceea frumoasă şi atît de mîndră, de nobilă şi de serioasă, a binevoit să surîdă. Am văzut-o cu ochii mei.

— E o mare cinste pentru mine că am distrat o femeie atît de frumoasă — răspunse Sigognac, ai cărui obraji se roşiră brusc.

— Iartă-mă — zise Tiranul, văzîndu-l că roşeşete. Succesul, care pe noi, ăştia, bieţi saltimbanci de meserie, ne îmbată, trebuie că-i e indiferent unei persoane de rangul dumitale, aflată cu mult deasupra aplauzelor, chiar şi a celor ilustre.

— Nu m-ai supărat, bunul meu Irod — spuse Sigognac, întinzîndu-i Tiranului mîna. Tot ce faci trebuie să fie bine făcut. Dar nu mă puteam împiedica să mă gîndesc că tinereţele mele speraseră altfel de triumfuri.

Isabelle, care se îmbrăcase pentru cealaltă piesă, trecu pe lîngă Sigognac şi-i aruncă, înainte de a intra în scenă, o privire

de înger mîngîietor, atît de plină de duioşie, de simpatie, de patimă, încît el o uită cu totul pe Yolande şi nu se mai simţi de loc nefericit. Balsamul divin îi cicatriză rănile orgoliului măcar pentru moment, căci rănile acestea se redeschid şi sîngerează veşnic.

Marchizul de Bruyères se afla la post şi, oricît de ocupat ar fi fost s-o aplaude pe Zerbine în timpul spectacolului, nu pierdu prilejul de a se duce s-o salute pe Yolande, pe care o cunoştea şi pe care o însoţea uneori la vînătoare. El îi povesti, fără să pomenească numele baronului, duelul căpitanului Fracasse cu ducele de Vallombreuse, duel ale cărui amănunte le cunoştea mai bine ca oricare altul, căci fusese martorul unuia dintre cei doi adversari.

— Faci pe discretul cînd nu trebuie — răspunse Yolande. Am ghicit imediat că Fracasse e baronul Sigoganc. Nu l-am văzut eu plecînd din turla lui cu bufniţe în tovărăşia muieruştii aceleia, a nomadei care joacă roluri de ingenuă cu un aer atît de zaharisit? adăugă ea cu un rîs cam forţat. Şi n-a fost el la castelul dumitale împreună cu saltimbancii? După înfăţişarea lui neroadă nu l-aş fi crezut un măscărici atît de desăvîrşit şi un tovarăş atît de inimos.

În timp ce vorbea cu Yolande, marchizul îşi plimba privirile prin sala pe care o vedea mai amănunţit de aici decît de la locul pe care îl ocupa de obicei, lîngă viori, ca să urmărească mai bine jocul Zerbinei. Atenţia i se îndreptă spre doamna mascată pe care n-o zărise pînă atunci, pentru că el, aşezat în primul rînd, stătea mai totdeauna cu spatele spre spectatori, vrînd să nu fie prea văzut. Deşi doamna mascată era aproape înfăşurată în dantelele ei negre, lui i se păru că recunoaşte în înfăţişarea şi în ţinuta frumuseţii aceleia misterioase ceva ce-i amintea vag de marchiză, soţia lui. „Nu se poate — îşi spuse marchizul. Ea trebuie să fie la castelul de Bruyères, unde-am lăsat-o". Totuşi ea făcea să-i scînteieze pe inelarul mîinii cochet aşezată pe marginea lojii, ca pentru a se despăgubi pentru faptul că nu-şi arăta faţa, un diamant destul de mare pe care marchiza obişnuia să-l poarte; amănuntul acesta îl tulbură pe marchiz, care îşi luă rămas bun de la Yolande şi de la bătrînul senior, cu gîndul să lămurească problema, şi făcu lucrul acesta cu o politeţe destul de bruscă, dar nu îndeajuns de grăbită ca, atunci cînd ajunse la ţintă, să nu găsească cuibul gol. Neliniştită, doamna plecase, ceea ce îl ului şi-l dezamăgi pe marchiz, deşi era un soţ filozof. „Să fie oare îndrăgostită de Leandru? murmură el. Din fericire, am poruncit mai dinainte ca înfumuratul să fie ciomăgit, aşa că în privinţa asta totul e în regulă". Gîndind astfel, marchizul îşi

recăpătă liniştea sufletească şi se duse în spatele cortinei ca s-o întîlnească pe Subreta, care, mirată că nu-l văzuse alergînd la ea mai devreme, îl primi cu prefăcută supărare, folosită de soiul acesta de femei ca să-i aţîţe pe bărbaţi.

După spectacol, Leandru, neliniştit că marhiza dispăruse pe neaşteptate la mijlocul reprezentaţiei, se duse în piaţa bisericii, în locul unde pajul venise să-l ia cu trăsura. Acolo îl găsi pe paj, singur; acesta, după ce-i înmînă o scrisoare însoţită de o cutiuţă foarte grea, dispăru atît de repede în întuneric încît actorul s-ar fi putut îndoi de realitatea apariţiei dacă n-ar fi avut în mîini scrisoarea şi pachetul. Chemînd un lacheu care tocmai trecea cu un felinar ca să-şi ia stăpînul dintr-o casă vecină, Leandru rupse pecetea cu o mînă grăbită şi tremurătoare şi, apropiind hîrtia de felinarul pe care servitorul i-l ţinea la înălţimea nasului, citi următoarele rînduri:

„Dragă Leandru, tare mă tem că soţul meu m-a recunoscut la spectacol, cu toată masca mea; îşi aţintise ochii cu atîta stăruinţă asupra lojii mele, încît m-am retras cît mai grabnic ca să nu fiu surprinsă. Prudenţa, atît de potrivnică dragostei, ne sfătuieşte să nu ne vedem la noapte în pavilion. S-ar putea să fii pîndit, urmărit, poate ucis, fără să mai vorbim de primejdiile care mă pot ameninţa pe mine. În aşteptarea unor prilejuri mai fericite şi mai comode, te rog din inimă să porţi lanţul acesta de aur cu trei şiraguri, pe care ţi-l va înmîna pajul meu. Fie ca de cîte ori îl vei pune la gît, să-ţi amintească de aceea care nu te va uita niciodată şi te va iubi în veci.

Cea care, pentru tine, nu-i decît Maria".

„Vai, iată că s-a sfîrşit frumosul meu roman — îşi spuse Leandru, dîndu-i cîţiva gologani lacheului care îi împrumutase felinarul. Păcat! Ah, fermecătoare marchiză, cît de mult timp te-aş fi iubit! continuă el după ce lacheul se depărtă. Dar soarta, geloasă pe fericirea mea, n-a vrut să-mi îngăduie asta; fii liniştită doamnă, nu te voi compromite cu o iubire indiscretă. Soţul ăsta brutal m-ar zdrobi fără milă şi şi-ar împlînta spada în sînul tău alb. Nu, nu, gata cu măcelurile sălbatice. Chiar de mi-ar sîngera inima, nu voi căuta să te revăd şi mă voi mulţumi să sărut lanţul ăsta, mai trainic şi mai greu decît cel care ne-a unit o clipă. Cît o fi valorînd? Pe puţin o mie de ducaţi, judecînd după greutate! Cîtă dreptate am să iubesc femeile din lumea mare! Ele n-au alte neajunsuri decît loviturile de ciomag şi de spadă pe care le rişti cînd le dărui inima. La urma urmei, aventura se încheie cînd trebuie, aşa că să nu ne plîngem.". Şi, curios să vadă cum îi străluceşte şi-i sclipeşte la lumină lanţul de aur,

Leandru porni spre hanul *Stema Franței* cu un pas destul de vioi pentru un amant care abia a fost părăsit.

Întorcîndu-se în odaia ei, Isabelle găsi în mijlocul mesei o casetă pusă în aşa fel, încît să atragă neapărat pînă şi cea mai distrată privire. O coală împăturită se afla sub unul din colțurile casetei, care nu se putea să nu conțină lucruri foarte prețioase, fiind ea însăşi o bijuterie. Hîrtia nu fusese pecetluită şi cuprindea următoarele cuvinte scrise cu o scriere tremurată şi anevoie alcătuită de o mînă neobişnuită să facă aceasta: „Pentru Isabelle".

La vederea darurilor, care ar fi clintit multe virtuți, obrajii actriței se înroşiră de indignare. Fără să deschidă caseta măcar din curiozitate femeiască, ea îl chemă pe jupîn Bilot, care încă nu se culcase, căci pregătea o cină pentru nişte seniori, şi-i spuse să ia caseta şi s-o dea cui i se cuvenea, căci ea nu mai putea să rabde nici o clipă s-o aibă în stăpînire.

Hangiul se prefăcu mirat şi se jură pe toți dumnezeii, jurămînt la fel de solemn pentru el cît era Styxul pentru locuitorii Olimpului, că habar n-avea cine pusese cutia acolo, deşi cam bănuia de unde vine. Într-adevăr, doamna Léonarde, căreia ducele i se adresase, gîndind că o bătrînă izbuteşte acolo unde pînă şi diavolul dă greş, fusese aceea care, intrînd pe furiş în cameră în lipsa Isabellei, pusese giuvaerurile pe masă. De data aceasta însă, afurisita bătrînă vînduse pielea ursului din pădure, bizuindu-se prea mult pe forța de corupție a pietrelor scumpe şi aurului, în stare să înrîurească numai sufletele josnice.

— Scoate asta de-aici — îi spuse Isabelle lui jupîn Bilot. Înapoiază cutia asta infamă celui ce-o trimite, şi mai ales nu sufla un cuvînt despre ea căpitanului; deşi purtarea mea e întru totul nevinovată, el ar putea să se înfurie şi să facă un scandal care mi-ar păta bunul nume.

Jupîn Bilot admiră dezinteresul tinerei actrițe, care nu învrednicise nici măcar cu o privire nişte giuvaeruri în stare să sucească mințile unei ducese şi le înapoia cu dispreț, de parcă ar fi fost imitații de bomboane sau nuci găunoase; şi, retrăgîndu-se, îi făcu o plecăciune din cele mai respectuoase, pe care ar fi făcut-o numai în fața unei regine, într-atît îl uimise virtutea aceasta.

După plecarea lui jupîn Bilot, Isabelle, tulburată şi arzînd de mînie, deschise fereastra ca să-şi stingă, la răcoarea nopții, focul obrajilor şi al frunții. Printre crengile copacilor, pe fațada întunecată a palatului Vallombreuse, licărea o lumină, fără îndoială la fereastra tînărului duce rănit. Ulița părea pustie. Totuşi, cu auzul acela fin al actriței obişnuită să prindă din zbor

şoapta sufleruluì, Isabellei i se păru că aude o voce foarte înceată care spunea: „Nu, nu s-a culcat încă!"

Neliniştită de cuvintele acestea, ea se plecă un pic şi i se păru că desluşeşte în întuneric, la picioarele zidului, două siluete omeneşti, învăluite în mantii şi stînd încremenite ca nişte statui de piatră în porticul unei biserici; la celălalt capăt al uliţei, ochii ei măriţi de spaimă descoperiră, cu tot întunericul, o a treia fantomă, care părea că stă la pîndă.

Simţindu-se observate, făpturile misterioase dispărură sau se ascunseseră mai cu grijă, căci Isabelle nu mai zări şi nu mai auzi nimic. Obosită să stea de strajă şi crezînd că fusese victima unei iluzii nocturne, ea închise încetişor fereastra, puse zăvorul la uşă, îşi aşeză lampa lîngă pat şi se culcă, cu o nelinişte vagă, pe care nu izbuti să şi-o alunge cu toate argumentele liniştitoare pe care şi le dădu. Într-adevăr, de ce s-ar fi temut într-un han plin cu oameni, la doi paşi de prieteni, în camera ei bine zăvorîtă şi încuiată de trei ori? Ce legătură putea să aibă ea cu umbrele acelea întrezărite la picioarele zidului şi care erau fără îndoială nişte tîlhari aşteptînd o pradă şi stingheriţi de lumina de la fereastra ei?

Toate acestea erau logice, dar n-o puteau linişti: o presimţire tulburătoare îi apăsa pieptul. Dacă nu s-ar fi temut că or să rîdă de ea, s-ar fi ridicat şi s-ar fi refugiat la vreuna din colegele ei; dar Zerbine nu era singură, Sérafine n-o avea la inimă, iar Dădaca îi stîrnea o silă instinctivă. Isabelle rămase deci în prada unor spaime de nespus.

Cel mai uşor scîrţîit al lemnăriei, cel mai slab sfîrîit al feştilei care, nefiind curăţată, prindea la capăt un fel de ciupercă neagră, o făceau să tresară şi să se înfunde sub pături, de frică să nu vadă prin colţurile întunecate vreo fantomă monstruoasă; apoi îşi recăpăta curajul şi cerceta cu privirea încăperea, în care nimic nu părea suspect sau nefiresc.

Sus, pe unul din pereţi, se afla un ochi de geam, destinat fără îndoială să lumineze vreo cămăruţă întunecoasă. În slabele licăriri ale luminii, golul acela se rotunjea pe peretele cenuşiu ca o enormă pupilă a unui ochi de ciclop şi părea că spionează gesturile tinerei fete. Isabelle nu se putea împiedica să nu privească ţintă în golul acela adînc şi întunecat, zăbrelit, de altminteri, cu două gratii de fier puse cruciş. Dinspre partea aceea nu avea deci să se teamă; totuşi, la un moment dat, Isabellei i se păru că vede licărind în întuneric doi ochi omeneşti.

Curînd, un cap oacheş, cu plete lungi, zburlite, pătrunse printr-una din strîmtele despărţituri formate de încrucişarea

gratiilor;urmă un braţ slab, apoi trecură umerii, strivindu-se la atingerea aspră a fierului, şi o fetiţă de vreo opt-zece ani, prinzîndu-se cu mîna de marginea deschizăturii, îşi lungi cît putu firavul ei trup de-a lungul zidului şi se lăsă să cadă, fără a face mai mult zgomot decît o pană sau un fulg de nea ce coboară pe pămînt.

După nemişcarea Isabellei, împietrită şi încremenită de groază, copila o crezuse adormită, dar cînd se apropie de pat ca să se asigure dacă somnul îi era adînc, o uimire de nespus se zugrăvi pe faţa ei arsă de soare.

— Doamna cu şiragul! spuse ea, atingînd perlele care zăngăneau uşor la gîtul ei slab şi oacheş. Doamna cu şiragul!

La rîndul ei, Isabelle, pe jumătate moartă de spaimă, o recunoscu pe fetiţa întîlnită la hanul *Soarele Albastru* şi pe drumul spre Bruyères, în tovărăşia lui Agostin. Încercă să strige ajutor, dar copila îi puse mîna pe gură.

— Nu striga, nu te-ameninţă nici o primejdie; Chiquita a spus că n-o să-i taie niciodată gîtul doamnei care i-a dat mărgăritarele pe care ea voia să le fure.

— Dar ce cauţi aici, copil nenorocit? întrebă Isabelle, venindu-şi puţin în fire la vederea acelei făpturi slabe şi firave, care nu putea să fie prea de temut şi care, altminteri, manifesta faţă de ea un fel de recunoştinţă, sălbatică şi ciudată, ce-i drept.

— Am venit să trag zăvorul pe care îl pui în fiecare seară — răspunse Chiquita cu un ton cît se poate de liniştit, de parcă nici o clipă nu s-ar fi îndoit că fapta sa e cinstită. M-au ales pentru asta fiindcă sînt sprintenă şi subţire ca o şopîrlă. Nu există gaură prin care să nu pot trece.

— Şi de ce te-au pus să tragi zăvorul? Ca să mă jefuiască?

— Da' de unde? făcu Chiquita, dispreţuitoare. Ca să poată intra bărbaţii în odaie să te ia de-aici.

— Dumnezeule, sînt pierdută! exclamă Isabelle, gemînd şi împreunîndu-şi mîinile.

— Ba de loc — zise Chiquita — fiindcă am să las zăvorul pus. De spart uşa, n-au să îndrăznească; asta ar face zgomot, şi-atunci s-ar aduna lumea şi i-ar prinde; nu-s ei aşa de proşti!

— Dar aş fi strigat, m-aş fi prins de pereţi şi aş fi fost auzită!

— Un căluş înăbuşe strigătele — spuse Chiquita, cu mîndria meşterului care-i explică unui neştiutor secretele meseriei. O pătură înfăşurată în jurul trupului împiedică mişcările. E foarte uşor. Rîndaşul era plătit şi trebuia să deschidă poarta din dos.

— Cine a pus la cale uneltirea asta mîrşavă? întrebă biata actriţă, îngrozită de pericolul care o pîndise.

— Seniorul care a dat gologanii, o! ce de gologani, uite-aşa, să-ţi umpli pumnii! răspunse Chiquita, cu o licărire lacomă şi sălbatică în ochi. Dar mie puţin îmi pasă, tu mi-ai dăruit mărgăritarele; am să le spun celorlalţi că nu dormeai, că era un bărbat în odaia ta şi că nu mi-a ieşit figura. Ei au să se care. Lasă-mă să te privesc; eşti frumoasă şi te iubesc mult, ca pe Agostin. Ia te uită! La tine era cuţitul pe care l-am pierdut, cuţitul lui taică-meu. Păstrează-l, e un cuţit bun:

Cînd vipera asta te-nţeapă
Nici un leac nu te mai scapă

Vezi, învîrteşti veriga şi pe urmă loveşti, uite-aşa; de jos în sus, lama intră mai bine. Poartă-l în sîn, şi cînd vreun ticălos n-o să-ţi dea pace, pac! îi spinteci burta.

Şi fetiţa îşi însoţea spusele cu gesturi potrivite. Lecţia de a lovi cu cuţitul, dată noaptea, într-o împrejurare atît de stranie, de hoţoaica aceasta mică, sălbatică şi pe jumătate nebună, avu asupra Isabellei efectul unuia din coşmarele acelea de care încerci zadarnic să scapi.

— Ţine cuţitul aşa, cu degetele bine strînse. Nimeni n-o să-ţi facă nimic. Acum mă duc. Rămîi cu bine! Şi n-o uita pe Chiquita!

Micuţa complice a lui Agostin puse un scaun lîngă perete, se urcă pe el, se înălţă pe vîrful picioarelor, prinse gratiile, se îndoi ca un arc şi, sprijinindu-şi călcîiile de perete, ajunse într-o clipă, printr-o smucitură nervoasă, la marginea lucarnei, pe unde dispăru îngînînd un fel de cîntec vag, fără rime: „Chiquita trece prin gaura cheilor, dansează pe ţepi şi pe cioburi de sticlă fără să-i pese. Mare meşter trebuie să fie cel ce-o va prinde!“

Isabelle aşteptă zorile cu nerăbdare, fără să poată închide ochii, într-atît o tulburaseră întîmplările acestea ciudate; dar restul nopţii trecu în linişte.

Numai cînd tînăra fată coborî în sufragerie, ceilalţi actori fură izbiţi de paloarea ei şi de cearcănele care îi umbreau ochii. Ei o copleşiră cu întrebările şi ea le povesti aventura din timpul nopţii. Sigognac, furios, vru pur şi simplu să-i devasteze casa ducelui de Vallombreuse pe seama căruia punea, fără să şovăie mîrşava tentativă.

— Părerea mea e că ar fi timpul să ne strîngem cît mai degrabă decorurile şi să pierim sau, mai bine zis, să ne salvăm în oceanul Parisului — spuse Blazius. Se strică treaba!

Actorii aprobară părerea Pedantului, şi plecarea fu fixată pentru a doua zi.

XI

PONT-NEUF

Ar fi lung şi plictisitor să urmărim din popas în popas căruţa actorilor pînă la Paris, oraşul cel mare; în timpul drumului nu s-a petrecut nimic vrednic de a fi povestit. Actorii noştri aveau punga plină şi mergeau repede, căci puteau să închirieze cai şi să facă etape zdravene. La Tours şi la Orléans, trupa se opri ca să dea cîteva spectacole, a căror reţetă îl mulţumi pe Irod, mai sensibil, în calitatea lui de director şi de casier, la succesul bănesc decît la oricare altul. Blazius începuse să se liniştească şi să rîdă de spaimele pe care i le strînse firea răzbunătoare a lui Vallombreuse. Totuşi Isabelle mai tremura încă la gîndul răpirii nereuşite, şi de cîteva ori, în vis, deşi în hanuri stătea în aceeaşi odaie cu Zerbine, i se păru că vede capul năuc şi sălbatic al Chiquitei ieşind dintr-o lucarnă întunecată şi arătîndu-i dinţii albi. Înspăimîntată de nălucirea aceasta, ea se trezea ţipînd, iar Zerbine abia izbutea s-o liniştească. Fără să arate vreo urmă de îngrijorare, Sigognac, se culca în odaia cea mai apropiată, cu spada la căpătîi şi îmbrăcat ca să fie gata în cazul vreunui atac nocturn. Ziua, el mergea cel mai adesea pe jos, înaintea căruţei, ca cercetaş, mai ales atunci cînd lîngă drum vreun tufiş, crîng, zid sau bordei ruinat ar fi putut servi drept loc de pîndă. Dacă vedea vreun grup de călători cu mutre suspecte, se retrăgea spre căruţă, unde Tiranul, Scapin, Blazius şi Leandrul alcătuiau o garnizoană de temut, deşi dintre ultimii doi unul era bătrîn, iar celălalt fricos ca un iepure. Alteori, ca un bun general de armată care ştie să preîntîmpine capcanele duşmanului, tînărul baron rămînea în ariergardă, căci primejdia putea prea bine să vină şi dintr-acolo. Dar precauţiile acestea fură inutile şi neîntemeiate. Nici un atac nu surprinse trupa, fie fiindcă ducele n-avusese vreme să-l pună la cale, fie fiindcă renunţase la fantezia aceasta, fie fiindcă durerea rănii îi slăbea curajul.

Deşi iarnă, vremea nu era prea aspră. Bine hrăniţi şi fiindcă se îngrijiseră să-şi cumpere de la vechituri veşminte mai calde şi

mai groase decît mătasea mantiilor de teatru, actorii nu sufereau de frig şi gerul îi necăjea numai punînd pe obrajii tinerelor actriţe o roşeaţă mai vie decît cea obişnuită şi care li se întindea uneori pînă şi pe năsucurile lor gingaşe. Dar trandafirii aceştia de iarnă, deşi cam nedoriţi, nu le veneau rău, căci femeilor drăguţe le şade bine orice. Cît despre doamna Léonarde, tenul ei de dădacă, ros de patruzeci de ani de fard, era neschimbat. Gerul şi crivăţul nu făceau decît să-l albească.

În sfîrşit, pe la orele patru după-amiază, ajunseră lîngă marele oraş, spre Bièvre, al cărui podeţ îl trecură şi merseră în lungul Senei, acest fluviu vestit între toate, ale cărui unde au cinstea de a scălda palatul regilor noştri şi atîtea alte clădiri celebre în întreaga lume. Fumul ieşit din coşurile caselor forma dedesubtul cerului o uriaşă insulă de ceaţă roşcată, pe jumătate străvezie, dincolo de care soarele se cobora învăpăiat şi despuiat de raze. Pe fundalul acesta de lumină estompată se desena, în linii gri-violacee, conturul clădirilor particulare, religioase şi publice, pe care perspectiva îngăduia să le vezi din locul acela. Pe cealaltă parte a fluviului, dincolo de insula Louviers, se zăreau bastionul Arsenalului, mînăstirea Celestinilor şi, mai în faţă, limba de pămînt a insulei Notre-Dame. După ce trecură de poarta Saint-Bernard, priveliştea deveni măreaţă. Notre-Dame apărea din plin, arătîndu-şi creştetul cu contraforturi pe jumătate arcuite ca nişte coaste de peşti uriaşi, cu cele două turnuri pătrate şi cu săgeata lui ascuţită împlîntată în punctul de încrucişare al navelor. Alte turle mai umile, arătînd pe deasupra acoperişurilor, biserici sau capele îngropate în vălmăşagul caselor, muşcau cu dinţii lor negri fîşia senină de cer; dar mai ales catedrala îi atrăgea privirile lui Sigognac, care nu mai fusese niciodată la Paris şi care se minuna de mărimea monumentului acesta uimitor.

Veşnicul du-te-vino al căruţelor încărcate cu tot felul de mărfuri, numărul mare al călăreţilor şi al pietonilor care se încrucişau năvalnic pe malul fluviului sau pe străzile aflate de-a lungul lui pe unde o lua uneori căruţa lor ca să scurteze drumul, zarva mulţimii îl ameţeau şi-l surzeau pe baron, obişnuit cu liniştea imensă a landelor şi cu tăcerea mortuară din bătrînul lui castel dărăpănat. Tînărului Sigognac i se părea că i se învîrteşte în cap o piatră de moară şi simţea cum se clatină ca un om beat. Curînd, vîrful lucrat cu fiinţe de la Sainte-Chapelle se avîntă deasupra turlelor palatului, străpuns de ultimele raze ale amurgului. Luminile care se aprindeau pătau cu puncte roşii faţadele întunecate ale caselor, iar rîul le oglindea, lungindu-le ca pe nişte şerpi de foc în apele lui negre.

Curînd, de-a lungul cheiului se iviră în întuneric biserica şi mînăstirea Marilor Augustini, iar pe Pont-Neuf Sigognac văzu schiţîndu-se la dreapta lui, prin întunericul din ce în ce mai opac, silueta unei statui ecvestre, cea a bunului rege Henric al IV-lea; dar căruţa, dînd colţul străzii Dauphine, de curînd croită pe terenul mînăstirii, şi cal, şi călăreţ dispărură îndată.

În susul străzii Dauphine, lîngă poarta cu acelaşi nume, se afla un mare han la care trăgeau uneori soliile unor ţări ciudate şi himerice. Hanul putea adăposti oricînd numeroşi oaspeţi. Dobitoacele erau totdeauna sigure că vor afla acolo fîn în iesle, iar stăpînii lor găseau totdeauna paturi. Acolo hotărîse Irod, socotind locul prielnic, să-şi instaleze tabăra hoardei lui teatrale. Starea înfloritoare a pungii îngăduia luxul acesta; lux altminteri folositor, căci ridica prestigiul trupei, arătînd că nu era formată din vagabonzi, escroci şi desfrînaţi, siliţi de mizerie să-şi aleagă supărătoarea meserie de saltimbanci de provincie, ci de actori cumsecade, al căror talent le asigura un cîştig cinstit, lucru posibil după cum reiese din motivele expuse de domnul Pierre de Corneille, poet celebru, în piesa sa *Iluzia comică*.

Bucătăria în care intrară actorii, aşteptînd să li se pregătească odăile, era atît de mare, încît ar fi putut lesne cuprinde prînzul lui Gargantuna sau al lui Pantagruel. În vatra uriaşă care se căsca roşie şi învăpăiată, cu gura înfăţişînd iadul în marea scenă cu diavolul din Douai, ardeau copaci întregi. Pe numeroase frigări suprapuse, învîrtite de-un cîine care se zbătea ca un apucat înlăuntrul unei roţi, se rumeneau şiraguri de gîşte, de pui şi de claponi, se frigeau ciosvîrte de bou, se rumeneau bucăţi de viţel, ca să nu mai punem la socoteală potîrnichile, becaţele, prepeliţele şi restul vînatului mărunt. Un grataragiu, pe jumătate fript el însuşi şi asudat din creştet pînă-n tălpi, deşi n-avea pe el decît o simplă vestă de pînză, stropea bucatele cu ajutorul unui polonic, pe care-l vîra în tigaia cu grăsime imediat ce-i vărsa conţinutul: o adevărată muncă de danaidă, căci zeama adunată acolo se scurgea într-una.

În jurul unei mese lungi de stejar, ticsită de bucatele care urmau să fie pregătite, se vînturau o sumedenie de bucătari, parlagii, de specialişti în sosuri, din ale căror mîini ajutoarele primeau bucăţile împănate, tăiate, piperate pentru a le băga în cuptoarele pline de jar scînteietor, şi totul semăna mai degrabă cu făurirea lui Vulcan decît cu o bucătărie, iar bucătarii păreau nişte ciclopi în ceaţa aceea învăpăiată. De-a lungul pereţilor strălucea o colecţie nemaipomenită de vase din aramă sau alamă: clădiri, cratiţe de toate mărimile, oale speciale pentru peşte în stare să fiarbă şi o balenă, forme de patiserie în chip de

turnuri, de domnuri, de bisericuțe, de căști și de turbane sarazine, în sfîrșit toate armele ofensive și defensive care se pot afla în arsenalul zeului Pîntec.

În fiecare clipă se ivea din cămară cîte o slujnică voinică, cu obrajii rumeni și bucălați, așa cum le fac maeștrii flamanzi în tablourile lor, ducînd pe cap sau pe șold coșuri pline cu provizii.

— Dă-mi nucșoara — spunea unul.

— Un pic de scorțișoară! strigă altul.

— Adu aici mirodeniile!

— Pune sarea la loc în cutie!

— Cuișoarele!

— Dafin!

— O felie de slănină, te rog, dar cît mai subțirică!

— Suflă-n foc! Nu arde! Stinge-l pe celălalt că arde prea tare și-o să prăjească totul aidoma castanelor uitate-n sobă!

— Toarnă zeamă-n sosul ăsta!

— Subțiază un pic rîntașul, că se-ngroașă!

— Bate-mi albușurile și dă-i zor, că nu se fac spumă!

— Presară-mi pesmet pe șuncă!

— Scoate gîsca din frigare. E gata! Mai învîrtește de cinci-șase ori puiul ăla! Repede, repede scoate friptura de vacă. A fost cerută în sînge! Lasă vițelul și puii:

Vițelul crud și puiul nefăcut
Îți umple cimitirul la minut...

Să nu uiți asta, flăcăule! Nu oricine poate să fie bucătar. Ăsta-i un dar al cerului.

— Du ciorba asta împărătească la numărul 6.

— Cine a cerut prepelițele prăjite?

— Ridică repede spinarea asta de iepure împănat.

Astfel se încrucișau, într-o zarvă veselă, cuvintele substanțiale și vorbele „de gură“, mai îndreptățite să se numească astfel decît cele auzite de Panurge la topirea ghețurilor polare, căci se refereau fiecare la vreun fel de mîncare, la vreo mirodenie sau la vreun dulce.

Irod, Blazius și Scapin, mari mîncăi și lacomi ca niște motani călugărești, își lingeau buzele ascultînd elocvența aceasta atît de grasă, de suculentă și de bine hrănită, despre care spuneau sus și tare că o preferă celei a lui Isocrate, Demostene, Eschin, Hortensius, Cicero și alți asemenea flecari, ale căror fraze sînt niște cărnuri goale, fără suc de măduvioară.

— Îmi vine să-l pup și pe-un obraz și pe celălalt pe bucătarul ăsta mare, gras și pîntecos ca un călugăr, care conduce

toate tingirile cu un aer atît de măreț — zise Blazïus. Nu s-a pomenit căpitan mai viteaz decît el în toiul luptei!

În clipa cînd o slugă veni să le spună actorilor că odăile erau gata, un călător intră în bucătărie și se apropie de vatră; era un bărbat cam de treizeci de ani, înalt, subțire, voinic, cu o față neplăcută, deși avea trăsături regulate. Lumina vetrei îi încadra profilul cu o dungă de foc în timp ce restul feței îi rămînea în întuneric. Linia luminoasă îi scotea în evidență o arcadă destul de proeminentă adăpostind un ochi aspru și scrutător, nasul cocîrjat al cărui vîrf se îndoia ca un cioc peste o mustață stufoasă, buza de jos foarte subțire și întîlnindu-se brusc cu bărbia rotundă și scurtă, de parcă natura n-ar fi avut material îndeajuns ca să-i termine chipul. Gîtul, ieșit dintr-un guler de pînză drept și scrobit, îi era atît de subțire, încît lăsa să se vadă cartilajul acela ca un cocoloș socotit de cumetre drept un sfert din mărul fatal rămas în gîtlejul lui Adam și pe care unii dintre fii lui nu l-au înghițit încă. Costumul i se compunea dintr-o tunică scurtă din postav cenușiu-închis prinsă în copaci peste o vestă de piele, un pantalon de culoare cafenie și botfori de pîslă înalți pînă peste genunchi și încrețiți în spirale vagi în jurul gleznelor. Numeroși stropi de noroi, unii uscați, alții încă proaspeți, arătau că omul bătuse drum lung, iar pintenii înroșiți de-un sînge negricios spuneau că, pentru a ajunge la capătul călătoriei, călărețul trebuise să împungă fără răgaz coapsele calului său ostenit. O spadă lungă, al cărei mîner de fier forjat cîntărea pesemne mai mult de-o livră, atîrna la o cingătoare lată de piele, închisă cu o cataramă de metal și strîngînd spinarea subțire a omului. O mantie de culoare închisă, pe care el o aruncase pe o bancă, îi completa, împreună cu pălăria, straiele. Cu greu s-ar fi putut spune cărei clase aprținea noul venit, căci nu era nici negustor, nici orășean, nici soldat. Presupunerea cea mai apropiată de adevăr l-ar fi pus în rîndul gentilomilor săraci sau a nobilimii mărunte, care se angajează ca slugi la vreun personaj de seamă, legîndu-și soarta de a acestuia.

Sigognac, căruia nu-i era mintea la bucătărie ca lui Irod sau lui Blazius și pe care nu-l absorbea contemplarea triumfătoarelor bucate, îl privea cu oarecare interes pe ciudatul individ care i se părea oarecum cunoscut, deși nu-și putea aminti nici în ce loc, nici cînd îl întîlnise. Și își scormoni zadarnic amitirile, căci nu găsi ce căuta. Totuși simțea nelămurit că nu se afla pentru prima oară în fața acestui enigmatic personaj, care, fără să-i pese de privirea lui iscoditoare, deși părea că o observase, se întoarse de-a binelea cu spatele spre sală și se plecă peste vatră, chipurile ca să-și încălzească mîinile mai deaproape.

Cum memoria nu-i spunea nimic lămurit şi cum, dacă ar fi stăruit mai îndelung, ar fi putut face să se işte o ceartă inutilă, baronul îi urmă pe ceilalţi actori, care îşi luară în primire camerele respective şi, după ce-şi aranjară un pic ţinuta, se adunară într-o încăpere scundă, unde li se servi cina, căreia îi făcură onorurile ca nişte oameni flămînzi şi însetaţi ce erau. Blazius, plescăind din limbă, declară că vinul e bun şi-şi turnă numeroase pahare, fără să uite paharele celorlalţi, căci nu se număra printre beţivii aceia egoişti care îşi fac de unul singur rugăciunile către Bahus; lui îi plăcea aproape la fel de mult să-i îndemne pe alţii la băut, pe cît îi plăcea să bea el însuşi; Tiranul şi Scapin îl susţinură din plin; Leandru se temea ca nu cumva, închinînd prea multe pahare, să-şi strice albeaţa tenului şi să-şi umple nasul cu bubuliţe şi coşuri, podoabe de loc potrivite unui amorez. Cît despre baron, lungile posturi îndurate la castelul Sigognac îl deprinseseră cu o sobrietate castiliană, de care cu greu s-ar fi putut dezbăra. De altfel, el era preocupat de personajul zărit în bucătărie şi care i se părea suspect fără să poată spune de ce, căci nimic nu e mai firesc decît sosirea unui călător într-un han bine aşezat.

Masa era veselă; însufleţiţi de vin şi de mîncare, bucuroşi că se aflau, în sfîrşit, la Paris, acest Eldorado al tuturor oamenilor frămîntaţi de planuri, pătrunşi de atmosfera aceea caldă şi plăcută după lungile ceasuri petrecute în ger, într-o căruţă, actorii se lăsau pradă celor mai nebuneşti speranţe, întrecîndu-se în gînd cu palatul Bourgogne şi cu trupa de la Marais. Se vedeau aplaudaţi, sărbătoriţi, chemaţi la curte, comandînd piese celor mai inteligenţi autori ai vremii, luîndu-i de sus pe poeţi, invitaţi la ospeţe de marii seniori şi îmbogăţindu-se cît ai bate din palme. Leandru visa cele mai înalte cuceriri, şi abia dacă accepta să nu-i sucească minţile reginei. Deşi nu băuse, orgoliul îi era ca beat. După aventura cu marchiza de Bruyères, se credea, fără discuţie, irezistibil şi orgoliul lui nu mai cunoştea margini. Sérafine îşi îngăduia să-i rămînă credincioasă cavalerului de Vidalinc doar pînă cînd va găsi vreo pradă mai bogată şi mai de soi. Cît despre Zerbine, ea şi-l avea pe marchizul ei, care trebuia curînd s-o ajungă din urmă şi nu-şi făcea alte planuri. Doamna Lèonarde, scoasă din discuţie datorită vîrstei şi neputînd să servească decît drept Iris vestitoarea, nu-şi omora timpul cu asemenea fleacuri şi căuta să nu scape nici o îmbucătură. Blazius îi umplea farfuria şi-i turna în pahar cu o rapiditate comică, glumă pe care bătrîna o acceptase bucuroasă.

Isabelle, care terminase de mult cu mîncatul, frămînta distrată între degete un cocoloş de pîine căruia îi dădea formă de porumbel şi-şi aţintea spre dragul ei Sigognac, aşezat la celălalt capăt al mesei, privirea încărcată de dragoste curată şi de duioşie îngerească. Aerul cald din încăpere îi adusese o roşeaţă gingaşă în obrajii puţin palizi de pe urma oboselii călătoriei. Tînăra actriţă arăta admirabil şi dacă ducele de Vallombreuse ar fi putut s-o vadă astfel în clipa aceea, dragostea i s-ar fi preschimbat în turbare.

La rîndul lui, Sigognac o privea pe Isabelle cu o admiraţie respectuoasă; simţămintele alese ale acestei fete încîntătoare îl mişcau în aceeaşi măsură ca şi farmecele cu care era înzestrată din belşug, şi lui îi părea rău că dintr-un exces de delicateţe ea îl refuzase ca soţ.

După cină, femeile se retraseră, ca şi Leandru şi baronul, lăsîndu-i pe cei trei beţivani de frunte să-şi golească sticlele pînă la fund, ceea ce i se păru cam exagerat slugii puse să toarne de băut; dar o monedă de argint, dată ca saftea, îl consolă imediat.

— Baricadează-te bine în odăiţă — spuse Sigognac, conducînd-o pe Isabelle pînă la uşă. Prin hanurile astea mişună tot felul de oameni şi orice măsură de prevedere ai lua nu-i de ajuns.

— N-avea nici o grijă, dragă baroane — răspunse tînăra actriţă. Broasca de la uşa mea se încuie de trei ori şi ar putea servi unei temniţe. În plus, mai e şi un zăvor cît braţul meu de lung; fereastra e zăbrelită şi nici un ochi nu-şi deschide în zid pupila întunecată. Călătorii au cu ei adeseori lucruri care ar putea ispiti lăcomia tîlharilor, şi odăile lor trebuie să fie închise ermetic. Niciodată vreo prinţesă din basme, ameninţată de ursită, n-a fost mai în siguranţă decît mine în turnul ei păzit de balauri.

— Cîteodată toate vrăjile sînt zadarnice şi duşmanul pătrunde în ciuda talismanelor, a teatragramelor şi a abracadabrelor — răspunse Sigognac.

— Asta, fiindcă prinţesa îşi ajută duşmanul, devenindu-i complice din curiozitate sau din dragoste, căci se plictiseşte să zacă aşa închisă, deşi e spre binele ei — spuse Isabelle. Cu mine însă lucrurile stau altfel. Deci, dacă nu mi-e frică mie, care sînt din fire mai temătoare decît o căprioară cînd aude sunetul cornului şi lătratul haitei, ar trebui să fii liniştit tu, care în privinţa curajului eşti egalul lui Alexandru sau al lui Cezar. Dormi fără nici o grijă.

Şi, în semn de rămas bun, ea întinse spre gura lui Sigognac o mînă subţire şi gingaşă, a cărei albeaţă ştia s-o păstreze la fel de

bine ca o ducesă, cu pudră de talc, pomadă de castraveţi şi mănuşi făcute anume. Cînd Isabelle intră în camera ei, Sigognac auzi cheia răsucindu-se în broască, limba izbind încuietoarea şi zăvorul scîrţîind cît se poate de liniştitor; dar tocmai cînd punea piciorul pe pragul odăii lui, văzu trecînd pe perete, desenată în lumina felinarului de pe coridor, umbra unui bărbat pe care nu-l auzise venind şi-al cărui trup aproape că-l atinse. Sigognac întoarse repede capul. Cel care trecuse era necunoscutul din bucătărie, care se îndrepta fără doar şi poate spre odaia rezervată de hangiu. Lucrul era cît se poate de firesc; totuşi, prefăcîndu-se că nu nimereşte dintr-o dată gaura cheii, baronul îl urmări cu privirea pînă cînd un cot al coridorului i-l ascunse pe misteriosul personaj a cărui înfăţişare îl obseda în mod ciudat. O uşă închisă cu zgomot, sporit de liniştea ce începea să domenească în han, îi arătă că necunoscutul intrase în camera lui şi că locuia într-o aripă destul de depărtată a hanului.

Fiindcă nu avea chef să doarmă, Sigognac începu să-i scrie lui Pierre, aşa cum îi făgăduise că o să facă de îndată ce va sosi la Paris. Şi avu grijă să scrie citeţ literele, căci credinciosul servitor nu prea era mare savant şi citea numai literele de tipar. Scrisoare era astfel întocmită:

„Dragă Pierre, iată-mă în sfîrşit la Paris, unde, după cîte pretind unii, trebuie să fac avere şi să-mi ridic din nou casa decăzută, deşi, drept să spun, nu prea văd cum. Totuşi s-ar putea ca vreo ocazie fericită să mă apropie de curte şi, dacă ajung să-i vorbesc regelui, de la care pornesc toate favorurile, serviciile aduse de strămoşii mei regilor care l-au precedat la domnie vor fi neapărat luate în seamă. Maiestatea sa nu va îngădui ca o familie nobilă, care s-a ruinat în războaie, să se stingă astfel, de sărăcie. În aşteptare, din lipsa altor mijloace, joc teatru şi am cîştigat cu meseria asta cîţiva pistoli, din care am să-ţi trimit o parte de cum voi găsi un prilej sigur. Poate că aş fi făcut mai bine să mă fi angajat ca soldat în vreo companie; dar nu voiam să-mi îngrădesc libertatea şi, altminteri, celui ai căror strămoşi au comandat şi care n-a primit niciodată ordine de la nimeni îi e silă să se supună. Şi-apoi singurătatea m-a făcut cam greu de strunit şi cam sălbatic. Singura aventură mai de seamă întîmplată în lunga mea călătorie e un duel cu un oarecare duce, om foarte rău şi spadasin foarte bun, din care am ieşit victorios, mulţumită lecţiilor tale atît de bune. I-am străpuns braţul dintr-o parte în alta şi mi-ar fi fost foarte uşor să-l las mort pe teren, căci garda îi era mult mai slabă decît atacul, ducele fiind mai mult năvalnic decît prudent şi mai puţin hotărît decît rapid. De cîteva ori s-a descoperit şi-aş fi putut să-l dau gata prin

vreuna din loviturile acelea imparabile pe care tu m-ai învăţat cu atîta răbdare în timpul lungilor exerciţii din sala joasă a castelului Sigognac, singura a cărei duşumea era destul de solidă ca să reziste mişcărilor picioarelor noastre, exerciţii făcute ca să ne omorîm vremea, să ne dezmorţim degetele şi să ne dobîndim somnul prin oboseală. Elevul tău îţi face cinste, şi am crescut mult în stima celorlalţi după victoria aceasta într-adevăr prea uşoară. Hotărît lucru, se pare că sînt un bun spadasin, un luptător de prima mînă. Dar să lăsăm asta. Mă gîndesc adeseori, în ciuda distracţiilor noului meu fel de viaţă, la bietul castel îmbătrînit, ale cărui ruine se prăbuşesc peste mormintele familiei mele, şi unde mi-am petrecut trista mea tinereţe. De la distanţă, el nu mi se mai pare nici atît de urît, nici atît de mohorît; ba cîteodată mă plimb cu gîndul prin sălile lui pustii, privind portretele îngălbenite, care, atîta amar de vreme mi-au ţinut singure tovărăşie, în timp ce sub talpă îmi trosnea vreun ciob de geam căzut de la vreo fereastră spartă, iar visarea aceasta îmi pricinuieşte un fel de plăcere melancolică. Mi-ar face, de asemenea, mare bucurie să-ţi văd iar faţa bătrînă şi bună, arsă de soare, luminată de-un zîmbet prietenesc la ivirea mea. Şi, de ce mi-ar fi ruşine s-o spun? tare aş vrea să aud torsul lui Belzebut, lătratul lui Miraut şi nechezatul bietului Bayard, care-şi aduna ultimele puteri ca să mă poarte, deşi n-am fost niciodată prea greu. Nefericitul părăsit de oameni îşi dăruie o parte din sufletul său animalelor celor mai credincioase, pe care nenorocul nu le sperie. Animalele acestea bune şi care mă iubeau atîta mai trăiesc oare şi mai par să-şi amintească de mine şi să mă regrete? Ai izbutit măcar, în sălaşul acela al mizeriei, să le împiedici să moară de foame şi să le arunci cîte un dumicat rupt din sărăcăciosul tău tain? Încercaţi să vă ţineţi zilele toţi, pînă mă voi întoarce, sărac sau bogat, fericit sau deznădăjduit, ca să-mi împart cu voi nenorocirea sau bogăţia şi să sfîrşim împreună, aşa cum va vrea soarta, acolo unde am suferit. Dacă mi-e dat să fiu ultimul din familia Sigognac, facă-se voia Domnului! Mai e şi pentru mine un loc gol în cavoul strămoşilor mei.

Baronul de Sigognac.

Baronul lipi scrisoarea cu ajutorul unui inel cu pecete, singurul giuvaer păstrat de la taică-său şi care avea gravate pe el cele trei berze pe cîmp azuriu; apoi scrise adresa şi vîrî misiva într-un portofel, cu gînd s-o trimită cînd va pleca vreun curier spre Gasconia. Din castelul Sigognac, unde-l dusese dorul de Pierre, gîndul i se întoarse la Paris şi la situaţia prezentă. Deşi era tîrziu, el auzea nelămurit în jurul său zarva surdă a unui

mare oraş care, asemenea oceanului, nu tace niciodată, nici chiar cînd pare că se odihneşte. Auzea cînd tropotul unui cal, cînd huruitul unei trăsuri stingîndu-se în depărtare, cînd cîntecul vreunui beţiv întîrziat, cînd zăngănitul unor spade ciocnite una de alta, cînd strigătul vreunui trecător atacat de tîlharii de pe Pont-Neuf, cînd urletul unui cîine pierdut, sau orice alt vuiet nelămurit. Printre zgomotele acestea, lui Sigognac i se păru că desluşeşte pe coridor paşii unui bărbat încălţat în cizme, călcînd cu grijă ca şi cum ar fi vrut să nu fie auzit. Baronul stinse lampa, pentru ca fîşia de lumină să nu-l trădeze şi, crăpînd uşa, văzu în fundul coridorului un individ înfăşurat cu grijă într-o mantie de culoare închisă care se îndrepta spre camera primului călător a cărui înfăţişare i se păruse suspectă. Peste cîteva clipe, un altul, ale cărui cizme scîrţiau, deşi el se căznea să calce cît mai uşor, luă acelaşi drum ca şi celălalt. Nu se scursese nici o jumătate de oră, cînd un al treilea flăcău, cu o înfăţişare de loc blîndă, îşi făcu apariţia în lumina îndoielnică a felinarului gata să se stingă şi porni în lungul coridorului. Noul venit era înarmat ca şi ceilalţi doi, iar o spadă lungă îi ridica la spate poala mantiei. Umbra aruncată pe faţa lui de borurile unei pălării de fetru împodobită cu o pană neagră nu îngăduia să i se vadă trăsăturile.

Alaiul acesta de lungani i se păru lui Sigognac din cale afară de nelalocul lui şi de ciudat, iar faptul că erau patru îi aminti de capcana în care fusese cît pe-aci să-i cadă victimă în ulicioara din Poitires, la ieşirea din teatru, după cearta lui cu ducele de Vallombreuse. Totul deveni dintr-o dată limpede pentru el şi recunoscu în bărbatul care-l intrigase atîta în bucătărie pe ticălosul al cărui atac i-ar fi putut fi fatal dacă nu s-ar fi aşteptat la el. Era chiar cel care căzuse cu picioarele în sus, cu pălăria înfundată pînă la umeri, sub lovitura dată cu latul sabiei, lovitură pe care căpitanul Fracasse i-o trăsese din toată inima. Ceilalţi trebuie că erau tovarăşii lui puşi vitejeşte pe fugă de Irod şi de Scapin. Ce întîmplare sau, mai bine zis, ce uneltire îi aduna tocmai la hanul unde se stabilise trupa şi chiar în seara sosirii ei? Pesemne că-i urmăriseră etapă cu etapă. Şi totuşi, Sigognac supraveghease bine drumul; dar cum să dibui un duşamn într-un călăreţ care trece cu un aer indiferent şi nu se opreşte, abia aruncîndu-ţi privirea vagă stîrnită în călătorie de orice întîlnire? Sigur era doar un singur lucru, şi anume că ura şi dragostea tînărului duce nu se potoliseră şi amîndouă căutau să-şi găsească satisfacţie. Răzbunarea lui încerca să-i prindă în aceeaşi plasă şi pe Isabelle, şi pe Sigognac. Curajos din fire, baronul nu se temea pentru sine de uneltirile nemernicilor

plătiţi, pe care şuieratul bunei sale spade i-ar fi pus pe goană şi care nu puteau fi mai curajoşi cu spada decît cu ciomagul; dar se temea de vreo ticăloşie laşă şi vicleană pusă la cale împotriva tinerei actriţe. De aceea luă măsurile de precauţie necesare şi se hotărî să nu se culce. După ce aprinse toate luminările aflate în cameră, tînărul baron deschise uşa, în aşa fel încît o fîşie de lumină să se răsfrîngă pe peretele din faţă al coridorului, chiar în locul unde răspundea uşa Isabellei; apoi se aşeză liniştit, după ce-şi scose spada şi pumnalul, ca să le aibă la îndemînă dacă s-ar fi întîmplat ceva. Sigognac aşteptă multă vreme fără să vadă nimic. Clopotele de la „Samariteanca" şi orologiul mai apropiat de la Marii Augustini bătuseră ora două cînd auzi un foşnet uşor şi, curînd, în cadrul luminos tăiat pe perete, se ivi, nesigur, şovăielnic şi cu o mutră foarte plouată, primul individ, care nu era altul decît Mérindol, unul din spadasinii ducelui de Vallombreuse. Sigognac stătea în picioare pe prag, cu spada în mînă, gata de atac şi de apărare, cu o înfăţişare atît de eroică, de mîndră şi de triumfătoare, încît Mérindol trecu fără să scoată o vorbă, cu fruntea plecată. Ceilalţi trei, venind unul după altul, şi miraţi de valul neaşteptat de lumină în centrul căreia stătea înflăcărat baronul, o şterseseră cît putură mai repede, ba chiar ultimul dintre ei scapă un cleşte destinat fără îndoială să forţeze uşa căpitanului Fracasse în timp ce el dormea. Baronul îi salută cu un gest abia schiţat şi curînd se auzi în curte zgomotul unor cai scoşi din grajd. Cei patru pungaşi, după ce rataseră lovitura o ştergeau în galop.

La gustare, Irod îi spuse lui Sigognac:

— Căpitane, nu te împinge curiozitatea să vizitezi un pic oraşul ăsta, unul din cele mai mari ale lumii, despre care s-au scornit atîtea poveşti? Dacă te îndeamnă inima, am să-ţi servesc drept ghid şi drept cîrmaci printre recifele, pragurile, bulboanele, Euripele, Charybdele şi Scyllele mării acesteia primejdioase pentru străini şi provinciali. Am să fiu Palinurusul dumitale şi n-am să cad cu nasul în valuri ca cel despre care vorbeşte Virgilius Maro. Locul acesta e cît se poate de bun pentru a vedea priveliştea, căci Pont-Neuf este pentru Paris ceea ce era Calea Sacră pentru Roma, adică locul de trecere şi de întîlnire, galeria peripatetică a amatorilor de ştiri, a numeroşilor cască-gură, a poeţilor, e escrocilor, a pungaşilor, a jonglerilor, a prostituatelor, a gentilomilor, a burghezilor, a răcanilor şi a altor oameni de toate meseriile.

— Propunerea dumitale mă atrage grozav, dragă Irod — răspunse Sigognac — dar anunţă-l pe Scapin să rămînă la han şi să-i supravegheze cu ochii lui de vulpoi pe cei ce vin şi pleacă şi

ale căror mişcări nu par tocmai curate. Să n-o părăsească o clipă pe Isabelle. Răzbunarea lui Vallombreuse ne dă tîrcoale, căutînd să ne înghită. Azi-noapte i-am revăzut pe cei patru tîlhari pe care i-am aranjat atît de bine în ulicioara din Poitiers. Urmăreau, după cîte cred, să-mi forţeze uşa, să mă prindă adormit şi să-mi facă de petrecanie. Cum eu vegheam, gîndindu-mă la vreo cursă întinsă tinerei noastre prietene, planul lor a dat greş, iar ei, văzîndu-se descoperiţi, au întins-o în goana cailor care îi aşteptau gata înşăuaţi în grajd, sub pretext că vor să plece dis-de-dimineaţă.

— Nu cred că vor mai îndrăzni să încerce ziua ceva — răspunse Tiranul. Ajutorul ar sosi la cea mai slabă chemare, şi ei cred că mai au încă nasurile sparte după pocinogul de data trecută. Scapin, Blazius şi Leandru sînt de ajuns pentru paza Isabellei pînă la întoarcerea noastră. Dar de teama vreunei certe sau a vreunei încăierări pe stradă, am să-mi iau spada ca s-o ajut, la nevoie, pe-a dumitale.

Acestea fiind zise, Tiranul îşi încinse peste pîntecele-i falnic o centură de care atîrna o spadă lungă şi solidă. Îşi aruncă pe-un umăr o pelerină scurtă, care nu-i putea stingheri mişcările, şi-şi trase pe ochi pălăria cu pană roşie; căci trebuie să te fereşti cînd treci peste poduri de vîntul rece dinspre est sau dinspre vest, care pot lesne trimite o pălărie în apă spre marea veselie a pajilor, a slugilor şi a ştrengarilor. Acesta era motivul pentru care Irod, după cum spunea, îşi înfundase pălăria pe ochi, dar de fapt cinstitul comediant se gîndea că mai tîrziu i-ar putea dăuna gentilomului Sigognac faptul de a fi fost văzut în public alături de un saltimbanc. Iată de ce îşi ascundea cît putea faţa prea binecunoscută de mulţime.

În colţul străzii Dauphine, sub porticul Marilor Augustini, Irod îi arătă lui Sigognac oamenii care veneau să cumpere carnea confiscată de la măcelari în zilele de post şi se înghesuiau să capete vreo ciosvîrtă pe preţ de nimic. Îi arătă, de asemenea, şi pe amatorii de ştiri, discutînd între ei soarta regatelor, schimbînd după bunul lor plac graniţele, împărţind imperiile şi repetînd cuvînt cu cuvînt vorbele miniştrilor rostite pe cînd se aflau singuri în cabinetele lor. Aici se vindeau gazetele, pamfletele, scrierile satirice şi alte tipărituri mărunte, răspîndite pe sub mînă. Toată omenirea aceasta himerică era palidă la faţă, avea ochii rătăciţi şi umbla în zdrenţe.

— Să nu ne oprim ca să le ascultăm trăsnăile, căci n-am mai termina niciodată — spuse Irod. Asta, dacă nu ţii cumva să afli ultimul edict al sofiului persan sau ceremonialul folosit la curtea Preotului Ioan! Să mai facem cîţiva paşi şi o să ne bucurăm de

unul din cele mai frumoase spectacole din univers aşa cum teatrele nu pot să prezinte în decorurile lor trucate.

Într-adevăr priveliştea care se desfăşura în faţa ochilor lui Sigognac şi ai călăuzei sale, după ce trecură de arcadele aruncate peste braţul îngust al apei, era şi pe-atunci şi mai este şi astăzi fără seamăn pe lume. Primul plan îl forma podul însuşi cu graţioasele semilune meşterite deasupra fiecărui pilastru Pont-Neuf nu era încărcat, ca Pont-au-Change şi Pont Saint-Michel, cu două rînduri de case înalte. Marele monarh care îl clădise nu vroise ca nişte clădiri şubrede şi mohorîte să astupe priveliştea somptuosului palat, loc de reşedinţă al regilor noştri şi care de aici ţi se descoperă în toată măreţia lui.

Pe bucata de uscat care formează limba insulei, bunul rege, cu aerul liniştit al unui Marc-Aureliu, îşi călărea bidiviul de bronz urcat pe un piedestal, la ale cărui colţuri se zvîrcolea cîte un prizonier de metal legat în lanţuri. Un grilaj de fier forjat, cu volute bogate, împrejmuia piedestalul ca să-i ferească temelia de familiarităţile şi de necuviinţele plebei; căci, uneori, sărind peste grilaj, ştrengarii cutezau să se urce în şa, alături de îngăduitorul monarh, mai ales în zilele cînd trecea vreun alai regesc sau avea loc vreo execuţie neobişnuită. Culoarea aspră a bronzului se profila puternic pe cerul incolor şi pe fundalul colinelor depărtate ce se zăreau dincolo de Pont-Rouge.

Înspre malul stîng, pe deasupra caselor, ţîşnea săgeata de la Saint-Germain-des-Prés, vechea biserică romană, şi se înălţau acoperişurile semeţe ale palatului de Nevers, marea clădire veşnic neterminată. Ceva mai încolo, turnul străvechi rămas din palatul Nesle îşi muia piciorul în fluviu printre grămezi de dărîmături şi, cu toate că se afla de mult în ruină, îşi mai păstra încă poziţia mîndră la orizont. Dincolo de el se întindea la Grenouillère şi, într-o ceaţă albăstrie şi vagă, se desluşeau, la marginea zării, cele trei cruci înfipte în vîrful Calvarului sau al muntelui Valérian.

Luvrul ocupa măreţ, malul drept, luminat şi poleit de o rază veselă de soare, mai mult luminoasă decît caldă, aşa cum pot fi razele unui soare de iarnă, dar care dădea un relief ciudat detaliilor acestei arhitecturi nobile şi bogate în acelaşi timp. Lunga galerie care unea Luvrul cu Tuileriile, acest minunat aranjament ce îi îngăduia regelui să fie rînd pe rînd, după cum dorea, fie în bunul său oraş, fie la ţară, îşi desfăşura frumuseţile fără seamăn, sculupturile fine, cornişele ornamentale, reliefurile şerpuite, coloanele şi pilaştrii, cu nimic mai prejos decît construcţiile celor mai iscusiţi arhitecţi greci sau romani.

Începînd din colţul unde se deschide balconul lui Carol al IX-lea, clădirea se trăgea înapoi, lăsînd loc grădinilor şi construcţiilor parazite, ciuperci crescute la poalele vechiului edificiu. Pe chei, punţile îşi rotunjeau arcadele, şi ceva mai la vale de turnul Nesle, se înălţa un turn, rămăşiţă a vechiului Luvru al lui Carol al V-lea, flancînd poarta clădită între fluviu şi palat. Aceste două vechi turnuri, împerecheate după moda gotică şi stînd în diagonală unul în faţa celuilalt, contribuiau din plin la frumuseţea priveliştii. Ele aminteau vremurile feudale şi-şi păstrau locul printre arhitecturile noi şi de bun gust, ca un amvon de stil vechi sau un bătrîn bufet de stejar cu lucrătură ciudată în mijlocul unor mobile moderne placate cu argint şi aurării. Relicvele acestea ale veacurilor dispărute dau oraşelor o înfăţişare venerabilă, şi-ar trebui să ne ferim să le dărîmăm.

La capătul grădinii Tuileriilor, acolo unde se sfîrşeşte oraşul, se zăreşte Poarta Conferinţei, iar în lungul fluviului, dincolo de grădină, copacii de la Cours-la-Reine, promenadă favorită a curtenilor şi a nobililor care vin acolo ca să-şi arate trăsurile.

Cele două maluri, schiţate de noi în grabă, încadrau ca două culise scena însufleţită pe care o prezenta rîul brăzdat de bărci îndreptîndu-se dintr-o parte în alta, stăvilit de vasele acostate şi grupate lîngă mal, unele încărcate cu fîn, altele cu lemne şi cu diferite mărfuri. Lîngă chei, la poalele Luvrului, corăbiile regale atrăgeau privirea cu ornamentele lor sculptate şi aurite şi cu pavilionul în culorile Franţei.

Întorcîndu-ţi ochii spre pod, zăreai pe deasupra coamelor ascuţite ale caselor semănînd cu nişte cărţi de joc rezemate una de alta, turlele de la Saint-Germain-l'Auxerrois. După ce admirară îndeajuns şi perspectiva aceasta, Irod îl duse pe Sigognac în faţa „Samaritencei".

— Deşi aici e locul de întîlnire al nătărăilor care stau ore întregi aşteptînd să vadă cum bate clopotarul de metal în clopoţelul orologiului, trebuie să mergi şi să faci la fel ca ceilalţi. Unui călător nou sosit nu-i stă rău să caşte puţin gura. Ar dovedi mai degrabă sălbăticie decît înţelepciune dacă ar dispreţui grosolan ceea ce încîntă mulţimea.

Cam astfel se scuza Tiranul faţă de tovarăşul său pe cînd îşi pierdeau vremea amîndoi la temelia faţadei micului edificiu hidraulic şi, aşteptînd şi ei ca acul să pună-n mişcare veselii clopoţei, priveau Isusul de plumb aurit care-i vorbea Samaritencei, sprijinită în coate de ghizdurile fîntînii, cadranul astronomic cu zodiacul şi măciulia de abanos ce marca drumul soarelui şi al lunii, mascaronul care varsă apa scoasă din fluviu, Herculele cu piedestalul susţinînd întreg acest sistem de

ornamente şi statuia goală, pe dinăuntru, servind drept giruetă ca Fortuna la Dogana din Veneţia şi Girada la Sevilla.

Vîrful acului atinse în sfîrşit cifra X; clopoţeii începură să zuruie cît se poate de vesel cu glăscioarele lor subţirele, argintii sau metalice, cîntînd o sarabandă; clopotarul îşi ridică braţul de tuci şi ciocanul căzu pe clopot de atîtea ori cîte ore avea de bătut. Mecanismul acesta, ingenios, făcut de flamandul Lintlaer, îl distră mult pe Sigognac, care deşi spiritual din fire, era ageamiu în multe privinţe, căci nu-şi părăsise niciodată conacul din mijlocul landelor.

— Acum — spuse Irod — să ne întoarcem spre partea cealaltă; într-acolo, priveliştea nu-i de loc minunată. Casele de pe Pont-au-Change o mărginesc prea îndeaproape. Clădirile de pe cheiul Mégisserie nu fac doi bani; totuşi, turnul Saint-Jacques, clopotniţa Saint-Médéric şi săgeţile bisericilor din depărtare sînt vrednice de marele oraş. Şi pe insula palatului, pe cheiul braţului mare al fluviului, casele acelea cu forme regulate, clădite din cărămizi roşii, legate prin lanţuri de piatră albă, au un aspect monumental, încheiat în mod fericit de vechiul Turn al Orologiului, cu acoperişul său ca o pîlnie, care străpunge adeseori, tocmai cînd trebuie, negura cerului. Piaţa Dauphine, deschizîndu-şi triunghiul în faţa regelui de bronz şi lăsînd să se vadă poarta Palatului, poate fi socotită printre cele mai aranjate şi mai frumoase din lume. Săgeata de la Saint-Chapelle, biserica asta cu două etaje, atît de celebră prin tezaurul şi relicvele ei, domină graţios înaltele acoperişuri de ardezie străpunse de lucarne ornamentate care lucesc cu o lucire proaspătă, căci nu-i mult de cînd au fost clădite casele acestea, iar eu, în copilărie, jucam şotron pe locul ocupat astăzi de ele; datorită mărinimiei regilor noştri, Parisul se înfrumuseţează pe zi ce trece spre marea admiraţie a străinilor care, întorşi în ţările lor, povestesc minunăţii despre el, găsindu-l tot mai frumos, mai mare şi aproape nou la fiecare călătorie.

— Ceea ce mă miră şi mai mult decît măreţia, bogăţia şi somptuozitatea clădirilor, atît publice cît şi particulare, e numărul nesfîrşit de oameni care mişună şi forfotesc pe străzi, prin pieţe şi pe poduri ca nişte furnici cărora le-ai dărîmat furnicarul şi aleargă rătăcite de colo-colo, făcînd mişcări al căror scop nu-l poţi bănui — răspunse Sigognac. E ciudat să te gîndeşti că, printre indivizii care alcătuiesc mulţimea asta nesfîrşită, fiecare îşi are odaia şi patul lui, bun sau rău, şi că mănîncă aproape zilnic, căci altfel ar pieri de-o moarte tragică. Ce maldăr uriaş de merinde, cîte mierţe de făină şi cîte butii de vin trebuiesc pentru a hrăni omenirea asta îngrămădită într-un

singur punct, pe cînd în landele noastre abia dacă întîlneşti ici-colo cîte un localnic!

Într-adevăr, mulţimea care circula pe Pont-Neuf avea cu ce să-l uimească pe un provincial. În mijlocul drumului mergeau în şir sau se încrucişau caleştile trase de doi sau patru cai, unele proaspăt vopsite şi poleite gătite cu catifele şi geamuri la uşi, legănîndu-se pe arcuri moi, avînd lachei în spate şi conduse de vizitii cu feţe îmbujorate, îmbrăcaţi în livrele bogate şi care abia puteau stăpîni, în forfota mulţimii nervozitatea bidiviilor; altele, mai puţin strălucitoare, cu vopseaua aproape ştearsă, cu burdufuri de piele, cu arcuri lăsate, trase de cai mult mai paşnici, cărora şfichiul biciului trebuia să le trezească ardoarea, arătau că stăpînii lor au cam scăpat. În primele se zăreau prin geamuri curteni în costume măreţe şi doamne gătite cochet, iar în celelalte magistraţi, doctori şi alte persoane serioase. Printre ele se amestecau căruţe încărcate cu pietre, lemne sau butoaie, mînate de căruţaşi brutali, pe care îmbulzeala îi făcea să înjure de dumnezei cu o energie îndrăcită. Prin labirintul mişcător al căruţelor, călăreţii căutau să-şi croiască drum şi uneori nu izbuteau fără să-şi atingă şi să-şi murdărească cizma de vreun butuc de roată. Lecticele, unele ale stăpînilor, altele cu chirie, încercau să ţină marginea curentului ca să nu fie tîrîte de el şi mergeau pe cît posibil pe lîngă parapetele podului. Se ivi o cireadă de boi, şi dezordinea ajunse la culme. Cornutele, nu vorbim despre bipezii însuraţi care treceau în clipa aceea pe Pont-Neuf, ci de boi, alergau de colo-colo, cu capetele în pămînt, speriate, hărţuite de cîini, ciomăgite de bouari. La vederea lor, caii se înspăimîntau, fornăiau şi zvîrleau din copite. Trecătorii fugeau de teamă să nu fie luaţi în coarne, iar cîinii, strecurîndu-se printre picioarele celor mai puţin sprinteni, îi făceau să-şi piardă centrul de gravitate şi să cadă laţi. Pînă şi o doamnă fardată şi plină de benghiuri, toată numai mărgele şi panglici învăpăiate, semănînd a preoteasă de-a lui Venus în căutare de aventuri, se poticni pe tocurile-i înalte şi se întinse pe spate, fără să-şi facă vreun rău, de parcă ar fi fost deprinsă cu asemenea căderi, după spusa gurilor rele care o ajutară să se ridice. Alteori trecea vreo companie de soldaţi pornită spre vreun post, cu steagurile în vînt şi cu toba în frunte, iar mulţimea trebuia să le facă loc acestor fii ai lui Marte deprinşi să nu întîlnească nici o rezistenţă.

— Toate astea sînt lucruri cît se poate de obişnuite — îi spuse Irod lui Sigognac, pe care spectacolul îl absorbise. Să încercăm să străbatem mulţimea şi să ajungem în locurile unde stau originalii de pe Pont Neuf, figurile ieşite din comun şi date

naibii, pe care nu-i rău să le cercetezi mai îndeaproape. Nici un alt oraş în afara Parisului nu produce tipuri atît de ciudate. Ele cresc din pavajul lui ca nişte flori sau mai degrabă ca nişte ciuperci diforme şi monstruoase cărora nici un teren nu le e mai prielnic decît noroiul ăsta negru. Ei! Iată-l pe Périgourdin du Maillet, zis poetul jegos, care îi face curte regelui de bronz. Unii pretind că e o maimuţă scăpată din vreo menajerie; alţi afirmă că e una din cămilele aduse de domnul de Nevers. Problema n-a fost încă rezolvată; eu îl socotesc om, judecînd după nebunia, obrăznicia şi murdăria lui. Maimuţele se caută de păduchi şi-i ucid din spirit de răzbunare şi drept represalii: lui, nici nu-i pasă de asta; cămilele îşi netezesc părul şi se stropesc cu praf de parcă şi-ar da cu pudră de stînjenei; altiminteri, ele au mai multe stomacuri şi-şi rumegă hrana: de un asemenea lucru omul nostru n-ar fi în stare, fiindcă burta îi e totdeauna goală, ca şi capul. Dă-i ceva de pomană; o să ia gologanul bombănind şi blestemîndu-te. E deci un om fiindcă-i nebun, murdar şi nerecunoscător.

Sigognac scoase un gologan din pungă şi i-l întinse poetului, care, mai întîi, pierdut într-o visare adîncă, aşa cum sînt de obicei oamenii aceştia scrîntiţi la minte şi ciudaţi din fire, nu-l văzu pe baron stînd în faţa lui. În sfîrşit îl zări şi, ieşind din meditaţia lui stearpă, înhăţă moneda cu un gest brusc şi zănatic şi-o vîră în buzunar, mormăind cîteva injurii nelămurite, apoi, fiind stăpînit din nou de demonul versurilor, începu să dea din buze, să-şi învîrtească ochii în cap şi să facă nişte strîmbături la fel de ciudate ca ale mascaronilor sculptaţi de Germain Pilon sub cornişa de pe Pont-Neuf, însoţind totul cu mişcări din degete ca să scandeze măsura versurilor şuierate printre dinţi, ceea ce îl făceau să semene a jucător de *mora*[1] spre marele haz al ştrengarilor strînşi roată în jurul lui.

Poetul acesta, trebuie spus, purta un veşmînt mai ciudat decît efigia carnavalului cînd e dusă să fie arsă în miercurea săptămînii de lăsata-secului, sau mai ciudat decît al sperietorilor înfipte prin livezi sau prin vii pentru a speria lăcomia păsărilor. Văzîndu-l, ai fi zis că clopotarul de la „Samariteanca“, micul maur de la Marché-Neuf sau Jacquemart-ul de la Saint-Paul s-au dus să se îmbrace la hala de vechituri. O pălărie veche, decolorată de soare, spălată de ploii, încinsă cu un cordon de grăsime, avînd în loc de panaş o pană de cocoş roasă de molii, semănînd mai degrabă a filtru de spiţer decît a pălărie de om, i se cobora pînă la sprîncene, silindu-l să-şi ridice nasul ca să

[1] Joc distractiv (un fel de „Zboară, zboară...“).

vadă, căci ochii îi erau aproape ascunşi sub borul pleoştit şi jegos. Haina, dintr-o stofă de-o culoare de nedescris, părea mai veselă decît el, căci rîdea din toate cusăturile. Veşmîntul acesta mucalit crăpa de veselie, dar şi de bătrîneţe, căci trăise mai mult decît Matusalem. O fîşie de postav gros, îi servea drept brîu şi centiron şi susţinea, în chip de spadă, o floretă tocită al cărei vîrf, ca un brăzdar de plug, zgîria pavajul în urma ei. Pantalonii scurţi şi bufanţi, din satin galben, care odinioară deghizaseră măştile vreunui balet, i se înfundau în nişte cizme, una de pescar de stridii, din piele neagră, cealaltă cu genunchieră din piele albă de Rusia, prima cu talpa plată, a doua cu toc înalt şi cu pinten; pingeaua sfîşiată ar fi părăsit-o de mult pe aceasta din urmă, dacă n-ar fi fost ajutată de-o sfoară legată de mai multe ori în jurul piciorului, ca benzile unui coturn antic. O tunică de dimie roşie, pe care toate anotimpurile o găseau la postul ei, îi întregea costumul de care i-ar fi fost ruşine pînă şi unui sărăntoc, dar cu care poetul nostru părea că se mîndreşte grozav. Pe sub cutele tunicii, alături de mînerul spadei menite de bună seamă să-l apere, îşi arăta nasul un colţuc de pîine.

Ceva mai încolo, într-una din semilunele aflate deasupra fiecărui pilastru, un orb, însoţit de-o cumătră grasă care îi servea drept ochi, urla cuplete vesele sau, cu un ton de-un comic lugubru, psalmodia o jelanie despre viaţa, isprăvile şi moartea unui vestit ucigaş. Într-un alt loc, un şarlatan, îmbrăcat într-un costum de serj roşu, se agita cu un cleşte în mînă, pe-o estradă împodobită cu ghirlande de dinţi canini, incisivi şi molari, înşiraţi pe-o sîrmă de alamă. El ţinea mulţimii de gură-cască adunată în preajmă un discurs în care se lăuda că scoate fără nici un pic de durere (pentru el însuşi) colţii cei mai rebeli şi mai bine înrădăcinaţi, cu o lovitură de spadă sau de pistol, la alegere, în caz că n-ai fi preferat să te opereze cumva cu mijloacele obişnuite.

— Nu-i smulg!... striga el, cu o voce stridentă. Îi culeg! Hai, care dintre voi are dinţii stricaţi să intre fără teamă în cerc şi-am să-l vindec cît ai clipi!

Un fel de bădăran, al cărui obraz umflat arăta că suferă de durere de dinţi, se aşeză pe scaun şi operatorul îi vîrî în gură temutul cleşte de oţel lustruit. În loc să se ţină de braţele jeţului, nenorocitul îşi urma dintele, pe care îi venea greu să-l părăsească, şi se ridica în aer la peste două picioare, ceea ce distra grozav mulţimea adunată. O smucitură bruscă îi puse capăt chinurilor şi operatorul îşi flutură pe deasupra capetelor trofeul plin de sînge!

În timpul acestei scene groteşti, o maimuţă prinsă de estradă cu un lănţişor ţintuit de brîul de piele ce-i încingea mijlocul imita cît se poate de caraghios ţipetele, gesturile şi zvîrcolirile bolnavului.

Spectacolul acesta ridicol nu-i reţinu prea mult pe Irod şi pe Sigognac, care se opriră mai bucuroşi în faţa vînzătorilor de gazete şi-a anticarilor instalaţi pe parapete. Ba chiar Tiranul îi arătă tovarăşului său un cerşetor numai zdrenţe, care se aşezase în afara podului, pe grosimea cornişei, cu cîrja şi blidul lîngă el, şi de-acolo, ridicînd braţul, îşi vîra pălăria jegoasă în nasul oamenilor aplecaţi să răsfoiască vreo carte sau să privească apa, silindu-i să-i arunce o monedă sau două, sau mai multe dacă doreau, căci nu refuza nici un fel de gologan, fiind chiar în stare să le dea mai departe şi pe cele false.

— La noi — spuse Sigognac — doar rîndunelele îşi fac cuiburile pe cornişe. Pe-aici, şi le fac oamenii!

— Îl numeşti om pe netrebnicul ăsta! spuse Irod. Asta se cheamă politeţe, dar, ca bun creştin, nu trebuie să dispreţuieşti pe nimeni. De altfel, pe podul ăsta găseşti ce vrei, poate chiar şi oameni cinstiţi, din moment ce sîntem noi doi aici. Nu se poate să treci fără să întîlneşti un călugăr, un cal alb sau o tîrfă, cum spune proverbul. Chiar iată un călugăraş care se zoreşte lipăind din sandale. Calul alb nu poate fi departe. Ei, drace, uită-te în faţă: mîrţoaga aia care se saltă pe picioare ca între bulumaci. Nu lipseşte decît tîrfa. Dar n-o să aşteptăm mult. În loc de una, vin trei, cu pieptul dezgolit, sulemenite foc şi rîzînd prefăcut, ca să-şi arate dinţii. Proverbul n-a minţit.

Deodată se auzi gălăgie la celălalt capăt al podului şi mulţimea dădu fuga într-acolo. Nişte spadasini se duelau pe limba de pămînt de la picioarele statuii, locul cel mai liber şi mai degajat. Ei strigau: „Ucide! Ucide!“ şi se prefăceau că se bat cu furie. Dar loviturile lor erau simulate, atacurile stăpînite şi curtenitoare ca în duelurile de pe scenă, unde, oricîţi ucişi şi răniţi ar fi, nu moare nimeni niciodată. Se luptau doi contra doi şi păreau însufleţiţi de o turbare cumplită, dînd în lături săbiile tovarăşilor care se interpuneau ca să-i despartă. Cearta falsă avea drept scop să producă o înghesuială pentru ca, în mulţime, pungaşii de buzunare şi hoţii să-şi dea loviturile în voie. Într-adevăr, cîţiva curioşi care intraseră în grup avînd pe umeri vreo mantie frumoasă, căptuşită cu pluş, şi buzunarele doldora de bani, ieşiră din îmbulzeală numai în haină şi cu banii cheltuiţi fără să ştie. După care spadasinii, care nu se certaseră niciodată între ei, căci se înţelegeau ca nişte tîlhari de bîlci ce erau, se împăcară şi-şi strînseră mîinile prefăcîndu-se cît se poate

de sinceri şi declarîndu-şi onoarea satisfăcută, ceea ce, într-adevăr, nu era lucru greu, onoarea unor astfel de bădărani nefiind prea sensibilă.

După sfatul lui Irod, Sigognac nu se apropie prea mult de luptători, aşa că nu putu să-i vadă destul de lămurit printre spaţiile lăsate privirii de capetele şi de umerii curioşilor. Totuşi i se păru că recunoaşte în cele patru haimanale pe indivizii ale căror manevre misterioase le supraveghease în noaptea trecută la hanul din strada Dauphine şi-i împărtăşi bănuielile sale şi lui Irod. Dar spadasinii se şi eclipsaseră, prudenţi, în spatele mulţimii şi-ar fi fost mai uşor să găseşti un ac într-un car cu fîn decît să-i găseşti pe ei.

— E posibil ca încăierarea asta să fi fost o lovitură pusă la cale anume ca să te atragă aici, căci sîntem pesemne urmăriţi de oamenii ducelui de Vallombreuse. Unul dintre spadasini s-ar fi prefăcut stingherit sau jignit de prezenţa dumitale şi, fără să-ţi lase timp să-ţi scoţi spada din teacă, ţi-ar fi tras, ca din nebăgare de seamă, o lovitură ucigătoare şi, la nevoie, tovarăşii lui te-ar fi curăţat. Totul ar fi fost pus pe seama unei întîlniri sau a unei ciocniri întîmplătoare. În asemenea încăierări, cel ce-a primit loviturile şi le păstrează. Premeditarea şi cursa întinsă nu pot fi dovedite.

— Îmi vine greu să cred că un gentilom e capabil de ticăloşia de a-şi ucide rivalul cu ajutorul unor spadasini plătiţi. Dacă nu-i satisfăcut de prima întîlnire, sînt gata să-mi încrucişez din nou spada cu a lui pînă la moartea unuia sau a altuia. Aşa se petrec lucrurile între oameni de onoare.

— Fără îndoială — răspunse Irod — dar ducele ştie prea bine, oricît de turbat ar fi de orgoliu, că sfîrşitul luptei nu-i poate fi decît funest. Ţi-a pipăit spada şi i-a simţit vîrful. Fii sigur că, după înfrîngerea suferită, păstrează în suflet o ură diabolică şi că n-o să fie de loc delicat în privinţa alegerii mijloacelor de a se răzbuna.

— Dacă nu vrea cu spada, să ne luptăm călare, cu pistoalele — spuse Sigognac — aşa, n-o să mai poată vorbi de forţa mea la scrimă.

Vorbind astfel, cei doi ajunseră pe cheiul Şcolii, unde o caleaşcă fu cît pe-aci să-l strivească pe Sigognac, deşi el se feri grabnic din calea ei. Numai silueta lui atît de subţire îl salvă să nu fie turtit de zid, atît de îndeaproape îl înghesui trăsura, deşi pe partea cealaltă era destul loc, iar vizitiul, printr-o uşoară strunire a cailor, l-ar fi putut ocoli pe trecătorul pe care părea că-l urmăreşte. Geamurile caleştii erau ridicate şi perdelele interioare lăsate; dar cine le-ar fi dat la o parte ar fi putut vedea

un senior în veşminte mărețe, căruia o fişie de tafta neagră, împăturită în chip de eşarfă, îi ținea brațul. Cu toată lumina roşie ce răzbătea prin perdelele închise, el era palid, iar arcul sprîncenelor subțiri şi negre i se desenau pe albul mat al feței. Cu dinții lui mai albi ca mărgăritarele, îşi muşcă pînă la sînge buza de jos, iar mustața-i fină, întărită de cosmetice, se zburlea mişcîndu-se febril, ca mustața unui tigru care-şi adulmecă prada. Era de-o frumusețe desăvîrşită, dar fața lui avea o asemenea expresie de cruzime, încît ar fi putut trezi mai curînd spaimă decît iubire, cel puțin în clipa aceea cînd îl bîntuiau patimi pline de ură şi de răutate. După portretul acesta, schițat cît ai ridica perdeaua unei caleşti ce trece în goană, desigur că l-ați recunoscut pe tînărul duce de Vallombreuse.

— Încă o lovitură care a dat greş — spuse el pe cînd caleaşca îl ducea de-a lungul Tuileriilor, spre Poarta Conferinței. Şi totuşi îi făgăduisem vizitiului meu douăzeci şi cinci de ludovici, dacă ar fi fost atît de îndemînatic, încît să-l agațe pe blestematul ăsta de Sigognac de roată şi să-l strivească de-o bornă, ca din întîmplare. Hotărît lucru, steaua mea păleşte; boieraşul ăsta de țară e mai tare decît mine. Isabelle îl adoră, iar pe mine mă detestă. Mi-a bătut spadasinii, iar pe mine m-a rănit. Chiar dacă e invulnerabil, chiar dacă e ocrotit de vreun talisman, tot trebuie să moară, altfel îmi pierd numele şi titlul de duce.

— Hm! exclamă Irod, răsuflînd din adîncul plămînilor. Caii caleştii ăşteia par să aibă năravul cailor lui Diomede, care se năpusteau asupra oamenilor, îi sfîşiau şi se hrăneau cu carnea lor. Nu eşti rănit, nu-i aşa? Afurisitul de vizitiu te vedea foarte bine şi aş pune rămăşag pe cea mai bună rețetă că încerca să te strivească, repezindu-şi caii dinadins asupra dumitale, împins de vreun scop sau de vreo răzbunare tainică. Sînt sigur de asta. N-ai observat dacă avea vreun blazon zugrăvit pe uşă? În calitatea dumitale de gentilom, cunoşti nobila ştiință heraldică, şi blazoanele celor mai de seamă familii îți sînt familiare.

— N-aş putea spune — răspunse Sigognac. Într-o asemenea împrejurare nici chiar un herald n-ar fi putut deosebi smalțurile şi culorile unui scut şi cu atît mai puțin împărțirea, însemnele de onoare şi figurile lui. Eram prea ocupat să mă feresc de maşinăria pe roate, ca să mai văd dacă era împodobită cu lei leopardați sau desenați pe jumătate, cu vulturaşi fără cioc şi picioare sau cu mierlițe de acelaşi soi, cu discuri aurite sau cu cercuri smălțuite, cu cruci încălecate, zimțuite pe margini sau cu orice alte embleme.

— Păcat! răspunse Irod. Vederea blazonului ne-ar fi pus pe urma ei şi ne-ar fi făcut poate să găsim firul acestei uneltiri

mîrşave; căci e vădit că cineva încerca să scape de dumneata *quibuscumque viis*[1], cum ar spune pedantul Blazius în latineasca lui... Deşi ne lipseşte dovada, n-aş fi de loc mirat ca trăsura asta să-i aparţină ducelui de Vallombreuse, care voia să-şi dăruie plăcerea de a trece cu carul său peste trupul vrăjmaşului.

— Ce-ţi trece prin minte, domnule Irod? zise Sigognac. Ar fi o faptă josnică, infamă şi ticăloasă, prea nevrednică de-un gentilom de casă mare cum e, la urma urmei, Vallombreuse. De altfel, nu l-am lăsat noi oare în palatul lui din Poitiers, abia mişcîndu-se din pricina rănii? Cum putea să se şi afle la Paris, unde noi am ajuns de ieri?

— N-am zăbovit oare destul de mult la Orléans şi la Tours, unde am dat spectacole, pentru ca el să poată, cu echipajele pe care le are, să ne urmărească şi chiar să ne-o ia înainte? Cît despre rana lui, îngrijită de cei mai buni medici, trebuie că s-a lecuit şi s-a cicatrizat curînd. De altfel, nici nu era atît de primejdioasă, încît să împiedice un tînăr în putere să călătorească comod în caleaşcă sau în litieră. Trebuie deci, dragă căpitane, să fii cu ochii-n patru, căci cineva încearcă să-ţi aranjeze o lovitură à la Jarnac sau să te facă să cazi în vreo capcană, sub aparenţa unui accident. Moartea dumitale ar lăsa-o pe Isabelle fără nici o apărare, la cheremul ducelui. Ce putem face noi, nişte bieţi saltimbanci, împotriva unui senior atît de puternic? Dacă e îndoielnic că Vallombreuse se află la Paris, oamenii lui, cel puţin, îi ţin locul, fiindcă azi-noapte, dacă n-ai fi vegheat cu arma în mînă, tulburat de-o bănuială întemeiată, te-ar fi gîtuit frumuşel în odăiţa dumitale.

Argumentele lui Irod erau prea verosimile ca să mai fie discutate; de aceea baronul nu răspunse decît printr-un semn de încuviinţare şi-şi duse mîna la mînerul spadei pe care o scoase pe jumătate din teacă pentru a se convinge că ieşea uşor şi că nu era înţepenită.

Tot vorbind, cei doi tovarăşi înaintaseră de-a lungul Luvrului şi al Tuileriilor pînă la Poarta Conferinţei, unde drumul duce la Cours-la-Reine, cînd văzură în faţa lor un vîrtej de praf în care sclipeau fulgere de arme şi luciri de platoşe. Ei se dădură la o parte ca să facă loc călăreţilor aflaţi în faţa caleştii regelui, care se întorcea de la Saint-Germain la Luvru. Şi-l putură vedea în caleaşcă, căci geamurile erau coborîte şi perdelele date în lături, fără îndoială pentru ca plebea să-şi poată contempla în voie monarhul, arbitrul sorţii sale, o fantomă palidă, înveşmîntată în negru, cu cordonul albastru pe

---

[1] Prin orice mijloace (în limba latină în text).

piept, la fel de nemişcată ca o efigie de ceară. Un păr lung şi brun încadra faţa aceasta moartă şi întristată de-o plictiseală fără leac, o plictiseală spaniolă, à la Filip al II-lea, cum numai Escurialul poate naşte în tăcerea şi singurătatea sa. Ochii lui nu păreau să oglindească lucrurile: nici o dorinţă, nici un gînd, nici o voinţă nu-i înflăcăra. O silă profundă de viaţă îi muiase buza de jos, care îi cădea mohorîtă cu un fel de strîmbătură îmbufnată. Mîinile albe şi subţiri i se odihneau pe genunchi, ca ale unor idoli egipţieni. Totuşi mai exista o măreţie regală în figura aceasta posomorîtă care personifică Franţa şi în care îngheţa nobilul sînge al lui Henric al IV-lea.

Trăsura trecu asemenea unui vîrtej, urmată de grosul cavalerilor care formau escorta. La apariţia aceasta, Sigognac rămase visător. În imaginaţia lui naivă, el şi-l închipuise pe rege ca pe o fiinţă supranaturală, strălucind de putere în mijlocul unui soare de aur şi nestemate, mîndru, măreţ, triumfal, mai frumos, mai mare, mai puternic decît toţi ceilalţi oameni; şi nu văzuse decît o persoană tristă, plăpîndă, plictisită, bolnăvicioasă, cu o înfăţişare aproape săracă, în veşminte întunecate ca de doliu, o persoană care nu părea să zărească lumea exterioară, într-atît era de cufundat în cine ştie ce visare lugubră. „Cum adică — îşi spunea tînărul baron — ăsta e regele, cel ce înfăţişează atîtea milioane de oameni, cel ce tronează în vîrful piramidei spre care se întind mîini imploratoare, cel ce face să tacă sau să bubuie tunurile, cel ce înalţă sau doboară oamenii, cel ce pedepseşte sau răsplăteşte, cel ce rosteşte cuvîntul graţiat dacă vrea, cînd justiţia spune moarte, şi poate schimba, printr-un singur cuvînt, soarta unui om?! Dacă privirea-i ar cădea asupra mea, din sărac aş deveni bogat, din slab, puternic; un necunoscut s-ar trezi salutat şi linguşit de toţi. Turlele ruinate de la Sigognac s-ar înălţa mîndre; domenii noi s-ar adăuga averii mele strîmtorate. Aş fi stăpînul muntelui şi al cîmpiei! Dar cum să gîndesc că mă va descoperi vreodată în furnicarul omenesc care mişună nedesluşit la picioarele lui şi pe care el nu-l priveşte? Şi chiar dacă m-ar fi zărit, ce simpatie s-ar fi putut lega între noi?“

Gîndurile acestea, şi multe altele care ne-ar cere prea mult timp ca să le povestim, îl frămîntau pe Sigognac în timp ce mergea tăcut alături de tovarăşul său. Irod îi respecta visarea şi se distra privind trăsurile ce treceau de colo-colo. Apoi îi spuse baronului că se făcuse aproape amiază şi că sosise vremea să-şi îndrepte acul busolei spre polul supei, nimic neputînd fi mai rău ca un prînz rece, în comparaţie cu unul încălzit.

Sigognac se supuse acestui raţionament convingător şi porniră amîndoi spre han. Nimic deosebit nu se petrecuse în lipsa lor, care nu durase decît două ceasuri. Isabelle, stînd liniştită la masă în faţa unei supe înstelate cu mai mulţi ochi decît trupul lui Argus, îşi întîmpină prietenul cu obişnuitul ei zîmbet blînd, întinzîndu-i mîna-i albă. Actorii îi puseră cîteva întrebări glumeţe sau curioase despre plimbarea prin oraş, interesîndu-se dacă îşi mai avea încă mantia, batista şi punga. La care Sigognac răspunse vesel printr-o afirmaţie. Vorbăria aceasta plăcută îl făcu să uite curînd de sumbrele lui preocupări şi chiar să se întrebe în sinea sa dacă nu era prada unei imaginaţii bolnăvicioase, care vedea pretutindeni numai capcane.

Tînărul baron nu se înşela totuşi; deşi cele cîteva încercări dăduseră greş, duşmanii nu renunţaseră la planurile lor tenebroase. Mérindol, ameninţat de duce că, dacă nu-l scapă de Sigognac, va fi trimis înapoi la galere de unde fusese scos, se hotărî să recurgă la ajutorul unui individ, prieten cu el, şi care nu se dădea înapoi de la nici o faptă, oricît de primejdioasă, dacă era bine plătit. El singur nu se simţea destul de tare ca să-i vină de hac baronului, care, altminteri, îl şi cunoştea, ceea ce făcea şi mai anevoioasă apropierea de el, mai ales acum cînd era prevenit.

Mérindol plecă deci în căutarea spadasinului acela care locuia în piaţa Marché-Neuf, lîngă Petit-Pont, loc populat mai ales cu duelgii, pungaşi, tîlhari şi alte puşlamale.

Alegînd din ochi, printre casele înalte şi negre, aşezate parcă umăr la umăr ca beţivii care se tem să nu cadă, una şi mai neagră, şi mai dărăpănată, şi mai leproasă decît celelalte, prin ale cărei ferestre se revărsau zdrenţe jegoase, aşa cum s-ar scurge măruntaiele din nişte burţi spintecate, Mérindol pătrunse în aleea întunecoasă ce servea drept intrare cavernei acesteia. Curînd, lumina venită din stradă se stinse, şi el, pipăind zidurile umede şi vîscoase, parcă îmbălate de melci, găsi în întuneric funia care ţinea loc de rampă a scării, funie părînd parcă desprinsă de pe o spînzurătoare şi unsă cu grăsime omenească. Mérindol se cocoţă cum putu pe scara aceea de morar, împiedicîndu-se la fiecare pas de umflăturile şi bătăturile făcute pe fiecare treaptă de noroiul învechit, îngrămădind acolo strat peste strat încă de pe vremea cînd Parisul se numea Luteţia.

Totuşi, pe măsură ce Mérindol înainta în urcuşul lui primejdios, bezna se subţia din ce în ce. O lumină palidă şi ceţoasă pătrundea prin geamurile galbene ca nişte zile de suferinţă, geamuri făcute să lumineze scara şi care dădeau într-o curte adîncă şi neagră ca un puţ de mină. În sfîrşit, el ajunse la

ultimul etaj, aproape sufocat de aburii infecţi ce ieşeau din haznale. Două sau trei uşi dădeau spre palierul al cărui tavan de ipsos murdar era împodobit cu arabescuri obscene, cu tirbuşoane şi cu vorbe mai mult decît rabelaisiene, desenate de fumul lumînărilor, fresce vrednice de o asemenea speluncă.

Una din uşi era întredeschisă. Mérindol o împinse cu o lovitură de picior, nevrînd s-o atingă cu mîna, şi pătrunse fără multă ceremonie în singura încăpere care alcătuia Luvrul spadasinului Jacquemin Lampourde.

Un fum acru îi înţepă ochii şi gîtlejul atît de tare, încît începu să tuşească, înecat ca un motan care înghite şi penele în timp ce ronţăie o pasăre, din care pricină trebuiră să treacă două minute pînă să-şi recapete glasul. Profitînd de uşa deschisă, fumul se risipi pe palier şi, cum ceaţa deveni mai puţin deasă, vizitatorul aproape că putu să zărească interiorul încăperii.

Viziunea aceasta merită o descriere anume, căci n-aş crede ca preacinstitul cititor să fi călcat vreodată în vreo asemenea maghernită, iar imaginaţia lui n-ar putea să-i înfăţişeze o asemenea mizerie.

Cocioaba era mobilată mai ales de cei patru pereţi ai ei, de-a lungul cărora apa infiltrată de pe acoperiş desenase insule necunoscute şi fluvii care nu sînt întîlnite pe nici o hartă geografică. În locurile aflate mai la îndemînă, locatarii succesivi ai maghernitei se distraseră zgîriindu-şi cu cuţitul numele necuviincioase, baroce sau hîde, ca urmare a acelei înclinări care îi împinge pe cei mai neînsemnaţi dintre oameni să lase o urmă a trecerii lor prin lume. Lîngă numele acestea se afla adeseori şi cîte un nume de femeie, crin de mocirlă, deasupra căruia era desenată o inimă străpunsă de o săgeată ce semăna a os de peşte. Alţii, mai artişti din fire, încercaseră să schiţeze cu o fărîmă de cărbune luată din cenuşă vreun profil grotesc, cu pipa între dinţi, sau vreun spînzurat cu limba scoasă şi ţopăind la capătul ştreangului.

Pe marginea vetrei unde fumegau agale cioturile unei legături de vreascuri furate, se înghesuiau în praf o sumedenie de obiecte ciudate: o carafă avînd înfiptă în gîtul ei o lumînare pe jumătate arsă al cărei seu se scursese în dîre groase pe sticlă, adevărate flăcări de fiu risipitor şi de beţiv; un cornet pentru aruncat zarurile la table, trei zaruri plumbuite, „Catehismul" lui Robert Besnières, pentru jocurile de cărţi; un mănunchi de cuiburi de pipe vechi, o oală de gresie pentru tutun, un papuc de iarnă avînd în el un pieptene fără dinţi, un felinar orb a cărei sticlă se rotunjea ca ochiul unei păsări de noapte, nişte legături de chei,

fără îndoială false, căci în cameră nu există nici o mobilă care să se încuie; un fier de răsucit mustaţa, un colţ de oglindă cu cositorul zgîriat cu cîte un singur ochi, şi ochiul acesta nu trebuia să fie ca al Iunonei, pe care Homer îl numeşte Ochi de bou, şi alte zeci de mărunţişuri plictisitoare de descris.

În faţa vetrei, într-un loc de pe perete mai puţin umezit decît celelalte şi tapisat, de altfel, cu un petic de serj verde, strălucea un mănunchi de săbii lustruite cu grijă, bine călite şi avînd pe oţel marca celor mai vestiţi armurieri din Spania şi Italia. Erau acolo spade cu două tăişuri, spade triunghiulare, spade scobite la mijloc ca să lase sîngele să se scurgă, pumnale cu garda lată, săbii scurte, pumnale obişnuite, stilete şi alte arme de preţ a căror bogăţie forma un contrast ciudat cu sărăcia cocioabei. Nici o pată de rugină, nici un fir de praf nu le murdărea , căci erau uneltele ucigaşului şi n-ar fi fost mai bine întreţinute, frecate cu ulei, şterse cu lînă şi păstrate ca noi nici în arsenalul unui prinţ. Armele acestea ai fi zis că abia ieşiseră proaspăt ascuţite, din prăvălie. Lampourde, atît de neglijent faţă de rest, îşi punea în ele tot amorul-propriu şi toată dorinţa de a face lucrurile cum trebuie. Această silinţă, cînd te gîndeşti la meseria lui, căpăta un aspect groaznic, iar armele atît de ascuţite păreau că aruncă licăriri purpurii.

În cameră, nici urmă de scaune şi n-aveai decît să stai în picioare ca să mai creşti, dacă nu preferai cumva, dacă vroiai să-ţi cruţi pingelele, să te-aşezi pe un coş vechi, desfundat, pe o ladă sau pe cutia unei lăute, care zăcea într-un colţ.

Masa era formată dintr-o scîndură pusă pe două capre. Ea servea şi drept pat. După ce chefuia, stăpînul casei se lungea pe ea şi, apucînd colţul feţei de masă, care nu era decît catifeaua mantiei sale căreia îi vînduse faţa ca să-şi căptuşească pîntecele, se întorcea spre perete ca să nu mai vadă sticlele goale, privelişte tristă pentru beţivani.

Mérindol îl găsi pe Jacquemin Lampoudre chiar în poziţia aceasta, sforăind ca pedala unei ţevi de orgă, deşi toate orologiile din preajmă bătuseră orele patru după-amiază.

Un uriaş pateu de vînat, care arăta în ruinele lui rumenite vinişoare de fistic, zăcea spintecat pe jos, mîncat mai mult de jumătate, ca un stîrv atacat de lupi într-un fund de pădure, în tovărăşia unui imens număr de butelci cărora li se supsese sufletul şi nu mai erau acum decît fantome de butelci, aparenţe goale, bune de făcut sticlă pisată.

Un flăcău, pe care Mérindol nu-l observase la început, dormea sub masă cu pumnii strînşi, ţinînd încă în cioc, între

dinţi, ţeava spartă a unei pipe, al cărei ciubuc se rostogolise pe jos, înfundat cu tutun, pe care, în beţia lui, uitase să-l aprindă.

— Hei! Lampourde! strigă omul lui Vallombreuse. Ai dormit destul! Nu te zgîi la mine cu ochii ăia cît cepele! Nu sînt comisar şi nici sergent, şi nu vin să te duc la Châtelet. E vorba de-o afacere importantă; încearcă de-ţi adună minţile înecate în fundul ulcelelor şi ascultă-mă.

Personajul astfel interpelat se ridică încet şi somnoros, se aşeză în capul oaselor, îşi întinse braţele lungi ai căror pumni aproape că atingeau doi pereţi ai încăperii, deschise o gură imensă împodobită cu colţi ascuţiţi şi, mişcîndu-şi fălcile, căscă asemenea unui leu plictisit care rînjeşte, întovărăşind totul cu mormăieli inarticulate şi guturale.

Jacquemin Lampourde era departe de-a fi un Adonis, deşi pretindea că are trecere la femei ca nimeni altul, ba chiar, dacă l-ai fi crezut, la cele mai suspuse şi mai bine situate. Statura lui înaltă, cu care se mîndrea, picioarele slabe, ca de cocostîrc, spinarea costelivă, pieptul osos şi înroşit de băutură, care i se vedea în clipa aceea prin cămaşa desfăcută, braţele de maimuţă, destul de lungi ca el să-şi poată înnoda jartierele aproape fără să se aplece, nu alcătuiau un fizic prea plăcut; cît despre faţa lui, un nas cît toate zilele care amintea pe cel al lui Cyrano de Bergerac, pricină a atîtor dueluri, ocupa locul cel mai important. Dar Lampourde se consola cu zicala populară: „Niciodată nasul mare n-a sluţit vreo faţă de om". Ochii lui, deşi încă împăienjeniţi de beţie şi de somn, aveau în pupile fulgerări reci care arătau curajul şi hotărîrea. Pe obrajii descărnaţi, două sau trei zbîrcituri perpendiculare, asemănătoare unor lovituri de spadă, îşi desenau linii aspre care nu erau chiar cuiburi de dragoste. O claie de păr negru, foarte încîlcit, se revărsa în jurul acestui chip bun de sculptat pe-un mîner de alăută şi de care totuşi nimeni n-ar fi cutezat să-şi bată joc, într-atît de neliniştitoare, de ironică şi de cruntă îi era expresia.

— Lua-l-ar naiba pe dobitocul care vine să-mi tulbure bucuria şi să se bălăcească prin visele mele nacreonice! Eram fericit! Cea mai frumoasă prinţesă de pe pămînt mă primea cu plăcere. Mi-ai alungat visul.

— Lasă aiurelile! zise Mérindol, nerăbdător. Împrumută-mi două minute urechea şi atenţia ta.

— Nu ascult pe nimeni cînd sînt pilit — răspunse măreţ Jacquemin Lampourde, proptindu-se într-un cot. De altfel, am gologani cu duiumul. Azi-noapte am jefuit un milord englez, doldora de bani, şi tocmai îmi mănînc şi-mi beau partea mea. Dar o mică partidă de cărţi o să-i dea gata curînd. Să lăsăm

deci pe diseară treburile serioase. Vino la miezul nopţii pe terasa de la Pont-Neuf, la picioarele calului de bronz. Am să fiu acolo proaspăt, limpede, vioi, bucurîndu-mă de toate mijloacele mele. O să cădem la pace şi o să ne înţelegem în privinţa banilor, care trebuie să fie din gros, fiindcă îmi place să cred că nu vii să deranjezi un viteaz ca mine pentru găinării mărunte, furturi neînsemnate sau alte asemenea fleacuri. Hotărît lucru, furtul mă plictiseşte; nu mai fac decît crime, fiindcă e mai nobil aşa. Sînt un carnivor leonin, şi nu o lighioană care se mulţumeşte cu furtişaguri. Dacă e vorba de ucis, sînt omul tău, mai ales dacă cel atacat se apără. Victimele sînt uneori atît de laşe, încît mă dezgustă. Puţină împotrivire mai dă suflet trebii.

— A! Dinspre partea asta poţi fii liniştit — răspunse Mérindol, zîmbind răutăcios. O să găseşti cu cine să stai de vorbă.

— Cu atît mai bine — zise Jacquemin Lampourde. E mult de cînd nu m-am mai duelat cu unul de talia mea. Dar am vorbit destul. Cu asta, bună seara şi lasă-mă să dorm.

După plecarea lui Mérindol, Jacquemin Lampourde încercă să adoarmă iar, dar nu reuşi. Somnul întrerupt nu se mai reîntoarce. Spadasinul se ridică, îşi scutură cu străşnicie tovarăşul care sforăia sub masă şi amîndoi se duseră într-un tripou unde se jucau jocuri de cărţi. Publicul era alcătuit din haimanale, spadasini, pungaşi, lachei, slujbaşi şi cîţiva burghezi naivi aduşi de prostituate, bieţi porumbei destinaţi să fie jumuliţi de vii. Nu se auzea decît zgomotul zarurilor rostogolindu-se în cornet şi foşnetul cărţilor amestecate, căci jucătorii sînt de obicei tăcuţi, cu excepţia momentelor cînd pierd şi înjură. După treceri de la noroc la ghinion şi viceversa, vidul pe care natura şi omul nu-l pot suferi, se deschid larg în buzunarele lui Lampourde. Spadasinul vru să joace pe cuvînt, dar moneda aceasta n-avea curs aici, unde jucătorii, cînd îşi iau cîştigul, încercau banii cu dinţii ca să vadă dacă cei de aur nu erau de plumb aurit, iar cei din argint nu erau din cositor, bun de făcut linguri. Curînd, Lampourde fu silit să plece lefter, după ce intrase ca un mare senior care aruncă banii în dreapta şi-n stînga.

— Uf! exclamă el cînd aerul proaspăt din stradă îl lovi în obraz şi-l ajută să-şi recapete sîngele rece. Iată-mă-s descotorosit; e curios cum banul mă îmbată şi mă tîmpeşte. Nu mă mir că perceptorii sînt atît de neghiobi. Acum, cînd n-am un gologan, mă simt foc de deştept; ideile îmi zumzăie în jurul

creierului ca albinele în jurul stupului. Din Laridon[1], redevine Cezar. Dar iată că clopotarul de la „Samariteanca" bate douăsprezece; Mérindol trebuie că m-aşteaptă în faţa regelui de bronz.

Şi se îndreptă spre Pont-Neuf. Mérindol era la postul său, ocupat să-şi privească umbra în lumina lunii. După ce se uitară cu atenţie în preajmă ca să vadă dacă nu i-ar putea auzi cineva, cei doi spadasini vorbiră pe şoptite destul de multă vreme. Ce şi-au spus, nu ştiu, dar, părăsindu-l pe omul ducelui de Vallombreuse, Lampourde îşi zăngănea aurul în buzunare cu o neruşinare care arăta cît era de temut pe Pont-Neuf.

[1] Nume dat de La Fontaine unui cîine în fabula „Educaţie": „Oh, cîţi Cezari se vor preschimba în Laridoni!" Acest vers se aplică celor a căror slăbiciune îi face nedemni de străbunii lor.

XII

„RIDICHEA ÎNCORONATĂ"

Părăsindu-l pe Mérindol, Jacquemin Lampourde simţea că-l frămîntă o îndoială şi, cînd ajunse la capătul podului, se opri şi rămase o vreme nehotărît ca măgarul lui Buridan între cele două măsuri de ovăz, sau, dacă această comparaţie nu vă place, ca un fier între cărţi exercita asupra lui o atracţie imperioasă prin zornăitul depărtat al monedelor de aur; pe de alta, i se înfăţişa cîrciuma, plină de ispite la fel de mari, sunîndu-şi clopoţeii cănilor. Grea alegere! Deşi teologii fac din liberul arbitru cea mai frumoasă prerogativă a omului, Lampourde, stăpînit de două înclinaţii irezistibile, căci era la fel de cartofor pe cît era de beţiv, şi la fel de beţiv pe cît era de cartofor, nu ştia cu adevărat la ce să se hotărască. De aceea, cînd făcu mai întîi trei paşi spre tripou, carafele pîntecoase, pline de praf, învelite în pînze de păianjen, astupate cu o cască de ceară roşie, i se iviră în minte într-o lumină atît de vie, încît făcu trei paşi spre cîrciumă. Dar atunci i se păru că Jocul îi scutură la urechi un cornet plin cu zaruri plumbuite şi-i întinde în faţa ochilor un semicerc de cărţi măsluite, bălţate ca o coadă de păun, viziune încîntătoare care-l ţintui locului.

„Asta-i bună! O să rămînă oare înţepenit aici ca un idol? îşi spuse spadasinul, scos din răbdări de propriile lor tărăgăneli. Cu mutra mea năucă şi nehotărîtă trebuie că arăt ca un dobitoc care se uită după muşte. La naiba! Dacă nu m-aş duce nici la cîrciumă, nici la tripou şi i-aş face o vizită zeiţei mele, Irisului meu, neasemuitei frumuseţi care mă stăpîneşte cu farmecele ei? Dar poate că la ora asta o fi ocupată la vreun bal sau la vreun chef în oraş. Şi, de altfel, voluptatea moleşeşte curajul, iar cei mai mari căpitani s-au căit că s-au ocupat prea mult de femei. Sînt martori Hercule cu Dejanira lui, Samson cu Dalila, Marc-Antoniu cu Cleopatra, fără să-i mai punem la socoteală pe ceilalţi de care nu-mi mai amintesc, căci a curs multă apă pe gîrlă de cînd am învăţat eu carte. Să renunţăm deci la toana asta

lascivă şi defăimătoare. Dar ce să fac totuşi, între aceste două lucruri încîntătoare? Dacă aleg unul din ele, o să-l regret pe celălalt".

Pe cînd îşi debita monologul, Jacquemin Lampourde, cu mîinile înfundate în buzunare, cu bărbia sprijinită în guler în aşa fel încît bărbiţa i se ridica în sus, părea că prinde rădăcini în caldarîm şi că se preschimbă în statuie, aşa cum li se întîmplă multor voinici din Metamorfozele lui Ovidiu. Deodată el tresări atît de brusc, încît băgă în sperieţi un burghez întîrziat care tocmai trecea pe-acolo şi care, crezînd că o să-l atace sau cel puţin o să-l jefuiască, grăbi pasul. Lampourde n-avea de loc intenţia să-i ia banii neghiobului, pe care, de altfel, în visarea lui, nici nu-l zărise măcar; dar un gînd triumfător îi trecu prin minte şi-i alungă şovăielile.

Scoţînd imediat un dublon din buzunar, el îi aruncă în aer, după ce mai întîi spuse: „Cap pentru cîrciumă, pajură pentru tripou!"

Piesa se învîrti de cîteva ori şi, atrasă la pămînt de greutatea ei, căzu pe caldarîm, făcînd să-i lucească aurul sub raza de argint a lunii care scăpase din nori. Spadasinul îngenunche ca să citească oracolul trimis de soartă. La întrebarea pusă, moneda răspunse: cap. Bahus o biruise pe Fortuna.

— Foarte bine, o să mă pilesc — spuse Lampourde, punîndu-şi dublonul, după ce-l şterse de noroi, în punga lui care părea fără fund, fiind hărăzită să înghită mulţime de lucruri.

Şi, cu paşi mari, el se îndreptă spre cîrciuma la *Ridichea încoronată,* altarul obişnuit al rugilor sale către zeul viţei de vie. *Ridichea încoronată* avea pentru Lampourde avantajul de a fi situată la colţul Pieţei Noi, la doi paşi de casă, unde ajungea după cîteva zigzaguri cînd se umplea cu vin din tălpi pînă în gîtlej.

Ridichea încoronată era cea mai ticăloasă cocină din cîte se pot închipui. Nişte stîlpi îndesaţi, mîzgăliţi cu un roşu sîngeriu ca vinul, sprijineau uriaşa bîrnă care îi servea drept friză şi ale cărei umflături aveau anumite forme vagi, arătînd locul unor vechi sculpturi, pe jumătate şterse de vreme. Cu multă atenţie izbuteai să desluşeşti acolo o încolocire de butuci şi de frunze de viţă, printre care ţopăiau nişte maimuţe trăgînd nişte vulpi de coadă. Deasupra uşii se afla o ridiche uriaşă, făcută după natură, colorată în verde şi purtînd în partea de sus o coroană de aur, totul foarte şters, căci trecuseră multe generaţii de băutori de cînd slujea drept firmă şi dădea numele cîrciumii.

Ferestruicile formate de golurile dintre stîlpi erau astupate în momentul acela cu obloane ghintuite în fiare grele, capabile să

înfrunte un asediu, dar nu atît de ermetic închise încît să nu lase să se strecoare dîre de lumină roşiatică şi să răzbată o larmă înăbuşită de cîntece şi de certuri; lumina aceasta, prelungită pe pavajul lucind de noroi, făcea o impresie ciudată a cărei latură pitorească Lampourde nu o simţea, dar îi arăta că la *Ridichea încoronată* se mai află încă multă lume.

Lovind în uşă cu mînerul spadei, Lampourde făcu, după ritmul bătăilor, să fie recunoscut drept unul de-ai casei, şi uşa se deschise ca să-l lase să treacă.

Sala în care stăteau beţivii semăna destul de bine a tavernă. Era joasă şi bîrna principală care traversa tavanul, îndoindu-se sub apăsarea etajelor de deasupra, părea gata-gata să se rupă, deşi era încă destul de solidă ca să ţină un turn, semănînd în privinţa aceasta cu turnul din Pisa sau cu cel al Asinellilor din Bologna, care se pleacă mereu, dar nu cad niciodată. Fumul ieşit din pipe şi din lumînări înnegrise tavanul, la fel de negru ca fumul vetrelor în care se afumă scrumbiile, barbunii şi şuncile. Pe vremuri, pereţii avuseseră zugrăveala roşie, cu chenar de curpeni şi vrejuri de viţă, pictat de bidineaua vreunui zugrav italian venit în Franţa după Caterina de Medici. Zugrăveala se mai păstrase în susul pereţilor, deşi mult întunecată şi semănînd mai degrabă a pete de sînge închegat decît a plăcută vopsea stacojie, cum trebuie să fi fost la începuturile ei. Umezeala, frecătura dosurilor, jegul capetelor care se sprijineau de pereţi stricaseră şi distruseseră toată partea de jos, unde ipsosul se ivea murdar, ros, golaş. Odinioară, cîrciuma avusese muşterii mai de soi, dar încetul cu încetul, moravurile devenind mai gingaşe, curtenii şi căpitanii fuseseră înlocuiţi de cartofori, de escroci, de hoţi şi de ucigaşi, o întreagă clientelă de vagabonzi periculoşi care îşi lăsaseră amprenta groaznică peste dugheană şi transformaseră vesela cîrciumioară într-un sălaş sinistru. O scară de lemn ducînd într-o galerie spre care se deschideau uşile unor cămăruţe atît de joase, încît nu puteai pătrunde în ele decît trăgîndu-ţi coarnele şi capul ca un melc, ocupa peretele din faţa intrării. Sub cuşca scării, în umbra supantei, cîteva butii, unele pline, altele pe cale de golire, erau aşezate într-o simetrie mai plăcută beţivilor decît orice alt fel de ornament. În vatra cu horn mare ardeau cu flacără nişte legături de vreascuri ale căror capete aprinse ajungeau pînă la podea; dar aceasta, fiind făcută dintr-o pardoseală de cărămizi vechi, nu era ameninţată să ia foc. Flăcările luminau cu văpaia lor cositorul unei tejghele aşezată pe peretele din faţa vetrei, unde, după un meterez de oale, ocale, clondire şi stacane, trona cîrciumarul. Lumina lor vie aproape că ştergea aureolele gălbui ale lumînărilor ce sfîrîiau

în fum şi făcea să danseze de-a lungul pereţilor umbrele băutorilor, caricaturizate, cu nasuri cît toate zilele, cu bărbi încovoiate şi cu moţuri ca al lui Riquet din basme şi alte deformări la fel de bizare ca cele din *Visurile hazlii* ale maestrului Alcofribas Nasier. Sabatul acesta de umbre negre fremătînd şi mişunînd dincolo de figurile adevărate părea că-şi bate joc de ele şi că le parodiază cu mult haz. Obişnuiţii localului, aşezaţi pe bănci, se sprijineau în coate de mesele al căror lemn brăzdat de crestături, plin de nume săpate cu cuţitul şi tatuat cu arsuri purta pe el slinul sosurilor şi al vinurilor vărsate; dar cele mai multe dintre mînecile care-l ştergeau nu mai puteau fi murdărite, iar unele dintre ele, roase pînă la cot, nu-i primejduiau decît pielea braţului pe care ar fi trebuit să-l acopere. Trezite de zarva din cîrciumă, vreo două-trei găini, adevăraţi Lazări cu pene care la ora aceea ar fi trebuit să stea cocoţate în coteţele lor, se strecuraseră în sală printr-o uşă dinspre curte şi ciuguleau pe sub tălpile şi printre picioarele beţivilor firimiturile ospăţului.

Cînd Jacquemin intră la *Ridichea încoronată,* în local domnea zarva cea mai triumfătoare. Cheflii cu feţe aprinse, întinzîndu-şi ulcelele goale, dădeau în mese nişte lovituri de pumn în stare să ucidă un bou şi care făceau să tremure luminările de seu înfipte în sfeşnice de fier. Alţii strigau: *tope* şi *masse*"[1], răspunzînd la paharele pline ridicate în cinstea lor. Unii ţineau isonul unui cîntec bahic, urlat în cor cu voci jalnic de false, ca ale cîinilor care urlă la lună, sau îşi zăngăneau cuţitul cu marginile paharului şi-şi învîrteau farfuriile ca pe nişte pietre de moară. Alţii se legau de slujnicele care, cu braţele ridicate pe deasupra mulţimii, cărau farfurii cu mîncăruri fierbinţi şi nu se puteau apăra împotriva galantei lor îndrăzneli, căci ţineau mai mult să-şi păstreze farfuriile decît virtutea. Unii fumau din pipe lungi de Olanda şi se distrau suflînd pe nări.

În înghesuiala aceea nu erau decît bărbaţi, sexul frumos fiind reprezentat prin cîteva mostre destul de slute; căci viciul îşi îngăduie uneori să nu aibă nasul mai arătos decît virtutea. Acest Philis, cărora primul venit, prin mijlocirea banului, putea să le fie Tircis sau Tityr[1], se plimbau perechi-perechi, oprindu-se pe la mese, şi beau ca nişte porumbiţe domestice din cupa fiecăruia. Înghiţiturile zdravene şi căldura loculului le învăpăiau obrajii pe sub roşul-cărămiziu cu care se sulemeniseră, aşa că păreau nişte

[1] Strigăte bahice.

[1] Philis, Amarylias, Tircis, Tityr — păstoriţe şi păstori din *Eglogele* lui Virgiliu.

idoli pictaţi cu două straturi de vopsea. Părul, fals sau adevărat, sucit în cîrlionţi, li se lipise de frunţile lucioase din pricina ceruzei sau, frezat cu fierul, îşi prelungea buclele pînă pe sînii generos descoperiţi şi spoiţi, cu cîte o vinişoară azurie desenată pe falsa lor albeaţă. Rochiile lor încercau să arate o cutezanţă drăgălaşă şi elegantă. Vedeai peste tot numai panglici, pene, broderii, fireturi, giuvaeruri, eghileţi, culori vii; dar era lesne să constaţi că luxul acesta de vitrină n-avea nimic real şi mirosea a vechituri; perlele nu erau decît sticle vopsite, giuvaerurile de aur erau alamă curată, rochiile de mătase erau fuste vechi, întoarse şi revopsite; eleganţa aceasta de prost gust era însă de ajuns ca să ia ochii tulburaţi de vin ai bărbaţilor în dugheană. Cît despre parfum, dacă doamnele acelea nu miroseau a trandafiri, în schimb miroseau a mosc ca o vizuină de dihori, singura esenţă destul de tare ca să acopere duhoarea infectă a cocinei şi care, comparată cu aceasta din urmă, putea să treacă drept mai suavă decît balsamul, ambrozia şi smirna. Uneori, cîte un chefliu încălzit de desfrîu şi de băutură lua pe genunchi vreuna din frumuseţile acestea de loc sălbatice şi-i şuşotea la ureche, pupînd-o zgomotos, fraze anacreontice, primite cu false chicoteli şi cu un „nu" care vroia să zică „da"; apoi, în lungul scării, se vedeau grupuri care urcau, bărbatul cu braţul pe după talia femeii, iar femeia ţinîndu-se de rampă şi făcînd tot felul de mofturi copilăreşti, căci pînă şi desfrîul cel mai fără perdea trebuie să aibă o aparenţă de pudoare. Alţii coborau cu mutre stînjenite pe cînd Amaryllisa lor de-o clipă îşi înfoia fusta cu aerul cel mai nepăsător din lume.

Lampourde, obişnuit de mult cu moravurile acestea care, de altfel, i se păreau fireşti, nu dădea nici o atenţie tabloului schiţat în grabă de noi. Aşezat la o masă, cu spatele sprijinit de perete, el privea cu ochi plini de duioşie şi de dorinţă o butelcă veche şi cinstită, scoasă de la rezervă şi păstrată acolo pentru mîncăi şi băutorii mai de soi. Deşi spadasinul era singur, pe masă fuseseră aşezate două pahare, căci era cunoscută sila lui pentru înghiţirea solitară a lichidelor şi se ştia că în orice clipă poate să-i sosească vreun tovarăş de băutură. În aşteptarea oaspetelui întîmplător, Lampourde ridica încetişor, pînă în dreptul ochilor, paharul cu picior subţire şi semănînd cu o floare de rochiţa-rîndunicii, în care strălucea, stropită cu un punct luminos, blonda şi generoasa licoare. Apoi, după ce-şi satisfăcu simţul văzului admirînd culoarea caldă, ca de topaz ars, trecu la simţul mirosului şi, clătinînd vinul cu o mişcare uşoară ce-i imprima un fel de rotaţie, îi aspiră aroma cu nările, la fel de căscate ca găurile unui delfin heraldic. Mai rămăsese doar simţul gustului.

Papilele din cerul gurii, îndeajuns de ațîțate, se impregnară cu o dușcă de nectar, pe care limba o plimbă prin gură și o trimise în sfîrșit spre gîtlej, cu un plescăit de aprobare. Astfel, cu ajutorul unui singur pahar, jupîn Jacquemin Lampourde își satisfăcea trei din cele cinci simțuri ale omului, faptă vrednică de un epicurean încercat, care știe să stoarcă din lucruri pînă și ultima picătură și chintesența plăcerii cuprinsă în ea. Ba chiar mai susținea că și pipăitul, și auzul pot să-și aibă și ele partea lor de plăcere: pipăitul, prin luciul, netezimea și forma cristalului; auzul, prin muzica, vibrația și armonia desăvîrșită pe care o scoate cristalul cînd lovești cu dosul unui cuțit sau cînd îți rotești degetele umede pe buza lui. Dar acestea nu sînt decît paradoxuri, trăsnăi și fantezii de-un rafinament prea subtil care, vrînd să dovedească prea multe, nu dovedesc nimic în afară de viciosul rafinament al netrebnicului de Lampourde.

Spadasinul nostru se afla acolo de vreo cîteva minute, cînd ușa cîrciumii se întredeschise; un individ îmbrăcat din cap pînă-n picioare în negru avînd albe numai un fel de jabou și un val de rufărie care i se înfoia pe burtă între vestă și pantaloni, își făcu apariția în local. Cîteva broderii, din mărgele negre, pe jumătate desprinse, vroiau cu tot dinadinsul, fără a reuși să-i înfrumusețeze hainele prăpădite a căror croială dovedea totuși rămășița unei foste eleganțe.

Personajul acesta se deosebea prin faptul că fața îi era atît de albă și de palidă, de parcă ar fi fost presărată cu făină, iar nasul la fel de roșu ca un cărbune aprins. Vinișoarele violete care i-l străbăteau făceau dovada unui cult stăruitor pentru sfînta Ploscă. Numărul poloboacelor cu vin și al sticlelor cu rachiu trebuitoare pentu a-l aduce la această intensitate de înroșire înspăimînta imaginația. Masca aceasta ciudată semăna cu o brînză în care ar fi fost înfiptă o cireașă. Pentru a termina portretul, ar fi fost de ajuns doi sîmburi de măr în locul ochilor și o crestătură subțire înfățișînd gura tăiată ca o pușculiță. Așa arăta Malartic, fratele de cruce, Pyladele, Euryalul, *fidus Achates*[1] al lui Jacquemin Lampourde; frumos nu era, desigur, dar calitățile morale răsplăteau din plin măruntele neajunsuri fizice. După Jacquemin, pentru care nutrea cea mai adîncă admirație, el era cel mai bun spadasin din Paris. La joc, întorcea riga cu o bucurie pe care nimeni nu și-ar fi îngăduit să o socotească obraznică; de băut bea întotdeauna fără să pară vreodată beat și, cu toate că nimeni nu-l știa să aibă vreun croitor, era mai bogat în mantii decît cel mai bine îmbrăcat

[1] Personaj din „Eneida" lui Virgiliu, cel mai credincios tovarăș al lui Eneas.

curtean. Încolo, om delicat, de felul lui, înzestrat cu toată cinstea celor de teapa sa, era capabil să-şi dea viaţa ca să sprijine vreun tovarăş şi să îndure, fără a-şi descleşta dinţii, tortura săltatului, a strîngerii piciorului în butuci, a căluţului, şi chiar cazna apei, cea mai chinuitoare pentru un beţivan de calibrul lui, mai degrabă decît să-şi compromită banda prin vreun cuvînt scăpat. Încîntător individ în felul lui! De aceea se şi bucura de stima tuturor în lumea în care îşi făcea meseria.

Malartic merse drept la masa lui Lampourde, luă un scăunel, se aşeză în faţa prietenului său, apucă tăcut paharul plin care părea că-l aşteaptă şi-l goli dintr-o înghiţitură. Sistemul lui se deosebea de al lui Jacquemin, dar era la fel de eficace, după cum dovedea culoarea purpurie a nasului său. La capătul întrecerii, cei doi prieteni aveau acelaşi număr de semne făcute cu creta pe tăbliţa hangiului, şi bunul părinte Bahus, călare pe butoi, le zîmbea fără părtinire, aşa cum se cuvine unor credincioşi de religii diferite, dar la fel de zeloşi. Unul grăbea liturghia, celălalt o făcea să dureze; dar în ambele cazuri slujba era ţinută.

Lampourde, care cunoştea obiceiurile prietenului său, îi umplu de cîteva ori, pînă la buză, paharul. Gestul acesta ceru neapărat ivirea unui nou clondir, care, ca şi primul, fu repede golit; după el urmă un al treilea care ţinu ceva mai mult şi făcu mai multe nazuri ca să se dea bătut. După care, pentru a-şi mai trage răsuflarea, cei doi spadasini cerură pipe şi începură să trimită spre tavan, prin ceaţa strînsă deasupra capetelor, lungi spirale de fum aidoma celor pe care le pun copiii la coşurile caselor zmîngălite pe cărţile şi caietele de şcoală. După un oarecare număr de fumuri de pipă trase şi date afară, cei doi dispărură, ca zeii Homer şi Virgiliu, într-un nor în care numai nasul lui Malartic ardea ca un meteor roşu.

Învăluiţi în ceaţa asta şi izolaţi de ceilalţi băutori, ei începură o discuţie care i-ar fi pus în primejdie dacă ar fi fost auzită de cavalerul străjii; din fericire. *Ridichea încoronată* era un loc sigur unde nici un copoi n-ar fi îndrăznit să-şi vîre nasul, şi gura beciului s-ar fi deschis sub picioarele ofiţerului de poliţie destul de îndrăzneţ ca să pătrundă în vizuina aceasta. El n-ar fi ieşit de acolo decît tocat cum e carnea pentru plăcintă.

— Cum merg treburile îl întrebă Lampourde pe Malartic, cu tonul unui neguţător care se informează despre preţul mărfurilor. Acum e sezon mort. Regele locuieşte la Saint-Germain, unde curtenii îl urmează. Asta păgubeşte negoţul; la Paris nu mai sînt decît burghezi şi oameni nu prea înstăriţi sau săraci.

— Mie îmi spui! răspunse Malartic. E o nenorocire! Seara trecută opresc pe Pont-Neuf un flăcău destul de arătos şi-i cer punga sau viaţa; el îmi aruncă punga în care n-avea decît vreo trei sau patru monede mărunte, iar mantia pe care mi-a lăsat-o era de serj cu galon de aur fals. În loc să fiu hoţul, am fost păgubaşul. La tripou nu mai întîlneşti decît lachei, slujbaşi mărunţi sau copii precoce care au şterpelit din sertarul părinţilor cîţiva pistoli şi vin să-şi încerce norocul. După ce-ai făcut de două ori cărţile şi ai aruncat de trei ori zarurile, i-ai terminat. E jignitor să-ţi desfăşori talentele pentru atîta lucru! Lucindele, Dorimenele, Cidalisele, de obicei atît de miloase cu cei viteji, nu mai vor să-şi plătească poliţele şi notele, cu toate că le batem de mama focului, sub cuvînt că, nemafiind curtea aici, nu li se mai dau nici mese, nici daruri, şi sînt silite să-şi lase zdrenţele amanet ca să aibă din ce trăi. Dacă n-ar fi existat un bătrîn încornorat şi gelos care m-a plătit ca să-i cotonogesc amanţii nevestii, n-aş fi cîştigat luna asta nici cît să beau apă, necesitate la care nimic n-o să mă poată sili, căci pînă şi moartea în picioare mi s-ar părea mai blîndă. Nu mi s-a comandat nici cea mai neînsemnată capcană, nici cea mai simplă răpire, nici cea mai mică crimă. Ce timpuri trăim, Dumnezeule! Ura slăbeşte, pizmele se duc pe apa-sîmbetei, sentimentul răzbunării piere; jignirile ca şi facerile de bine sînt uitate; veacul ăsta îmburghezit îşi pierde vigoarea şi moravurile devin atît de serbede, încît îmi fac silă.

— S-au dus vremurile bune — răspuse Jacquemin Lampourde. Odinioară, vreun grangure ne-ar fi luat curajul în slujba lui. L-am fi ajutat în expediţie şi în treburile lui tainice; acum trebuie să lucrezi pentru public. Totuşi cîte o pleaşcă tot mai pică.

Şi, spunînd cuvintele acestea, Lampourde îşi zăngănea banii de aur din buzunar. Sunetul lor melodios făcu să scînteieze ciudat ochii lui Malartic; dar, curînd, privirea lui îşi reluă expresia nepăsătoare, căci banii unui camarad erau lucru sfînt, şi se mulţumi să scoată un suspin care s-ar putea traduce astfel: „Ferice de tine!“

— Cred că în scurtă vreme am să-ţi pot face rost de lucru, căci tu nu te dai înapoi de la muncă şi îţi sufleci repede mînecile cînd e vorba de-o lovitură de spadă sau de-un foc de pistol — continuă Lampourde. Om ordonat, tu execuţi comenzile la timpul cerut şi iei asupra ta riscurile poliţiei. Mă mir că Fortuna n-a coborît din globul ei de sticlă în faţa uşii tale; ce-i drept, otreapa asta, cu prostul gust obişnuit femeilor, se arată mărinimoasă cu o mulţime de filfizoni şi de ageamii în dauna

oamenilor talentaţi. Aşteptînd ca tîrfa asta să-şi pună ochii pe tine, să ne petrecem timpul bînd *papaliter*[1] pînă ni s-o umfla pingelele.

Hotărîrea aceasta filozofică cuprindea o înţelepciune prea de netăgăduit pentru ca tovarăşul lui Jacquemin să i se opună cît de cît. Cei doi spadasini îşi umplură pipele şi paharele, sprijinindu-se cu coatele de masă ca nişte oameni care se pun pe trai şi nu vor să fie deranjaţi în tihna lor.

Şi totuşi fură deranjaţi. Într-un colţ al sălii, zarva unor glasuri se porni dintr-un grup strîns în jurul a doi oameni care puneau între ei condiţiile unui rămăşag ca urmare a faptului că unul nu vroia în ruptul capului să creadă, pînă nu vedea cu ochii, ceea ce susţinea celălalt.

Grupul se rări puţin. Malartic şi Lampourde, a căror atenţie se trezise, zăriră un bărbat de statură mijlocie, dar deosebit de sprinten şi de viguros, bronzat ca un maur din Spania, cu părul legat într-o basma, îmbrăcat într-o mantie cu glugă de culoare castanie, deschisă în faţă şi lăsînd să se vadă o tunică de piele şi nişte pantaloni cafenii împodobiţi la cusătură cu un şirag de nasturi de alamă în formă de zurgălăi. Un brîu lat de lînă roşie îi încingea şalele şi omul tocmai scosese din brîul acesta o navajă de Valencia; care, deschisă, era de lungimea unei săbii. El îi strînse inelul, îi încercă vîrful cu capătul degetului şi, părînd satisfăcut de cercetarea aceasta, îi spuse adversarului său: „Sînt gata". apoi, cu un accent gutural, şuieră un nume ciudat, nemaiauzit de beţivanii de la *Ridichea încoronată*, dar care a mai figurat de cîteva ori în aceste pagini: „Chiquita! Chiquita!"

La a doua chemare, o fetiţă slabă şi palidă, adormită într-un ungher întunecos, îşi lepădă mantia pe care şi-o răsucise cu grijă în jurul trupului şi care o făcea să semene cu o legătură de boarfe, înaintă spre Agostin, căci el era, şi aţintindu-şi asupra tîlharului ochii ei mai mari şi strălucitori, înviorați şi mai mult de o aureolă brună, îi spuse cu un glas grav şi profund, de loc potrivit cu înfăţişarea sa firavă:

— Ce doreşti de la mine, stăpîne. Sînt gata să mă supun ţie, aici ca şi în landă, căci eşti viteaz şi pe navaja ta sînt multe dîre roşii.

Chiquita rosti cuvintele acestea în limba eskuara sau dialectul basc, la fel de neînţeles pentru francezi ca şi germana curată, ebraica sau chineza.

Agostin o luă de mînă şi o aşeză în picioare, la uşă, cerîndu-i să stea nemişcată. Fetiţa, deprinsă cu asemenea exerciţii, nu

[1] Ca papa.

părea nici înfricoşată, nici mirată; ea rămase acolo, cu mîinile atîrnate de-a lungul trupului, privind drept înainte cu o seninătate desăvîrşită, pe cînd Agostin, aşezat la celălalt capăt al încăperii, cu un picior înainte, cu celălalt tras înapoi, îşi legăna cuţitu-i lung al cărui mîner i se sprijinea pe antebraţ.

Două rînduri de curioşi alcătuiră un fel de potecă de la Agostin la Chiquita, iar acei dintre pungaşi care aveau pîntecele ieşit în afara şi-l traseră ţinîndu-şi respiraţia, de teamă să nu depăşească linia. Nasurile în formă de ţevi de alambic se dădură prevăzătoare înapoi ca să nu fie retezate în zbor.

În sfîrşit, braţul lui Agostin se destinse ca un arc, un fulger străluci şi năprasnica armă se înfipse în uşă chiar deasupra capului Chiquitei, fără să-i taie un fir de păr, dar cu atîta precizie, de parcă ar fi vrut să-i ia măsura.

Cînd navaja trecu şuierînd, spectatorii nu se putură împiedica să nu închidă ochii; dar genele dese ale fetiţei nici nu clipiră. Îndemînarea tîlharului stîrni un murmur de admiraţie în publicul acesta atît de pretenţios. Pînă şi adversarul, care se îndoise că lovitura ar fi posibilă, bătu din palme, entuziasmat.

Agostin scoase cuţitul care încă mai vibra, se întoarse la locul lui şi de data asta făcu să treacă lama printre braţul şi trupul Chiquitei, care stătea nepăsătoare. Dacă vîrful şi-ar fi greşit ţinta cu un deget sau două, i-ar fi străpuns inima. Deşi galeria striga că ajunge, Agostin îşi reîncepu experienţa de cealaltă parte a bustului, ca să arate că dibăcia lui nu datora nimic întîmplării.

Chiquita, mîndră de aplauze adresate în mod egal curajului ei şi îndemînării lui Agostin, îşi plimba jur împrejur privirea triumfătoare; nările-i umflate aspirau cu putere, şi în gura întredeschisă dinţii ei curaţi ca ai unei fiare luceau de-o albeaţă feroce. Sclipirea dinţilor şi scînteierile fosforescente ale pupilelor puneau pe faţa sa oacheşă, arsă de soare şi vînt, trei puncte strălucitoare care o luminau. Părul răvăşit i se încolăcea în jurul frunţii şi al obrajilor ca nişte şerpi lungi, negri, abia ţinuţi de o panglică roşie ca focul, năpădită şi ascunsă pe alocuri de bucle rebele. La gîtul ei, mai arămiu decît pielea de Cordoba, luceau ca nişte picături lăptoase perlele şiragului dăruit de Isabelle. Cît despre îmbrăcăminte, dacă nu era mai bună, măcar era schimbată. Chiquita nu mai purta fusta galbenă cu un papagal brodat pe ea, care la Paris i-ar fi dat un aspect prea ciudat şi bătător la ochi. Avea acum o rochie scurtă, de un albastru-închis, cu nişte cutişoare încreţite pe şolduri, şi un fel de vestă sau pieptar negru, închisă în susul pieptului cu doi sau trei năsturaşi de os. Picioarele sale, obişnuite să calce bălăriile

înflorite și înmiresmate, erau încălțate cu niște pantofi mult prea mari pentru ea, căci pantofarul nu putuse găsi unii destul de mici în dugheana lui. Luxul acesta părea că o stinghereşte; dar fetița trebuise să facă hatîrul acesta noroaielor reci ale Parisului. Era la fel de sălbatică pe cît fusese la hanul *Soarelui albastru;* totuși se vedea că o seamă de idei răzbăteau prin sălbăticia ei și că, în copil, începuseră să mijească unele nuanțe de tînără fată. De la plecarea din landă, ea văzuse destule lucruri, și imaginația sa naivă păstra priveliștile acestea ca pe ceva orbitor.

Chiquita se reîntoarse în colțul de unde plecase și, înfășurîndu-se în mantie, își reluă somnul întrerupt. Omul care pierduse rămășagul plăti cei cinci pistoli, cît pariase, tovarășului Chiquitei. Acesta își strecură monedele în brîu și se așeză iar la masă, dinaintea ulcelei pe jumătate golite, pe care o isprăvi fără grabă, căci, neavînd locuință, prefera să rămînă la cîrciumă decît să tremure pe sub bolta vreunui pod sau în porticul vreunei mînăstiri, așteptînd zorile, atît de tîrzii în acest anotimp. În aceeași situație se aflau și mulți dintre nefericiții care sforăiau cu pumnii strînși, unii pe bănci, alții pe sub ele, înfășurați în mantii în loc de pături. Comică priveliște alcătuiau toate cizmele acelea lungite pe podea ca picioarele unor morți după bătălie! Bătălie, într-adevăr, în care cei răniți de Bahus se îndreptau clătinîndu-se spre vreun ungher întunecos și, cu capul sprijinit de perete, vărsau de mama focului vin în loc de sînge, luați în rîs de tovarășii lor cu stomacuri mai rezistente.

— Pe sfîntul Sisoie! îi spuse Lampourde lui Malartic. Iată un individ îndemînatic și pe care mi-l notez ca să-l găsesc la nevoie pentru treburi mai grele. Lovitura asta de cuțit de la distanță prețuiește, pentru cel de care nu te poți apropia, mai mult decît una de pistol care face foc, fum și zgomot de parcă ar vrea să cheme straja în ajutor.

— Da — răspunse Malartic — e o treabă frumoasă și executată curățel; dar dacă îți greșești ținta, ești dezarmat și rămîi de ocară. Pe mine, ce mă încîntă în treaba asta și arată o îndemînare primejdioasă e curajul fetiței. Bucățica asta de om! N-are nici două uncii de carne pe oase și ascunde, în cușca strîmtă a pieptului ei slab, o adevărată inimă de leu sau de erou antic. Îmi și place, de altfel, cu ochii ei mari, negri și înfrigurați și cu înfățișarea sa liniștită și parcă de pe altă lume. Printre dropiile, rațele, gîștele și celelalte păsări de curte de-aici, ea pare un pui de șoim într-un coteț de găini. Mă pricep la femei și pot să-ți judec floarea după boboc. Chiquita, cum îi spune ticălosul ăla oacheș, o să fie peste doi-trei ani o bucățică vrednică de-un rege...

— Sau de-un tîlhar — continuă filozofic Jacquemin Lampourde. Dacă nu cumva soarta împacă cele două extreme făcînd din *morena* asta, cum zic spaniolii, ibovnica unui pungaş şi a unui prinţ. S-au mai văzut de-alde astea, şi nu totdeauna prinţul e cel iubit mai mult, într-atît de ticăloase şi de stricate sînt minţile stricatelor ăstora. Dar să lăsăm pălăvrăgeala şi să trecem la lucruri serioase. Poate curînd o să am nevoie de cîţiva voinici încercaţi pentru o expediţie care mi se propune, dar nu atît de depărtată ca a argonauţilor porniţi după lîna de aur.

— Frumoasă lînă! făcu Malartic cu nasul în paharul în care vinul părea să sfîrîie şi fierbe în contact cu cărbunele acesta aprins.

— O expediţie destul de complicată şi de primejdioasă — continuă spadasinul. Mi se cere să-i vin de hac unui oarecare căpitan Fracasse, saltimbanc de meserie, care stinghereşte, pe cît se pare, dragostea unui foarte mare senior. Pentru munca asta aş fi de ajuns şi singur; dar mai e vorba şi de aranjarea răpirii duduiţei, iubită totodată şi de senior, şi de saltimbanc, şi pe care tovarăşii ei n-o vor lăsa uşor în mîinile răpitorilor; să facem o listă cu prieteni voinici şi fără scrupule. Cum ţi se pare Piquenterre?

— Nemaipomenit de bun — răspunse Malartic — dar nu trebuie să te bizui pe el. Se leagănă la Montfaucon, la capătul unui lanţ de fier, aşteptînd ca scheletul ciugulit de păsări să-i cadă în groapa spînzurătorii, peste osemintele tovarăşilor care i-au luat-o înainte.

— De-asta nu-l mai vedea nimeni de o bucată de vreme — spuse Lampourde, cu cel mai minunat sînge rece din lume. Ce-i viaţa asta! într-o seară chefuieşti liniştit cu un prieten, într-o cîrciumă onorabilă, apoi o ia fiecare pe drumul lui, după treburi. Iar peste opt zile, cînd întrebi: „Ce-i cu cutare?", ţi se răspunde: „A fost spînzurat!"

— Aşa e, vai! oftă prietenul lui Lampourde, luînd o poză tragic-elegiacă sau elegiac-tragică. Bine zice domnul de Malherbe, în consolarea sa către Duperrier.

Şi el era din lumea asta-n care ce-i bun
Are o soartă cruntă.

— Să nu ne lăsăm pradă văicărelilor muiereşti — spuse spadasinul. Să arătăm un curaj bărbătesc şi stoic şi să păşim mai departe în viaţă cu pălăria trasă pe sprîncene şi cu pumnii în şold, sfidînd spînzurătoarea care, la urma urmei, în afară de onoare, nu-i cu mult mai de temut ca aruncătoarele de ghiulele,

de pietre, precum şi decît alte feluri de tunuri şi bombarde pe care le înfruntă soldaţii şi căpitanii, fără să mai socotim muschetele şi armele albe. În lipsa lui Piquenterre, care trebuia să fie slăvit, alături de tîlharul cel bun, să-l luăm pe Corneboeuf. E un flăcău spătos şi îndesat, bun pentru treburile de rînd.

— În clipa de faţă, Corneboeuf călătoreşte de-a lungul coastelor Barbariei, sub comanda cadetului la Perle — răspunse Malartic. Regele-l preţuieşte atît de mult, încă a pus să fie blazonat cu o floare de crin pe umăr, ca să-l găsească oriunde dacă se pierde cumva. Dar Piedgris, Tordgueule, La Râpée şi Bringuenarilles, de pildă, sînt liberi şi *„a la disposicion de usted"!*[1]

— Numele astea îmi ajung; ele sînt ale unor viteji şi o să vorbesc cu ei cînd va fi timpul. Şi-acum, hai să ne terminăm litruţa asta şi s-o ştergem de aici. Locul începe să devină mai împuţit decît lacul Averne, deasupra căruia păsările nu pot zbura fără să cadă ucise de miresmele ce se înalţă de-acolo. Pute a sudoare, a stîrv, a picioare nespălate, a dohot. Aerul proaspăt al nopţii o să ne facă bine. Dar, fiindcă veni vorba, unde dormi în noaptea asta?

— Nu mi-am trimis furierul înainte ca să-mi pregătească locuinţa — răspunse Malartic — şi cortul nu îmi e ridicat nicăieri; aş putea să bat la hanul *Melcului*, dar am acolo o listă de datorii lungă cît sabia mea, şi nu există lucru mai neplăcut decît să dai cu ochii, la trezire, de mutra înfuriată a unei gazde bătrîne, care îţi refuză bombănind cea mai mică cheltuială nouă şi-şi cere dreptul, scuturînd un pumn de note deasupra capului cum şi-ar scutura Iupiter trăsnetele. Asta e la fel de nesuferit ca apariţia neaşteptată a unui ofiţer de poliţie.

— Stare nervoasă, slăbiciune lesne de înţeles, căci orice om mare îşi are slăbiciunile lui — rosti sentenţios Lampourde. Dar fiindcă ţi-e silă să te duci la *Melcul* şi fiindcă hanul la Cerul liber e cam prea răcoros pe vremea asta de iarnă, îţi ofer ospitalitatea antică a cocioabei mele aeriene şi, drept culcuş, jumătate din scîndurile pe care dorm eu.

— Accept — răspunse Malartic, cu o recunoştinţă pornită din suflet. O, de trei de patru ori fericit muritorul care îşi are larii şi penaţii săi şi poate să-şi aşeze lîngă vatră prietenul inimii sale!

Jacquemin Lampourde se ţinuse de făgăduiala făcută drept răspuns oracolului în favoarea cîrciumii. Era beat turtă; dar nimeni nu-şi stăpînea băutura ca Lampourde. El cîrmuia vinul,

[1] La dispoziţia dumneavoastră (în limba spaniolă în text).

şi nu vinul pe el. Totuşi, cînd se ridică, i se păru că picioarele îi sînt grele ca nişte bucăţi de plumb şi că i se înfundă în duşumea. Smucindu-şi cu putere încheieturile, el îşi desprinse tălpile îngreuiate şi se îndreptă hotărît spre uşă, cu capul sus fără să se clatine. Malartic îl urmă cu pas destul de sigur, căci nimic nu-i mai putea spori beţia. Cufundaţi în mare un burete îmbibat cu apă şi n-o să mai sugă nici o picătură în plus. La fel şi cu Malartic, cu singura deosebire că la el lichidul nu era apă, ci sucul de viţă cel mai curat. Ieşirea celor doi tovarăşi se petrecu deci fără încurcături, şi ei reuşiră să se caţere, deşi numai îngeri nu erau, pe scara lui Iacob ce ducea din stradă la podul lui Lampourde.

La ora aceea, cîrciuma oferea o privelişte jalnic de ridicolă. Focul murea în vatră. Lumînările, care nu mai erau curăţate, aveau mucuri de-un cot şi pe feştilele lor se legănau ciuperci mari şi negre. Stalactite de seu curgeau de-a lungul sfeşnicelor şi se sleiau acolo răcindu-se. Fumul pipelor, duhoarea răsuflărilor şi aburul mîncărurilor se strînsese în tavan într-o negură deasă; podeaua, acoperită de rămăşiţe şi de noroi, ar fi avut nevoie, ca să fie curăţată, să se toarne peste ea un fluviu ca în grajdurile lui Augias. Mesele erau acoperite de resturi de mîncare, schelete de păsări şi oase de şuncă sparte parcă de colţii unor dulăi jigăriţi şi morţi de foame. Ici-colo, cîte o ulcică răstunată în zarva vreunei certe lăsa să se scurgă un rest de vin, ale cărui picături, căzînd în balta roşie pe care o făcuse, păreau picăturile de sînge ale unui cap tăiat adunate într-un lighean; zgomotul căderii lor, intermitent şi regulat, scanda, ca tictacul unui ceasornic, sforăielile beţivilor.

Micul maur de la Marché-Neuf bătu orele patru. Cîrciumarul, care aţipise cu capul sprijinit pe mîinile-i încrucişate, se trezi, îşi plimbă privirea cercetătoare în jurul sălii şi, văzînd că n-ar cine să mai consume, îşi chemă ospătarii şi le spuse:

— E tîrziu; măturaţi-i pe netrebnicii şi pe haimanalele astea o dată cu gunoaiele! De băut, tot nu mai beau ei!

Ospătarii îşi scuturară măturile, aruncară vreo trei-patru găleţi cu apă şi, în mai puţin de cinci minute, cu ajutorul unui mare număr de îmbrînceli, cîrciuma fu golită în stradă.

XIII

ATAC DUBLU

Ducele de Vallombreuse nu era omul căruia să-i pese de dragoste mai puţin decît de răzbunare. Dacă-l ura de moarte pe Sigognac, în schimb nutrea pentru Isabelle una din patimile acelea cumplite care aţîţă sentimentul imposibilului în sufletele trufaşe şi violente, obişnuite ca nimic să nu le stea împotrivă. S-o aibă pe actriţă, acesta era gîndul care îi stăpînea viaţa; răsfăţat de uşoarele victorii dobîndite în cariera lui galantă, el nu-şi putea explica înfrîngerea aceasta şi îşi spunea adeseori în timpul discuţiilor, al plimbărilor, al exerciţiilor, la teatru şi la biserică, în oraş şi la curte, cuprins de-o uimire subită în adînca lui visare: „Cum se face că ea nu mă iubeşte?"

Într-adevăr, era greu de înţeles pentru cineva care nu credea în virtutea femeilor, şi cu atît mai puţin în cea a actriţelor. Ducele se întreba dacă răceala Isabellei nu era cumva un joc voit ca să obţină cît mai mult de la el, căci nimic nu aprinde mai tare dorinţa decît pudoarea prefăcută şi aerul de mironosiţă. Totuşi, modul dispreţuitor în care ea trimisese înapoi caseta cu bijuterii pusă în cameră de doamna Léonarde vădea din plin că tînăra fată nu era dintre femeile acelea care se tocmesc ca să se vîndă mai scump. Nişte podoabe de două ori mai preţioase n-ar fi avut un rezultat mai bun. Din moment ce Isabelle nici nu deschidea măcar cutiile, ce folos că în ele se aflau perle şi diamante în stare să ispitească o regină? Dragostea epistolară, de asemenea, n-ar fi mişcat-o oricîtă eleganţă şi pasiune ar fi putut pune secretarii tînărului duce ca să zugrăvească iubirea stăpînului lor. Isabelle nici n-ar fi deschis măcar scrisorile. Astfel, proza şi versurile, tiradele şi sonetele ar fi fost zadarnice. De altfel, mijloacele acestea dulcege, bune pentru îndrăgostiţii sfioşi, nu se potriveau cu firea îndrăzneaţă a lui Vallombreuse. El trimise după doamna Léonarde, cu care ţinuse tot timpul legături secrete, fiind totdeauna bine să ai un spion la inamic, chiar dacă cetatea lui e de neînvins. Cîteodată straja mai puţin

atentă, şi o portiţă prin care să se strecoare duşmanul e repede deschisă.

Léonarde fu introdusă pe o scară secretă în camera particulară a ducelui, unde el nu-şi primea decît cei mai intimi prieteni şi cei mai credincioşi slujitori. Încăperea era lunguiaţă: îmbrăcată în lemnărie şi împodobită cu pilaştri canelaţi de stil ionic; spaţiile dintre coloane erau ocupate de nişte cadre ovale. de o eleganţă luxuriantă şi pline de zorzoane, sculptate direct în lemn şi care păreau prinse de cornişa unei sculpturi cu ajutorul unor funde şi şnururi aurite formînd o ingenioasă împletire. În cadrele acestea se aflau pictate, sub înfăţişări mitologice ca Flora, Venus, Graţiile, Diana, nimfele vînătoare şi nimfele desişurilor, amantele tînărului duce, înveşmîntate greceşte şi arătîndu-şi una sînul de alabastru, alta piciorul bine făcut, alta umerii cu gropiţe, alta nişte farmece mai ascunse, zugrăvite toate cu atîta măiestrie, încît ai fi zis că sînt tablouri ieşite din imaginaţia vreunui pictor şi nu pictate după natură. Chiar şi cele mai ruşinoase pozaseră totuşi pentru picturile acestea, lucrate de Simon Vouet, maestru vestit pe atunci, crezînd că fac o favoare unică şi neînchipuindu-şi că formează o galerie.

Plafonul, semănînd cu o scoică, înfăţişa îmbrăcarea zeiţei Venus. Zeiţa se privea cu coada ochiului, după ce fusese gătită de nimfele ei, într-o oglindă întinsă de un mare Cupidon, aflat în afara grupului şi căruia pictorul îi dăduse trăsăturile ducelui, dar se vedea cît de colo că atenţia îi era atrasă mai mult de Amor decît de oglidă. Cîteva scrinuri încrustate în *pietra-dura* de Florenţa, pline cu scrisori de dragoste, şuviţe de păr, brăţări, inele şi alte mărturii ale iubirilor uitate, o masă din acelaşi material, unde, pe-un fond de marmură neagră se desprindeau buchete de flori în culori vii, împrejmuite de fluturi cu aripi de nestemate, jilţuri cu picioarele răsucite, din lemn de abanos, îmbrăcate în imitaţie de brocat roz cu frunze şi flori argintii, un covor gros de Smirna, pe care stătuseră poate sultanele, adus din Constantinopol de ambasadorul Franţei, alcătuiau mobilierul, pe cît de bogat pe atît de voluptos, al încăperii acesteia pe care Vallombreuse o prefera apartamentelor pompoase şi în care el locuia de obicei.

Ducele îi făcu Léonardei cu mîna un semn îngăduitor şi-i arătă un scăunel ca să se aşeze. Léonarde era tipul dădacei ideale, şi luxul acesta proapspăt şi tineresc făcea să-i iasă şi mai mult în relief tenul de ceară veche şi îngălbenită şi urîţenia-i respingătoare. La prima vedere, rochia ei neagră, garnisită cu mărgele negre, şi vălul de pe cap lăsat în jos îi dădeau o înfăţişare severă şi respectabilă; dar zîmbetul echivoc, ivit în

mustăcioarele care îi umbreau colțurile gurii, ochii încercuiți de riduri vineții și a căror privire ascundea gînduri dezmățate expresia josnică, lacomă și umilă a chipului ei te dezamăgeai repede, spunîndu-ți că n-ai în față o bătrînică de treabă, ci un soi de vrăjitoare dintre cele ce spală tinerele fete pentru sabat și pornesc sîmbăta călare pe mătură.

— Doamnă Léonarde — spuse ducele, rupînd tăcerea — te-am chemat căci știu că ești foarte pricepută în ale dragostei, pe care ai practicat-o la tinerețe și ai slujit-o mai apoi; vreau să mă sfătuiesc cu dumenata asupra mijloacelor potrivite pentru a o seduce pe sălbatica de Isabelle. Dumneata, care acum joci rolul de dădacă, dar, la vremea dumitale, ai jucat și rolul de femeie frumoasă, trebuie să cunoști toate metodele.

— Domnul duce face prea multă cinste umilelor mele cunoștințe și nu poate pune la îndoială zelul cu care vreau să-i fiu întru totul pe plac — răspunse bătrîna actriță, cu un aer de smerenie.

— Nu-l pun la îndoială — rosti Vallombreuse, în treacăt. Totuși n-am izbutit să fac nici un pas înainte. Ce mai face frumoasa îndărătnică? E tot așa de îndrăgostită de Sigognacul ei?

— Tot așa — răspunse doamna Léonarde, oftînd. Tinerețea e plină de asemenea încăpățînări ciudate și inexplicabile. De altfel, Isabelle nu pare plămădită dintr-un lut obișnuit. Nimic n-o ispitește și, dacă s-ar fi aflat în rai, n-ar fi ascultat îndemnurile șarpelui.

— Cum de-a putut afurisitul de Sigognac să se facă auzit de-o ureche atît de ferecată la vorbele altora?! exclamă ducele, furios. Are vreun filtru, vreo amuletă, vreun talisman?

— Nici unul, monseniore; era nefericit, și pentru sufletele duioase, romanțioase și mîndre, a consola înseamnă cea mai mare fericire; ele preferă să dea și nu să primească, iar mila, cu ochii umeziți de lacrimi, deschide poartă iubirii. Așa s-a întîmplat cu Isabelle.

— Îmi spui lucruri de pe altă lume; a fi slab, fără un ban, jalnic, prăpădit, dărîmat, ridicol, înseamnă după dumneata, că ești bun de a fi iubit! Ce-ar mai rîde doamnele de la curte de teoria dumitale!

— Într-adevăr, astfel de cazuri sînt, din fericire, cam rare și puține femei au un asemenea nărav. Senioria voastră a nimerit o excepție.

— Dar îți vine să înnebunești de furie la gîndul că boiernașul acela reușește acolo unde eu dau greș și-și rîde, în brațele amantei, de eșecul meu.

— Senioria voastră îşi poate alunga supărarea aceasta. Sigognac nu se bucură de dragostea ei în sensul în care înţelege domnul duce. Virtutea Isabellei e fără prihană. Dragostea acestor amanţi desăvîrşiţi, deşi e vie, e cu totul platonică şi se mulţumeşte cu cîteva săruturi pe mînă sau pe frunte. De-asta durează; dacă ar fi satisfăcută, s-ar stinge de la sine.

— Eşti sigură de asta, doamnă Léonarde? E oare cu putinţă ca ei să trăiască atît de curaţi în desfrîul culiselor şi al călătoriilor, dormind sub acelaşi acoperiş, mîncînd la aceeaşi masă, împinşi mereu unul spre altul de cerinţele repetiţiilor şi ale jocului de scenă? Ar însemna să fie îngeri.

— Isabell e cu siguranţă un înger şi n-are trufia care l-a făcut pe Lucifer să cadă din cer. Cît despre Sigognac, ei se supune orbeşte iubitei şi acceptă toate sacrificiile pe care ea i le impune...

— Dacă e aşa — spuse Vallombreuse — ce-ai putea să faci pentru mine? Hai, caută în vreun colţ tăinuit al sacului dumitale cu şiretlicuri vreun vechi vicleşug irezistibil, vreo şmecherie cu rezultat sigur, vreo uneltire complicată care să-mi asigure victoria; ştii că pentru mine aurul şi argintul nu cotează.

Şi-şi cufundă mîna, mai albă şi la fel de delicată ca a unei femei, într-o cupă de Benvenuto Cellini, aflată pe-o masă, lîngă el, şi plină cu monede de aur. La vederea monedelor care zăngăneau convingător, ochii de cucuvea ai doamnei Léonarde se aprinseră, punînd două pete luminoase pe pielea oacheşă a feţei sale moarte. Dădaca părea adîncită în gînduri şi rămase tăcută cîteva clipe.

Vallombreuse aştepta cu nerăbdare rezultatul cugetărilor ei; în sfîrşit, bătrîna spuse:

— Neputînd să vă dau sufletul, poate pot să vă dau trupul ei. Un tipar de ceară al broaştei, o cheie falsă şi un narcotic bun ar isprăvi toată treaba.

— Fără de-asta! o întrerupse ducele, care nu-şi putu stăpîni un gest de silă. Vai de mine! Să posezi o femeie adormită, un trup inert, o moartă, o statuie fără conştiinţă, fără voinţă, fără memorie, să ai o amantă care, la trezire, te-ar privi cu ochi miraţi, ieşită parcă dintr-un vis, şi şi-ar redobîndi imediat ura faţă de tine şi dragostea ei pentru altul! Să fiu un coşmar, un vis desfrînat pe care-l uiţi în zori! N-am să mă cobor niciodată atît de jos!

— Senioria voastră are dreptate — spuse Léonarde. Să posezi o femeie fără consimţămîntul ei este egal cu zero şi propuneam calea aceasta numai pentru cazul cînd nu găsim alta. Nici mie nu-mi plac mijloacele acestea tenebroase şi băuturile

care aduc a rețetă de otrăvitoare. Dar de ce oare, frumos ca Adonis, favoritul lui Venus, cum sînteți, îmbrăcat în veșminte superbe, bogat, cu mare trecere la curte, avînd tot ce le place femeilor, nu-i faceți pur și simplu curte Isabellei?

— Nu zău! Bătrîna are dreptate! exclamă Vallombreuse, admirîndu-se într-o oglindă de Veneția prinsă de doi amorași sculptați, care-și țineau echilibrul pe o săgeată de aur în așa fel încît oglinda se apleca și se ridica la dorință, ca să te poți vedea mai în voie. Isabelle poate fi rece și virtuoasă, dar oarbă nu e, și natura n-a fost atît de vitregă cu mine, încît să inspir groază. Oricum tot am să-i fac impresia unei statui sau a unui tablou pe care-l admiri, deși nu-l iubești, și care-ți reține privirile și ți le încîntă cu simetria și coloritul lui plăcut. Și apoi am să-i spun lucruri din acelea la care femeile nu pot rezista, însoțite de priviri care sparg gheața inimilor și a căror văpaie, fără să mă laud, le-a aprins pe cele mai nordice și mai înghețate femei de la curte; actrița asta e, de altfel, mîndră, și curtea stăruitoare a unui duce nu poate decît să-i flateze orgoliul. Am s-o sprijin la Comédie și am să urzesc o întreagă cabală în favoarea ei. Ar fi de mirare dacă s-ar mai gîndi atunci la neînsemnatul Sigognac, de care voi ști să mă descotorosesc.

— Domnul duce mai are să-mi spună ceva? întrebă doamna Léonarde, care se ridicase și rămăsese cu mîinile încrucișate pe cordon, într-o poziție de așteptare respectuoasă.

— Nu — răspunse Vallombreuse — poți să te retragi. Dar mai întîi ține asta (și-i întinse un pumn de ludovici de aur): nu-i vina dumitale dacă în trupa lui Irod se găsește o ființă de-o castitate de necrezut.

Bătrîna îi mulțumi tînărului duce și se retrase de-a-ndăratelea pînă la ușă, fără să-și încurce picioarele în fuste, cu obișnuința pe care i-o dăduse scena. Acolo, ea se întoarse brusc și dispăru în întunericul scării. Rămas singur, Volombreuse își sună valetul, ca să-l îmbrace.

— Ascultă, Picard — spuse el. Trebuie să te-ntreci pe tine însuți și să mă faci mai irezistibil ca oricînd; vreau să fiu mai frumos decît Buckingham cînd se străduia să-i placă reginei Anna de Austria. Dacă mă întorc cu buzele umflate de la vînătoarea frumuseții, ai să fii biciuit, căci n-am nici un cusur sau viciu de ascuns prin îmbrăcăminte.

— Senioria voastră e cît se poate de atrăgător — răspunse Picard — și Artei nu-i rămîne decît să-i dea Naturii strălucirea ei. Dacă domnul duce binevoiește să ia loc în fața oglinzii și să stea liniștit cîteva minute, am să-l pieptăn și am să-l ferchesuiesc în așa fel, încît nici o femeie să nu-i poată rezista.

Spunînd cuvintele acestea, Picard înfipse fierul de frezat într-o cupă de argint, în care, sub cenuşă, sîmburii de măsline ardeau cu un foc mocnit, ca al braseros-urilor spaniole, şi cînd fierul se încălzi cît trebuia, lucru de care îşi dădu seama apropiindu-l de obraz, începu să prindă capetele frumoaselor bucle negre ca abanosul, a căror supleţe nu cerea decît să fie învîrtite graţios în spirală.

După ce domnul duce de Vallombreuse fu coafat şi după ce o pomadă cu parfum suav, mai mult parfum decît pomadă, îi fixă mustăţile fine, asemănătoare cu arcul lui Cupidon, valetul, mulţumit de treaba făcută, se dădu puţin înapoi ca să-l contemple, ca un pictor care îşi priveşte cu ochii pe jumătate închişi, ultima trăsătură de penele dată tabloului.

— Ce costum doreşte domnul duce să îmbrace astăzi? Dacă aş îndrăzni să-i dau o părere de care n-are nevoie, aş sfătui-o pe senioria sa să-şi pună costumul de catifea neagră cu tăieturi şi pliuri de satin de aceeaşi culoare, ciorapii de mătase şi un guler simplu cu dantelă de Ragusa. Brocarturile, satinurile broşate, ţesăturile din fir de aur şi argint, nestematele ar putea, prin strălucirea lor nepotrivită, să distragă privirile care trebuie să se îndrepte numai spre faţa domniei voastre, al cărui farmec n-a fost niciodată mai irezistibil; negrul va scoate în relief paloarea delicată rămasă de pe urma rănii şi care vă face atît de interesant.

„Ticălosul ăsta are gust şi se pricepe să linguşească de parcă ar fi un curtean — îşi spuse Vallombreuse. Da, negrul o să-mi vină bine! De altfel, Isabelle nu-i femeia care să se lase orbită de firul brocartului şi de sclipirea diamantelor."

— Picard — continuă el cu glas tare — pune-mi haina şi pantalonii de catifea şi dă-mi spada de oţel brunat. Acum, spune-i lui Ramée să înhame caii la caleaşcă, cei patru murgi, şi cît mai repede. Într-un sfert de oră vreau să ies.

Picard dispăru imediat ca să ducă la îndeplinirea poruncile stăpînului său. Aşteptînd trăsura, Vallombreuse se plimba de colo-colo prin încăpere, aruncînd, de cîte ori trecea prin faţa oglinzii de Veneţia, o privire întrebătoare, care oglindă, spre deosebire de altele, îi dădea la fiecare întrebare un răspuns măgulitor.

„Ar trebui ca muieruşca asta să fie a naibii de mîndră, de ursuză şi de scîrbită, ca să nu i se aprindă imediat călcîiele după mine, în ciuda nazurilor ei de virtuoasă şi a melancoliilor ei platonice cu Sigognac. Da, frumoaso, curînd ai să te vezi într-una din cadrele acestea ovale, pictată după natură, în chip de Phoebe, silită, cu toată răceala ei, să-l sărute pe Endimion.

Ai să-ţi iei locul printre zeiţele astea, care la început au fost la fel de mironosiţe, sălbatice şi îndrărătnice ca şi tine, şi care sînt cu siguranţă nişte doamne mai de rang decît ai să fii tu vreodată. Înfrîngerea ta n-o să-mi mai umbrească multă vreme gloria; căci află, mica mea actriţă, că nimic nu poate sta împotriva voinţei unui Vallombreuse. *Frango nec frangov,*[1] iată-mi deviza!"

Un lacheu veni să anunţe că trăsura era gata. Distanţa dintre strada Tournelles, unde locuia ducele de Vallombreuse, şi strada Dauphine fu străbătută curînd în trapul celor patru mecklemburghezi viguroşi, mînaţi de-un vizitiu de casă mare, care n-ar fi cedat mijlocul străzii nici unui prinţ de sînge şi care o lua cu neobrăzare înaintea tuturor trăsurilor. Oricît de îndrăzneţ şi de sigur pe sine ar fi fost ducele, nu-şi putu stăpîni în timpul drumului o oarecare emoţie, destul de rară la el. Nesiguranţa datorită faptului că nu ştia cum va fi primit de dispreţuitoarea Isabelle făcea să-i bată inima mai repede decît de obicei. Sentimentele care-l frămîntau erau foarte contradictorii şi variau de la ură la dragoste, după cum şi-o închipuia el pe tînăra actriţă, rebelă sau supusă dorinţelor lui.

Cînd frumoasa caleaşcă aurită, trasă de cai de preţ şi încărcată de lachei purtînd livreaua casei lui Vallombreuse, trase în curtea hanului din strada Dauphine, ale cărui porţi se deschiseră larg ca s-o primească, hangiul, cu boneta în mînă, mai degrabă se aruncă decît coborî din susul peronului, ca să iasă în întîmpinarea măreţului oaspete şi să afle ce dorea.

Oricît alergă hangiul, Vallombreuse, sărind din caleaşcă fără ajutorul scăriţei, o şi pornise spre scară cu pas grăbit. Fruntea hangiului, ploconindu-se cît putea mai jos, aproape că-i atinse genunchii. Cu glasul acela strident şi tăios, care îi era obişnuit atunci cînd îl frămînta vreo patimă, tînărul duce îi spuse:

— Domnişoara Isabelle locuieşte aici. Aş vrea s-o văd. E acasă la ora asta? Nu-i nevoie să-i anunţi vizita mea. Dă-mi numai o slugă să mă conducă la uşa ei.

Hangiul răspunse întrebărilor, înclinîndu-şi respectuos capul şi adăugă:

— Monseniore, îngăduiţi-mi cinstea de-a vă conduce eu însumi; o asemenea onoare nu e de nasul unei nemernice de slugi. Abia dacă stăpînul casei e vrednic de ea.

— Fă cum doreşti — spuse Vallombreuse, cu o nepăsare plină de dispreţ — dar grăbeşte-te; iată că s-au şi ivit pe la geamuri capete care se apleacă şi mă privesc de parcă aş fi sultanul turcilor sau amorabachinul.

[1] Zdrobesc, nu mă las zdrobit (în text).

— Am să merg înaintea domniei voastre, ca să vă arăt drumul — spuse hangiul, apăsîndu-şi boneta pe inimă cu amîndouă mîinile.

După ce urcară scara, ducele şi călăuza lui apucară pe-un coridor lung, în care dădeau uşile odăilor, ca la mînăstire. În faţa camerei Isabellei, hangiul se opri şi spuse:

— Pe cine am cinstea să anunţ?

— Poţi să pleci acum — îi răspunse Vallombreuse, punînd mîna pe clanţă — am să mă anunţ singur.

Isabelle, stînd lîngă fereastră, pe un scaun înalt, în rochia de dimineaţă, cu picioarele întinse alene pe un scăunel tapisat, îşi studia tocmai rolul pe care urma să-l joace în noua piesă. Cu ochii închişi, ca să nu vadă cuvintele scrise în caiet, ea repeta încetişor, ca un şcolar lecţia, cele opt sau zece versuri pe care le citise de cîteva ori. Lumina ferestrei îi desena conturul catifelat al profilului, îi punea steluţe de aur în puful cîrlionţilor de pe ceafă şi făcea să lucească sideful transparent al dinţilor în gura ei întredeschisă. Răsfrîngerea unei raze domolea, prin lumina ei argintie, ceea ce umbra, scăldîndu-i trupul şi îmbrăcămintea, ar fi înnegrit prea tare, şi producea efectul acela magic, atît de căutat de pictori, care-l numesc în limbajul lor „clarobscur". Tînăra, astfel aşezată, oferea un tablou încîntător, care n-ar fi avut nevoie decît să fie copiat de un meşter ca să ajungă gloria şi perla unei galerii.

Crezînd că intrase vreo cameristă cu cine ştie ce treabă, Isabelle nu-şi ridicase grelele-i pleoape ale căror gene, străbătute de lumină, păreau fire de aur, şi continua, într-o somnolenţă visătoare, să-şi rostească mecanic rimele, aşa cum ar fi depănat nişte mătănii, aproape fără să se gîndească la ele. De altfel, în plină zi, în hanul acesta plin de lume, aproape de tovarăşii ei şi neştiind că Vallombreuse se află la Paris, ea n-avea nici urmă de teamă. Atacurile împotriva lui Sigognac nu se reînnoiseră şi, oricît de timidă ar fi fost, tînăra actriţă începuse să mai capete puţină siguranţă. Răceala ei descurajase, fără doar şi poate, toana tînărului duce, la care ea, în clipa aceea, nu se gîndea cîtuşi de puţin.

Vallombreuse înaintase pînă în mijlocul încăperii, călcînd în vîrful picioarelor şi ţinîndu-şi răsuflarea ca să nu tulbure tabloul graţios pe care îl contempla cu o încîntare lesne de înţeles; aşteptînd ca Isabelle să deschidă ochii şi să-l zărească, el îşi puse un genunchi în pămînt şi-şi ţinea cu o mînă pălăria a cărei pană albă mătura podeaua, pe cînd cealaltă mînă şi-o pusese pe inimă, într-o poziţie cum nici o regină nu şi-ar fi dorit mai respectuoasă.

Dacă tînăra actriţă era frumoasă, Vallombreuse, trebuie mărturisit, nu era mai puţin chipeş; lumina îi scălda din plin faţa cu trăsături de-o regularitate perfectă şi asemănătoare cu a unui tînăr zeu grec care s-ar fi transformat în duce de cînd cu decăderea Olimpului. În clipa aceea, dragostea şi admiraţia care i se zugăveau pe chip făcuseră să-i dispară expresia nespus de crudă pe care îţi părea rău uneori că o zăreşti acolo. Ochii îi aruncau văpăi, gura îi părea luminoasă; în obrajii lui palizi se ridica, din inimă, un fel de licărire roză. Fulgere albăstrii îi treceau prin pletele buclate şi lucind de parfumuri, ca nişte flori de lumină pe-o piatră neagră, lustruită. Gîtul lui delicat şi robust totodată căpătase o albeaţă de marmură. Iluminat de patimă, tînărul strălucea, scînteia şi, într-adevăr, puteai înţelege că un duce atît de bine făcut nu putea admite ideea ca o zeiţă, regină sau actriţă să-i reziste.

În sfîrşit, Isabelle întoarse capul şi-l zări pe ducele de Vallombreuse îngenuncheat la şase paşi de ea. Dacă Perseu i-ar fi adus în faţă, înfipt în scutul său, capul Meduzei schimbonosit în chinurile agoniei în mijlocul unei încolăciri de pui de viperă, ea tot n-ar fi încercat o asemenea uimire. Tînăra actriţă rămase îngheţată, încremenită, cu ochii măriţi de groază, cu gura întredeschisă şi gîtlejul uscat, fără să poată face o mişcare fără să poată scoate un strigăt. O paloare de moarte i se aşternu pe faţă, iar o sudoare rece îi năpădi spatele; o clipă, Isabelle simţi că leşină dar, printr-un extraordinatr efort de voinţă, ea îşi veni în simţiri ca să nu rămînă expusă încercărilor îndrăzneţului ei vizitator.

— Aşadar, îţi inspir o groază de nespus, dacă numai vederea mea produce un asemenea efect asupra dumitale — spuse Vallombreuse, fără să-şi schimbe poziţia şi cu cel mai blînd glas. Un monstru din Africa ieşind din peşteri, cu botul roşu, cu dinţii ascuţiţi şi cu ghearele gata să zgîrie, cu siguranţă că te-ar fi înspăimîntat mai puţin. Intrarea mea, recunoscu, a fost cam neaşteptată şi bruscă; dar nu trebuie să te superi pe iubire din pricina mojiciilor pe care ea te sileşte să le săvîrşeşti. Ca să te văd, ţi-am înfruntat mînia, şi dragostea mea, cu riscul de a nu-ţi fi pe plac, ţi se aşterne la picioare, supusă şi sfioasă.

— Pentru Dumnezeu, domnule duce, ridică-te — spuse tînăra actriţă. Poziţia aceasta nu ţi se potriveşte. Eu nu sînt decît o biată actriţă de provincie şi farmecele mele neînsemnate nu merită o asemenea cucerire. Uită un capriciu trecător şi îndreaptă-ţi în altă parte dorinţele pe care atîtea femei ar fi fericite să le împlinească. Nu face reginele, ducesele şi marchizele geloase din cauza mea.

— Ce-mi pasă mie de toate femeile astea — vorbi cu patimă Vallombreuse, ridicîndu-se — dacă eu mîndria dumitale o ador, dacă asprimea dumitale are mai mult farmec în ochii mei decît favorurile altora, dacă cuminţenia dumitale mă îmbată, dacă modestia dumitale îmi aţîţă pînă la delir pasiunea, dacă trebuie ori dumneata să mă iubeşti, ori eu să mor! Nu te teme — adăugă el, văzînd că Isabelle deschide fereastra ca pentru a se arunca dacă el ar fi recurs la violenţă — nu-ţi cer decît să-mi suferi prezenţa, să-mi îngădui să-ţi fac curte şi să-ţi înduioşez inima, cum fac amanţii cei mai respectuoşi.

— Scuteşte-mă de urmările acestea inutile — răspunse Isabelle — şi-am să-ţi port, în lipsa dragostei, o recunoştinţă nemărginită.

— N-ai nici tată, nici soţ, nici amant care să se opună ca un bărbat binecrescut să-ţi caute prietenia şi să încerce să-ţi placă — spuse Vallombreuse. Omagiile mele nu sînt o insultă. De ce să mă alungi? O, nu ştii ce viaţă splendidă aş deschide în faţa dumitale dacă ai consimţi să mă primeşti. Farmecele basmelor ar păli pe lîngă ce ar născoci dragostea mea ca să-ţi plac. Ai păşi pe nori, ca o zeiţă. Tălpile dumitale ar călca numai pe azur şi lumină. Toate cornurile abundenţei şi-ar risipi comorile înaintea paşilor dumitale. Dorinţele dumitale nici n-ar apuca să se înfiripe, căci ţi le-aş ghici din ochi şi le-aş lua înainte. Lumea depărtată s-ar şterge ca un vis şi, într-un acelaşi zbor, printre raze, ne-am înălţat spre Olimp, mai frumoşi, mai fericiţi, mai ameţiţi decît Psyche şi Amor. Hai, Isabelle, nu întoarce aşa capul, nu păstra tăcerea asta de moarte, nu împinge la deznădejde o patimă în stare să facă orice, în afară de-a renunţa la ea însăşi şi la dumneata.

— Patima asta, de care orice altă femeie ar fi mîndră, eu n-aş putea-o împărtăşi — răspunse modestă Isabelle. Chiar dacă virtutea, la care mărturisesc că ţin mai mult decît la viaţă, nu s-ar împotrivi, eu tot n-aş accepta cinstea aceasta primejdioasă.

— Priveşte-mă cu ochi binevoitori — continuă Vallombreuse — şi am să-ţi dau ceva pe care l-ar putea invidia femeile cele mai nobile şi mai suspuse. Altei femei i-aş fi spus: „Ia ce-ţi place din castelele, din moşiile mele, din palatele mele, jefuieşte-mi scrinurile pline de diamante şi de perle, afundă-ţi braţele pînă la umeri în cuferele mele, îmbracă-ţi slugile în livrele prea bogate pentru prinţi, potcoveşte-ţi cu argintul cel mai fin caii de la caleşti, du o viaţă de regină; uluieşte Parisul, care, altminteri, nu se miră de nimic". Toate momelile acestea sînt prea grosolane pentru un suflet ca al dumitale. Dar poate că te va mişca gloria de a-l fi supus şi învins pe Vallombreuse, de a-l duce legat în

spatele carului dumitale triumfal, de a-l numi sluga şi sclavul dumitale pe cel ce nu s-a supus niciodată şi pe care nici un lanţ nu l-a putut reţine.

— Un asemenea prizonier ar fi prea ilustru pentru lanţurile mele — replică tînăra actriţă — şi n-aş vrea să constrîng o libertate atît de preţioasă!

Pînă aici, ducele de Vallombreuse se stăpînise, silindu-şi violenţa înnăscută să îmbrace haina unei false blîndeţi; dar împotrivirea respectuoasă şi fermă a Isabellei începea să-l facă să fiarbă de mînie. Dincolo de virtutea ei, ducele simţea o dragoste şi mînia îi sporea din gelozie. De aceea, el făcu cîţiva paşi spre tînăra fată, care se prinse cu mîinile pe ferecătura ferestrei. Cu trăsăturile schimonosite de furie, Vallombreuse îşi muşca buzele şi aerul de răutate îi reapăruse pe faţă.

— Mai bine spune că eşti nebună după Sigognac! strigă el cu glas răguşit. Iată motivul virtuţii de care faci paradă. Ce-o fi avînd muritorul ăsta fericit de te-a fermecat aşa? Nu sînt eu mai frumos, mai nobil, mai bogat, şi la fel de tînăr, de inteligent şi de îndrăgostit ca şi el?

— El are cel puţin o calitate pe care dumneata n-o ai: aceea de a respecta ceea ce iubeşte — răspunse Isabelle.

— Fiindcă nu iubeşte îndeajuns — zise Vallombreuse, luînd-o în braţe pe Isabelle, al cărei trup se şi avîntase dincolo de fereastră şi care, la îmbrăţişarea îndrăzneţului, scoase un strigăt slab.

În aceeaşi clipă, uşa se deschise. Făcînd plecăciuni şi ploconeli exagerate, Tiranul intră în cameră şi înaintă spre Isabelle, căreia Vallombreuse îi dădu drumul imediat, nespus de furios că fusese astfel întrerupt în isprăvile lui amoroase.

— Iartă-mă, domnişoară — spuse Tiranul, aruncîndu-i ducelui o privire piezişă — nu te ştiam într-o societate atît de aleasă; dar ora repetiţiei a bătut la toate orologiile şi nu te aşteptăm decît pe dumneata ca să începem.

Într-adevăr, prin uşa întredeschisă se vedeau Pedantul, Scapin, Leandru şi Zerbine, care formau un grup liniştitor pentru cinstea ameninţată a Isabellei. Ducele se gîndi o clipă să se năpustească cu sabia în mînă la golanii aceştia şi să-i pună pe fugă, dar asta ar fi stîrnit un scandal inutil; ucigînd sau rănind doi-trei măscărici, n-ar fi făcut nici un pas înainte în privinţa singurului lucru care îl interesa; de altfel, sîngele lor era prea josnic ca să-i mînjească nobilele mîini. De aceea el se stăpîni şi, salutînd-o cu politeţe glacială pe Isabelle, care se apropiase tremurînd de prietenii săi, ieşi din cameră; dar în pragul uşii se întoarse, făcu un semn cu mîna şi spuse: „La revedere,

domnişoară!", o frază cît se poate de simplă, fireşte, dar care căpăta, prin tonul cu care fusese rostită, semnificaţii ameninţătoare şi cumplite. Chipul lui Vallombreuse, atît de încîntător mai adineauri, îşi recăpătase expresia de răutate diabolică. Isabelle nu-şi putu stăpîni un fior, deşi prezenţa actorilor o punea la adăpost de orice tentativă. Ea încercă simţămîntul acela de spaimă îngrozitoare pe care îl simte porumbiţa cînd şoimul se roteşte deasupra ei în cercuri din ce în ce mai strînse.

Vallombreuse porni spre caleaşcă, urmat de hangiul care nu mai isprăvea în spatele lui cu ploconelile sîcîitoare şi de prisos; curînd, huruitul roţilor arătă că primejdiosul oaspete plecase, în sfîrşit.

Şi acum, iată explicaţia ajutorului atît de binevenit pentru Isabelle. Sosirea ducelui de Vallombreuse în calaşcă aurită la hanul din strada Duaphine strînse un murmur de mirare şi de admiraţie în întregul han, murmur care ajunsese curînd pînă la urechile Tiranului, ocupat, ca şi Isabelle, să-şi studieze rolul în odaia lui. În lipsa lui Sigognac, reţinut la teatru ca să încerce un costum nou, bunul Irod, cunoscînd relele intenţii ale lui Vallombreuse, se hotărîse să stea de veghe şi, cu urechea lipită de gura cheii asculta, cu o lăudabilă indiscreţie, discuţia îndrăzneaţă, gata să intervină dacă lucrurile s-ar fi încălzit prea tare. Prudenţa lui salvase astfel cinstea Isabellei de încercările acestui duce atît de rău, de grosolan şi de pervers.

Ziua aceea trebuia să fie furtunoasă. Lampourde, după cum ne amintim, primise de la Mérindol misiunea de a-l da gata pe căpitanul Francasse; de aceea, pîndind prilejul de a-l ataca, spadasinul aştepta pe esplanada unde se înălţă regele de bronz; căci Sigognac, ca să se întoarcă la han, trebuia neapărat să treacă pe Pont-Neuf. Jacquemin se afla acolo de mai bine de un ceas, suflîndu-şi în degete ca să nu le aibă amorţite în momentul acţiunii şi bătînd din tălpi ca să-şi încălzească picioarele. Vremea era rece şi soarele asfinţea în norii sîngerii pe după Pont-Rouge, dincolo de Tuilerii. Amurgul cobora repede, iar trecătorii şi începuseră să se rărească.

În sfîrşit, Sigognac apăru mergînd cu paşi grăbiţi, căci îl frămînta o vagă nelinişte în legătură cu Isabelle şi se zorea să ajungă acasă. În graba lui nici nu-l văzu pe Lampourde, care, apucîndu-l de poala mantiei, îl trase cu o mişcare atît de seacă şi de bruscă, încît îi rupse găitanele. Cît ai clipi, Sigognac se pomeni în tunică. Fără să caute să-ţi ia înapoi capa de la atacatorul pe care-l luă la început drept un pungaş de rînd, el îşi trase cu repeziciunea fulgerului spada din teacă şi se puse în

gardă. La rîndul său, Lampourde se arătă la fel de rapid în a-şi scoate spada. Faptul că Fracasse se pusese în gardă îi plăcu şi-l făcu să-şi zică: „O să ne distrăm un pic". Spatele se încrucişară. După cîteva tatonări de o parte şi de alta, Lampourde încercă o lovitură care-i fu imediat dejucată. „Bună apărare — continuă el. Tînărul ăsta are principii".

Sigognac îşi lipi spada de cea a lui Lampourde şi-i trase o flanconadă pe care acesta o pară cu o retragere, admirînd totodată lovitura adversarului pentru perfecţia şi regularitatea ei academică.

— Asta e pentru tine! strigă el şi spada lui descrise un cerc scînteietor, dar o întîlni pe a lui Sigognac, care şi revenise la postul ei.

Pîndind un spaţiu gol ca să poată pătrunde, spadele, cu lamele unite la vîrf, se învîrteau una în jurul celeilalte cînd încet, cînd rapid, cu vicleşuguri şi prudenţe care vădeau forţa celor doi combatanţi.

— Ştii, domnule — spuse Lampourde, nemaiputîndu-şi stăpîni admiraţia pentru o mînuire atît de sigură, de strînsă şi de corectă — ştii că ai o metodă grozavă!

— La dispoziţia dumitale — răspunse Sigognac, dîndu-i spadasinului o nouă lovitură pe care acesta o abătu cu mînerul spadei printr-o zvîcnire a încheieturii, la fel de puternică şi de rapidă ca destinderea unui arc.

— Superbă lovitură! exclamă spadasinul din ce în ce mai entuziasmat. O minune, nu alta! În mod logic, ar fi trebuit să fiu ucis. E vina mea; am o apărare pentru lovituri neaşteptate neregulată, sălbatică, bună cel mult pentru a fi străpuns cînd se îngroaşă gluma. Îmi e aproape ruşine că am folosit-o cu un luptător de talia dumitale.

Toate cuvintele acestea erau amestecate cu zăngănit de spadă, cu cvarte, cu terţe, cu jumătăţi de cerc, cu tăieturi, cu degajări care sporeau stima lui Lampourde pentru Sigognac. Spadasinul nu preţuia nimic pe lume mai mult decît scrima, şi importanţa pe care o dădea oamenilor depindea numai de forţa fiecăruia la mînuitul spadei. În ochii lui, Sigognac căpăta proporţii gigantice.

— Ar fi o indiscreţie, domnule, dacă te-aş întreba cum se numeşte maestrul dumitale? Girolamo, Paraguantes şi Côte-d'Acier ar fi mîndri cu un asemenea elev.

— N-am avut ca profesor decît un ostaş bătrîn, numit Pierre — răspunse Sigognac, pe care vorbăria aceasta ciudată îl amuza. Iată, pareaz-o pe-asta; e una din loviturile lui favorite. Şi baronul fandă...

— Drace! exclamă Lampourde, dîndu-se un pas înapoi. Era cît pe ce să fiu atins; vîrful a lunecat pe sub braţ. În plină zi m-ai fi găurit, dar încă nu eşti deprins cu luptele la vreme de seară şi de noapte, care cer ochi de pisică. Dar n-are a face! A fost bine strecurată, bine dată, bine ţintită. Acum, fii atent, te anunţ şi eu. Am să-mi încerc asupra dumitale lovitura secretă, rodul studiilor mele, *mec plus ultra*[1] al ştiinţei mele, elixirul vieţii mele. Pînă acum, lovitura asta de spadă infailibilă şi-a ucis totdeauna omul. Dacă o parezi, te învăţ s-o dai. E singura mea moştenire şi ţi-o las dumitale; altfel, am să duc cu mine în groapă minunea asta de lovitură, căci n-am întîlnit încă pe nimeni în stare s-o execute, dacă nu cumva dumneata oi fi acela, tinere! Dar poate vrei să te odihneşti un pic şi să-ţi mai tragi sufletul?

Spunînd acestea, Jacquemin Lampourde îşi aplecă vîrful spadei, Sigognac făcu şi el acelaşi lucru, iar peste cîteva minute duelul reîncepu.

După cîteva pase, Sigognac, care cunoştea poate şiretlicurile scrimei, simţi, după anumite mişcări ale lui Lmpourde, a cărui spadă se ferea cu o repeziciune uimitoare, că faimoasa lovitură avea să i se abată asupra pieptului. Într-adevăr, spadasinul se turti de parcă ar fi căzut în nas, şi baronul nu-şi mai văzu în faţă adversarul, ci doar un fulger şuierător care se năpusti atît de repede spre trupul lui, încît n-avu timp decît să-l taie printr-o jumătate de cerc care-i frînse brusc spada lui Lampourde.

— Dacă n-ai restul spadei mele în burtă — îi spuse Lampourde lui Sigognac, ridicîndu-se şi agitînd ciotul care-i rămăsese în mînă, eşti un om mare, un erou, un zeu!

— Nu — răspunse Sigognac — nu sînt atins şi, deşi aş vrea, aş putea chiar să te ţintuiesc în zid ca pe o bufniţă; dar generozităţii mele fireşti îi e silă de asemenea lucruri şi, de altfel, m-ai distrat cu ciudăţenia dumitale.

— Baroane, dă-mi voie să fiu de acum înainte admiratorul, sclavul, cîinele dumitale. Am fost plătit ca să te ucid. Am primit şi avansuri, pe care le-am mîncat. Dar n-are a face! O să fur ca să înapoiez banii.

Zicînd acestea, spadasinul ridică mantia lui Sigognac, i-o puse pe umeri ca un lacheu serviabil, îi făcu o plecăciune adîncă şi se depărtă.

Cele două atacuri ale ducelui de Vallombreuse dăduseră greş.

---

[1] Nu mai departe (expresie latinească folosită pentru a arăta că ceva e neîntrecut).

XIV

DELICATEŢELE LUI LAMPOURDE

Ne putem lesne închipui furia lui Vallombreuse după înfrîngerea la care-l supusese virtutea Isabellei, ajutată la timp de intervenţia actorilor. Cînd se întoarse la palat, văzîndu-i faţa vînătă de turbare, slugile simţiră cum le clănţăne dinţii în gură şi cum le trec sudorile morţii; căci, în asemenea momente, cruzimea lui firească îşi dădea frîu liber şi se abătea, prinsă de furii neroniene, asupra primului nefericit care îi cădea în mînă. Ducele de Vallombreuse nu era un senior comod nici cînd se afla în toane bune; dar cînd era supărat, mai bine ai fi fost să te întîlneşti pe puntea unui torent cu un tigru flămînd. El trînti cu atîta mînie toate uşile care i se deschideau în cale, încît mai-mai să le scoată din ţîţîni, iar poleiala de pe ornamente se desprinse ca nişte solzi.

Ajuns în camera lui, ducele îşi trînti cu atîta putere pălăria de pămînt, încît rămase turtită jos, iar pana zburlită se frînse pe loc. Ca să mai răsufle în furia lui, ducele se desfăcu la piept, fără să ia seama la nasturii de diamant ai tunicii, care săreau în dreapta şi în stînga pe parchet ca nişte boabe de mazăre pe-o tobă. Curînd, sub încleştarea degetelor lui nervoase, dantelele cămăşii deveniră o biată cîrpă destrămată şi, cu o lovitură de picior, tînărul răsturnă un jilţ întîlnit în plimbările lui furioase, căci se lega pînă şi de obiectele neînsufleţite.

— Făptură neruşinată! exclamă el, plimbîndu-se foarte agitat. Tare aş avea poftă s-o dau pe mîna străjilor ca s-o arunce în vreo temniţă subterană, de unde să nu mai iasă decît rasă în cap şi biciuită, ca să meargă la spital sau la vreo mînăstire de tîrfe pocăite! Nu mi-ar fi prea greu să obţin ordinul; dar nu, persecuţiile astea n-ar face decît să-i întărească statornicia, şi dragostea ei pentru Sigognac ar spori cu toată ura căpătată pentru mine. Ideea asta nu-i bună! dar ce să fac?

Şi își continuă plimbarea furioasă de la un capăt la altul al încăperii, ca o fiară în cuşcă, fără a-şi domoli turbarea neputincioasă.

Pe cînd se zbuciuma astfel, fără să ia seama la fuga timpului care trece totdeauna cu acelaşi pas, fie că sîntem mulţumiţi sau înfuriaţi, se lăsase noaptea, şi Picard, deşi nu fusese chemat, îndrăzni să intre şi să aprindă lumînările, nevrînd să-şi lase stăpînul să se necăjească în beznă, mama toanelor rele.

Şi, într-adevăr, ca şi cum luminile candelabrelor i-ar fi limpezit mintea, Vallombreuse, cu gîndul pînă atunci la dragostea pentru Isabelle, îşi reaminti de ura împotriva lui Sigognac.

— Dar cum se face că boiernaşul ăla blestemat n-a fost încă trimis pe lumea cealaltă? zise el, oprindu-se brusc. Doar i-am poruncit clar lui Merindol să-l trimită el însuşi sau să folosească ajutorul vreunui gladiator mai iscusit şi mai curajos decît el, dacă singur nu e în stare. „Cînd piere fiara, piere şi veninul", orice-ar zice Vidalinc. Dacă e ucis Sigognac, Isabelle rămîne la cheremul meu, tremurînd de groază şi dezlegată de-o credinţă care nu-şi mai are rostul. Fără îndoială că ea îl păstrează pe golanul ăsta cu gînd c-o s-o ia de nevastă, iată de ce se maimuţăreşte arătînd o pudoare înverşunată şi o virtute de necucerit, respingînd dragostea celor mai chipeşi duci de parcă ar fi nişte zdrenţe. Singur, i-aş veni repede de hac sau, în orice caz, aş fi răzbunat pe un obraznic mult prea jignitor, care m-a rănit la braţ şi pe care-l găsesc totdeauna ca pe o piedică între mine şi dorinţa mea. Ia să-l chemăm pe Mérindol ca să aflăm cum stau lucrurile.

Merindol, chemat de Picard, se înfăţişă ducelui, mai palid decît un hoţ dus la spînzurătoare, cu tîmplele năpădite de sudoare, cu gîtlejul uscat şi cu limba încleiată; i-ar fi prins bine în clipa aceea de spaimă să fi avut o pietricică în gură, ca Demostene, oratorul atenian, cînd se exersa vorbindu-i mării, ca să-şi moaie puţin gura, să-şi uşureze rostirea cuvintelor şi să-şi dezlege darul vorbirii, cu atît mai mult cu cît faţa tînărului senior era mai furtunoasă ca a oricărei mări sau adunări a poporului în Agora. Străduindu-se să se ţină drept pe picioarele care i se clătinau de parcă ar fi fost beat, deşi nu băuse de dimineaţă nici cît să îneci o muscă, nefericitul îşi învîrtea pălăria pe piept descumpănit şi năuc şi nu îndrăznea să-şi ridice ochii spre stăpînu-său, a cărui privire o simţea cum se abate asupra lui ca un duş cînd de foc, cînd de gheaţă.

— Ei, vită — izbucni deodată Vallombreuse — mult ai să mai stai înfipt aşa, cu mutra asta de spînzurătoare, de parcă ai

şi avea la gît cravata de cînepă pe care o meriţi mai mult pentru laşitate şi stîngăcie decît pentru faptele tale rele?

— Aşteptam poruncile monseniorului — zise Mérindol, încercînd să zîmbească. Domnul duce ştie că-i sînt credincios chiar şi cu ştreangul de gît; îmi îngădui gluma aceasta, datorită binevoitoarei aluzii pe care tocmai aţi făcut-o...

— Bine, bine — îl întrerupse ducele — ţi-am poruncit să mi-l cureţi din cale pe blestematul de Sigognac, care mă deranjează şi-mi închide drumul. N-ai făcut-o, căci mi-am dat seama, după bucuria şi seninătatea Isabellei, că ticălosul mai respiră încă şi că porunca nu mi-a fost îndeplinită. Într-adevăr, merită oare să mai ţii în slujbă spadasini cînd eşti slujit astfel? N-ar trebui ca, fără să mai am nevoie să vorbesc, să-mi ghiceşti simţămintele, după sclipirile ochilor, după tremurul genelor, şi să ucizi în tăcere pe oricine îmi displace? Dar voi nu sînteţi buni decît ca să daţi năvală în bucătărie şi n-aveţi curaj decît ca să gîtuiţi pui. Dacă mai continuaţi aşa, vă dau pe toţi pe mîna călăului care vă aşteaptă, canalii nelegiuite ce sînteţi, ticăloşi fără curaj, asasini stîngaci, pleava şi ruşinea ocnei!

— După cîte văd cu destulă părere de rău, domnul duce tăgăduieşte zelul şi, aş îndrăzni să spun, talentul credincioaselor sale slugi — obiectă Mérindol. Dar Sigognac nu-i un vînat din cele de rînd pe care le hăituieşti şi le dobori după cîteva minute de goană. La prima întîlnire, puţin a lipsit să nu-mi despice scăfîrlia pînă la bărbie, deşi n-avea decît o biată spadă de teatru, tocită şi boantă, spre norocul meu. A doua încercare l-a găsit cu ochii-n patru şi atît de pregătit pentru orice, încît am fost siliţi, şi eu şi tovarăşii mei, s-o ştergem fără să riscăm o luptă inutilă, în care ar fi primit ajutor şi care ar fi stîrnit un scandal supărător. Acum ştie cum arăt la faţă şi nu m-aş putea apropia de el fără să pună imediat mîna pe mînerul spadei. Am fost deci nevoit să caut un spadasin, prieten cu mine şi cel mai bun din oraş, care-l pîndeşte şi o să-l curețe, pretextînd că vrea să-i fure ceva, la prima ocazie de seară sau de noapte, fără ca numele domnului duce să fie rostit în tărăşenia asta, lucru pe care nu l-am fi putut ocoli dacă lovitura ar fi fost dată de noi, cei aflaţi în slujba senioriei voastre.

— Planul nu-i rău — răspunse într-o doară Vallombreuse, care se mai domolise un pic. Poate e mai bine ca lucrurile să se petreacă aşa. Dar eşti sigur de curajul şi de braţul gladiatorului? Trebuie să fii viteaz ca să-l dai gata pe Sigognac, care, mărturisesc, deşi îl urăsc, nu-i de loc laş de vreme ce a îndrăznit să se măsoare chiar cu mine.

— O! răspunse Mérindol, plin de importanţă şi cu convingere. Jacquemin Lampourde e un erou... care a călcat strîmb. Îi întrece ca valoare pe Ahilii din poveste şi pe Alexandrii din istorie. Nu-i fără pată, dar e fără teamă.

Văzîndu-l pe Vallombreuse ceva mai îmbunat, Picard, care de cîteva minute se tot învîrtea prin cameră, nu şovăi să-i spună că un om cu o înfăţişare destul de ciudată se afla acolo şi că cerea să-i vorbească pe loc despre ceva important.

— Dă-i drumul să intre netrebnicului ăstuia; dar vai de el dacă mă deranjează pentru vreo prostie! O să pun să-l scarmene de-o să-i rămînă pielea aici.

Valetul ieşi ca să-l introducă pe noul venit, şi Mérindol tocmai se pregătea să se retragă discret, cînd intrarea unui personaj ciudat îi ţintui picioarele pe podea. Într-adevăr, avea şi de ce să încremenească de uimire, căci omul adus de Picard la Vallombreuse nu era altul decît prietenul Jacquemin Lampourde în carne şi oase. Prezenţa lui neaşteptată într-un asemenea loc presupunea vreun eveniment cu totul neprevăzut. De aceea Mérindol se simţi grozav de neliniştit văzînd cum apare aşa, fără mijlocitor, în faţa stăpînului, acest agent de mîna a doua, această unealtă inferioară, a cărui ispravă trebuia săvîrşită în umbră.

Altminteri, Jacquemin Lampourde nu părea de loc descumpănit; încă de la uşă el îi făcuse cu ochiul prieteneşte lui Mérindol şi se oprise la cîţiva paşi de duce, primind în plină faţă lumina lumînărilor, care îi scotea în relief amănuntele feţei lui atît de caracteristice. Fruntea, pe care apăsarea obişnuită a pălăriei desenase o dungă roşiatică şi transversală, aidoma cu cicatricea unei răni, arăta, prin broboanele de sudoare care încă nu se uscaseră, că spadasinul mersese repede sau că făcuse mişcări violente; ochii lui de un gri-albăstrui amestecat cu licăriri metalice îi aţinteau pe ai tînărului duce cu o neobrăzare liniştită care îi dădu fiori lui Mérindol. Cît despre nasul lui, a cărui umbră îi acoperea o bună parte din obraz, aşa cum umbra Etnei acoperă o mare parte din Sicilia, peninsula aceasta de carne îi decupa în mod grotesc profilul ciudat şi monstruos, poleit pe creastă de-o rază vie de lumină care îl făcea să lucească. Mustăţile, năclăite cu o pomadă ordinară, semăna cu o frigăruie care i-ar fi străpuns buza de sus, iar ciocul i se încovoia ca o virgulă pusă de-a-ndoaselea. Toate acestea îi alcătuiau înfăţişarea cea mai bizară din lume, o figură din cele care îi plăceau lui Jacques Callot să le schiţeze cu peniţa lui originală şi vioaie.

Costumul îi era alcătuit dintr-o tunică scurtă, din piele de vită, nişte pantaloni cenuşii şi o mantie stacojie ale cărei fireturi de aur fuseseră de curînd descusute, după cum arătau dungile mai proaspete la culoare, vizibile pe fondul cam ofilit al stofei. O spadă cu mîner greu atîrna de o cingătoare lată, ţintuită cu aramă, petrecută pe după talia cam subţirică, dar robustă, a haimanalei. Un amănunt inexplicabil îl preocupa mai ales pe Mérindol: faptul că braţul lui Lampourde, ieşind de sub mantie ca un sfeşnic pentru lumînări dintr-un perete lambrisant, ţinea în pumn o pungă al cărei pîntece vestea o sumă frumuşică. Gestul acesta, de a da bani în loc de a lua, era într-atît în afara obiceiurilor fizice şi morale ale lui jupîn Jacquemin, încît spadasinul îl făcea cu o stîngăcie plină de ifose, solemnă şi ţeapănă, absolut caraghioasă. Apoi, ideea că Jacquemin Lampourde venea la ducele de Vallombreuse ca şi cum ar fi vrut să-l plătească pentru vreun serviciu era atît de monstruos în afara realităţii, încît Mérindol holba ochii şi căsca o gură cît o şură, ceea ce, după spusele pictorilor şi fizionomiştilor, e însăşi expresia mirării ajunsă la culme.

— Ascultă, bădărane — spuse ducele, după ce măsurase îndeajuns personajul acesta şugubăţ — vrei cumva să mă miluieşti de-mi vîri sub nas punga asta, cu braţul tău lung ca braţul unei firme?

— Mai întîi, domnule duce — răspunse spadasinul după ce imprimă un fel de tremur nervos lungilor zbîrcituri care-i brăzdau obrajii şi colţurile gurii — mai întîi, nu-i fie cu supărare înălţimii voastre, dar eu nu-s bădăran. Mă numesc Jacquemin Lampourde, spadasin. Situaţia mea e onorabilă; nici o muncă manuală, nici un negoţ sau meşteşug nu m-au înjosit vreodată. Cînd m-am aflat la ananghie, nici măcar n-am suflat sticlă, treabă care nu ia rangul unui gentilom, căci e periculoasă, şi bădăranii nu înfruntă bucuroşi moartea. Ucid ca să trăiesc, riscîndu-mi pielea şi gîtul, căci lucrez totdeauna singur şi-l anunţ pe ce-l pe care-l atac, deoarece mi-e scîrbă de trădare şi de laşitate. Poate să existe oare ceva mai nobil? Retrăgeţi-vă deci epitetul de bădăran, pe care nu l-aş putea accepta decît ca pe o glumă amicală; îmi jigneşte prea mult delicateţele sensibile ale amorului meu propriu.

— Fie, jupîne Jacquemin Lampourde, dacă aşa vrei dumneata — spuse ducele de Vallombreuse, pe care ciudăţeniile formaliste ale lunganului proţăpit în faţa lui îl distrau fără să vrea. Şi acum, explică-mi ce cauţi la mine, cu o pungă în mînă şi scuturîndu-ţi banii cum îşi scutură un nebun scufa cu clopoţei sau un lepros hîrîitoarea.

Satisfăcut de concesia făcută susceptibilităţii lui, Jacquemin înclină capul, păstrîndu-şi ţeapăn restul trupului, şi execută cîteva mişcări cu pălăria, ceea ce, după el, înseamna un salut în care se amestecau libertatea bărbătească a soldatului şi supleţea curteanului.

— Iată despre ce-i vorba, domnule duce. Am primit de la Mérindol un avans ca să-i vin de hac unui oarecare Sigognac zis căpitanul Fracasse. Datorită unor împrejurări independente de voinţa mea, n-am putut satisface această comandă şi, cum sînt cinstit în meseria mea, aduc înapoi cui i se cuvin de drept banii pe care nu i-am cîştigat.

Spunînd cuvintele acestea, el puse, cu un gest nu lipsit de demnitate, punga pe-un colţ al frumoasei mese încrustate cu *pietra-dura de Florenţa.*

— Iată-i pe fanfaronii buni să se urce pe scenă, iată-i pe spărgătorii uşilor deschise, pe soldaţii ăştia ai lui Irod a căror vitejie se dezlănţuie cînd văd copii de ţîţă, dar care o iau la goană cînd victima le-arată colţii, iată măgari îmbrăcaţi în piele de leu, al căror răget e un zbierat. Hai, mărturiseşte-o de bună voie: Sigognac ţi-a băgat frica în oase.

— Lui Jacquemin Lampourde nu i-a fost niciodată frică — răspunse spadasinul cu un ton care, în ciuda aparenţei groteşti a personajului, nu era lipsit de nobleţe; asta fie spus fără fanfaronade şi fără lăudăroşenii de-ale spaniolilor sau ale gasconilor. În nici o luptă adversarul nu mi-a văzut spatele; din spate, sînt necunoscut şi-aş putea fi, incognito, cocoşat ca Esop. Cine m-a cunoscut la lucru ştie că sarcinile uşoare îmi fac silă. Îmi place primejdia şi mă simt în ea ca peştele în apă. L-am atacat pe Sigognac, *secundum artem,*[1] cu una din cele mai bune spade de Toledo, un Alonzo de Sahagun-Bătrînul.

— Dar ce s-a întîmplat în lupta asta ciudată, pe care nu s-ar zice că ai cîştigat-o din moment ce vii să înapoiezi banii? întrebă tînărul duce.

— Atît în dueluri cît şi în întîlniri şi asalturi împotriva unuia sau a mai multora, am doborît la pămînt treizeci şi şapte de inşi, care nu s-au mai ridicat; îi las la o parte pe cei schilodiţi sau pe cei răniţi mai mult sau mai puţin grav. Dar Sigognac e închis în garda lui ca într-un turn de aramă. Am folosit împotriva lui toate mijloacele scrimei: fente, surprize, degajări, retrageri, lovituri neobişnuite; are paradă şi ripostă la fiecare atac, şi ce hotărîre, îmbinată cu ce viteză! Ce îndrăzneală, stăpînită de prudenţă! Ce sînge rece minunat! Ce neclintită stăpînire de sine!

---

[1] După legile artei (în limba latină în text).

Asta nu e un om, ci un zeu cu spada în mînă. Cu riscul de-a mă lăsa tras în ţeapă, mă desfătau mişcările lui atît de subtile, de corecte, de superioare. Aveam în faţă un partener demn de mine; totuşi, cum trebuia să sfîrşesc, după ce-am prelungit cît am putut lupta ca să am timp să-i admir metoda măreaţă, mi-am spus că a sosit vremea şi am folosit lovitura secretă a napolitanului, pe care numai eu o ştiu pe lume, fiindcă Girolamo e mort şi mi-a lăsat-o mie ca moştenire. De altfel, nimeni altul în afară de mine nu e în stare s-o execute în toată perfecţiunea ei, lucru de care depinde izbînda. Am executat-o atît de bine, şi atît de pînă la capăt, încît nici Girolamo însuşi n-ar fi putut s-o facă. Ei bine, diavolul de căpitan Fracasse, cum i se spune, a parat cu o viteză uluitoare şi cu un revers atît de ferm, încît mi-a mai lăsat în mînă un ciot de spadă cu care m-am mai luptat ca o babă care ameninţă un puşti cu o lingură de supă. Iată, priviţi ce-a făcut din Sahagunul meu!

Spunînd acestea, Jacquemin Lampourde scoase jalnic din teacă un căpătîi de spadă, avînd ca marcă un S încoronat, şi-i arătă ducelui spărtura netedă şi strălucitoare a oţelului.

— Nu-i asta oare o lovitură grozavă care ar putea fi pusă pe seama Durandalului Roland, Tisonei a Cidului sau Hautecleire-ei a lui Amadis de Gaula? Să-l ucid pe căpitanul Fracasse e peste puterile mele, mărturisesc cu toată modestia. Lovitura pe care i-am dat-o n-a avut pînă acum decît o singură paradă, cea mai rea dintre toate, aceea care se face cu corpul. Oricine a simţit-o s-a ales cu o butonieră în plus la haină, prin care i-a zburat sufletul. Şi printre altele, ca orice viteaz, căpitanul a fost mărinimos: mă avea în vîrful spadei, destul de uluit şi de năucit de eşecul meu, şi-ar fi putut să mă tragă în frigare ca pe-o pasăre, doar întinzîndu-şi braţul; dar n-a făcut-o, ceea ce-i foarte drăguţ din partea unui gentilom atacat pe înserate, în plin Pont-Neuf. Îi datorez viaţa şi, cu toate că nu-i mare lucru fiindcă nu prea pun preţ pe ea, îi sînt recunoscător; n-o să mai fac nimic împotriva lui. Pentru mine, e sfînt. De altfel, chiar dacă aş putea, mi-ar părea rău să vatăm sau să ucid un spadasin atît de bun cu atît mai mult cu cît asemenea spadasini sînt rari în vremurile astea cînd întîlneşti numai duelgii vulgari care ţin spada ca pe o coadă de mătură. De aceea am venit să-l anunţ pe domnul duce să nu mai conteze pe mine. Aş fi putut păstra banii ca despăgubire a riscurilor şi primejdiilor, dar nu mă lasă conştiinţa.

— Pe toţi dracii, ia-ţi banii înapoi cît mai repede, sau pun să te-arunce pe fereastră, fără s-o deschidă, cu bani cu tot! strigă Vallombreuse, pe un ton care nu mai admitea replică. N-am

pomenit de cînd sînt un pungaş atît de scrupulos! Tu, Mérindol, n-ai fi în stare să faci un asemenea gest, bun de dat pildă tineretului. Văzînd că spadasinul şovăia, ducele adăugă: îţi dăruiesc banii ăştia ca să bei în sănătatea mea.

— Asta, domnule duce, se va îndeplini cu sfinţenie — răspunse Lampourde — totuşi, cred că senioria voastră n-o să se supere dacă am să joc cîţiva dintre ei.

Rostind aceste cuvinte, Lampourde făcu un pas spre masă, întinse braţul osos, apucă punga cu o dexteritate de scamator şi-o făcu să dispară ca prin farmec în adîncurile buzunarului, unde ea se izbi, scoţînd un sunet metalic de-un cornet cu zaruri şi de-un pachet de cărţi de joc. Se vedea cît de colo că gestul acesta îi era mult mai obişnuit decît celălalt, într-atît de firesc îl săvîrşise.

— Eu mă retrag din joc în ceea ce-l priveşte pe Sigognac — spuse Lampourde, dar treaba va fi făcută, dacă senioria voastră acceptă, de *alter-ego*-ul meu, cavalerul Malartic, căruia i se pot încredinţa misiunile cele mai primejdioase, într-atîta e de iscusit. Are un cap care gîndeşte cum trebuie şi o mînă care execută. E, de altfel, omul cel mai lipsit de prejudecăţi şi de superstiţii din cîţi există. Pentru răpirea actriţei căreia îi faceţi cinstea de a vă uita la ea, am schiţat un fel de plan pe care el îl va duce la capăt cu îngrijirea şi cu perfecţiunea amănuntelor care-i caracterizează felul de-a lucra. O, mulţi actori de comedii, aplaudaţi la teatru pentru modul cum îşi ticluiesc piesele, ar trebui să ceară sfatul lui Malartic în privinţa subtilităţii intrigilor, a născocirii stratagemelor şi a folosirii trucurilor. Mérindol, care-l cunoaşte, se va pune chezaş pentru rarele lui calităţi. Cu siguranţă că domnul duce n-ar putea face o alegere mai bună, şi ce-i ofer eu acum e un adevărat plocon. Dar n-aş vrea să mai abuzez de răbdarea senioriei voastre. Cînd vă veţi hotărî, n-aveţi decît să porunciţi unui om să facă o cruce cu creta pe stîlpul stîng de la *Ridichea încoronată*. Malartic o să înţeleagă despre ce-i vorba şi, deghizat cum se cuvine, va veni la palatul Vallombreuse ca să primească ultimele ordine şi să înceapă treaba.

Încheindu-şi triumfalul discurs, jupîn Jacquemin Lampourde îşi puse pălăria ca să execute aceleaşi mişcări pe care le mai făcuse salutîndu-l pe duce la începutul convorbirii, şi-o înfundă pe cap, îşi lăsă borul peste ochi şi ieşi din cameră cu paşi măsuraţi şi falnici, mulţumit de elocinţa şi de ţinuta lui fără cusur înaintea unui atît de mare senior.

Apariţia aceasta ciudată, mai puţin neobişnuită totuşi în epoca aceea a rafinaţilor şi a spadasinilor decît în oricare altă epocă, îl distrase şi-l interesase pe tînărul duce la Vallombreuse.

Caracterul original al lui Jacquemin Lampourde, cinstit în felul său, nu-i displăcea de loc; ba chiar îl iertă că nu reuşise să-l ucidă pe Sigognac. Dacă baronul ţinuse piept acestui luptător de meserie, însemna că era cu adevărat invincibil, iar ruşinea că fusese rănit de el îi ustura mai puţin vanitatea. Apoi, oricît de ţicnit ar fi fost Vallombreuse, a trimite oameni ca să-l ucidă pe Sigognac i se părea şi lui cam exagerat, nu din duioşie sau din vreo urmă de mustrare a conştiinţei, ci pur şi simplu pentru că duşmanul lui era gentilom; căci ducele ar fi ucis şi-ar fi zdrobit fără pic de remuşcare o jumătate duzină de burghezi care l-ar fi stînjenit, sîngele unor asemenea mîrlani preţuind în ochii lui exact cît preţuia apa de la fîntînă. Fireşte, ar fi preferat să-şi ucidă el însuşi rivalul, dacă n-ar fi existat superioritatea lui Sigognac la scrimă, superioritate a cărei amintire braţul său, abia cicatrizat, o păstrase, şi care nu-i îngăduia să rişte, cu sorţi de izbîndă, un nou duel sau un atac cu mîna înarmată. Gîndurile i se întoarseră deci la răpirea Isabellei, care îi surîdea mai mult prin perspectivele amoroase deschise imaginaţiei sale. Vallombreuse era sigur că tînăra actriţă, odată despărţită de Sigognac şi de colegii ei, avea să se îmblînzească şi să devină sensibilă la farmecele unui duce atît de chipeş la înfăţişare şi după care îşi pierdeau minţile cele mai nobile doamne de la curte. Îngîmfarea lui Vallombreuse era fără leac, căci avea temeiuri serioase să existe. Ea îi justifica toate pretenţiile, iar laudele lui cele mai deşănţate erau adevăruri. De aceea, cu toată înfrîngerea suferită de curînd pe lîngă Isabelle, tînărului duce i se părea ilogic, absurd, de necrezut şi jignitor să nu fie iubit.

„S-o ţin cîteva zile undeva de unde să nu poată să-mi scape, şi o pun sigur cu botul pe labe — îşi spuse el. Am să fiu atît de galant, atît de pasionat, atît de stăruitor, încît curînd o să se mire şi ea că m-a respins atîta vreme. Am s-o văd cum se tulbură, cum se schimbă la faţă, cum îşi coboară lungile ei gene la vederea mea, iar cînd am s-o ţin în braţe, am s-o văd plecîndu-şi capul pe umărul meu ca să-şi ascundă ruşinea şi tulburarea. Într-un sărut, o să-mi spună că m-a iubit dintotdeauna şi că fuga ei de mine n-avea alt rost decît să mă înflăcăreze mai tare, sau că era urmarea temerilor şi sfielilor unei muritoare urmărită de un zeu, sau alte asemenea vorbe dulci şi încîntătoare, pe care femeile, chiar cele mai caste, ştiu să le găsească în astfel de clipe.

Dar cînd îi voi avea trupul şi sufletul, o, atunci mă voi răzbuna pentru vechile ei refuzuri grosolane!"

XV

MALARTIC LA LUCRU

Dacă mînia ducelui, atunci cînd se întorsese acasă, fusese crîncenă, nici a baronului nu se arătă mai prejos cînd află despre încercarea lui Vallombreuse împotriva Isabellei. Tiranul şi Blazius trebuiră să-i vorbească îndelung pentru a-l împiedica să alerge la palatul seniorului ca să-l provoace la o luptă pe care cu siguranţă că acesta ar fi refuzat-o; căci, nefiind nici fratele, nici soţul, nici curtezanul mărturisit al actriţei, Sigognac n-avea nici un drept să ceară socoteală pentru o faptă care, de altfel, era cît se poate de firească. În Franţa a existat dintotdeauna libertatea de-a face curte femeilor frumoase. Atacul spadasinului pe Pont-Neuf era, cu siguranţă, mai puţin legal; dar, cu toate că părea foarte probabil ca lovitura să fi fost dată la porunca ducelui, cum să urmăreşti iţele întunecate care-l legau pe-un tîlhar bun de ştreang de un măreţ senior? Şi, presupunînd chiar că le-ai fi descoperit, cum să le dovedeşti şi cui să-i ceri dreptate împotriva acestor laşe atacuri? În ochii lumii, Sigognac, ascuzîndu-şi rangul era un măscărici oarecare, un farsor de rînd, pe care un gentilom ca Vallombreuse putea, cînd avea chef, să-l ciomăgească, să-l întemniţeze sau să-l ucidă dacă îl supăra sau îl stingherea cu ceva, fără ca nimeni să găsească nimic de spus. Isabelle, pentru refuzul ei cinstit, ar fi părut o fandosită şi o prefăcută, căci virtutea femeilor de teatru număra destui ca Toma necredinciosul şi ca Pyrrhon[1] scepticul. Nu exista deci nici o posibilitate de a-l învinui deschis pe duce, ceea ce îl făcea să turbeze pe Sigognac, silit să recunoască fără voia lui cît de adevărate erau motivele invocate de lord şi de Pedant ca să nu întreprindă nimic, dar să stea cu ochii în patru şi cu urechea la pîndă; căci afurisitul de senior, frumos ca un înger şi rău ca un

[1] Filozof antic grec, originar din Elis, întemeietorul scepticismului (c. 365—c. 270 î.e.n.).

diavol, cu siguranţă că n-avea să se lase, deşi pînă acum toate încercările lui dăduseră greş. O privire dulce a Isabellei care luă în mîinile ei albe mîinile fremătătoare ale lui Sigognac şi-l îndemnă să-şi domolească curajul, din dragoste pentru ea, îl împăcă cu totul pe baron, iar lucrurile îşi reluară cursul normal.

Debutul trupei avusese mult succes. Graţia feciorelnică a Isabellei, verva scînteietoare a Subretei, cochetăria elegantă a Sérafinei, extravaganţa superbă a căpitanului Fracasse, ifosele maiestoase ale Tiranului, dinţii albi şi gingiile trandafirii ale lui Leandru, naivitatea caraghioasă a Pedantului, mintea şireată a lui Scapin, perfecţiunea scenică a Dădacei avură acelaşi efect la Paris ca şi în provincie; după aplauzele oraşului, nu le mai lipseau decît cele ale curţii, unde se aflau oamenii cu gustul cel mai ales şi cunoscătorii cei mai subtili; trupa urma să fie chemată chiar la Saint-Germain, căci regele, auzind atîtea lucruri bune despre ea, dorea s-o vadă, spre marea bucurie a lui Irod, şeful şi casierul trupei. Adesea, persoane suspuse ţineau să dea spectacole în palatele lor cu ocazia vreunei sărbători sau a vreunui ospăţ, pentru doamnele curioase să-i vadă pe actorii aceştia despre care se spunea că nu sînt cu nimic mai prejos decît cei de la palatul Bourgogne şi din trupa de la Marais.

De aceea Irod, obişnuit cum era cu asemenea cereri, nu se miră cînd într-o bună dimineaţă, la hanul din strada Dauphine, veni un fel de intedent sau majordom, venerabil cum sînt servitorii care au îmbătrînit slujind pe la casele mari, şi-i ceru să-i vorbească în legătură cu teatrul din partea stăpînului său, contele de Pommereuil.

Majordomul acesta, îmbrăcat din cap pînă-n picioare în catifea neagră, avea la gît un lanţ din ducaţi de aur, purta ciorapi de mătase şi era încălţat cu pantofi cu funde late, cu vîrful pătrat şi niţeluş cam mari, aşa cum trebuie să fie pantofii unui bătrîn care suferă uneori de podagră. Un guler asemănător celor purtate de preoţi îşi etala albeaţa pe negrul hainei şi scotea în relief faţa bronzată de aerul de la ţară, pe care sprîncenele, mustăţile şi bărbiţa se iveau ca nişte pete de zăpadă pe-o sculptură antică. Părul lui lung şi cu desăvîrşire încărunţit, îi cădea pînă pe umeri şi-i dădea o înfăţişare cît se poate de patriarhală şi de cinstită. Noul venit era pesemne unul din intendenţii aceia al căror soi s-a stins şi care se îngrijesc de averea stăpînului mai cu străşnicie decît de-a lor, care îşi mustră stăpînul cînd face cheltuieli nebuneşti, iar în vremurile de restrişte îşi pun la bătaie bietele lor economii ca să susţină familia care i-a hrănit cînd se afla în plină prosperitate.

Irod nu se mai sătura admirînd înfăţişarea plăcută şi serioasă a intendentului, care, după ce-l salută, îi spuse cu multă politeţe:

— Dumneata eşti Irod, care conduce, cu o mînă la fel de sigură ca a lui Apolo, grupul Muzelor, excelenta trupă căreia îi mergea faima în tot oraşul şi a şi trecut de zidurile lui, căci a ajuns pînă pe moşia unde locuieşte stăpînul meu?

— Eu am această cinste — răspunse Irod, făcînd salutul cel mai graţios pe care i-l îngăduia chipul lui aspru şi tragic.

— Contele de Pommereuil — continuă bătrînul — ar dori foarte mult, ca să-şi distreze nişte oaspeţi de seamă, să daţi un spectacol la castelul său. El s-a gîndit că nici o trupă n-ar izbuti să facă asta mai bine decît a voastră şi m-a trimis să vă întreb dacă v-ar fi cu putinţă să daţi un spectacol la moşia lui, aflată doar la cîteva leghe de-aici. Contele, stăpînul meu, este un senior măreţ, care nu se uită la cheltuieli şi n-o să precupeţească nimic pentru a avea ilustra voastră trupă.

— Am să fac totul ca să pot mulţumi un om atît de îndatoritor — răspunse Tiranul — deşi ne e greu să părăsim Parisul, chiar numai pentru cîteva zile, acum cînd faima noastră creşte din ce în ce.

— Trei zile vor fi de ajuns — zise majordomul — una pentru călătorie, una pentru spectacol şi a treia pentru întoarcere. La castel există o scenă gata pregătită şi nu veţi avea decît să vă aşezaţi decorurile; în plus, iată o sută de pistoli pe care contele de Pommereuil m-a însărcinat să vi-i înmînez pentru cheltuielile mărunte de drum; după spectacol veţi mai primi aceeaşi sumă, iar actriţele vor căpăta, fără îndoială, cîteva daruri: inele, agrafe sau brăţări, la care cochetăria femeiască e totdeauna sensibilă.

Însoţindu-şi vorba cu fapta, intendentul contelui de Pommereuil scoase din buzunar o pungă mare şi grea, plină cu bani, o aplecă şi făcu să curgă pe masă o sută de pistoli frumoşi şi noi, ademenitori prin strălucirea lor.

Tiranul privea plin de mulţumire banii trîntiţi unul peste altul şi-şi mîngîia barba mare şi neagră. După ce se sătura să-i privească, îi ridică, îi făcu fişicuri şi-i aruncă în buzunar cu un gest de încuviinţare.

— Aşadar, accepţi şi pot să-i spun stăpînului meu că răspunzi la chemarea lui — rosti intendentul.

— Sînt la dispoziţia senioriei sale împreună cu toţi colegii mei — răspunse Irod. Acum spune-mi ziua cînd trebuie să aibă loc spectacolul şi piesa pe care domnul conte o doreşte, ca să ne luăm costumele şi celelalte lucruri trebuitoare.

— Ar fi bine ca spectacolul să aibă loc joi — răspunse intendentul — căci stăpînul meu e foarte nerăbdător; cît despre piesă, el lasă alegerea la gustul vostru și după cum vă e mai la îndemînă.

— *Iluzia comică* — spuse Irod — piesa unui tînăr autor normand care promite mult, e tot ce-i mai nou și mai la modă în clipa de față.

— Fie și *Iluzia comică;* versurile nu sînt rele și există în ea un rol de Matamor minunat.

— Acum nu mai rămîne decît să ne indicați cît mai precis, ca să nu ne rătăcim, locul și așezarea castelului, precum și drumul pe care se poate ajunge la el.

Intendentul contelui de Pommereuil dădu informații atît de exacte și de amănunțite, încît ar fi fost suficiente pînă și unui orb care își pipăie drumul cu bastonul; dar, temîndu-se, fără îndoială ca, odată pornit la drum, Irod să nu-și mai aducă prea clar aminte de acele: „Mergi drept înainte, apoi cotești la dreapta și-apoi o iei la stînga, adăugă:

— Nu-ți mai încărca memoria, plină cu cele mai frumoase versuri ale celor mai buni poeți ai noștri, cu niște lucruri atît de prozaice și de vulgare; am să trimit un lacheu, care o să vă slujească drept ghid.

După ce se înțeleseră astfel, bătrînul se retrase făcînd nenumărtate plecăciuni, la care Irod răspunse, pentru ca apoi, după plecăciunile actorului, bătrînul să înceapă iar, ploconindu-se și mai adînc. Amîndoi păreau niște paranteze prinse în danțul lui Saint-Guy și bițîindu-se una în fața celeilalte. Nevrînd să se dea bătut în lupta aceasta a politeții, Tiranul coborî scara, traversă curtea și nu se opri decît în prag, de unde îi adresă bătrînului un ultim salut, cu spatele încovoiat, cu pieptul supt atît cît îi îngăduia pîntecele, cu brațele atîrnate în jos și cu fruntea atingînd pămîntul.

Dacă Irod l-ar fi urmărit cu privirea pe intendentul contelui de Pommereuil pînă la capătul străzii, poate că ar fi observat un lucru contrar legilor perspectivei, și anume că statura lui se mărea în raport invers cu depărtarea. Spinarea încovoiată i se îndreptase, tremurul bătrînesc al mîinilor, îi dispăruse și, după vioiciunea ținutei sale, nu părea de loc suferind de podagră; dar Irod intrase în casă și nu văzu nimic din toate acestea.

Miercuri dimineață, pe cînd argații de la han încărcau decorurile și bagajele într-o căruță trasă de doi cai voinici și închiriată de Tiran pentru transportul trupei, o pușlama de lacheu în livrea foarte curățică și călărind un căluț perșeron se ivi plesnind din bici la poarta hanului, ca să grăbească plecarea

actorilor şi să le servească drept ghid. Femeile, care lenevesc totdeauna în pat şi zăbovesc cu îmbrăcatul chiar dacă sînt actrițe obişnuite să se îmbrace şi să se dezbrace cît ai clipi din ochi pentru schimbările de costume cerute de piesă, coborîră în sfîrşit şi se instalară cît mai comod cu putință pe scîndurile bine acoperite cu fîn şi sprijinite de loitrele căruței. Figurina de la „Samariteanca" bătea tocmai opt ore pe clopotul ei, cînd căruța cea grea se urni din loc şi porni la drum. În mai puțin de o jumătate de oră trupa trecuse de poarta Saint-Antoine şi de Bastilia, care îşi oglindea mănunchiul de turnuri în apa neagră a şanțurilor. Apoi străbătu cartierul mărginaş al oraşului şi plantațiile lui vagi, presărate cu căsuțe, şi se îndreaptă peste cîmp spre Vincennes, care îşi arăta de departe donjonul învăluit într-o uşoară ceață albăstruie, rămăşiță a umezelii din timpul nopții risipită de razele soarelui ca fumul unui tun împrăştiat de adierile vîntului.

Curînd, caii fiind obosiți şi mergînd repejor, ajunseră în dreptul vechii fortărețe, ale cărei ziduri gotice arătau încă bine, deşi n-ar mai fi fost în stare să înfrunte tunurile şi bombardele. Semilunele aurite din vîrful minaretelor capelei clădite de Pierre de Montereau străluceau vesel pe deasupra metereazelor, ca şi cum ar fi fost încîntate că se află lîngă cruce, semnul mîntuirii. În sfîrşit după ce admirară cîteva minute monumentalul acesta al vechii splendori a regilor Franței, actorii intrară în pădure, unde, printre tufişuri şi copăcei, se înălțau semeți cîțiva stejari bătrîni, contemporani fără îndoială cu cel sub care sfîntul Ludovic împărțea dreptatea, îndeletnicire care îi şade bine unui monarh.

Cum drumul nu era deloc frecventat, cîteodată iepurii care se zbenguiau sau îşi treceau labele peste mustăți erau surprinşi de sosirea căruței pe care n-o auziseră, căci mergea fără zgomot, pămîntul fiind moale şi deseori acoperit cu iarbă. Şi-atunci iepurii o tuleau de parcă ar fi fost urmăriți de ogari, ceea ce îi distra grozav pe actori. Mai încolo, o căprioară traversă speriată drumul, şi fuga ei printre copacii desfrunziți putu fi urmărită cîtva timp cu privirea. Pe Sigognac, mai ales, care trăise la țară, îl interesau lucrurile acestea. Îi făcea nespusă plăcere să vadă cîmpiile, tufişurile, pădurile, animalele în libertate, privelişte de care fusese lipsit de cînd locuia la oraş, unde nu vezi decît case, ulițe noroiase, hornuri care fumegă, făurite de oameni şi nu de Dumnezeu. Oraşul l-ar fi plictisit de moarte dacă n-ar fi fost împreună cu Isabelle, ai cărei ochi cuprindeau destul azur ca să-i înlocuiască cerul.

La ieşirea din pădure, li se ivi în faţă o costişă. Sigognac îi spuse Isabellei:

— Scumpa mea, nu ţi-ar veni mai uşor, cît timp căruţa o să urce încet panta, să cobori şi să te sprijini de braţul meu,ca să facem cîţiva paşi împreună? Asta o să-ţi mai încălzească tălpile şi-o să-ţi mai dezmorţească picioarele. Drumul e neted, şi e o vreme frumoasă de iarnă, luminoasă, rece şi înţepătoare, dar nu-i prea frig.

Tînăra actriţă primi propunerea lui Sigognac şi, punîndu-şi vîrfurile degetelor pe mîna care i se întindea, sări sprintenă jos. Astfel îi putea dărui iubitului ei o nevinovată clipă de intimitate pe care pudoarea ei ar fi refuzat-o în singurătatea unei camere închise. Cei doi tineri porniră alături, cînd purtaţi parcă pe sus de dragostea lor şi abia atingînd pămîntul, ca păsările, cînd oprindu-se la fiecare pas ca să privească şi să se bucure că sînt împreună, cot la cot, cu braţele înlănţuite şi sorbindu-se din ochi. Sigognac îi spunea Isabellei cît de mult o iubea; fraza aceasta, pe care el i-o mai spusese de zeci de ori, ei i se părea nouă, cum trebuie că a fost prima vorbă a lui Adam încercînd cuvîntul a doua zi după creaţiune. Dar pentru că era fiinţa sentimentelor, Isabelle încerca, făcînd pe supărata şi contrazicîndu-l drăgăstos, să ţină în limitele prieteniei o dragoste pe care nu voia s-o încununeze, găsind-o dăunătoare pentru viitorul baronului.

Drăgălaşele lor certuri şi contraziceri nu reuşeau însă decît să înflăcăreze şi mai mult dragostea lui Sigognac, care, în clipa aceea, uitase de dispreţuitoarea Yolande de Foix de parcă n-ar fi existat niciodată.

— Orice-ai face, drăguţă — îi spunea el iubitei — nu vei izbuti să-mi slăbeşti statornicia. Dacă trebuie, voi aştepta să ţi se risipească singure îndoielile, pînă cînd frumosul tău păr auriu se va preschimba în păr de argint.

— O! exclamă Isabelle. Atunci chiar c-am să fiu un adevărat leac împotriva dragostei şi-atît de slută, încît să sperii şi cel mai mîndru curaj; tare mă tem că, răsplătindu-ţi astfel credinţa, mai degrabă aş pedepsi-o.

— Chiar şi la şaizeci de ani îţi vei păstra farmecele, ca frumoasa bătrînă a lui Maynard[1] — răspunse Sigognac, curtenitor — căci frumuseţea ta izvorăşte din suflet, care e nemuritor.

---

[1] Aluzie la una din cele mai frumoase poezii ale poetului francez Francois Maynard (1582—1646).

— Oricum — răspunse Isabelle — te-ai păcăli grozav dacă ţi-aş lua drept bune cuvintele şi ţi-aş făgădui mîna mea pentru vremea cînd aş număra şaizeci de ani. Dar — continuă ea, redevenind serioasă — hai să lăsăm gluma; ştii ce-am hotărît, aşa că mulţumeşte-te să fii iubit cum niciodată n-a fost mai iubit vreun muritor, de cînd bat inimile oamenilor pe pămînt.

— O mărturisire atît de încîntătoare ar trebui să mă mulţumească, recunosc; dar, cum dragostea mea e infinită, n-ar putea să îndure nici cea mai mică stavilă. Dumnezeu poate să-i spună mării: „Mai departe n-o să mergi", ca ea să-l asculte. Dar o dragoste ca a mea nu cunoaşte ţărmuri şi creşte mereu, deşi îi spui cu glasul tău ceresc: „Opreşte-te!"

— Sigognac, mă superi dacă vorbeşti aşa — spuse Isabelle, făcîndu-i baronului o mutrişoară mai graţioasă decît cel mai fermecător surîs; căci, fără voia ei, sufletul i se umplea de bucurie cînd auzea mărturiile acestea ale unei iubiri pe care nici o răceală n-o făcea să dea înapoi.

Mai merseră cîţiva paşi, fără să vorbească; Sigognac se temea ca, insistînd prea mult, să n-o supere pe cea care-i era mai scumpă decît viaţa. Deodată, Isabelle îi lăsă brusc braţul şi alergă spre marginea drumului, cu un strigăt de copil şi-o sprinteneală de căprioară. Acolo, pe malul şanţului, la poalele unui stejar printre frunzele uscate îngrămădite de iarnă, zărise o violetă, cu siguranţă prima din anul acela, căci erau abia în februarie; ea îngenunche, depărtă binişor frunzele moarte şi firicelele de iarbă, tăie cu unghia tulpina gingaşă şi se întoarse cu floricica, mai mulţumită decît ar fi găsit o agrafă cu nestemate pierdută în ierburi de vreo prinţesă.

— Ia te uită ce drăguţă e, cu petalele abia desfăcute la prima rază a soarelui! zise ea, arătîndu-i lui Sigognac floricica.

— Nu soarele, ci privirea ta a făcut-o să îmbobocească — răspunse baronul. Floarea are exact culoarea ochilor tăi.

— Nu i se simte încă parfumul, fiindcă îi e frig — continuă Isabelle, punîndu-şi la sîn floarea înfrigurată. Dar după cîteva minute, ea o scoase, o mirosi îndelung şi i-o întinse lui Sigognac, după ce-o sărutase pe furiş.

— Ce frumos miroase acum! Căldura sînului meu a făcut-o să-şi dăruie micuţul ei suflet de floare sfioasă şi modestă.

— Tu ai înmiresmat-o — răspunse Sigognac, ducînd violeta la buze ca să culeagă parcă de acolo sărutul Isabellei. Mireasma aceasta gingaşă şi suavă n-are nimic pămîntesc.

— Ah, răule! exclamă Isabelle. Eu îi dau fără mofturi să miroasă o floare şi dumnealui îi dă drumul la nişte *concetti*, de parcă, în loc să se afle pe drumul mare, ar cocheta lîngă patul

vreunei celebre prețioase. Cum să-i faci față? La orice vorbă, chiar și la cea mai simplă din lume, el îți răspunde cu un madrigal!

Totuși, în ciuda supărării aparente, tînăra actriță se vedea că nu-i poartă pică lui Sigognac, căci îl luă iar de braț, și poate chiar că se sprijini de el ceva mai mult decît i-ar fi cerut mersul, de obicei atît de ușor, și drumul, neted pe-acolo ca aleea unei grădini. Ceea ce dovedește că pînă și cea mai castă virtute e sensibilă la laude și că însăși modestia știe să răsplătească o măgulire.

Căruța suia încet pe o coastă destul de porvînită la poalele căreia se grămădiseră cîteva bordeie, ca și cum ar fi vrut să-și cruțe osteneala de a o mai urca. Țăranii care locuiau erau duși la cîmp cu vreo treabă. Și pe marginea drumului se vedea doar un orb însoțit de un copilandru, rămas acolo, fără îndoială, ca să cerșească mila călătorilor.

Orbul acesta, care părea foarte vîrstnic, îngîna cu glas fornăit un fel de bocet în care își jelea orbirea și implora mila trecătorilor, făgăduindu-le rugăciunile lui și garantîndu-le raiul în schimbul pomenii. Vocea lui jalnică ajunsese de mult la urechile Isabellei și ale lui Sigognac, ca un zumzet nepotrivit și supărător printre dulcile lor cuvinte de dragoste, iar baronul chiar începuse să-și cam piardă răbdarea; căci, atunci cînd îți cîntă alături privighetoarea, e plictisitor să auzi în depărtare croncănitul corbului.

Cînd ajunseră în dreptul bătrînului cerșetor, acesta, înștiințat de călăuza lui, își spori gemetele și rugămințile. Ca să le stîrnească mila cît mai mult, el scutura într-una, cu o mișcare sacadată, o trocuță de lemn în care zăngăneau cîțiva bănuți de argint și alt mărunțiș. O zdreanță îi înfășura capul și pe spinarea lui încovoiată ca un arc de pod se afla aruncată o pătură groasă din lînă cafenie, foarte aspră și foarte grea, bună mai degrabă pentru o vită de povară decît pentru un creștin și pe care o moștenise, fără doar și poate, de la vreun catîr mort de răpciugă sau de rapăn. Ochii lui dați peste cap își arătau numai albul și, pe fața-i oacheșă și zbîrcită, făceau un efect îngrozitor; partea de jos a feței îi era acoperită de o barbă lungă și căruntă, vrednică de un călugăr capucin sau de-un sihastru, care îi cădea pînă la buric, ca un antipod al părului de pe cap. Din tot trupul, nu i se vedeau decît mîinile care ieșeau tremurătoare prin despicătura mantiei ca să scuture talgerul milosteniei. În semn de cucernicie și de supunere față de legile Providenței, orbul stătea îngenuncheat pe-o mînă de paie mai strivite și mai putregăite decît străvechiul bălegar al lui Iov. În fața acestei zdrențe

omeneşti, mila trebuia să se înfioare de scîrbă, iar pomana să-şi arunce obolul întorcînd capul.

Copilul, aflat în picioare, alături de orb, avea o mutră rătăcită şi sălbatică. Faţa îi era pe jumătate ascunsă de şuviţele lungi ale părului negru care îi ploua parcă de-a lungul obrajilor. O pălărie veche, spartă, mult prea mare pentru el şi culeasă de pe drum, îi umbrea partea de sus a feţei, lăsîndu-i la lumină doar bărbia şi gura, ai cărei dinţi sclipeau cu o albeaţă sinistră. Un fel de tunică din pînză groasă şi peticită îi alcătuiau întreaga îmbrăcăminte şi contura un trup slab şi nervos, nu lipsit de eleganţă, în ciuda mizeriei lui. Picioarele gingaşe şi curate i se înroşiseră, desculţe cum erau, pe pămîntul rece.

Isabelle simţi că o cuprinde mila cînd dădu cu ochii de jalnicul grup în care se îmbinau suferinţele bătrîneţii şi ale copilăriei şi se opri dinaintea orbului care-şi bolborosea rugăciunile cu tot mai multă însufleţire, acompaniat de vocea piţigăiată a călăuzei, căutînd în buzunar o monedă de argint ca să o dea cerşetorului. Dar nu-şi găsi punga şi, întorcîndu-se spre Sigognac, îl rugă să-i împrumute un ban sau doi, ceea ce baronul făcu din dragă inimă, deşi orbul, cu văicărelile lui, nu-i plăcea de loc. Ca om bine crescut şi ca s-o ferească pe Isabelle să se apropie de păduchiosul acela, el înaintă şi puse banul în străchioară.

Atunci, în loc să-i mulţumească lui Sigognac pentru pomana făcută, cerşetorul, atît de încovoiat mai adineauri, îşi îndreptă spinarea, spre spaima cumplită a Isabellei, şi deschizîndu-şi braţele ca un vultur care, pentru a-şi lua avînt, bate din aripi, îşi desfăcu mantia aceea mare şi cafenie sub care părea strivit, o adună pe-un umăr şi-o aruncă cu o mişcare asemănătoare celei făcute de pescari cînd aruncă prostovolul într-un iaz sau într-un rîu. Stofa grea se întinse ca un nor pe deasupra capului lui Sigognac şi-l acoperi, pentru ca apoi să-i recadă greoaie de-a lungul trupului, căci marginile îi erau plumbuite ca ale unei plase, răpindu-i dintr-o dată vederea, respiraţia şi puţinţa de a-şi folosi mîinile şi picioarele.

Împietrită de spaimă, tînăra actriţă vru să strige, să fugă, să cheme în ajutor, dar înainte de-a apuca să scoată un sunet, se simţi săltată de la pămînt cu o repeziciune nemaipomenită. Bătrînul orb, devenit într-o clipă tînăr şi cu vederea limpede prin vreo minune mai mult drăcească decît cerească, o apucase de subsori pe cînd băieţaşul îi ţinea picioarele. Amîndoi tăceau şi o duceau dincolo de drum. Şi nu se opriră decît în spatele unei cocioabe, unde îi aştepta un om mascat, călare pe un cal voinic.

Alţi doi bărbaţi, şi ei călări, mascaţi, şi înarmaţi pînă-n dinţi, se aţineau pe după un zid care împiedica să fie văzuţi de pe drum, gata să-i vină în ajutor primului, la caz de nevoie.

Isabelle, aproape moartă de frică, fu pusă pe oblîncul şeii, acoperite cu o mantie păturită de mai multe ori, în aşa fel încît să formeze un fel de pernă. Călăreţul îi legă pe după mijloc o curea de piele, destul de lungă ca să-l cuprindă şi pe el în dreptul şalelor, şi, după ce aranjă astfel lucrurile cu o dexteritate rapidă, dovedind o practică temeinică în domeniul răpirilor primejdioase, dădu pinteni calului, iar animalul, simţindu-i apăsarea puternică a pulpelor, porni într-un pas care arăta că dubla lui povară nu i se părea prea grea: ce-i drept, tînăra actriţă nu era de loc grea.

Toate acestea se petrecuseră într-un timp mai scurt decît cel necesar pentru a le scrie. Sigognac se zbătea sub mantia grea a falsului orb, ca un gladiator în jurul căruia s-a încolăcit plasa adversarului. Tînărul simţea că turbează gîndindu-se la vreo capcană a lui Vallombreuse pusă la cale împotriva Isabellei şi se căznea din răsputeri să scape. Din fericire îi veni în minte să-şi scoată pumnalul şi să spintece stofa groasă care îl apăsa cu glugile de plumb purtate de păcătoşii lui Dante.

Cu două sau trei lovituri de pumnal el îşi deschise temniţa şi, străbătînd cu o privire pătrunzătoare şi ageră, ca de şoim, cîmpia, îi văzu pe răpitorii Isabellei tăind-o drept peste cîmp şi părînd că se străduiesc să ajungă la un pîlc de copaci nu prea depărtaţi. Cît despre orb şi copil, ei dispăruseră, ascunşi pesemne în vreun şanţ sau sub vreo tufă de mărăcini. Dar nu vînatul acesta de rînd îl căuta Sigognac. Aruncîndu-şi mantia, care l-ar fi stînjenit, el se avîntă în urma ticăloşilor cu o furie disperată. Baronul era sprinten, bine legat, făcut pentru fugă, şi, în copilărie, se luase adeseori la întrecere cu cei mai sprinteni copii din sat. Întorcîndu-se în şa, răpitorii vedeau cum se micşorează distanţa care îi despărţea de baron, şi unul dintre ei trase chiar un foc de pistol ca să împiedice urmărirea. Dar dădu greş, căci Sigognac, pe cînd alerga, sărea la dreapta şi la stînga, ca să nu poată servi drept ţintă. Călăreţul care o purta pe Isabelle încercă să mărească distanţa, lăsînd ariergărzii grija de-a se descotorosi de Sigognac, dar tînăra femeie, aşezată pe oblîncul şeii, nu-i îngăduia să-şi mîne calul după cum ar fi vrut, căci se zbătea şi se agita, încercînd să lunece la pămînt.

Terenul nefiind potrivit pentru călărie, Sigognac se apropia din ce în ce. Fără să-şi încetinească goana, el îşi scoase spada din teacă şi-o ţinea ridicată; dar era pe jos, singur împotriva a trei bărbaţi călări pe cai buni, şi începuse să-şi piardă suflul; cu

un efort uluitor şi din două sau trei salturi el ajunse din urmă călăreţii care apărau fuga răpitorului. Ca să nu-şi piardă vremea luptîndu-se cu ei, tînărul înţepă de două ori cu vîrful spadei crupele animalelor, gîndind că, astfel îmboldite, ele aveau s-o ia razna. Într-adevăr caii, înnebuniţi de durere, se cabrară, zvîrliră din copite, şi oricît se căzniră călăreţii să-i ţină în frîu, le scăpară din mîini, şi porniră într-un galop de parcă i-ar fi mînat diavolul, fără să mai ţină seama de gropi şi de obstacole, astfel încît se făcură imediat nevăzuţi.

Gîfîind, cu faţa scăldată în sudoare, cu gura uscată, crezînd în fiece clipă că o să-i plesnească inima în piept, Sigognac îl ajunse, în sfîrşit, pe bărbatul mascat care-o ţinea pe Isabelle pe greabănul calului. Tînăra femeie striga necontenit:

— Ajutor, Sigognac, ajutor!

— Sînt aici! horcăi baronul cu glasul frînt şi şuierător şi se agăţă cu mîna stîngă de cureaua care o lega pe Isabelle de tîlhar, căznindu-se să-l tragă jos, alergînd pe lîngă cal ca unul din scutierii aceia pe care latinii îi numeau *desultores*. Dar călăreţul îşi strîngea genunchii şi-ai fi putut mai lesne să-i rupi torsul unei centaur decît să-l smulgi pe el din şa; în acelaşi timp el căuta cu călcîiele pîntecele animalului ca să-l îmboldească şi încerca să-l zgîlţîie pe Sigognac pe care nu-l putea ataca, deoarece mîinile îi erau ocupate să ţină frîul şi să o stăpînească pe Isabelle. Goana calului astfel smucit şi împiedicat se mai încetini, dîndu-i răgaz lui Sigognac să mai răsufle puţin; ba el chiar profită de răgazul acesta ca să caute să-şi străpungă adversarul; dar teama de-a o răni pe Isabelle în mişcările lui năvalnice îl făcu să nu-şi nimerească bine ţinta. Călăreţul, lăsînd o clipă frîul, scoase din haină un cuţit cu care tăie cureaua de care se agăţase cu disperare, apoi îşi înfipse pînă la sînge stelele pintenilor în coastele bietului animal, care se avîntă într-un iureş năprasnic. Cureaua de piele rămase în pumnul lui Sigognac, care, nemaiavînd sprijin şi neaşteptîndu-se la vicleşugul acesta, se prăvăli rău pe spate: cu oricîtă sprinteneală se ridică el şi-şi culese spada căzută la cîţiva paşi mai încolo, acest scurt răgaz îi fusese suficient călăreţului să ia un avans pe care baronul nu mai putea spera să-l cîştige, obosit cum era de lupta inegală şi de goana furibundă. Totuşi, la strigătele din ce în ce mai slabe ale Isabellei, el se avîntă din nou în urmărirea răpitorului; zadarnică strădanie a unei inimi nobile, care vede luîndu-i-se ceea ce avea mai drag pe lume! Dar tînărul baron pierde vădit teren, pe cînd călăreţul ajunsese la pădurea ai cărei copaci, deşi lipsiţi de frunze, erau destul de deşi ca să ascundă, prin încîlceala trunchiurilor şi a ramurilor direcţia luată de tîlhar.

Deşi turbat de furie şi înnebunit de durere, Sigognac trebui să se oprească, lăsînd-o pe scumpa sa Isabelle în ghearele diavolului aceluia; căci n-ar mai fi putut s-o scape nici măcar cu ajutorul lui Irod şi al lui Scapin, care, la zgomotul focurilor de pistol, săriseră din căruţă bănuind vreo încăierare, vreun accident sau vreo capcană, deşi pungaşul de lacheu încercase să-i oprească.

În cîteva cuvinte scurte şi sacadate, Sigognac îi puse la curent cu răpirea Isabellei şi cu tot ce se întîmplase.

— Aici e mîna lui Vallombreuse — spuse Irod. Să fi aflat despre călătoria noastră la castelul Pommereuil şi să ne fi întins el cursa asta? Nu cumva spectacolul pentru care am primit atîţia bani o fi fost doar un vicleşug ca să ne scoată afară din oraş, unde asemenea lovituri sînt şi primejdioase, şi greu de dat? În cazul ăsta, afurisitul care a jucat rolul majordomului venerabil e cel mai mare actor pe care l-am văzut vreodată. Puteam să jur că puşlamaua este un intendent naiv, de casă mare plămădit numai din virtuţi şi din calităţi. Dar acum cînd sîntem trei laolaltă, hai să scotocim păduricea în toate direcţiile ca să găsim măcar vreo urmă de-a bietei noastre Isabelle, care, oricît sînt eu de Tiran, îmi e mai dragă decît măruntaiele şi maţele mele. Vai, tare mi-e teamă că nevinovata noastră albină e prinsă în pînza vreunui păianjen monstruos, care o va ucide mai înainte ca noi s-o putem desprinde din plasa lui atît de bine urzită.

— Am să-l zdrobesc! izbucni Sigognac, lovind cu călcîiul în pămînt de parcă ar fi avut păianjenul sub cizmă. Am să zdrobesc jivina asta veninoasă.

Expresia cumplită de pe faţa lui de obicei atît de calmă şi de blîndă arăta că nu era vorba de-o fanfaronadă goală şi că avea să facă cum spusese.

— Hai să nu ne mai pierdem vremea trăncănind, să intrăm în pădure şi s-o scotocim — zise Irod. Vînatul nu poate fi prea departe.

Într-adevăr, de cealaltă parte a desişului pe care Sigognac şi actorii îl străbătuseră în ciuda mărăcinilor în care li se încurcau picioarele şi a crengilor ce le biciuiau obrajii, văzură o caleaşcă cu perdelele trase gonind cu toată viteza, dată celor patru cai de poştă de-un ropot de bice. Cei doi călăreţi, cărora Sigognac le înţepase caii cu vîrful spadei, izbutind să-şi domolească animalele galopau acum lîngă portiere, iar unul din ei ţinea de frîu calul omului mascat; căci acesta intrase în caleaşcă, pesemne ca s-o împiedice pe Isabelle să dea la o parte perdelele şi să cheme în ajutor sau chiar să încerce să se arunce jos riscîndu-şi viaţa.

Dacă n-ai avea cumva cizmele de şapte poşte pe care Degeţel i le furase cu atîta isteţime Căpcăunului, ar fi fost o nebunie s-alergi pe jos după o caleaşcă mînată în goana mare şi atît de bine păzită. Tot ceea ce putură face Sigognac şi tovarăşii săi fu să observe direcţia în care se îndrepta alaiul, indiciu destul de slab pentru găsirea Isabellei. Baronul încercă să se ţină pe urmele caleştii, dar din pricina vremii uscate roţile ei lăsau dîre slabe pe pămîntul întărit; în plus, dîrele acestea se amestecară curînd cu urmele altor caleşti şi căruţe ce trecuseră pe-acolo mai înainte. Ajuns la o răspîntie unde drumul se desfăcea în mai multe direcţii, baronul pierdu cu totul urma şi rămase mai încurcat decît fusese Hercule între Voluptate şi Virtute. Şi fu nevoit să se întoarcă de unde plecase, căci o judecată greşită l-ar fi putut îndepărta şi mai mult de ţintă. Mica trupă se întoarse deci jalnică spre căruţă, unde ceilalţi actori aşteptau destul de îngrijoraţi şi neliniştiţi limpezirea întregului mister.

Încă de la începutul aventurii, lacheul-călăuză grăbise mersul căruţei ca să-l lipsească pe Sigognac de ajutorul actorilor, deşi aceştia îi strigaseră să oprească; iar cînd Tiranul şi Scapin, auzind detunătura pistolului, coborîseră fără voia lui, el dăduse pinteni calului şi, sărind peste şanţ, pornise în goana mare spre complicii săi, fără să-i mai pese de acum înainte dacă trupa avea să ajungă sau nu la castelul Pommereuil, în cazul cînd castelul acesta exista cu adevărat, lucru cel puţin îndoielnic după cele petrecute.

Irod întrebă o bătrînă care trecea pe-acolo cu o legătură de vreascuri la spinare dacă mai era mult pînă la Pommereuil; la care bătrîna răspunse că nu cunoştea nici o moşie, tîrg sau castel purtînd numele acesta la multe leghe împrejur, deşi pînă la şaptezeci de ani bătuse încă din copilărie împrejurimile, cerşind pe drumuri şi poteci ca să-şi ţină zilele amărîte.

Era din ce în ce mai limpede că povestea cu spectacolul fusese o lovitură pusă la cale de nişte tîlhari isteţi şi perfizi, în profitul vreunui om de seamă, care nu putea fi decît Vallombreuse, îndrăgostit de Isabelle, căci fusese nevoit de mulţi oameni şi bani ca să se pună la cale toată urzeala aceasta complicată.

Căruţa se înapoie la Paris, dar Sigognac, Irod şi Scapin rămaseră locului, cu gîndul să închirieze în vreun sat vecin caii necesari pentru a porni cum se cuvine în căutarea şi urmărirea răpitorilor.

După ce baronul căzuse, Isabelle fusese dusă într-un luminiş al pădurii, coborîtă de pe cal şi urcată în caleaşcă. Totul abia dacă dură vreo trei-patru minute, deşi ea se zbătea din toate

puterile. Apoi caleaşca se depărtase într-un vuiet de roţi de parcă ar fi fost carul lui Capaneu pe podul de aramă. În faţa Isabellei se aşezase respectuos omul mascat care o dusese în şa.

La o mişcare făcută de ea pentru a-şi scoate capul pe geam, omul întinse braţul şi o opri. Cu mîna aceasta de fier nu era chip să te lupţi. Isabelle se aşeză la locul ei şi se porni să strige, sperînd că va fi auzită de vreun trecător.

— Domnişoară, linişteşte-te te rog — spuse misteriosul răpitor, cu cea mai aleasă politeţe. Nu mă sili să folosesc constrîngerea materială faţă de o fiinţă atît de încîntătoare şi de adorabilă. Nimeni nu-ţi vrea răul, ba poate că, dimpotrivă, ţi se vrea mult bine. Nu te încăpăţîna să te împotriveşti de prisos; dacă eşti cuminte, am să mă port cît se poate de respectuos cu dumneata; nici o regină prizonieră n-ar fi mai bine tratată; dar dacă nu eşti cuminte, dacă te zbaţi şi strigi după ajutor care n-o să-ţi vină, am cu ce să te potolesc. Asta o să te-amuţească, iar asta o să te facă să stai liniştită.

Şi omul scoase din buzunar un căluş meşterit cu multă dibăcie şi o funie din mătase împletită.

— Ar fi o barbarie — continuă el — să pui botniţă sau iavaşaua asta pe o gură atît de fragedă, atît de roză, atît de dulce; urmele funiei n-ar şedea bine nici ele, trebuie să recunoşti, pe nişte mîini atît de drăguţe şi de gingaşe, menite să poarte brăţări de aur împodobite cu diamante.

Oricît de mînioasă şi de disperată ar fi fost, tînăra actriţă se lăsă convinsă de argumentele acestea care, într-adevăr, erau bune. Împotrivirea fizică nu putea servi la nimic. Isabelle se refugie deci într-un colţ al caleştii şi rămase tăcută. Dar suspinele îi umflau pieptul şi din frumoşii săi ochi lacrimile îi picurau pe obrajii palizi, ca nişte stropi de ploaie pe-un trandafir alb. Ea se gîndea la primejdiile care îi ameninţau cinstea şi la deznădejdea lui Sigognac.

„După criza nervoasă urmează criza umedă — gîndi omul mascat. Lucrurile îşi urmează cursul lor firesc. Cu atît mai bine, căci m-ar fi plictisit să mă port brutal cu fata asta drăguţă."

Ghemuită în colţul ei, Isabelle arunca din cînd în cînd cîte o privire temătoare spre paznicul ei, care observă asta şi-i spuse cu un glas pe care încerca să şi-l îndulcească, deşi era de felul lui răguşit:

— Nu trebuie să-ţi fie teamă de mine, domnişoară; sînt destul de binecrescut şi n-aş face nimic care să nu-ţi fie pe plac. Dacă norocul mi-ar fi dăruit mai multe din harurile lui, cu siguranţă că, aşa cinstită, frumoasă şi plină de talent cum eşti,

nu te-aş fi răpit pentru un altul; dar asprimile sorţii silesc uneori delicateţea să înfăptuiască lucrurile cam ciudate.

— Aşadar recunoşti că ai fost plătit să mă răpeşti, ceea ce e o faptă mîrşavă, brutală, şi crudă! spuse Isabelle.

— După tot ce-am făcut — răspunse cît se poate de liniştit omul mascat — n-ar avea nici un rost să neg. Pe trotuarele Parisului trăim şi noi, ăştia, cîţiva filozofi fără patimi, care, pentru bani, ne interesăm de patimile altora, ba chiar facem tot ce putem ca să le statisfacem, împrumutîndu-le mintea şi curajul, creierul şi braţul nostru; dar ca să mai vorbim şi despre altceva, ce încîntătoare ai fost în ultima piesă! Scena mărturisirii ai spus-o cu o graţie neîntrecută. Te-am aplaudat de mama focului. Perechea aceea de palme care răsunău ca maiurile spălătoreselor era a mea!

— La rîndul meu, am să-ţi spun şi eu: să lăsăm încolo vorbele astea şi complimentele fără rost. Unde mă duci, împotriva voinţei mele şi în ciuda oricărei legi şi bune-cuviinţe?

— N-aş putea să-ţi spun şi, de altfel, asta nu te-ar ajuta cu nimic; noi sîntem obligaţi să păstrăm tainele ca duhovnicii şi ca medicii; discreţia cea mai desăvîrşită e absolut necesară în treburile acestea oculte, primejdioase şi bizare, conduse de umbre anonime şi mascate. Adesea, pentru mai multă siguranţă, nici nu-l cunoaştem pe cel ce ne pune la lucru, iar el n-are habar cine sîntem.

— Deci nu se ştie a cui mînă te împinge la fapta josnică şi criminală de-a răpi la drumul mare o fată tînără din mijlocul tovarăşilor ei?

— Dacă ştiu sau nu, e totuna, căci conştiinţa datoriei îmi închide pliscul. Caută-l printre amorezii dumitale pe cel mai aprins şi mai prost tratat. Fără îndoială că el trebuie să fie.

Văzînd că nu se poate scoate mai multe de la el, Isabelle nu-i mai vorbi paznicului ei. De altfel, nu se mai îndoia că Vallombreuse era autorul loviturii; felul ameninţător în care el îi aruncă din uşă cuvintele: „La revedere, domnişoară“, cînd o vizitase în strada Dauphine, îi rămăsese în minte, şi cu un bărbat de soiul acesta, atît de nestăpînit în dorinţe şi cu o voinţă atît de neînfricată, o frază atît de simplă nu făgăduia nimic bun. Convingerea aceasta îi spori spaima bietei actriţe, care pălea gîndundu-se la cîte încercări avea să-i fie supusă virtutea de către trufaşul senior, rănit mai tare în orgoliu decît în dragoste. Singura speranţă îi rămăsese în curajul lui Sigognac, care avea să-i vină în ajutor. Dar oare prietenul acesta credincios şi viteaz avea s-o descopere la timp în tainiţa unde o duceau răpitorii ei? „În orice caz — îşi spuse ea — dacă ticălosul de duce mă va

înfrunta, am în sîn cuțitul Chiquitei și-mi voi jertfi viața ca să-mi păstrez onoarea." Hotărîrea aceasta îi mai liniști puțin inima.

Caleașca gonea într-una de două ore, fără altă oprire decît cele cîteva minute necesare pentru schimbarea cailor la un popas aranjat dinainte. Dar cum perdelele trase o împiedicau să vadă, Isabelle nu putea ghici încotro era dusă așa. Deși trecea prin locuri necunoscute ei, dacă s-ar fi putut uita afară, s-ar fi orientat puțin după soare; dar era dusă prin beznă spre necunoscut.

Huruind pe scîndurile ferecate ale unei punți, roțile caleștei îi vestiră Isabellei că ajunseră la capătul călătoriei. Într-adevăr, caleașca se opri, portiera se deschise și omul mascat îi oferi brațul tinerei actrițe ca s-o ajute să coboare.

Isabelle aruncă o privire în preajmă și văzu o curte mare, pătrată, curpinsă între patru clădiri din cărămidă, cărora trecerea vremii le schimbaseră culoarea roșietică în alta întunecată și destul de lugubră. Niște ferestre înguste și lungi străpungeau fațadele interioare, iar dincolo de gemulețele lor verzi se zăreau obloanele închise arătînd că încăperile luminate de ele erau de multă vreme nelocuite. O ramă de mușchi încadra fiecare piatră din pavajul curții, iar la poalele zidurilor crescuseră buruieni. În josul peronului, doi sfincși egipteni își întindeau pe-un soclu ghearele acoperite de mușchi a cărui lepră gălbuie și cenușie se agăța de lespezile bătrîne, dungîndu-le crupele rotunjite. Deși atins de tristețea aceea pe care absența stăpînului o imprimă locuințelor, castelul necunoscut arăta încă foarte bine și-și făcea simțită măreția. Era pustiu, dar nu părăsit, și nu lăsa să se vadă nici un semn de ruină. Trupul rămăsese neatins, numai sufletul lipsea.

Omul mascat o predă pe Isabelle unui fel de lacheu în livrea cenușie. Lacheul acesta o conduse pe-o scară vastă a cărei rampă lucrată foarte meșteșugit se răsucea în melci și arabescuri de fierărie la modă pe timpul trecutei domnii, spre un apartament care odinioară pesemne că păruse un *nec plus ultra* al luxului și a cărui bogăție ofilită prețuia cu vîrf și îndesat cît eleganțele moderne. Pereții primei încăperi erau căptușiți cu lemn de stejar bătrîn, înfățișînd o ornamentație cu pilaștri, cornișe și rame din frunze sculptate care încadrau o serie de tapiserii de Flandra. În cea de a doua încăpere, căptușită și ea cu lemn de stejar, dar cu o ornamentație mai pretențioasă și aurită pe alocuri, picturile înlocuiau tapiseriile și înfățișau alegorii al căror sens ar fi fost greu de deslușit sub funinginea vremii și sub straturile de lustru gălbui; părțile mai umbrite se

şterseseră şi numai cele luminoase se mai puteau distinge. Figurile acestea de zei, de nimfe şi de erori, desprinzîndu-se pe jumătate din umbră şi nedevenind perceptibile decît din partea lor luminoasă, produceau un efect ciudat care, seara, la lumina îndoielnică a lămpii, ar fi putut deveni înspăimîntător. Patul ocupa un alcov adînc şi era acoperit cu o cuvertură în tapiserie, lucrată mărunt şi cu benzi de calitate; totul arăta măreţ, dar şters la culoare. Cîteva fire de aur şi de argint sclipeau printre mătăsurile şi lînurile ofilite, iar pe nuanţa odinioară roşie a materialului luceau pete albăstrii. O masă de toaletă, admirabil scluptată, înclina o oglindă de Veneţia care îi arătă Isabellei cît de pală îi era faţa şi cît de răvăşite trăsăturile. Un foc zdravăn, dovedind că tînăra actriţă era aşteptată, ardea în căminul vast şi monumental sprijinit de nişte Hermeşi pe piedestale şi încărcat tot cu volute, console, ghirlande şi ornamente de o bogăţie cam greoaie, în mijlocul cărora se afla încadrat portretul unui bărbat a cărui expresie o izbi pe Isabelle. Chipul bărbatului nu-i era cunoscut; i se părea că şi-l aminteşte cum îţi aminteşti la trezire una din formele zărite în vis şi care, fără a dispărea o dată cu somnul, te urmăresc mult timp în viaţă. Bărbatul din portret, cu faţa palidă, ochi negri, buze roşii, păr castaniu în vîrstă de vreo patruzeci de ani avea trăsături de-o mîndrie plină de nobleţe. O platoşă de oţel călit, dungată cu panglici de aur, încrustate, şi tăiată de-a curmezişul de-o eşarfă albă, îi acoperea pieptul. Cu toate grijile şi spaimele fireşti trezite de situaţia ei, Isabelle nu se putu împiedica să nu privească portretul şi să-şi îndrepte ochii spre el, ca vrăjită. Chipul bărbatului semăna oarecum cu Vollombreuse; dar expresia lui era atît de diferită, încît apropierea aceasta dispărea repede.

La lucrurile acestea se gîndea Isabelle cînd lacheul în livrarea cenuşie, care plecase pentru cîteva clipe, se întoarse împreună cu doi valeţi care aduceau o măsuţă cu un singur tacîm şi-i spuse prizonierei:

— Domnişoara e servită!

Unul din valeţi apropie în tăcere un fotoliu; celălalt scoase capacul unei supiere de argint vechi, masiv, din care se înălţa un vîrtej de aburi răspîndind o aromă plăcută, semnul unor bucate foarte gustoase.

În ciuda mîhnirii pricinuită de aventura ei, Isabelle simţea o foame pentru care se dojenea, ca şi cum natura şi-ar pierde vreodată drepturile; dar gîndul că mîncarea putea să conţină vreun narcotic care-ar fi lăsat-o fără apărare pradă atacurilor o opri, şi ea dădu la o parte farfuria în care îşi vîrîse lingura.

Lacheul în livrarea cenuşie păru că-i ghiceşte teama şi gustă

în fața Isabelle vinul, apa și toate mîncărurile așezate pe masă. Prizoniera, ceva mai liniștită, înghiți, o lingură de supă, mîncă un pic de pîine, supse aripa unui pui și, după ce termină masa aceasta ușoară, cum emoțiile zilei o făceau să se simtă înfrigurată, își apropie fotoliul de foc și rămase cîtva timp cu cotul rezemat de brațul fotoliului, cu bărbia în palmă și cu gîndurile pierdute într-o vagă și dureroasă visare.

Apoi Isabelle se ridică și se apropie de fereastră ca să vadă ce priveliști au să-i descopere ochii. Fereastra n-avea nici grătar, nici zăbrele, nici altceva care să amintească de o temniță. Dar, aplecîndu-se, tînăra actriță văzu la poalele zidului apa stătută și clocită a unui șanț adînc care înconjura castelul. Puntea peste care trecuse caleașca era ridicată și, dacă nu cumva ai fi traversat șanțul înot, orice mijloc de comunicare cu lumea dinafară era imposibil. Ar fi fost extrem de greu să te poți cățăra pe malul de piatră al șanțului. Iar zarea era cu desăvîrșire acoperită de-un fel de alee formată de arborii seculari plantați în jurul castelului. De la fereastră nu li se zăreau decît crengile încîlcite care, chiar desfrunzite, astupau perspectiva. Isabelle trebui deci să renunțe la orice speranță de fugă sau de eliberare și să aștepte desfășurarea evenimentelor în prada neliniștii aceleia nervoase care e mai rea decît cea mai cumplită nenorocire.

De aceea biata fată tresărea la cel mai ușor zgomot. Murmurul apei, șoapta vîntului, trosnetul vreunui panou de lemn, pîrîitul focului făceau ca spinarea să-i fie brobonită de sudori reci. În fiece clipă ea se aștepta să vadă vreo ușă deschizîndu-se, vreun panou desfăcîndu-se în fața vreunui coridor secret, iar din cadrul acela întunecat să iasă *cineva*, un om sau o fantomă. Și poate că spectrul ar fi înspăimîntat-o mai puțin decît omul. Pe măsură ce se lăsa amurgul, spaima îi sporea; iar cînd un lacheu-înalt intră aducînd un sfeșnic plin cu luminări, biata Isabelle fu cît pe ce să leșine.

Pe cînd ea tremura de spaimă în încăperea ei singuratică, răpitorii chefuiau și benchetuiau într-o sală joasă; căci trebuiau să rămînă la castel ca un fel de garnizoană în caz de atac din partea lui Sigognac. Tîlharii sorbeau băutura ca niște bureți, dar unul dintre ei mai ales dovedea o nemaipomenită putere de-a turna în el. Acesta era omul care o dusese pe Isabelle pe calul lui și, fiindcă acum își scoase masca, putea oricine să-i privească în voie fața albă ca brînza, pe care lucea un nas încălzit pînă la roșu. După nasul acesta de culoarea cireșii, desigur că l-ați recunoscut pe Malartic, prietenul lui Lampourde.

XVI

VALLOMBREUSE

Isabelle, rămasă singura în odaia necunoscută în care primejdia se putea ivi de la o clipă la alta, simţea cum o nelinişte de nespus îi apăsa inima, deşi viaţa rătăcitoare o făcuse să fie mult mai curajoasă decît sînt de obicei femeile. Cu toate acestea, încăperea, cu luxul ei învechit dar bine păstrat, n-avea nimic sinistru. Flăcările dansau vesel deasupra butucilor uriaşi din vatră; lumînările aruncau o lumină vie care, pătrunzînd pînă în cele mai mici colţuri, alungau de acolo, o dată cu întunericul, şi nălucirile spaimei. O căldură plăcută domnea pretutindeni totul te îmbia la o nepăsare tihnită. Picăturile din panouri erau prea puternic luminate ca să ia aspecte fantastice şi, în rama lui împodobită de deasupra căminului, portretul bărbatului remarcat de Isabellei nu avea privirea aceea fixă, dar care totuşi pare că te urmăreşte, privire atît de înspăimîntătoare la unele portrete. El părea mai degrabă că zîmbeşte cu o bunătate liniştită şi ocrotitoare, ca icoana unui sfînt pe care-l poţi invoca la ceasul primejdiei. Întreg ansamblul acesta de lucruri calme, liniştitoare, ospitaliere nu destindeau de loc nervii Isabelle, ce vibrau ca nişte corzi de chitară pe care le-ai atins; ochii ei rătăceau prin preajmă, aruncînd priviri neliniştite şi furişe, vrînd să vadă şi temîndu-se să vadă, iar simţurile ei surescitate desluşeau cu groază, în mijlocul adîncii păci a nopţii, zgomotele acelea imperceptibile care alcătuiesc glasul tăcerii. Şi numai Dumnezeu ştie ce semnificaţii cumplite le punea ea în spaimă! Curînd, neliniştea îi deveni atît de puternică, încît tînăra fată hotărî să iasă din încăperea aceasta atît de luminată, de caldă şi de comodă şi să se aventureze prin coridoarele castelului, cu riscul vreunei întîlniri fantastice, în căutarea unei ieşiri uitate sau a unui loc de refugiu. După ce se convinse că uşile odăii nu erau încuiate cu cheia, Isabelle luă de pe măsuţă lampa lăsată de lacheu pentru noapte şi, adăpostind-o cu palma porni la drum.

Mai întîi ea dădu de scara cu rampa de fier pe care urcase întovărăşită de slugă; tînăra o coborî, gîndindu-se pe bună dreptate că la primul etaj nu putea să găsească nici o uşă prielnică pentru fugă. La picioarele scării, în vestibul, Isabelle zări o uşă mare, cu două canturi; cînd apăsă pe clanţă, uşa se deschise. în faţa ei, cu un scîrţîit al lemnăriei şi-un scrîşnet al balamalelor care i se păru un zgomot ca de tunet, deşi ar fi fost cu neputinţă să-l auzi de la trei paşi. Lumina slabă a lămpii, pîlpîind în aerul umed al unei camere multă vreme închisă, descoperi, sau mai bine zis o făcu pe tînăra actriţă să zărească, o încăperea vastă, încă în bună stare, dar avînd înfăţişarea aceea moartă a caselor nelocuite; cîteva bănci mari de stejar se sprijineau de pereţii îmbrăcaţi în tapiserii cu personaje, pe care atîrnau panoplii de arme, mănuşi de zale, spade şi scuturi, scoase la iveală de bruscele lor fulgerări. O masă grea, cu picioarele masive,de care tînăra femeie fu cît pe-aci să se ciocnească, ocupa mijlocul încăperii; Isabelle îi dădu ocol, dar se sperie îngrozitor atunci cînd, apropiindu-se de uşa aflată faţă-n faţă cu uşa prin care intrase şi care se deschisese spre încăperea următoare, zări două siluete îmbrăcate în armuri din creştet pînă la tălpi şi stînd neclintite ca nişte santinele de fiecare parte a pervazului, cu mănuşile de fier pe garda spadelor uriaşe îndreptate cu vîrful spre podea; sitele căştilor înfăţişau chipurile unor păsări hidoase, găurile imitînd ochii, iar apărătoarea nasului închipuind pliscul; pe crestele coifurilor se zburleau, ca nişte aripi întărîtate şi fermecătoare, lamele de fier cizelate ca nişte pene; pîntecele armurilor, făurit din metal strălucitor, se bomba într-un fel ciudat, de parcă l-ar fi săltat o respiraţie adîncă; din apărătoarele genunchilor şi ale coatelor ţîşnea cîte un cioc de oţel, încovoiat ca un cioc de vultur, iar capetele apărătoarelor pentru picioare se alungeau în chip de gheară. La lumina pîlpîitoare a lămpii ce tremura în mîna Isabellei, cele două fantome de fier căpătau o înfăţişare într-adevăr cumplită şi numai bună să vîre groaza în oamenii cei mai curajoşi. De aceea inima bietei Isabelle se zbătea atît de tare, încît ea îi auzea bătăile şi-i simţea zvîcnetul în gîtlej. Nici vorbă că în clipa aceea ea regreta din tot sufletul că îşi părăsise camera în această aventuroasă plimbare nocturnă. Totuşi, cum războinicii nu se clinteau, deşi fără îndoială că ar fi trebuit să-i simtă prezenţa, şi fiindcă nici nu păreau gata să-şi tragă spadele ca s-o împiedice să treacă, tînăra actriţă se apropie de unul din ei şi-i puse lampa sub nas. Oşteanul nu se tulbură de loc şi-şi păstră ţinuta cu o nepăsare desăvîrşită. Isabelle, prinzînd curaj şi bănuind adevărul, îi ridică viziera care, odată deschisă, lăsa vederii doar

un gol plin de întuneric, asemenea coroanelor ce împodobeau blazoanele. Cele două santinele erau două panoplii, nişte armuri germane ciudate, puse acolo pe manechine. Dar o biată prizonieră rătăcind noaptea printr-un castel singuratic putea să aibă iluzia că sînt vii, într-atît carapacele acestea metalice, mulate pe corpuri omeneştii ca nişte statui ale războiului, amintesc forma lor chiar cînd sînt goale şi o fac şi mai cumplită prin asprimea colţurilor şi a nodurilor de la încheieturi. Deşi era atît de tristă, Isabelle nu-şi putu stăpîni un zîmbet cînd îşi recunoscu greşeala şi, asemenea eroilor din romanele cavalereşti cînd, cu ajutorul vreunui talisman, a rupt vraja ce apăra un palat fermecat, ea intră plină de curaj în a doua încăpere, fără să se mai sinchisească de cei doi paznici, reduşi la neputinţă.

Acum Isabelle se afla într-o vastă sufragerie, după cum arătau bufetele de stejar scluptat în care luceau vag teancurile de argintărie: ibrice, solniţe, cuţite pentru mirodenii, cupe, vase pîntecoase, talgere de argint sau de argint aurit semănînd cu nişte scuturi sau cu nişte roţi de car, şi sticlărie de Boemia şi de Veneţia, cu forme delicate şi capricioase, care, surprinse de lumină, aruncau văpăi verzui-roşiatice şi albăstrii. Scaunele cu spătarul pătrat, rînduite în jurul mesei, păreau că aşteaptă oaspeţi care n-aveau să mai vină şi, noaptea, puteau servi pentru şedere la un ospăţ de umbre. Pielea veche de Cordoba, încrustată cu aur şi lucrată cu flori, acoperind jumătatea de sus a peretelui pînă la căptuşeala de stejar se lumina pe-alocuri cu sclipiri arămii la trecerea lămpii şi dădeau întunericului o bogăţie caldă şi sumbră. Isabelle zări dintr-o privire toate comorile acestea şi se grăbi să treacă pragul celei de-a treia uşi.

Noua încăpere, care părea să fie sala de onoare, era mai mare decît celelalte, destul de spaţioase şi ele. Slaba pîlpîire a lămpii nu-i lumina ungherele, şi raza ei firavă se stingea la cîţiva paşi de Isabelle, în firişoare gălbui ca razele unei stele în ceaţă. Dar chiar şi aşa, lumina aceasta ştearesă era suficient ca să facă umbra vizibilă şi să dea beznelor întruchipări înfricoşătoare şi diforme, schiţe vagi pe care le termina frica. Fantomele se drapau o dată cu falduriler perdelelor: braţele jilţurilor păreau că acoperă spectre, iar larvele monstruoase se ghemuiau prin ungherele întunecate, încovoiate hidos sau agăţate cu unghii ca de liliac.

Stăpînindu-şi spaimele iluzorii, Isabelle îşi continuă drumul şi văzu în fundul sălii un baldachin seniorial, cu un mănunchi de pene deasupra şi împodobit cu armorii al căror blazon ar fi fost greu de descifrat; baldachinul acoperea un jilţ în formă de tron aşezat pe o estradă acoperită cu un covor, la care se ajungea

urcînd trei trepte. Totul, şters, confuz, scăldat în beznă şi trădat numai prin cîteva licăriri, avea un mister şi o măreţie sălbatică şi copleşitoare. S-ar fi zis că-i un amvon hărăzit conducerii unui sobor al spiritelor, şi n-ar fi fost nevoie de-un prea mare efort al imaginaţiei ca să vezi acolo un înger întunecat stînd între lungile lui aripi negre.

Isabelle grăbi pasul, dar, oricît de uşor călca, scîrţîitul pantofilor ei căpătau în mijlocul acestei tăceri o sonoritate de neînchipuit. Cea de-a patra încăpere era un dormitor, ocupat în parte de un pat uriaş ale cărui perdele din damasc de India roşu-închis cădeau în falduri grele în jurul aşternutului. În golul dintre pat şi perete, pe un purpuriu de rugăciune din abanos, lucea un crucifix de argint. Un pat cu perdelele trase are, chiar în plină zi, ceva neliniştitor. Te întrebi ce poate fi dincolo de vălurile lui lăsate; dar noaptea, într-o cameră părăsită, un pat închis ermetic e înspăimîntător. El poate ascunde un om care doarme, sau un cadavru, sau chiar un om viu care stă la pîndă. Isabellei i se păru că aude în dosul perdelelor ritmul întretăiat şi profund al unei respiraţii adormite; era oare o iluzie sau o realitate? Ea nu îndrăzni să se convingă dînd la o parte faldurile stofei stacojii şi făcînd să cadă asupra patului raza de lumină a lămpii.

După camera de culcare urma biblioteca; în dulapuri, deasupra cărora se aflau aşezate busturi de poeţi, filozofi şi istorici care-o priveau pe Isabelle cu ochii mari şi albi, numeroase volume, puse de-a valma, îşi arătau cotorul etichetat cu cifre şi titlurile al căror aur se însufleţea la trecerea luminii. Aici, clădirea făcea un cot ascuţit şi dădeai într-o galerie lungă care ocupa o altă latură a curţii. Era galeria în care se aflau înşiruite, în ordine cronologică, portretele de familie. Un rînd de ferestre corespundeau peretelui pe care ele erau agăţate în cadre de aur vechi, înroşit. Nişte obloane, avînd în partea de sus cîte o deschizătură ovală, închideau ferestrele, şi întocmirea aceasta producea în clipa aceea un efect ciudat. Luna răsărise şi, prin deschizătura obloanelor, trimitea o lumină care se oglindea pe peretele opus; uneori se întîmpla ca pata de lumină albăstrie să cadă pe faţa vreunui portret şi să se aşeze acolo ca o mască palidă. În lumina aceasta magică, pictura prindea viaţă neliniştitoare, cu atît mai mult cu cît trupurile rămîneau în întuneric, iar capetele cu palori argintate, ieşind brusc în relief, păreau că ţîşnesc afară din cadrele lor pentru a privi trecerea Isabellei. Altele, atinse numai de lumina lămpii, îşi păstrau sub luciul îngălbenit atitudinile solemne, moarte, dar se părea că, prin pupilele lor negre, sufletele strămoşilor priveau în lume ca

prin nişte crăpături făcute anume, şi erau cele mai sinistre efigii ale colecţiei.

Pentru curajul Isabellei, traversarea acestei galerii mărginită de chipuri fantastice însemna o încercare la fel de grea cu aceea la care e supus un soldat cînd trebuie să meargă la pas prin faţa unui pluton gata să tragă. O sudoare rece, de spaimă îi muie cămaşa între umeri; tinerei actriţe i se părea că în spatele ei fantomele acestea în platoşe şi în tunici împodobite cu ordine cavalereşti şi bătrînele doamne cu pieptănături înalte şi cu rochii înfoiate peste măsură se coborau din rame şi o urmăreau într-un alai funebru. I se părea chiar că le aude paşii de umbre atingînd imperceptibil podeaua pe urmele sale. În sfîrşit, ea ajunse la capătul acestui coridor şi dădu de o uşă cu geam care răspundea în curte; Isabelle deschise uşa zdrelindu-şi degetele cu cheia veche şi ruginită, pe care abia izbuti să o răsucească în broască şi, după ce avu grijă să-şi ascundă lampa ca s-o găsească la întoarcere, ieşi din galerie, lăcaş al spaimelor şi al nălucirilor nocturne.

La vederea cerului liber, pe care cîteva stele ce nu păliseră cu totul în lumina alburie a lunii luceau cu o scînteiere de argint, Isabelle se simţi cuprinsă de o bucurie desfătătoare şi adîncă, de parcă s-ar fi reîntors din moarte la viaţă. I se părea că acum Dumnezeu o vede din slăvi, deşi ar fi putut s-o uite pe cînd era pierdută în beznele de nepătruns, sub tavanele opace, prin labirintul odăilor şi al coridoarelor. Cu toate că situaţia nu i se îmbunătăţise, simţea că i se luase de pe inimă o povară uriaşă. Ea îşi continuă cercetarea, dar curtea era bine închisă din toate părţile, ca incinta unei fortăreţe, cu excepţia unei portiţe sau arcade din cărămidă, ce dădea probabil în şanţ, căci Isabelle, aplecîndu-se prevăzătoare, simţi dintr-acolo răcoarea umedă a apei adînci izbindu-i faţa ca o pală de vînt şi auzi murmurul slab al unui mic val ce se spărgea la poalele zidului. Pesemne că pe-acolo se făcea aprovizionarea bucătăriilor castelului; dar pentru a putea ajunge sau pentru a pleca de-acolo, ţi-ar fi trebuit mica luntre aflată, fără doar şi poate, în josul fortificaţiei, în vreun intrînd plin cu apă la care Isabelle n-ar fi putut ajunge lesne.

Evadarea era deci imposibilă şi prin partea aceasta ca şi prin celelalte părţi. Lucrul acesta explica libertatea relativă care îi fusese lăsată prizonierei. Ea îşi avea colivia deschisă, ca a păsărilor exotice aduse pe corăbii şi care se ştie că sînt silite să se reîntoarcă pe catarg după vreo scurtă plimbare, cel mai apropiat ţărm aflîndu-se atît de departe, încît li s-ar istovi aripile

înainte de-a ajunge la el. Şanţul din jurul castelului ţinea locul oceanului din jurul corăbiei.

Într-un colţ al curţii, o licărire roşiatică se strecură prin obloanele unei încăperi joase şi, în liniştea nopţii, din ungherul acela scăldat în bezne se desprindea un zvon nelămurit. Tînăra fată se îndreptă spre lumină şi zgomot, mînată de-o curiozitate uşor de înţeles; ea se uită prin crăpătura unui oblon închis mai puţin ermetic decît celelalte şi putu să descopere lesne ce se petrecea înlăuntrul încăperii.

În jurul unei mese luminată de o lampă cu trei lumini, prinsă de tavan cu ajutorul unui lanţ de aramă, chefuiau nişte flăcăi cu chipurile sălbatice şi grosolane, printre care Isabelle, deşi nu-i văzuse fără mască, îi recunoscu imediat pe cei ce luaseră parte la răpirea ei. Flăcăii aceia erau Piedgris, Tordgueule, La Râpée şi Bringuenarilles, ale căror mutre se potriveau cît se poate de bine cu numele acestea gingaşe. Lumina căzută de sus făcea să le lucească frunţile, le umbrea ochii, le contura muchia nasului şi se agăţa de mustăţile lor năstruşnice, accetuîndu-le şi mai mult sălbaticia capetelor, care nu mai aveau nevoie de asta ca să pară înspăimîntătoare. Ceva mai încolo, la capătul mesei, fiindcă un biet tîlhar de provincie nu se cădea să stea alături de spadasinii Parisului, trona Agostin, fără peruca şi barba falsă pe care le folosise ca să joace rolul orbului. La locul de cinste se afla Malartic, ales în unanimitate căpetenie a ospăţului. Faţa îi era mai palidă, iar nasul şi mai roşu decît de obicei: fenomen explicabil prin numărul sticlelor golite şi rînduite pe bufet ca nişte trupuri doborîte în luptă şi prin numărul sticlelor pline pe care pivincierul i le punea dinainte cu neostenită grabă.

Din vorbele încîlcite ale chefliilor, Isabelle prinse doar cîteva, al căror sens îi scăpa cel mai adesea, căci erau dintre cele folosite prin spelunci, prin cîrciumi şi prin sălile de arme, ba uneori chiar termeni hidoşi de argo, împrumutaţi din vocabularul Curţii Miracolelor, unde se vorbeşte limba Egiptului şi a Boemiei; ea nu află din ele nimic în stare s-o lămurească asupra soartei care o aştepta şi, cum frigul începuse s-o cam pătrundă, se pregătea tocmai să plece, cînd Malartic dădu în masă, ca să facă tăcere, o lovitură de pumn nemaipomenită, din care pricină, sticlele se clătinară ca bete, iar paharele se ciocniră unele de altele cu un sunet cristalin corespunzător lui *do, mi, sol, si* Chefliii, cît erau ei de ameţiţi, săriră în sus de pe bănci şi toate mutrele se întoarseră, ca la comandă, spre Malartic.

Profitînd de răgazul acesta în larma orgiei, Malartic se ridică şi spuse, ridicîndu-şi paharul şi făcînd să lucească vinul în lumină ca piatra unui inel.

— Prieteni, ascultaţi cîntecul pe care l-am făcut eu, căci mă slujesc de liră la fel de bine ca şi de spadă, un cîntec de chef, aşa cum şade numai bine unui beţivan ca lumea. Peştii care beau apă sînt muţi, dacă ar bea vin, ar cînta. Deci să arătăm că sîntem oameni, printr-o beţie de cîntece.

— Cîntecul! Cîntecul! strigară Bringuenarilles, la Râpée, Tordgueule şi Piedgris, încapabili să urmărească raţionamentul acesta subtil.

Malartic îşi drese glasul, făcînd de cîteva ori cu putere: hm! hm! şi aidoma unui cîntăreţ chemat în camera regelui, intonă cu un glas care, deşi cam răguşit, nu era fals, următoarele cuplete:

Lui Bahus, beţivan de seamă,
Să-i închinăm cîntînd în gură mare:
Trăiască sîngele curat, din cramă,
Ciorchinii storşi de vajnice picioare!
Rubinul să trăiască, din licoare!

Noi, preoţi ai altarelor din vie,
Avem culori aprinse, de molan,
Şi din colindre scoatem suliman
Care ne face moaca rubinie
Şi ne-nfloreşte nasul, năzdrăvan.

Ruşine celui care nu se-adapă
Din butia de vin, ca noi,
Şi-şi moaie botul bleg în apă!
Prefacă-se în broască sau broscoi
Şi pururi să se scalde în noroi!

Cîntecul fu primit cu strigăte de bucurie, şi Torgueule, socotindu-se priceput în ale poziei, nu se temu să-l proclame pe Malartic rivalul lui Saint-Amant[1], părere care dovedea cît de mult îi tulbura beţia minţile. Cheflii hotărîră să închine un pahar cu vin roşu în cinstea poetului, iar cînd paharele fură golite, fiecare şi-l întoarse cu gura în jos pe-al lui, ca să arate că-şi băuseră conştiincios partea. Duşca aceasta îi dădu gata pe cei mai slabi din bandă; La Râpée alunecă sub masă, unde se transformă în saltea pentru Bringuenarilles; Piedgris şi Tordgueule, mai viguroşi, îşi plecară doar capetele şi adormiră cu braţele încrucişate în loc de pernă. Cît despre Malartic, el se ţinea drept pe scaun, cu paharul în mînă, cu ochii holbaţi şi cu

[1] Poet francez, plin de vervă, de culoare şi de pitoresc (1594—1661).

nasul luminat de-o roşeaţă atît de puternică, încît părea că aruncă scîntei ca un fier scos din jar; şi repeta mecanic, cu îndobitocirea solemnă a beţiei stăpînite, fără ca nimeni să-i ţină isonul:

Lui Bahus, beţivan de seamă,
Să-i închinăm cîntînd în gura mare...

Dezgustată de priveliştea aceasta, Isabelle părăsi crăpătura oblonului şi-şi continuă cercetările, care o aduseră curînd sub bolta unde atîrnau, cu greutăţile lor, lanţurile punţii trase spre castel. Nu exista nici o nădejde să pună în mişcare maşinăria aceasta greoaie, şi cum pentru a ieşi, ar fi trebuit să coboare puntea, căci nu exista altă poartă, prizoniera se văzu silită să renunţe la orice plan de fugă. De aceea ea se duse şi îşi luă lampa de unde o lăsase în galeria portretelor, pe care o străbătu de astă dată cu mai puţină spaimă, căci cunoştea locurile de care se temuse, iar teama e stîrnită de necunoscut. Tînăra actriţă traversă repede biblioteca, sala de onoare şi toate încăperile pe care le cercetase atît de prevăzătoare şi de neliniştită. Armurile de care se speriase atîta i se părură aproape demne de-a fi luate în rîs şi, cu pas hotărît, ea urcă scara pe care o coborîse mai adineauri ţinîndu-şi respiraţia şi în vîrful picioarelor, de teamă să nu trezească cel mai mic ecou aţipit în cuşca sonoră.

Dar mare îi fu spaima cînd, din pragul odăii sale, zări o stranie siluetă aşezată în faţa căminului! Nici vorbă, nu era o fantomă, căci lumina luminărilor şi văpaia focului din cămin o desenau prea limede ca să te poţi înşela; era un trup subţiratic şi gingaş, ce-i drept, dar plin de viaţă, după cum dovedeau ochii săi mari şi negri plini de-o lucire sălbatică, ochi care nu aveau deloc privirea stinsă a spectrelor, ci se aţintiseră cu o linişte fascinantă asupra Isabellei, încadrată de pervazul uşii. Un păr lung şi negru, aruncat pe spate, lăsa să se vadă în toate amănuntele o faţă cu pieliţa măslinie, cu trăsăturile fin scluptate de o slăbiciune tinerească şi vioaie şi a cărei gură întredeschisă descoperea o dantură de-o albeaţă strălucitoare. Mîinile arse de soare, dar frumoase ca formă, i se încrucişau pe piept, arătînd nişte unghii mai pale decît degetele. Picioarele ei goale nu atingeau pămîntul, fiind prea scurte ca să ajungă de la jilţ la podea. Prin tăietura unei cămăşi grosolane de pînză luceau vag boabele unui şirag de perle.

După amănuntul acesta al colierului, pesemne că aţi recunoscut-o pe Chiquita. Era ea, întradevăr, dar nu în rochie de fată, ci travesistă încă în băiat, deghizare luată ca să joace rolul de călăuză al falsului orb. Costumul acesta, alcătuit dintr-o

cămaşă şi din nişte nădragi lungi, nu-i veneau rău, căci Chiquita era tocmai la vîrsta cînd nu-i uşor să deosebeşti o fetişcană de-un flăcăiandru.

De îndată ce recunoscu ciuda făptură, Isabelle îşi reveni din emoţia stîrnită de apariţia aceasta neaşteptată. Chiquita nu era prin ea însăşi de temut şi, de altfel, părea că nutreşte, faţă de tînăra actriţă, un fel de recunoştinţă pătimaşă şi capricioasă, pe care şi-o mai dovedise în felul ei la o primă întîlnire.

Privind-o ţintă pe Isabelle, Chiquita murmură în şoaptă soiul acela de cîntec în proză pe care îl fredonase cu un accent de nebunie pe cînd se strecura prin lucarnă în timpul primei încercări de răpire de la *Stema Franţei: „Chiquita dansează pe vîrfurile ţepilor, Chiquita trece prin gaura cheilor"*.

— Mai ai cuţitul, cuţitul cu trei dungi roşii? o întrebă fiinţa aceasta ciudată pe Isabelle, după ce tînăra actriţă se apropiase de cămin.

— Da, Chiquita — răspunse Isabelle — îl port aici, în sîn. Dar de ce mă întrebi? Nu cumva mi-e viaţa în primejdie?

— Un cuţit e un prieten credincios — spuse micuţa, ai cărei ochi licăriră cumplit. El nu-şi trădează stăpînul dacă stăpînul îi dă să bea, căci cuţitului îi este sete.

— Mă sperii, copil rău — zise Isabelle, pe care o tulburau cuvintele acestea ciudate şi sinistre, dar care, în situaţia ei, puteau ascunde un avertisment folositor.

— Ascute-i tăişul de marmura căminului — continuă Chiquita — şi freacă-i lama de talpă.

— De ce-mi spui asta? întrebă actriţa, pălind.

— Uite-aşa! Cine vrea să se apere îşi pregăteşte armele, şi-atîta tot.

Vorbele ei ciudate şi sălbatice o neliniştiră pe Isabelle, şi totuşi, pe de o parte, prezenţa Chiquita în camera ei îi făcea bine. Micuţa părea că-i poartă un fel de dragoste, iar faptul că simţămîntul avea la bază un lucru de nimic nu însemna că nu era real. „N-am să-ţi tai niciodată gîtul", spusese Chiquita; şi în mintea ei sălbatecă, aceasta era o făgăduială solemnă, un pact de alianţă pe care n-avea să-l încalce. Isabelle era singura fiinţă care, după Agostin, îi arătase simpatie. De la ea primise cel dintîi giuvaier cu care îşi satisfăcuse cochetăria copilărească şi, fiind încă prea tînără pentru a fi invidioasă, Chiquita admira cu naivitate frumuseţea tinerei actriţe. Faţa ei blîndă o cucerea, pe ea, care nu văzuse pînă atunci decît figuri rătăcite şi crunte, exprimînd dorinţa jafului, a răzvrătirii şi a crimei.

— Cum se face că te afli aici? o întrebă Isabelle după o clipă de tăcere. Te-au pus să mă păzeşti?

— Da' de unde — răspunse Chiquita — am venit singură, unde m-au călăuzit focul şi lumina. Mă plictisisem să tot stau într-un colţ, în vreme ce bărbaţii beau sticlă după sticlă. Eu sînt atît de mică, de tinerică şi de subţirică, încît nu mi se dă mai multă atenţie decît unei pisici care doarme sub masă. Cînd larma era în toi, am şters-o afară. Nu-mi place mirosul vinului şi a cărnii, căci sînt obişnuită cu mireasma ierburilor şi cu mirosul de răşină al pinilor.

— Şi nu te-ai temut să rătăceşti, aşa, fără lumină, prin coridoarele astea lungi şi întunecoase, prin încăperile astea mari, pline de bezne?

— Chiquita nu ştie ce-i teama; ochii ei văd în întuneric, picioarele ei calcă fără să se împiedice. Dacă întîlneşti o bufniţă, bufniţa închide ochii; liliacul îşi strînge aripile cînd ea se apropie; stafia se lipeşte de zid ca s-o lase să treacă sau se întoarce de unde a venit. Noaptea îi e prietenă şi nu-i ascunde nici una din tainele ei. Chiquita ştie unde-i cuibul cucuvelei, unde-i ascunzătoarea tîlharului, unde-i groapa celui ucis, unde-i locul bîntuit de stafii; dar ea nu i le-a spus niciodată Zilei.

Pe cînd rostea cuvintele acestea ciudate, în ochii Chiquitei strălucea o lumină neobişnuită. Privind-o, ţi-ai fi dat imediat seama că în mintea ei, exaltată de singurătate, se vedea înzestrată cu un fel de putere magică. Scenele de jaf şi de crimă cu care i se împletise copilăria pesemne că avuseseră o mare influenţă asupra imaginaţiei aprinse, sălbatice şi înfrigurate a fetiţei. Convingerea ei începuse s-o impresioneze pe Isabelle, care o privera cu un fel de teamă superstiţioasă.

— Îmi place mai mult să stau aici, la foc, lîngă tine — continuă Chiquita. Tu eşti frumoasă şi-mi place să te privesc; semeni cu Sfînta Fecioară pe care am văzut-o strălucind pe altar; dar am văzut-o numai de departe, căci mă alungau din biserică la fel ca pe cîini, fiindcă eram ciufulită şi fusta mea galbenă i-ar fi făcut să rîdă pe dreptcredincioşi. Ce mîna albă ai! A mea, pusă deasupra, pare o labă de maimuţă. Părul îţi e moale ca mătasea; ciuful meu se zbîrleşte ca mărăcinii. Oh, sînt tare urîtă, nu-i aşa?

— Nu, fetiţo dragă — răspunse Isabelle, pe care admiraţia aceasta naivă o mişca fără voia ei. Îţi ai şi tu frumuseţea ta: dacă te-ai găti un pic, le-ai întrece pe cele mai drăguţe fete.

— Crezi? Ca să fiu gătită, am să şterpelesc veşminte frumoase, şi-atunci Agostin o să mă iubească.

Gîndul acesta aşternu o lumină roză pe faţa oacheşă a copilei, care rămase cîteva minute ca pierdută într-o visare plăcutră şi adîncă.

— Tu, ştii unde ne aflăm? întrebă Isabelle cînd Chiquita îşi ridică ploapele tivite cu gene lungi, negre, pe care şi le plecase o clipă.

— Într-un castel al seniorului care are o groază de bani şi care a vrut să te răpească şi la Poitiers. N-aveam decît să trag zăvorul şi treaba ar fi fost gata. Da' tu îmi dăruiseşi şiragul de perle şi n-am vrut să te necăjesc.

— Totuşi de data asta ai ajutat să fiu răpită — spuse Isabelle. Nu-ţi mai sînt dragă de mă dai pe mîna duşmanilor?

— Agostin a poruncit, trebuia să-l ascult. Altminteri, ar fi făcut altcineva pe călăuza orbului, iar eu n-aş fi intrat cu tine în castel. Aici, poate că am să-ţi pot fi de folos la ceva. Sînt curajoasă, sprintenă şi puternică, deşi sînt mică, şi nu vreau să ţi se facă vreun rău.

— E departe de Paris castelul acesta în care mă ţin prizonieră? întrebă Isabelle, trăgînd-o lîngă ea pe Chiquita. I-ai auzit pe vreunul din oamenii ăştia rtostindu-i numele?

— Da. Tordgueule spunea că locul se numeşte... cum naiba? zise fetiţa, scărpinîndu-se în cap, încurcată.

— Încearcă să-ţi aminteşti, copila mea — spuse Isabelle, mîngîind obrajii negri ai Chiquitei, care se înroşi de plăcere la mîngîierea aceasta, căci nimeni nu-i mai dăduse o asemenea atenţie.

— Cred că e Vallombreuse — răspunse Chiquita, rostind cuvîntul silabă, de parcă ar fi ascultat un ecou lăuntric. Da, Vallombreuse, acum sînt sigură; e numele seniorului pe care prietenul tău, căpitanul Fracasse, l-a rănit în duel. Mai bine îl ucidea! Ducele ăsta e un om foarte rău, deşi aruncă banii cum zvîrle semănătorul grîul. Îl urăşti, nu-i aşa? Şi-ai fi tare fericită dacă ai izbuti să scapi!

— O, da, însă e cu neputinţă — spuse tînăra actriţă. Un şanţ adînc împrejmuieşte castelul; puntea e ridicată. Orice evadare e sortită eşecului.

— Chiquitei nu-i pasă de gratii, de lacăte, de ziduri şi de şanţuri; Chiquita poate să iasă cînd vrea din temniţa cea mai bine închisă şi poate zbura drept în lună, pe sub ochii temnicerului năucit. Dacă vrea ea, pînă ar apuca să răsară soarele căpitanul ar şti unde e ascunsă cea pe care o caută.

Auzind-o cum vorbea fără şir, Isabelle se temu că nebunia să nu fi atins creierul slab al Chiquitei; dar copila era atît de liniştită, ochii ei aveau o privire atît de lucidă, iar în glas i se simţea o asemenea convingere, încît presupunerea aceasta nu putea fi admisă; pesemne că micuţa şi strania făptură poseda cu siguranţă o părticică din puterea magică pe care şi-o atribuie.

Ca şi cum ar fi vrut s-o convingă pe Isabelle că nu se lăuda, fetiţa îi spuse:

— Am să ies de-aici imediat; lasă-mă o clipă să mă gîndesc pe ce cale; nu vorbi, ţineţi respiraţia; cel mai slab zgomot m-ar stingheri; trebuie să aud glasul Duhului.

Chiquita îşi plecă fruntea, îşi acoperi ochii cu palma ca să se izoleze, rămase cîteva minute neclintită ca o moartă, apoi înălţă capul, deschise fereastra, se urcă pe pervaz şi străpunse bezna cu o privire uimitor de adîncă. La picioarele zidului clipocea apa întunecată a şanţului, biciuită de vîntul nopţii.

„O să-şi ia cu adevărat zborul, ca un liliac?" se întrebă tînăra actriţă, care urmărea atentă toate mişcările Chiquitei.

În faţa ferestrei, de cealaltă parte a şanţului, se înălţa un copac uriaş, bătrîn de cîteva secole şi ale cărui ramuri principale se întindeau aproape orizontal, jumătate peste pămînt, jumătate peste apa din şanţ; mai lipseau încă vreo trei sau patru metri pentru a vîrful celei mai lungi ramuri să atingă zidul. Pe copacul acesta se bizuia planul de evadare al Chiquitei. Ea reveni în cameră, scoase dintr-un buzunar o funie de păr foarte fină, împletită foarte strîns, lungă de vreo şapte-opt coţi, şi o desfăşură cu grijă pe podea; apoi scoase din celălalt buzunar un fel de cîrlig de fier pe care-l prinse de funie, după care se apropie de fereastră şi zvîrli cîrligul printre crengile copacului. Prima oară gheara de fier nu se înfipse şi căzu împreună cu funia, izbind cu un zgomot pietrele zidului. La a doua încercare, gheara cîrligului se prinse de scoarţă şi Chiquita trase funia, rugînd-o pe Isabelle să se atîrne de ea cu toată greutatea. Ramura agăţată se îndoi cît îi îngăduia flexibilitatea trunchiului şi se apropie cu încă vreo doi metri. Atunci Chiquita fixă funia de grilajul de fier al balconului printr-un nod care nu se putea desface şi, săltîndu-şi cu o agilitate neobişnuită trupul firav, se prinse cu amîndouă mîinile de funie, apoi mutîndu-şi cînd o mînă, cînd alta, ajunse curînd la craca pe care încălecă de cum o simţi solidă.

— Acum desfă nodul funiei ca s-o pot trage la mine, dacă n-ai cumva chef să mă urmezi — îi spuse ea prizonierei, cu glas încet dar desluşit. Mă tem însă că spaima te-ar gîtui şi ameţeala te-ar trage de picioare şi te-ar trînti în apă. Adio! Mă duc la Paris şi mă înapoiez curînd. La lumina lunii poţi merge destul de repejor.

Isabelle se supuse, şi copacul, nemafiind ţinut, îşi reluă poziţia obişnuită, trecînd-o pe Chiquita de cealaltă parte a şanţului. În mai puţin de un minut, ajutîndu-se cu genunchii, şi cu palmele, ea se afla la picioarele trunchiului, pe pămînt, şi

într-o clipă, prizoniera o văzu depărtîndu-se cu paşi repezi şi pierzîndu-se în negurile albăstrii ale nopţii.

Tot ce se petrecuse i se părea Isabellei un vis. Năucită parcă, ea nu închise fereastra şi privea copacul nemişcat care îşi desena în faţa ei liniile negre ale crengilor pe cenuşiul lăptos al unui nor străpuns de lumina difuză a lunii pe jumătate ascunsă în el. Tînăra actriţă se înfioră văzînd cît de subţire era capătul crengii căreia curajoasa şi sprintena Chiquita nu pregetase să i se încredinţeze. Şi se înduioşă la gîndul dragostei vădită de fiinţa aceea sărmană şi sălbatică, cu ochi atît de frumoşi, de luminoşi şi de înflăcăraţi, ochi de femeie pe-o faţă de copil, şi care arăta atîta recunoştinţă pentru un dar de nimica. Simţind că o pătrundea răcoarea nopţii şi dinţişorii ei ca nişte perle începuseră să-i clănţăne de zor, ea închise fereastra, trase perdelele şi se cuibări într-un jeţ, lîngă foc, cu tălpile pe capetele de aramă ale grătarului vetrei.

Abia se aşezase, cînd intră majordomul urmat de aceiaşi doi valeţi, care aduceau o măsuţă acoperită cu o faţă de masă scumpă, lucrată cu franjuri împletite; pe măsuţă se afla cina, la fel de fină şi de delicată ca şi dejunul. Cu cîteva minute mai înainte, intrarea slugilor ar fi zădărnicit fuga Chiquitei. Isabelle, mişcată încă de scena aceea tulburătoare, nu se atinse de bucatele puse în faţa ei şi făcu semn să fie luate de acolo. Dar majordamul aşeză lîngă pat, pentru orice eventualitate, o cremă cu migdale şi biscuiţi; el întinse, de asemenea, pe-un jilţ, o cămaşă de noapte, nişte scufe şi un halat împodobit tot cu dantele făcute de-o mînă măiastră. Peste jarul aproape stins fură aruncate cîteva butrurugi uriaşe, iar lumînările fură înlocuite cu altele noi. Cînd totul fu gata, majordomul îi spuse Isabellei că, dacă va avea cumva nevoie de cameristă ca s-o ajute, i se va trimite una.

Cum tînăra actriţă făcu un semn de refuz, majordomul plecă, înclinîndu-se cît se poate de respectuos.

După plecarea majordomului şi a valeţilor, Isabelle îşi aruncă pe umeri halatul de noapte şi se culcă îmbrăcată, fără să intre în aşternut, ca să fie repede gata în caz de pericol. Scoţîndu-şi din sîn cuţitul Chiquitei, ea îl deschise, îi întoarse inelul şi-l puse lîngă ea, la îndemînă. După luarea măsurilor de prevedere, tînăra actriţă îşi plecă lungile-i gene vrînd să adoarmă, dar somnul întîrzie să vină. Evenimentele din timpul zilei tulburaseră nervii Isabellei, iar temerile nopţii nu erau făcute să-i liniştească. De altfel, castelele acestea vechi şi nelocuite capătă în orele întunecate aspecte bizare; ţi se pare că stingherești pe cineva şi că un oaspete invizibil se depărtează la

apropierea ta, printr-un coridor secret, ascuns în vreun zid. Tot felul de mici zgomote inexplicabile se produc pe neaşteptate. O mobilă scîrţîie, orologiul morţii îşi bate în lemnul pereţilor loviturile seci, un şobolan se strecoară pe după tapet, un buştean găurit de carii pocneşte în foc ca un mănunchi de artificii şi te trezeşti înspăimîntat tocmai cînd erai gata să aţipeşti. Aşa i se întîmplă şi Isabellei; ea se ridica în aşternut, deschidea ochii speriată, îşi plimba privirile de jur împrejurul camerei şi, nevăzînd nimic neobişnuit, îşi punea iar capul pe pernă. Pînă la urmă somnul o cuprinse, astfel încît o despărţi de lumea reală ale cărei zvonuri nu mai ajunseră pînă la ea. Lui Vallombreuse, dacă s-ar fi aflat acolo, i-ar fi fost uşor să-şi ducă la capăt încercările îndrăzneţe şi galante, căci oboseala biruise pudoarea. Din fericire pentru Isabelle, tînărul duce nu sosise încă la castel. Să nu-i mai fi păsat oare de prada lui acum cînd o avea în cuib? Posibilitatea satisfacerii să-i fi stins oare toana? Nu. Voinţa acestui duce frumos şi hain, mai ales aceea de a face rău, era şi mai îndîrjită acuma, căci, în afara voluptăţii, el simţea o anumită plăcere perversă în a-şi bate joc de orice lege divină sau omenească; dar, ca să înlăture bănuielile, ducele se înfăţişase chiar în ziua răpirii la Saint-Germain, stătuse în preajma regelui, participase la vînătoare şi, fără să pară de loc tulburat, vorbise cu mai multe persoane. Seara, jucase şi pierduse în mod ostentativ nişte sume care-ar fi părut foarte mari pentru cineva mai puţin bogat decît de el. Ducele păruse foarte bine dispus, mai ales după ce un om de-al lui, venit în goana calului, i se închinase înmînîndu-i un plic. Nevoia aceasta de a-şi crea un alibi sigur pentru cazul unor eventuale cercetări salvase în noaptea aceea cinstea Isabellei.

După un somn străbătut de vise ciudate, în care i se arăta cînd Chiquita alergînd şi mişcîndu-şi braţele ca pe nişte aripi în faţa căpitanului Fracasse, care era călare, cînd ducele de Vallombreuse cu ochii învăpăiaţi plini de ură şi dragoste, Isabelle se trezi şi se miră că dormise atîta. Luminările arseseră pînă la capăt, buturugile se preschimbară în scrum şi o rază veselă de soare, pătrunzînd prin crăpătura perdelelor, cuteza să se joace pe patul ei, deşi nu-i fusese prezentată. Venirea zilei însemnă pentru tînăra actriţă o imensă uşurare. Situaţia, fără doar şi poate, rămăsese aceeaşi; dar primejdia nu mai era îngroşată şi de spaimele acelea fantastice cu care noaptea şi necunoscutul copleşesc firile cele mai curajoase. Totuşi bucuria Isabellei nu ţinu mult, căci se auzi un zornăit de lanţuri; puntea se coborî: huruitul unei caleşti mînată în goană răsună pe

scîndurile podului, bubui sub boltă ca un tunet înăbuşit şi se stinse în curtea interioară.

Cine putea să intre atît de semeţ şi de sigur de sine, dacă nu chiar stăpînul castelului, ducele de Vallombreuse însuşi? Cu simţul care îi dă de veste porumbiţei că vulturul e pe-aproape, deşi nu-l vede încă, Isabelle simţi că era duşmanul ei şi nimeni altul. Frumoşii ei obraji se făcură ca de ceară, iar biata-i inimioară începu să bată capitularea în fortăreaţa pieptului, deşi nu se gîndea de loc să se predea. Curînd însă, făcînd un efort, curajoasa fată îşi veni în fire şi se pregăti de apărare. „De-ar ajunge Chiquita la timp ca să-mi aducă ajutor!" îşi spunea ea, iar ochii i se întorceau fără voie spre medalionul de deasupra căminului.„O, tu, ai o înfăţişare atît de nobilă şi de bună ocroteşte-mă împotriva neobrăzării şi perversităţii urmaşului tău. Nu îngădui ca locul acesta în care îţi străluceşte chipul să fie martorul necinstirii mele!"

După ce trecu o oră, folosită de tînărul duce pentru a înăltura neorînduiala pe care orice călătorie rapidă o pricinuieşte veşmintelor, majordomul intră ceremonios în odaia Isabellei şi o întrebă dacă-l putea primi pe domnul duce de Vallombreuse.

— Sînt prizonieră — răspunse tînăra femeie, cu multă demnitate. Răspunsul îmi e la fel de puţin liber ca şi fiinţa, iar întrebarea aceasta, care ar putea părea politicoasă într-o situaţie normală, e batjocoritoare în situaţia în care mă aflu. N-am nici un mijloc de a-l împiedica pe domnul duce să intre în camera aceasta din care eu nu pot ieşi. Vizita nu i-o accept; i-o rabd. E un caz de forţă majoră. Să vină, dacă are chef, acum sau mai tîrziu: îmi e totuna. Du-te repetă-i spusele mele.

Majordomul se înclină, se retrase de-a-ndăratelea spre uşă, căci i se poruncise să se poarte cu cel mai adînc respect faţă de Isabelle, şi dispăru ca să se ducă să-i spună stăpînului său că „domnişoara" consimţea să-l primească.

După cîteva clipe, majordomul reapăru, anunţîndu-l pe ducele de Vallombreuse.

Isabelle se ridică pe jumătate în jilţul în care emoţia o făcuse să se prăbuşească, palidă ca o moartă. Vallombreuse înaintă spre ea, cu pălăria în mînă, într-o atitudine de adînc respect. Văzînd că tresare la apropierea lui, el se opri în mijlocul camerei, o salută pe tînăra actriţă şi-i spuse cu vocea aceea pe care ştia să şi-o facă atît de plăcută ca să cucerească:

— Dacă prezenţa mea îi e acum prea nesuferită încîntătoarei Isabelle şi dacă ea are nevoie de cîtva timp ca să se obişnuiască cu ideea de a mă vedea, am să mă retrag. Ea îmi este prizonieră, dar şi eu îi sînt sclav.

— Politeţea aceasta vine cam tîrziu, după silniciile folosite împotriva mea — răspunse Isabelle.

— Iată ce înseamnă să scoţi oamenii din răbdări printr-o virtute prea înverşunată — continuă ducele. Lipsiţi de orice nădejde, ei folosesc ultimele mijloace fiindcă ştiu că nu-şi pot înrăutăţi mai mult situaţia. Dacă ai fi binevoit să îngădui să-ţi fac curte şi mi-ai fi privit cu oarecare îngăduinţă patima, aş fi rămas printre adoratorii dumitale, încercînd printr-o curtenie delicată, prin daruri de îndrăgostit, prin devotament cavaleresc, prin pasiune arzătoare şi stăpînită să-ţi înduplec încetul cu încetul inima rebelă. Ţi-aş fi inspirat, dacă nu dragoste, cel puţin mila aceea duioasă care uneori o precede şi o atrage. Pînă la urmă, răceala dumitale şi-ar fi dat poate seama că e nedreaptă căci aş fi făcut orice ca ea să-şi vadă greşeala.

— Dacă ai fi folosit mijloacele acestea atît de cinstite — spuse Isabelle — aş fi deplîns o dragoste pe care n-aş fi putut-o împărtăşi, fiindcă inima nu mi se va dărui niciodată, şi, cel puţin, n-aş fi fost silită să te urăsc, simţămînt cu totul nepotrivit sufletului meu şi pe care e dureros să-l încerc.

— Aşadar, mă urăşti tare? zise ducele de Vallombreuse, cu un tremur de ciudă în glas. Şi totuşi nu merit asta. Vina faţă de dumneata, dacă am cumva vreo vină, se trage din însăşi patima mea; şi care femeie, oricît de castă şi de virtuoasă ar fi ea, urăşte cu adevărat bărbatul galant din pricina efectului pe care farmecele ei l-au avut asupra lui, chiar dacă ea n-a vrut asta?

— Sigur, cînd îndrăgostitul nu depăşeşte limitele respectului şi suspină cu timiditate discretă, nu există motiv să-l urăşti. Un asemenea lucru poate îndura şi cea mai virtuoasă femeie; dar cînd nerăbdarea lui obraznică se dedă de la bun început la ultimele excese şi folosesc capcana, răpirea şi ameninţarea, aşa cum dumneata nu te-ai sfiit să faci, nu e posibil alt simţămînt decît o scîrbă de neînvins. Orice suflet, cît de cît mîndru şi semeţ, se revoltă cînd vrei să-l supui cu sila. Dragostea, care e un lucru sfînt, nu se poate stoarce cuiva. Ea vine acolo unde îi place.

— Deci o scîrbă de neînvins, iată tot ce pot aştepta de la dumneata — răspunse Vallombreuse, ai cărui obraji se făcuseră palizi şi care-şi muşcase de nenumărate ori buzele în în timp ce Isabelle îi vorbea cu hotărîrea aceea blîndă în glas, atît de firească fiinţei acesteia, pe cît de cuminte, pe atît de bună.

— Ai mai avea un mijloc de a-mi cuceri stima şi de a-mi cîştiga prietenia. Redă-mi în mod nobil libertatea pe care mi-ai luat-o. Porunceşte să fiu dusă cu o caleaşcă la tovarăşii mei, îngrijoraţi, care nu ştiu ce-i cu mine şi mă caută deznădăjduiţi,

cu temeri de moarte. Lasă-mă să-mi reiau umila mea viaţă de actriţă mai înainte ca despre aventura aceasta din care cinstea mea ar putea ieşi pătată să afle publicul, mirat de lipsa mea.

— Păcat că-mi ceri singurul lucru pe care nu ţi l-aş putea dărui fără a mă trăda! exclamă ducele. De ce nu-ţi doreşti o împărăţie, un tron, căci ţi le-aş da; de ce nu-ţi doreşti o stea, căci m-aş duce să ţi-o caut, căţărîndu-mă în cer. Dumneata însă vrei să-ţi deschid uşa coliviei în care, odată ieşită, n-ai mai intra niciodată. Asta e cu neputinţă! Ştiu că mă iubeşti atît de puţin încît, ca să te pot vedea, nu-mi rămîne decît să te ţin închisă. Oricît ar fi de dureros pentru orgoliul meu, folosesc mijlocul acesta; căci nu mă pot lipsi de prezenţa dumitale, aşa cum o floare nu se poate lipsi de lumină. Gîndul mi se întoarce spre dumneata ca spre soarele lui, şi pentru mine e noapte cînd nu te am alături. Dacă ce-am îndrăznit e o crimă, trebuie cel puţin să profit de ea, căci n-ai să mi-o ierţi, deşi spui asta. Aici, cel puţin, te ţin, îţi stau în preajmă, îţi învălui ura în dragostea mea, suflu peste gheţurile răcelii dumitale calda suflare a patimii mele. Ochii îţi sînt siliţi să-mi oglindească chipul şi urechile să-mi audă sunetul glasului. Ceva din mine ţi se strecoară fără voie în suflet; am influenţă asupra dumitale, măcar prin spaima pe care ţi-o pricinuiesc, iar zgomotul paşilor mei în anticameră te face să tresari. Şi-apoi, captivitatea te desparte de cel pe care dumneata îl regreţi, iar eu îl urăsc de moarte, fiindcă ţi-a furat inima, care ar fi fost a mea. Gelozia mea satisfăcută se mulţumeşte cu fericirea aceasta neînsemnată şi nu vrea s-o înşele redîndu-ţi o libertate pe care ai folosit-o împotriva mea.

— Şi pînă cînd ai pretenţia să mă ţii închisă, nu ca un senior creştin, ci ca un pirat păgîn? întrebă tînăra femeie.

— Pînă ai să mă iubeşti sau pînă ai să mi-o spui, ceea ce-i acelaşi lucru — răspunse tînărul duce cu o seriozitate deplină şi cu aerul cel mai convins din lume. Apoi îi făcu Isabellei cea mai graţioasă plecăciune şi ieşi, sigur de sine, ca un adevărat curtean pe care nici o situaţie nu-l stînjeneşte.

O jumătate de oră mai tîrziu, un lacheu aduse un buchet alcătuit dintr-o îmbinare a celor mai rare flori, care îşi amestecau între ele culorile şi parfumul; de altfel, toate florile erau rare la vremea aceea a anului, şi fusese nevoie de întreg talentul grădinarilor şi de vara falsă a serelor ca să le hotărască pe aceste încîntătoare fiice ale Florei să îmbobocească atît de timpuriu. Coada buchetului era strînsă într-o brăţară măreaţă, demnă de o regină. Printre flori, o hîrtie albă, împăturită atrăgea privirea. Isabelle o luă, căci, în situaţia ei, amănuntele

neînsemnate ale galanteriei nu mai aveau sensul pe care l-ar fi avut dacă ar fi fost liberă.

Hîrtia era un bilet de la Vallombreuse, concepută după cum vom vedea şi scris cu o scriere îndrăzneaţă, potrivită firii personajului. Prizoniera recunoscu mîna care scrisese „pentru Isabelle" pe caseta cu bijuterii lăsată în odaia ei din Poitiers:

„Dragă Isabelle,

Îţi trimit florile acestea, deşi sînt sigur că vor fi prost primite. Fiindcă vin de la mine, prospeţimea şi noutatea lor nu vor afla îndurare în faţa asprimii dumitale fără seamăn. Dar, oricare le-ar fi soarta, şi chiar dacă te-ai ocupa de ele numai ca să le arunci pe fereastră în semn de mare dispreţ, florile te vor sili, prin însăşi furia stîrnită, să-ţi opreşti o clipă gîndul, fie şi numai pentru a-l blestema, la cel care se declară, în ciuda tuturor, adoratul dumitale încăpăţînat.

Vallombreuse

Biletul, de-o galanterie pretenţioasă, dar vădind la cel care îl scrisese o dîrzenie nemaipomenită, pe care nimic n-ar fi făcut-o să dea înapoi, avu în parte efectul aşteptat de duce. Isabelle îl ţinea în mînă cu un aer mohorît, iar chipul lui Vallombreuse i se înfăţişa în minte sub o aparenţă diabolică. Miresmele florilor, cele mai multe străine, aşezate lîngă ea, pe măsuţă unde le pusese lacheul, pătrundeau aerul cald al încăperii, iar parfumurile lor exotice se împrăştiau pretutindeni, puternice şi ameţitoare. Isabelle le luă şi le aruncă în anticameră, fără să scoată brăţara de diamante pusă în jurul cozilor, temîndu-se să nu fie îmbibate cu vreun filtru subtil, narcotic sau afordisiac, făcut să tulbure minţile. Niciodată nişte flori atît de frumoase n-au avut o soartă mai cruntă, şi totuşi Isabellei îi erau tare dragi; dar se temea, dacă le-ar fi păstrat, să nu sporească şi mai mult îngîmfarea ducelui; de altfel, plantele acestea cu forme bizare, culori stranii şi parfumuri necunoscute nu aveau farmecul modest al florilor obişnuite; frumuseţea lor trufaşă amintea de cea a lui Vallombreuse şi îi semăna prea mult.

Abia apucase Isabelle să pună buchetul proscris pe-o măsuţă din camera de-alături şi să se aşeze iar în jilţ, cînd se ivi camerista venită s-o ajute să-şi facă toaleta. Fata aceasta destul de drăguţă, foarte palidă, cu un aer trist şi blînd, avea în rîvna ei ceva inert, de parcă ar fi copleşit-o o spaimă tainică sau o autoritate cumplită. Îşi oferea Isabellei serviciile aproape fără s-o privească şi cu glas stins, de parcă s-ar fi temut să n-o audă urechile pereţilor. La un semn de încuviinţare al tinerei femei, ea îi pieptănă părul blond, răvăşit în urma scenelor din ajun şi a neliniştii nervoase din timpul nopţii, îi legă buclele mătăsoase cu

panglici de catifea şi-şi făcu treaba ca o coafeză care îşi cunoaşte meseria. Apoi scoase dintr-un dulap în perete mai multe rochii de-o bogăţie şi de-o eleganţă rară, croite parcă pe măsura Isabellei; dar tînăra actriţă le refuză, deşi rochia ei era veche şi mototolită, căci altfel s-ar fi putut spune că îmbrăcase livreaua ducelui, iar intenţia de a nu primi nimic de la el, chiar dacă ar fi rămas prizonieră mai mult decît şi-ar fi închipuit ea, îi era de neînduplecat.

Camerista nu insistă şi-i respectă capriciul, aşa cum celor osîndiţi li se dă voie să facă ce vor între zidurile temniţei. S-ar fi zis, de asemenea, că fata se ferea de vreo legătură mai strînsă cu stăpîna ei vremelnică, de teamă să nu trezească vreun simţămînt inutil. Camerista se reducea, pe cît posibil, la rolul de automat. Isabelle, care se gîndea să afle cîte ceva de la fată, înţelese că n-ar fi avut nici un rost să-i pună vreo întrebare, şi se lăsa în voia grijilor ei mute, nu fără să simtă o oarecare spaimă.

Cînd camerista se retrase, îi fu adus dejunul şi, în ciuda situaţiei sale triste, Isabelle nu se dădu înapoi să mănînce; natura îşi cere imperios drepturile ei chiar de la fiinţele cele mai gingaşe. Mîncarea îi dădu puteri de care avea mare nevoie, căci ale ei fuseseră irosite de emoţiile şi de atacurile încercate. Ceva mai liniştită, prizoniera începu să se gîndească la curajul lui Sigognac, care se purtase atît de vitejeşte şi ar fi smuls-o răpitorilor, deşi era singur, dacă n-ar fi pierdut cîteva clipe ca să scape de mantia aruncată de ticălosul orb. Acum, el trebuie că aflase despre ea şi fără îndoială că alerga s-o apere pe aceea care îi era mai scumpă decît viaţa. La gîndul primejdiilor la care avea să se expună în încercarea aceasta primejdioasă, căci ducele nu era omul să lase prada din mîini fără împotrivire, un suspin umflă pieptul Isabellei şi-o lacrimă i se înălţă de la inimă către ochi; biata fată se mustra că din pricina ei se iscaseră toate încurcăturile şi aproape că-şi blestema frumuseţea, izvor al tuturor relelor. Totuşi ea era modestă şi nu căutase prin cochetărie să stîrnească patimi în jurul său, aşa cum fac multe actriţe şi chiar doamne din lumea mare sau tîrgoveţe înstărite.

Iată unde ajunsese cu gîndul, cînd ceva se izbi de fereastră cu zgomot uşor şi sec; un ochi de geam plesni de parcă ar fi fost lovit de grindină. Isabelle se apropie şi o văzu în copacul din faţă pe Chiquita, care îi făcea pe ascuns semne să-i deschidă fereastra şi legăna funia prevăzută la capăt cu gheara de fier. Actriţa prizonieră înţelese intenţia copilei, se supuse gestului ei, şi cramponul, aruncat cu o mînă sigură, se prinse de balustrada balconului. Chiquita legă celălalt capăt al funiei de o creangă şi porni agăţîndu-se de ea, ca în ajun; dar n-ajunse nici la

jumătatea drumului cînd nodul se desfăcu, spre marea spaimă a Isabellei, iar funia se desprinse de copac. În loc să cadă în apa verde a şanţului, cum s-ar fi putut crede, Chiquita, căreia accidentul, dacă era într-adevăr un accident, nu-i tulburase de loc prezenţa de spirit, ajunse, o dată cu funia prinsă de balcon prin cramponul de fier, la zidul castelului, dedesubtul ferestrei şi, ajutîndu-se de mîini şi de picioare, izbuti să se caţăre, sprijinindu-se de perete, pînă în dreptul ferestrei. Apoi încălecă balustrada balconului şi sări uşurel în cameră; acolo văzînd-o pe Isabelle galbenă şi aproape leşinată de spaimă, îi spuse zîmbind:

— Ţi-a fost frică şi-ai crezut că Chiquita o să se ducă la broaştele din şanţ. N-am prins creanga decît cu un nod, ca să pot trage funia. La capătul funiei ăsteia negre, eu, slabă, şi oacheşă cum sînt, trebuie că păream un păianjen pornit pe firul lui.

— Micuţa mea dragă — zise Isabelle, sărutînd-o pe Chiquita pe frunte — eşti o copilă vitează şi curajoasă.

— Ţi-am văzut prietenii, te-au căutat pretutindeni, dar fără Chiquita nu ţi-ar fi descoperit niciodată tainiţa. Căpitanul umbla de colo-colo ca un leu; faţa îi era numai văpăi, ochii lui aruncau fulgere. M-a luat pe oblîncul şeii şi s-a ascuns într-un crîng, aproape de castel, împreună cu prietenii lui. Nu trebuie să fie văzuţi. Diseară, cum apune soarele, vor încerca să te elibereze; să vezi atunci lovituri de spadă şi focuri de pistol! O să fie grozav! Nu există ceva mai frumos decît bărbaţii care se luptă; dar nu cumva să te sperii şi să strigi. Ţipetele femeilor slăbesc curajul. Dacă vrei, am să stau lîngă tine ca să te liniştesc.

— N-avea grijă, Chiquita, eu n-am să-i stingheresc cu spaime prosteşti pe vitejii prieteni care-şi pun viaţa în primejdie ca să mă salveze.

— Aşa-i bine — spuse micuţa. Pînă diseară, apără-te cu cuţitul pe care ţi l-am dat. Lovitura trebuie dată de jos în sus, nu uita. Eu, fiindcă nu trebuie să fim văzute împreună, am să-mi caut vreun colţ unde să pot dormi. Dar, mai ales, să nu te uiţi pe fereastră, căci asta ar da de bănuit şi-ar arăta poate că aştepţi ajutor dintr-acolo. Ar face atunci o hăituială în jurul castelului şi ţi-ar descoperi prietenii. Iar lovitura ar da greş şi tu ai rămîne în puterea lui Vallombreuse, pe care-l urăşti.

— N-am să mă apropii de fereastră — răspunse Isabelle — îţi făgăduiesc, oricît m-ar împinge curiozitatea.

Liniştită asupra acestui punct important, Chiquita dispăru şi se duse în sala cea joasă, unde spadasinii, înecaţi în băutură, amorţiţi de-un somn animalic, nici nu-i observaseră măcar lipsa.

Acolo, ea se rezemă de perete, îşi împreună mîinile pe piept, în poziţia ei favorită, închise ochii şi adormi imediat; căci micuţele-i picioare de căprioară străbătuseră peste opt leghe în noaptea aceea, între Vallombreuse şi Paris. Iar întoarcerea călare, cu care nu era obişnuită, o obosise poate şi mai mult. Deşi trupul firav îi era vigruos ca oţelul, Chiquita se simţea frîntă de oboseală şi dormea atît de adînc, încît părea moartă.

— Cum mai dorm copii ăştia! exlamă Malartic, care se trezise în sfîrşit. Cu tot cheful nostru, ea a dormit dusă! Hei! Voi, ăştia, vite drăgălaşe, încercaţi să vă săltaţi pe labele de dinapoi şi mergeţi în curte de vă turnaţi cîte o găleată cu apă rece în cap. Circe a beţiei v-a preschimbat în porci; redeveniţi oameni prin botezul ăsta, şi-apoi o să dăm o raită ca să vedem dacă nu se pune ceva la cale pentru frumoasa a cărei pază şi apărare ne-a fost încredinţată de seniorul Vallombreuse.

Spadasinii se ridicară anevoie şi merseră clătinîndu-se de la masă la uşă ca să dea ascultare sfaturilor prea înţeleptei lor căpetenii. După ce îşi mai veniră cît de cît în fire, Malartic îl luă cu el pe Tordqueule, Piedgris şi La Râpee, se îndreptă spre portiţă, descuie lacătul care închidea lanţul bărcii trasă la uşa dinspre apă a bucătăriei, şi luntrea, împinsă cu o prăjină, sfîşie mantia plină de lintiţă şi ajunse curînd în dreptul unei scări înguste, croită în căptuşeala şanţului.

— Tu rămîi aici ca să păzeşti barca, pentru cazul cînd ar vrea s-o înhaţe ca să pătrundă în fortăreaţă — îi spuse Malartic lui La Râpee cînd oamenii lui ajunseră pe celălalt mal. De altfel, tot nu prea te ţii tu bine pe picioare. Noi, ăştilalţi, o să patrulăm şi o să batem un pic tufişurile, ca să alungăm păsările.

Malartic, urmat de cei doi acoliţi, se plimbă în jurul castelului timp de peste un ceas, fără să dea de nimic suspect; cînd se întoarse la locul de pornire, îl găsi pe La Râpee dormind de-a-npicioarelea sprijinit de-un copac.

— Dacă eram la armată — îi spuse el, trezindu-l cu un pumn — te-aş fi străpuns cu sabia fiindcă ai dormit în post, contrar oricărei discipline ostăşeşti; dar cum nu te pot împuşca, te iert şi te condamn numai să bei o oca de apă.

— Mi-ar plăcea mai degrabă două gloanţe în cap decît o oca de apă în burtă — răspunse beţivanul.

— Răspunsul ăsta e frumos — zise Malartic — şi vrednic de-un erou de-al lui Plutarh. Greşeala ţi se iartă fără pedeapsă, dar vezi să nu mai cazi în păcat.

Patrula porni înapoi, şi barca fu legată şi ferecată, cu grija obişnuită într-o fortăreaţă. Mulţumit de inspecţia făcută,

Malartic îşi zise în sinea lui: „Dacă încîntătoarea Isabelle iese de aici, sau dacă viteazul căpitan Fracasse pătrunde aici, căci trebuiesc prevăzute ambele cazuri, să mi se albească mie nasul sau să mi se înroşească mutra".

Rămasă singură, Isabelle deschise un volum din *Astreea* de domnul Honoré d'Urfé, care zăcea uitat pe-o poliţă, şi încercă să se gîndească la ce citea. Dar numai ochii ei urmăreau mecanic rîndurile. Mintea îi zbura departe de pagini şi nu se concentra nici o clipă asupra acelor pastorale, răsuflate încă de pe atunci. Plictisită, tînăra actriţă aruncă volumul şi-şi încrucişă braţele în aşteptare evenimentelor. Se săturase de-atîtea presupuneri cîte făcuse şi, fără a mai încerca să ghicească cum o va elibera Sigognac, se bizuia numai pe devotamentul deplin al gentilomului.

Se lăsase seara. Lacheii aprinseră luminările şi curînd majordomul se ivi ca să anunţe vizita ducelui de Vallombreuse. Acesta intră pe urma valetului, salutîndu-şi prizoniera cu cea mai desăvîrşită curtenie. Tînărul duce era, într-adevăr, de-o fumuseţe şi de-o eleganţă nemaipomenită. Chipul lui încîntător nu s-ar fi putut să nu inspire dragoste oricărei inimi neprevenite. Haina din atlas de culoarea perlelor, pantalonii din catifea stacojie, cizmele răsfrînte, din piele albă, pline de dantele, şi eşarfa din brocart de argint care-i susţinea spada cu mînerul bătut în pietre scumpe îi scoteau de minune la iveală calităţile, şi-ar fi trebuit să fii statornică şi virtuoasă ca Isabelle ca să nu fii mişcată de ele.

— Am venit să văd, încîntătoare Isabelle, dacă voi fi mai bine primit decît buchetul meu — spuse el, aşezîndu-se într-un jilţ în apropierea tinerei femei. N-am înfumurarea prostească de a crede asta, dar vreau să te deprind cu mine. Mîine, un nou buchet şi o nouă vizită.

— Buchetele şi vizitele vor fi inutile — răspunse Isabelle. Îmi pare rău că-mi încalc politeţea ca să ţi-o spun, dar sinceritatea mea nu trebuie să-ţi lase nici o speranţă.

— Ei bine — zise ducele, cu un gest de nepăsare trufaşă — am să mă lipsesc de speranţă şi-am să mă mulţumesc cu realitatea. Aşadar, biata copilă, nu ştii cine e Vallombreuse, dacă încerci să-i stai împotrivă. El nu şi-a înăbuşit niciodată în suflet vreo dorinţă neîmplinită şi merge drept spre ceea ce doreşte fără ca nimic să-l poată îndupleca sau întoarce din drum; nici lacrimile, nici rugăminţile, nici strigătele, nici cadavrele aruncate de-a curmezişul, nici ruinele fumegînde; prăbuşirea universului nu l-ar face să se mire, şi pe rămăşiţele lumii şi-ar satisface toana. Nu-i spori patima prin atracţia

imposibilului, femeie imprudentă care faci tigrul să simtă mirosul de miel şi-apoi îi iei mielul!

Isabelle se îngrozi de schimbarea ivită pe chipul lui Vallombreuse pe cînd rostea aceste cuvinte. Expresia graţioasă pierise. În locul ei nu se putea citi decît o răutate rece şi o hotărîre de neclintit. Cu un gest instinctiv, Isabelle se trase înapoi şi-şi duse mîna la piept, ca să simtă cuţitul Chiquitei. Vallombreuse îşi apropie nestingherit jilţul de al ei. Stăpînindu-şi furia, el îşi şi reluase aerul acela încîntător, vesel şi duios, la care pînă atunci nici o femeie nu putuse să reziste.

— Încearcă să te stăpîneşti; nu te mai gîndi la o viaţă care de acum trebuie să-ţi fie ca un vis uitat. Lasă încăpăţînarea şi fidelitatea asta himerică faţă de o iubire şubredă, nevrednică de tine, şi gîndeşte-te că în ochii lumii eşti de acum a mea. Gîndeşte-te mai ales că te ador cu o patimă, cu o frenezie, cu un delir pe care nici o femeie nu mi le-a inspirat vreodată. Nu încerca să scapi de văpaia care te învăluie, de voinţa aceasta inevitabilă, pe care nimic nu o pate abate din drum. Ca un metal rece aruncat într-un creuzet în care clocoteşte un metal topit, indiferenţa ta, aruncată în pasiunea mea, se va topi amestecîndu-se cu ea. Orice ai face, mă vei iubi de voie sau de nevoie, fiindcă aşa vreau eu, fiindcă eşti tînără şi frumoasă şi fiindcă eu sînt tînăr şi frumos. Oricît te-ai căzni şi te-ai zbate, n-ai să desfaci braţele încleştate în jurul dumitale. Deci orice rezistenţă îţi va dăuna, fiind inutilă. Resemnează-te zîmbind; la urma urmei, e chiar o nenorocire atît de mare faptul că te iubeşte la nebunie ducele de Vallombreuse?! Nenorocirea asta ar face fericite o mulţime de femei!

Pe cînd el vorbea cu avîntul acela cald care ameţeşte minţile femeilor şi le înfrînge pudoarea, dar care de data aceasta n-avea nici un efect, Isabellei, atentă la cel mai mic zgomot de afară, de unde trebuia să-i vină scăparea, i se păru că aude un foşnet uşor, aproape imperceptibil, dincolo de şanţ. Zgomotul era înăbuşit şi ritmic, asemenea loviturilor date cu grijă pentru înlăturarea unui obstacol. Temîndu-se ca Vallombreuse să nu-l observe, tînăra femeie răspunse în aşa fel, încît să rănească înfumurarea orgolioasă a ducelui. Ea îl plăcea mai mult furios decît îndrăgostit şi prefera să-i audă izbucnirile de mînie în locul cuvintelor de dragoste. De altfel, certîndu-se cu el, spera să-l împiedice să audă.

— Fericirea asta ar fi o ruşine de care m-aş salva prin moarte, dacă n-aş avea alte mijloace. Dumneata n-o să-mi ai decît cadavrul. Înainte îmi erai indiferent, acum te urăsc pentru

purtarea dumitale jignitoare, ticăloasă şi brutală. Da, îl iubesc pe Sigognac, pe care-ai încercat de cîteva ori să-l ucizi.

Zgomotul continua într-una şi Isabelle, nemaiţinînd seama de nimic, ridică glasul ca să-l acopere.

Auzindu-i cuvintele îndrăzneţe, Vallombreuse păli de furie, iar ochii îi aruncară priviri pline de venin; o uşoară spumă i se prelinse la colţul buzelor; ducele îşi duse tremurînd mîna la mînerul spadei. Gîndul de-a o ucide pe Isabelle îi străbătu creierul ca un fulger, dar, printr-un extraordinar efort de voinţă, el se stăpîni şi se porni pe-un rîs strident şi nervos, apropiindu-se de tînăra actriţă.

— Pe toţi dracii! exclamă ducele. Îmi placi aşa; cînd mă insulţi, ţi se aprinde în ochi o lumină ciudată, iar faţa dumitale capătă o strălucire supranaturală; atunci devii de două ori mai frumoasă. Bine ai făcut că mi-ai vorbit deschis. Reţinerile astea mă plictiseau. Aşadar, îl iubeşti pe Sigognac?! Cu atît mai bine! O să-mi fie şi mai plăcut să te am. Ce plăcere să săruţi buzele astea care îţi spun: „Te urăsc!" E mult mai atrăgător decît veşnicul şi fadul: „Te iubesc", cu care femeile te umplu de scîrbă.

Îngrozită de hotărîrea lui Vallombreuse, Isabelle se ridicase şi-şi scosese din sînt cuţitul Chiquitei.

— Bun! zise ducele, văzînd-o înarmată. Ai şi scos pumnalul! Dacă n-ai fi uitat istoria romană, ai şti, frumoasa mea, că doamna Lucreţia n-a folosit pumnalul decît după atentatul lui Sextus, fiul lui Tarquinius Superbus. Pilda aceasta a antichităţii e bună de urmat.

Şi, sinchisindu-se de pumnal cît de-un ac de albină, el înaintă spre Isabelle şi o prinse în braţe mai înainte ca ea să fi avut timp să ridice arma.

În aceeaşi clipă se auzi o trosnitură, urmată imediat de un zgomot îngrozitor; fereastra, lovită parcă de genunchiul unui uriaş, se prăbuşi într-un vacarm de geamuri sfărîmate în încăperea unde pătrunseră în aceeaşi clipă un maldăr de crengi, formînd un fel de catapultă stufoasă şi de pod mişcător.

Era vîrful copacului care înlesnise plecarea şi întoarcerea Chiquitei. Trunchiul, tăiat cu ferăstrăul de Sigognac şi de prietenii săi, cedase legilor gravităţii. Căderea îi fusese îndreptată în aşa fel, încît să alcătuiască, pe deasupra apei, o punte de legătură între mal şi fereastra Isabellei.

Surprins de năvala neaşteptată a copacului care se amesteca într-o scenă de dragoste, Vallombreuse îi dădu drumul tinerei

actrițe și-și duse mîna la spadă, gata să-l înfrunte pe primul venit la atac.

Chiquita, care intrase în vîrful picioarelor, ușoară ca o umbră, o trase pe Isabelle de mînecă și-i spuse:

— Adăpostește-te în dosul mobilei de colo; o să înceapă danțul.

Micuța nu mințea. Două sau trei împușcături răsunară în tăcerea nopții. Garnizoana descoperise atacul.

XVII

INELUL DE AMETIST

Urcînd cîte patru trepte odată, Malartic, Bringuenarilles, Piedgris şi Tordguele alergară în camera Isabellei, ca să înfrunte atacul şi să-l ajute pe Vallombreuse, pe cînd La Râpée, Mérindol şi spadasinii de rînd ai ducelui, pe care acesta îi adusese cu el, treceau şanţul cu luntrea ca să execute o ieşire şi să cadă în spatele duşmanului. Strategie savantă şi demnă de-o iscusită căpetenie de oşti.

Vîrful copacului astupa fereastra, altminteri destul de îngustă, iar crengile se întindeau aproape pînă în mijlocul camerei; deci nu li se putea pune în faţă atacatorilor un front de luptă prea larg. Malartic se aşeză cu Piedgris de o parte, lîngă perete, şi-i puse de cealaltă parte pe Tordguele şi Bringuenarille ca să n-aibă ei de înfruntat iureşul primului atac şi să se simtă mai la largul lor. Înainte de-a pătrunde în fortăreaţă trebuia să răzbeşti prin gardul acesta viu de namile cumplite, care pîndeau cu sabia într-o mînă şi cu pistolul în cealaltă. Toţi îşi puseseră iar măştile, căci nici unuia dintre oamenii aceştia de treabă nu i-ar fi convenit să fie recunoscut dacă lucrurile ar fi luat cumva o întorsătură proastă, şi era o privelişte destul de înspăimîntătoare să-i vezi pe aceşti patru bărbaţi cu feţele negre, nemişcaţi şi tăcuţi ca nişte spectre.

— Sau vă retrageţi, sau vă puneţi masca — îi spuse Malartic lui Vallombreuse pe şoptite. N-are nici un rost să fiţi văzut în ciocnirea asta.

— Nu-mi pasă! răspunse tînărul duce. Nu mă tem de nimeni pe lume, iar cei care mă vor vedea n-au să mai apuce s-o spună — adăugă el, mişcîndu-şi spada ameninţător.

— Duceţi-o măcar în altă cameră pe Isabelle, Elena acestui război troian, pe care un glonţ de pistol rătăcit ar putea-o culca la pămînt, ceea ce ar fi păcat.

Ducele, găsind sfatul cuminte, se îndreptă spre Isabelle, care se trăsese la adăpost împreună cu Chiquita în dosul unui scrin de

stejar, şi o luă în braţe, deşi ea se agăţă cu degetele încleştate de reliefurile sculpturilor şi se împotrivi cu disperată hotărîre eforturilor lui Vallombreuse; învingîndu-şi timiditatea femeiască, tînăra aceasta virtuoasă prefera să rămînă pe cîmpul de bătaie, expusă gloanţelor şi vîrfurilor de spadă, care nu i-ar fi luat decît viaţa, ca să nu stea singură cu Vallombreuse, la adăpost de luptă, dar supusă unor atacuri care i-ar fi ucis onoarea.

— Nu, nu, lasă-mă! striga ea, zbătîndu-se, prinzîndu-se cu un efort deznădăjduit de pervazul uşii, căci simţea că Sigognac nu putea fi departe.

În sfîrşit, ducele izbuti să deschidă uşa şi tocmai se pregătea s-o tîrască pe Isabelle în cealaltă cameră, cînd tînăra femeie se desprinse din mîinile lui şi alergă spre fereastră; dar Vallombreuse o prinse, o luă pe sus şi-o duse în fundul încăperii.

— Ajutor! strigă ea cu un glas slab, căci ajunsese la capătul puterilor. Scapă-mă, Sigognac!

Un zgomot de crengi rupte se auzi îndată şi un glas puternic, părînd că vine din cer, tună cuvintele: „Iată-mă!". Apoi, repede ca fulgerul, o umbră neagră trecu printre cei patru spadasini, cu atîta avînt, încît se şi afla în mijlocul camerei cînd răsunară aproape în acelaşi timp patru detunături de pistol. Norii de fum se răspîndiră în văluri dese care ascunseră cîteva clipe rezultatul acestui atac împătrit; cînd fumul se mai împrăştie, spadasinii îl văzură pe Sigognac, sau mai bine zis pe căpitanul Fracasse, căci ei nu-l cunoşteau decît sub acest nume, în picioare, cu spada în mînă şi neavînd vătămată decît pana de la pălărie, căci cocoaşele pistoalelor cu cremene nu se puseseră în mişcare destul de repede pentru ca gloanţele să-l atingă pe Fracasse în trecerea lui pe cît de neaşteptată pe atît de rapidă. Dar Isabelle şi Vallombreuse nu mai erau acolo. Ducele profitase de învălmăşeală ca să-şi ducă prada pe jumătate leşinată. O uşă solidă, cu un zăvor tras, se afla acum între tînăra actriţă şi generosul ei apărător, şi aşa destul de stînjenit de ceata care îi rămăsese în spate. Din fericire, sperînd să-i poată fi de folos Isabellei, Chiquita, vioaie şi suplă ca o şopîrlă, se strecurase prin uşa întredeschisă pe urmele ducelui, care, în zarva atacului, în mijlocul zgomotului împuşcăturilor, n-o luă în seamă, cu atît mai mult cu cît ea se piti repede într-un colţ întunecos al sălii acesteia vaste, abia luminată de-o lampă pusă pe-un bufet.

— Ticăloşilor, unde-i Isabelle? strigă Sigognac, văzînd că tînăra actriţă nu era acolo. Adineauri i-am auzit glasul.

— Nu ne-ai dat-o nouă în pază — răspunse Malartic, cu cel mai minunat sînge rece din lume. Şi-apoi, noi nu prea sîntem buni ca dădace.

Şi zicînd aceste cuvinte, el se năpusti cu spada ridicată asupra baronului, care îl primi cum se cuvine. Malartic nu era un adversar de lepădat; după Lampourde, trecea drept cel mai îndemînatic gladiator al Parisului, dar nu era omul care să poată lupta mult timp cu Sigognac.

— Păziţi fereastra cît mă ocup eu de flăcăul ăsta — le spuse el, pe cînd se duela, lui Piedgris, Tordgueule şi Bringuenarille, care îşi încărcau în grabă pistoalele.

În aceeaşi clipă, un nou atacator se năpusti în încăpere, printr-un salt mortal. Era Scapin, căruia fosta lui meserie de scamator şi de soldat îi asigura o îndemînare neobişnuită pentru asemenea căţărări de asediu. Dintr-o privire rapidă, el văzu că mîinile spadasinilor erau ocupate cu turnatul pulberei şi al plumburilor în arme şi că-şi puseseră spadele alături de ei; de aceea, repede ca fulgerul, profită de clipa de nesiguranţă a duşmanilor miraţi de apariţia lui ciudată şi, adunînd spadele, le aruncă pe fereastră; apoi se repezi la Bringuenarilles, îl prinse de brîu, îşi făcu scut din el şi-l împinse înainte întorcîndu-l în aşa fel, încît să-l pună în faţa pistoalelor care-l ocheau.

— Pe toţi dracii, nu trageţi! urlă Bringuenarilles, pe jumătate sufocat de braţele nervoase ale lui Scapin. Nu trageţi! O să-mi zdrobiţi rărunchii sau capul, şi-ar fi mai mare jalea să fiu doborît de-ai mei.

Ca să nu le dea lui Piedgris şi lui Tordgueule putinţa de a-l împuşca din spate, Scapin se rezemase prudent de perete, punîndu-l în faţă pe Bringhuenarilles ca meterez; şi, ca să-i facă să-şi schimbe ţinta, îl mişca dintr-o parte în alta pe spadasinul, care, deşi atingea uneori pămîntul cu picioarele, nu prindea forţe noi, ca Anteu.

Manevra lui era cît se poate de înţeleaptă; căci Piedgris, care nu prea-l îndrăgea pe Bringuenarilles şi căruia puţin îi păsa de viaţa unui om, chiar dacă îi era prieten, ochi capul lui Scapin, mai înalt de statură decît spadasinul; glonţul porni, dar actorul se lăsă în jos, săltîndu-l pe Bringuenarilles pentru a se feri, iar glonţul izbi căptuşeala de lemn a peretelui, luînd cu sine urechea nefericitului, care începu să urle: „Sînt mort! Sînt mort!" cu o putere ce arăta că era pe de-a-ntregul viu.

Scapin, care n-avea chef să mai aştepte o a doua împuşcătură, ştiind bine că plumbul va trece, pentru a-l atinge,

prin trupul lui Bringuenarilles, jertfit de prieteni prea puţin delicaţi, şi că putea şi aşa să-l rănească destul de grav, se servi de rănit ca de-un proiectil şi-l zvîrli cu atîta putere spre Tordgueule, care înainta plecîndu-şi ţeava armei, încît pistolul îi scăpă acestuia din mînă şi spadasinul se rostogoli pe podea de-a valma cu tovarăşul său, al cărui sînge îl improşcă drept în faţă, orbindu-l. Căderea fusese atît de cumplită, încît Tordgueule rămase cîteva clipe năucit şi mototolit, ceea ce-i dădu timp lui Scapin să împingă cu piciorul pistolul sub o mobilă şi să-şi scoată pumnalul ca să-l întîmpine pe Piedgris, care îl ataca furios, cu pumnalul în mînă, turbînd că-şi greşise ţinta.

Scapin se aplecă şi prinse cu mîna stîngă încheietura pumnului în care Piedgris strîngea pumnalul, forţîndu-l să-l ţină în aer, pe cînd cu cealaltă mînă, înarmată cu un pumnal, îi dădu duşmanului său o lovitură care cu siguranţă că l-ar fi ucis dacă pieptarul de piele al acestuia n-ar fi fost atît de gros. Pumnalul pătrunse totuşi prin pieptar, intră în carne, dar luneca pe o coastă. Deşi nu era nici mortală şi nici măcar prea primejdioasă, rana îl buimăci pe Piedgris şi-l făcu să se clatine; de aceea actorul, după ce-i smuci brusc braţul pe care nu-l scăpase o clipă, izbuti fără mare greutate să-şi doboare duşmanul, care se şi lăsase pe-un genunchi. Pentru mai multă siguranţă, el îi ciocăni puţintel capul cu călcîiul, ca să-l facă să stea cît mai liniştit.

Pe cînd se petreceau toate acestea, Sigognac duela cu Malartic, stăpînit de furia rece a unui om care poate pune o adîncă ştiinţă în slujba unui mare curaj. El para toate loviturile spadasinului şi îi şi zgîriase braţul, după cum dovedea pata roşie ivită deodată pe mîneca lui Malartic. Acesta, simţind că dacă lupta se prelungeşte ar fi fost pierdut, hotărî să facă un ultim efort şi fandă total pentru a-i da o lovitură directă lui Sigognac. Cele două spade se ciocniră cu o mişcare atît de rapidă şi de puternică, încît ţîşniră scîntei; dar spada baronului, strînsă de-un pumn ca de bronz, făcu să devieze în afară spada lui Malartic. Vîrful trecu pe lîngă subsoara căpitanului Fracasse, zgîriindu-i stofa tunicii fără a i-o tăia. Malartic îşi reveni, dar înainte de-a izbuti să ia o poziţie de apărare, Sigognac îi zvîrli spada din mînă, puse piciorul pe ea şi, îndreptîndu-şi vîrful lamei spre gîtul lui Malartic, îi strigă:

— Predă-te sau eşti mort!

În momentul acesta critic, un trup uriaş, frîngînd crengile mai mărunte, îşi făcu intrarea în mijlocul bătăliei, iar noul venit, văzînd şovăiala lui Malartic, îi spuse cu glas autoritar:

— Poţi să te supui, fără să te dezonorezi, viteazului acesta;

viaţa ta e în vîrful spadei sale. Ţi-ai făcut cinstit datoria; socoteşte-te prizonier de război. Apoi, întoarcîndu-se spre Sigognac, continuă: Puteţi avea încredere în cuvîntul meu, căci e un gentilom în felul lui şi, de acum încolo, n-o să vă mai atace.

Malartic făcu un semn de încuviinţare şi baronul coborî vîrful cumplitei sale spade. Cît despre spadasin, el îşi culese arma cu o mutră destul de jalnică, o vîrî în teacă şi se aşeză tăcut într-un jilţ, unde îşi legă cu batista braţul pe care pata cea roşie se întindea.

— Pentru netrebnicii ăştia, mai mult sau mai puţin răniţi sau morţi — spuse Jacquemin Lampourde (căci el era) — e bine să luăm măsuri, aşa că, dacă-mi daţi voie, o să le legăm labele ca la păsările care sînt duse la piaţă cu capul în jos. Ei ar putea să se ridice şi să muşte, măcar de călcîi. Sînt nişte adevărate canalii, în stare să simuleze că sînt scoşi din luptă, ca să-şi cruţe pielea, care de altfel nu face doi bani.

Şi aplecîndu-se peste trupurile culcate pe podea, scoase din buzunarul pantalonilor nişte capete de frînghie subţire cu care legă, dovedind o neîntrecută îndemînare, picioarele şi mîinile lui Tordguele, care schiţă un gest de împotrivire, ale lui Bringuenarille, care începu să ţipe ca o gaiţă jumulită de vie, şi chiar pe ale lui Piedgris, deşi acesta stătea neclintit ca un cadavru şi o paloare de mort i se aşternuse pe obraji.

Dacă vă miră faptul că Lampourde se afla printre asediatori, vom răspunde că spadasinul fusese cuprins de o admiraţie fanatică faţă de Sigognac, a cărui iscusinţă neîntrecută îl încîntase într-atîta în duelul de pe Pont-Neuf, încît îşi pusese serviciile la dispoziţia căpitanului; servicii care nu erau de dispreţuit în împrejurările acestea grele şi primejdioase. De altfel, se întîmpla adeseori ca nişte camarazi, plătiţi pentru interese diferite, să se înfrunte cu spada sau cu pumnul în mînă, dar aceasta n-avea prea mare importanţă pentru ei.

Cititorul n-a uitat că La Râpée, Agostin, Mérindol, Azolan şi Labriche, traversîndd şanţul cu luntrea chiar la începutul atacului, ieşiseră din castel ca să facă o manevră şi să-i cadă în spate duşmanului. Tăcuţi, ei înconjuraseră şanţul de apărare şi ajunseseră la locul unde, desprins de trunchi şi căzut de-a curmezişul apei, copacul cel mare slujea totodată şi drept pod mişcător, şi drept scară eliberatorilor tinerei actriţe. Viteazul Irod, cum era şi de aşteptat, nu se dăduse înapoi să-şi ofere braţul şi curajul său lui Sigognac, pe care-l îndrăgea mult şi pe care l-ar fi urmat pînă la gura iadului, chiar dacă n-ar fi fost vorba de scumpa Isabelle, iubită de întreaga trupă şi de el mai ales. Dacă nu l-am văzut încă ivindu-se în toiul bătăliei, aceasta

nu-i de loc o dovadă de laşitate, căci, deşi saltimbanc, el era curajos ca un căpitan. Irod pornise călare pe copac, ca şi ceilalţi, proptindu-se în mîini şi înaintînd prin salturi în dauna pantalonilor săi, al căror fund se destrăma agăţîndu-se de zgrunţurile scoarţei. În faţa lui călărea, de bine de rău, portarul teatrului, un flăcău hotărît, deprins să tragă la pumni şi să înfrunte asalturile mulţimii. Ajuns în locul unde crengile se bifurcau, portarul înşfăcă o ramură mai groasă şi-şi urmă urcuşul; dar, ajuns la capătul trunchiului, Irod, înzestrat cu un trup de Goliat, cît se poate de potrivit pentru rolurile de tiran, dar nepotrivit pentru căţărări, simţi cum se îndoaie creanga cu el şi-o auzi trosnind într-un mod îngrijorător. Privind în jos, el zări în beznă, la vreo treizeci de paşi, apa neagră a şanţului. Priveliştea aceasta îi dădu de gîndit şi-l sili să se aşeze pe o porţiune mai solidă a copacului, în stare să-i ţină corpul.

„Hm! îşi spuse el. Ar fi la fel de cuminte pentru un elefant să danseze pe-un fir de păianjen cît ar fi pentru mine să mă aventurez pe crenguţele astea pe care le-ar îndoi şi o vrabie. Asemenea lucruri sînt bune pentru îndrăgostiţi, pentru Scapini şi pentru alţi oameni siliţi să fie slabi prin meseria lor. Dar mie, rege şi tiran de comedie, dedat mai degrabă la mîncare decît la femei, îmi lipsesc sprintenelile astea acrobatice, bune pentru dănţuitorii pe frînghie. Dacă fac un pas mai mult ca să merg în ajutorul căpitanului, care trebuie că are nevoie de ajutor, căci înţeleg după împuşcături şi după zăngănitul spadelor că s-a încins treaba, cad în apa asta stygiană, groasă şi neagră ca cerneala, înverzită de ierburi vîscoase, în care mişună brotacii şi broaştele rîioase, şi mă înfund în mîl pînă peste cap, moarte lipsită de glorie, mormînt împuţit, sfîrşit cu totul nenorocit şi fără nici un folos, căci nu i-aş veni de hac nici unui duşman. Nu-i ruşine să mă întorc din drum. Curajul nu poate face nimic aici. Chiar dacă aş fi Ahile, Roland sau Cidul, tot nu văd cum aş putea să nu cîntăresc două sute patruzeci de livre şi cîteva uncii pe o crenguţă groasă cît degetul mic. Asta nu mai e o chestiune de eroism, ci de fizică. Deci, stînga-mprejur! Găsesc eu vreo şmecherie ca să pătrund în fortăreaţă şi să-i fiu de folos viteazului baron, care în clipa de faţă trebuie că-mi pune la îndoială prietenia, dacă mai are timp să se gîndească la cineva sau la ceva."

După ce-şi sfîrşi monologul, cu iuţeala vorbirii lăuntrice, de o sută de ori mai rapidă decît cealaltă, căreia totuşi bunul Homer îi dă epitetul de înaripată, Irod făcu o bruscă întoarcere pe calul său de lemn, adică pe trunchiul copacului. Un zgomot uşor, ca frecarea unui genunchi de o scoarţă, şi respiraţia unui

om care se căznea să urce, îi ajunse la urechi; cu toate că întunericul era şi mai adînc în umbra castelului, lui Iord i se păru că desluşeşte o formă vagă, ca un fel de cocoaşă pe linia dreaptă a copacului. Ca să nu fie zărit, el se aplecă, se lipi de trunchi atît cît îi îngăduia măreţul lui pîntece şi lăsă forma să se apropie, stînd nemişcat şi ţinîndu-şi răsuflarea. După două minute el înălţă puţin capul şi, văzîndu-şi duşmanul la un pas, se ridică brusc arătîndu-şi faţa lată vicleanului care se gîndea să-l surprindă şi să-l lovească din spate. Ca să nu-şi stingherească mîinile ocupate cu căţăratul, Mérindol, căpetenia atacului, ţinea cuţitul între dinţi, ceea ce, în întuneric, îl făcea să pară că ar avea nişte mustăţi nemaipomenite. Cu mîna lui puternică, Irod îl apucă de guler şi-l strînse de gît în aşa fel, încît Mérindol, strangulat de parcă ar fi avut capul trecut prin laţul unui juvăţ, deschise pliscul ca să mai respire şi lăsă să-i scape cuţitul, care căzu în şanţ. Cum apăsarea gîtului stăruia, genunchii i se descleştară, iar braţele-i fîlfîitoare făcură cîteva mişcări convulsive; curînd, zgomotul unei căderi grele răsună în beznă, iar apa şanţului ţîşni în stropi pînă sub tălpile lui Irod.

„Una din două — îşi spuse Tiranul — dacă nu e sufocat, o să se înece. Alternativa asta îmi face plăcere. Dar să-mi continui mai bine coborîrea asta periculoasă."

Irod mai înaintă cîţiva paşi. O luminiţă albăstrie tremurînd nu departe de el îi dezvălui fitilul unui pistol; piedica cocoşului se răsuci cu un zgomot sec, o licărire străbătu bezna, o detunătură se făcu auzită şi un glonţ trecu la două-trei degete deasupra actorului, care se aplecase de îndată ce văzuse punctul luminos şi-şi vîrîse capul între umeri ca o broască ţestoasă în carapacea ei, ceea ce-i prinse bine.

— Întreit corn de încornorat! bombăni un glas răguşit care era glasul lui La Râpée. Mi-am greşit ţinta.

— Doar un pic, puişorule! răspunse Irod. Şi totuşi eu sînt destul de gros; trebuie că eşti al naibii de neîndemînatic. Acum, apără-te de asta!

Şi Tiranul ridică o bîtă scurtă pe care o ţinea legată de pumn cu o curea de piele, armă prea puţin nobilă, dar pe care o mînuia cu admirabilă pricepere, avînd a face de multe ori, în turneele sale, cu bătăuşii din Rouen. Bîta întîlni sabia pe care spadasinul şi-o scosese din teacă, după ce-şi pusese la cingătoare pistolul nefolositor acum, şi-o sfărîmă ca pe o sticlă, în aşa fel încît în mîna lui La Râpée nu mai rămase decît mînerul. Capătul bîtei îi atinse acestuia şi umărul, uşor, ce-i drept, căci puterea loviturii fusese frîntă.

Cei doi vrăjmaşi aflaţi faţă în faţă, căci unul cobora mereu,

iar celălalt se căznea să urce, se înşfăcară de mijloc şi încercară să se arunce unul pe altul în golul negru al şanţului ce se căsca sub ei. Deşi La Râpée era un tîlhar voinic şi dibaci, a clinti din loc o matahală ca Tiranul era egal cu a smulge din temelii un turn. Actorul îşi încolăcise picioarele pe după trunchiul arborelui şi se ţinea acolo de parcă ar fi fost prins în scoabe. La Râpée, strîns în braţele lui la fel de musculoase ca ale lui Hercule, asuda şi de-abia mai putea să răsufle. Aproape turtit de pieptul lat al Tiranului, el îşi sprijinea mîinile de umerii lui, încercînd să scape din groaznica încleştare. Printr-un abil vicleşug, Irod slăbi puţin menghina şi spadasinul se ridică trăgînd o îndelungată şi adîncă gură de aer; apoi Irod, slăbind pe neaşteptate strînsoarea, îl prinse mai de jos, din dreptul şalelor, şi, săltîndu-l în aer, îl făcu să-şi părăsească punctul de sprijin. Acum îi era de ajuns Tiranului să-şi desfacă braţele pentru a-l trimite pe La Râpée să găurească lintiţa şanţului. El îşi deschise larg braţele şi spadasinul căzu; dar tîlharul, sprinten şi voinic, după cum am mai spus, se agăţă cu degetele încleştate de copac, legănîndu-şi trupul atîrnat în gol şi încercînd să prindă trunchiul cu călcîiele sau cu pulpele. Neizbutind însă, rămase întins ca un *I* mare, cu braţele chinuite cumplit de greutatea trupului. Degetele, nevrînd să-şi dea drumul, i se înfigeau în scoarţă ca nişte gheare de oţel, şi nervii i se întindeau pe mînă gata să se rupă, ca nişte corzi de vioară cărora li s-au întors prea mult cuiele. Dacă ar fi fost lumină, i s-ar fi putut vedea sîngele ţişnindu-i de sub unghiile învineţite.

Poziţia tîlharului nu era de loc veselă. Agăţat cu un singur braţ, de care trăgea groaznic întreaga greutate a trupului, La Râpée, în afara suferinţei fizice, încerca spaima ameţitoare a căderii amestecată cu atracţia insuflată de suspendarea peste o prăpastie. Ochii lui măriţi de groază priveau fix adîncurile întunecate; urechile îi vîjiau; tîmplele îi erau împunse de şuierături, ca de săgeţi; simţea dorinţa de a-şi da drumul în gol, dar instinctul mereu viu al conservării îl făcea să se oprească; tîlharul nu ştia să înoate şi, pentru el, şanţul însemna mormîntul.

În ciuda înfăţişării lui fioroase şi a sprîncenelor lui ca tăciunele, Irod avea de fapt o inimă destul de bună; de aceea i se făcu milă de nenorocitul care se legăna în gol de cîteva minute lungi ca veşnicia şi a cărui agonie se prelungea cu spaime cumplite şi, aplecîndu-se pe trunchiul copacului, îi spuse lui La Râpée:

— Ascultă, secătură, dacă îmi făgăduieşti pe viaţa ta de pe lumea cealaltă, căci viaţa de pe lumea asta îţi e în mîna mea, că n-ai să mai iei parte la luptă, te desprind de pe spînzurătoare de care atîrni ca tîlharul cel rău.

— Îţi jur! horcăi cu glas înăbuşit La Râpée, ajuns la capătul puterilor. Dar grăbeşte-te, fie-ţi milă, mă prăbuşesc!

Cu mîna lui uriaşă, Irod apucă braţul tîlharului şi, datorită forţei lui neobişnuite, săltă trupul pînă pe copac, unde şi-l aşeză în faţă, călare, mînunindu-l la fel de uşor ca pe o păpuşă de cîrpă.

Deşi nu era o femeiuşcă obişnuită să leşine, La Râpée aproape că-şi ieşise din simţiri cînd Irod îl scosese din prăpastia în care, dacă nu l-ar fi ţinut mîna lui voinică, s-ar fi prăvălit ca un lucru neînsufleţit.

— N-am săruri să-ţi dau să respiri şi nici pene pe care să ţi le aprind pe la nas — îi spuse Tiranul, scotocindu-se în buzunar — dar iată un întăritor care-o să te întremeze; e rachiu curat de Hendayes, esenţă de soare. Şi puse gura sticlei la buzele spadasinului, aproape sfîrşit. Hai, suge lăpticul ăsta; încă două-trei înghiţituri, şi-o să fii la fel de vioi ca un şoim cînd i se scoate gluga.

Băutura tare îşi făcu îndată efectul asupra spadasinului, care-i mulţumi lui Irod cu mîna şi-şi mişcă braţul amorţit ca să-i redea supleţea.

— Acum — zise Irod — să lăsăm joaca şi, de pe prăjina asta unde nu prea mă simt în apele mele, să ne coborîm pe preasfinţitul lut care i se potriveşte mai bine belşugului meu trupesc. Tu ia-o înainte — adăugă el, întorcîndu-l pe La Râpée şi aşezîndu-l călare în celălalt sens.

La Râpée se lăsă să lunece şi Tiranul îl urmă. Ajuns la poalele copacului, cu Irod după el, spadasinul zări la marginea şanţului un grup de strajă format din Agostin, Azolan şi Basque.

— De-ai noştri! le strigă el cu glas tare şi, întorcînd capul, îi şopti actorului: Nu sufla o vorbă şi ţine-te după mine. Cînd ajunseră jos, La Râpée se apropie de Azolan şi-i spuse la ureche parola. Apoi adăugă: Eu şi camaradul ăsta sîntem răniţi şi-o să ne tragem puţin mai la o parte, ca să ne spălăm şi să ne legăm rănile.

Azolan făcu un semn de încuviinţare. Nimic mai firesc decît povestea asta. La Râpée şi Tiranul se depărtară. Cînd ajunseră la adăpostul copacilor, care, deşi desfrunziţi, erau de ajuns, cu ajutorul nopţii, să-i ascundă privirilor, spadasinul îi spuse lui Irod:

— Mi-ai cruţat cu mărinimie viaţa. Eu te-am salvat acum de la moarte, căci voinicii ăştia trei te-ar fi curăţat. Mi-am plătit datoria, dar nu mă socotesc achitat; dacă vei avea vreodată

nevoie de mine, mă vei găsi. Acum, du-te la treburile tale. Eu o iau pe-aici, tu pe-acolo.

Rămas singur, Irod o ţinu drept pe alee, privind printre copaci blestematul castel în care nu putuse pătrunde spre marea lui părere de rău. Nici o lumină nu licărea la ferestre, cu excepţia părţii unde se dădea atacul, iar castelul era învăluit în beznă şi tăcere. Totuşi, pe faţada de după colţ, luna care răsărea începuse să-şi reverse razele molatice şi poleia cu argint ardezia liliachie a acoperişului. În lumina ei mijindă se zărea un om de strajă plimbîndu-şi umbra pe o mică terasă la marginea şanţului. Era Labriche, care păzea luntrea cu ajutorul căreia Mérindol, La Râpée, Azolan şi Agostin traversaseră şanţul.

Priveliştea aceasta îi dădu de gîndit lui Irod. „Ce naiba o fi făcînd omul ăsta singur, într-un loc pustiu, în timp ce tovarăşii lui mînuiesc cuţitele? Fără doar şi poate că, din teamă de a nu fi surprinşi sau din grija de-a le asigura retragerea, el păzeşte vreo intrare secretă, vreo portiţă tăinuită pe unde, poate, ameninţîndu-l cu o lovitură de bîtă dată în cap, aş izbuti să mă strecor în blestematul ăsta de castel şi să-i arăt lui Sigognac că nu l-am uitat."

Tot cugetînd astfel, Irod, păşi în vîrful picioarelor fără să facă zgomot, de parcă ar fi avut tălpile căptuşite cu pîslă, şi se apropie de strajă cu încetineala aceea molatică şi felină cu care sînt înzestraţi oamenii graşi. Cînd îi veni la îndemînă, îi trase drept în creştet o lovitură, destul de tare ca să-l scoată din luptă, dar nu să-l ucidă pe cel ce-o primea. După cum s-a putut vedea, Irod nu era de loc crud şi nu dorea moartea păcătosului.

Mirat, de parcă i-ar fi căzut trăsnetul în cap la vreme senină, Labriche se rostogoli cu copitele în aer şi nu mai mişcă; puterea loviturii îl năucise şi-l făcuse să-şi piardă simţirea. Irod înaintă pînă la parapetul şanţului şi zări, într-o tăietură îngustă a parmalîcului, o scară diagonală săpată în lespezi şi care ducea pînă în fundul şanţului sau măcar pînă la suprafaţa apei care clipocea pe ultimele ei trepte. Tiranul coborî treptele atent şi cînd simţi că i se udă tălpile, se opri, încercînd să străpungă întunecimea cu privirea. Curînd el desluşi forma luntrei legată la umbra zidului şi o trase de lanţul cu care era prinsă de capătul scării. Să rupă lanţul fu o joacă pentru robustul actor, iar cînd intră în luntre, fu cît pe-aci s-o răstoarne sub greutatea lui. Cînd clătinările se potoliră şi echilibrul luntrei fu restabilit, Irod mişcă uşurel singura vîslă pusă la pupa ca să servească în acelaşi timp şi de lopată, şi de cîrmă. Luntrea, cedînd impulsului, ieşi repede din fîşia de umbră ca să pătrundă în cea de lumină, unde, pe apa uleioasă, tremurau ca nişte solzişori de obleţi licrăririle

razelor de lună. Lumina lor firavă îi descoperi lui Irod, în temelia castelului, o scăriță tăiată sub o arcadă de cărămizi. Actorul trase luntrea într-acolo și, luînd-o pe sub boltă, ajunse fără nici o piedică în curtea interioară, cu totul pustie în clipa aceea.

„Iată-mă, așadar, în inima fortăreței — își spuse Irod, frecîndu-și mîinile. Curajul meu se simte mai în voie pe largile lespezi bine cimentate, decît pe vergeaua pentru papagali de pe care am descins. Hai să ne orientăm și să ne găsim tovarășii."

Irod zări peronul păzit de cei doi sfincși de piatră și socoti, pe bună dreptate, că intrarea aceasta arhitecturală ducea la cele mai bogate săli ale clădirii, unde fără îndoială că Vallombreuse o închisese pe tînăra actriță și unde pesemne că se dădea lupta în onoarea acestei Elene fără Menelaus și virtuoasă mai ales față de Paris. Sfincșii nu părură că vor să ridice gheara ca să-l împiedice să treacă.

Victoria părea să fie de partea asediatorilor. Bringuenarilles, Tordgueule și Piedgris zăceau pe podea ca niște viței de paie; Malartic, căpetenia bandei, fusese dezarmat. Dar, în realitate, învingătorii erau prizonieri. Ușa camerei, închisă pe dinafară, se ridica între ei și obiectul căutării lor, și ușa aceasta, făcută dintr-un stejar gros, împodobită cu ornamente elegante, din oțel lustruit, putea să devină o piedică de netrecut pentru niște oameni care nu aveau nici topoare și nici clești ca s-o spargă. Sigognac, Lampourde și Scapin împingeau cu umerii în canaturi, străduindu-se s-o dărîme, dar ușa se ținea bine, iar puterile lor unite slăbeau.

— Dacă i-am da foc? spuse Sigognac, scos din sărite. În vatră sînt cîțiva bușteni aprinși.

— Ar dura prea mult — răspunse Lampourde. Inima de stejar arde greu; să luăm mai bine scrinul de colo și să facem din el un soi de catapultă sau berbece, bun să spargă bariera asta nelalocul ei.

Zis și făcut. Curioasă mobilă lucrată cu sculpturi delicate, ridicată brutal și aruncată cu putere, ciocni canaturile solide neizbutind decît să le zgîrie luciul și să strice un frumos cap de înger sau de amoraș sculptat cu măiestrie, care-i forma unul din colțuri. Baronul turba, căci știa că Vallombreuse părăsise camera ducînd-o cu el pe Isabelle, în ciuda împotrivirii deznădăjduite a tinerei fete. Deodată se auzi un bubuit puternic. Crengile care astupau fereastra dispărură și copacul căzu în apa șanțului cu un vuiet în care se amestecau strigătele omenești ale portarului teatrului, oprit pe cînd se cățăra, căci creanga devenise prea subțire ca să-l țină. Azolan, Agostin și Basque

avuseseră triumfătoarea idee de a împinge copacul în apă, ca să le taie retragerea asediatorilor.

— Dacă nu dărîmăm uşa — spuse Lampourde, sîntem prinşi ca nişte şoareci în cursă. Lua-i-ar naiba pe lucrătorii de odinioară, care lucrau atît de trainic! Am să încerc să tai lemnul în jurul broaştei cu pumnalul meu, ca s-o pot forţa dacă e atît de îndărătnică. Trebuie cu orice preţ să ieşim de aici; nu ne mai putem căţăra pe copac ca urşii pe trunchiurile copacilor din şanţurile de la Berna în Elveţia.

Lampourde era gata să-şi înceapă lucrul cînd un scîrţîit uşor, asemănător cu al unei chei care se învîrteşte, răsună în broască şi uşa atacată fără folos se deschide de la sine.

— Cine e îngerul bun care ne vine astfel într-ajutor? exclamă Sigognac. Şi prin ce miracol uşa asta se deschide singură, după ce ne-a rezistat atîta?

— Nu-i nici un înger şi nici un miracol — răspunse Chiquita, ieşind de după uşă şi aţintindu-şi asupra baronului privirea misterioasă şi calmă.

— Unde-i Isabelle? strigă Sigognac, răscolind cu privirea sala slab luminată de licărul tremurător al unei lămpiţe.

La început n-o zări. Ducele de Vallombreuse, surprins de brusca deschidere a canaturilor, se vîrîse într-un ungher, punînd-o în spatele lui pe tînăra actriţă, aproape leşinată de spaimă şi oboseală; ea se prăbuşise în genunchi, cu capul sprijinit de perete, cu părul fîlfîind despletit, cu veşmintele în dezordine, cu şnururile corsajului rupte, într-atît se zbătuse deznădăjduită în braţele răpitorului ei, care, simţind că-i scapă prada, încercase zadarnic să-i fure cîteva săruturi desfrînate, aidoma unui faun urmărit tîrînd o fecioară într-un fund de codru.

— Aici e — spuse Chiquita. În colţul acela, în spatele seniorului Vallombreuse; dar, ca să ai femeia, trebuie să ucizi bărbatul.

— Cu atît mai rău, am să-l ucid! strigă Sigognac, înaintînd cu spada întinsă spre tînărul duce, care se şi pusese în gardă.

— Asta rămîne de văzut, domnule căpitan Fracasse, cavaler al nomazilor — răspunse tînărul duce, cu un aer de nemărginit dispreţ.

Spadele se încrucişară şi se urmăriră rotindu-se una în jurul celeilalte cu încetineala aceea prudentă imprimată de maeştri scrimei luptelor ce trebuiesc date pe viaţă şi pe moarte. Vallombreuse nu era de forţă egală cu Sigognac; dar, aşa cum se cuvenea unui om de rangul său, frecventase mult timp academiile, udase cu sudoare multe cămăşi în sălile de arme şi învăţase cu cei mai buni maeştri. Nu-şi ţinea deci spada ca pe o

mătură, după dispreţuitoarea expresie a lui Lampourde la adresa spadasinilor neîndemînatici, care, după el, făceau meseria de rîs. Ştiind ce adversar de temut avea în faţă, tînărul duce se închidea în defensivă, para loviturile şi nu ataca mai de loc. Spera să-l istovească astfel pe Sigognac, obosit dinainte de atacul castelului şi de duelul cu Malartic, căci ducele auzise prin uşă zăngănitul spadelor. Totuşi, pe cînd dejuca atacurile baronului, cu mîna stîngă el căuta pe piept un fluieraş de argint atîrnat de-un lănţişor. Cînd îl găsi, îl duse la buze şi scoase un sunet ascuţit şi prelung. Mişcarea aceasta crezu că o să-l coste scump; spada baronului aproape că-i ţintui mîna pe gură, dar vîrful ei, săltat de o ripostă cam tîrzie, îi zgîrie doar degetul mare. Vallombreuse îşi reluă apărarea. Ochii lui aruncau priviri sălbatice, ca ale vrăjitoarelor şi ale zmeilor care au puterea de-a ucide; un zîmbet de-o răutate diabolică îi crispa colţurile gurii; tînărul duce radia de cruzime satisfăcută şi, fără să se descopere, înainta spre Sigognac, dîndu-i lovituri mereu parate.

Malartic, Lampourde şi Scapin priveau cu admiraţie lupta aceasta atît de interesantă, de care depindea soarta bătăliei, căci şefii celor două tabere opuse se aflau faţă-n faţă şi luptau corp la corp. Scapin aduse chiar nişte făclii din camera cealaltă pentru ca rivalii să se vadă mai limpede. Înduioşătoare atenţie!

— Se ţine bine micul duce — spuse Lampourde, preţuitor imparţial al meritului. Nu l-aş fi crezut capabil de-o asemenea apărare; dar dacă fandează, e pierdut. Căpitanul Fracasse are braţul mai lung decît al lui. Ei, drace! parada asta de-o jumătate cerc e prea largă. Nu v-am spus eu? Iată că spada adversarului trece prin deschizătură. Vallombreuse e atins; nu, s-a retras tocmai la timp.

În aceeaşi clipă se auzi o mare zarvă de paşi ce se apropiau. Un panou al lemnăriei de pe pereţi se deschise cu zgomot şi cinci sau şase lachei înarmaţi se năpustiră furioşi în sală.

— Luaţi de aici femeia — le strigă Vallombreuse — şi scutiţi-mă de ticăloşii ăştia! Căpitanul rămîne în seama mea! Şi spunînd acestea, se repezi spre el cu spada ridicată.

Năvala netrebnicilor îl surprinse pe Sigognac, care slăbi un pic apărarea, căci o urmărea din ochi pe Isabelle, leşinată de-a binelea, pe care doi lachei apăraţi de duce o tîrau spre scară, şi sabia lui Vallombreuse îi atinse mîna la încheietura pumnului. Trezit la realitate de zgîrietura aceasta, baronul îi dădu ducelui o lovitură deplină, care-l atinse deasupra claviculei şi-l făcu să se clatine.

În acest timp, Lampourde şi Scapin îi primeau pe lachei după cum se cuvine; Lampourde îi străpungea cu lunga lui

spadă ca pe nişte şobolani, iar Scapin îi pocnea în cap cu patul unui pistol cules de pe jos. Văzîndu-şi stăpînul rănit, lipindu-se de perete şi rezemîndu-se de mînerul spadei, cu faţa acoperită de o paloare ca de mort, canaliile ticăloase, laşe la suflet şi lipsite de curaj se dădură bătute şi-o luară la fugă. E drept că Vallombreuse nu prea era iubit de slugile lui, cu care se purta mai degrabă ca un tiran decît ca un stăpîn, brutalizîndu-le cu o cruzime de necrezut.

— Ajutor, secăturilor! Ajutor! suspină el, cu glas stins. Vă lăsaţi oare ducele fără ajutor şi fără sprijin?

Pe cînd se petreceau toate acestea, Irod, atît de sprinte pe cît îi îngăduia trupul mătăhălos, urca, după cum am spus, scara cea mare, luminată de la sosirea lui Vallombreuse la castel de un felinar uriaş, frumos lucrat şi prins cu o funie de mătase. El ajunse pe palierul primului etaj chiar în clipa cînd Isabelle, despletită, palidă, nemişcată, era dusă de lachei ca o moartă. Irod crezu că, din pricina împotrivirii ei virtuoase, tînărul duce o ucisese sau poruncise să fie ucisă şi, nemaiputîndu-şi stăpîni furia la gîndul acesta, se năpusti lovindu-i orbeşte cu spada pe ticăloşii, care, uluiţi de atacul neaşteptat, nu se puteau apăra, căci aveau mîinile ocupate; lacheii lăsară prada şi o luară la fugă, de parcă diavolul s-ar fi aflat pe urmele lor. Irod se aplecă, o ridică pe Isabelle, îi sprijini capul de genunchiul lui, îi puse mîna pe inimă şi se încredinţă că mai bătea încă. El văzu că tînăra actriţă nu părea să fie rănită şi că începu să geamă slab, ca o fiinţă care îşi revine încetul cu încetul în simţiri.

În situaţia aceasta îl găsi curînd Sigognac, care isprăvise cu Vallombreuse, dîndu-i lovitura aceea furioasă cu vîrful spadei, atît de admirată de Lampourde. Baronul îngenunche lîngă iubita lui, îi luă mîinile şi, cu un glas pe care Isabelle îl auzea ca prin vis, îi spuse:

— Vino-ţi în fire, sufletul meu scump, şi nu te mai teme. Eşti în braţele prietenilor tăi şi nimeni de-acum înainte n-o să-ţi mai poată face vreun rău.

Deşi ea nu deschisese încă ochii, un zîmbet galeş se ivi pe buzele-i albite, şi degetele ei palide, umede de sudorile reci ale leşinului, strînseră abia simţit mîna lui Sigognac.

Lampourde îi privea cu un aer înduioşat pe cei doi îndrăgostiţi, căci chestiunile amoroase îl interesau şi pretindea că se pricepe ca nimeni altul la probleme de inimă.

Deodată, un sunet măreţ de corn străpunse tăcerea care se lăsase după zarva bătăliei. Peste cîteva minute zgomotul se repetă cu o furie stridentă şi prelungită. Era o chemare de stăpîn căreia trebuia să-i dai ascultare. Se auziră lanţurile zăngănind.

Un zgomot surd arătă că puntea era coborîtă; un huruit de roţi bubui sub boltă, şi la ferestrele scării se aprinseră deodată luminile roşiatice ale torţelor împărştiate prin curte. Uşa de la intrare se închise singură, cu zgomot, şi paşi grăbiţi răsunară în cuşca sonoră a scării.

Peste puţin se iviră patru lachei în livrele de gală, purtînd luminări aprinse, cu aerul acela nepăsător şi cu graba aceea mută pe care o au valeţii de casă mare. În urma lor urca un bărbat cu înfăţişare nobilă, înveşmîntat din cap pînă-n picioare în catifea neagră împodobită cu nestemate de aceeaşi culoare. Însemnul unui ordin, din cele rezervate regilor şi prinţilor, sau pe care aceştia le acordă numai persoanelor de mare însemnătate, îi strălucea pe piept, pe fondul întunecat al catifelei. Ajunşi la palier, lacheii se aşezară de-a lungul zidului ca nişte statui, ţinînd în mînă torţele, fără să arate prin vreo clintire a pleoapelor sau vreo tresărire a muşchilor că zăresc priveliştea, destul de ciudată totuşi, care li se înfăţişa ochilor. Fiindcă stăpînul nu vorbise încă, ei nu trebuiau să aibă încă nici o părere.

Seniorul înveşmîntat în negru se opri pe palier. Deşi vîrsta îi brăzdase fruntea şi obrajii, îi îngălbenise pielea şi-i albise părul, puteai recunoaşte în el originalul portretului care atrăsese privirile Isabellei în clipele de deznădejde şi la care tînăra actriţă se rugase ca la un prieten. Era prinţul, tatăl lui Vallombreuse. Fiul purta numele unui ducat, aşteptînd ca ordinea firească a succesiunilor să-l facă, la rîndul său, cap de familie.

Cînd o văzu pe Isabelle sprijinită de Irod şi de Isabelle, palidă ca o moartă, prinţul ridică braţele spre cer, scoţînd un suspin:

— Am sosit prea tîrziu — spuse el — deşi m-am grăbit atîta. Şi se plecă spre tînăra actriţă, căreia îi luă mîna inertă.

Pe mîna aceasta albă de parcă ar fi fost sculptată în alabastru strălucea, la degetul inelar, un inel a cărui piatră era un ametist mărişor. Bătrînul senior păru că se tulbură în mod ciudat la vederea inelului. Tremurînd din tot trupul, el îl scoase de pe degetul Isabellei, făcu semn unui lacheu cu o torţă să se apropie şi, la lumina mai vie a feştilei, descifră blazonul gravat în piatră, apropiind inelul de lumină şi depărtîndu-l apoi ca să prindă mai bine amănuntele cu ochii lui de bătrîn.

Sigognac, Irod şi Lampourde urmăreau neliniştiţi gesturile rătăcite ale prinţului şi schimbările petrecute pe chipul lui la vederea acestui giuvaer pe care el părea că-l cunoaşte atît de bine şi pe care îl răsucea între degete, ca şi cum nu s-ar fi putut hotărî să recunoască un gînd îngrozitor.

— Unde e Vallombreuse? strigă el, în sfîrşit, cu glas tunător. Unde e monstrul nevrednic de neamul meu?

În inelul acela, ducele recunoscuse, fără urmă de îndoială, inelul împodobit cu un blazon fictiv cu care îşi sigila pe vremuri scrisorile către Cornelia, mama Isabellei. Cum de se găsea inelul la degetul tinerei actriţe răpită de Vallombreuse, şi de la cine îl avea ca oare? „Să fie fiica Corneliei şi a mea? se întreba prinţul. Meseria de actriţă pe care o are, vîrsta, chipul pe care se regăsesc cîteva trăsături îndulcite ale maică-si, totul mă îndeamnă s-o cred! Aşadar, pe sora lui o urmărea blestematul desfrînat! Dragostea aceasta e un incest! O, sînt pedepsit crunt pentru un vechi păcat!

Isabelle deschise în sfîrşit ochii; privirea-i căzu asupra prinţului, care ţinea inelul scos din degetul ei. Ei i se păru că mai văzuse chipul acestui bărbat, dar încă tînăr, fără păr alb şi fără barbă căruntă. S-ar fi zis că era copia îmbătrînită a portretului aşezat deasupra căminului. La vederea lui, un simţămînt de adînc respect năpădi inima Isabellei. Ea îi văzu, de asemenea, alături, pe viteazul Sigognac şi pe bunul Irod, amîndoi teferi, şi, după zbuciumul luptei, urmă siguranţa eliberării. Acum nu mai avea de ce să se teamă, nici pentru prietenii ei, nici pentru ea. Ridicîndu-se pe jumătate, Isabelle îşi înclină fruntea în faţa prinţului, care-o privea cu o atenţie pasionată, părînd că ar căuta în trăsăturile tinerei fete asemănarea cu un chip odinioară scump.

— De la cine ai, domnişoară, inelul acesta care îmi trezeşte unele amintiri? Îţi aparţine de multă vreme? vorbi bărbatul senior, cu glas mişcat.

— Îl am din copilărie şi e singura moştenire rămasă de la mama — răspunse Isabelle.

— Şi cine e mama dumitale? Cu ce se ocupă? întrebă prinţul, cu şi mai mare interes.

— Mama se numea Cornelia — spuse modestă Isabelle — şi era o biată actriţă de provincie, care juca roluri de regine şi de prinţese în tragediile reprezentate de trupa din care eu fac şi azi parte.

— Cornelia! Nu mai încape îndoială! murmură prinţul, tulburat. Da, e chiar ea. Dar, stăpînindu-şi emoţia, continuă cu un aer măreţ şi calm, spunîndu-i Isabellei: Dă-mi voie să păstrez inelul acesta. Ţi-l voi înapoia la timpul potrivit.

— Se află la loc sigur în mîinile senioriei voastre — răspunse tînăra actriţă, în mintea căreia, printre înceţoşatele amintiri ale copilăriei, se schiţa amintirea unui chip pe care mică de tot, îl văzuse aplecîndu-se deasupra leagănului său.

— Domnilor — spuse prinţul aţintindu-şi privirea hotărîtă şi limpede asupra lui Sigognac şi a tovarăşilor săi — în oricare altă împrejurare mi s-ar putea părea ciudat faptul că vă găsesc înarmaţi în castelul meu; dar cunosc motivul care v-a făcut să năvăliţi în locuinţa aceasta, pînă acum sfîntă. Violenţa sileşte la violenţă şi o justifică. Voi închide ochii asupra celor întîmplate. Dar unde-i ducele de Vallombreuse, fiul acesta degenerat care îmi necinsteşte bătrîneţele?

Ca şi cum ar fi răspuns chemării tatălui său, în aceeaşi clipă Vallombreuse apăru în pragul sălii, sprijinit de Malartic; era înspăimîntător de palid, iar cu mîna lui crispată îşi apăsa o batistă pe piept. Mergea totuşi, dar aşa cum merg spectrele, fără să ridice picioarele. Numai o voinţă cumplită, al cărei efort dădea trăsăturilor lui imobilitatea unei măşti de marmură, îl mai ţinea pe picioare. Tînărul duce auzi glasul tatălui, de care, oricît de depravat era, se mai temea încă şi spera să-şi ascundă rana. Îşi muşca buzele ca să nu strige şi înghiţea spuma însîngerată care i se ivea la colţurile gurii; el îşi scoase pălăria, cu toată durerea groaznică pricinuită de ridicarea braţului, şi rămase aşa, descoperit şi tăcut.

— Domnule — zise prinţul — isprăvile dumitale întrec orice margini, iar desfrîul dumitale e de aşa natură, încît voi fi silit să-i cer regelui, pentru dumneata, favoarea unei temniţe sau a unui exil de viaţă. Răpirea, sechestrarea, violul nu au nimic comun cu galanteria, şi dacă pot pune cîte ceva pe seama rătăcirilor unei tinereţi desfrînate, n-am să-ţi iert niciodată crima pusă la cale cu minte rece. Ştii oare, monstrule — continuă el, apropiindu-se de Vallombreuse şi vorbindu-i la ureche în aşa fel, încît să nu-l audă ceilalţi — ştii oare cine-i fata aceasta, Isabelle, pe care ai răpit-o în ciuda rezistenţei ei virtuase? E sora ta!

— Dea Domnul ca ea să înlocuiască fiul pe care-l vei pierde — răspunse Vallombreuse, cuprins de o slăbiciune care-i aduse pe faţa lividă sudorile agoniei. Dar nu sînt vinovat, după cum crezi. Isabelle e neprihănită, îţi jur pe viul Dumnezeu în faţa căruia mă voi înfăţişa. Moartea nu obişnuieşte să mintă, şi poţi crede cuvîntul unui gentilom în agonie.

Cuvintele acestea fură rostite destul de tare ca să fie auzite de toţi. Isabelle îşi întoarse frumoşii ei ochi scăldaţi în lacrimi spre Sigognac şi văzu pe faţa acestui desăvîrşit îndrăgostit că nu se aşteptase, pentru a crede în virtutea celei pe care o iubea, mărturia *in extremis* a lui Vallombreuse.

— Dar ce ai? întrebă prinţul, întinzînd mîna spre tînărul duce, care se clătina în ciuda sprijinului lui Malartic.

— Nimic, tată — răspunse Vallombreuse, abia putînd să vorbească. Nimic... mor... — şi căzu cît era de lung pe lespezile palierului, fără ca Malartic să-l poată reţine.

— N-a picat în nas — rosti sentenţios Jacquemin Lampourde. E numai un leşin; mai poate scăpa încă. Noi, spadasinii, ne pricepem la de-alde astea mai dihai decît felcerii şi spiţerii.

— Un doctor! Un doctor! strigă prinţul, uitîndu-şi mînia în faţa priveliştii acesteia. Poate mai e vreo speranţă. Dăruiesc o avere celui care-mi va salva fiul, ultimul vlăstar al unui neam nobil! Hai, plecaţi odată! Ce faceţi acolo? Daţi fuga, grăbiţi-vă!

Doi dintre lacheii impasibili care luminaseră cu torţele scena aceasta fără să clipească măcar se desprinseră de lîngă perete şi se grăbiră să ducă la îndeplinire poruncile stăpînului lor.

Alte slugi ridicară trupul lui Vallombreuse cu toată grija şi, la porunca tatălui său, îl duseră în camera lui, unde îl întinseră pe pat.

Bătrînul senior urmări jalnicul alai cu o privire în care durerea domolea mînia. Vedea stingîndu-i-se neamul o dată cu feciorul iubit şi dispreţuit în acelaşi timp, dar căruia îi uita în clipa aceea viciile pentru a nu-şi aminti decît însuşirile lui strălucitoare. O tristeţe adîncă îi năpădea sufletul; prinţul rămase cîteva clipe cufundat într-o tăcere pe care o respectară toţi.

Isabelle, care îşi revenise cu desăvîrşire din leşin, stătea în picioare, cu ochii plecaţi lîngă Sigognac şi Irod, potrivindu-şi ruşinată veşmintele în dezordine. Lampourde şi Scapin, ceva mai în spate, stăteau deoaprte ca nişte personaje de mică importanţă, iar în cadrul uşii se zăreau capetele curioase ale spadasinilor care luaseră parte la luptă şi erau neliniştiţi de soarta lor, căci se temeau să nu fie trimişi la galere sau la spînzurătoare fiindcă îl ajutaseră pe Vallombreuse în isprăvile lui ticăloase.

În sfîrşit, prinţul rupse tăcerea aceasta stingheritoare şi spuse:

— Părăsiţi imediat castelul, voi, care v-aţi pus spadele în slujba patimilor rele ale fiului meu. Sînt un gentilom prea ales ca să fac munca străjilor şi a călăului. Plecaţi, pieriţi din ochii mei, vîrîţi-vă în bîrlogurile voastre! Justiţia va şti să vă găsească acolo.

Complimentul nu suna prea plăcut; dar nu era de loc momentul ca vreunul dintre cei cărora li se adresa să se arate prea sensibil. Spadasinii, pe care Lampourde îi dezlagase încă de la începutul acestei scene, o şterseră fără să mai aştepte o a doua invitaţie, în frunte cu Malartic, căpetenia lor.

După plecarea lor, tatăl lui Vallombreuse o luă pe Isabelle de mînă, o scoase din grupul în care se afla, o aşeză lîngă el şi-i spuse:

— Rămîi aici, domnişoară; de-acum înainte locul dumitale e lîngă mine. E bine, Doamne, că cel puţin îmi redai o fiică, dacă îmi răpeşti fiul. Şi-şi şterse o lacrimă care, fără voia lui, îi scăpă printre gene. Apoi întorcîndu-se către Sigognac cu un gest de-o nobleţe de neasemuit, spuse: Domnule, poţi pleca împreună cu tovarăşii dumitale. Isabelle n-are de ce să se teamă lîngă tatăl ei, iar castelul acesta îi va fi de azi înainte locuinţă. Acum, cînd i se recunoaşte obîrşia, nu se cade ca fiica mea să se mai reîntoarcă la Paris. Plătesc destul de scump ca s-o pot păstra. Îţi mulţumesc, deşi mă costă speranţa de a-mi vedea neamul perpetuîndu-se, că l-ai ferit pe fiul meu de-o faptă ruşinoasă, ce zic eu? de-o crimă îngrozitoare. Pe blazonul meu, prefer o pată de sînge uneia de noroi. Fiindcă Vallombreuse era un nemernic, ai făcut bine că l-ai ucis; te-ai purtat ca un adevărat gentilom, cum de altfel mi s-a spus că eşti, ocrotind slăbiciunea, nevinovăţia şi virtutea. Erai în drepturile dumitale. Onoarea salvată a fiicei mele răscumpără moartea fratelui ei. Iată ce-mi spune judecata minţii; dar inima mea de tată cîrteşte şi gînduri nedrepte de răzbunare ar putea să mă năpădească cînd n-aş mai fi stăpîn pe mine. Pleacă, n-am să te urmăresc şi am să încerc să uit că o datorie neînduplecată ţi-a îndreptat spada spre pieptul fiului meu!

— Monseniore — spuse Sigognac, cu tonul celui mai adînc respect — durerea unui tată e pentru mine un lucru atît de sfînt, încît aş fi îndurat fără să scot o vorbă ocările cele mai sîngeroase şi mai amare, deşi în conflictul acesta nefericit cinstea mea nu-şi poate reproşa nimic. N-aş fi vrut, pentru a mă justifica în ochii dumneavoastră, să spun nimic care să-l învinuiască pe bietul duce de Vallombreuse; dar credeţi-mă, că nu eu l-am căutat, că mi s-a aruncat singur în cale şi că am făcut totul, nu numai în întîlnirea de astăzi, ca să-l cruţ. Aici, chiar, numai furia lui oarbă l-a zvîrlit în spada mea. O las în mîinile dumneavoastră pe Isabelle, care mi-e mai scumpă decît viaţa, şi plec pentru totdeuna, deznădăjduit de biruinţa aceasta tristă, adevărată înfrîngere pentru mine, căci îmi distruge fericirea. Ah, ce bine ar fi fost să fiu eu ucis şi victimă în loc de ucigaş!

După ce vorbi astfel, Sigognac se înclină în faţa prinţului şi aruncîndu-i Isabellei o lungă privire încărcată de dragoste şi de regret, coborî treptele scării, urmat de Scapin şi de Lampourde, nu fără a întoarce de cîteva ori capul, ceea ce-i îngădui s-o vadă

pe tînăra fată sprijinindu-se de balustradă ca să nu se prăbuşească şi ducîndu-şi batista la ochii înecaţi de lacrimi. Plîngea oare moartea fratelui ei sau plecarea lui Sigognac? E de crezut că plecarea lui Sigognac, căci sila adîncă trezită de Vallombreuse n-avusese încă timp să se preschimbe pentru ea în duioşie, la neaşteptatea dezvăluire a înrudirii. Cel puţin, aşa gîndi baronul, oricît de modest era, şi, cum inima omului este tare ciudată, el se depărtă, consolat de lacrimile celei pe care o iubea.

Sigognac şi ceata lui ieşiră folosind puntea; pe cînd mergeau de-a lungul şanţului ducîndu-se să-şi ia caii din crîngul unde îi lăsase, auziră un glas tînguitor înălţîndu-se din şanţ, chiar în locul astupat de copacul răsturnat. Era portarul teatrului, care nu izbutise să se descurce din încîlceala crengilor şi striga jalnic după ajutor, ţinîndu-şi doar capul deasupra apei şi, ori de cîte ori deschidea gura să strige după ajutor, riscînd să înghită lichidul acela searbăd pe care-l ura mai vîrtos decît pe-o doctorie amară. Scapin, care avea un trup foarte sprinten şi subţirel, se avîntă pe copac şi-l pescui curînd pe portarul şiroind de apă şi de ierburi acvatice.

Caii nu se mişcaseră din adăpostul lor şi, după ce fură încălecaţi, porniră cu pas vioi spre Paris.

— Ce părere ai, domnule baron, despre toate întîmplările astea? îi spuse Irod lui Sigognac, care călărea alături de el. Toate s-au rînduit ca un sfîrşit de tragicomedie. Cine s-ar fi aşteptat în toiul încăierării, la apariţia senorială a tatălui, precedat de torţe, venit să pună capăt ştrengăriilor cam piperate ale fiului său? Şi recunoaşterea Isabellei, după inel cu pecetea blazonată, n-am mai văzut-o oare la teatru? La urma urmei, fiindcă teatrul e oglinda vieţii, viaţa trebuie să-i semene, aşa cum un original seamănă cu imaginea sa. Auzeam dintotdeauna vorbindu-se în trupă că Isabelle e de neam nobil. Blazius şi Léonarde îşi aminteau chiar că-l văzuseră pe prinţ, care nu era decît duce pe vremea cînd îi făcea curte Corneliei. Léonarde a îndemnat-o de mai multe ori pe Isabelle să-şi caute tatăl, dar ea, blîndă şi modestă din fire, n-a făcut nimic, căci nu voia să intre cu sila într-o familie, care poate că ar fi alungat-o, şi s-a mulţumit cu modesta ei soartă.

— Da, ştiam asta — răspunse Sigognac. Fără să dea, altminteri, importanţă originii acesteia ilustre, Isabelle mi-a spus povestea maică-si şi mi-a vorbit de inel. Se vedea bine, de altfel, după gingăşia sentimentelor acestei încîntătoare fete, că avea sînge nobil în vine. Aş fi ghicit asta, chiar dacă ea nu mi-ar fi spus-o. Frumuseţea ei castă, fină şi pură îi vădea nobleţea. De

aceea dragostea mea pentru ea a fost todeauna îmbinată cu timiditate şi respect, deşi faţă de actriţe galanteria îşi ia bucuroasă nasul la purtare. Dar ce soartă nemiloasă a vrut ca tocmai blestematul de Vallombreuse să-i fie frate! Acum, între noi doi se află un cadavru; un rîu de sînge ne desparte, şi totuşi nu puteam să-i salvez onoarea decît prin moartea asta! Nefericitul de mine. Nefericitul de mine! Eu însumi am creat obstacolul, cu spada cu care îmi apăram avuţia. Ca să păstrez ce iubesc, trebuie să mă îndepărtez pentru totdeauna. Cu ce obraz m-aş mai putea duce să mă înfăţişez, cu mîinile roşii de sînge, Isabellei în doliu? Vai, sîngele acesta l-am vărsat pentru propria ei apărare, dar era sînge frăţesc! Chiar dacă ea m-ar ierta şi m-ar privi fără groază, prinţul care acum are drepturi de tată asupra ei, îl va alunga blestemîndu-l pe ucigaşul fiului său. Ah, sînt născut sub o stea turbată!

— Toate acestea sînt, fără doar şi poate, foarte triste — răspunse Irod — dar treburile Cidului şi ale Himenei erau şi ele destul de încurcate, după cum se vede din piesa domnului Pierre de Corneille, şi totuşi, după multe lupte între dragoste şi datorie, ele s-au isprăvit cu bine, deşi cu cîteva antiteze şi *agudezas*-uri cam forţate, după gustul spaniol, dar de mare efect pe scenă. Vallombreuse îi e numai frate vitreg Isabellei. N-au supt la acelaşi sîn şi nu s-au cunoscut ca rude decît cîteva minute, ceea ce face să scadă simţitor ura. Şi, de altfel, tînăra noastră prietenă nu-l putea suferi pe gentilomul ăsta turbat, care o urmărea cu galanteriile lui brutale şi scandaloase. Şi nici prinţul nu era deloc mulţumit de fiu-său, care era feroce ca Nero, desfrînat cu Heliogabalus, pervers ca Satana şi care ar fi fost pînă acum de douăzeci de ori spînzurat de n-ar fi fost duce. Deci nu fi atît de deznădăjduit. Poate lucrurile vor lua o altă întorsătură mai bună decît crezi.

— Să dea Dumnezeu, dragul meu Irod — răspunse Sigognac — dar eu n-am noroc pe lume. Ghinionul şi răutăcioasele zîne cocoşate m-au ursit la naştere. Ar fi fost cu adevărat mai bine pentru mine să fiu ucis, căci, prin sosirea tatălui ei, cinstea Isabellei era salvată fără moartea lui Vallombreuse; şi-apoi, ca să-ţi spun totul, nu ştiu ce spaimă tainică mi-a strecurat un fior de gheaţă pînă în măduva oaselor cînd l-am văzut pe tînărul acela frumos, atît de plin de viaţă, de foc şi de pasiune, prăbuşindu-se dintr-o dată, ţeapăn, rece şi palid, la picioarele mele. Irod, moartea unui om e un lucru grav şi, cu toate că n-am remuşcări, căci n-am făptuit nici o crimă, îl văd parcă pe Vallombreuse, întins, cu pletele răsfirate pe marmura scării şi cu o pată roşie în piept.

— Toate astea sînt năluciri — zise Irod. L-ai ucis după cum se cuvine. Conştiinţa poate să-ţi fie liniştită. Un galop bun o să-ţi risipească gîndurile astea pricinuite de friguri şi de răcoarea nopţii. Lucrul la care trebuie să te gîndeşti neapărat e să părăseşti Parisul şi să te retragi în vreun loc unde să fii uitat. Moartea lui Vallombreuse o să facă vîlvă la curte şi în oraş, oricîtă grijă s-ar avea ca să fie tăinuită. Şi, cu toate că nu e de loc iubit, s-ar putea să ţi se caute nod în papură. Şi-acum, hai să lăsăm vorba, să dăm pinteni cailor şi să înghiţim fîşia asta de drum care se întinde înaintea noastră, plicticoasă şi cenuşie, între două şiruri de cozi de mătură, sub lumina rece a lunii.

Îmboldiţi cu călcîiele, caii o porniră mai repede; dar pe cînd ei călătoresc, noi să ne întoarcem la castelul tot atît de liniştit acum, pe cît era de zgomotos mai adineauri, şi să intrăm în camera unde slujitorii l-au lăsat pe Vallombreuse. Un sfeşnic cu mai multe braţe, aşezat pe o măsuţă, răspîndea o lumină ale cărei raze cădeau pe patul unde tînărul duce, nemişcat ca un cadavru, părea şi mai palid pe fondul stacojiu al perdelelor şi în apele roşii ale mătăsii. Căptuşeala de abanos a pereţilor, încrustată cu fire de aramă, se înalţă pînă la un stat de om şi slujea drept postament unei tapiserii înfăţişînd povestea Medeei şi a lui Iason, plină de crime şi de vrăji sinistre. Ici putea fi văzut Medeea tăindu-l în bucăţi pe Pelias, sub pretextul că-l va întineri ca pe Eson. Colo, soţie geloasă şi mamă denaturată, ea îşi sugruma copiii. Pe un alt panou, gonea beată de răzbunare în carul ei tras de balauri scuipînd foc. Tapiseria, fireşte, era frumoasă, scumpă şi lucrată de mînă de maestru; dar scenele acestei mitologii feroce aveau în ele ceva lugubru şi crud, care trăda o fire sălbatică la cel ce le alesese. În fundul patului, perdelele ridicate lăsau să se vadă pe Iason luptîndu-se cu monstruoşii tauri metalici, apărătorii Lînei de aur, şi ai fi zis că Vallombreuse, aşa cum zăcea neînsufleţit sub ei, era una din victimele lor.

Veşminte de o eleganţă somptuoasă, încercate şi aruncate apoi cu dispreţ, zăceau risipite ici-colo pe scaune; şi într-un mare cornet japonez, împodobit cu desene albastre şi roşii, pus pe-o masă de abanos, ca toate mobilele din cameră, se afla un buchet minunat, alcătuit din cele mai rare flori şi hărăzit să-l înlocuiască pe cel refuzat de Isabelle, dar care nu mai ajunsese la destinaţie din cauza atacului neaşteptat al castelului. Florile acestea abia deschise şi superbe, mărturie încă proaspătă a unei preocupări galante, făceau un contrast ciudat cu trupul inert întins pe pat, şi un moralist ar fi găsit din plin în toate acestea motive să filozofeze.

Prinţul, aşezat într-un jilţ lîngă pat, privea cu ochi mohorîţi faţa fiului său, la fel de albă ca perna de dantele care se înfiora în jurul ei. Datorită acestei palori trăsăturile ducelui păreau mai gingaşe, mai pure. Tot ce viaţa poate întipări ca vulgaritate pe-un chip omenesc dispărea într-o seninătate ca de marmură, şi Vallombreuse arăta mai frumos ca oricînd. Nici o suflare nu părea să iasă de pe buzele lui întredeschise, ale căror rodii făcuseră loc violetelor morţii. Privind forma aceasta încîntătoare care curînd avea să se destrame, prinţul uita că un suflet de demon abia îşi luase zborul din ea şi se gîndea trist la numele mare pe care veacurile trecute i-l lăsaseră pline de respect ca moştenire şi care n-avea să mai ajungă la veacurile viitoare. Mai mult decît moartea fiului, el îşi deplîngea stingerea neamului său, durere necunoscută tîrgoveţilor şi ţăranilor. Prinţul ţinea în palme mîna îngheţată a lui Vallombreuse şi, simţind în ea un pic de căldură, nu se gîndea că venea de la el şi se lăsa furat de o speranţă himerică.

Isabelle stătea în picioare la capătul patului, cu mîinile împreunate, rugîndu-se lui Dumnezeu cu toată înflăcărarea sufletului pentru fratele căreia ea îi provocase fără vină moartea şi care plătea cu viaţa crima de-a fi iubit prea mult, crimă iertată cu dragă inimă de femei, mai ales atunci cînd ele i-au fost pricina.

— Şi doctorul care nu mai vine odată! zise prinţul, nerăbdător. Poate că mai există vreun leac.

Abia sfîrşi de rostit cuvintele acestea cînd uşa se deschise şi se ivi felcerul însoţit de un cirac care-i ducea trusa cu instrumente. După ce salută uşor, fără să scoată un cuvînt, el se duse drept la patul în care zăcea tînărul duce, îi pipăi pulsul, îi puse mîna pe inimă şi făcu semn descurajat. Totuşi, ca să dea diagnosticului o certitudine ştiinţifică, felcerul scoase din buzunar o oglinjoară de oţel lustruită şi, după ce o apropie de buzele lui Vallombreuse, e examină cu atenţie: un abur uşor se formase pe suprafaţa metalului, înceţoşîndu-l. Mirat, felcerul îşi repetă experienţa. O nouă ceaţă umbri oţelul. Isabelle şi prinţul urmăreau liniştiţi gesturile felcerului, a cărui faţă se mai înseninase.

— Viaţa nu i s-a stins cu desăvîrşire — spuse el în cele din urmă, întorcîndu-se spre prinţ şi ştergîndu-şi oglinda. Rănitul mai respiră încă, şi atîta vreme cît moartea nu şi-a pus degetul pe-un bolnav, mai sînt speranţe. Totuşi nu vă lăsaţi pradă unei bucurii premature care v-ar face apoi durerea şi mai amară: am spus că domnul duce de Vallombreuse nu şi-a dat ultima suflare; asta-i tot. De aici pînă la a-l face sănătos e cale lungă. Acum am

să-i cercetez rana, care, poate, nu e mortală, de vreme ce nu l-a ucis pe loc.

— Tu du-te de aici, Isabelle — spuse tatăl lui Vallombreuse. Asemenea lucruri sînt prea tragice şi dureroase pentru o fată. O să ţi se aducă la cunoştinţă diagnosticul, după ce doctorul îşi va isprăvi examinarea.

Tînăra fată se retrase, însoţită de un lacheu care o conduse într-un alt apartament, căci cel pe care-l ocupase era încă în dezordine şi pustiit de lupta petrecută acolo.

Ajutat de ciracul său, felcerul desfăcu tunica lui Vallombreuse, sfîşie cămaşa şi descoperi un piept alb ca fildeşul pe care se desena o rană îngustă şi triunghiulară, brobodită de cîteva picături de sînge. Rana sîngerase puţin. Revărsarea sîngelui avusese loc înlăuntrul trupului; discipolul lui Esculap desfăcu marginile rănii şi o sondă. O uşoară tresărire crispă faţa pacientului, ai cărui ochi rămîneau mereu închişi şi care zăcea neclintit ca o statuie pe un mormînt într-o capelă de familie.

— Asta-i bine — zise felcerul, observînd strîmbătura de durere. Suferă, deci trăieşte. Sensibilitatea aceasta e un semn bun.

— Aşa-i că va trăi? exclamă prinţul. Dacă-l salvezi, te voi îmbogăţi, îţi voi îndeplini toate dorinţele; vei căpăta tot ce-mi vei cere.

— O, să nu ne grăbim! spuse felcerul. Încă nu răspund de nimic; spada a străbătut vîrful plămînului drept. Cazul e grav, foarte grav. Totuşi, cum rănitul e tînăr, sănătos, viguros, făcut să trăiască o sută de ani fără blestemata asta de rană s-ar putea să scape dacă nu se ivesc complicaţii neprevăzute; pentru asemenea cazuri există exemple de vindecare. La tineri, natura are atîtea resurse! Seva vieţii, încă ascendentă, înlocuieşte foarte repede pierderile şi repară de minune stricăciunile! Cu ajutorul ventuzelor şi al scarificaţiilor am să încerc să-i liberez pieptul de sîngele răspîndit înăuntru, care, pînă la urmă, l-ar fi sufocat pe domnul duce, dacă, din fericire, n-ar fi picat pe mîinile unui om de ştiinţă, lucru rar prin satele şi castelele acestea depărattе de Paris. Hai secătură — continuă el, adresîndu-i-se ciracului — în loc să te holbezi la mine ca viţelul la poarta nouă, cu ochii tăi mari şi rotunzi, înfăşoară feşele şi împătureşte compresele, ca să pun prima oblojeală.

După ce isprăvi operaţia, felcerul îi spuse prinţului:

— Porunciţi, vă rog, monseniore, să ni se pună cîte un pat de campanie într-un colţ al camerei şi să ni se dea ceva de-ale gurii, căci eu şi ucenicul meu îl vom veghea cu rîndul pe domnul duce de Vallombreuse. E neapărat necesar să fiu aici, pîndindu-i

fiecare simptom, luptînd împotriva lui dacă e rău, ajutîndu-l dacă e bun. Aveţi încredere în mine, monsenioare, şi fiţi convins că tot ce ştiinţa omenească poate încerca pentru salvarea unei vieţi va fi făcut cu îndrăzneală şi prudenţă. Întorceţi-vă în apartamentele dumneavoastră, căci răspund de viaţa domnului duce... pînă mîine.

Ceva mai liniştit de asigurarea aceasta, tatăl lui Vallombreuse se retrase în apartamentul său, unde în fiecare ceas un lacheu venea să-i aducă veşti despre starea tînărului duce.

În noua locuinţă ce îi fusese dată, Isabelle o găsi pe aceeaşi cameristă sălbatică şi mohorîtă, care-o aştepta ca s-o dezbrace; atîta doar că expresia feţei îi era cu totul schimbată. În ochi îi lucea o flacără ciudată şi scînteierea urîi satisfăcute îi lumina chipul palid. Răzbunarea, sosită în sfîrşit, a unei batjocuri tăinuite şi rumegate în furia rece a neputinţei o preschimbase dintr-un spectru mut într-o femeie vie. Camerista aranjă frumoasele cosiţe ale Isabellei cu o veselie prost ascunsă, îi trecu voioasă braţele prin mînecile cămăşii de noapte, îngenunche ca s-o descalţe şi părea acum tot atît de dezmierdătoare, pe cît se arătase de arţăgoasă. Buzele ei, pecetluite mai înainte, nu mai conteneau cu întrebările. Dar Isabelle, cu gîndul la năvalnicele întîmplări din seara aceea nu-i dădu nici o atenţie şi nici nu observă măcar încruntarea sprîncenelor şi aerul iritat al fetei cînd un servitor veni să-i spună că mai sînt speranţe pentru salvarea domnului duce. La vestea aceasta, bucuria se şterse de pe faţa întunecată a cameristei, luminată o clipă, şi fata îşi reluă înfăţişarea mohorîtă pînă cînd stăpîna o lăsă să plece, cu un gest binevoitor.

Întinsă pe un pat moale, făcut parcă pentru a-i sluji drept altar lui Morfeu, dar pe care somnul nu se grăbea totuşi să-l viziteze, Isabelle încerca să-şi limpezească simţămintele pe care i le inspira această bruscă schimbare a destinului ei. Ieri încă, nu era decît o biată actriţă, fără alt nume decît cel de împrumut prin care o anunţa afişul lipit pe la răspîntii. Astăzi, un nobil de prim rang o recunoscuse drept fiica lui; umila floare se altoia pe una din ramurile puternicului arbore genealogic ale cărui rădăcini se afundau atît de departe în trecut şi care purta, pe fiecare creangă, un om cu faimă, un erou! Prinţul acesta atît de venerabil, avînd mai presus decît el doar capetele încoronate, era tatăl ei. Cumplitul duce de Vallombreuse, atît de frumos în ciuda perversităţii lui, se preschimba din îndrăgostit în frate şi, dacă va supravieţui, patima i se va stinge, fără îndoială, transformîndu-se într-o prietenie curată şi calmă. Castelul

acesta, care ieri îi fusese închisoare, îi devenise locuință; în el, se afla la ea acasă, și servitorii i se supuneau cu un respect care nu mai avea nimic silit sau prefăcut. Toate visele pe care le-ar fi putut nutri ambiția cea mai nesăbuită îi fuseseră împlinite de soartă, fără ca ea să facă nimic pentru asta. Din ceea ce părea să-i fie pierzanie, norocul țîșnise strălucitor, de necrezut, întrecînd toate așteptările.

Deși copleșită de atîta fericire, Isabelle se mira că nu încearcă o bucurie mai mare; sufletul avea nevoie să i se obișnuiască cu aceste gînduri, atît de noi. Ba poate că, fără să-și dea bine seama, ea regreta viața din teatru; dar gîndul la Sigognac le biruia pe toate celelalte. Oare schimbarea petrecută în starea ei o depărta sau o apropia de îndrăgostitul acesta atît de desăvîrșit, atît de devotat, atît de curajos? Săracă, ea refuzase să-i fie soție, de teamă să nu-i stea în calea norocului; bogată acum, era pentru ea o scumpă datorie să-i ofere mîna. Fiica recunoscută de un prinț putea prea bine să devină baroană de Sigognac. Dar baronul era ucigașul lu Vallombreuse. Mîinile lor nu se putea uni deasupra unui mormînt. Dacă tînărul duce nu murea, poate că-i va păstra, din pricina rănii și, mai ales, a înfrîngerii, căci orgoliul lui era mai sensibil decît carnea, o ură nestinsă. Prințul, la rîndul său, era în stare, oricît de bun și de generos ar fi fost, să nu-l privească cu ochi buni pe cel care fusese cît pe-aci să-l lipsească de-un fiu; el putea, de asemenea, să dorească un alt soț pentru Isabelle; dar, în sinea ei, tînăra fată își făgădui să rămînă credincioasă dragostei sale de actriță și să ia mai degrabă calea mînăstirii decît să accepte ca soț vreun duce, vreun marchiz, vreun conte, fie el frumos ca lumina zilei și plin de haruri ca un Făt-Frumos.

Mulțumită de hotărîrea ei, Isabelle se pregătea să adoarmă cînd un zgomot ușor o făcu să deschidă ochii și o zări pe Chiquita, în picioare, lîngă pat, privind-o tăcută și îngîndurată.

— Ce vrei copilă dragă? o întrebă Isabelle, cu cel mai blînd glas. Așadar, n-ai plecat cu ceilalți; dacă vrei să rămîi lîngă mine, am să te păstrez, căci mi-ai făcut multe servicii.

— Îmi ești foarte dragă — răspunse Chiquita — dar nu pot să rămîn cu tine cît va trăi Agostin. Cuțitele din Albaceta spun: *„Soy de un dueno"*, adică: „N-am decît un singur stăpîn", vorbe frumoase și vrednice de credinciosul oțel. Totuși aș avea o dorință. Dacă socoți că ți-am plătit șiragul de perle, sărută-mă. Nimeni nu m-a sărutat niciodată. Trebuie să fie tare bine!

— O, din toată inima! zise Isabelle, luînd din mîini capul copilei și sărutîndu-i obrajii oacheși, care se roșiseră de emoție.

— Şi-acum, adio! spuse Chiquita, redobîndindu-şi calmul obişnuit.

Fetiţa se pregătea tocmai să iasă aşa cum intrase, cînd zări pe masă cuţitul pe care o învăţase cum să-l mînuiască pe tînăra actriţă pentru a se apăra împotriva atacurilor lui Vallombreuse, şi-i spuse Isabellei:

— Dă-mi înapoi cuţitul; acum nu mai ai nevoie de el.

Şi dispăru.

XVIII

ÎN FAMILIE

Felcerul garantase pentru viaţa lui Vallombreuse pînă a doua zi. El îşi ţinu făgăduiala. Zorile, strecurîndu-se în camera răvăşită, unde zăceau pe mese cîrpe însîngerate, îl găsiră pe tînărul bolnav încă respirînd. Ba chiar i se deschideau uşor şi pleoapele, lăsînd să rătăcească o privire stinsă, înceţoşată, plină de spaimele vagi ale pieirii. Prin negura leşinurilor, i se ivise hîrca descărnată a morţii şi, uneori, ochii lui, oprindu-se asupra unui punct fix, păreau că desluşesc ceva înspăimîntător, invizibil pentru ceilalţi. Ca să scape de halucinaţia aceasta, tînărul duce îşi pleca lungile-i gene ale căror franjuri negre îi scoteau şi mai mult în relief paloarea obrajilor năpădiţi de nuanţe de ceară, şi le ţinea coborîte cu îndărătnicie; apoi vedenia pierea. Chipul bolnavului căpăta atunci o expresie mai puţin speriată şi privirea lui începea din nou să plutească în preajmă. Încet, sufletul i se reîntorcea din lumea stihiilor şi inima începea iar să bată uşor sub urechea pricepută a doctorului; pulsaţii slabe, mărturii surde ale vieţii, pe care numai ştiinţa putea să le audă. Buzele întredeschise dezvăluiau albeaţa dinţilor şi simulau un zîmbet vlăguit, mai trist decît crispările suferinţei, căci era zîmbetul ce se iveşte pe buzele oamenilor la apropierea odihnei veşnice: totuşi cîteva uşoare nuanţe roşiatice se amestecau cu cele vineţii şi arătau că sîngele începea încetul cu încetul să circule.

În picioare, la căpătîiul rănitului, maestrul Laurent, felcerul, observa simptomele acestea, atît de greu de apreciat, cu o atenţie concentrată şi perspicace. Era om învăţat maestrul Laurent şi, ca să-şi dobîndească faima pe care o merita, nu-i lipsiseră pînă acum decît ocaziile mari. Talentul lui nu fusese folosit decît *in anima vili*[1] şi lecuise, neştiut de nimeni, ţărani, mic-burghezi, soldaţi, grefieri, proroci şi alţi slujbaşi de rînd ai justiţiei, a căror viaţă sau moarte nu însemna nimic. El dădea

[1] Pe fiinţe de rînd (în limba latină în text).

deci îngrijirii tînărului duce o deosebită importanţă. Amorul-prorpiu şi ambiţia îi erau deopotrivă în joc în duelul acesta pe care îl ducea împotriva morţii. Ca să-şi păstreze numai pentru sine gloria triumfului, maestrul Laurent îi spusese prinţului, care vroia să cheme de la Paris medicii cei mai vestiţi, că va duce singur treaba la capăt şi că lucrul cel mai grav pentru tratarea unei asemenea răni ar fi schimbarea de metodă.

„Nu, n-o să moară — îşi spunea el, examinîndu-l pe tînărul duce — n-are faţa ipocratică, membrele îşi păstrează supleţea şi a trecut cu bine neliniştea de dimineaţă, care înrăutăţeşte boala şi dă naştere la crize funeste. Oricum, trebuie să trăiască, deoarece slavarea lui îmi va aduce bogăţia; am să-l smulg pe tînărul ăsta frumos, moştenitor al unui neam nobil, din labele osoase ale morţii! Sculptorii au să mai aştepte mult şi bine să-i cioplească marmura mormîntului. El mă va scoate din satul în care lîncezesc. Să încercăm mai întîi, cu riscul de a-i provoca febră, să-i redăm puţin forţele, cu ajutorul vreunui întăritor puternic."

Deschizîndu-şi singur cutia cu medicamente, căci ucenicul lui, care veghease o parte din noapte, dormea pe patul de campanie improvizat, maestrul Laurent scoase cîteva sticluţe conţinînd licori colorate, unele roşii ca rubinul, altele verzi ca smaraldul, altele galbene-aurii sau străvezii ca diamantul. Nişte etichete latineşti prescurtate şi asemănătoare pentru neştiutori, cu formule cabalistice erau lipite pe cristalul sticluţelor. Deşi se simţea sigur pe sine, maestrul Laurent citi de cîteva ori titlul fiolelor puse deoparte şi le privi conţinutul în lumină, profitînd de o rază a zorilor ce se strecura prin perdele; apoi cîntări cantitatea luată din fiecare sticluţă într-o eprubetă de argint a cărei greutate o cunoştea şi alcătui din toate un leac după o reţetă pe care o ţinea tăinuită.

După ce pregăti amestecul, el îşi trezi ciracul şi-i porunci să ridice puţin capul lui Vallombreuse; apoi descleştă cu ajutorul unei mici spatule dinţii rănitului şi izbuti să vîre între cele două rînduri de perle gîtul subţire al sticlei. Cîteva picături de lichid ajunseră pe cerul gurii tînărului duce şi mirosul lor înţepător şi puternic făcu să i se contracte uşor trăsăturile împietrite. O înghiţitură coborî în piept, urmată curînd de alta şi, spre marea mulţumire a medicului, întreaga doză fu absorbită fără prea multă caz nă. Pe măsură ce Vallombreuse bea, o roşeaţă imperceptibilă i se ridica în obraji; o licărire caldă îi scînteia în ochi şi mîna lui inertă, întinsă pe cearşaf, căuta să se mişte din loc. Bolnavul gemu şi aruncă în jurul lui, ca un om trezit

dintr-un vis, o privire din care se putea ghici că-şi redobîndise judecata.

„Am jucat o carte mare — îşi spuse maestrul Laurent. Leacul acesta e un filtru: poate şi să ucidă, şi să învie. De data asta a înviat. Esculap, Hygea, şi tu, Hipocrate, fiţi binecuvîntaţi!"

În clipa aceea, o mînă dădu binişor la o parte tapiseria uşii, iar sub faldul ridicat se ivi capul venerabil al prinţului, obosit şi parcă mai îmbătrînit de neliniştea nopţii aceleia mai cumplită decît zece ani de viaţă.

— Ce se aude, maestre Laurent? şopti el cu glas tremurător.

Felcerul îşi duse un deget la buze, iar cu cealaltă mînă i-l arătă pe Vallombreuse, puţin săltat pe pernă şi nemaisemănînd a cadavru, căci leacul îl ardea şi-l însufleţea cu văpaia lui.

Călcînd uşor, cum calcă cei obişnuiţi să îngrijească bolnavii, maestrul Laurent îl întîmpină pe prinţ în pragul uşii, unde, trăgîndu-l puţin deoparte, îi spuse:

— Vedeţi, monseniore, că starea fiului dumneavoastră, departe de-a se înrăutăţi, se îmbunătăţeşte simţitor. Fireşte, încă nu e salvat; dar, fără ivirea vreunei complicaţii neprevăzute pe care fac tot ce pot ca s-o previn, cred că va scăpa şi va putea să-şi urmeze gloriosu-i destin, ca şi cum n-ar fi fost niciodată rănit.

Un viu simţămînt de bucurie părintească lumină chipul prinţului; şi cum înainta în cameră cu gînd să-şi îmbrăţişeze fiul, maestrul Laurent îi puse respectuos palma pe braţ şi-l opri:

— Îngăduiţi-mi, monseniore, să mă opun împlinirii acestei dorinţe atît de fireşti; doctorii sînt adesea supărători, şi medicina are cerinţe fără seamăn. Vă rog, nu intraţi la duce. În starea de slăbiciune în care se află, prezenţa voastră dragă şi temută i-ar putea provoca o criză primejdioasă. Orice emoţie i-ar fi fatală şi în stare să frîngă firul atît de firav cu care l-am legat de viaţă. Peste cîteva zile, cînd rana va fi pe cale să se cicatrizeze, iar bolnavul îşi va recăpăta încetul cu încetul forţele, veţi avea după voie şi fără nici o primejdie plăcerea de a-l vedea.

Prinţul, liniştit şi dîndu-şi seama că felcerul avea dreptate, se retrase în apartamentul său, unde se îndeletnici cu cititul unor cărţi pioase, pînă cînd bătu amiaza, oră la care majordomul îl anunţă că „prînzul monseniorului e servit".

— Anunţaţi-o pe contesa Isabelle de Lineuil, fiica mea, căci acesta-i titlul pe care îl va purta de acum înainte, să binevoiască a coborî la masă — îi spuse prinţul majordomului, care se grăbi să-i îndeplinească porunca.

Isabelle străbătu anticamera cu armuri, care o speriase atîta în timpul nopţii, şi n-o găsi de loc lugubră în razele puternice

ale zilei. O lumină curată cădea din ferestrele înalte pe care nu le mai orbeau acum obloanele trase. Aerul fusese împrospătat. Mănunchiuri, de ienupăr şi de lemn înmiresmat, arse cu flacără mare în căminuri, alungase mirosul stătut de mucegai. O dată cu reîntoarcerea stăpînului, viaţa intrase în locuinţa aceasta moartă.

Sufrageria părea alta, iar masa, care în ajun părea întinsă pentru un ospăţ al spectrelor, acoperită acum cu o faţă de masă bogată, pe care linia pliurilor trasa pătrate simetrice arăta minunat cu vechea veselă masivă plină de cizeluri şi blazonată cu armorii, cu sticlele ei din cristal auriu de Boemia, cu paharele de Veneţia avînd piciorul în spirală, cu vasele pentru mirodenii şi cu mîncărurile din care se înălţa un abur îmbietor.

Buştenii uriaşi, aruncaţi peste grătarele căminului formate din bile mari, suprapuse de metal lustruit, îşi trimiteau de-a lungul unei plăci cu blazonul prinţului văpaia amestecată cu voioase jerbe de scîntei jucăuşe şi răspîndeau o căldură plăcută în vasta încăpere. Argintăria de pe dulapuri, luciul auriu şi argintiu al tapetului din piele de Cordoba căpătau, la focul acesta, în ciuda luminii zilei, reflecţii şi sclipiri roşiatice.

Cînd intră Isabelle, prinţul se şi afla în scaunul său al cărui spătar înalt închipuia un fel de polog. În spatele lui stăteau în picioare doi lachei în livrea de gală. Tînăra fată îi făcu tatălui ei o plecăciune modestă, care nu aducea de loc a teatru şi pe care orice doamnă din lumea mare ar fi încuviinţat-o. Un servitor îi trase scaunul, şi ea, fără să se simtă prea stînjenită, se aşeză în faţa prinţului, pe locul arătat de acesta cu mîna.

După ce servi supa, slugerul tăie pe-o mescioară carnea adusă de la masă de-un sufragiu şi pe care valeţii o duceau înapoi tăiată bucăţi.

Un lacheu îi turnă Isabellei, care nu bea vin decît cu foarte multă apă, ca o fiinţă modestă şi sobră ce era. Mişcată încă de evenimentele din timpul zilei şi ale nopţii trecute, uluită şi tulburată de brusca schimbare a soartei, neliniştită din pricina fratelui ei atît de grav rănit, nedumerită de sorta dragului ei Sigognac, ea abia dacă atingea mîncărurile puse dinainte.

— Nici nu mănînci nici nu bei, contesă — îi spuse prinţul. Ia te rog aripa asta de potîrniche.

La titlul de contesă, rostit cu glas prietenos şi totuşi plin de seriozitate, Isabelle ridică spre prinţ frumoşii ei ochi albaştri, miraţi, cu o privire timid întrebătoare.

— Da, contesă de Lineuil; acesta e titlul uneia din moşiile mele, pe care ţi-o dăruiesc, căci numele de Sigognac, oricît ar fi de încîntător, nu i s-ar potrivi fiicei mele fără să fie cît de cît însoţit.

Isabelle, lăsîndu-se în voia unui năvalnic imbold al inimii, se ridică, trecu de cealaltă parte a mesei şi, îngenunchind lîngă prinţ, îi luă mîna şi i-o sărută drept recunoştinţă pentru atenţia aceasta.

— Ridică-te, fiica mea — spuse prinţul, înduioşat — ridică-te şi reia-ţi locul. Ceea ce fac e drept. Numai soarta m-a împiedicat s-o fac mai devreme, iar cumplita întîlnire care ne-a adunat pe toţi laolaltă are în ea ceva în care văd mîna lui Dumnezeu. Virtutea ta a împiedicat săvîrşirea unei mari ticăloşii, şi îmi eşti dragă pentru cinstea aceasta, chiar de-ar fi s-o plătesc cu viaţa fiului meu. Dar Dumnezeu îl va salva, ca el să se poată căi pentru jignirea adusă celei mai neprihănite nevinovăţii. Maestrul Laurent mi-a dat speranţe şi, din pragul uşii de unde îl priveam zăcînd în pat, Vallombreuse nu mi s-a părut să aibă pe frunte pecetea morţii, pe care noi, ostaşii, o recunoaştem bine.

Se aduse apă de spălat într-un minunat ibric de argint aurit, şi prinţul aruncînd ştergarul, se îndreptă spre salon, unde, la un semn, Isabelle îl urmă. Bătrînul senior se aşeză lîngă cămin, monument sculpural care se înălţa pînă în tavan, iar fiica lui se aşeză lîngă el, pe un scăunaş. Cînd lacheii se retraseră, prinţul luă cu duioşie mîna Isabellei în mîna lui şi-şi privi cîtva timp în tăcere fiica atît de ciudat regăsită. În ochii i se citea bucuria, amestecată cu tristeţe. Căci, cu toate asigurările felcerului, viaţa lui Vallombreuse atîrna încă de un fir. Fericit pe de o parte, prinţul era nefericit pe de alta; dar încîntătorul chip al Isabellei îi risipi curînd expresia de amărăciune de pe faţă şi prinţul îi vorbi astfel noii contese:

— Fără îndoială, fiica mea dragă, în împrejurarea care ne-a reunit într-un mod atît de ciudat, de romanţios şi de supranatural, trebuie să te fi gîndit că în tot răstimpul scurs de la copilăria ta şi pînă astăzi eu nu te-am căutat şi că numai întîmplarea i-a redat tatălui uituc copila pierdută. Asta ar însemna să nu-mi cunoşti bine sentimentele, iar tu ai o inimă atît de bună, încît pesemne că ai alungat repede gîndul acesta. Maică-ta, Cornelia, după cum ştii, aveo o fire orgolioasă şi mîndră; ea lua totul cu o violenţă extraordinară şi, cînd nişte înalte obligaţii, aş spune nişte raţiuni de stat, m-au silit să mă despart de ea, în ciuda voinţei mele, şi să închei o căsătorie rînduită de una din dorinţele acelea supreme care sînt porunci şi cărora nimic nu le poate sta împotrivă, ea, orbită de ciudă şi de mînie, a refuzat cu încăpăţînare tot ce i-ar fi putut îndulci viaţa şi ţi-ar fi putut-o asigura pe a ta în viitor. Moşii, castele, contracte de rentă, bani, giuvaeruri mi le-a trimis pe toate

înapoi cu un dispreţ jignitor. Dezinteresul acesta, pe care îl admiram, m-a găsit la fel de încăpăţînat, şi am lăsat unui om de încredere sumele şi titlurile, pentru ca ea să le poată lua... cînd i-ar fi trecut toana. Dar ea a stăurit să refuze şi, schimbîndu-şi numele, a trecut într-o altă trupă, cu care a început să bată provincia, ocolind Parisul şi locurile unde mă aflam eu. Curînd i-am pierdut urma, cu atît mai mult cu cît regele, stăpînul meu, m-a însărcinat cu solii şi misiuni delicate, care m-au ţinut multă vreme prin ţări străine. Cînd m-am întors, cu ajutorul unor iscoade pe cît de sigure pe atît de isteţe, care întrebaseră şi trăseseră de limbă actorii de pe la diferite teatre, am aflat că, abia cu cîteva luni în urmă, Cornelia murise. Cît despre copil, nimeni nu auzise nimic şi nu ştia ce se întîmplase cu el. Pribegia necontenită a trupelor de teatru, numele de împrumut luate de actorii care le formează, nume atît de des schimbate, din nevoie sau din capriciu, fac foarte anevoie asemenea cercetări pentru cine nu le poate întreprinde singur. Un slab indiciu care l-ar putea călăuzi pe cel interesat nu-i de ajuns pentru înlocuitorul lui, pus în mişcare numai de gîndul banilor. Mi-au fost semnalate cîteva fetiţe prin trupele acestea; dar amănuntele naşterii lor nu se potriveau cu cele ale naşterii tale. Ba uneori, mame prea puţin dornice să-şi păstreze copilul şi-au încercat norocul prin minciuni, şi-a trebuit să mă feresc împotriva unor asemenea şiretlicuri. De banii puşi deoparte nu se atinsese nimeni. Era clar că, plină de ciudă, Cornelia vroise să-mi ascundă fata şi să se răzbune astfel. A trebuit să cred că muriseşi şi totuşi un instinct tainic îmi spunea că trăieşti. Îmi aminteam cît de micuţă şi drăgălaşă erai în leagăn şi cum, cu degeţelele tale trandafirii, mă trăgeai de mustaţa încă neagră pe-atunci, cînd mă plecam să te sărut. Naşterea fiului meu mi-a reînviat amintirea aceasta în loc s-o stingă. Văzîndu-l cum creştea în sînul luxului, acoperit de panglici şi de dantele ca un copil de rege, avînd ca jucării nişte giuvaeruri care ar fi fericit familii întregi, mă gîndeam că, poate, în clipa aceea, tu, abia acoperită cu o zdreanţă ponosită de-a teatrului, înduri frigul şi foamea în vreo căruţă sau în vreun staul bătut de vînt. Dacă trăieşte, îmi spuneam, o chinuie şi-o bate vreun director de trupă. Atîrnată de un fir de alamă, ea joacă aproape moartă de frică, roluri de amoraşi şi de spiriduşi în zborurile din piesele cu trucuri. Lacrimile ei, cu neputinţă de stăpînit, curg şiroaie brăzdîndu-i fardul grosolan cu care i-au fost mîzgăliţi obrajii palizi, sau, tremurînd de emoţie, ea bîlbîie în fumul luminărilor un rolişor de copil pentru care a înghiţit destule palme. Şi mă căiam că nu răpisem copilul de la maică-sa, din ziua naşterii; pe

atunci însă credeam că dragostea noastră va dăinui veşnic. Mai tîrziu am îndurat alte chinuri. Frumoasă cum făgăduiai să fii, în viaţa aceea rătăcitoare şi destrăbălată, la cîte atacuri n-avea să-ţi fie supusă cinstea din partea desfrînaţilor care zburdă în jurul actriţelor ca fluturii la lumina lămpii; şi mi se aprindeau obrajii de mînie la gîndul că sîngele meu, care curge în vinele tale, îndura asemenea ocări. De multe ori, prefăcîndu-mă că-mi plac spectacolele mai mult decît îmi plăceau în realitate, mă duceam la teatre, căutînd să descopăr printre ingenue vreo tînără de vîrsta pe care ai fi trebuit s-o ai tu frumoasă cum bănuiam că eşti. Dar n-am văzut decît feţe afectate şi fardate, n-am văzut decît neobrăzare de curtezane sub mimarea nevinovăţiei. Nici una din neghioabele acelea nu puteai fi tu.

Am renunţat deci, cu tristeţe în suflet, la speranţa de a-mi găsi fiica, a cărei prezenţă mi-ar fi înveselit bătrîneţele; prinţesa, soţia mea, moartă după trei ani de căsătorie, nu mi-a dăruit alt copil în afară de Vallombreuse, care, cu firea lui nestăpînită, mă mîhnea tare mult. Acum cîteva zile, aflîndu-mă la Saint Germain alături de rege, după cum îmi cere datoria, am auzit nişte curteni lăudînd trupa lui Irod, şi spusele lor mi-au stîrnit dorinţa de-a asista la un spectacol al acestor actori, cei mai buni din cîţi veniseră de multă vreme din provincie la Paris. Era lăudată mai ales o oarecare Isabelle pentru jocul ei corect, decent, firesc, şi plin de-o graţie naivă. Rolul de ingenuă pe care îl interpreta atît de bine pe scenă ea îl trăia, după cîte se spuneau, şi în afara scenei, iar cele mai veninoase limbi amuţeau în faţa virtuţii ei. Tulburat de-o presimţire tainică, m-am dus în sala unde jucau actorii aceia şi te-am văzut jucînd, în aplauzele tuturor. Înfăţişarea ta de fată, gesturile tale timide şi modeste, sunetul vocii tale atît de proaspătă şi de cristalină, totul mă tulbura într-un mod ciudat. E cu neputinţă pentru ochii unui tată să-şi recunoască, în frumoasa fată de douăzeci de ani, copila pe care n-a mai văzut-o din leagăn, şi mai ales la lumina luminărilor, în zarva ameţitoare a teatrului; dar mi se părea că, dacă vreun capriciu al soartei ar fi împins pe scenă o fată de nobil, ea ar fi trebuit să aibă înfăţişarea aceea rezervată şi discretă care îi ţinea la distanţă pe ceilalţi actori, distincţia aceea care face ca toată lumea să spună: „Cum de-a ajuns acolo?“ În aceeaşi piesă apărea şi un Pedant, a cărui mutră de beţivan nu-mi era străină. Anii nu-i stricaseră cu nimic sluţenia caraghioasă, şi mi-am amintit că el juca rolurile lui Pantalone şi ale bătrînilor ridicoli încă de pe vremea cînd se afla în trupa din care făcea parte Cornelia. Nu ştiu de ce, imaginaţia mea făcea o legătură între tine şi Pedantul acela, odinioară colegul mamei

tale. Raţiunea îmi spunea zadarnic că actorul putea prea bine să fie angajat în trupa lui Irod, fără ca asta să însemne că te aflai şi tu acolo; mi se părea că el ţine în mîini capătul misteriosului fir cu ajutorul căruia aveam să mă călăuzesc prin labirintul acela de întîmplări. De aceea m-am hotărît să-l întreb, şi-aş fi făcut-o dacă, tocmai cînd am trimis după el la hanul din strada Dauphine, nu mi-ar fi spus că actorii lui Irod plecaseră să dea o reprezentaţie într-un castel din împrejurimile Parisului. Aş fi aşteptat liniştit pînă la întoarcerea actorilor, dar un servitor credincios m-a anunţat, temîndu-se de vreo ciocnire supărătoare, că ducele de Vallombreuse, îndrăgostit nebuneşte de-o actriţă numită Isabelle, care i se împotrivea cu cea mai hotărîtă virtute, plănuise s-o răpească în timpul presupusei călătorii, cu ajutorul cîtorva spadasini plătiţi, ispravă nespus de scandaloasă şi de brutală, în stare să se sfîrşească rău, căci tînăra fată era însoţită de prieteni care nu plecau la drum fără arme. Bănuiala pe care o aveam în privinţa naşterii tale mi-a stîrnit, la auzul acestor lucruri, o tulburare greu de închipuit. M-a înfiorat ideea acestei dragoste criminale care se preschimba într-o dragoste monstruoasă, dacă presimţirile nu mă înşelau, căci, dacă ele ar fi fost adevărate, tu erai sora lui Vallombreuse. Am aflat că răpitorii trebuiau să te aducă în castelul acesta şi am venit cît am putut mai repede. Tu fuseseşi salvată fără ca cinstea să-ţi fi suferit, iar inelul de ametist a confirmat ce-mi spunea la vederea ta glasul sîngelui.

— Crede-mă, monseniore şi tată, că nu te-am învinuit niciodată — răspunse Isabelle. Obişnuită din copilărie cu viaţa rătăcitoare de actriţă, mi-am acceptat uşor soarta, necunoscînd şi nevisînd alta. Puţinul pe care îl ştiam despre lume mă făcea să înţeleg că n-aş face bine dacă mi-aş dori să intru în vreo familie de rang mare, pe care motive puternice ar sili-o, fără doar şi poate, să mă lase în beznă şi uitare. Amintirea tulbure a celor povestite despre naşterea mea îmi inspira uneori orgoliu şi-mi spuneam, văzînd cu cît dispreţ se poartă doamnele din lumea bună faţă de actriţe: „Şi eu sînt de neam mare!“ Dar fumurile acestea uşoare se risipeau curînd şi nu păstram decît un respect de neînvins faţă de mine însumi. Nu mi-aş fi pătat, pentru nimic în lume, sîngele curat care îmi curgea în vine. Destrăbălarea din culise şi urmăririle a căror ţintă sînt actriţele, chiar cînd nu sînt frumoase, îmi inspirau numai dezgust. Am trăit în teatru aproape ca la mînăstire, căci, cînd vrei, poţi fi cuminte oriunde. Pedantul îmi era ca un tată şi Irod ar fi sfărîmat fără îndoială oasele oricui ar fi îndrăznit să mă atingă cu un deget sau să-mi spună măcar o vorbă necuviincioasă. Deşi actori, ei sînt oameni

tare cumsecade, şi te rog să ai grijă de ei dacă vor avea vreodată nevoie. Lor le datorez în mare parte faptul că-ţi pot oferi fruntea să mi-o săruţi, fără să roşesc, şi că pot să mă numesc cu glas tare fiica dumitale. Singurul meu regret e că am fost cauza nevinovată a nenorocirii căzute asupra domnului duce, fiul dumitale. Aş fi dorit să intru în familia voastră sub auspicii mai fericite.

— N-ai să-ţi reproşezi nimic, draga mea fiică; nu puteai să ghiceşti tainele dezvăluite dintr-o dată, printr-un concurs de împrejurări pe care l-ai socoti romanţios dacă l-ai întîlni în vreo carte, iar bucuria de a te revedea demnă de mine, de parcă n-ai fi trecut prin pericolele unei vieţi rătăcitoare, de parcă n-ai fi avut o meserie de obicei nu prea cuminte, îmi potoleşte mult durerea în care m-a aruncat supărătoarea rană a fiului meu. Fie că scapă cu zile, fie că nu, eu n-aş putea să-ţi port pică. În orice caz, virtutea ta l-a împiedicat de la o crimă. De aceea, să nu mai vorbim despre asta. Dar cine era, între salvatorii tăi, cel care părea să conducă atacul şi care l-a rănit pe Vallombreuse? Un actor, fără îndoială, deşi mi s-a părut nobil la înfăţişarea şi plin de curaj.

— Da, tată — răspunse Isabelle, ai cărui obraji se acoperiseră de o uşoară şi pudică roşeaţă — era un actor. Dar dacă mi-e îngăduit să trădez o taină care nu mai era taină pentru domnul duce, am să-ţi spun că aşa-numitul capitan Fracasse (căci acesta îi e rolul în trupă) ascunde sub masca sa o faţă nobilă, iar sub numele de teatru numele unei familii ilustre.

— Într-adevăr — răspunse prinţul — mi se pare că am mai auzit vorbindu-se despre asta. Ar fi fost de mirare ca un comediant să rişte cutezînd de a i se pune în cale unui duce de Vallombreuse şi de a se lupta cu el. Pentru asemenea fapte îndrăzneţe trebuie să ai sînge nobil în vine. Numai un gentilom poate să învingă un gentilom, aşa cum diamantul nu e zgîriat decît tot de diamant.

Orgoliul de nobil al prinţului simţea o oarecare consolare la gîndul că fiul său nu fusese doborît de vreun bădăran. Aşa, lucrurile luau în înfăţişare firească. Încăierarea devenea un fel de duel între oameni de acelaşi rang, iar motivul putea fi mărturisit; eleganţa n-avea nimic de suferit de pe urma acestei întîlniri.

— Şi cum se numeşte viteazul luptător — continuă prinţul — neînfricatul cavaler, apărător al nevinovăţiei?

— Baronul de Sigognac — răspunse Isabelle, cu vocea uşor tremurătoare. Îi dezvălui fără teamă numele în faţa mărinimiei

dumitale. Eşti prea drept ca să urmăreşti în el nenorocirea unei victorii pe care o deplînge.

— Sigognac... — zise prinţul. Socoteam neamul acesta stins. Nu-i cumva o familie din Gasconia?

— Da, tată, castelul său se află în împrejurimile oraşului Dax.

— Chiar aşa. Sigognacii îşi poartă numele înscris pe armorii; trei berze, două şi una, pe fond azuriu. Nobleţea lor e străveche. Palamède de Sigognac a participat glorios la prima cruciadă. Un anume Raimbaud de Sigognac, tatăl acestuia, fără îndoială, era bun prieten şi tovarăş al lui Henric al IV-lea în tinereţe, dar nu l-a urmat la curte, căci era cam scăpătat, pe cît se spune, şi sub călcîiele Bearnezului nu puteai cîştiga decît ghionţi.

— Atît de scăpătat, încît trupa noastră, silită într-o noapte ploioasă să-şi caute un adăpost, l-a găsit pe fiu-său într-un turn cu bufniţe căzut în ruină, unde îşi irosea tinereţile. Noi l-am smuls din castelul acela al sărăciei, temîndu-ne să nu moară acolo de foame, din mîndrie şi melancolie; n-am văzut niciodată nenorocire îndurată cu mai multă tărie.

— Sărăcia nu e ticăloşie — spuse prinţul — şi orice nobil care nu şi-a pătat onoarea se mai poate ridica. De ce, în nenorocirea lui, baronul de Sigognac nu s-a adresat vreunui vechi tovarăş de arme de-al tatălui său, sau chiar regelui, ocrotitorul înnăscut al tuturor gentilomilor?

— Nenorocirea te face timid, oricît ai fi de viteaz — răspunse Isabelle — şi amorul-propriu stăvileşte curajul. Venind cu noi, baronul se gîndea că va găsi la Paris vreo ocazie prielnică, dar ocazia nu s-a ivit; ca să nu ne fie povară, a vrut să-l înlocuiască pe unul din tovarăşii noştri mort pe drum, şi cum rolul acela se juca mascat, a socotit că n-o să-i păteze demnitatea.

— Fără a fi vrăjitor, ghicesc sub deghizarea asta şi un pic de dragoste — spuse prinţul, zîmbind cu o bunătate şireată. Dar asta nu mă priveşte pe mine; îţi cunosc îndeajuns virtutea şi nu mă sperie cîteva oftaturi discrete pentru tine. De altfel, îţi sînt prea de curînd tată ca să-mi îngădui să te dojenesc.

Pe cînd prinţul vorbea astfel, Isabelle îşi aţintise asupra lui ochii ei mari, albaştri, în care strălucea nevinovăţia cea mai curată şi sinceritatea cea mai desăvîrşită. Roşeaţa care îi colorase obrajii la rostirea numelui de Sigognac se risipise; înfăţişarea ei nu arăta nici un semn de ruşine sau de încurcătură. În inima ei, privirea unui tată, privirea lui Dumnezeu chiar, n-ar fi găsit nimic vrednic de mustrare.

Convorbirea ajunsese la acest punct cînd fu anunţat ciracul maestrului Laurent; el aducea ştiri îmbucurătoare despre sănătatea lui Vallombreuse. Starea bolnavului era cît se poate de mulţumitoare; după ce băuse doctoria, avusese loc o criză fericită şi felcerul răspundea de acum înainte de viaţa tînărului duce. Vindecarea lui nu mai era decît o chestiune de timp. Cîteva zile mai tîrziu, Vallombreuse, sprijinit de două sau trei perne, îmbrăcat într-o cămaşă cu guler din dantele de Veneţia, cu părul pieptănat şi aranjat cum se cuvine, primea la pat vizita credinciosului său prieten, cavalerul de Vidalnic, căruia nu-i fusese îngăduit să-l vadă pînă atunci. Prinţul şedea pe un scaun între pat şi perete, privind cu adîncă bucurie părintească faţa palidă şi trasă a fiului său, dar care acum nu mai vădea nici un semn alarmant. Buzele tînărului duce îşi recăpătase culoarea, iar în ochii lui licărea scînteia vieţii. Isabelle stătea în picioare la căpătîiul patului. Vallombreuse îi ţinea mîna între degetele lui subţiri, de un alb-albăstrui ca al bolnavilor feriţi o vreme de aer şi de soare. Cum n-avea încă voie să vorbească decît prin monosilabe, el îşi mărturisea astfel simpatia faţă de cea care, fără voia ei, îi pricinuise rănirea şi îi dădea să înţeleagă că o ierta din toată inima. Fratele îl înlocuise în el pe îndrăgostit, iar boala, potolindu-i patima, contribuise din plin la trecerea aceasta anevoioasă. Isabelle era cu adevărat pentru el contesa de Lineuil, şi nu actriţa din trupa lui Irod. Tînărul duce îi făcu un semn prietenos din cap lui Vidalnic şi-şi desprinse o clipă mîna din mîna surorii sale, ca să i-o întindă. Era tot ce-i îngăduia doctorul pentru ziua aceea.

După vreo două sau trei săptămîni, Vallombreuse, întărit cu mîncăruri uşoare, putu să petreacă vreme de cîteva ceasuri pe o canapea şi să respire aerul unei ferestre deschise, prin care intrau adierile îmbălsămate ale primăverii. Isabelle îi ţinea adeseori tovărăşie citindu-i, îndeletnicire pentru care fosta ei meserie de actriţă o făcea să fie cît se poate de potrivită, datorită obişnuinţei de a-şi susţine vocea şi de a o face să varieze după cerinţele intonaţiei.

Într-o bună zi, tocmai cînd ea terminase un capitol şi se pregătea să înceapă altul, al cărui cuprins îl şi citise, ducele de Vallombreuse îi făcu semn să lase jos cartea şi-i spuse:

— Surioară dragă, aventurile astea sînt cele mai distractive din lume, şi autorul lor se poate socoti printre oamenii cei mai spirituali de la curte şi din oraş; pe toate uliţele se vorbeşte numai despre cartea lui, dar mărturisesc că eu prefer lecturii acesteia plăcerea de-a sta de vorbă cu tine. N-aş fi crezut să cîştig atîta, pierzînd orice speranţă. Fratele o duce mai bine pe

lîngă tine decît îndrăgostitul; pe cît erai de aspră cu unul, pe atît ești de blîndă cu celălalt. Găsesc un farmec de neînchipuit în sentimentul acesta pașnic. Tu îmi dezvălui o întreagă latură necunoscută a femeii. Mînat de patimi arzătoare, urmărind plăcerea făgăduită de frumusețe, înflăcărîndu-mă și iritîndu-mă în fața piedicilor, eram asemeni cruntului vînător din poveste, pe care nimic nu-l oprește; în ființa iubită, eu nu vedeam decît o pradă. Gîndul unei împotriviri mi se părea cu neputință. Cuvîntul virtute mă făcea să ridic din umeri, și pot să-i spun fără infumurare singurei care nu mi-a cedat că aveam și motive să nu cred în el. Mama a murit cînd nu împlinisem încă trei ani; tu nu fuseseși regăsită, și eu nu știam nimic despre tot ce-i pur, duios, gingaș în sufletul femeii. Te-am văzut; o irezistibilă simpatie, în care fără doar și poate că avea un amestec al glasului tainic al sîngelui, m-a mînat spre tine, și pentru prima oară un sentiment de stimă s-a amestecat în inima mea cu dragostea. Caracterul tău, care mă ducea la disperare, îmi plăcea totodată. Îți încuviințam tăria modestă și politicoasă cu care îmi respingeai omagiile. Cu cît mă alungai, cu atît te găseam mai vrednică de mine. Eram cînd pradă furiei, cînd pradă admirației, și uneori aceste două sentimente mă stăpîneau împreună. Chiar în timpul celor mai violente furii, te-am respectat totdeauna. Presimțeam îngerul dincolo de femeie și suferam înrîurirea unei purități divine. Acum sînt fericit, căci am de la tine tocmai ce-mi doream fără să știu, afecțiunea aceasta desprinsă de orice amestec pămîntesc, neschimbătoare, veșnică; am, în sfîrșit, un suflet al meu.

— Da, frate drag — răspunse Isabelle — e al tău și sînt tare fericită că pot să ți-o spun. Ai în mine o soră devotată care te va iubi de două ori mai mult pentru timpul pierdut, mai ales dacă, așa cum ai promis, îți vei domoli înflăcărarea de care se sperie tata și nu vei da la iveală decît ce e mai bun în tine.

— Ia te uită ce predicatoare drăguță! spuse zîmbind Vallombreuse. E drept că sînt un monstru fără seamăn, dar mă voi îndrepta, dacă nu din dragoste pentru virtute, cel puțin ca să nu-mi văd sora mai mare luînd un aer atît de sever la fiecare nouă escapadă. Mă tem totuși că eu voi rămîne mereu nebunia, după cum tu vei fi mereu înțelepciunea.

— Dacă mă lauzi așa — spuse Isabelle, cu un aer ușor amețitor — am să-mi iau cartea și va trebui să asculți pînă la capăt povestea pe care se pregătea să i-o spună, în cabina galeriei, piratul barbaresc neasemuitei prințese Aménaide, prizoniera lui, lungită pe perini din brocart de aur.

— Nu merit o pedeaspă atît de aspră. Chiar dacă ar fi să par flecar, am poftă să vorbesc. Felcerul ăsta blestemat mi-a pus atîta vreme pe buze pecetea tăcerii, încît am ajuns să semăn cu o statuie a lui Harpocrate[1].

— Dar nu te temi c-ai să oboseşti? rana abia ţi s-a cicatrizat. Maestrul Laurent mi-a recomandat atîta să-ţi citesc, tocmai pentru ca, ascultînd, să-ţi cruţi pieptul.

— Maestrul Laurent nu ştie ce spune şi vrea să-şi dea importanţă. Plămînii mei trag aerul şi-l dau afară la fel de uşor ca înainte. Mă simt complet sănătos şi-aş avea chef să încalec şi să fac o plimbare prin pădure.

— Atunci e mai bine să vorbim; aşa, primejdia va fi, cu siguranţă, mai mică.

— Peste cîteva zile am să fiu pe deplin vindecat, surioară, şi-am să te scot în lume, unde te cheamă rangul şi unde frumuseţea ta atît de perfectă nu va întîrzia să-ţi aducă la picioare numeroşi adoratori, printre care contesa de Lineuil va putea să-şi aleagă un soţ.

— N-am nici un chef să mă mărit şi, crede-mă, nu spun vorbe de fetiţă care s-ar necăji grozav dacă ar fi crezută pe cuvînt. Mi-am dat destul mîna la sfîrşitul pieselor în care jucam, ca să nu mă grăbesc de loc s-o fac şi în viaţa adevărată. Nu visez viaţă mai plăcută decît aceea alături de prinţ şi de tine.

— Un tată şi un frate nu sînt totdeauna de ajuns, chiar pentru fiinţa cea mai nepăsătoare din lume. Dragostea asta nu umple toată inima.

— Pe-a mea o să mi-o umple totuşi, şi dacă într-o zi voi fi lipsită de ea, mă voi călugări.

— Asta ar însemna într-adevăr să mergi prea departe cu austeritatea. Oare cavalerul de Vidalnic nu ţi se pare că ar avea tot ce trebuie ca să fie un soţ desăvîrşit?

— Fără îndoială. Femeia cu care se va însura va putea să se socotească fericită, dar, oricît de încîntător ar fi prietenul tău, dragă Vallombreuse, eu nu voi fi niciodată femeia aceea.

— Cavalerul de Vidalnic e cam roşcovan, şi s-ar putea putea să fii şi tu ca regele nostru Ludovic al XIII-lea, căruia nu-i place culoarea asta, totuşi foarte preţuită de pictori. Dar să nu mai vorbim de Vidalnic. Cum ţi se pare marchizul de l'Estang, care-a venit zilele trecute să întrebe de sănătatea mea şi nu te-a slăbit din ochi cît a durat vizita? Era atît de fermecat de graţia ta, atît de uluit de frumuseţea ta fără pereche, încît se încurca în complimente şi nu făcea decît să se bîlbîie. Lăsîndu-i la o parte

[1] Zeu grec al tăcerii.

timiditatea pe care trebuie să i-o scuzi fiindcă tu i-ai pricinuit-o, e un cavaler desăvîrşit. E frumos, tînăr, se trage dintr-o familie nobilă şi are o mare avere. Ţi s-ar potrivi de minune.

— De cînd am cinstea să aparţin ilustrei voastre familii — răspunse Isabelle, cam enervată de glumele acestea — nu mi-ar sta bine să m-arăt prea umilă. N-am să spun, aşadar, că mă socotesc nevrednică de o asemenea căsătorie; dar dacă marchizul de l'Estang îi va cere tatii mîna mea, îl voi refuza. Ţi-am mai spus o dată că nu vreau să mă mărit, frăţioare, şi tu ştii bine asta,. deşi mă chinuieşti atîta.

— Oho! Ce fire virginală şi sălbatică ai, surioară dragă! Nici Diana nu-i mai sălbatică, în pădurile şi văile ei din Hemus. Ba încă, dac-ar fi să credem bîrfelile mitologice, seniorul Endimion a fost privit cu bunăvoinţă de ea. Tu te superi fiindcă îţi propun, aşa, stînd de vorbă, cîteva partide potrivite; dacă astea nu-ţi plac, o să-ţi descoperim altele.

— Nu mă supăr, frate, dar, hotărît lucru, vorbeşti prea mult pentru un bolnav şi-am să-l pun pe maestrul Laurent să te certe. N-o să-ţi capeţi la cină aripa de pui.

— Dacă-i aşa, tac — zise Vallombreuse, cu un aer supus. Crede-mă însă că n-o să te măriţi decît cu cine am să vreau eu.

Ca să se răzbune pentru zeflemeau încăpăţînată a fratelui ei, Isabelle începu să citească povestea piratului barbaresc, cu glas atît de tare şi de vibrant, încît îl acoperi pe cel a lui Vallombreuse.

— „Tatăl meu, ducele de Fossombrone, se plimba cu mama, una din cele mai frumoase femei, dacă nu chiar cea mai frumoasă din ducatul Genovei, pe ţărmul Mediteranei spre care cobora scara unei superbe vile unde locuiau ei în timpul verii, cînd piraţii din Alger, ascunşi pe după stînci, se năpustiră asupra lui, îl biruiră, fiind numeroşi cu toată împotrivirea lui disperată, îl lăsară acolo aproape mort şi-o duseră pe ducesa, pe-atunci însărcinată cu mine, în ciuda ţipetelor ei, pînă la barca lor care se îndepărtă grabnic, căci vîsleau din toate puterile, şi ajunse din urmă galera căpeteniei adăpostită într-un golfuleţ. Dusă în faţa beiului, mama îi plăcu şi deveni favorita lui..."

Ca să dejoace gluma răutăcioasă a Isabellei, Vallombreuse închise ochii la pasajul acesta atît de interesant şi se prefăcu că doarme.

Somnul, pe care la început Vallombreuse îl simulase, deveni curînd adevărat şi, văzîndu-şi fratele adormit, tînăra fată se retrase în vîrful picioarelor.

Convorbirea aceasta, în care ducele părea că vroise să pună o intenţie răutăcioasă, o tulbura pe Isabelle fără voia ei.

Vallombreuse nu-i păstra oare, în taină, pică lui Sigognac, deşi nu-i mai rostise numele de la atacul castelului? Nu căuta oare acum să ridice, printr-o căsătorie, o stavilă de netrecut între sora lui şi baron? Sau dorea pur şi simplu să afle dacă actriţa, devenită contesă, nu-şi schimbase sentimentul o dată cu soarta? Isabelle nu putea răspunde celor două întrebări care îi tulburau, rînd pe rînd, visarea. Din moment ce era sora lui Vallombreuse, rivalitatea dintre Sigognac şi tînărul duce cădea de la sine, dar, pe de altă parte, era greu de presupus că o fire atît de trufaşă, atît de orgolioasă şi de răzbunătoare, ar fi uitat ruşinea primei înfrîngeri şi, mai ales, pe a celei de-a doua. Deşi situaţia se schimbase, Vallombreuse, în inima lui, pesemne că îl ura mereu pe Sigognac. Şi chiar dacă ar fi avut atîta mărinimie încît să-l ierte, aceasta nu însemna să-l îndrăgească şi să-l primească în familia lui. Speranţa unei împăcări trebuia părăsită. Prinţul, de altfel, n-avea să-l vadă niciodată cu plăcere pe cel care pusese în pericol viaţa fiului său. Gîndurile acestea îi pricinuiau Isabellei o tristeţe de care ea încerca zadarnic să scape. Atîta timp cît se socotise, în situaţia ei de actriţă, ca pe o piedică pentru norocul lui Sigognac, ea alungase orice gînd de-a se căsători cu el; acum însă, cînd o lovitură neaşteaptă a soartei o copleşea cu tot ce-i putea dori inima, ea ar fi vrut să-l răsplătească dăruind-i mîna celui ce i-o ceruse pe cînd era dispreţuită şi săracă. Faptul că nu-şi împărtăşea bunăstarea cu tovarăşul ei de nenorocire i se părea, într-un fel, josnic. Dar tot ce putea face era să-i păstreze o credinţă neclintită, căci nu îndrăznea să le vorbească despre el nici prinţului, nici lui Vallombreuse.

Curînd tînărul duce fu destul de sănătos ca să poată lua masa împreună cu tatăl şi cu sora lui; la mesele acestea el arăta faţă de prinţ o stimă plină de respect, iar faţă de Isabelle o dragoste plină de tact şi de gingăşie, dovedind că, în ciuda aparenţei sale uşuratice, era mai înzestrat cu inteligenţă decît s-ar fi putut bănui la un tînăr înclinat spre femei, dueluri şi tot felul de alte distracţii. Isabelle se amesteca modestă în discuţii, şi puţinele cuvenite spuse de ea cuprindeau atîta adevăr în ele, erau atît de alese şi de la locul lor, încît prinţul era încîntat, cu atît mai mult cu cît tînăra fată se ferea, cu un tact desăvîrşit, de orice preţiozitate şi pedanterie.

Cînd Vallombreuse se însănătoşi pe deplin, îi propuse surioarei lui să se plimbe călare prin parc; cei doi tineri porniră la pas pe-o alee lungă, ai cărei arbori seculari îşi uneau coroanele în boltă, alcătuind un acoperiş de nestrăbătut pentru razele soarelui; ducele îşi recăpătase întreaga frumuseţe, Isabelle era încîntătoare, şi niciodată o pereche mai graţioasă n-a călărit

alături. Numai că în fața tînărului exprima veselia, iar cea a tinerei fete melancolia. Uneori, glumele lui Vallombreuse îi smulgeau Isabellei un zîmbet vag și ușor, apoi ea recădea în visarea ei tristă, dar fratele părea că nu-i observă tristețea și-și sporea și mai mult verva:

— Oh, ce minunat lucru e viața! spunea el. Nici n-ai bănui cîtă plăcere poate să-ți facă un act atît de simplu: să respiri! Niciodată arborii nu mi s-au părut atît de verzi, cerul atît de albastru, florile atît de înmiresmate! Parcă m-aș fi născut ieri și văd pentru prima dată lumea. Cînd mă gîndesc că aș fi putut să zac sub marmura mormîntului și că mă plimb cu draga mea surioară, îmi vine să zburd de bucurie! rana nu mă mai doare de loc și cred că am putea risca un mic galop ca să ne întoarcem la castel, unde prințul se plictisește așteptîndu-ne.

În ciuda obiecțiilor Isabellei, mereu temătoare, Vallombreuse dădu pinteni calului, și cei doi bidivii porniră destul de repede. La marginea peronului, săltîndu-și surioara în șa, tînărul duce îi spuse:

— Acum, iată-mă băiat mare și-am să capăt voie să ies singur.

— Cum?! Abia te-ai vindecat și vrei să ne și părăsești, răule ce ești?!

— Da, trebuie să fac o călătorie de cîteva zile — răspunse într-o doară Vallombreuse.

Și într-adevăr, a doua zi el plecă, după ce-și luă rămas bun de la prinț, care nu se împotrivi, și-i spuse Isabellei, cu glas enigmatic și ciudat.

— La revedere, surioară, ai să fii mulțumită de mine.

XIX

URZICI ŞI PÎNZE DE PĂIANJEN

Sfatul lui Irod era înţelept, aşa că Sigognac se hotărî să-l urmeze; de altfel, de cînd Isabelle devenise din actriţă doamnă din lumea mare, nimic nu-l mai lega de trupă. Trebuia să dispară cîtva timp, să se cufunde în uitare pînă ce ura pricinuită de moartea probabilă a lui Vallombreuse avea să se potolească. De aceea, după ce-şi luă rămas bun, nu fără emoţie, de la bravii actori care se dovediseră tovarăşi de nădejde pentru el, Sigognac părăsi Parisul călare pe un căluţ voinic, cu buzunarele destul de bine căptuşite cu pistoli, produsul părţii sale din încasări. Făcînd etape scurte, tînărul baron se îndrepta spre conacul căzut în ruină; căci, după furtună, pasărea se reîntoarce totdeauna la cuib, fie el doar o mînă de vreascuri sau de paie putrede. Acolo era singurul loc unde s-ar fi putut adăposti şi, în deznădejdea lui, simţea un fel de plăcere la gîndul că se reîntorcea la bietul conac strămoşesc, pe care poate că ar fi făcut mai bine să nu-l părăsească. Într-adevăr, soarta nu i se îmbunătăţise de loc, iar ultima aventură nu putea decît să-i dăuneze. „Ce să-i faci! îşi spunea el pe drum. Mi-a fost scris să mor de foame şi de plictis între zidurile acelea dărăpănate, sub acoperişul prin care apa cerului trece ca printr-o sită. Nimeni nu-şi poate ocoli soarta, aşa că voi împlini-o pe-a mea; am să fiu ultimul din familia Sigognac."

E inutil să mai descriem în întregime călătoria care a ţinut vreo douăzeci de zile şi care n-a fost înviorată de nici o întîlnire mai deosebită. Va fi de ajuns să spunem doar că, într-o seară, Sigognac zări de departe cele două foişoare ale castelului lucind în amurg şi detaşîndu-se luminoase pe fundalul violet al zării. Printr-un joc al luminii, ele păreau mai apropiate unul de altul decît erau în realitate, şi într-unul din rarele geamuri ale faţadei soarele punea o scînteiere vie, ca a unui granat uriaş.

Priveliştea aceasta îl făcu pe baron să simtă o duioşie ciudată; nici vorbă suferise destul în castelul său părăginit, şi

totuşi, revăzîndu-l, încerca emoţia pe care te-a făcut să-i uiţi toate defectele. Viaţa i se scursese acolo, săracă, obscură, singuratică, dar nu lipsită de unele plăceri tainice, căci tinereţea nu poate fi cu totul nefericită. Chiar şi cel mai deznădăjduit tînăr îşi are visele şi speranţele lui, deprinderea cu o suferinţă îşi are pînă la urmă farmecul ei, şi regreţi unele mîhniri mai mult decît unele bucurii.

Sigognac dădu pinteni calului, ca să grăbească pasul şi să ajungă înainte de a se înnopta. Soarele asfinţise şi nu mai lăsa să se vadă deasupra liniei întunecate desenată de lande pe cer decît o fîşie subţire a discului său scobit; lumina roşie a geamului se stinsese, iar conacul nu mai forma decît o pată cenuşie care aproape că se confunda cu întunericul; dar Sigognac cunoştea bine drumul şi, curînd, intră pe drumeagul, bătut odinioară şi pustiu acum, care ducea la castel. Crengile lacome ale gardului viu îi biciuiau cizmele şi, în faţa copitelor calului, broscuţele sperioase ţopăiau prin iarba umedă de rouă; un lătrat slab şi depărtat, scos parcă de un cîine care încerca să-şi alunge astfel singur plictiseala, se auzea în tăcerea adîncă a cîmpiei. Sigognac opri calul ca să asculte mai bine. I se păruse că recunoaşte glasul răguşit al lui Miraut. Curînd, lătratul se apropie şi se preschimbă într-un scheunat repetat şi voios, întrerupt de o goană gîfîitoare: Miraut îşi adulmecase stăpînul şi gonea spre el cît îi îngăduiau bătrînele-i picioare. Baronul fluieră într-un anumit fel şi, peste cîteva minute, bunul şi credinciosul cîine se năpusti vijelios printr-o spărtură a gardului, urlînd, scheunînd, scoţînd nişte sunete aproape omeneşti. Deşi sufocat şi gîfîind din greu, Miraut sări spre botul calului, încercă să se urce în şa ca să ajungă pînă la stăpînu-său şi dădu cele mai năstruşnice semne de bucurie cîinească arătate vreodată de cei din neamul său. Nici Argus, cînd l-a recunoscut pe Ulise la Eumeu, n-a fost atît de bucuros ca Miraut. Sigognac se plecă şi-i mîngîie capul cu mîna ca să-i potolească furia drăgăstoasă.

Mulţumit de primirea aceasta şi vrînd să le aducă vestea cea bună şi celor de la castel, adică lui Pierre, lui Bayard şi lui Belzebut, Miraut ţîşni ca o săgeată şi începu să latre în aşa fel în faţa bătrînului servitor aflat la bucătărie, încît acesta înţelese că se petrecea ceva neobişnuit.

„Nu cumva s-o fi întors tînărul meu stăpîn?“ îşi spuse Pierre, ridicîndu-se şi pornind pe urmele lui Miraut, care-l trăgea de poalele tunicii. Fiindcă se înnoptase, Pierre îşi aprinsese la focul din vatră, unde fierbea cina lui sărăcăcioasă, o aşchie de lemn răşinos, a cărei pîlpîire roşiatică îl lumină deodată pe Sigognac şi calul său la capătul drumeagului.

— Dumneta eşti, domnule baron! strigă vesel bunul Pierre, văzîndu-şi stăpînul. Mi-a spus-o Miraut în cinstita lui limbă cîinească; fiindcă sîntem atît de singuri pe-aici, încît oamenii şi dobitoacele, tot vorbind între ei, ajung să se înţeleagă unii pe alţii. Dar cum nu fusesem anunţat că te întorci, mă temeam să nu mă înşel. Oricum, aşteptat sau nu, fii bine-venit pe moşia dumitale; vom încerca să te sărbătorim cît s-o putea mai bine.

— Da, sînt chiar eu, dragul meu Pierre. Miraut nu te-a minţit; sînt eu, dacă nu mai bogat, cel puţin sănătos şi voinic. Hai, porneşte înainte cu torţa şi să intrăm în casă.

Pierre se opinti şi deschise cu greu canaturile bătrînei porţi, iar baronul de Sigognac trecu pe sub portalul luminat într-un fel fantastic de licăririle torţei. În lumina aceasta, cele trei berze sculptate pe blazonul bolţii părură că prind viaţă şi fîlfîie din aripi, ca şi cum ar fi vrut să salute reîntoarcerea ultimului vlăstar al familiei căreia ele îi serviseră timp de atîtea veacuri drept simbol. Un nechezat prelung semănînd cu sunetul unei trompete se auzi deodată. Era Bayard, care, din fundul grajdului, îşi simţise stăpînul şi scotea din bătrînii lui plămîni astmatici sunetele acestea de trîmbiţă falnică.

— Bine, bine, te-aud, bietul meu Bayard! zise Sigognac, descălecînd şi aruncîndu-i dîrlogii lui Pierre. Vin acum să-ţi spun „bun găsit".

Şi se îndreptă spre grajd, dar fu cît pe-aci să cadă: o mogîldeaţă neagră i se încurcă printre picioare, mieunînd, torcînd, încovoindu-şi spinarea. Era Belzebut, care îşi exprima bucuria prin toate mijloacele dăruite de natură neamului pisicesc. Sigognac îl luă în braţe şi îl ridică pînă la înălţimea obrazului. Motanul era în culmea fericirii; în ochii lui rotunzi se aprindeau sclipiri fosforescente; din pricina tremurului nervos labele cu gheare retractile i se închideau şi deschideau într-una. Belzebut abia mai răsufla din pricina repeziciunii cu care torcea, şi-şi împingea cu patimă nasul negru şi zgrunţuros ca o trufă în mustaţa lui Sigognac. După ce-l mîngîie îndeajuns, căci nu dispreţuia dovezile acestea de dragoste ale umililor săi prieteni, baronul îl puse binişor pe Belzebut, şi veni rîndul lui Bayard, pe care-l mîngîie de mai multe ori, bătîndu-l cu latul palmei peste grumaz şi peste crupă. Blîndul animal îşi punea capul pe umărul stăpînului său, zgîria pămîntul cu copita şi încerca să joace sprinten pe picioarele dindărăt. El primi cu bunăvoinţă căluţul care fu instalat alături, căci se simţea sigur de dragostea lui Sigognac şi poate că-i făcea plăcere să mai aibă un semen prin preajmă, lucru care nu i se mai întîmplase de multă vreme.

— Acum cînd am răspuns la salutul dobitoacelor mele — îi spuse Sigognac lui Pierre — ar fi poate nimerit să mergem în bucătărie şi să vedem ce mai ai prin cămară; am mîncat prost azi-dimineaţă, iar la prînz n-am mîncat de loc, căci vroiam să ajung la capătul călătoriei înainte de-a se înnopta. La Paris mi-am cam pierdut obiceiul cumpătării, şi nu m-aş supăra să cinez, fie şi cu nişte resturi de mîncare.

— Stăpîne, mai am un rest de turtă de mei, o fărîmă de slănină şi nişte brînză de capră. Numai bucate sălbatice şi ţărăneşti, pe care poate că n-o să le mai socoteşti bune de mîncat după ce le-ai gustat pe cele ale bucătăriilor de soi. Dar dacă ele nu-ţi încîntă cerul gurii, măcar nu te lasă să mori de foame.

— Nici nu trebuie să ceri altceva de la hrană — răspunse Sigognac — şi nu sînt de loc ingrat, cum s-ar părea că mă crezi, faţă de alimentele simple care m-au hrănit din copilărie şi mi-au dat sănătate, vioiciune şi putere; serveşte turta de mei, slănina şi brînza, cu mîndria unui sufragiu care ar aduce pe-un talger de aur un păun cu coada rotită.

Liniştindu-se în privinţa bucătăriei, Pierre acoperi imediat cu o faţă de masă gălbuie dar curată masa pe care Sigognac obişnuia să-şi mănînce sărăcăcioasele lui prînzuri, puse de o parte paharul, iar de cealaltă parte ulcica de lut plină cu o poşircă acrişoară, ca să facă simetrie bucăţii de turtă, şi rămase în picioare la spatele stăpînului său, ca un majordom care serveşte un prinţ. Potrivit cereamonialului străvechi, Miraut, aşezat pe coadă, la dreapa, şi Belzebut, ghemuit la stînga, îl priveau ca în extaz pe baronul de Sigognac, urmărindu-i călătoriile mîinii de la farfurie la gură şi de la gură la farfurie şi aşteptînd să le pice şi lor cîte o bucăţică, pe care el le-o arunca fără părtinire.

Tabloul acesta ciudat era luminat de aşchia de lemn răşinos, împlîntată pe Pierre într-o verigă de fier, înlăuntrul căminului, pentru ca fumul să nu se împrăştie în odaie. Scena era atît de exactă cu cea descrisă la începutul povestirii acesteia, încît baronul, izbit de asemănare, credea că visase şi că nu ieşise niciodată din castel.

Timpul, care la Paris se scursese atît de repede, atît de plin de evenimente, părea că se oprise, în castelul Sigognac. Ceasurile adormite nu-şi dăduseră osteneala să-şi mai întoarcă nisiparniţa colbăită. Totul se afla la locul său. Păianjenii moţăiau într-una prin colţuri, în hamacele lor cenuşii, aşteptînd ivirea vreunei muşte nesigure. Unii dintre ei se descurajaseră şi nu-şi mai reparaseră pînzele, nemaiavînd în pîntece destulă substanţă ca

să-şi ţeasă firul; pe spuza albă din vatră, un tăciune ce părea că nu mai arsese de la plecarea baronului scotea un fumuleţ firav, ca al unei pipe gata să se stingă; doar urzicile şi cucuta crescuseră în ogradă, iar buruienile din jurul lespezilor erau mai înalte; o creangă de copac, care altădată abia ajungea pînă la fereastra bucătăriei, îşi strecura acum un lăstar înfrunzărit printr-un ochi de geam spart. Acestea erau singurele lucruri noi.

Fără voia lui, Sigognac se simţi năpădit de mediul acesta. Vechile lui gînduri îi reveneau năvală; şi se pierdu în visări tăcute, pe care Pierre le respecta, iar Miraut şi Belzebut nu îndrăzenau să le întrerupă cu mîngîieri nedorite. Toate cele întîmplate nu i se mai păreau decît aventuri citite în vreo carte şi a căror amintire îi rămăsese vagă în minte. Căpitanul Fracasse, pe jumătate şters, îi apărea în depărtare ca un spectru izvorît din el şi desprins pentru todeauna de el. Lupta cu Vallombreuse i se mai ivea în minte doar sub forma unei gesticulări bizare, de care voinţa lui rămăsese străină. Nici una din faptele săvîrşite în acest răstimp nu i se părea să aibă vreo legătură cu el, iar întoarcerea la castel rupsese firul care le unea cu viaţa lui. Numai dragostea pentru Isabelle nu zburase şi-o regăsea mereu vie în inimă, dar mai degrabă ca pe o năzuinţă decît ca pe o iubire adevărată, pentru că obiectul ei nu mai putea să-i aparţină. Tînărul baron înţelegea că roata carului său, pornită o clipă pe un alt drum, căzuse din nou pe făgaşul ei fatal, şi se resemna astfel, mîhnit dar împăcat. Se mustra doar că nutrise cîteva clipe speranţe şi iluzii. De ce naiba or fi vrînd nefericiţii să fie fericiţi? Ce neghiobie!

Într-un tîrziu, tînărul baron izbuti să-şi scuture toropeala; văzînd că în ochii lui Pierre încolţeau întrebări sfioase, el îi povesti pe scurt vrednicului său servitor faptele principale care l-ar fi putut interesa din cele întîmplate; cînd ascultă povestirea celor două dueluri cu Vallombreuse, bătrînul, mîndru că formase un asemenea discipol, strălucea de mulţumire şi imita cu ajutorul unui băţ, lovind peretele, loviturile descrise de Sigognac.

— Vai, dragă Pierre! oftă baronul. Mi-ai arătat prea bine toate tainele acestea ale scrimei, pe care nimeni nu le cunoştea ca tine. Victoria m-a pierdut şi m-a aruncat pentru multă vreme, dacă nu chiar pentru totdeauna, în conacul ăsta sărac şi trist. Mi-a fost dat numai mie ca biruninţa să mă doboare şi să-mi distrugă toate încercările în loc să mi le ducă la capăt. Mai bine aş fi fost rănit sau chiar ucis în întîlnirea aceasta nefericită!

— Cei din familia Sigognac nu cunosc înfrîngerea — spuse sentenţios bătrînul servitor. Orice s-ar întîmpla, stăpîne, eu sînt

mulţumit că l-ai ucis pe Vallombreuse. Sînt sigur că fapta a fost săvîrşită în bună regulă, şi de mai mult nici nu e nevoie. Ce poate să aibă împotrivă omul care moare dintr-o frumosă lovitură de spadă, aflîndu-se în gardă?

— Nimic, fireşte — răspunse Sigognac, pe care filozofia de ostaş a bătrînului maestru îl făcu să zîmbească. Dar mă simt cam obosit. Aprinde lampa şi condu-mă în camera mea.

Pierre se supuse. Baronul, precedat de servitor, urmat de cîine şi de motan, urcă agale vechea scară cu fresci stinse şi decolorate. Herculii pe piedestale, din ce în ce mai palizi, se căzneau să sprijine falsa cornişă a cărei greutate părea că-i striveşte. Îşi umflau cu disperare muşchii vlăguiţi, totuşi nu putuseră împiedica vreo cîteva bucăţi de tencuială să se desprindă de pe perete. Împăraţii romani nu arătau nici ei mai bine şi, cu toate că luau în nişele lor nişte aere de îngîmfaţi şi de triumfători, îşi pierduseră care coroana, care sceptrul, care purpura. Zăbrelele pictate pe boltă se desfundaseră în mai multe locuri, şi ploile de iarnă, strecurîndu-se prin crăpături, desenaseră noi Americi pe lîngă vechile continente şi insule schiţate de la bun început.

Părăginirea aceasta la care Sigognac, înainte de a ieşi din conacul său, nu era de loc sensibil, îl izbi şi-l aruncă, pe cînd urca scara, în ghearele unei adînci melancolii. Vedea în asta inevitabila şi fatala decădere a neamului său şi-şi spunea: „Dacă bolta ar avea vreun pic de milă pentru familia pe care a adăpostit-o pînă acum, ar trebui să se prăbuşească şi să mă strivească pe loc!“ Ajuns la uşa apartamentului, baronul luă lampa din mîinile lui Pierre, căruia-i mulţumi, şi-i porunci să plece, căci nu ţinea ca acesta să-i vadă emoţia.

Sigoganc străbătu încet prima sală, unde avusese loc cu cîteva luni în urmă cina actorilor. Amintirea acelui tablou vesel o făcea şi mai lugubră. Tulburată o clipă, liniştea părea că se reinstalase aici pentru vecie, mai mohorîtă, mai profundă, mai cumplită. În mormîntul acesta, ronţăitul unui şobolan care îşi tocea colţii trezea ecouri ciudate. La lumina palidă a lămpii, portretele, sprijinite în coate de cadrele lor de aur veştejit ca de nişte balcoane, deveneau neliniştitoare. S-ar fi zis că voiau să se smulgă din întunecimea lor pentru a-i ura bun sosit nefericitului vlăstar. O viaţă spectrală însufleţea aceste antice vestigii; buzele lor pictate se mişcau, murmurînd cuvinte pe care nu le auzea urechea, ci sufletul; ochii lor se ridicau trişti spre tavan, şi, pe obrajii lustruiţi, sudoarea umezelii se condensa în stropi mari care luceau în lumină ca nişte lacrimi. Duhurile strămoşilor rătăceau cu siguranţă în jurul imaginilor înfăţişînd formele

pămînteşti pe care le însufleţiseră altădată, şi Sigoganc le simţea prezenţa invizibilă în spaimele tainice ale semiobscurităţii. Toate aceste personaje în platoşe sau în rochii de modă veche aveau un aer jalnic şi deznădăjduit. Numai ultimul portret, cel al mamei lui Sigognac, părea că zîmbeşte. Lumina tocmai cădea asupra lui şi, fie şi pentru că pictura mai recentă şi mai bine lucrată dădea această iluzie, fie pentru că sufletul venise cu adevărat o clipă să dea viaţă imaginii, portretul exprima o duioşie încrezătoare şi veselă, care-l miră pe Sigognac şi-l făcu s-o ia drept un semn bun, căci expresia feţei acesteia i se păruse totdeauna tristă.

În sfîrşit, Sigognac intră în camera sa şi puse lampa pe măsuţă, unde mai zăcea încă volumul lui Ronsard pe care îl citea cînd actorii bătuseră la ceas de noapte în poarta conacului. Hîrtia plină de ştersături, ciorna unui sonet neterminat, se afla unde o lăsase. Patul, care nu mai făsese făcut, păstra amprenta ultimelor persoane care se odihniseră în el. Acolo dormise Isabelle. Căpşorul ei drăgălaş se sprijinse de perna aceea, confidenta atîtor vise!

La gîndul acesta Sigognac îşi simţi inima voluptuos chinuită de o durere plăcută, dacă se pot pune alături cuvintele acestea duşmane prin natura lor. Imaginaţia îi înfăţişa aievea farmecele încîntătoarei fete; raţiunea, cu o voce nedorită şi mîhnită, îi şoptea că Isabelle era pierdută pe vecie pentru el; şi totuşi i se părea că vede, printr-o halucinaţie de îndrăgostit, faţa ei pură şi fermecătoare între pliurile perdelelor date la o parte ca de mîna unei soţii care aşteaptă întoarcerea soţului.

Ca să termine cu viziunile care îl descurajau, baronul se dezbrăcă şi se culcă, sărutînd locul ocupat odinioară de Isabelle; dar, în ciuda oboselii, somnul se lăsa aşteptat şi ochii rătăciră mai bine de un ceas în jurul încăperii părăginite, cînd urmărind ciudata oglindire a lunii în geamurile aburite, cînd privind cu o fixitate inconştientă vînătorul de bîtlani în pădurea cu arbori albaştri şi galbeni de pe vechea tapiserie.

Dacă stăpînul veghea, în schimb animalul dormea. Ghemuit la picioarele lui Sigognac, Belzebut sforăia ca motanul lui Mahomed aşeazat pe mîneca profetului. Seninătatea adîncă a motanului îl cîştigă curînd şi pe om, astfel încît tînărul baron porni spre lumea viselor.

Cînd se iviră zorile, Sigognac fu şi mai izbit decît în ajun de starea prăpădită a conacului. Ziua e fără milă pentru ruine şi vechituri; ea arată cu o mare cruzime sărăcia, zbîrciturile, petele, decolorările, praful, mucegaiul; noaptea, mai miloasă, îndulceşte totul cu umbrele sale prietene şi şterge lacrimile lucrurilor cu

pulpana vălului ei. Încăperile, atît de spaţioase odinioară, i se păreau acum mici lui Sigognac, care se mira că le păstrase atît de mari în amintire; curînd însă el se obişnui iar cu dimensiunile conacului şi reintră în viaţa de altădată ca într-un veşmînt vechi pe care l-ai lăsat cîtva timp ca să îmbraci unul nou; în veşmîntul acesta uzat, ale cărui cute fuseseră făcute de obiceiurile lui, Sigognac se simţea cît se poate de bine. Zilele şi le petrecea astfel: se ducea să facă o scurtă rugăciune în capela ruinată unde se odihneau strămoşii lui, smulgea vreun mărăcine de pe vreun mormînt crăpat, îşi înghiţea în grabă hrana sărăcăcioasă, făcea exerciţii de scrimă cu Pierre, încăleca pe Bayard sau pe căluţul pe care îl păstrase şi, după o lungă plimbare, se întorcea acasă, tăcut şi mohorît ca odinioară; apoi cina între Belzebut şi Miraut şi se culca, răsfoind, ca să adoarmă, vreunul din volumele desperecheate şi citite de o sută de ori pînă atunci din biblioteca pustiită de şobolanii lihniţi de foame. După cum se vede, nu mai rămăsese nici urmă din strălucitorul căpitan Fracasse, din îndrăzneţul rival al lui Vallombreuse; Sigognac redevenise pe deplin castelanul Castelului Sărăciei.

Într-o zi el coborî în grădina unde le condusese pe cele două actriţe. Grădina era mai neîngrijită, mai sălbatică şi mai năpădită de buruieni ca oricînd; cu toate acestea, trandafirul care dăruise o floare pentru Isabelle şi un boboc pentru Sérafine, ca să nu se spună cumva că două doamne au ieşit dintr-un răzor fără să aibă măcar o floare ca amintire, părea că ţine şi acum, ca şi atunci, să nu se facă de rîs. Pe aceeaşi creangă înfloriseră de dimineaţă doi trandafiri încîntători, cu petale gingaşe şi păstrînd înlăuntrul lor două sau trei picături de rouă.

Văzîndu-i, Sigognac simţi o ciudată înduioşare, datorită amintirii trezite în el. În minte îi reveniră cuvintele Isabellei: „În plimbarea aceea prin grădină, mi-ai cules un trandafiraş sălbatic, singurul dar pe care mi-l puteai face; am lăsat să cadă o lacrimă asupra lui înainte de a mi-l pune în sîn şi, tăcută, ţi-am dăruit în schimb inima mea".

Sigognac luă trandafirul, îi aspiră cu patimă mireasma şi-şi lipi buzele de petalele lui, închipuindu-şi că erau buzele, la fel de dulci, de roşii şi de parfumate, ale iubitei. De cînd se despărţise de Isabelle, se gîndea întruna la ea şi înţelegea că-i era absolut necesară ca să mai poată trăi. În primele zile, buimăceala tuturor aventurilor adunate de-a valma, uluirea în care îl aruncase schimbările soartei, ocupaţiile la care îl silise drumul îl împiedicaseră să-şi dea seama de adevărata lui stare sufletească. Dar, reintrat în singurătate, linişte şi tăcere, o regăsea pe

Isabelle la capătul tuturor visărilor. Ea îi umplea mintea şi inima. Pînă şi imaginea Yolandei pierise ca un abur uşor. Sigognac nici nu se mai întreba măcar dacă iubise vreodată frumusețea aceea trufaşă; pur şi simplu nu se mai gîndea la ea. „Şi totuşi Isabelle mă iubeşte" — îşi spunea el după ce recapitulase pentru a suta oară piedicile care se ridicau în calea fericirii lui.

Astfel trecură două sau trei luni, şi Sigognac se afla în camera lui căutînd poanta finală a unui sonet spre lauda iubitei, cînd Pierre veni să-şi anunțe stăpînul că un gentilom cerea să-i vorbească.

— Un gentilom care vrea să-mi vorbească?! se miră Sigognac. Sau visezi tu, sau se înşeală el! Nimeni pe lume n-are nimic să-mi spună; totuşi, pentru raritatea faptului, condu-l aici pe ciudatul muritor. Cum se numeşte măcar?

— N-a vrut să-mi spună, pretinzînd că numele lui îți e cu totul necunoscut — răspunse Pierre, deschizînd uşa cu două canaturi.

În prag se ivi un tînăr chipeş, îmbrăcat într-un elegant costum de călărie din stofă de culoarea alunei, înviorat cu verde, încălțat cu cizme de pîslă cenuşie la care erau prinşi nişte pinteni de argint, şi ținînd în mînă o pălărie cu boruri largi, împodobită cu o pană lungă, verde, ceea ce îngăduia să i se vadă din plin capul mîndru, fin şi încîntător, căruia multe femei i-ar fi invidiat trăsăturile regulate, vrednice de-o statuie antică.

Cavalerul acesta desăvîrşit nu păru să-i facă o impresie plăcută lui Sigognac, care păli uşor şi, dintr-un salt, se repezi la spada atîrnată de căpătîiul patului, o scoasă din teacă şi se puse în gardă.

— Nu, zău, domnule duce! Credeam că te-am omorît de-a binelea! Eşti dumneata, sau umbra dumitale mi se-arată astfel?

— Sînt eu însumi, Hannibal de Vallombreuse — răspunse tînărul duce. Eu însumi, în carne şi oase, cît se poate de puțin răposat; dar vîră-ți mai repede sabia în teacă. Ne-am bătut pînă acum de două ori. Ajunge. Proverbul spune că un lucru e plăcut de două ori, dar a treia oară plictiseşte. N-am venit ca duşman. Dacă am greşit nițeluş față de dumneata, ți-ai luat îndeajus revanşa. Aşadar, sîntem chit. Ca să-ți dovedesc bunele mele intenții, iată un brevet semnat de rege, care-ți dăruie un regiment. Tata şi cu mine i-am amintit maiestății sale ataşamentul arătat de cei din familia Sigognac față de regi, strămoşii săi. Am ținut să-ți aduc eu însumi vestea bună; şi acum, fiindcă sînt oaspetele dumitale, suceşte gîtul la orice şi pune ce vrei la frigare; dar, pentru Dumnezeu, dă-mi să mănînc.

Hanurile de pe drumul acesta sînt o nenorocire, şi căruţele mele cu merinde s-au împotmolit în nisip la oarecare distanţă de aici.

— Mă tem, domnule duce, că masa mea o să ţi se pară o răzbunare — răspunse Sigognac, cu o politeţe plină de voioşie — dar dacă e atît de sărăcăcioasă, n-o pune pe seama urii. Purtarea dumitale sinceră şi prietenească mă mişcă pînă în străfundul sufletului şi de acum încolo n-o să ai prieten mai credincios decît mine. Deşi n-ai nici o nevoie de serviciile mele, îţi stau cu totul la dispoziţie. Hei, Pierre, fă rost de nişte pui, de ouă, de carne şi încercară să-l ospătezi cît poţi de bine pe seniorul acesta care moare de foame şi nu-i obişnuit cu asta, ca noi.

Pierre îşi puse în buzunar cîţiva dintre pistolii trimişi de stăpînul său şi de care el nu se atinsese încă, sări pe căluţ şi porni la galop spre satul cel mai apropiat, în căutare de provizii. Acolo găsi cîţiva pui, o şuncă şi-un clondir cu vin vechi, iar la preotul din partea locului, pe care îl convinse cu greu să i-l dea, un pateu din ficat de raţă, trufanda vrednică de a se lăfăi pe masa unui episcop sau a unui prinţ.

După un ceas, bătrînul servitor fu acasă, lăsă grija de-a răsuci frigarea pe seama unei fete înalte, palide şi zdrenţuroase, întîlnită în drum şi trimisă la castel, iar el puse masa în sala portretelor, alegînd printre porţelanurile din bufet pe cele cu o singură ciobitură sau cu o singură crăpătură; de argintărie, nici vorbă, căci ultima piesă fusese de mult topită. Cînd isprăvi, Pierre se duse să-şi anunţe stăpînul că „domnii sînt serviţi“.

Vallombreuse şi Sigognac se aşezară unul în faţa celuilalt, pe cele mai puţin şchioape din cele şase scaune, şi tînărul duce, pe care situaţia aceasta, nouă pentru el, îl înveselea, se repezi cu o lăcomie plină de haz la merindele adunate cu atîta trudă de Pierre. După ce înghiţi un pui întreg, care, ce-i drept, părea că murise de slăbiciune, frumoşii lui dinţi albi se înfipseră veseli în şunca trandafirie de Bayonne, de-ai fi zis că i se băteau lupii la gură. Tînărul duce proclamă ficaţii de raţă o mîncare delicată, aleasă, ambroziană, şi găsi că brînza de capră împestriţată şi punctată cu verde dădea ghes la băutură. El lăudă vinul, vechi şi de soi, şi a cărui culoare frumoasă se înroşea ca purpura în vechile pahare de Veneţia. Ba chiar, la un moment dat, fu cît pe-aci să izbucnească în rîs, atît de bine dispus era, văzînd mutra îngrozită a lui Pierre, mirat că-şi auzise stăpînul numindu-l „domnul duce de Vallombreuse“ pe omul acesta viu despre care se ştia că murise. Ţinîndu-i piept pe cît putea tînărului duce, Sigognac se miră să-l vadă la el, rezemat în coate de masa lui, ca pe unul de-ai casei, pe seniorul acesta elegant şi

mîndru, altădată rival în dragoste, pe care-l ţinuse de două ori în vîrful spadei şi care încercase de cîteva ori să-i facă de petrecanie cu ajutorul spadasinilor plătiţi.

Ducele de Vallombreuse înţelese gîndul baronului fără ca acesta să şi-l exprime şi, după ce bătrînul servitor se retrase, lăsînd pe masă o sticlă cu vin tare şi două pahare mai mici decît celelalte pentru degustatul preţioasei licori, îşi răsuci între degete vîrfurile fine ale mustăţii şi-i vorbi baronului cu o prietenească sinceritate:

— Văd bine, dragă Sigognac, în ciuda politeţii dumitale, că venirea mea ţi se pare cam ciudată şi cam neaşteptată. Trebuie să-ţi spui: „Cum se face că Vallombreuse ăsta, atît de orgolios, de arogant, de trufaş, s-a preschimbat, din tigru cum era, într-un mieluşel pe care o păstoriţă l-ar putea mîna la capătul unei panglici?" În cele şase săptămîni cît am rămas ţintuit în pat, m-am tot gîndit, aşa cum îşi poate îngădui şi cel mai viteaz om cînd se află faţă în faţă cu veşnicia; căci moartea e un fleac pentru noi, gentilomii, cei ce ne risipim viaţa cu o eleganţă pe care nici un om de altă stare n-o s-o poată imita vreodată. Am simţit cît de uşuratice sînt multe lucruri şi mi-am făgăduit, dacă mă însănătoşesc, să mă port altfel. Din moment ce dragostea pentru Isabelle mi s-a preschimbat într-o prietenie curată şi sfîntă, n-aveam nici un motiv să te mai urăsc. Nu-mi mai erai rival. Un frate n-ar putea fi gelos pe sora lui; îţi sînt recunoscător pentru dragostea respectuoasă pe care n-ai încetat să i-o arăţi cînd se găsea într-o situaţie care îngăduia necuviinţele. Dumneata ai ghicit primul sufletul acesta fermecător, sub deghizarea lui de actriţă. Fiind sărac, i-ai oferit femeii dispreţuite cea mai mare bogăţie pe care o poate avea un nobil: numele strămoşilor săi. Ea îţi aparţine deci, acum cînd e dincolo familie ilustră şi bogată. Iubitul Isabellei trebuie să fie soţul contesei de Lineuil.

— Dar m-a refuzat totdeauna cu încăpăţînare, atunci cînd putea crede în totalul meu dezinteres — răspunse Sigognac.

— Dintr-o delicateţe de nespus, din susceptibilitate îngerească, din spirit de sacrificiu, căci se temea să nu-ţi fie o piedică, să nu-ţi dăuneze fericirii; dar recunoaşterea ei a răsturnat situaţia.

— Numai că acum eu aş putea fi o piedică pentru înalta ei situaţie. Am oare dreptul să fiu mai puţin devotat decît ea?

— O mai iubeşti pe sora mea? întrebă ducele de Vallombreuse, cu un ton grav. Ca frate, am dreptul să-ţi pun această întrebare.

— Din tot sufletul, din toată inima, cu tot sîngele meu — răspunse Sigognac — la fel de mult, ba mai mult chiar decît a iubit un bărbat, vreodată, o femeie pe pămîntul acesta, unde nimic nu-i desăvîrşit în afară de Isabelle.

— Atunci, domnule căpitan de muschetari şi în curînd guvernator de provincie, porunceşte să ţi se pună şaua pe cal şi vino cu mine la Vallombreuse, să te prezint, aşa cum se cuvine, prinţului, tatăl meu, şi contesei de Lineuil, sora mea. Isabelle i-a refuzat ca soţi pe cavalerul de Vidalinc şi pe machizul de l'Estang, doi tineri foarte chipeşi, pe legea mea; dar cred că n-o să se lase prea mult rugată ca să-l accepte pe baronul de Sigognac.

A doua zi, ducele şi baronul călătoreau unul lîngă altul pe drumul spre Paris.

XX

DECLARAŢIA DE DRAGOSTE A CHIQUITEI

O mare mulţime de oameni umplea Piaţa Grève, cu toată ora încă destul de matinală, după cum arăta orologiul Primăriei. Marile acoperişuri ale lui Dominique Bocador[1] se profilau cenuşii-vineţi pe cerul de un alb lăptos. Umbra lor îngheţată se întindea pînăîn mijlocul pieţei şi acoperea o schelă sinistră ce depăşea cu un picior sau două înălţimea faţadelor şi era mîzgălită cu un roşu de sînge. la ferestrele caselor se iveau cîteva capete care se trăgeau imediat înapoi văzînd că spectacolul nu începuse încă. O bătrînă îşi arăta faţa zbîrcită chiar într-o lucarnă a turnului aflat în colţul pieţei, de unde tradiţia spune că doamna Marguerite a privit schingiuirea lui La Mole şi a lui Coconnas: nefericită schimbare a unei frumoase regine într-o vrăjitoare hidoasă! De crucea de piatră aşezată la marginea povîrnişului, spre fluviu, atîrna un copil, căţărat anevoie acolo şi ţinîndu-şi mîinile peste traversă, cu genunchii şi pulpele strîngînd trunchiul, într-o poziţie la fel de istovitoare ca a tîlharului cel rău, dar pe care el n-ar fi părăsit-o nici pentru o turtă sau o plăcintă cu mere. De-acolo putea să vadă amănuntele interesante ale eşafodului, roata pe care avea să fie tras osînditul, funiile cu care avea să fie legat, drugul care avea să-i frîngă oasele, numai lucruri vrednice de a fi examinate.

Totuşi, dacă vreunul dintre spectatori s-ar fi gîndit să-l privească mai atent pe copilul astfel cocoţat, ar fi desluşit în expresia feţei lui un alt sentiment decît cel al unei curiozităţi obişnuite. Nu atracţia feroce a unei torturi adusese acolo fiinţa aceea tînărăr şi oacheşă, cu ochi mari încercănaţi, cu dinţi strălucitori, cu plete lungi, negre, şi ale cărei mîini înmănuşate de soare se crispau pe traversa de piatră. Gingăşia trăsăturilor sale părea chiar că indică un alt sex decît cel arătat de veşminte;

---

[1] Dominique Bocador, arhitect italian, născut la Cortona şi mort la Paris (1549). El a construit Primăria Parisului, distrusă în 1871.

dar nimeni nu se uita într-acolo, şi toate capetele se întorceau instinctiv spre eşaford, sau spre chei, pe unde trebuia să apară osînditul.

În mijlocul grupurilor se zăreau cîteva chipuri ce ne sînt cunoscute; un naş roşu înfipt într-o faţă palidă îl înfăţişa pe Malartic şi trecea destul de mult de profilul coroiat al lui Jacquemin Lampourde, pe deasupra faldului unei mantii aruncate pe umăr după moda spaniolă, ca să i se mai poată pune la îndoială identitatea. Deşi îşi purta pălăria trasă pînă la sprîncene, ca să-şi ascundă lipsa urechii tăiate de glonţul lui Piedgris, Bringuenarilles era uşor de recunoscut în puşlamaua mătăhăloasă aşezată pe-o piatră de hotar şi fumînd o lungă pipă de Olanda ca să-şi treacă vremea. Piedgris însuşi stătea de vorbă cu Tordgueule, iar pe treptele Primăriei se plimbau peripatetic, discutînd despre una şi despre alta, mai mulţi obişnuiţi ai *Ridichii încoronate*. Piaţa Grève, unde, mai devreme sau mai tîrziu, e fatal să ajungă, exercită asupra ucigaşilor, spadasinilor plătiţi şi pungaşilor o fascinaţie ciudată. În loc să-i alunge, locul acesta sinistru îi atrage. Ei îi dau tîrcoale, mai întîi în cercuri largi, apoi mai înguste, pînă pică acolo; şi privesc cu plăcere spînzurătoarea de care vor fi atîrnaţi, îi privesc cu lăcomie forma oribilă şi învaţă din schimele osîndiţilor să se deprindă cu moartea; efect cu totul contrar celui scontat de justiţie, care urmăreşte să vîre spaima în tîlhari prin arătarea schingiuirilor.

Ceea ce, printre altele, explică afluenţa unor asemenea căzături în zilele de excepţie, e şi faptul că eroul tragediei este totdeauna o rudă, un cunoscut, adesea chiar un complice. Şi vin să vadă cum e spînzurat un văr, cum e tras pe roată un prieten bun, cum e oprit omul acela galant care asigura strecurarea banilor falşi. A lipsit de la sărbătoarea aceasta însemna o dovadă de proastă creştere pentru un osîndit, e plăcut să aibă în jurul eşafordului figuri cunoscute. Asta îi dă curaj şi-i întăreşte energia. Nimeni nu vrea să fie laş în faţa celor ce apreciază adevărul merit, şi orgoliul vine în ajutorul suferinţei. În mijlocul unui asemenea public moare ca un roman pînă şi un fitecine care s-ar fi purtat ca o muieruşcă dacă ar fi fost curăţat în fundul unui beci.

Orologiul bătu ora şapte. Execuţia trebuia să aibă loc abia la opt. De aceea, auzind bătaia orgoliului, Jacquemin Lampourde îi spuse lui Malartic:

— Vezi bine c-am fi avut timp să mai bem un clondir; dar tu eşti totdeauna nerăbdător şi nervos. Ce-ar fi să ne întoarcem la *Ridichea încoronată?* Mă plictisesc să tot bat pasul pe loc şi să-mi pierd vremea de pomană. Merită oare să aştepţi atîta ca să

vezi cum e tras pe roată un biet nenorocit? Tortura asta e searbădă, burgheză şi vulgară. Dacă ar fi fost vorba de-o sfîşiere frumoasă cu patru cai, încălecaţi fiecare de cîte un arcaş, sau de vreo caznă cu cleşti înroşiţi în foc, sau să-i toarne smoală clocotită şi plumb topit, sau ceva, vreo tortură inteligentă şi cumplit de dureroasă care să facă cinste imaginaţiei judelui sau dibăciei călăului, n-aş fi zis ba; aş fi rămas din dragoste pentru artă; dar pentru atîta lucru, nu merită!

— Găsesc că eşti nedrept faţă de roată — răspunse sentenţios Malartic, frecîndu-şi nasul, mai roşu ca oricînd. Roata are şi părţi bune.

— Gusturile nu se discută. Fiecare e atras de propria lui desfătare, cum spune un autor latin foarte vestit, căruia i-am uitat numele, căci memoria mea le reţine bucuroasă numai pe cele ale marilor căpitani. Îţi place roata; n-am să te mai contrazic în privinţa asta şi am să stau cu tine pînă la sfîrşit. Dar recunoaşte totuşi că o decapitare făcută cu o spadă de soi, avînd pe dosul lamei o vînă umplută cu argint viu ca să-i dea greutate, cere ochi, putere, dibăcie şi oferă un spectacol pe cît de nobil pe-atît de atrăgător.

— Da, fără îndoială, dar trece prea repede, ţine doar cît un fulger; şi-apoi decapitarea le e rezervată gentilomilor. Butucul e unul din privilegiile lor. Printre caznele de rînd, roata mi se pare că întrece vulgara spînzurătoare, bună cel mult pentru răufăcătorii mărunţi. Agostin e mai mult decît un simplu tîlhar. Merită ceva mai de soi decît ştreangul, şi justiţia a avut faţă de el consideraţia cuvenită.

— Totdeauna ai avut o slăbiciune pentru Agostin, fără îndoială din cauza Chiquitei, a cărei ciudăţenie îţi întărîta ochiul desfrînat; eu nu-ţi împărtăşesc admiraţia pentru tîlharul ăsta, făcut mai degrabă să lucreze la drumul mare şi prin trecătorile munţilor, ca un *salteador*[1], decît să opereze cu delicateţea cuvenită în sînul unui oraş civilizat. Habar n-are de subtilităţile artei. Metoda lui e brutală, buimacă şi provincială. La cea mai uşoară piedică, el scoate cuţitul şi ucide la nimereală, cu sălbăticie. A tăia nodul gordian nu înseamnă a-l desface, orice-ar zice Alexandru. Şi-apoi, Agostin nu foloseşte spada, ceea ce înseamnă lipsă de nobleţe.

— Specialitatea lui Agostin e navaja, arma ţinutului în care s-a născut; el n-a bătut, ca noi, ani de zile, podeaua sălilor de arme. Dar genul lui e plin de neprevăzut, de îndrăzneală, de originalitate. Lovitura lui reuneşte frumuseţea balisticei cu

---

[1] Tîlhar de drumul mare (în limba spaniolă).

siguranţa discretă a armei albe. Omul e atins de la douăzeci de paşi, fără zgomot. Îmi pare foarte rău că i-au întrerupt atît de timpuriu cariera. Flăcăul pornise pe-un drum bun; avea un curaj de leu.

— Eu — răspunse Jacquemin Lampourde — sînt pentru metoda academică. Fără forme, totul se pierde. De cîte ori atac, îmi bat omul pe umăr şi-i las timp să se pună în gardă; şi omul, dacă vrea, se apără. Asta înseamnă duel şi nu asasinat. Eu sînt spadasin, nu ucigaş. E drept că profunda mea ştiinţă în arta scrimei îmi asigură sorţii şi că spada mea e aproape de neînvins; dar a cunoaşte bine jocul de cărţi nu înseamnă a trişa. Eu culeg punga, ceasul, giuvaierurile şi mantia răposatului; altfel, ar face-o alţii în locul meu. Dacă mi-am dat osteneala, trebuie să mă şi aleg cu ceva. Orice-ai zice, munca asta cu cuţitul mă scîrbeşte; e bună la ţară, cu oameni de rînd.

— O, tu, Jacquemin Lampourde, te ţii tare cînd e vorba de principii; nimic nu te-ar face să dai înapoi de la ele; totuşi, în artă, nu strică un pic de fantezie.

— Aş admite o fantezie savantă, complicată şi delicată, dar brutalitatea asta înverşunată şi sălbatică îmi displace. De altfel, Agostin se îmbăta de sînge, şi în beţia lui roşie, lovea la întîmplare. Asta e o dovadă de slăbiciune; cînd bei din cupa ameţitoare a uciderii, trebuie să ai mintea întreagă. Aşa, de pildă, în casa aceea unde s-a introdus nu demult ca să fure gologanii, l-a ucis şi pe soţul care se trezise, şi pe nevasta care dormea; crimă inutilă, prea crudă şi lipsită cu totul de galanterie. Femeile trebuiesc ucise numai cînd ţipă, ba încă şi atunci e mai bine să le pui căluş, căci, dacă eşti prins, măcelurile astea înduioşează juzii şi mulţimea, şi pari o fiară.

— Vorbeşti ca sfîntul Ioan Gură de Aur — răspunse Malartic — atît de magistral şi de peremptoriu, încît nu mai am ce să-ţi răspund; dar ce-o să se facă biata Chiquita?

Pe cînd Jacquemin Lampourde şi Malartic filozofau astfel, o caleaşcă venită dinspre chei intră în piaţă, stîrnind valuri şi vîrtejuri în mulţimea de oameni. Caii fornăiau fără să poată înainta şi uneori copitele lor cădeau peste cizme, ceea ce dădea naştere la certuri amestecate cu ocări între borfaşi şi lachei.

Pietonii călcaţi astfel ar fi luat bucuroşi cu asalt caleaşca, dacă blazonul ducal de pe panoul portierei nu le-ar fi inspirat un fel de groză, deşi erau oameni care nu prea aveau nimic sfînt. Curînd, grupurile deveniră atît de dese, încît caleaşca fu silită să se oprească în mijlocul pieţei, unde, de departe, vizitiul, încremenit pe scaunul său, părea aşezat peste capetele oamenilor. Ca să-şi croiască drum şi să treacă dincolo, ar fi

trebuit să zdrobească prea mulţi din gloată, iar gloata aceasta care în Piaţa Grève era la ea acasă poate că nu s-ar fi lăsat cu una cu două.

— Nemernicii ăştia aşteaptă vreo execuţie şi n-au să elibereze locul pînă cînd osînditul n-o să fie trimis pe lumea cealaltă — îi spuse un tînăr chipeş, îmbrăcat în veşminte măreţe, unui prieten, destul de chipeş, dar îmbrăcat mai modest şi stînd lîngă el, în fundul caleştii. Lua-l-ar naiba pe dobitocul care se lasă tras pe roată tocmai la ora cînd străbăteam noi Piaţa Grève. Nu putea să amîne treaba asta pe mîine?

— Fii sigur că nici nu şi-ar dori altceva şi că lucrul acesta e mai neplăcut pentru el decît pentru noi — răspunse prietenul.

— Cel mai bun lucru pe care îl puteam face, dragă Sigognac, e să ne resemnăm şi să ne întoarcem capetele dacă spectacolul ne face silă, ceea ce e cam greu totuşi, cînd lîngă tine se întîmplă ceva cumplit; stă mărturie sfîntul Augustin, care a deschis ochii în circ, deşi făgăduise să-i ţină închişi, la un strigăt scos de gloată.

— În orice caz, nu mai avem mult de aşteptat — răspunse Sigognac. Uite-te acolo, Vallombreuse; mulţimea se dă la o parte în faţa căruţei care îl aduce pe osîndit.

Într-adevăr, o căruţă trasă de o mîrţoagă bună de Montfaucon, înconjurată de cîţiva arcaşi călări, înainta huruindu-şi fierăria şi străbătea grupurile de curioşi, îndreptîndu-se spre eşafod. Pe o scîndură aruncată de-a curmezişul loitrelor stătea Agostin, lîngă un capucin cu barbă albă care îi ducea la buze un crucifix de aramă galbenă, lustruit de sărutările celor ce-şi dădeau sufletul pe deplin sănătoşi. Banditul avea pletele legate cu o basma ale cărei capete îi atîrnau pe ceafă. O cămaşă de pînză groasă şi nişte nădragi de serj, destul de vechi, alcătuiau toată îmbrăcămintea lui.

Agostin, era îmbrăcat pentru eşafod, cu te miri ce. Călăul îşi şi însuşise, după cum avea dreptul, boarfele osînditului şi nu-i lăsase decît zdrenţele acestea, suficiente pentru moarte. Un sistem de funii, al căror capăt era ţinut de călău, aflat în partea dinapoi a căruţei ca să nu fie văzut de osîndit, îl ţinea legat pe Agostin, lăsîndu-i totodată o libertate aparentă. Un ucenic al călăului, aşezat deoparte, pe una din hulubele căruţei, ţinea frîul şi biciuia cît putea mîrţoaga slăbănoagă.

— Ia te uită! exclamă Sigognac din caleaşcă. E tîlharul care m-a oprit odinioară la drumul mare, în fruntea unei trupe de manechine; ţi-am povestit întîmplarea asta pe cînd treceam prin locurile unde s-a petrecut.

— Îmi aduc aminte — răspunse Vallombreuse — şi-am rîs din toată inima de ea; dar, de-atunci, se pare că ticălosul s-a apucat de treburi mai serioase. Ambiţia i-a mîncat capul; de altfel, e destul de stăpîn pe sine.

Agostin, avînd o uşoară paloare pe faţa lui bronzată, privea atent mulţimea, de parcă ar fi căutat pe cineva. Cînd trecu pe lîngă crucea de piatră, el zări copilul căţărat acolo, despre care am vorbit la începutul acestui capitol şi care nu-şi părăsise locul.

La vederea lui, un fulger de bucurie îi străluci în ochi şi un zîmbet slab îi înflori pe buze; osînditul făcu un semn imperceptibil cu capul, rămas bun şi testament totodată, şi zise cu jumătate glas:

— Chiquita!

— Fiule, ce cuvînt ai rostit? întrebă capucinul, mişcînd crucifixul. Părea un nume de femeie; vreo egipţiană, fără doar şi poate, sau vreo fiică a desfrîului. Gîndeşte-te mai bine la izbăvirea ta; te afli în pragul veşniciei.

— Da, părinte, şi cu toate că am părul negru, dumneata, cu barba dumitale albă, eşti mai tînăr ca mine. Fiecare învîrtitură a roţii spre schelăria aia mă îmbătrîneşte cu zece ani.

— Pentru un tîlhar de provincie, pe care ar fi trebuit să-l intimideze faptul că moare în faţa parizienilor, Agostin se poartă destul de frumos — spuse Jacquemin Lampourde, care se apropiase de eşaford, făcîndu-şi loc cu coatele printre grupurile de gură-cască şi de cumetre; nu e din cale afară de speriat şi nici n-are, dinainte, ca atîţia alţii, înfăţişarea de cadavru a torturaţilor. Capul nu i se clatină, şi-l ţine sus şi drept; ca o dovadă de curaj, a privit ţintă eşafodul. Dacă experienţa nu mă înşală, o să sfîrşeasacă corect şi cuviincios, fără să geamă, fără să se zbată, fără să ceară să facă mărturisiri ca să mai cîştige timp.

— A, în privinţa asta, nu-i nici o primejdie — spuse Malartic. La cazne a răbdat mai degrabă să i se înfigă opt pene decît să-şi descleşteze dinţii şi să-şi toarne vreun tovarăş.

Pe cînd aveau loc aceste scurte dialoguri, căruţa ajunsese la picioarele eşafodului, ale cărui trepte Agostin le urcă agale, precedat de ajutorul călăului, sprijinit de capucin şi urmat de călău. În mai puţin de o clipă, ajutoarele călăului îl întinsese şi-l legară zdravăn de roată. Călăul, după ce îşi lepăda mantia roşie brodată la umăr cu o scară din fireturi albe, îşi sumese mînecile în jurul braţelor ca să fie mai liber în mişcări şi se aplecă să apuce bara fatală.

Era clipa supremă. O curiozitate neliniştită apăsa piepturile spectatorilor. Lampourde şi Malartic deveniseră serioşi; pînă şi

Bringuenarilles nu mai trăgea din pipa, pe care şi-o scosese din gură. Tordgueule, simţind că şi pe el îl păştea o aventură asemănătoare, luase o mutră melancolică şi visătoare. Deodată, un freamăt străbătu mulţimea. Copilul cocoţat pe cruce se lăsase să lunece la pămînt şi, strecurîndu-se ca o şopîrlă printre grupuri, ajunsese la eşaford, ale cărui trepte le urcă din două salturi, arătîndu-i călăului mirat, care şi ridicase bara, o faţă palidă, sclipitoare, sublimă, iluminată de-atîta hotărîre încît călăul se opri fără voie şi opri lovitura să cadă.

— Şterge-o de-aici, puştiule, dacă nu vrei să-ţi sfărîm capul cu drugul ăsta! strigă călăul.

Dar Chiquita nu-l asculta. Puţin îi păsa dacă avea să fie ucisă. Plecîndu-se peste Agostin, ea îl sărută pe frunte şi-i spuse: „Te iubesc“, apoi, cu o mişcare mai repede ca fulgerul, îi împlîntă în inimă navaja pe care o luase înapoi de la Isabelle. Lovitura fu dată cu o mînă atît de sigură, încît moartea veni aproape instantanee; Agostin abia dacă mai avu timp să zică „Mulţumesc“.

— *Cuando esta vivora pica,*
No bay remedio en la botica... şopti copila, cu un hohot de rîs sălbatic şi nebun, coborînd în goană treptele eşafodului, pe cînd călăul, uluit de cele întîmplate, lăsă să cadă drugul inutil acum, neştiind dacă trebuie să mai frîngă oasele unui cadavru.

— Bravo, Chiquita, bravo! nu se putu opri să strige Malartic, recunoscîndu-o sub hainele ei băieţeşti.

Lampourde, Bringuenarilles, Piedgris, Tordgueule şi amicii de la *Ridichea încoronată,* încîntaţi de fapta ei, formară un grad viu în aşa fel, încît să împiedice soldaţii să fugă după Chiquita. Certurile şi îmbrîncelile amestecate cu ghionţi, iscate de această prefăcută vălmăşeală, îi dădură timp micuţei să ajungă la caleaşca lui Vallombreuse, oprită la colţul pieţei. Ea se căţără pe scăriţă şi, prinzîndu-se cu mîinile de uşă, îl recunoscu pe Sigognac şi-i spuse gîfîind:

— Eu am salvat-o pe Isabelle, salvează-mă!

Vallombreuse, pe care scena aceasta ciudată îl interesase grozav, îi strigă vizitiului:

— Dă-i drumul şi treci, dacă e nevoie, peste pîntecele gloatei!

Dar vizitiul nu avu nevoie să calce pe nimeni. Mulţimea deschise în grabă drum în faţa caleştii şi se strînse imediat la loc să oprească urmărirea lentă a soldaţilor. În cîteva minute caleaşca ajunse pînă la poarta Saint-Antonie, şi cum vestea unei întîmplări atît de recente nu putuse ajunge pînă acolo, Vallombreuse porunci vizitiului să domolească goana cailor, cu

atît mai mult cu cît un echipaj gonind cu asemenea viteză ar fi părut, pe drept cuvînt, suspect. După ce trecură de foburg, Vallombreuse o luă pe Chiquita în trăsură. Ea se aşeză, fără să scoată o vorbă, pe o pernă, în faţa lui Sigognac. Deşi părea cît se poate de calmă, copila se afla în prada unei exaltări fără margini. Nu-i tresărea nici un muşchi al feţei, dar un val de sînge îi împurpura obrajii, de obicei atît de palizi, dînd ochilor ei mari şi ficşi, care priveau fără să vadă, o strălucire supranaturală. În Chiquita se produsese un fel de transfigurare. Efortul violent spărsese crisalida de copil în care dormea tînăra fată. Împlîntînd cuţitul în inima lui Agostin, ea îşi deschise, cu aceeaşi lovitură, propria ei inimă. Dragostea i se născuse din omorul acesta; fiinţa ciudată, aproape lipsită de sex, jumătate copil, jumătate spiriduş, care fusese pînă atunci, nu mai exista. De acum, ea era femeie, şi pasiunea înmugurită într-o clipă trebuie să dureze veşnic. Un sărut, o lovitură de cuţit, aceasta era dragostea Chiquitei.

Caleaşca înainta mereu; pe după arborii înalţi începuseră să se zărească acoperişurile mari de ardezie ale castelului. Vallombreuse îi spuse lui Sigognac.

— Ai să vii în apartamentul meu şi-ai să te aranjezi un pic înainte de a te înfăţişa soră-mi, care nu ştie nimic despre plecarea mea şi despre sosirea ta; am pregătit lovitura asta de teatru şi sper că o să iasă cît se poate mai bine. Trage perdeaua în dreptul tău, ca să nu fi văzut şi surpriza să rămînă întreagă; dar ce facem cu drăcuşorul ăsta?

— Porunciţi să fiu dusă la doamna Isabelle: să-mi hotărască ea soarta — spuse Chiquita, care, deşi cu gîndurile duse auzise cuvintele lui Vallombreuse.

Cu perdeluţele trase, caleaşca intră în curtea de onoare; Vallombreuse îl luă de braţ pe Sigognac şi-l duse în apartamentul său, după ce-i spusese unui lacheu s-o conducă pe Chiquita la contesa de Lineuil.

La vederea Chiquitei, Isabelle lăsă din mînă cartea pe care o citea şi-şi îndreptă spre fetiţă o privire întrebătoare.

Chiquita rămase nemişcată şi tăcură pînă cînd lacheul se retrase. Atunci, cu un fel de solemnitate ciudată, ea se apropie de Isabelle, îi luă mîna şi-i spuse:

— Cuţitul e în inima lui Agostin; nu mai am stăpîn şi simt nevoia să mă dărui cuiva. După el, care a murit, pe tine te

iubesc cel mai mult pe lume; tu mi-ai dat şiragul de perle şi m-ai sărutat. Vrei să-ţi fiu sclavă, cîine, duh la porunca ta? Spune să mi se dea o zdreanţă neagră ca să port doliu după dragostea mea; mă voi culca pe pragul uşii tale; asta n-o să te stingherească de loc. Cînd vei avea nevoie de mine, să fluieri aşa — şi ea fluieră — şi-am să sosesc numaidecît; vrei?

Drept răspuns, Isabelle o strînse pe Chiquita la piept, îi atinse fruntea cu buzele şi primi cu simplitate sufletul acesta care i se dăruia.

XXI

HYMEN, O, HYMENEU!

Isabelle, obişnuită cu purtarea enigmatică şi stranie a Chiquitei, nu-i pusese nici o întrebare, făgăduindu-şi să-i ceară explicaţii atunci cînd copila aceasta ciudată avea să fie mai liniştită. Dincolo de toate acestea ea întrezărea o poveste cumplită; dar biata copilă îi făcuse asemenea servicii, încît trebuia s-o primească fără să-i pună întrebări în situaţia ei vădit disperată.

După ce o încredină unei cameriste, Isabelle îşi reluă lectura întreruptă, deşi cartea n-o interesa de loc; după cîteva pagini, cum nu mai putea urmări rîndurile, ea puse semnul între file şi lăsă cartea pe masă, alături de nişte broderii începute. Cu capul sprijinit în palmă, cu ochii în gol, Isabelle se lăsă în voia visării ei obişnuite. „Ce-o fi făcînd Sigognac? se întreba ea. Se mai gîndeşte la mine? Mă mai iubeşte oare? Fără îndoială că s-a întors la bietul lui castel şi, crezînd că fratele meu e mort, nu îndrăzneşte să dea semne de viaţă. Piedica aceasta imaginară îl opreşte. Altfel, ar fi încercat să mă revadă sau cel puţin mi-ar fi scris. Poate ideea că acum sînt o partidă bogată îi retează curajul. Dar dacă m-a uitat? O, nu, asta nu se poate! Ar fi trebuit să-l anunţ că rana lui Vallombreuse s-a vindecat; dar unei fete de neam mare nu-i stă bine să-şi îndemne astfel să reapară iubitul plecat; o asemenea purtare ar contrazice tot bunul simţ femeiesc. De multe ori mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine pentru mine să rămîn o biată actriţă, cum eram. Aşa, puteam cel puţin să-l văd zilnic şi, sigură de cuminţenia mea ca şi de respectul lui, aş fi gustat în tihnă fericirea de a fi iubită. Cu toată dragostea mişcătoare a tatălui meu, mă simt tristă şi singură în castelul acesta măreţ; dacă ar fi fost măcar Vallombreuse aici, tovărăşia lui m-ar fi distrat; dar lipsa lui se prelungeşte şi caut zadarnic sensul cuvintelor pe care mi le-a aruncat zîmbind la plecare: «La revedere, surioară, ai să fii mulţumită de mine!» Uneori, el pare că mă înţelege, dar nu

vreau să mă opresc asupra unui asemenea gînd; decepția ar fi prea dureroasă. De-ar fi adevărat, ah, aş înnebuni de bucurie!"

Contesa de Lineuil, căci e poate cam prea îndrăzneț s-o numim pur şi simplu Isabelle pe fiica recunoscută a unui prinț, ajunsese aici cu monologul ei interior, cînd un lacheu voinic veni s-o întrebe dacă doamna contesă putea să-l primească pe domnul duce de Vallombreuse, care sosise din călătorie şi cerea s-o salute.

— Să vină imediat — răspunse contesa — vizita lui îmi va face mare plăcere.

Abia trecuseră vreo cinci sau şase minute, şi tînărul duce intră în salon, cu fața strălucitoare, cu ochii scăpărători, cu pas sigur şi uşor, cu aerul acela triumfător pe care îl avea înainte de a fi fost rănit; el îşi aruncă pălăria pe un jilț şi luă mîna surorii sale, pe care o duse la buze într-un fel cît se poate de respectuos şi de tandru.

— Dragă Isabelle, am întîrziat mai mult decît aş fi vrut, căci îmi vine foarte greu să nu te văd, într-atît am căpătat de repede plăcuta deprindere de a mă afla lîngă tine; dar m-am gîndit mult la tine în timpul călătoriei şi speranța că-ți voi face o bucurie m-a mai mîngîiat un pic.

— Cea mai mare bucurie pe care ai fi putut să mi-o faci — răspunse Isabelle — ar fi fost să rămîi la castel, lîngă tatăl tău şi lîngă mine, şi să nu porneşti la drum, cu rana abia închisă, pentru nu ştiu ce toană.

— Am fost oare rănit? zise Vallombreuse, rîzînd. Pe cinstea mea că am uitat! Nu m-am simțit niciodată mai sănătos, iar plimbarea aceasta neînsemnată mi-a făcut cît se poate de bine. Şaua îmi prieşte mai mult decît jilțul. Dar tu, dragă surioară, pari cam slăbită şi cam palidă; nu cumva te-ai plictisit? Conacul ăsta nu-i prea vesel şi singurătatea nu-i bună pentru tinerele fete. Pînă la urmă, cititul şi brodatul sînt nişte ocupații cam întristătoare, şi clipe cînd pînă şi cea mai cuminte fată, sătulă să tot privească pe fereastră apa verzuie a şanțului, s-ar bucura să vadă fața unui frumos cavaler.

— Ce glume răutăcioase faci, frățioare, şi cît îți place să-mi sîcîii tristețea cu nebuniile tale! Nu-l aveam oare lîngă mine pe prinț, un tată atît de drăgăstos şi plin de cuvinte instructive şi înțelepte?

— Fără doar şi poate, vrednicul nostru tată e un gentilom fără cusur, chibzuit la sfaturi, îndrăzneț la fapte, curtean desăvîrşit lîngă rege, mare senior la el acasă, savant şi dascăl bun în toate ştiințele; dar genul de distracție pe care îl procură el e un gen grav, şi n-aş vrea ca scumpa mea surioară să-şi

irosească tinereţele într-un fel solemn şi mohorît. Fiindcă nu i-ai vrut pe cavalerul de Vidalinc şi pe marchizul de l'Estang, am pornit în căutare şi, în călătoriile mele, am găsit ce-ţi doreai: un soţ încîntător, desăvîrşit, ideal, pe care ai să-l iubeşti la nebunie, sînt sigur.

— E o cruzime, Vallombreuse, să mă necăjeşti cu glumele tale. Doar ştii bine, frate rău ce eşti, că nu vreau să mă mărit; n-aş putea să-mi dau mîna fără inimă, şi inima nu-mi mai aparţine.

— Ai să vorbeşti altfel cînd îţi voi prezenta soţul pe care ţi l-am ales.

— Niciodată, niciodată! răspunse Isabelle, cu glasul înecat de emoţie. Voi rămîne credincioasă unei amintiri scumpe, căci nu cred că ai intenţia să treci peste voinţa mea.

— O, nu, nu sînt chiar atît de tiran; îţi cer doar să nu îmi respingi protejatul înainte de a-l fi văzut.

Fără să mai aştepte încuviinţarea surorii sale, Vallombreuse se ridică şi trecu în salonul alăturat de unde se întoarse imediat aducîndu-l pe Sigognac, a cărui inimă bătea să-i spargă pieptul. Cei doi tineri, ţinîndu-se de mînă, rămaseră un timp în prag, sperînd că Isabelle îşi va întoarce ochii spre ei, dar ea şi-i plecă sfioasă, privindu-şi vîrful corsajului şi gîndindu-se la iubitul pe care nu-l bănuia atît de aproape.

Vallombreuse, văzînd că nu le dă nici o atenţie şi că recade iar în visarea ei, făcu cîţiva paşi spre sora lui, ducîndu-l pe baron de vîrfurile degetelor aşa cum conduci o doamnă la dans, şi se plecă adînc, plecăciunea repetată şi de Sigognac. Atîta doar că Vallombreuse zîmbea, pe cînd Sigognac pălea. Curajos faţă de bărbaţi, baronul era timid cu femeile, ca toţi cei ce au inima generoasă.

— Contesă de Lineuil — zise Vallombreuse, exagerînd puţin tonul şi încălcînd parcă dinadins eticheta — dă-mi voie să-ţi prezint pe unul dintre bunii mei prieteni pe care îl vei primi cu bunăvoinţă sper: baronul de Sigognac.

La auzul acestui nume, pe care la început ea îl luă drept o glumă de-a fratelui ei, Isabelle tresări totuşi şi aruncă o privire rapidă spre noul venit. Cînd văzu că Vallombreuse n-o minţea, ea se simţi cuprinsă de-o emoţie copleşitoare. Mai întîi se făcu albă ca varul, tot sîngele năvălindu-i spre inimă, apoi, urmînd reacţia, o roşeaţă plăcută îi acoperi cu un nor trandafiriu fruntea, obrajii şi atîta cît bluza sa să i se vadă din sîni. Fără să rostească un cuvînt, ea se ridică şi se aruncă de gîtul lui Vallombreuse, ascuzîndu-şi faţa după umărul tînărului duce. Cîteva suspine înfiorară graţiosul trup al tinerei fete, iar lacrimile muiară catifeaua tunicii, acolo unde ea îşi sprijinise

capul. Prin gestul acesta drăgălaş, atît de pudic şi de feminin, Isabelle îşi arăta toată delicateţea ei sufletească. Ea îi mulţumea lui Vallombreuse, a cărui iscusită bunătate o înţelese, şi, neputînd să-şi îmbrăţişeze iubitul, îşi îmbrăţişa fratele.

Cînd socoti că avusese destulă vreme ca să se liniştească, Vallombreuse se desprinse binişor din îmbrăţişarea Isabellei şi, dîndu-i la o parte mîinile cu care ea îşi acoperea obrazul ca să-şi ascundă lacrimile, îi spuse:

— Surioară dragă, lasă-ne un pic să-ţi privim faţa încîntătoare, căci altfel protejatul meu va crede că îţi trezeşte o silă de neînvins.

Isabelle se supuse şi-şi îndreptă spre Sigognac frumoşii ei ochi luminaţi de o bucurie cerească, în ciuda perlelor strălucitoare ce mai tremurau încă pe lungile-i gene; ea îi întinse gingaşa ei mînă, pe care baronul, înclinîndu-se, o sărută cu nespusă duioşie. De emoţie, tînăra fată fu cît pe-aci să leşine; dar, din asemenea tulburări plăcute, oamenii îşi revin repede.

— Ei bine, n-aveam dreptate să susţin că ai să-l primeşti bine pe pretendentul ales de mine? spuse Vallombreuse. Cîteodată nu-i rău de loc să te încăpăţînezi în toanele tale. Dacă eu nu m-aş fi arătat la fel de încăpăţînat pe cît erai tu de hotărîtă, dragul de Sigognac s-ar fi dus la moşia lui fără să te vadă şi, recunoaşte, ar fi fost păcat.

— Recunosc, frate dragă; ai fost de-o bunătate admirabilă. Numai tu puteai, în situaţia de faţă, să realizezi împăcarea, fiindcă numai tu ai avut de pătimit.

— Da — răspunse Sigognac — domnul duce de Vallombreuse a dovedit, în privinţa mea, un suflet mare şi generos; el a lăsat deoparte ura care putea să pară îndreptăţită şi a venit la mine cu palma deschisă şi cu inima în palmă. Pentru răul pe care i l-am făcut, se răzbună cu nobleţe, impunîndu-mi o recunoştinţă veşnică, povară uşoară pe care o voi purta cu bucurie pînă la moarte.

— Nu mai vorbi despre asta, dragă baroane — zise Vallombreuse. Şi tu ai fi făcut la fel dacă erai în locul meu. Doi viteji sfîrşesc totdeauna prin a se înţelege; săbiile încrucişate leagă inimile şi, mai devreme sau mai tîrziu, trebuia să formăm o pereche de prieteni ca Theseu şi Pirithous, ca Nisus şi Euryal, ca Pythias şi Damon; dar lasă-mă pe mine în pace. Spune-i mai degrabă soră-mi cît ai regretat-o şi cît te-ai gîndit la ea în conacul Sigognac, unde am luat totuşi una din cele mai bune mese din viaţa mea, deşi susţineai că acolo legea e să mori de foame.

— Şi eu am luat acolo o cină foarte bună, căreia îi păstrez o plăcută amintire — spuse Isabelle zîmbind.

— Pînă la urmă o să vedeţi că toată lumea a luat nişte mese regeşti în turnul acesta al foamei — replică Sigognac. Dar nu mi-e ruşine de fericita sărăcie care ţi-a îndreptat inima spre mine, dragă Isabelle, ci o binecuvîntez; ei îi datorez totul.

— Părerea mea — spuse Vallombreuse — e că n-ar fi rău să mă duc să-l salut pe tata şi să-i anunţ sosirea ta, la care se cam aşteaptă, mărturisesc. Dar ia ascultă, contesă, e sigur că-l accepţi pe Sigognac ca soţ? N-aş vrea să mă fac de rîs. Primeşti? Foarte bine. Atunci pot să mă duc: logodnicii au uneori să-şi spună lucruri foarte nevinovate, dar pe care le-ar stînjeni prezenţa unui frate; vă las unul altuia, convins că o să-mi mulţumiţi, şi-apoi meseria de dădacă nu mă prinde de loc. La revedere; mă reîntorc curînd să-l iau pe Sigognac ca să-l duc la prinţ.

După ce rosti cuvintele acestea cu un ton degajat, tînărul duce îşi puse pălăria pe cap şi ieşi lăsîndu-i singuri pe cei doi îndrăgostiţi. Oricît de plăcută le-ar fi fost prezenţa lui, absenţa le era şi mai plăcută.

Sigognac se apropie de Isabelle şi-i luă mîna, pe care ea nu şi-o retrase. Cîteva minute, cei doi tineri se priviră ca vrăjiţi. Asemenea tăceri spun mai mult decît cuvintele: lipsiţi atîta vreme de plăcerea de a se vedea, Isabelle şi Sigognac nu se mai săturau unul de altul; în cele din urmă baronul îi spuse tinerei sale iubite:

— Abia îmi vine să cred în atîta fericire. O! Ciudată mai e şi steaua mea! M-ai îndrăgit fiindcă eram sărac şi nefericit, şi ceea ce trebuia să-mi aducă pieirea mi-a adus fericirea. O trupă de actori îmi păstra un înger de frumuseţe şi de virtute; un atac înarmat mi-a dăruit un prieten, şi răpirea ta a dus la descoperirea unui tată care te căuta zadarnic; şi toate astea, fiindcă o căruţă s-a rătăcit în lande, într-o noapte întunecoasă.

— Noi trebuia să ne iubim; era scris în ceruri. Sufletele surori izbucnesc pînă la urmă să se găsească atunci cînd ştiu să se aştepte. La castelul Sigognac am simţit că mi se împlinea soarta; cînd te-am văzut, inima mea, pe care nici un cuvînt galant n-a mişcat-o, s-a simţit puternic tulburată. Timiditatea ta a făcut mai mult decît orice îndrăzneală, şi din clipa aceea am hotărît ca niciodată să nu fiu decît a ta sau a lui Dumnezeu.

— Şi totuşi, răutăcioaso, mi-ai refuzat mîna cînd ţi-am cerut-o în genunchi; ştiu că ai făcut asta din generozitate, dar era o generozitate crudă.

— Am să îndrept lucrurile cît voi putea mai bine, dragă baroane, şi iată-mi mîna împreună cu inima, care e de mult a ta. Contesa de Lineuil nu se supuse aceloraşi scrupule ca biata Isabelle. De un singur lucru mă temeam: că n-ai să mai mă vrei. din mîndrie. Dar nu-i aşa că, renunţînd la mine, n-ai fi luat de soţie o altă femeie? Nu-i aşa că mi-ai fi rămas credincios, chiar fără speranţă? Nu-i aşa că te gîndeai la mine cînd Vallombreuse a venit să te caute la conacul tău?

— Scumpă Isabelle, ziua toată gîndurile îmi zburau spre tine, iar seara, cînd puneam capul pe perna atinsă o dată de fruntea ta neprihănită, imploram zeii să-mi înfăţişeze încîntătorul tău chip şi oglinda lor fermecată.

— Şi zeii cei buni îţi ascultau adeseori ruga?

— Ei nu mi-au înşelat niciodată aşteptările şi numai ivirea zorilor te făcea să dispari pe poarta de fildeş. O, ziua mi se părea nespus de lungă şi-aş fi vrut să dorm fără încetare.

— Şi eu te-am văzut multe nopţi în şir. Sufletele noastre îndrăgostite îşi dădeau întîlnire în acelaşi vis. Dar, Domnul fie lăudat, iată-ne uniţi pentru multă vreme, pentru totdeauna sper. Prinţul, cu care Vallombreuse trebuie că e înţeles, căci fratele meu nu te-ar fi îndemnat în mod uşuratic să faci asta, va primi fără îndoială cu bunăvoinţă cererea ta. De cîteva ori el mi-a vorbit foarte frumos despre tine, aruncîndu-mi o privire ciudată, care mă tulbura nespus şi al cărei sens nu îndrăzneam să-l înţeleg atunci, căci Vallombreuse încă nu spusese că ura faţă de tine i s-a stins.

În clipa aceea, tînărul duce se reîntoarse şi-l anunţă pe Sigognac că prinţul îl aştepta.

Sigognac se ridică, o salută pe Isabelle şi-l urmă pe Vallombreuse prin cîteva încăperi la capătul cărora se afla camera prinţului. Bătrînul senior, înveşmîntat în negru, gătit cu toate decoraţiile sale, şedea lîngă fereastră, într-un jilţ încăpător, în spatele unei mese acoperite cu un covor turcesc şi plină de hîrtii şi de cărţi. Ţinuta lui, în ciuda aerului binevoitor, era oarecum afectată, ca aceea a unui om care aşteaptă o vizită solemnă. Lumina, alunecîndu-i pe frunte în fîşii mătăsoase, făcea să-i lucească, asemeni unor fire de argint, cele cîteva şuviţe de păr pe care pieptenul valetului personal i le potrivise de-a lungul tîmplelor. Privirea-i era blîndă, hotărîtă şi luminoasă, iar timpul, care-şi lăsase urmele trecerii pe nobilul său chip, îi dăruise în măreţie ceea ce îi luase din frumuseţe. La vederea prinţului, chiar dacă el n-ar fi purtat insemnele rangului său, era cu neputinţă să nu încerci un sentiment de veneraţie. Ţăranul cel mai incult şi mai sălbatic ar fi recunoscut în el un adevărat

senior. Prinţul se ridică din jilţ pentru a răspunde la salutul lui Sigognac şi-i făcu semn să se aşeze.

— Tată, ţi-l prezint pe baronul de Sigognac, odinioară rivalul, azi prietenul şi, în curînd, ruda mea, dacă tu vei încuviinţa asta. Lui îi datorez faptul că m-am cuminţit. Şi nu-i un lucru neînsemnat. Baronul vrea să-ţi facă respectuos o cerere, pe care aş fi bucuros dacă i-ai împlini-o.

Prinţul schiţă un gest de încuviinţare ca pentru a-l îndemna pe Sigognac să vorbească.

Încurajat astfel, baronul se ridică, se înclină şi spuse:

— Prinţe, vă cer mîna doamnei contese de Lineuil, fiica voastră.

Ca şi cum ar fi vrut să-şi dea vreme de gîndire, bătrînul senior rămase tăcut cîteva clipe, apoi răspunse:

— Baroane de Sigognac, primesc cererea dumitale şi consimt la căsătoria aceasta în măsura în care voinţa mea părintească se potriveşte cu dorinţa fiicei mele, pe care n-aş vrea s-o forţez cu nimic. Nu vreau să folosesc tirania şi contesa de Lineuil va trebui să hotărască singură, pînă la urmă. Toanele tinerilor sînt uneori ciudate.

Prinţul rosti cuvintele acestea cu ironia subtilă şi cu zîmbetul spiritual al curteanului, ca şi cum n-ar fi ştiu de mult că Isabelle îl iubea pe Sigognac; dar demnitatea lui de tată îi cerea să pară că nu ştie nimic, lăsînd totuşi să se înţeleagă că n-are nici o îndoială.

După o scurtă tăcere, el continuă:

— Vallombreuse, du-te şi cheamă-ţi sora, căci fără ea, într-adevăr, nu-i pot răspunde baronului de Sigognac.

Vallombreuse dispăru şi se întoarse curînd cu Isabelle, mai mult moartă decît vie. Cu toate asigurările fratelui ei, ea nu putea să creadă în atîta fericire, inima îi bătea năvalnic săltîndu-i corsajul, faţa i se făcuse albă ca varul, iar picioarele abia o mai ţineau. Prinţul o trase lîngă el, şi ea fu nevoită, într-atît de tare tremura, să se sprijine de braţul jilţului ca să nu cadă la pămînt.

— Fiica mea — spuse prinţul — iată un gentilom care îţi face onoarea de a-ţi cere mîna. Eu aş fi bucuros de căsătoria aceasta, căci tînărul e de viţă veche, are un nume nepătat şi mi se pare că întruneşte toate condiţiile dorite. Mie îmi e pe plac; dar a izbutit el oare să-ţi placă şi ţie? Capetele bălaie nu judecă totdeauna ca cele cărunte. Cercetează-ţi inima, întreabă-ţi sufletul şi spune dacă îl accepţi ca soţ pe domnul baron de Sigognac. Nu te grăbi; cînd e vorba de lucruri atît de serioase, graba nu e bună.

Zîmbetul binevoitor şi prietenos al prinţului lăsa să se vadă lesne că el glumea. De aceea, prinzînd curaj, Isabelle îşi puse braţele pe după gîtul tatălui ei şi-i spuse cu un glas minunat de mîngîietor:

— Nu este nevoie să mă gîndesc prea mult. Fiindcă baronul de Sigognac îţi este pe plac, seniore şi tată, îţi voi mărturisi şi eu deschis şi cu cinstită sinceritate că îl iubesc de cînd l-am văzut şi că nu mi-am dorit niciodată alt soţ. Să mă supun dumitale, va fi pentru mine cea mai mare fericire.

— Atunci daţi-vă mîna şi sărutaţi-vă în semn de logodnă — zise vesel ducele de Vallombreuse. Romanul se termină mai bine decît s-ar fi putut crede după începuturile lui încîlcite. Pe cînd nunta?

— Croitorilor le trebuiesc opt zile ca să taie şi să coasă stofele — spuse prinţul — tot atîtea zile au nevoie şi caretaşii pentru a face caleştile; pînă atunci, Isabelle, iată-ţi zestrea: comitatul de Lineuil, al cărui titlu îl porţi şi care aduce un venit de cincizeci de mii de scuzi, cu pădurile, livezile, iazurile şi ogoarele lui (şi-i întinse un teanc de hîrtii). Cît despre dumneata, Sigognac, ia ordinul acesta regal care te numeşte guvernator al unei provinicii. Nimeni n-ar fi mai potrivit decît dumneata pentru postul acesta.

Spre sfîrşitul scenei, Vallombreuse o şterse, dar se întoarse curînd, urmat de un lacheu care ducea o cutie învelită în catifea roşie.

— Micuţa mea surioară — îi spuse el tinerei logodnice — iată darul meu de nuntă.

Şi-i dădu cutia. Pe capac se putea citi: „Pentru Isabelle". Era cutia cu bijuterii pe care o oferise odinioară actriţei şi pe care ea, virtuoasă, o refuzase.

— De data aceasta ai s-o primeşti — adăugă el cu un zîmbet încîntător. Nu lăsa ca diamantele acestea cu ape minunate şi perlele cu licăriri desăvîrşite să aibă un sfîrşit nedemn de ele. Fă-le să rămînă la fel de curate ca tine!

Zîmbind, Isabelle luă un colier şi şi-l puse la gît, ca să le dovedească nestematelor că nu le purta pică. Apoi îşi puse pe braţul ei sidefiu trei şiraguri de perle şi-şi prinse la urechi o pereche de cercei bogaţi.

Ce-ar mai fi de adăugat? După trecerea celor opt zile, capelanul de la Vallombreuse îi cunună pe Isabelle şi pe Sigognac, cărora le fu martor marchizul de Bruyères, în capela castelului, plină toată de flori şi strălucind de lumînări. Muzicanţii aduşi de tînărul duce cîntară, cu glasuri care păreau că vin din cer şi că se urcă din nou acolo, un motet de

Palestrina. Sigognac era radios, Isabelle era fermecătoare sub lungile ei văluri albe, şi niciodată, dacă n-ai fi ştiut, n-ai fi putut bănui că făptura aceasta atît de nobilă şi de modestă în acelaşi timp, care semăna a prinţesă regală, apăruse în comedii, în faţa sfeşnicelor de pe scenă. Sigognac, guvernator de provincie, căpitan de muschetari, în veşminte măreţe, nu mai avea nimic comun cu nefericitul boiernaş a cărui sărăcie am descris-o la începutul acestei povestiri.

După un ospăţ minunat, la care luară parte prinţul, Vallombreuse, marchizul de Bruyères, cavalerul de Vidalnic, contele de l'Estang şi cîteva doamne virtuoase, prietene ale familiei, cei doi soţi dispărură; dar trebuie să-i părăsim în pragul camerei nupţiale, cîntînd în şopată: „Hymen, o, Hymeneu!", după moda antică. Tainele fericirii se cer respectate şi, de altfel, Isabelle e atît de pudică, încît ar muri de ruşine dacă i s-ar scoate în faţa lumii măcar un ac de la corsaj.

XXII

CASTELUL FERICIRII

E lesne de înţeles că, devenită baroană de Sigognac, buna Isabelle nu-i uitase în plină măreţie pe bravii ei tovarăşi din trupa lui Irod. Neputînd să-i invite la nuntă din cauza condiţiei lor care nu se mai potrivea cu a ei, ea le făcuse tuturor cadouri oferite cu o graţie atît de fermecătoare, încît le dublase valoarea. Ba chiar, pînă la plecarea trupei, se duse adesea să-i vadă jucînd, aplaudînd cînd trebuia, ca o adevărată cunoscătoare a scenei. Căci proaspăta baroană nu ascundea faptul că fusese actriţă, excelent mijloc de a le tăia gurilor rele pofta de a o spune, cum ar fi făcut, desigur, dacă ea ar fi tăinuit asta. De altfel, familia ilustră din care se trăgea le impunea tăcere tuturor, iar modestia ei cuceri curînd inimile, chiar şi pe cele ale femeilor, care găsiră toate că e o doamnă nobilă cum nu sînt multe la curte. Regele Ludovic al XIII-lea, care auzise vorbindu-se despre aventurile Isabellei, îi lăudă din plin cuminţenia şi-i arătă o stimă deosebită lui Sigognac pentru sobrietatea lui, căci, ca un rege cast ce era, nu-i plăceau tinerii îndrăzneţi şi dezmăţaţi. Vallombreuse îşi schimbase cu totul purtarea sub influenţa cumnatului său, spre marea bucurie a prinţului. Tinerii căsătoriţi duceau deci o viaţă încîntătoare, din ce în ce mai îndrăgostiţi unul de altul şi fără să simtă dezgustul faţă de fericire, care strică cele mai frumoase convieţuiri. Cu toate acestea, de la o vreme, Isabelle părea însufleţită de-o activitate misterioasă. Ţinea consfătuiri tainice cu intendentul ei; un arhitect venea s-o vadă şi-i arăta nişte planuri; cîţiva sculptori şi pictori primiseră ordine de la ea şi plecaseră cu destinaţie necunoscută. Toate acestea se petreceau fără ştirea lui Sigognac, dar cu complicitatea lui Vallombreuse, care părea că ştie despre ce era vorba.

Într-o bună dimineaţă, după ce trecuseră cîteva luni, necesare fără doar şi poate planului ei, Isabelle i se adresă lui Sigognac, ca şi cum atunci i-ar fi venit o idee:

— Dragul meu senior, nu te gîndeşti oare niciodată la bietul castel Sigognac şi nu simţi dorinţa de a revedea leagănul iubirii noastre?

— Nu sînt chiar atît de nerecunoscător şi m-am gîndit adesea la castel; dar n-am îndrăznit să-ţi propun călătoria aceasta, căci nu ştiam dacă şi tu doreşti s-o faci. Nu mi-aş fi îngăduit să te smulg plăcerilor curţii, căreia îi eşti podoaba cea mai de preţ, ca să te duc în castelul părăginit, sălaş al şobolanilor şi al bufniţelor, pe care îl prefer totuşi celor mai bogate palate, căci a fost locuinţa de veacuri a strămoşilor mei şi locul unde te-am văzut prima oară, loc sfinţit pentru vecie şi în care aş înălţa bucuros un altar.

— Eu, una, răspunse Isabelle — m-am întrebat adesea dacă măceşul din grădină mai are trandafiri.

— Aş putea să jur că mai are — spuse Sigognac. Arbuştii aceştia sălbatici sînt viguroşi şi, de altfel, din moment ce l-ai atins tu, trebuie să facă mereu flori, chiar pentru singurătate.

— Spre deosebire de soţii obişnuiţi, eşti mai galant după căsătorie decît înainte şi-i torni madrigale nevestei ca unei amante — răspunde baroana de Sigognac, rîzînd. Dar, fiindcă dorinţa ta se potriveşte cu capriciul meu, n-ai vrea să plecăm chiar săptămîna asta? Vremea e frumoasă, căldurile mari au trecut, şi o să putem călători minunat. Vallombreuse va veni cu noi şi-am s-o iau şi pe Chiquita, căreia îi va face plăcere să-şi revadă locurile natale.

Pregătirile fură terminate curînd şi călătorii noştri porniră la drum. Călătoria fu rapidă şi încîntătoare; cum Vallombreuse aranjase dinainte schimburile de cai, după cîteva zile ajunseră spre conacul Sigognac. Era cam ora două după-amiază, şi cerul strălucea de-o lumină puternică.

În clipa cînd caleaşca coti ca să intre pe aleea de unde perspectiva castelului se ivea dintr-o dată, lui Sigognac i se păru că visează: nu mai recunoştea locurile acestea, atît de prezente totuşi în amintirea lui. Drumul netezit nu mai avea nici urmă de făgaşuri. Gardurile vii, tunse, lăsau călătorul să treacă fără să-l zgîrie cu ghearele lor. Copacii, tăiaţi artistic, aruncau o umbră corectă, iar arcada lor încadra o privelişte cu totul nouă.

În locul tristei dărăpănături a cărei jalnică descriere ne-o amintim, se înălţa, într-o veselă rază de soare, un castel nou-nouţ, semănînd cu cel vechi ca un fiu cu taică-său. Totuşi forma nu-i fusese de loc schimbată. Castelul înfăţişa aceeaşi dispunere arhitectonică; numai că, în cîteva luni, întinerise cu mai multe secole. Pietrele căzute fuseseră puse la locul lor. Foişoarele zvelte şi albe, cu frumoasele lor acoperişuri de

ardezie formînd simetrii, se țineau mîndre ca niște străji feudale la cele patru colțuri ale castelului, înălțîndu-și spre cer giruetele aurite. O coamă împodobită cu o elegantă creastă de metal înlocuise vechiul acoperiș năruit, făcut din olane leproase și acoperite cu mușchi. La ferestre, de unde fuseseră scoase obloanele de scînduri, străluceau geamuri noi, încadrate în plumb, alcătuind cercuri și romburi; nici o crăpătură nu se căsca pe fațadă complet refăcută. O superbă ușă de stejar, prinsă în fierării scumpe, închidea porticul lăsat odinioară deschis de cele două vechi canaturi roase de cari și cu vopseaua cojită. Pe bolta arcadeiu, în mijlocul lambrechinurilor dăltuite cu măiestrie, străluceau armoniile familiei Sigognac: trei berze pe cîmp azuriu cu nobila deviză, odinioară ștearsă, acum complet vizibilă, în litere de aur: *„Alta petunt"*[1].

Sigognac păstră cîteva minute de tăcere, admirînd priveliștea aceasta minunată, apoi se întoarse spre Isabelle și-i spuse:

— Ție, zînă grațioasă, îți datorez transformarea conacului meu. Ți-a fost de ajuns să-l atingi cu varga fermecată, ca să-i redai splendoarea, frumusețea și tinerețea. Îți sînt pe veci recunoscător pentru surpriza aceasta; e încîntătoare și plină de farmec ca tot ce faci tu. Fără să spun o vorbă, mi-ai ghicit dorința tainică a sufletului.

— Mulțumește-i și unui anumit vrăjitor care m-a ajutat mult în toate acestea — răspunse Isabelle și-l arătă pe Vallombreuse, așezat într-un colț al caleștii.

Baronul strînse mîna tînărului duce.

Pe cînd vorbeau astfel, caleașca ajunsese într-o piață simetric așezată în fața castelului din ale cărui hornuri de cărămizi stacojii se înălțau spre cer vîrtejuri groase de fum alburiu, arătînd că erau așteptați oaspeți de seamă.

Pierre, într-o frumoasă livrea nouă, se aflã în picioare în pragul porții pe care o deschisese larg la apropierea caleștii din care baronul, baroana și ducele coborîră la capătul scării. Vreo opt sau zece lachei, înșiruiți pe trepte, se ploconiră adînc în fața noilor stăpîni pe care nu-i cunoșteau încă.

Pictori iscusiți dăduseră iar frescelor de pe pereți prospețimea lor dispărută. Herculii cu socluri sprijineau falsa cornișă cu un aer de ușurință datorat mușchilor umflați în stil florentin. Împărații romani se lăfăiau în purpura lor înflăcărată. Dîrele ploilor nu-și mai desenau petele pe boltă, iar grilajul simulat lăsă să se vadă un cer fără nori.

---

[1] Ei tind spre înălțimi (în limba latină în text).

O metamorfoză asemănătoare avusese loc pretutindeni. Căptuşeala de lemn a pereţilor şi parchetul fuseseră refăcute. Mobile noi, de aceeaşi formă, le înlocuiseră pe cele vechi. Amintirea se afla întinerită şi nu înstrăinată. Peisajul de Flandra cu vînătorul de bîtlani mai tapeta încă odaia lui Sigognac, dar o curăţire savantă îi înviorase culorile. Patul era acelaşi, doar că un sculptor în lemn astupase cu răbdare găurile de cari, le potrivise figurinelor de pe friză nasurile şi degetele lipsă, continuase frunzişul întrerupt, redase ornamentelor reliefurile tocite şi făcuse ca vechea mobilă să redevină întreagă, ca la început. O imitaţie de brocart verde-alb, cu acelaşi desen ca cel vechi, cădea în falduri printre spiralele coloanelor torse, bine ceruite şi bine frecate.

Isabelle în delicateţea ei, nu voise să se dedea unui lux nepotrivit, uşor de realizat cînd ai la îndemînă sume mari de bani; dar se gîndise să încînte sufletul soţului preaiubit, redîndu-i impresiile din copilărie, despuiate de mizeria şi tristeţea lor. Totul părea vesel în conacul acesta odinioară atît de trist. Pînă şi portretele strămoşilor, spălate de murdărie, restaurate şi lustruite, zîmbeau cu un aer tineresc în cadrele lor de aur. Bătrînele doamne ursuze, călugăriţele ipocrite nu se mai uitau urît, ca odinioară, la Isabelle, devenită din actriţă baroană; ele o primeau ca pe o rudă.

În curte nu mai existau nici urzici, nici cucută, şi nici vreuna din bălăriile acelea cărora le prieşte umezeală, pustietatea şi neîngrijirea. Dalele, prinse între ele cu ciment, nu mai aveau marginea aceea verde, semn de casă părăsită. Prin geamurile străvezii, ferestrele odăilor ale căror uşi fuseseră odinioară condamnate lăsau să se vadă perdele din stofe scumpe, care arătau că ele sînt gata să primească oaspeţi.

Noii veniţi coborîră în grădină pe un peron ale cărui trepte întărite şi curăţate de muşchi nu se mai clătinau sub talpa prea încrezătoare. La picioarele scării se afla, păstrat cu grijă, măceşul sălbatic care îi oferise Isabellei floricica lui, în dimineaţa plecării lui Sigognac. Măceşul mai avea o floare — şi Isabelle o culese şi şi-o puse în sîn , văzînd în asta o prevestire fericită pentru trăinicia iubirii ei. Grădinarul lucrase la fel de mult ca şi arhitectul; graţie foarfecelor lui, ordinea fusese restabilită în pădurea aceasta virgină. Nu mai existau crengi lacome care să împiedice drumul şi nici mărăcini cu gheare ascuţite; acum puteai trece fără să-ţi agăţi rochia în spini. Copacii îşi reluaseră deprinderea de a face bolţi şi alei. Merişorul, tăiat, prindea în cadrele lui toate florile ce se pot revărsa din coşul Florei. În fundul grădinii, Pomona, vindecată

de lepră, își etala alba nuditate de zeiță. Un nas de marmură, lipit cu dibăcie, îi redase profilul grecesc. În coșul ei se aflau acum fructe sculptate și nu ciuperci otrăvitoare. Din botul leului țîșnea în havuz belșug de apă limpede. Plantele agățătoare, legănîndu-și clopoțeii de toate culorile și prinzîndu-și vrejurile de niște zăbrele trainice, vopsite în verde, ascundeau în mod pitoresc zidul împrejmuitor și dădeau un plăcut aer rustic firidei care adăpostea statuia. Niciodată, nici chiar în zilele lor de înflorire, castelul și grădina nu fuseseră aranjate cu atîta bogăție și gust. Măreția familiei Sigognac, umbrită atîta vreme, strălucea în toată splendaorea ei!

Uimit și încîntat de parc-ar fi pășit într-un vis, Sigognac strîngea la inimă brațul Isabellei și lăsa să-i picure pe obraji fără să se rușineze, lacrimi de duioșie.

— Acum — spuse Isabelle — după ce-am văzut bine totul, trebuie să vizităm și moșiile pe care le-am răscumpărat într-ascuns ca să reconstitui, așa cum a fost sau aproape așa, vechea baronie de Sigognac. Dă-mi voie să mă duc și să mă îmbrac pentru călătorie. N-am să întîrzii căci fosta mea meserie m-a deprins să-mi schimb repede costumul. Între timp, voi alegeți caii și porniți să fie înșeuați.

Vallombreuse îl conduse pe Sigognac, care văzu în grajdul odinioară pustiu zece cai frumoși, despărțiți prin stănoage de stejar și frămîntînd cu picioarele așternuturile de rogojini. Crupele lor tari și lustruite străluceau cu un luciu mătăsos și, auzindu-i pe vizitatori, nobilele animale își întoarseră spre ei ochii lor inteligenței. Deodată se auzi un nechezat: era cinstitul Bayard care își recunoștea stăpînul și-l saluta în felul său; sluga aceasta bătrînă, de care Isabelle avusese grijă să nu fie alungată, ocupa la capătul șirului locul cel mai cald și mai comod. Ieslea îi era plină de ovăz măcinat, pentru ca dinții lui lungi să nu se ostenească prea mult să-i zdrobească; între picioarele lui Bayard dormea prietenul său Miraut, care se ridică și veni să-i lingă mîna baronului. Cît despre Belzebut, dacă nu s-a ivit încă, nu trebuie să învinuim inimioara lui de motan, ci obiceiurile prudente ale neamului pisicesc, căci toată harababura aceasta, într-un loc odinioară atît de liniștit, îl înspăimînta cumplit. Ascuns într-un pod, el aștepta noaptea ca să apară și să-și facă datoria față de stăpînul iubit.

După ce-l mîngîie cu plama pe Bayard, baronul alese un fumos alezan, care fu scos imediat din grajd; ducele luă un bidiviu de Spania cu gîtul cabrat, vrednic să poarte un infante, iar pentru baroană fu pusă, pe-un minunat cal alb de paradă al cărui păr strălucea ca argintul, o șa bogată, din catifea verde.

Curînd apăru Isabelle, îmbrăcată într-un costum cum nu se poate mai elegant şi care îi punea în valoare liniile desăvîrşie ale trupului. Costumul era format dintr-o vestă de catifea albastră împodobită cu nasturi, cu branderburguri şi suitaş de argint, ale cărei pulpane cădeau peste o fustă lungă de mătase cenuşiu-deschis. Pe cap purta o pălărie bărbătească, din fetru alb, umbrită de o pană albastră şi creaţă care, la spate, îi ajungea pînă la guler. Pentru ca goana calului să n-o stînjenească, tînăra baroană îşi strînsese pletele blonde într-o plasă aurie, punctată cu perle mici de argint, de-o cochetărie încîntătoare.

Astfel îmbrăcată, Isabelle era fermecătoare şi, în faţa ei, cele mai trufaşe frumuseţi de la curte ar fi fost silite să-şi plece steagul. Costumul de călărie scotea la iveală, pe lîngă graţia de obicei atît de modestă a baroanei, o oarecare mîndrie în care se simţea ilustra ei obîrşie. Fireşte, era tot Isabelle, dar mai era în acelaşi timp şi fiica unui prinţ, sora unui duce, soţia unui gentilom a cărui nobleţe data dinainte de cruciade. Vallombreuse observă aceasta şi nu se putu împiedica să nu spună:

— Surioară, ce aer măreţ ai astăzi! Hippolyta, regina amazoanelor, cu siguranţă că nu era mai superbă şi mai triumfătoare ca tine!

Isabelle, căreia Sigognac îi ţinea piciorul, sări cu uşurinţă în şa; ducele şi baronul încălecară pe caii lor şi cavalcada ieşi în piaţa castelului, unde se întîlni cu marchizul de Bruyères şi cu alţi gentilomi din vecinătate, veniţi să-i felicite pe noii căsătoriţi. Gazdele voiră să se înapoieze, aşa cum cerea politeţea, dar oaspeţii spuseră că n-au să fie atît de supărători încît să întreprindă o plimbare gata începută, şi-şi întoarseră caii ca să-i însoţească pe tinerii soţi şi pe ducele de Vallombreuse.

Alaiul călăreţilor noştri, sporit cu cinci-şase inşi în costume de gală, căci boiernaşii se gătiseră cît putuseră, avea un aer pompos şi măreţ. Era un adevărat alai de prinţesă. De-alungul unui drum bine întreţinut ei străbătură pajişti înverzite, ogoare cărora muncile agricole le redaseră fertilitatea, ferme în plină prosperitate, păduri amenajate cu pricepere.

Toate acestea îi aparţineau lui Sigognac. Landa, cu bălăriile ei violete, părea că se îndepărtase de castel.

Pe cînd treceau printr-o pădure de brazi, la hotarul baroniei, se auziră lătrături de cîini şi curînd se ivi Yolande de Foix, urmată de unchiul ei comandorul şi de unul sau doi tineri galanţi.

Drumul era îngust, aşa încît cele două grupuri se atinseră în treacă, în sens invers, deşi fiecare căuta să-i facă loc celuilalt.

Yolande, al cărei cal fornăia şi se cabra, atinse cu fusta ei fusta Isabellei. Dispreţul îi împurpura obrajii şi mînia ei căuta vreo vorbă de ocară; dar Isabelle avea un suflet mai presus de vanităţile femeieşti; ideea de a se răzbuna pentru privirea dispreţuitoare pe care Yolande i-o aruncase odinioară, însoţită de cuvîntul „saltimbancă", aproape în acelaşi loc, nici nu-i trecu prin minte; ea se gîndi că triumful acesta al unei rivale putea răni dacă nu inima, cel puţin orgoliul Yolandei, şi cu un aer demn, modest şi graţios, o salută pe domnişoara de Foix care fu silită, deşi îi venea să turbeze, să răspundă printr-o uşoară înclinare a capului. Baronul de Sigognac îi făcu, detaşat şi liniştit, o plecăciune cît se poate de respectuoasă, şi Yolande nu surprinse în ochii fostului ei adorator nici o scînteie din vechea patimă. Biciuindu-şi calul, ea porni la galop, urmată de mica-i ceată.

— Pe Venus şi pe Cupidon! exclamă voios Vallombreuse, adresîndu-se marchizului de Bruyères, lîngă care călărea. Iată o fată frumoasă, dar care pare al naibii de posacă şi de sălbatică! Ce priviri i-a aruncat soră-mi! Parcă erau lovituri de pumnal.

— Cînd ai fost regina unui ţinut — răspunse marchizul — nu prea te simţi bine să fii detronată, iar victoria îi rămîne în mod neîndoielnic doamnei baroane de Sigognac.

Alaiul călăreţilor se reîntoarse la castel. O masă îmbelşugată, servită în sala unde odinioară bietul baron îi lăsase pe actori cu propriile lor merinde, căci avea cămara goală, îşi aştepta oaspeţii, care fură încîntaţi de felul cum era aranjată. Tacîmurile de argint masiv, cu stema lui Sigognac, străluceau pe o faţă de masă de Damasc, a cărei ţesătură înfăţişa, printre ornamentele ei, berzele heraldice. Cele cîteva piese din vechiul serviciu, care nu erau cu totul de aruncat, fuseseră păstrate cu sfinţenie şi amestecate cu piesele moderne, pentru ca luxul acesta să nu pară prea recent şi pentru ca vechiul Sigognac să contribuie cît de cît la măreţia celui nou. Se aşezară la masă. Locul Isabellei era acelaşi din faimoasa noapte care schimbase soarta baronului; ea se gîndea la acesta şi Sigognac de asemenea, căci cei doi soţi schimbară între ei un zîmbet de îndrăgostiţi, înduioşat de amintire şi luminat de speranţă.

Lîngă măsuţa pe care sufragiul tăia carnea în picioare un bărbat de statură atletică, cu o faţă lată şi palidă, înconjurată de-o barbă castanie şi deasă, îmbrăcat în catifea neagră şi purtînd la gît un lanţ de argint; din cînd în cînd, bărbatul acesta dădea ordine lacheilor, cu un aer măreţ. Lîngă bufetul încărcat cu sticle, unele pîntecoase, altele subţirele, cîteva învelite în papură împletită, după soiuri, se bîţîia, dîndu-şi toată silinţa, în

ciuda tremurului său senil, un personaj hazliu, cu un nas rabelaisian plin de bubulițe, cu obrajii colorați de zeamă de struguri, cu ochi mici, ceacîri și ironici, acoperiți de sprîncene circumflexe. Sigognac, privind din întîmplare într-acolo, îl recunoscu în primul pe tragicul Irod și în al doilea, pe grotescul Blazius. Văzînd că le observase prezența, Isabelle îi spuse la ureche că, pentru a-i pune de-acum înainte pe oamenii aceștia de treabă la adăpost de mizeriile vieții teatrale, îl făcuse pe unul intendent, iar pe celălalt pivnicer al castelului Sigognac, slujbe destul de ușoare și care nu cereau prea mult muncă; baronul căzu de acord și aprobă hotărîrea soției sale.

Ospățul era în toi și sticlele pe care Blazius le schimba de zor se perindau fără întrerupere, cînd Sigognac simți un cap sprijinindu-i-se pe unul din genunchi și niște ghiare ascuțite cîntîndu-i o binecunoscută arie de chitară pe celălalt. Erau Miraut și Belzebut, care, profitînd de o ușă deschisă, se strecuraseră în sală și, în ciuda temerilor stîrnite de strălucita și numeroasa adunare, veniseră să-i ceară stăpînului partea lor din ospăț. Sigognac, bogat acum, nici nu se gîndea să-și alunge umilii prieteni din vremea sărăciei; el îl mîngiie pe Miraut cu palma, scărpină capul cu urechi ciuntite al lui Belzebut și le dărui la amîndoi o îmbelșugată porție de bucățele grase. Firimiturile constau de data asta din slănină de la pateuri, resturi de potîrnichi, bucăți de pește și alte mîncăruri gustoase. Belzebut nu-și mai găsea locul de bucurie și, cu laba lui plină de gheare, cerea cîte o nouă rămășiță, fără să tulbure răbdarea de neclintit a lui Sigognac, pe care lăcomia aceasta îl amuza. În sfîrșit, umflat ca un burduf, mergînd cu pași crăcănați, abia putînd să mai toarcă, bătrînul motan negru se retrase în camera tapisată cu peisajul din Flandra și se ghemui la locul lui obișnuit, ca să mistuie hrana înghițită din belșug.

Vallombreuse se întrecea cu marchizul de Bruyères, iar boiernașii numai osteneau închinînd pahare pline în sănătatea soților, la care Sigognac, cumpătat din fire și din deprindere, răspundea muindu-și vîrful buzelor în paharul mereu plin, căci nu-l golea niciodată. În sfîrșit, boiernașii, amețiți, se ridică clătinîndu-se de la masă și porniră, oarecum ajutați de lachei, spre camerele ce le fuseseră pregătite.

Pretextînd că-i obosită, Isabelle se retrăsese pe cînd se servea desertul. Chiquita, ridicată la rangul de cameristă, o dezbrăcase și o gătise pentru noapte, lucrînd cu gestrurile acelea tăcute care o caracterizau. Chiquita era acum o frumusețe de fată. Tenul ei, pe care nu-l mai ardea soarele și vîntul, se luminase, păstrîndu-și însă paloarea aceea vie și pătimașă, atît de admirată de pictori.

Părul ei, care făcuse cunoştinţă cu pieptănele, era prins frumuşel cu o panglică roşie, ale cărei capate fluturau pe ceafa-i brună; la gît purta încă şiragul de perle dărui de Isabelle şi care, pentru fetişcana aceasta ciudată, era semnul vizibil al supunerii ei voluntare, un fel de acceptare a stăpînirii pe care numai moartea ar fi putut-o înlătura. Rochia îi era neagră, ca semn de doliu pentru o dragoste unică. Stăpîna nu-i interzisese această fantezie. Nemaiavînd ce face în cameră, Chiquita se retrase după ce-i sărută mîna Isabellei, lucru pe care nu uita să-l facă în fiecare seară.

Cînd Sigonac intră în odaia în care petrecuse atîtea nopţi singuratice şi triste, ascultînd minutele lungi ca orele picurînd strop cu strop şi vîntul gemînd jalnic în spatele vechii tapiserii, zări la lumina unui felinar chinezesc prins în tavan, între perdelele de brocart verde şi alb, drăgălaşul cap al Isabellei, care se pleca spre el cu un cast şi încîntător surîs.

Era împlinirea totală a visului său de pe vremea cînd, lipsit de orice speranţă şi crezîndu-se pentru totdeauna despărţit de Isabelle, privea patul gol, cu o melancolie nemărginită. Hotărît lucru, destinul întorcea bine lucrurile.

Spre dimineaţă, Belzebut, cuprins de-o ciudată agitaţie, părăsi fotoliul în care îşi petrecuse noaptea şi se căţără cu greu pe pat. Ajuns acolo, îşi frecă nasul de mîna stăpînului său încă adormit şi începu să toarcă scoţînd un sunet care aducea mai degrabă a horcăit. Sigognac se trezi şi-l văzu pe Belzebut privindu-l ca şi cum ar fi implorat un ajutor omenesc, deschizîndu-şi peste măsură ochii mari, verzi şi sticloşi, acum pe jumătate stinşi. Blana lui îşi pierduse luciul strălucitor şi se lipea, umezită de sudorile agoniei; motanul tremura şi făcea eforturi cumplite ca să se poată ţine pe picioare. Întreaga lui înfăţişare arăta viziunea unui lucru înspăimîntător. În sfîrşit, Belzebut căzu pe-o parte, fu scuturat de cîteva mişcări convulsive, scoase un geamăt asemănător cu strigătul unui copil gîtuit şi se înţepeni de parcă nişte mîini nevăzute îi întindeau membrele. Murise. Geamătul funebru o trezi din somn pe Isabelle.

— Bietul Belzebut! exclamă ea, văzîndu-i trupul încremenit. A îndurat sărăcia lui Sigognac, dar n-o să-i cunoască belşugul!

Belzebut, trebuie spus, murea ca victimă a necumpătării sale. O indigestie îl sufocase. Stomacul lui lihnit nu era obişnuit cu asemenea îmbuibări.

Moartea aceasta îl mişcă pe Sigognac mai mult decît s-ar putea spune. El nu privea animalele ca pe nişte simple organisme, ci socotea că au un suflet, inferior sufletului

omenesc, dar capabil totuşi de inteligenţă şi simţire. Părerea aceasta, de altfel, o au toţi cei care, trăind multă vreme în singurătate, în tovărăşia vreunui cîine, a vreunei pisici sau a oricărui animal, au avut răgazul să-l observe şi să stabilească legături strînse cu el. De aceea, cu ochii umezi şi inima pătrunsă de tristeţe, el îl înveli cu grijă pe bietul Belzebut într-un petic de pînză, ca să-l îngroape la căderea serii, faptă care ar fi putut părea caraghioasă şi nelegiuită oamenilor de rînd. Cînd se lăsă noaptea, Sigognac luă o cazma, un felinar şi trupul lui Belzebut, ţeapăn în linţoliul lui. Ajuns în grădină, el începu să sape pămîntul la poalele măceşului, în licărirea felinarului ale cărui raze trezeau insectele şi atrăgeau fluturii de noapte,care se apropiau, izbindu-şi de el aripile muiate în pulbere. Noaptea era întunecoasă. Prin spărturile unui nor ca de cerneală abia se ghicea un colţişor de lună, şi scena era mai solemnă decît s-ar fi cuvenit să fie înmormîntarea unei pisici. Sigognac săpa neîntrerupt, căci voia să-l îngrooape pe Belzebut destul de adînc pentru ca fiarele de pradă să nu-l poată dezgropa. Deodată fierul cazmalei scăpără de parcă ar fi izbit într-o cremene. Baronul se gîndi că nimerise în vreo piatră şi-şi spori loviturile; dar ele sunau ciudat şi nu făceau să înainteze treaba. Atunci Sigognac apropie felinarul ca să cercetezde piedica întîlnită şi zări, cu destulă mirare, capacul unui fel de cufăr din lemn de stejar, ferecat tot cu bare groase de fier ruginit, dar toate zdravene încă; tînărul baron liberă cufărul săpînd pămîntul în jurul lui şi servindu-se de cazma ca de-o pîrghie, izbuti să salte pînă la gura gropii cufărul misterios, în ciuda greutăţii lui considerabile, şi să-l rostogolească peste pămîntul bătut. Apoi îl puse pe Belzebut în golul lăsat de cufăr şi umplu groapa.

Cînd îşi sfîrşi treaba, Sigognac încercă să ducă la castel lada găsită, dar povara era prea grea pentru un singur om, oricît de puternic, şi tînărul baron se duse să-l caute pe credinciosul Pierre, ca să-i vină în ajutor. Valetul şi stăpînul apucară cufărul, fiecare de cîte o toartă, şi-l transportară la castel încovoiaţi de povară.

Cu o secure, Pierre sparse broasca, şi capacul sări dînd la iveală mulţime de monede de aur: uncii, cvadupli, ţechini, genovini, portughezi, ducaţi, cruzade, angeloţi şi alte monede cu nume felurite, din ţări felurite, dar dintre care nici una nu era modernă. Giuvaeruri vechi, împodobite cu pietre nestemate, se amestecau cu monedele de aur. Pe fundul cufărului golit, Sigognac găsi un pergament pecetluit cu insemnele familiei Sigognac, dar ale cărui litere erau şterse de umezeală. Doar semnătura mai era oarecum vizibilă şi baronul descifră, literă cu

literă, cuvintele „Raymond de Sigognac". Numele acesta era al unuia dintre strămoşii lui, plecat la un război de unde nu se mai întorsese niciodată, lăsînd nelămurit misterul morţii sau al dispariţiei sale. Strămoşul acela n-avea decît un fiu, copil încă, şi în clipa plecării într-o călătorie primejdioasă îşi îngropase comoara, încredinţînd taina unui singur om de încredere, mort, desigur, pe neaşteptate, înainte de a apuca să-i destăinuie moştenitorului legitim ascunzătoarea. De pe vremea acestui Raymond începuse decăderea familiei Sigoganc, odinioară bogată şi puternică. Aşa cel puţin fu romanul, altminteri foarte probabil, pe care şi-l închipui baronul, după slabele indicii căpătate; dar neîndoielnic era faptul că acum comoara îi aparţinea. El trimise după Isabelle şi-i arătă tot aurul scos la vedere.

— Hotărît lucru — spuse baronul — Belzebut era geniul bun al familiei Sigoganc. Murind, el mă îmbogăţeşte şi se duce cînd soseşte îngerul. Acum nu-i mai rămăsese nimic de făcut, fiindcă tu îmi aduci fericirea.

CUPRINS

Tiparul executat sub comanda nr. 20469
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Piața Presei Libere, 1, București
ROMÂNIA

